

BÜNTETŐJOGTAN.

IRTA

Dr PAULER TIVADAR,

KIR. TANÁCSOS, LIPÓTRENDI LOVAG, LEGFŐBB ÍTÉLŐSZÉKI VOLT BÍRÓ,
EGYETEMI REND. JOGTANÁR, MAGY. AKADEMIAI RENDES TAG.

II. KÖTET.

ANYAGI BÜNTETŐJOG KÜLÖNÖS RÉSZÉ. ALAKI JOG.

Második javított és bővített kiadás.

PEST,
KIADJA PFEIFER FERDINAND,
1870,

„Inter ea, quae natura ipsa dicitur licita esse, et non iniqua
est et hoc, ut qui male fecit, malum ferat.“

HUGO GROTIUS,
De iure belli ac pacis II. 20.

BÜNTETŐJOGTAN.

MÁSODIK SZAKASZ.

A büntettek és büntetések részletesen.

ELSŐ FEJEZET.

A k ö z b ü n t e t t e k .

ELSŐ CZIKK.

Büntettek az államkötelék ellen.

317. §.

Az államkötelék elleni büntettek az álladalom létét, épségét és lényeges intézményeit, nevezetesen az államfelséget, és személyesítőjét az uralkodót támadják meg, minél fogva felségsértő büntetteknek nevezetnek (*crimina maiestatis*). Azok köréhez a magyar jog szerint a felségsértés vagy felségárulás, (pártütés) és hűtlenség; az ABT. szerint a felségárulás, felség és császári ház tagjai sértése, közcsendháborítás, kémkedés, ellenségesi egyetértés, a BJ. közbüntettéi közül pedig a felségsértés, hűtlenség és király személye elleni sértő kifejezések számithatók.

1. A büntettek osztályozása nem csekély nehézséggel jár, miután több összetett, határozatlan, és annál fogva különböző osztályokba egyaránt sorolható büntett létez. Azoknak miként történt osztályozása némi általános intézkedések és következtetésekre gyakorlati befolyással levén az újabb törvényhozások többsége, a büntettek osztályozásának mellőzésével, azoknak tényálladókát egyenként határozza meg, némi kivételt csak a württembergi és braunschweigi tör.

vénykönyvek képeznek. Lsd. Häberlin: Grunds. II. 1—3. l. Heffter: Lehrb. 106. §. Bauer: Lehrb. 150. §. Hye. Öst. Strafg. 653—656 l. Berner: Lehrb. 148. §. Ortolan: Elem. 782. köv. Tissot: Droit pen. I. 411—418. l.

2. Tudományos tárgyalásnál, főleg rendszeres törvénykönyv hiányában, a bűntettek csoportosítása és osztályozása, az áttekintés könnyebbítése tekintetéből mellőzhetetlen, habár szigorú következetes alkalmazása az érintett okoknál fogva, alig kivihető. Alapjául a köz és magán bűntettek közötti jobbadán elfogadott különbséget választám, az előbbiekhez azokat is számítván, melyek a közerkölcsiséget és vallást megtámadják. (94. §. 1.)
3. Az ABT. 56. §. az érintett felosztást elfogadja, (94. §. 2.) 57. §. azonban minden osztályozás mellőzésével sorolja el a bűntettek, számra 39. Azok közül a fenebb nevezettek, az ABT. hetedik fejezetében foglaltak, az 56. §. szavaihoz képest „a közbiztosságot közvetlenül az álladalmi kapcsolatban“ támadják meg, és az eljárás tekintetéből is kiváló tekintet alá jönnek. Herbst: Öst. Strafr. I. 166. l.
4. Az államkötelék elleni bűntetteket, szorosan vett politikaiaknak nevezni szokásos (94. §. 2.), ámbár ezen elnevezésnek sem nálunk, sem az ABT. szerint törvényes jelentősége nincs; de az 1867. nov. 15. ausztriai törvény a politikai indokoknak súlyt tulajdonít. (233. §. 6.) II. József törvénykönyvében politikai bűntetteknek a később súlyos rendőri kihágásoknak czimzett bünesetek (vétségek és kihágások) nevezetnek. Berner: Lehrb. 206. §. Ortolan: Elem. 790. Migliareiss: Dissert. de systemate iur. crim. Berol. 1845.

318. §.

A felség sértő bűntetteket tágasb értelemben mind a tudomány, mind az újabb törvényhozások felségárulás vagy pártütésre (perduellio, Hochverrath) és felség sértésre szorosabb értelemben, (crimen laesae maiestatis, Majestätsbeleidigung) osztják, a mint az állam lételét, épségét és lényeges intézményeit, vagy a fejedelem személye és méltósága iránti tiszteletet támadják meg. Hazai jogunk (1715. 7. 9. 49.) a felségárulás (pártütés) vagy felség sértés (crimen atrocis perduellionis seu laesae maiestatis) kifejezéseit kapcsolatosan

és azonosoknak használja; azok alatt az 1715. 7. tcz. világos szavai szerint, az ország és király ellen irányzott, törvényeinkben különösen meghatározott merényleteket érti, a hűtlenség eseteitől, melyek közé azelőtt tartoztak, kifejezetten megkülönbözteti, és külön büntető eljárás alá veszi.

1. A római jog sem különböztette meg a felségárulást (perduelliot) a felségsértéstől (crimen laesae maiestatis); a justiniani jogforrások e kifejezéseket egyértelműeknek veszik; és a felségsértő bűntettekhez több oly esetet is sorolnak, melyek jelenleg külön bűntetteket képeznek (pénzhamisítás, lázadás stb.). Azokból és a german jogok árulási bűntetteiből alakult a felségárulás (perduellio) bűntette, mint azt utóbb a német közös jog kifejtette. Weiske: Hochverr. u. Maj. 26. l. Bauer: Lehrb. 316. 324. §. Berner: Lehrb. 236. 237. §.
2. Hogy a felségárulás és felségsértés köre és terjedelme, legszorosabb összefüggésben van az államszerkezettel, és annak alapelveivel, bizonyítja a történet; és tekintettel a régibb törvények hiányaira, a tudományos értelmezések gyakran ingatag tartalmára, igen helyesen jegyzi meg Heffter: „Indess sind die Gerichte nicht befugt, auf jeden gelegentlich unter einem so vagen Begriff zu stellenden Fall, die allgemeinen gesetzlichen Strafsanctionen anzuwenden, vielmehr sind sie auf die in den Gesetzen ausgedrückten Kategorien und deren Analogien gewiesen.“ Lehrb. 198. §.
3. Az újabb törvényhozások a felségsértő bűntetteket, több fajra osztván, azoknak körét már tágasabb már szűkebbre szabják; sőt a hannoverai bt. a törvényben meghatározott eseteken kívül, még másoknak is, habár enyhébb büntetés alatt, helyt engedvén, a régibb törvényhozások, nevezetesen a német közös jog határozatlanságába esett. Egyéb-iránt az újabb intézkedések sok tekintetben az előbbi felfogástól elütvén, a régibb elméletek és elvek alkalmazása nem javalható. Häberlin: Grunds. II. 4. 5. 6. 7. l.
4. Hogy hazai törvényeink és gyakorlatunk a felségárulás (perduellio) és felségsértés bűntetteit azonosoknak veszik, kitűnik az 1715. 7. §. 1. „Quemcunque regnicolarum in unam aut alteram nefandi criminis laesae maiestatis s e u perduellionis speciem“ etc. §. 2. Extra tamen solum casum atrocis perduellionis s e u criminis laesae maiestatis, stb. 9. tcz. §. 2. „Ut eiusmodi crimen laesae maiestatis s e u perduellionis“ majd ugyan e §. „in crimine perduellionis“ a §. 4. „crimen laesae maiestatis“ kifejezéseket felváltva olvashatni. Ugy szintén az 1715. 49. egy értelemben használja, és míg az 1791. 56. rovata: „De crimine perduellionis et notae infidelitatis“ szól, a törvény szövegében ismét-

telve csak a „*crimen laesae maiestatis*“ kifejezése fordul elő. Az 1795. felségsértési pörök ítéleteiben is e kifejezések hasonértelműeknek vétetnek. „*In Causa Fiscii Regii contra Abbatem Ios. Ignat. Martinovics. ex crimine laesae maiestatis seu perduellionis promota anno 1795. die 27. Aprilis in I. Tabula regia iud. deliberatum est, stb.*“

5. Hogy a felségsértés a hűtelenség esetei közé tartozott, világosan bizonyítja az I. 14. : „*Sunt igitur casus isti et vocantur notae infidelitatis primus est de crimine laesae maiestatis stb ; és Erdélyben, hol az 1715. 7. tcz. általi változás be nem állott, a legujabb ideig azok közé számított. Lsd. D ó s a : Erdélyhoni jogtud. II. 272—74. l. W e n z e l : Magyar és erdélyi magánjog. I. 513. 516 l.*“

6. A felségárulás és felségsértés eseteiről nyíltan mondja az 1715. 7. §. 1. *Ut amodo imposterum quemcunque regnicolorum is uam aut alteram nefandi criminis laesae maiestatis seu perduellionis speciem et casus, quosvis tam in S. Stephani L. 2. c. 51. tum alibi passim in legibus patriis denotatos committere et incidere contingeret*“ miért is Frank helyesen megjegyzi : „A törvény szavára itt különösen figyelmezní kell, mert egyenesen azon esetekre szorítkozik, melyek más, jobbára régiebb törvényekben kijelelve találattanak.“ Közig. törv. I. 259. l. Lsd. S v a i g e r : Monographia Fiscii Regii. Vespriiii. 1835. 8—10. l.

319. §.

A felségárulás (pártütés) vagy felségsértés az ország törvényeiben meghatározott azon esetei, melyekre az 1715. 7. kifejezetten utal, következők : a) összeesküvés (szövetkezés 142. §. 4.) az ország (in regnum), b) a király nevezetesen épléte és méltósága (contra regis salutem aut dignitatem) ellen; c) annak megkísértése; d) ily merényletbeni közreműködés, bűnös egyetértés; e) feljelentésének elmulasztása biztos tudomás esetében; (sz. Istv. II. 35. 51. Kálmán II. 6.) f) a király élete elleni törekvés; g) személyének tetteleges bántalmazása; h) tartózkodási helyének erőszakos megtámadása (II. 14. §. 1. sz. István II. 35.); i) belháboru támasztása. (1715. 49.)

1. Sz. István II. 51. melyre az 1715. 7. hivatkozik ekként szól: „Si quis in regem aut regnum conspiraverit“ továbbá: „Si quis contra regis salutem aut dignitatem quolibet modo aliquid conspiraverit, aut conspirare aliquid tentaverit, seu tentanti scienter consentire“ vel si quis huiusmodi aliquem noverit, et probare valens, non indicaverit“ Összhangzik azzal Kálmán II. 6. és értelmét határozottabban felvilágosítják sz. Ist. II. 35. eme szavai; „Nisi consiliatus mortem regis aut traditionem regni fecerit.“
2. A Hk. I. 14. melyre az 1715. 7. szavai: „Alibi passim in legibus patris denotatos casus“ egyedül alkalmazható így szól: „Si quis videlicet impias manus in personam principis nostri iniecerit, vel capiti eius gladio aut veneno insidiatus fuerit, sive murum at domum, in quo princeps ipse extiterit, violenter invaserit.“
3. Az 1715. 49. Rákóczyt és Beresényit mint a bevégzett belháboru fejeit, a felségárulás (nefando atrocis perduellionis crimine) bűntettében bűnösöknak kijelentvén, ez eset is ide számíttathatik. Frank: Közig. törv. I. 261. l.

320. §.

A felségsértés alanya nem csak e hon polgára, hanem külföldi is lehet, (101. §.) mennyiben cselekvényeit a nemzetközi harczjog nem igazolná. Tárnya hazai törvényeink szerint a) a király mind személyére azaz: élete, szabadsága, test-épsége, egészségére, mind méltóságára azaz: uralkodói hatalma, felség jogai gyakorlatára nézve; (sz. Istv. II. 35. 51. Hk. I. 14.) és b) az ország azaz: létele, és annak alapfeltételei, ugmint területi épsége, alkotmánya, külső és belső biztonsága. A bűncselekvény a király vagy ország elleni pártszövetkezés, akár mi módóni (quolibet modo) létesítésében, ahhoz való járulásban, ezen merénylet megkísértésében, vagy feljelentése elmulasztásában, nem különben a fejedelem élete ellen akár titkon orozva, akár nyíltan, erőszakkal, (veneno aut gladio) irányzott mindennemű, habár sikertelen tettekben, annak tetteges bántalmazásában, végre tartozkodási he-

lyiségének erőszakos megtámadásában, házbékéje megtörésében áll. Hogy a szándékosság e büntett szükséges kelléke, a dolog természetéből, s hazai törvényeink szövegéből világos; nevezetesen a fel nem jelentés bűnösségéhez, a merénylet biztos tudomása kivántatik. A ki gonoszszágból mást hamisan vádol, vagy kételyes adatokat bizonyosoknak állit, a bíró belátása szerint szigorú, sőt a körülményekhez képest forbátbüntetés (poena talionis) alá veendő: (1715. 7. §. 8.) miért is a kir. ügyigazgató, mint felperes, (554. §.) vádlevele átadásánál, a bíróság elnökével (530. §.) a feladó kereszt és vezetéknevét tudatni köteles. (1741. 26.) Azok mindazáltal, kik a bejelentést egyszerűen csak a fejedelem iránti hűségből, a netalán reájuk háromló bajok megelőzése, megfenyítésök kikerülése végett tették, a nélkül, hogy a bizonyítást magukra vállalnák, minden büntetéstől mentek maradnak. (1715. 7. §. 9.)

1. Azon kérdésre nézve vajjon külföldi lehet-e alanya a felségsértésnek? szétágaznak a vélemények, míg az irók közül többen tagadják, (Marexoll stb.) mért az állam iránti hűség kötelezettsége csak a belföldieket illeti, és a külföldi nem annyira büntetett, mint ellenségnek tekintendő; mások igenlik, miután az állam minden létele elleni merénylet megtorlására, az igazság általános elveinél fogva jogosítva van. Ez utóbbi elvet az újabb törvénykönyvek majd általában még akkor is sajátjuknak vallják, midőn a büntett külföldi által külföldön követtetett el. Honi törvényeink általában szólanak: Si quis stb., és a hazánkban létező külföldiekre, minden kételyt a HK. II. 5 kizárván, (101. §.) a kifejtett irányelvek szolgálnak zsinórmértékül H a b e r l i n : Grunds. II. 7. 1. B e r n e r : Lehrb. 140. §.
2. Hogy az általános tényálladék kellékeinek ezen büntettnél is meg kell lenni, (237. §.) és a mentő körülményeknek teljes alkalmazása van, bővebben indokolni fölösleges:
3. Az irók többsége a közönséges szándékosságon kívül (118. §.) még különös ellenséges indulatot (animus hostilis) kíván, holott akár ebből, akár bosszuvágy, haszonlesés, számítás, vakbuzgóságból stb. eredt, a tényálladékra nézve közönyös.

4 Az 1715. 7. a feladásra vonatkozó törvényes intézkedései ekként szólnak: §. 8. „Si tamen per calumniam aut dolose aut malitiose quempiam incuset; aut ex rancore et nocendi studio, dubia pro veris affirmet, incusato innocente comperto, arbitraria omnino severiori poena, vel secundum circumstantias etiam talionis, per idem iudicium (velut ex connexionе causae etiam respectu accusatoris competens) affici poterit.“ §. 9. Si vero quispiam ex pura ergo principem debita fidelitate et ad impediendum fors inde metuendum malum, de aliquo sinistro quid se audivisse, vel aggravantia de iure indicia advertisse, quod aliunde ex homagiali obligatione, ad evitandam etiam, si quid eatenus constituisse in futurum conperiretur, sui punctionem facere tenetur, simpliciter retulerit, nec factum affirmaverit, aut probam in se assumerit nulli poenae subiacebit.“

321. §.

A felségsértés vagy felségárulás (pártütés) törvényesen meghatározott eseteinek büntetése: a halál, és a bűnös osztályrészére eső, valóságos tulajdonában levő mindennemű ingó és ingatlan javainak elkobozása, (I. 13. 14. II. 12. 44. 1715. 9. 1791. 56.) másoknak arra vonatkozó jogai és követelései épentartásával. (228. §.) E büntett sajátságaihoz tartozik, a) hogy kik annak gyanujába esnek, tüstént elfogattathatnak és börtönükből ideztetnek; b) jószágait a kir. ügyész ugyan tetten kaptatásuk, vagy bűnösségöknek törvényezikk által történt elismerése és kihirdetése (levelesítésök) esetén kívül, marasztaló ítélet előtt le nem foglalhatja, elidegenítésök meggátlása végett azonban összeíratnak, kezelésök az ügy eldöntéseig a körülményekhez képest vagy magára a vádlottra, vagy szoros számadás terhe alatt zárgondnokra bizathatik; c) a feladó tanuságának elfogadása vagy visszautasítása a bíróságra hagyatik; d) a kezességnek pedig e büntett súlyánál fogva, egyáltalán helye nincs. (1715. 7. §. 2. 3. 6. 7.) Ezen saját-

lag eljárási intézkedések által, a felségsértés különbözik a hűtelenségtől, melylyel miután az 1715. 9. tcz. a vagyó elkobzását még az ártatlan gyermekek részére is kiterjesztő szigorát, az 1791. 56. megszüntette, ugyanazon büntetés és bírósági illetékesség alá tartozik. Az izgatás s felhívás sajtó útján, a sz. korona területe álladalmi egységének, a sanctio pragmaticában megállapított s az uralkodó ház közösségében létező birodalmi kapcsolatnak tetteles felbontására, a lázítás az alkotmány erőszakos megváltoztatására, a törvény szerint négy évig terjedhető fegsággal, és kétezer forintig emelkedhető pénzbírsággal büntetendő. (1848. 18. 8. §.)

1. Béla király jegyzője tanúsága szerint (cap. 6.) már az ős-szerződés negyedik pontja halálbüntetést szabott azokra, kik a fejedelem iránti hűséget megszegnék. Sz. István II. 51. és Kálmán II. 6. a pártütés és felségsértés büntetésére nézve határozzák, hogy a bűnösök kiközösítenek: „Ut reus anathematisetur et omnium fidelium communione privetur.“ E kifejezés alatt Kollár, Petrovics, Bartal magyarázata szerint minden jogoktöli megfosztás értendő. Bartal több fokozatát különböztette meg: „Gradus huius varii, quod alii omnibus nudati bonis equestrique moti ordine, ac uxorum, liberorumque prohibiti consortio pedites oberrare permittebantur; proscribebantur alii cum liberis; in communem denique servitutem redigebantur alii.“ Comm. I. 141. l. A jószágok elkobzását nyíltan kimondja: sz. István II. 35. „Nec pro nullius causa reatus detrimentum bonorum suorum patiatur quis, nisi consiliatus mortem regis, aut traditionem regni fecerit; — tunc vero bona illius in regiam veniant potestatem, ipse vero subiaceat sententiae, (capitali) filiis innocentibus remanentibus.“ Mily szigoruan fenytették ezen intézkedésektől eltérőleg később a bűnösöket, Zách Felician példája mutatja; és Bodó szerint: „Aut enim capite plectitur deliquens, et caput veru, corpus vero vel totum rotae opponitur, vel quadripartitum hamo appenditur; aut vero cruribus et pectore rota confractis, necatur vel vivus quadripartitur, quandoque manus quam adversus principem elevare praesumerat primo, et tunc demum caput securi aut gladio amputatur.“ Iurispr. crim. 150. l. A hétszemélyes tábla Martinovics József Ignác felségsértési pörében 1795. ápril 29. hozott ítéletébe, azon súlyosbítás foglal-

tatott, hogy kivégeztetése mint föszerzőé a négy igazgató után történjék, és forradalmi iratai hóhér keze által égettessenek el.

2. A felségsértés az I. 14. cz. szerint a hűtlenségi esetek közé tartozott, a jószágkobzás csak az elmarasztalt részét illette; és az 1659. 104. 1681. 37. a gyermekek, testvérek és más jogosítottak osztályrészeit (aliorumque legitime comportionatorum portiones) nem a végrehajtás után a kir. ügyész, hanem annak alkalmával a kiküldött végrehajtók által kiszakasztatni és átadatni rendelték. Az 171b. 9. azonban a büntetést az elítélt összes ingó és ingatlan, habár ősi, de valószínű tulajdonában levő javaira, gyermekei és rokonai teljes mellőzésével (exclusis cuiusvis aetatis et ordinis filiis, agnatis et cognatis) egyedül csak mások igazságos követelései levonásával kiterjesztette: „Quo — — — patres metu poenae etiam in filios ex amissione portionum suarum redundantis magis, quam propriae intuitu absterreantur; hocque execrandum et abominabile malum eo magis vitetur.“ A büntelen gyermekeknek a királyi kegyelemérti folyamodás fen volt tartva; és az elkobozás sem az osztatlan testvérek, sem a nőnek, sem a gyermekek anyai ősi jogaira, sem végre fiu bűnözése esetében ártatlan élő atyja javaira ki nem terjedt. E szigort azonban az 1791. 56. ismét megszüntette.
3. A római jog szerint a felségsértés büntetése a halál, rendszerint lefejezés által; a jószágok elkobzása, és damnatio memoriae; sőt a felségsértők fiai is becstelenné, és örökség szerzésére képtelenné váltak. c. 5. 6. 8. C. ad leg. Iul. maj.; a német közös jog szerint a negyedelés, a körülményekhez képest súlyosbítással, az uralkodó gyilkosságánál a keréktörés, izzó fogókkal csipdeséssel és hurcoltatással; enyhébb esetekben a lefejezés és utóbb negyedelés. PGO. 124. 137.
4. Mily szigorú volt e büntett megfenyítése Európaszerte, D a m i e n s inas példája mutatja, ki gyilkossági kísérleteért XV. Lajos francia király ellen 1757. márcz. 28. ingben, égő viaszgyertyával az egyház előtt történt nyilvános megkövetés után, a verpadon mellén, lábikráin, karjain és vékonyain fogókkal csipdestetett, jobb keze kénnel égettetett, olvasztott ólom, viasz, forró olaj, égő gyanta, a harapók által okozott sebeibe öntetett, teste négy ló által szétszaggatott, azután elégettetett és hamvai a légbe szórattak. (M i l l o t: Universalhist. X. köt. 118. l.) Az újabb törvényhozások közül a francia a fejedelem élete elleni merényleteknél az ujjlevágás 1832. történt megszüntetése után, megtartá a gyászünnepeket, melynél fogva a felségárulók az atyagyilkos módjára meztelen, ingben, fődött fövel a vesztőpadra vezettetik és kivégeztetik; a többi a felségárulás súlyosabb eseteit halállal fenyíti. H ä b e r l i n: Grunds. II. 31. l. O r t o l a n: Elem. 1521. 1522.
5. felségsértés bíróságáról az alaki részben szolandunk. (530. §.) —

Hogy az 1805. 5. intézkedése, melynél fogva névtelen feladások tekintetbe nem vehetők, a felségértésre is áll, a törvény általános szövegéből foly.

3. 2. §.

A felség szóbeli bántalmazása (felségsértés szorosabb értelemben) az uralkodó és így hazánkban a király személye iránt tartozó tiszteletnek szándékos megsértése. A l a n y a mind bel- mind külföldi lehet, habár a elsőre nézve súlyosabb beszámításu. T á r g y a: a felséggel felruházott király önmaga. (sz. Istv. II. 53. HK. II. 3. 1848. 3. §. 1.) B ü n c s e l e k v é n y e: sértő kifejezések, gyalázások, káromlások, a nélkül, hogy tetteges bántalmakká fajulnának, minthogy ez esetben a felségárulás és felségsértés büntette létesülne; (319. §.) végre tényálladákhöz még a szándékosság is tartozik. Ezen büntett, valamint a felségárulás és felségsértés fogalma alá vonható, de törvényeinkben meg nem határozott esetek büntetése, ha hűtelenséget nem tartalmaznak, a bíró bölcse belátása szerint méretik ki, de a jószágkobozásra ki nem terjed. (291. §.) A ki azonban sajtó útján ő felsége személyének sérthetlensége ellen kikel, vagy személye ellen sértést követ el, hat évig terjedhető fogsággal és három ezer forintig emelkedhető pénzbírsággal bünhődik. (1848. 18. §. 7.) A királyné és uralkodó ház tagjai iránti tiszteletnek sértése; súlyosabb beszámításu büncselekvény; a szorosabb értelmű felségsértéssel azonban nem azonosítható, és ha sajtó útján követtetnék el, négy évig tartható fogsággal, és két ezer forintiglani bírsággal fenytetik. (1848. 18. §. 8.)

1. E büntett a vétkeesség fogalmát kizárja, s tekintve a fejedelem méltóságát és sérthetlenségét (HK. II. 3. 1848. 4. §. 1.) a becsületsértés.

sek közös szabálya alá nem esik, minél fogva sem a viszonzás, sem az igazság kifizetésének (exceptio veritatis) helye nincs.

2. Hogy nem csak bel, hanem külföldi is lehet a büntett alanya, a fenebb kifejtett elvekből foly, (101. 103. §.) és az újabb törvényhozások által általában elismertetik, mert az uralkodó személyes méltósága kellő tisztelést, habár kiválólág polgáraitól, de azonfelül idegenektől is igénybe veheti. H ä b e r l i n : Grunds. II. 73. I.
3. A némely írók által (Quistorp, Klein, Meister, Bauer, némikép Feuerbach stb.) tett különbség a fejedelem uralkodói és magánszemélyisége közt (crimen laesae venerationis) e tárgyban gyakorlatilag fen nem tartható, miután az uralkodó sértéseit e minőségek szerint egymástól elválasztani alig lehet. Viszont a fejedelmi jogok illetéktelen bitorlása sem vonható e büntett körébe, hanem vagy más büntett álladékat képezi, vagy a felségárulás fogalma alá tartozik. H y e : Öst. Strafg. 742. I. B e r n e r : Lehrb. 236. §
4. Az újabb törvényhozások közül többen e büntett tényálladákhöz az uralkodó tetteles bántalmazását is sorozzák, ez azonban törvényes intézkedéseink szerint a felségárulás és felségsértés esetei közé tartozik. (319. §.)
5. A kir. táblának Martinovics apát elleni ítélete a pártütés és felségsértés tényálladékat képező cselekvényeken kívül : „Accerbissimus prorsusque infundatus in Augustam Domum coniectas calumnias et convicia“ emlit. V u c h e t i c h : Instit. iuris crim. 211. I.
6. A törvényben meg nem érintett felségsértési esetek megbüntetése iránt F r a n k ekként nyilatkozik : „Az előadott eseteken kívül vannak mások, melyek vagy támadás vagy árulás fejében perduellio alá venni lehetne, de mivel a törvény azokat hivtelenség neve alatt hagyta, ide nem tartoznak. Annál inkább nem lehet egyes eseteket ide vonni, melyekről törvényeink épen hallgatnak, p. o. fejedelem vagy ország titkai elárulását. Az olyan esetekben súlyos büntetéseknek helye vagyon, de nem jószágvesztésnek ; valamint felségbántás miatt is, illetlen szavak vagy tettek által, ha nem ellenséges szándékból eredtek.“ Közigtörv. I. 261. I. S z l e m e n i c s : „A felségsértés csekélyebb esetei például a királyi felséget érdeklő szóbeli bántalmak, ugynevezett törvénybeli büntetésök nem lévén, ha hivtelenségre nem fajulnak, súlyosságuk fokozatához képest a bírónak m'rséklete szerint büntetendők.“ Fenyítő törv. 54. §. Ezen esetek megfenyítését a kir. ügyigazgató az illető megyei vagy városi törvényszékre hagyja; (554. 555. §.) a mint Sz. Mátyás privigyei lakosnak Nyitra megye törvényszéke előtt lefolyt és mind a királyi, mind a 1866. augusztus 29. 4032. sz. alatt a hétszemélyes táblánál megvizsgált ilyenmő pöre is bizonyítja.
7. Az újabb törvényekben kimért büntetések fölötté különbözök ; a tettele-

ges bántalmazást, melyet többen e fogalom alá vonnak, majd halállal, majd hosszabb tartamu súlyos börtönnel fenytik. H ä b e r-
lin: II. 86—80. l.

323. §.

A hűtlenség (nota infidelitatis) alatt a fejedelelem jogai és a haza közbátorsága ellen elkövetett, az 1723. 9. tczben ezen név alatt elősorolt büntettek értendők. — A hivateltenség eseteit régibb törvényeink, majd a hármaskönyv határozta meg. (1462. 8. 1495. §. I. 14.) Később még inkább szaporodván, azokat az 1723. törvényhozás kilencz külön meghatározott merényletre szorította, a többit pedig más fenyték alá rendelte. (1723. 9. 10. 11. 12.)

1. A hűtlenség különböző tényálladékkal bíró több büntettet foglalván magában, természetét szorosabban meghatározó értelmezése lehetetlen, és e tekintetben az ABT. nyilvános erőszakoskodásával némi hasonlatossággal bír.
2. A hűtlenség régibb eseteit Szegedynek a Törvénytárhoz csatolt Cynosurája és Kovachich Sylloge Decret. Comit. II. 188. 189. l. mutatják. Erdélyben, hol számuk meg nem szorított a legujabb ideig számosabbak voltak. Lsd. D ó s a : Erdélyh. törvényt. II. 272—276. l. 520—521. l. Wenzel G. : Magy. és erd. magánjog. I. 513—516. l. Wenzel T. : M. magánjog. 166. 167. l.

324. §.

A hűtelenségnek törvényesen meghatározott eseteiben bűnösökké válnak: 1) A kik nyilvánosan a sz. korona, királyi felség és ország közállapotja ellen (statum publicum) támadnak és szegülnek. 2) Birák, hiteles helyek s személyek (judices, locaque credibilia et fidei dignitates), kik hivatalosan hiteles pecsétjük alatt hamis leveleket költenek. 3) Az álpénzverők vagy azt tudva s

nyilván körülbelől ötvenforintnyi mennyiségben használók. 4) Behozói, bérbefogadói és toborzói akármiféle embereknek, az ország álladalmának háborítása végett. 5) Nyilvános eretnekek, kik tudnillik kárhoztatott eretnekséghez ragaszkodnak. 6) Az ország és kapcsolt részek végvárainak gonosz elvesztői és feladói. 7) Kik törököknek vagy más hitetlenek ezen ország vetélytársai és ellenségeinek fegyvereket, és háboru idején eleséget szolgáltatnak. 8) Azok háborgatói, letartóztatói, fosztogatói, kik kárhoztatott felekezetöket elhagyván. Törökhonból ezen ország és kapcsolt részeibe menekültek, itt maradólag. 9) Harminczadosok és mások, kik a királyi jövedelmek megrövidítésére, idegenekkel a kiolvasztott arany és ezüst kivitelére szövetkeznek, és azt az országból titkon ki is viszik. Ezen esetek mindegyikének, habár az ország és király érdekeire vonatkoznak, saját közelebbről meghatározandó tényálladéka van.

Frank: Közigazság. törv. I. 201. l. Wenzel: Magy. és erd. magánj. I. 512. 513. l. Szlemenics; Feny. törv. 55. §. Suhayda: Magy. polg. magánj. rendsz. 121. §.

325. §.

A hűtelenség első esetének tárgyát a sz. korona, király és ország közállapotja képezi; a bűncselekvény azok egyikére vonatkozó nyilvános, azaz, kétségtelen (evidenter) támadás, ellenszegülésben áll. Miután azonban a sz. korona, király és ország közállapotja annak sarkalatos és lényeges intézményeit foglalja magában, és így ez eset a felségárulás (pártütés) és felségsértés tényálladékaival nagyrészt azonosulna, a törvény magyarázat szabályai szerint fogalma alá, az ország és ki-

rály ellenes támadás és ellenszegülésnek a felségárulás és felségsértés szorosan körülírt kellékeivel nem bíró merényletei vonandók; melyekre nézve tehát bünszövetkezés nem jött közbe, melyek a korona és ország közállapotját érdeklő egyes alkotmányos intézmények, törvényes rendeletek ellen irányulnak, a nélkül azonban, hogy belháboru támasztására fajulnának. Ezen felfogás igazolására szolgál az 1723. 9. §. 2. hivatkozása az I. 14. cz. melynek ama szavai: hogy a hűtelenség vétke mindazáltal igazságos önvédelemre nem érhető, csak is egyes alkotmányos intézményekre s végzeményekre vonatkozhatnak. Szorosan meghatározott tárgynál, és a kétségtelen támadás és ellenszegülés természeténél fogva, azonban azt sem a törvények gáncsolására sem azok egyszerű megszegésére, sem hatósági intézkedések akadályoztatására vagy a közerőszak eseteire (344. §.) kiterjeszteni nem lehet.

1. Az 1723. 9. §. 2. ekként szól: *Evidenter semet erigentes et opposites contra statum publicum sacrae coronae, regiae maiestatis, et regni iuxta titulum 14. partis I. Operis Decreti Tripartiti.* Ez utóbbinak pedig erre vonatkozó szavai: „*Haec tamen erectio, seipsum iuste defendendo notam affere non intelligitur;*“ miután az 1689. 4. az arany bulla 31. cz. záradékán gyökerező ellentállási jogot megszüntette, eredeti jelentőségükkel többé nem bírnak, de a törvény értelmének kellő felfogására segédszerűl szolgálnak.
2. Az I. 14. a hűtelenség első eseteként a felségsértést érintvén, az alatt a fejedelem személye elleni merényleteket sorolja elő; a fejedelem és korona közállapota elleni merényleteket pedig a második esethez számítja. Az 1715. 7. tcz. a régi törvényekre hivatkozva, az azokban foglalt, az ország és király méltósága ellen irányzott eseteket is, a felségsértés fogalma alá sorolván, a hűtelenség emez esetét az I. 14. értelménél szűkebb körre szorította.
3. Helyesen mondja *Prásznowsky*: „Komoly figyelemre méltó ezen szó: *evidenter*, melylyel az említett §. kezdődik, és a mely a bíróság legvalódiabb igazságát, és legesalhatatlanabb meggyőződését kívánja.“ A hűtelenségről 13. l. Mily eltérő értelemben vették e pon-

tot, mutatják az 1839/40. országgyűlés tanácskozásai, és bizonyítja Deák Fer. beszédje az országbirói értekezleten. Törvénysz. Csarnok. 1861. 19. sz.

4. Debreczeni Györgynek az 1538. 48. tez. említett esete, ide vonható alkalmas példaként nem szolgál, mint Frank helyesen megjegyzi, és az érintett törvénycikk szövege kétségen kívül helyezi, de ily esetre vonatkozik az 1507. 8. tez. Frank: Közig. törv. I. 163. 1. Princ. iuris civ. I. 166. 1.

326. §.

A második eset alanyai a törvényeink szerint hiteles pecséttel élő bírák, és hiteles helyek tagjai. Az előbbiekhöz az ország nagy bírái (iudices regni ordinarii) illetőleg ítélőmestereik, ez utóbbiakhoz a hitelességgel felruházott káptalanok és konventek tartoznak. T á r g y á t a hamisan kiadott okmányok képezik. A bűncselekvényhez szükségeltetik, hogy a kiadás hivatalból, hiteles pecsét alatt, tudva és készakarva (scienter et studiose) történjék, minthogy ellenkező esetben a szándékosság hiányánál fogva, hűtelenségnek helye nincs. (1723. 9. §. 3. II. 16.)

1. Az ország nagy bírái a nádor, országbíró és királyi személynők; azok közül a két első hiteles pecsétje párját ítélőmesterével közlé. A társországokban nagybírói jogokkal a bán, több szab. kir. városokban a kir. főtárnokmester élt, amaz hiteles pecsétje mását ítélőmesterével, ez az altárnokmesterrel közölte. Frank: Közig. törv. II. 10. 1. 1. Wenzel: Magy. és erdélyi magánjog 81—83. l.

Frankl: A nádori és országbírói hivatal eredete és hatáskörének fejlődése. Pest. 1863.

Hampel: A báni méltóság. Pest 1868.

Korbul: A báni méltóság. Pest. 1868.

2. A hiteles helyek közé tartozott a fenállott magyar királyi udvari cancellaria. (1848. 3.) — Jelenleg azok jogával élnek a római katolikus fő és székesegyházi káptalanok, a rosnyói és kassai kivételével; a pozsonyi és császmái (Varasdon) társas káptalanok, a benedekrendűek, paunonhalmi, szalavári (Szala-Ápáthiban); a prémontreiek jászói, leleszi és csornai konventjei; melyekhez a garanmelléki sz. benedeki (s. Benedicti de iuxta

Green); Erdélyben a kolozs-monostori, jelenleg mindketten világi papokra bízott konventek járulnak. Frank: Közig. törv. I. 149. l.

Kovách: Dissert. inaug. de locis credibilibus. Pest. 1835.

Jerney: A magyarorsz. kápt. és konvent. mint hiélmes és hiteles helyekről. Magy. Történelmi Társ. II. kötet. Pest. 1856.

3. Az 1723. 9. §. 3. szövege ekként szól: „Praetera iudices, locaque credibilia, et fidei dignitates authenticis sigillis ex officio fungentes et taliter falsas litteras conficientes ad sensum 16. II.“ melynek ide vonatkozó szavai: „Nihilominus tamen capitulum vel conventus aut iudices ordinarii, qui ad fassionem talium personarum (larvalium fictitiarum) ignoranter litteras et privilegia dant per, hoc non peccant, quia ipsi non larvas neque fictitias personas, sed eos quos illi sese nominant, realiter existere putant; secus esset si capitula vel conventus, aut iudices ordinarii scienter et studiose id facerent, vel aliter falsas et iniquas litteras conficerent; nam hoc modo tamquam falsarii et periuri punirentur.“ — Ezen eset bűntetéséről alantabb (331. §.) szólunk.

327. §.

A harmadik eset: az álpénzverés; tárgyat törvényeink szavai szerint, a folyamatban lévő fém pénzek (moneta) képezik, mert csak azok hamisítása által ingattatik meg a forgalmi biztosság, támadtatik meg a felségnek joga. A bűncselekvény ily pénzek jogosítlan és hamis készítésében, akár legyének azok igaz súlyuak, akár veretessenek valódi fém ből, de csekélyebb súlylyal és tartalommal, akár kisebb értékű fém ből, vagy pedig azoknak szándékos közhasználatában, körülbelül ötven forintnyi mennyiségben áll. Kisebb összegnek használata, valamint a pénzre vonatkozó más büntettek nem tartoznak a hűtelenség fogalma alá. (352. §.) A mi a tettes szándékát illeti, annak mind két esetben mások károsítására, megcsalására kell irányulnia; azt a kiadásra nézve a közhasználat világos megemlítése (scienter ac publice) a verésre pedig az

innen vonható hasonzerüségí következtetésén kívül, azon okok is bizonyítják, melyeknél fogva csak a folyamatban lévő pénzek tekinthetők e büntett tárgyának. Bevégeztetik e büntett a pénznek elkészítése, illetőleg forgalomba tételével. (1723. 9. §. 4.)

1. Az 1723. 9. §. 4. ekként szól: „Cusores falsarum monetarum, vel eiusmodi monetis scienter et publice in quantitate circiter quinquaginta florenorum utentes.“ Az 1462. 2. §. 4. „In magna quantitate eisdem negotiationes exercendo utitur.“
2. A folyamatban többé nem levő, vagy nem is volt érme, e büntett tárgyat nem képezik; utánzásuk a körülményekhez képest csalássá válhat. — Vajjon külföldi pénzek képezik-e tárgyát? törvényeink szerint kételyes; általában szólnak ugyan, de tekintve a hűtelenség fogalmát, az alá alig vonható, kivéve ha az ily pénzek hazánkban is törvényes forgalomban volnának; más esetben inkább a csalás tényálladéka látszik létesülni. Ugyanezen véleményben van b. Nyáry Gyula: Tílalmas-e a hollandi aranyok utánvérese? Jogtud. Hetilap. 1865. 12. sz. Másként intézkedik az ABT. és BJ. (353. 356. §.) Az újabb törvényhozások többsége e tekintetben, a büntetés nagyságára nézve térsen különbséget, így a francia törvényhozás az országban folyamatban lévő pénzek hamisítását élethosszra, a külföldiekét időleges kényszer munkával fenyíti.
3. Habár a törvény csak pénzverésről szól (cusores) mit sem változtat a tényálladékon, akár az verés, akár az öntés által készítettessék. Az igaz súly és tartalmu pénz jogosítlan készítése, miután a király törvényes jogaival ellenkezik, és hazánk intézkedései e büntettnek inkább közjogi, mint magán hamisítási jellegét tekintik, tényálladékat megállapítja ugyan, de enyhítő körülményül szolgál. — Eze a német közös jog szerint is vitás kérdésben, véleményünkben osztozódik b. Nyáry Gyula id. ért. Ellenkezőjét vitatja Simon Flor. Jogt. Hetilap. 1866. 3. sz.
4. A pénzhamisításra vonatkozó többi büns cselekvényekről, alantabb a közintézkedések elleni merényletek sorában szolandunk. (352. §.)
5. Azon szándékot, hogy az álpénz, pénz gyanánt folyamatba tétessék, az újabb törvényhozások kevés kivétellel (péld. a porosz bt.) kifejezetten követelik; a büntett bevégezését az álpénz készítésébe helyezik; a württembergi bt. 206. azonban kiadását is kívánja, mely véleményben a német közös jog szempontjából több író osztozódik. Carpzov: Prax. rer. crim. q. 42. n. 31. 91. Wächter: Lehrb. 183. §. Bauer: Lehrb. 282. §. Heffter: Lehrb. 387. §. Berner: Lehrb. 209. §.

6. A római jog a pénzhamisítást a felségsértő büntettek közé sorolta, megégetéssel és vagyonkobozással fenyegette. A német közös jog (PGO. 11.) hasonlóan tűzhalált rendelt mindazokra, kik álpénzt vernek, vagy foglalkodásként terjesztenek, a többi eseteket enyhébb büntetés alá vette. E büntett fel nem jelentése pedig két arany gíra fizetésével fenyegetett. Hogy a megégetés példái hazánkban is, e büntetetre nézve előfordulnak, bizonyítja a történet. (Frank: Közig. törv. I. 263. l.). Az újabb törvényhozások rövidebb hosszabb idejű börtönbüntetéssel sújtják.

328. §.

Újabb időben hazánkban papírpénz jöven folyamatba, és ebben a fémpénz helyét pótolván, a pénzhamisítás büntettének fogalmát a kir. kuria gyakorlata annak utánzására, kiadására kiterjesztette, és a kir. ügyigazgató ebbeli bűnvádi keresetét az 1723. 9. §. 4. alapítja. A pénz gyanánt forgalomban levő ausztriai nemzeti bank jegyeinek utánzása s hamisítása, felsőbb rendelet szerint (HI. 1818. febr. 9. 4115. sz.) az ország törvényei szerint lévén megfenyítendő, a kir. ügyigazgató minden bankjegyhamisítási esetben a királyi tábla kiküldését (delegációját) kéri, s előtte az idézett törv. czikk alapján a keresetet megindítja. Ahhoz képest a pénzhamisításnak tárgyát az országban folyamatban levő papírpénz, és azzal hasonértékű bankjegyek is képezik, és a tényálladék kellékeire nézve a fennebb mondottak lelik alkalmazásukat. (327. §.) A beszámítás a készítésben tanusított ügyességhez, az alkalmazott eszközökhöz, az okozott kár mennyiségéhez, az általános elvek szerint, arányosul. (254—256. §.)

1. A papírpénz utánzását a német törvényssékek is a hasonserzéség alapján, a pénzhamisítás fogalma alá vonták, ámbár némely írók, okirat-hamisításnak tekinték. Bauer: Lehrb. 281. §. Feuerbach: Lehrb. 177. §. Heffter: Lehrb. 387. §.

2. Ily értelemben a törvényt a kir. kuria a kir. ügyésznek Legény János és társai elleni bünperében 1797. márcz. 23. 29., s azóta gyakran alkalmazá. A bankjegyekre vonatkozó rendelet szavai: „*Ut in occurruris casibus illi, qui confectionis aut falsificationis apocharum austriacae mensae argentariae. . . . semet reos efficerent, ad praescriptum regni legum iudicentur, simul etiam huiusmodi delinquentibus sedulo invigiletur, comperiendi illico comprehendantur, et promeritae poenae subiciantur.*“ O s z v a l d t: Gyűjtem. 94. l.

3. Azelőtt durva, könnyen felismerhető utánzásoknál, s még most is a törvényesnél jóval kisebb összeg kiadásainál az ügy az illető megyei vagy városi törvényszéknek engedtetik át. Példáját ld. M. Jogt. Hetilap. 1866. 19. sz. A költségeket az illető hatóságnak a kir. kincstár téríti meg, mely a rabtartás és a tanuszállítás költségeit az elité-vagyonából veszi ki. A bankjegyhamisítások feladójának jutalmat rendel. HL. 1800. Sept. 2. 20967. sz. S v a i g e r: Monographia Fisci Regii. 1835. 78–80. l. S z e y f f e r t: A kir. ügyigazgatás hatásköréről és eljárásairól. Jogt. Hetilap. 1866. 29. sz.

329. §.

A negyedik eset az ország belső álladalmára, mint tárgyára vonatkozik. A bünselekvény akármiféle emberek behozatalában és toborzásában (inductores et conductores) áll, azon célzattal, hogy az ország belálapotja feldulassék, háborgattassék; mi, ha valóságos belháborura vezetne, az 1715. 49. szerint felségsértéssé fajulna. Az ötödik eset tárgyát a nyilvános eretnekség egyházi vétsége képezi; mely a kánoni jog értelmében, makacs ragaszkodásban, a keresztény kath. egyház által hitdolgában tévesnek nyilvánított tanításhoz áll. A bünselekvény teljességéhez szükséges, hogy a bünös az egyház és ország törvényei által kárhozottatott eretnekséghez, nyilván ragaszkodjék, mert csak ez esetben tekinthetik tette az ország biztosságát zavaró hűtelenségnek; különös célzatot sem törvényeink nem kívánnak, sem e büntett természetéből nem következtethető.

1. Az 1723. 9. §. 5. szövege következő: „Inductores et conductores quorumcunque hominum, ad spoliandum et disturbandum internum regni statum,” a 6. §. „Dein publici haeretici, damnatae scilicet haeresi adhaerentes.“
2. Az előbbi esetet az 1462. 2. 1495. 4. és I. 14. ügy irta körül: „Inductores externorum hominum spoliatorum, aut stipendiatorum, ad disturbandum statum internum regni.“ Az intézkedés Giskra János és zsoldosaira vonatkozott.
3. Hogy a büntettségben külföldiek is válhatnak bűnössékké, a jogszerű háboru esetei kivételével, az ország belső közállapotjának értelméből, és a fenebb mondottakból (101. §.) ép oly világos, mint hogy az áltorborzás is, a törvényben megértett célzatzból, ide tartozik; más esetekben az iránt külön rendeletek intézkednek.
4. Az eretnkség egyházjogi fogalmát a kanonisták határozzák meg (o. 7. Caus. 4. q. 3. K o n e k : Egyházjogtan. 490. l.). Hogy az országos törvények általi kárhoztatás is e büntett állapotkához szükségeltetik, egyértelmű véleménye írónknak. S z l e m e n i c s erre vonatkozólag mondja: „Hogy az 1723. 9. érdeklett nyilvánságos és kárhozatos eretnkséget követőn, valóban ilyen értetik az 1791. 26. 27. és 38. rendeleteiből világosan kitetszik.“ Fenyítő törv. 55. §. Egyetértének vele F r a n k : Közig. törv. I. 154. §. K e l e m e n : Instit. iur. priv. hung. II. 999. l.
5. Az erdélyi törvények a négy bevett vallás körüli hitujításokat és szakadásokat is, a hűtelenségi esetek közé sorolták. A. C. I. r. 1. cz. 3. cz. D ó s a : Erdélyh. Jogt. II. 622. l. W e n z e l : Magy. és erdélyi magánjog I. 515. l.

330. §.

A hatodik eset alanyai főkép — ha nem is kizárólag — azok, kikre a végvárak védelme bízott. Tárgyai: az ország és kapcsolt részek határainak védelmére rendelt várak; a cselekvény azoknak feladása és elvesztésében áll, midőn sem a szükség, sem a kényszer azt ki nem menti. A hetedik eset tényálladéka: fegyverek, háboru idején eleség szolgáltatására vonatkozik, mennyiben törökök vagy más hitetlenek számára történik, kik hazánk vetélytársai és ellenségei közé tartoznak. A nyolczadik eset tárgyat törökországi me-

nekvők képezik, kik kárhoztatott felekezetökről lemondván, hazánkban megtelepülni szándékoznak; a bűncselekvény hazánk vendégjogát igénybe vevő, megtérésöknél fogva felebaráti fogadásra különösen számot tartható egyének bátorsága, szabadsága háborgatásában, megtámadásában, erőszakos kifosztogatásában áll. Az utolsó eset alanyai kiválólág a királyi harminczadosok, a nélkül, hogy más egyének egészen kizáratnának; tárgyai nemes érczek, különösen kiolvasztott arany és ezüst; bűncselekvénye azoknak kivitelére, idegenekkel kötött szövetségben és annak végrehajtásában, azon czélzattal áll, hogy ily módon a királyi jövedelmek meg rövidítése, károsítása okoztassék.

1. A nándorfehérvári végvár elvesztése miatt, Héderváry Fer. ellen indított hittelenségi pert közli Wenzel: Magy. Történelmi Tár. VI. kötetében. Pest 1859.

2. Az idevonatkozó §§. szövege §. 7. „Malitiosi amissores et traditores castrorum finitimorum regni et partium annexarum. §. 8. Administratores armorum et tempore belli etiam victualium turcis et aliis infidelibus regni scilicet huius aemulis et hostibus. §. 9. Turbatores, detentores ac spoliatores illorum, qui damnatae eorum sectae renunciantes, ex Turcia ad istud regnum et partes eidem annexas confugiunt, moraturi. §. 10. Tricesimatores et alii in diminutionem regionum provenitum, in extrahendo auro et argento conflato cum forensibus societatem ineuntes, eiusmodique aurum et argentum clam e regno efferentes.“

3. Az eleség szállítására nézve a HK. I. 14. hiányzanak e szavak „tempore belli“, miből kitűnik, hogy az 1723. 9. ezen eset körét megszorította. A fegyverekre nézve helyesen mondja Szegedy: „In maiori copia, non vero paucula honoris et amicitiae potius, quam nocendi causa.“ Jegyz. B. az 1625. 12. czikkhez. A nyolczadik esetben előforduló kifejezés: „damnatae sectae“, nem annyira a mohamedán hitre mint valami keresztény tévtanra, szakadásra mutat; némi magyarázatul szolgálhat II. Pius pápa 1461. évi brevéje, melyben Cucignich György és más Boszniából menekült manichaeusokat, kik az egyház kebelébe visszatértek, a királynak ajánlja. Lsd. Kaprinay: Hung. diplomat. II. köt.

331. §.

A hűtelenség büntetése fej- és jószágvesztés; (I. 13. 14. 16. 1715. 9. 1723. 9.) az utóbbi csak a bűnös osztály részére nézve, mások jogai, és a sértett fél kára és költségei megtérítésére vonatkozó igényeinek nyílt fentartásával. (228. §.) A papírpénz és bankjegy hamisítóira a kir. kuria a jószágvesztés büntetését nem alkalmazza, büntetéseket rendszerint rövidebb vagy hosszabb tartamu börtönre szabja. A sajtótörvény az egyes alkotmányos intézmények közül, (325. §.) különösen a királyi szék öröködési rendjét említi, s azokra, kik ez ellen sajtó útján kikelnek, hat évig terjedhető fogságot, és három ezer forintig emelkedhető pénzbírságot szab. (1848. 18. §. 7.)

1. A hűtelenség büntetésének indokául az I. 13. felhozza: „*Ut exemplo punitionis scqlaratorum alii terreantur, alii vero ad opera fidelitatis exercenda atque peragenda, si quibus forsitan talia bona collata fuerint, ardentius accendantur.*“

2. Az álllevélköltés esetében a törvényes büntetés alul Szlemenics (Fenyítő törv. 55. §.) kivételt tesz a káptalanok és konventekre nézve, mintán a II. 16. cz. melyre az 1723. 9. §. 3. hivatkozik, e testületekre a pecsét elvesztését, bűnös tagjaira homlokuk és arcuk megbélyegzését, az egyházi javadalmak elvesztését szabja; de mint Bodó igen helyesen mondja (Jurispr. crim. 157. l.) az 1723. 9. §. 3. szavai: „*Ad sensum tit. 16. II.*“ a büntett tényálladéka meghatározásánál fordulnak elő, és így csak is az ott említett gonosz szándokra érthetők (326. §.), míg a §. 11. a büntetést minden esetre egyenlően fej- és jószágvesztésben állapítja meg: „*Amissione nimirum capitis et bonorum mobilium ac immobilium, ad portionem eiusdem cedentium feriantur.*“ Mily javakat lehessen egyháziaknál az alatt érteni, azt a II. 44. kétségen kívül helyezi, mely ép a felségsértés és hűtelenségre nézve határozottan állítja: „*In quibus quidem casibus licet bona ecclesiarum, quibus praesunt non amittant, tamen privata ac separata patrimonía, et iura possessionaria si quae habent, insuper cuncta beneficia ecclesiastica, quae possident perdere et amittere solent.*“ Hogy a bűnösök azonfelül halállal is fenyítették, ugyancsak a II. 44. §. 4. és II. 46., melyek épen a káptalanok és konventekről szólnak, kiviláglik.

- Az arcz megbélyegzését újabb felsőbb rendeletek általában megtiltották. (222. §.)
3. A hűtlenség büntetése és bírósága a felségsértésével az 1791. 56. szerint azonos, de az eljárás sajátosságai arra nem alkalmazhatók. 1715. 7. §. 2. 1723. 5. (321. §.)
4. Az örököségi fonal félbeszakadásáról ugyszintén a háramlásról másutt (231. §. 5.) mondtak, itt is lelik alkalmazásukat.
5. Még 1831. egy csongrádmegyei bankóhamisító minden bíróság által halálra ítéltetett. (P a l u g y a y : Megyerendsz. III. 147. l. XXX. tábl.). A papírpénzhamisításnál a jószágkobozás nem alkalmaztatván, az örököségi fonal félbeszakadása sem jöhet szóba; sőt csekélyebb összegek-nél kezesség mellett a szabadsáboni védelem oly vádlottaknak is megengedtetett, kik azt polgári állásuknál fogva igénybe nem vehették. Lsd. S v a i g e r : Monogr. Fiscii Regii. 79. l.
6. Ezen büntett bírása azelőtt az országgyűlés, ujabban a kir. tábla ; (II. 75. 1459. 3. 1723. 20. 1791. 56.) az erdélyi jog szerint az országgyűlés maradt. D ó z s a : Erdélyh. jogtudom. III. 51. l.

332. §.

Az ABT. a felségárulás alanyaira nézve rendeli, hogy ha e büntettet az ausztriai birodalom ellen külföldi külföldön követné el, vele benszülöttként kell bánni. (ABT. 38. §.) T á r g y á t képezik: a) a császár személye és uralkodási jogai, b) a kormányalkat, s birodalmi alkotmány, c) a császárság területi épsége, d) bel és külbátorsága. A bűncselekvény: a) a császár teste, egészsége, szabadsága sértésében, uralkodási jogai gátoltatásában; b) a kormányforma és birodalmi alkotmány erőszakos megváltoztatásában; c) a birodalom valamely részének elszakításában egységi álladalmi kapcsolatából, d) kívülről ellene irányzott veszély, belülről feltámadás vagy polgári háboru előidézése, nagyobbításában; vagy e) hasonczélzatu akármiféle tettekben áll, habár siker nélkül maradnának is. Büntetése a császár megsértése, uralkodási jogai gátoltatása esetében, habár

a merénylet eredmény nélkül maradt, a halál; — ugyan-ezen büntetés éri a felségárulás többi eseteiben a bűnszerzőket, felbojtókat, főczinkosokat és közvetlen közreműködőket; míg a távolabbi közvetett bűntársak tiztől husz évigleni, a merénylet vagy tettes különös veszélyessége mellett életfogytiglani súlyos börtönnel bűnhődnek. Ha pedig valaki nyilvánosan vagy többek előtt tartott beszédek, nyomtatványok, terjesztett képes ábrázolatok vagy iratok által felségárulási merényletekre buzdítana, csábítana, ezen hatása azonban siker nélkül maradt, büntetése tiz és husz év közötti súlyos börtön. Azonfelül a felségárulás által az álladalomnak vagy magánosoknak okozott károkért, minden bűnös egész vagyonával felelős. (ABT. 58. 59. §. 1862. dec. 17. törvény. BTL. 1863. 8. sz.)

1. Hogy külföldi által háboru idején elkövetett ellenséges cselekvények a harezjog körén belül büntelének, már fenebb mondottuk (320. §.)
2. Az ABT. összhangzatban az 1836. augusztus 18. német szövetségi határozattal, mely szerint a szövetség vagy alkotmánya ellen irányzott merényletek, az egyes álladalmak alkotmányai elleni támadásoknak tekintendők; a német szövetség létezése, épsége, biztossága és alkotmánya elleni bűncselekvényeket felségárulásnak tekintette, és annak büntetésével sújtotta. Ebbeli intézkedései azonban a német szövetség megszüntetése óta hatályukat veszítették. 1863. aug. 23. Békeszerződés, 4. czikke. BTL. 103. sz.
3. Az ABT. 58. §. a bűncselekvények elkövetési módjáról ekként szól: „Történjék bár ilyesmi nyilvánosan vagy titokban, egyes személyek által vagy társulatokban, tervszövés, felszólítás, buzdítás, csábítás által, szóval, írásban, nyomtatványok vagy képes ábrázolatokkal, táncs vagy öntett által, fegyverfogással vagy a nélkül, ilyes czélokra vezérlő közlött titkok, vagy irányzatok által, izgatás, toborzás, kémkedés, gyámolítás, vagy bármely különben arra czélzó cselekvény által, habár az siker nélkül marad is.”
4. A nyilvános, de siker nélküli felszólítás, nem vonatkozván határozott személyekre, a más tiltott cselekvényekrei felszólításról szóló 305. §-ban körülírt vétséggel azonos természetű. A B.J. hasonértelmű intézkedéséről lsd. 337. §.

5. Az okozott károkhoz az ABP. 360. §. szerint nem csak a közvetlenül vagy közvetve előidézett rongálások, hanem a mérénylet elnyomására, a rend és biztonság helyreállítására fordított minden költségek is számítandók. Az álladalmi kincstárból e célra fordított költségek nemére és összegére nézve, a közigazgatási hivataloknak az álladalmi számvevőhatóság által megvizsgált, és helyeseknek talált számadásai teljes erejű bizonyítékot alkotnak. A kártérítés biztosításáról az 1854. oct. 5. MR. részletesen intézkedik. BTL. 255. sz.

333. §.

Büntársaknak tekintetnek mindazok, kik a felségárulást megakadályozni, vagy a hatóságnak feljelenteni szándékosan elmulasztották, ha könnyen, saját, hozzá tartozóik, vagy azon személyeknek, kik törvényes oltalmuk alatt állanak, veszélyeztetése nélkül tehették, és a körülményekből ki nem világlik, hogy a feljelentés elmaradása mellett is káros következményektől többé nem tarthatni; úgy szintén azok is, kik a forradalmi propaganda által közrebocsátott pénzjegyeket, hitelpapírokat behozzák vagy terjesztik. Büntetésök öttől tiz évig tartó súlyos börtön. (ABT. 60. 61. §. MR. 1854. april 27. BTL. 107. sz.) Annak azonban, ki felségárulásra célzó társulatba bocsátkozott, de bünbánattól indítatva tagjait, szabványait, midőn még titokban valának, s az ártalom megakadályoztathatott, a felsőbbbségnek felfedezi, teljes büntetlensége s a feljelentés titoktartása biztosittatik. (ABT. 42. §.)

1. A hozzá tartozók neve alatt a fel és lemenő ágbeli rokon- és sógorságban állók, a testvérek, unokatestvérek vagy még közelebbi rokonok, házastárs, annak testvérei vagy testvérek házastársai értendők; a törvényes oltalom alatti személyekhez a fogadott, táp- és gyámgyermekek tartoznak. ABT. 216. §.

2. A forradalmi propaganda pénzjegyeinek birtokolása és át nem adása három hótól egy évigleni szigorú fogsággal fenyeztendő vétséget képez. Herbst: Handb. d. östr. Strafr. I. 163—4. l,

3. Miután az ABT. 62. §. csak annak biztosít büntetlenséget, ki „felségárulásra célzó társulatba bocsátkozott,” W a s e r, H e r b s t, véleménye szerint a bünszerző és felbújtók a törvény eme kedvezményét igénybe nem vehetik, (Handb. d. Öst. Strafr. I. 165. l.) míg H y e, mivel az érintett szavak a szerzők és felbújtókra is alkalmazhatók, ellenkezőjét vitatja. Oest. Strafg. 731. l.
4. Az 1867. nov. 15. törv. szerint, (BTL. 131. sz.) a felségárulás és abbani büntársaságnál, az a) alatti cselekvény kivételével (332. §.) a büntettek folytán elvesztett jogozatok visszanyerhetésének képtelensége, a büntetés kiállításával megszűnik. (233. §.)

334. §.

A felségsértésnek tárgya az ABT. szerint egyedül a császár személye; a büncselekvény, az annak tartozó tisztelet megsértésében áll; személyes megbántása, nyilvánosan vagy több ember előtt felhozott gyalázások, káromlások, gúnyolódások, nyomtatványok, képes ábrázolatok vagy iratok közlése, terjesztése által követtethetik el. Ugyanazon cselekvények vagy tetteges bántalmak a császári ház valamelyik tagja ellen, azok sértésének büntettét képezik. Az előbbi büntett egytől öt évigleni sulyos, az utóbbi, mennyiben sulyosabban fenytendő merényletté nem fajult, ugyan ily tartamu egyszerű börtönnel fenytittetik. (ABT. 63. 64. §.)

1. Az ABT. gyakran előforduló kifejezés: „nyilvános,” a legfőbb törvényezék döntvényei szerint az elkövetés oly helyére vonatkozik, mely nem szolgál csak magánközlekedésnek; a „több ember” két személyre is értendő, miután a többes szám az egyesnek ellentéte. L. f. törv. döntv. 1863. jan. 28. febr. 10.
2. A császárné megbántása nem a felségsértés, hanem a császári ház tagjainak sértési büntettét alkotja. Császári ház tagjainak pedig tekintendők, az uralkodó ausztriai ház férfitagjainak törvényes, egyenrangú házasságából származott főherczégek s főherczegnők, és amazoknak törvényes egyenrangu feleségeik. A főherczégek akkor is, ha más államok uralkodói volnának, a főherczegnők, ha idegen uralkodóhoz

mentek férjhez, és a megholtak sértései is a szerint fenyítendőek, Legf. törvénysz. döntv. 1863. ápril 8. MR. 1854. jun. 10. 5887. sz. H y e : Öst. Strafg. 771—773. l. F r ü h w a l d : Fortbild. d. öst. Strafr. 15. l.

335. §.

A közcsendháborítás büntettének tárgyait részint a császár és birodalmi intézmények, részint más idegen államok, és azoknak fejeik képezik. Az elsőre vonatkozólag e büntettet az követi el, a) ki nyilvánosan vagy több ember előtt, vagy nyomtatványok, terjesztett itatok, képes ábrázolatokban a császár, császárság egy-ségi álladalmi kapcsolata, a kormányforma, állami köz-igazgatás vagy a birodalmi alkotmány elleni megvetésre vagy gyűlöletre ingerelni, b) a törvények, bírósági íté-letek, közhatósági intézkedések elleni engedetlenségre, ellenszegülésre, közczélú adózások megtagadására buz-dítani, csábitani, c) az érintett czélok valamelyikére társulatokat alakítani, másokat azokba csábitani törek-szik, vagy azokban részt vesz; büntetése egytől öt évig-leni sulyos börtön. Az utóbbiakra: a császár és birodalom ellen a felségárulás tényálladékát alkotó cselekvények, a közcsendháborítás büntettét képezik, ha a kölcsönös-ség biztosított s az ausztriai császárságban kihir-dettetett, és egytől öt, sulyosító körülmények közt, tíz évigleni sulyos börtönnel fenyítettnek. (ABT. 65. 66. §. 1862. dec. 17. törv. BTL. 1863. 8. sz.)

1. A közcsendháborítás, mely az országos törvényszék illetékességéhez tartozik, az izgatás vétségétől (ABT. 300. §.) csak tárgyára nézve különbözik. Ezen büntett, habár eredménye nem volt, már a törekvés által végeztetik be, és kísérletnek csak a nyomtatványok, iratok és képes ábrázolatokra nézve, lehet és van helye. A közcsendháborítás következményeire nézve, a császár személyére vonatkozó eset kivételével, ugyanez áll, mit a felségárulásról mondottunk. (333. §. 4.)

2. Az idegen államok közül egyedül az orosz császár és birodalomra nézve a kölcsönösség törvényesen ki lett hirdetve MR. 1860. oct. 19. BTL. 233. sz. A német szövetségi államok és azok fejeire vonatkozó intézkedése az ABT., mely szerint az ellenők elkövetett felségárulási merényletek, mindenkor a közcsenőháborítás büntettét képezték a német szövetség feloszlásával hatályát veszítette. (332. §. 1.)
3. A ki az érintett módokon a hatóságok intézkedéseit lealacsonyítani, az álladalmi, községi hatóságok vagy egyes kormányközlönyök ellen, hivataluk viselése, tanu- vagy dologérték ellen bírósági vallomásaik miatt, a birodalmi tanácsa valamelyik háza, vagy országgyűlés ellen gyűlöletre, megvetésre ingerelni igyekszik, az i z g a t á s vétségében válik bűnössé, és egytől hat hónapiglani fogsággal bünhődik. A ki nemzetiségek, vallástársulatok, egyes osztályok, törvényesen elismert testületek ellen fellenségeskedésre ingerel, hasonlólag vétséget követvén el, háromtól hat hónapiglani szigorú fogsággal, ha pedig a vétségek nyomtatványok által követtetek el, egy évigleni szigorú kiutasítással súlyosbítható fogsággal fenytetik. ABT. 300. 302. 305. §. 1862. dec. 17. törvény. BTL. 1863. 8.

336. §.

A kémkedés és ellenséggei egyetértés büntetteinek vizsgálatát és megfenyítését, a haditörvény-székek katonai törvények szerint eszközlik. A előbbiben bűnössé válik, ki a) h á b o r u vagy köztudomásu előkészületei idején, az álladalom katonai védelmére vagy a hadsereg munkálkodásaira vonatkozó viszonyokat oly célzattal, hogy az ellenségnek vagy bel-földi lázadóknak, b) b é k e idején ilyenmü intézkedéseket, melyeket az álladalom nyilvánossá nem tesz, hogy azokat idegen álladalomnak tudtul adja, kikémlel. Az utóbbiban, ki háboru idején olyasmit merényel, mi a hadsereg vagy szövetségeseinek ártalmára, az ellenség javára céloz. Büntársaknak tekintetnek mindazok, kik e büntettek valamelyikét. midőn könnyen saját és hozzátartozóik (333. §. 1.) veszélyeztetése nélkül tehették, megakadályozni, vagy arról a felsőbbbségnek jelentést

tenni szándékosan elmulasztottak. A tevékeny bűnbánat miatti büntetlenségnek azonban ez esetekben is, a fennebbi (333. §.) feltételek alatt helye van. (ABT. 67. 213. 215. §. Kat. büntetöt. 321—331. §.)

1. A kémkedés büntetése háboru idején mind a bünszerző, mind segédeire nézve a halál, és pedig ha tetten vagy még a háboru alatt kapatik: rögtönjeljárás útján. A kik azt akadályozni vagy feljelenteni elmulaszták, öttől tíz, súlyosító körülmények közt tiztől husz évigleni súlyos börtönnel; béke idején, vagy ha a hadkészületekről tudomással nem bírtak, a szerzők és segédek egytől öt évig, a meg nem akadályozók és fel nem jelentők, egytől három, és ha a közlés valósággal megtörtént, háromtól öt évigleni súlyos börtönnel fenytetnek. Kat. bt. 321—325. §.
2. Az ellenségeli egyetértésnek büntetése a halál: a) ha a tettes azt más, halállal fenytett büntett létesítése végett, b) vaspályák, gőzösök, gőzgépek, táviratok rongálásai, azok körüli szándékos veszélyes mulasztás, vagy gyúlékony anyagok tárlatainak, felszerelt hajók gyujtogatása által követte el: vagy c) ha a hadseregnek hadi mozdulataira nézve igen jelentékeny kárt okozott. Egyébiránt 10—20 tartó, az akadályozás és feljelentés mulasztóira 6—10, igen súlyosító körülmények közt 10—20 évigleni súlyos börtön. Kat. bt. 325—333. §.
3. A hadi működések, hadsereg vagy hajóhad mozgalmi, ereje, hadi szerek őrizete vagy szállításáról nyomtatványok által terjesztett hírek, ha az államérdekek veszélyeztetését a körülményekből felismerni lehetett, vagy azok közlése tilalmaztatott, mint vétség 50—500 forintnyi bírsággal, kitört vagy fenyegető háboru idején, 14 napi egész három havi fogsággal fenytetik. 1862. deczemb. 17. törv. BTL. 1863. 8.

337. §.

A BJ. a felségsértés, hűtlenség és király ellenisértő kifejezések büntetteit különbözteti meg. Az első tényálladákhöz hat esetet, ugymint a) a király élete elleni szándékos törekvést, b) személye tetteleges megsértését, c) tartózkodási házának erőszakos megtámadását, d) személyes szabadsága vagy királyi székétől erőszakos megfosztására irányzott tetteleges törek-

vést, e) fegyveres feltámadást az ország önállásának vagy alkotmányának felforgatására, f) külhatalmasságnak szándékos felhívását az ország ellenséges megtámadására, számítja. A felségsértés legnagyobb büntetése holtig tartó rabság. Mint felségsértők büntetendőik azok is, kik ilyenmű merényletekre határozottan szövetkeztek, habár szövetkezésök, cselekvésök előtt felfedeztetett, vagy kik másokat azokra, ha eredmény nélkül is, felbojtottak. Ha a szövetkezők felfedezésök előtt merényletöktől önkényt elállottak, ugyszintén azon társuk is, ki visszatartóztatásukra tehetségéhez képest mindent megtevén, végképi kilépését világosan kijelentette, és a felségsértési cselekvés meggátlására az előljáróságot elég korán felszólította, a bünszövetkezés miatt egy évig, a felbojtó, ki a merénylet megkezdése előtt nem csak felszólítását visszavette, hanem a felbojtottakat visszatartóztatta, vagy ha arra képes nem volt, az előljáróságot elég korán annak meggátlására felszólította, két évig tartó rabsággal fenyithető. A ki másokat határozottan kijelelt felségsértési cselekvény elkövetésére nyilvánosan és egyenesen felszólított, akkor is, ha senkit reá nem vett, három évig, ki pedig másnak felségsértését, szövetkezését vagy törekvéseit bizonyosan tudja, és be is bizonyíthatja és az iránt a felsőbbségnek jelentést nem tesz, kivévén, ha a tettessel házassági, szülői, gyermeki vagy testvéri viszonyban állana, a feljelentés elmulasztásáért két évi rabságig büntetethetik. (BJ. 420—423. §.)

1. Az államélet elleni büntettek meghatározásánál, a régibb hazai és újabb külföldi törvények befolyása világosan kitűnik.
2. A felségsértés eseteit meghatározó 420. §. szövege : „Felségsértést követ el: a) a ki tudva és szándékosan a királyt életétől megfosztja vagy megfosztani tettelesen törekszik; b) a ki a királynak szemé-

lyet tudva és szándékosan tetteleges erőszakkal, vagy megsérti, vagy megtámadja. c) A ki azon házra, melyben a király lakik vagy tartózkodik, tudva és a király elleni bünsös czélzattal erőszakosan reá tör. d) A ki a királyt személyes szabadságától vagy királyi székétől erőszakosan megfosztani tettelegesen törekszik. e) A ki az ország független önállásának vagy polgári alkotmányának fölforgatására, fegyveres erővel feltámad. f) A ki valamely külhatalmasságot az országnak ellenséges megtámadására szándékosan és egyenesen felhiv.

338. §.

Hűtlenséget a BJ. szerint követ el az, a) ki az ország valamely helyét, erősségét vagy városát szándékosan az ellenségnek elárulja, vagy elárulni tettelegesen törekszik; b) ki a haza ellen szabad akaratból fegyvert visel, vagy az ellenségnek mint kém szolgál, c) ki midőn az ellenségnek hatalma alatt nincs, számára zsoldosokat szerez, seregének pénzt, fegyvereket, hadi vagy élelmi szereket szolgáltat vagy szolgáltatni törekszik; legnagyobb büntetése holtígtartó rabság. A szövöttezés és felbojtásra nézve, a felségsértésre vonatkozó elvek (337. §.) alkalmazandók. (BJ. 329—43. §.) A király személye elleni sértő kifejezések büntettét követi el, ki a királyra nyilvánosan, gyülekezet vagy népcsoport előtt, vagy pedig közrebocsátott iratban, nyomtatványban, határozottan megnevezett büntettet vagy erkölcstelenséget fog, vagy öt becsületsértő kifejezésekkel lealacsonyítja. Büntetése két évig terjedhető fogság; ha a király jelenlétében történik, négy évig terjedhető rabság. — Ha a sértő kifejezések köztörvényhatósági gyűlésben a király távollétében történtek, és azokat a szóló akár önmagától, akár figyelmeztetve, azonnal ismét teljesen visszavonja, büntetés alá csak akkor vonathatik, ha

a király személyes sértésének szándoka a fenforgó körülményekből kiviláglik. (BJ. 446—448. §.)

1. A király személye elleni sértés ugyanazon cselekvényekből áll, melyek más személy ellen elkövetve, a rágalom és becsületsértés büntetteit képezik.
2. Ch á z á r említett értekezésén kívül (34. §. 3.) említendők :
K l e y : De crimine maiest. Giesae. 1663.
M e n e k e n : De crimine perduellionis. Vittenb. 1737.
G e r s t e r : De perduellione. Marb. 1732.
W i t t e : De criminib. maiestatis. Lugd. Bat. 1754.
S c h o t t : Abhandl. üb. d. Verbrechen der beleidigten Majestät. Tüb. 1797.
S c h o t t : De crimine maiestatis. Tüb. 1803.
F e u e r b a c h : Philos. iurid. Untersuchung üb. d. Verbrechen d. Hochverrathes. Erfurt. 1798.
B o s s e : Über Hochverrath, beleid. Maiestät u. verletzte Ehrerb. g. d. Landesherrn. Gött. 1901.
H e n c k e : De vera criminis laesae maiest. sec. leges positiv. indole atque poena. Helmst. 1806.
R i e m d e k : De vera criminis quod vulgo laesae maiest. in specie dicitur. Traj. ad Rh. 1807.
T i l s n e r : De perduell. maj. status. Lipz. 1814.
W i n t e r : Das Majestätsverbrechen. Berlin. 1715.
S t e i n m e t z : Dissert. de perduell. crim. Gron. 1821.
S i n t e n i s : Von den Majestätsverbrechen. Zerst. 1825.
H e p p : Beiträge z. Lehre v. Hochverr. Bern. 1833.
Z i r k l e r : Lehre v. Majestätsverb. u. Hochverr. Stuttg. 1836.
W e i s k e : Hochverr. und Majestätsv. das crim. majest. der Römer. Leipz. 1836.
W a l t h e r : Lehre v. hochverrätther. Komplott. Münch. 1849.
F e d e r : Staatsverbrechen. d. Hochverrathes n. d. Rechtsbegriff d. Vorzeit u. Gegenwart. Stuttg. 1850.
E v e r t s e n d e J o n g e : De delictis contra rempubl. commissis. Traj. 1845.

MASODIK CZIKK.

Büntette k a közintézkedések ellen.

Első czim.

Zendülés. Lázaadás.

339. §.

Az államkötelék elleni büntettekhez legközelebb állanak azok, melyek az államhatalom jogai és intézkedései ellen irányozvák; az államkötelék iránti ellenséges célzattal mindazáltal nem birnak, minthogy ellenkezőleg a felségsértés vagy felségárulás büntettének egyes mozzanatait képeznék.

1. Ezen büntettek ritkán csak egyes határozott felségjog vagy közintézkedés ellen irányulnak, és azért Feuerbach felosztása felügyelési, bírósági és végrehajtó hatalom elleni cselekvényekre alig javalható Bauer: Lehrb. 327. §.
2. Régibb törvényhozások csak némely ilyenmü büntettek iránt tartalmaznak intézkedéseket, míg az újabbak részletesen körülírják. Heffter: Lehrb. 118 §.

340. §.

A közintézkedések elleni merényletek közé tartozik a zendülés vagy lázaadás büntette, (seditio, tumultus), mely több nyilvánosan összecsoportosult személynek, a felsőbbség ellen intézett erőszakos ellentállása. (1407. 8. 1546. 25.) Ily értelemben különbözik az egyszerű engedetlenségtől, mely a felsőbbbségi intézkedések elhanyagolásában, az ellenszegüléstől, mely nyilvános összecsoportozás nélküli ellenállásban; (363. §.) a felségárulástól, és a hűtelenség első esetétől, melyek az

ország vagy király léte, java, illetőleg közállapotja elleni merényletekben állanak; (320. 225. §.) végre nyilvános erőszakoskodástól, melynek tárgyát, hazai törvényeink szerint magán személyek és azoknak vagyona képezi. (345. §.)

1. Az egyszerű engedetlenség a felsőbbség törvényes intézkedései ellen, alkalmas kényszerítő eszközök által meghiusítható a nélkül, hogy azt mindig a zendülés fogalma alá vonni lehetne. Berner: Lehrb. 211. 212. §. Marezoll: Criminalr. 72. §.
2. A nyilvános ellenszegülésről már a római jog intézkedett, így a c. 1. C. de seditiosis: „Si quis contra evidentissimam iussionem suscipere plebem et adversus publicam disciplinam defendere fortasse tentaverit multam gravissimam sustinebit“ és c. 5. C. de his qui ad eccles. conf.: „Sciant sane omnes quod si quis contra huius edicti normam aut agere aliquid, aut seditionem movere tentaverit, ultimo supplicio subiacebit.“ A német közös jog a zendülés büntetettét a hatóság elleni csoportos ellenszegülésbe helyezi. PGO. 127. cz. Hazánkban pedig az 1546. 25. szigoruan megfenyitendőknek rendeli: „Manifestos publicorum constitutionem violatores, qui se legibus regni, ac iudiciis sedis maiestatis suae regiae temere ac violenter opponere praesumunt.“
3. Az újabb törvényhozások fenebbi értelmezésünkkel megegyezőleg, a zendülést vagy lázadást megkülönböztetik, — mind a csöndüléstől, mely többeknek a felsőbbség felszólítása ellen folytatott összesereglésében áll, mind az ellenszegüléstől, melyet egyesek vagy többen, de nem nyilvánosan a felsőbbség ellen támasztanak. Würtemb. bt. 175. 179. braunsch. 98—100. hannoverai 162—168. badeni 622—30. bajor 136—140. berni. 71—76. §.

341. §.

A zendülés tényálladékaéhoz alanyaira nézve, személyek többsége tartozik; tárgyát hivatalos működésben levő felsőbbség, hatóság, vagy egyes tagjai, megbízottjai képezik. A büncselekvény többek nyilvános tömeges egyesülésében és erőszakos ellenszegülésében áll, azon czélzattal, hogy a hatóság intézkedéseire gátlólag vagy kényszerítőleg hassanak. A zen-

dülés közönséges tényálladéka minősítetté válik terjedelménél, veszélyességénél, az ellentállók makacsságánál fogva, midőn lázadásnak szorosabb értelemben neveztetik; vagy az azzal járó pusztítások, öldöklések által, midőn bünhalmazatnak, és annak megfelelő beszámításnak van helye. A zendülés fejeit, különös vonatkozással a parasztok által eszközölt zavargásokra, hazai törvényeink (1514. 47. 1655. 76. 1659. 107.) halállal rendelik fenyítendőeknek; jelenleg mind azok, mind ségégeik büntetése, az erőszak fokához, az ellentállás mérvéhez, közreműködésük minőségéhez képest, a bíró bölcs belátása szerint mérendő ki. A kik pedig sajtó útján a törvényes felsőség elleni engedetlenségre lázítanak, négy évig terjedhető fogsággal, és két ezer forintig emelkedhető bírsággal büntetethetők. (1848. 18. §. 6.)

1. A személyek száma meg nem határozható; a római jognak a „turbára“ (csoportra) vonatkozó szavainál fogva: „Si plures fuerint, decem aut quindecim homines, turba dicitur“ (fr. 4. D. §. 2. 3. de vi. bon. rapt.), némely írók (Feuerbach stb.) újabb törvényhozások (az 1813. bajor, 1814. oldenburgi, württembergi bt.) legalább tíz személyt kívánnak; kétséget nem szenved, hogy kettőnél többnek kell lenni; hánynak? annak megítélése a bíró bölcs belátására bízandó. H a b e r l i n : Grunds. II. 147. 148. I.
2. A zendülés tényálladékát nem változtatja vajjon: az megfontolt vagy rögtönös elhatározásból (117. §.) ered, sőt véletlen csoportulásból (154. 157. §.), törvényesen megengedett gyülekezetekből is származhatnak; az ellentállásra vonatkozó célzatot mindazáltal, a törvényhozások többsége multhatlanul megkívánja. A nyilvánosság kellékéből továbbá foly, hogy e büntett magánhelyiségen nem létesülhet. B e r n e r : Lebr. 112. §.
3. A zendülés büntettét a törvényhozások többsége befejezettnek tekinti, mihelyt a tömegnek erőszakos ellentállásra irányzott szándéka kétségtelenné vált, habár erőszakot a többségi személyek ellen még nem alkalmaztak, vagy céljokat az által még el nem érték. A dolog természeténél fogva, mindazáltal befejezéséhez az erőszaknak valóságos alkalmazása kívántatnék, és a megelőző cselekvények inkább csak a zendülés bűnkisérletét alkotják. Állításunk igazságát a törvénykönyvek azon intézkedései bizonyítják, melyeknél fogva a fel-

söbbség felszólítására, tehát már az állítólag befejezett büntett után, szétszaladozott társakat bünteleneknek nyilvánítják, kivételt csak a főczinkosokra nézve tévén. Miért is az előbb említett intézkedésekre vonatkozólag H ä b e r l i n helyesen mondja: „Das die Bestimmung der Gesetzbücher über den consummirten Aufruhr aber dennoch so gefasst sind, davon ist der Grund wohl eher ein politischer, als ein rechtlicher.“ Grunds. II. 154. l.

4. Hazánk jogforrásaiban a z e n d ü l é s tényálladéka meghatározva nem lévén, kifejtésében az igazság természetéből folyó jogelveket tartot-tam irányadóknak; kivételnek csak ott lehetvén helye, hol azt a tételes törvények világosan és kétségtelenül megállapítják; a mi ha-zánk törvényeiben nem történik.
5. Az 1514. 47. kezdő szavai: „Et ne de caetero quispiam rusticorum se-ditiones in populo concitare stb. ugyszintén az 1655. 76. tartalma ha-tározottan pórlázadásra vonatkoznak. Ilyenmő esetek megfenyítésé-nek példáit hazánkban a D ó z s a- és G u b e t z-féle, a mult század-béli békésmegyei (192. §. 7.) és H o r a-féle, e században az epemirigy szülte parasztlázadásokban, legujabban a kir. táblának Bátor György és társai ellen 1861. jul. 18. 351. sz. ítéletében szemléljük. (Törv. Csarn. 1861. 133. sz.) (192. §. 7. 8. 207. §. 1. 3.) Lsd. S z i l á g y i S. A Peró-féle mozgalom történetéhez. Uj. Magy. Museum 1859. I. 181. 199. l. S z i l á g y i Fer. Hora-világ Erdélyben. Budap. Szemle. Uj foly. VI. 54. 90—299—345. l. VIII. 1—39. l. 129—182. l. Felsőma-gyarországi zendülés 1831. Ujabbkori Ismeretek tára III. köt. 243—249. l.

342. §.

Az ABT. szerint a z e n d ü l é s (Aufstand) többek a végetti összecsoportozása, hogy a felsöbbségnek erő-szakkal ellentálljanak. Bünössé lesz abban, ki a cso-portozáshoz akár kezdetben, akár tovább haladtával csatlakozik. T á r g y á t tekintve, nem tesz különbséget, vajjon az ellentállás bíró, felsöbbségi személy, álladalmi vagy községi hivatalnok, szolga, örvagy más a törvényk. 68. §. meghatározott személy ellen történik, midőn hi-vataluk vagy szolgálatuk gyakorlatában vannak. A b ü n -c s e l e k v é n y magában az érintett szándoku összecso-portozásban áll, melylyel a büntett bevégzettnek tekin-

tetik. Ha pedig akármiféle okból támadt csoportozásnál a hatóságnak előrebecsátott megintése elleni nyakasság, és valóságos erőszak, a csend helyreállítására rendkívüli erő alkalmazását teszi szükségessé, a zendülés lázadás (Aufruhr) fajul. A zendülés büntetése, ahhoz képest, mint a nyugtalanság már támadásakor további veszélyes kitörés nélkül, vagy csak a felsőbbbségi személyek és örök megjelenése után csillapodott le, vagy az ellenszegülés ezután is folytatott, három fokozatu; az első esetben az izgatók és főczinkosok egy és öt év közötti egyszerű, a másodikban öt és tiz, a harmadikban tiz és husz évi sulyos, a többi büntársak, pedig az esetek érintett különbsége szerint hat hó és egy év közötti első fok, illetőleg egy és öt, és öt egész tiz évi sulyos börtönnel fenytetnek. A lázadásnál, ha rögtöntörvénnyel kell meg gátolni, halálbüntetésnek, egyébiránt az izgatók és főczinkosokra nézve tiztől husz, a többi büntársakra egytől, sőt a gonoszság és merénylet veszélyességéhez képest amazoknál életfogytiglani, ezeknél öttől tiz évigleni sulyos börtönnel van helye. (ABT. 68—75. §.)

1. A felsőbbbség iránti ellenszegülés az esetek minőségéhez képest: vagy a közszolgálatok teljesítésébe illetéktelen avatkozás, vagy közhivatalnok megbántásának kihágását, a csődülés vétségét, nyilvános erőszakoskodás harmadik esetét, vagy az itt érintett büntetteket képezi. Azoknak határvonalait a törvény ugyan kijelöli, de előforduló és: zeri esetekben meghatározni gyakran fölötte nehéz. Az egyszerű engedetlenség a büntetőtörvények sulya alá nem tartozik, hanem fegyelmi uton fenytendő. Cs. rend. 1854. april 20. MR. 1854. april 25. BTL. 96. 102. sz. A zendülés és lázadás következményeire nézve, ha politikai indokokon alapulnak, a felségárulásról mondottak állanak. (333. §. 4.)
2. A személyek számára nézve Herbst kettőt is elégségesnek állit, mit Glaser és vele Prix (Öst. Gerichtsz. 1857. 138. 139. sz.) okadtoltan tagadnak. Habár az összecsoportozás (Zusammenrottung) a legfelsőbb törvényszék több dőatvénye szerint mindig többeknek előre

történt szövetkezését jelenti. (157. §. 2.) 1863. jan. 28. döntvény zendülés büntettének tekintette, midőn az ellenállási szándok a csoportozás alatt keletkezett. Fr ü h w a l d : Fortbildung. 16. l.

3. A felsőbbbségi személyek fogalmát az ABT. 68. §. ekként írja körül : „E részben különbséget nem tesz : vajjon ezen erőszakoskodás valamely bíró, felsőbbbségi személy, vagy valamely álladalmi vagy községi hatóság hivatalnoka, küldöttje, kirendeltje vagy szolgálja ellen, polgári pénzügyi vagy katonai őr avagy csendőr ellen, vagy az erdők őrzésére rendelt, habár magánszolgálatban álló, de az illető országfejedelmi hatóság által fölesketett erdőtiszt, vagy az ily módon megbízott erdőügyeleti személyzet ellen, vagy az álladalmi, avagy magánvaspályák felvigyázatára, vagy az azokon forgalom ellátására, avagy az álladalmi távirda oltalmára, vagy üzletére kirendelt személy ellen van-e intézve, a mennyiben ezen személyek valamely felsőbbbségi meghagyás végrehajtásában, vagy hivataluk avagy szolgálatuk gyakorlatában járnak el.“ Ide sorolandók továbbá bírósági biztosokként működő közjegyzők, (MR.1850. sept. 29. §. 186. BTL. 366. sz.) a vadászati és mezői rendőrségi szolgálatra meghitelt személyek is. (MR. 1854. jan. 2. §. 3. BTL. 4. sz. MR. 1860. jan. 30. BTL. 28. sz.)
4. Hogy a zendülés büntette az összecsóportozással fejeztetik be, mind az ABT. 68. §. szövegéből, mind a büntetési szabványok fokozatából világos. A felsőbbbségi személyek illetéktelen eljárása, csak a vértlen önvédelem feltételei mellett, szünteti meg az ellenszegülés bűnösségét. Legf. törvényszéki döntv. 1851. maj. 26. 1853. jan. 13.
5. A l á z a d á s a mondottakhoz képest a zendülésnek nagyobb rendkívüli erőt igénylő fokozata. Rendkívüli erőnek pedig nevezhető, mely a rend fentartására ügyelő helybeli vagy kerületi hatóság közvetlen rendelkezése alá nem tartozván, csak más hatóság felszólítása folytán alkalmaztathatik. H e r b s t : Handb. d. Österreich. Strafrechts. I. 179. l.
6. A rögtöni eljárásról bővebben az alaki részben szolandunk. (684—693. §.) R u l f : Comment. z. Strafprozessordn. II. 257—268. l.
7. A csö d ü l é s vétségében válik bűnössé, a) ki felsőbbbségi személyek ellen másokat segélynyújtásra fölhi, vagy ily fölhívásnak enged ; b) házi atya, ki köznyugtalanokkáskor kiadott parancs daczára háznépét otthon nem tartja, vagy ki hazulról akkor fontos ok nélkül eltávozik ; c) ki akármiféle összecsödülésnél az elszéledési felszólításnak nem enged. Az első eset büntetése egytől hat hónapiglan szigorú, a második és harmadiké egy héttől egy hónapiglan egyszerű fogsággal, mely azonban, ha az utolsó esetben valaki a fölszólító hivatalnokkal, vagy ürrel czivódásba, feleselésbe bocsátkozott, szigoruvá válik, és a körülményekhez képest súlyosbitandó. ABT. 279—284. §.

343. §.

A BJ. az erőszakos ellenszegülés, összecsoportozás és lázadás büntettét különbözteti meg. Az elsőt az követi el, ki törvényes formában kiadott, és az illető köztörvényhatóság útján vele közlött királyi rendeletnek tettelesen erőszakkal ellene szegül, vagy valamely törvényhatóságot törvényes jogai, kötelességei gyakorlásában erőszakkal gátolni törekszik, a hatóság tisztviselőit vagy szolgáit hivatalos törvényszerű eljárásukban erőszakkal vagy veszélyes fenyegetésekkel megtámadja. A második tényálladéka az ABT. zendülési büntettének fogalmával egyezően, többek nyilvános összecsoportulásában áll a végett, hogy a törvényes felsőbbiséget erőszakosan megtámadják, vagy az erőszakos ellenszegülés büntettét elkövessék. Ha a felsőbbiség felszólítása után is folytatnák ellenszegülésüket, és elszélesztésük csak fegyveres erővel eszközölthetnének — a l á z a d á s büntette létesül. Abban azok is válnak bűnösökké, kik valamely köztörvényhatóság határozatában, hogy a törvény rendeletének vagy törvényes alaku királyi parancsnak fegyveresen ellenszegüljön, vagy pedig a fegyveres ellenszegülés elkövetésében szándékosan részt vesznek. Súlyosodik a beszámítás, midőn a lázadás gyújtogatással, gyilkossággal, kegyetlen emberöléssel, vagy más büntettel párosult. Büntetés alá veendőek azok is, kik valamely gyülekezetet vagy népcsoportot, fegyveres lázadásra világosan és egyenesen felszólítanak, habár felszólításuk eredmény nélkül maradt. Ezen büntettek büntetése az esetek különbségéhez képest, majd pénzbírság, majd hosszabb rövidebb idejű, sőt holtig tartó rabság, illetőleg fogság. (BJ. 432—445. §.)

1. Az ellenszegülés kir. rendeletekre nézve két évi rabsággal, törvényhatóság vagy tisztviselője ellen 1800 forintnyi bírsággal, súlyosabb esetekben egy évig terjedhető fogsággal fenytetik. Ha valakinek személyén egyszersmind sértés követetett el, bűnhalmazatnak van helye, és a szerint fenytendő. (BJ. 432. 433. §.)
 2. Ha az összecsoportozók a felsőbbség felszólítására mindjárt elszölednek: csak a felbojtók 1800 forintig, súlyosabb beszámításnál egyévi rabságig fenytethetők, a többiek büntetlenek maradnak. Ha azonban már valamely büntettet követtek el, annak törvényszabta büntetésével fognak büntettetni; a csoportozás pedig súlyosító körülménynek tekintendő, és a felbojtó büntetése a fenebb érintettel súlyosbittatik. (BJ. 437. 438. §.)
 3. A lázadásnál a felbojtók, biztatók, vezetők háromévi rabsággal, a többiek, kik erőszakos cselekvésben részt vettek — egy évi fogsággal, ha pedig a fegyveres erőnek erőszakkal ellent állanak, amazok hat, ezek három évi rabsággal büntethetnek. A törvényhatóság által elkövetett lázadásnál, ha az a fegyveres ellenszegülést elhatározta, de tettelesen meg nem kezdette, két évig, ha az elkezdett fegyveres ellenszegüléssel önként felhagynak, három évig, ha pedig az elnyomás csak fegyveres erővel eszközölthető, a súlyosabb beszámításuak hat évi rabsággal büntethetnek. BJ. 441. 442. §.
 4. Ha a l á z a d á s a fennevezett súlyos büntettek valamelyikével jár, a felbojtók és tettesek holtig tartó rabsággal, ha mással — annak törvényes büntetésén kívül, még a lázadásának teljes mértékével is sújtathatnak. A felbojtók, biztatók, vezetők, ha más büntetben részt sem vettek, súlyosabban büntetendők, mintha a másik el nem követett volna, és büntetésök a csoportozási vagy lázadási felbojtás fenytékének kétszeres mértékeig; az eredmény nélküli felszólítás büntetése négyszáz forintig, súlyosabb beszámítás esetében három hónapi fogságig terjedhet.
5. D a i n e r : Tractat. v. Aufruhr u. Tumult. Ingolst. 1601.
M y l i u s : Dissert. de seditione. Lips. 1682.
W i l d v o g e l : Dissert. de tumultibus. Jenae. 1714.
A y r e r : Coment. de perduellione seditios. Götting. 1748.
W i l l i s c h : Dissert. de tumultu et seditione. Wittemb. 1791.
S c h l e t t w e i n : Die in d. Reichsgesetzen bestimmte weise Ordn. wider Aufruhr u. Empör. Leipz. 1791.
S t u w e : Über Aufruhr u. aufrühr. Schriften. Braunsch. 1793.
B u c h e r : Dissert. de seditione coërcenda. Rinteln. 1793.
V o l k m a n n : Dissert. de seditione. Lips. 1797.
L a m s w a e r d e : Dissert. de seditione et tumultu sec. ius roman. Lugd. 1820.
W i e s a n d : Von Aufrechthaltung d. öffentl. Ordnung u. s. w. zur Verhütung von Tumult und Aufruhr. Leipz. 1835.

Második czim.

Nyilvános erőszakoskodás.

344. §.

A közintézkedések elleni erőszakoskodásokhoz hazánk törvényei szerint sorolandó a béketörés büntette (*violatio pacis*), mely a külföldi nemzetekkel kötött béke vagy fegyvernyugvás erőszakos megszegésében áll. Ezen büntett tárgya a király által, vagy annak nevében és felhatalmazásából, más nemzettel kötött béke vagy fegyvernyugvás. Büncselekvényét annak ellenében elkövetett fegyveres támadások, berohanások képezik. — Az e büntettre vonatkozó törvényes intézkedések (1536. 52. 1608. 2. k. u. 1618. 3. 1622. 19. 1625. 13. 1647. 44.) hazánk XVI. és XVII. századbéli viszonyai-ból veszik magyarázatukat, és ezen visztorlás alkalmául szolgálható erőszakoskodásoknak a folytonos háborgatások által sanyargatott nép érdekében határt szabtak; jelenleg azonban többé alig alkalmazhatók.

1. A béketörés büntette ez értelemben különbözik a német közös jog hasonnevű büntettétől (*crimen fractae pacis publicae, Landfriedensbruch*) mely a császár és birodalom által szentesített belbékének önszegélyezés általi megzavarásában állott, és a nyilvános erőszak tényálladéka-hoz némileg hasonlít Bauer: *Lehrb.* 269. §. Heffter: *Lehrb.* 345. §. Berner: *Lehrb.* 201. §.
2. Az e tárgyra vonatkozó törvényes intézkedések indokát és célját felvilágosítja az 1622. 19. mely megemlítvén, hogy vannak: „*Qui privata temeritate ducti clauculariis ipsorum excursionibus non parvam rumpendi foederis ansam praeberere attentant*“ folytatólag ekként szól: „*Ut igitur in tales severe animadvertatur, neque bellorum incommoda ex privatorum temerario facto, cum detrimento regni generentur, SS. et OO. renovant et serio observandum esse censent constitutionum 1608. art. 2. p. c. editum. 1609. et 1618. 19. et 3. idque in eum maxime finem, ut pax cum turcis sancita inviolabiliter custodiatur,*“

3. E büntettől lényegesen különbözik a fegyveres szolgálattétel idegen nemzeteknél, melyet ha ő felsége vagy távollétében a nádor, illetőleg bán, tudta és bejegyzése nélkül nagyobb számmal (turmatim vel saltem frequentiore numero) zsoldért (lucris et stipendii cupiditate inducti) történt, hasonlólag halállal fenyít az 1596. 22. 1609. 13
4. Az áltoborzókat, azaz, kik felsőbb engedély nélkül idegen seregekhez katonákat toborzanak, 1749. jul. 14. 1752. ang. 7. HI. sommás uton halállal fenyítendőeknek 1780. jan. 11. 290. sz. HI. pedig e szabályt szigoruan megtartandónak rendelte. A katonai törvények jelen szabályait alantabb érintendjük. (443. §.)

345. §.

A nyilvános vagy közeroszakoskodás büntette (crimen vis publicae), hazánk törvényei értelmében, az országlakosok személyei vagy vagyona ellen, több néppel, a közbátorság feldulásával elkövetett erőszakoskodásokat jelent. (1405. 4. 1546. 25. 27. 1608. 2. 20. k. u. 1609. 19. 1618. 3. 1622. 19. 1823. 12.) Tényálladékhöz alanyul mindenkor személyek többsége kívántatik, tárgyát a magánpolgárok személy- és vagyonbátorsága képezi; a cselekvény ez utóbbinak tömeges és erőszakos oly megtámadásaiban áll, melyek mint egész helységek, néposztályok sanyargatásai, a közbátorság nagyobb veszélyeztetésével járnak. Minél fogva e büntett, mind az állam vagy törvényes felsőbbség ellen irányzott felségárulás, hűtelenség, zendülés s ellenszegülés, mind az egyeseket sértő egyéb büntettektől, a nagyobb és kisebb hatalmaskodás vétségeitől különbözik. E büntett, melynek főczinkosait tetemesebb hatalmaskodások esetében, törvényeink hajdan mint hűteleneket halállal és jószágvesztéssel (1595. 32. 1597. 24. 1392. 107. 1613. 22.) fenyítendőeknek rendelték, az okozott károk megtérítésén felül, a bíró által meghatározandó büntetés alá veendő. (1723. 12. §. 4.)

1. Az erőszakoskodás (*crimen vis*) büntettének fogalma fölötte határozatlan levén, a római jog nyomán a német közös jogban, mind azon szándékos jogsértésekre kiterjesztették, melyek más hasonló határozott büntett tényálladékat nem képezik; nyilvános és magán erőszakoskodásra oszták, a nélkül, hogy határaikat szabatosan körülírták volna. Az újabb törvényhozások e kifejezéssel majd tágasb, majd szorosabb értelemben élnek, és körét különbözőleg határozzák meg. H. A. b e r l i n : Grunds. II. 272—279. I. F e u e r b a c h : Lehrb. 399. §.
2. A nyilvános erőszakoskodás meghatározására nézve hazánkban irányadók a fenidézett törvényezikkek, melyek habár e büntett tényálladékat szabatosan meg nem határozzák, körére nézve utmutatásul szolgálnak, és hajdan azt, valamint e büntett főeszközét a szabados hajdúcsapatok tartását is a hűtelenség esetei közé sorolták. „Intertentores liberorum hajdonum gravissima mala patrantium, nota infidelitatis ordine iuris infligenda puniantur“ 1613. 22. Mit azonban az 1723. 9. 12. megszüntetett. Lsd. S z o k o l a y : Büntetőjogt. 333. l.
3. A nyilvános erőszakoskodókra nézve, az 1546. 25. szavai szerint: „Nobilitium et miserae plebis oppressores. . . . de quibus publicae quae-rimoniae regnicolarum et comitatum non favore unius vel alterius personae, sed propter communem tyrannidem et oppressionem pauperum ad regiam maiestatem deferuntur“ jellemzőleg mondja ugyanezen tcz. 4. §.: „Dignum est enim, ut qui libertatem patriae et nobilitatis violare non formidat, huc libertates regni in patris malis suffragari non debeant.“ Mily sikerrel, mutatják a későbbi törvényezikkek, melyek közül az 1597. 24. idézni elégséges: „Liberi autem hajdones. . . . qui sub nomine et titulo servientium a plerisque magnatibus et nobilibus in bonis suis habentur, et qui ideo solum intertententur, ut excursionibus suis ipsos dominos lactent, qui sub specie excurrendi in ditiones turcicas, pecora miserorum colonorum christianorum abigunt, ipsamque plebem misere opprimunt et perpetuis latrocinii incumbunt.“
4. Hogy M e i s t e r n e k állítása: „Dissentiunt tamen doctores in finibus vis publicae et privatae regendis,“ (Princ. iur. crim. 316. §.) hazánk íróira is illik: nem csak V u c h e t i c h nyíltan elismeri, hanem munkái is bizonyítják. Lsd. B o d ó : Iurispr. crim. 296. l. V u c h e t i c h : Instit. iuris crim. 233. l. S z l e m e n i c s : Fenyítő törv. 57. §. S z o k o l a y : Büntetőjogtan 332—333. l.
5. Az erdélyi jog szerint e büntett fogalmának megfelelő merénylet közcsehdáborításnak neveztetik, és két esete emlittetik; az erdők erőszakos tömeges elfoglalása, és a törvényes ellenállás (*repulsio*) erőszakos megfúszása, nemkülönben a törvényes ellenállás helyett alkalmazott csoportos erőszakos ellenszegülés. D o s a : Erdélyh. jogt. II. 521. 522. l.

346. §.

Az ABT. a nyilvános erőszakoskodás neve alatt tizenhárom egymástól különböző esetet sorol elő, melyeknek közös jellemvonása, jogtalan erőszak alkalmazása levén, tényálladéuk többi jogalkotó elemeire nézve, egymástól lényegesen eltérnek, és csak részben a közbűntettek, részben a magánbűntettek sorába tartoznak. (ABT. 57. 75—100. §.)

1. Az 1803. bt. öt esetét az 1852. tizenháromra emelte, ugymint nyilvános erőszakoskodás a) A kormány által közügyek tárgyalására hivatott gyülekezet, bíróság vagy más hatóság; b) törvényesen elismert testületek vagy közhatóság közremunkálása mellett vagy felügyelete alatt tartott gyülekezetek elleni erőszakos cselekvény által; c) hivatalos járatu felsőbbbségi személyek elleni erőszakos kézrátevés vagy veszélyes fenyegetés; d) idegen ingatlan jószágba erőszakos beütés; e) idegen tulajdonnak gonoszságbóli rongálása; f) gonoszságbóli cselekvények vagy mulasztások, különösen veszélyes körülmények között; g) álladalmi távirdának gonosz szándékból rongálásai vagy háborítása; h) emberrablás; i) valamely ember személyi szabadságának jogositlan korlátozása; k) valamely emberrel, mint rabszolgávali bánás; l) elragadás; m) zsarolás; n) veszélyes fenyegetődzés által. Azok mindegyikét az ABT. 57. §. különös bűntettnek jelenté ki.
2. Ezen esetek közül a hét első, és a tizenharmadik közbűntettek természetével bírván, e helyen tárgyalandók, míg a többi ötöt, a magánbűntettek sorában a tényálladéuknak megfelelő hason természetű mérnyletekkel adandjuk elő. (391. 448. 453. 490. §.)

347. §.

A nyilvános erőszakoskodás az ABT. szerinti első és második esete, melyeknek alanyai akár egyesek, akár többen lehetnek, egyedül csak tárgyukra nézve különböznek, mint a) a kormány által közügyek tárgyalására hivatott gyülekezet, bíróság vagy pedig b) törvényesen elismert testületek, közhatóság közremunkálása s felügyelete mellett, tartott gyülekezet ellen intéztetnek.

Mindkettőnek büncselekvénye azok összejövetele, fenállása vagy hatályosságának erőszakos háborítása s akadályozásában, vagy azon törekvésben áll, hogy határozataikra veszélyes fenyegetődzés által, hatás gyakoroltassék. Az elsőnek büntetése egytől öt évigleni, a másodiknak hat hónaptól egy évigleni, súlyosító körülmények közt tiz, illetőleg öt évigleni súlyos börtön. Azokra nyilvánosan, több ember előtt, vagy nyomtatványok, terjesztett képes ábrázolatok, iratok által történt vagy megkísértett, de siker nélkül maradt buzdtítás, csábítás: az első esetben egytől öt évigleni, a másodikban hat hótól egy évigleni egyszerű börtönnel fenytitendő. (ABT. 76—80. §.)

1. A kormány által egybehivott gyűlekezetekhez tartoznak a birodalmi, tartományi gyűlések és azok választmányai, a községi képviseltek; a törvényesen elismert testületekhez: káptalanok, szerzetes rendek, tudomány karok, kormánybiztos jelenlétében tartott egyleti gyűlések stb.
2. Veszélyes fenyegetődzéseknek tekintendők, melyek életet vagy egészséget veszélyeztető tüstént alkalmazandó bajokkal történnek. Legfőbb törv. döntv. 1851. aug. 28. 1852. aug. 5.
3. A nyilvános erőszakoskodás e két esetének törvényes következményeiről, a felségárulásról mondottak állanak. (233. §. 6. 333. §. 4.)

348. §.

A harmadik eset alanyai egyesek vagy többben, összecsoportozás nélkül; (157. §. 2.) tárgyai az ABT 68. §. elősorolt felsőbbbségi személyek hivatalos működésökben. A büncselekvény azok ellen alkalmazott veszélyes fenyegetés vagy valóságos erőszak, azon czélzattal, hogy hivatalos működésük végrehajtása megghiusittassék, vagy tőlük valamely hivatalos cselekvény kicsikartassék. Büntetése hat hónaptól egy évig-

leni súlyos börtön, mely, ha az ellenállás fegyverrel történt, vagy sérelemmel, sebzéssel járt, vagy az erőszak cselekvény kicsikarásra irányult — egytől öt évig emelkedik. A negyedik eset kétfelé ágazván, a békés földbirtok és házi béke zavarását foglalja magában. Az elsőnek tényálladéka békés földbirtok vagy arra vonatkozó jogok háborítása, összeszedett néppel, a többség mellőzésével, eszközölt beütés által; a másodiké azt tételezi fel, hogy többen vagy fegyveresen egy is, más lakába tolakodván, annak személyén, háznépén vagy vagyonán erőszakot kövessenek el; akár vélt jogtalanság megbosszulása, követelt jog kivitele, ígért bizonyíték kicsikarása vagy gyűlölségük kielégítése végett. Ez eset szerzője egytől öt évigleni súlyos, segéd társai hat hónaptól egy évigleni első fokú börtönnel bünhődnek. (ABT. 81—84. §.)

1. A nyilvános erőszakoskodás harmadik esete a zendüléstől abban különbözik, hogy ez utóbbinál többek össze csoportozása, azaz előleges összeszólalkozása kívántatik, a nélkül, hogy tényleges ellenállásuk a bevégezéshez szükségeltetnék; míg az előbbeninél amaz hiányzik, ennek pedig létesülnie kell.
2. A hivatalos járatu többségi személy megsebesítésére magasabb büntetési fokozat lévén kiszabva, bűnhalmazatról csak akkor lehetne szó, ha a sértés oly természetű, hogy reá mint olyanra a törvény öttől tíz évigleni súlyos börtönt szab Herbst; Handb. d. öst. Strafr. I. 156. l.
3. A földbirtokra vonatkozó jogok vagy dologiak (péld. szolgálmatk) vagy személyesek (péld. haszonbérletiek) lehetnek, a nélkül, hogy az a büntetett természetét változtatná.
4. A ki fegyverét csak az akadályok elhárítására használta, de a nélkül lépett más házába, a házbéketörés büntetettét nem követi el; ellenkezőleg többen, habár fegyvertelen betolakodása és erőszakoskodása annak tényálladékat megállapítja. Legf. dönt. 1852. ápril 15. 1854. ápril 19.

349. §.

Az ötödik eset más vagyonára mint tárgyra vonatkozik; büncselekvénye annak gonoszságból tehát szándékos rongálásában áll, tekintet nélkül végezcélzatára, melyre irányul. — Büntetté válik: a) az okozott vagy szándékba vett kár nagyságánál fogva, ha az huszonöt forintot tulhalad; b) az eredetű veszély súlyánál fogva, ha ilyen emberek életére, egészségére, testi biztonságára, vagy nagyobb kiterjedésben mások tulajdonára nézve keletkezhetik; c) a rongálás tárgyánál fogva, ha az vaspályákon, azokhoz tartozó, üzletökre szolgáló építményeken, vagy egyéb tárgyakon, gőzhajókon, gőzgépeken, gőzkatlanokon, vízműveken, hidakon, bányákban készületeken követtetik el; ezen feltételek hiányában kihágásnak tekintendő. A hatodik eset tényállás doka a b) alatt említett súlyosabb veszélyek előidézésében áll, ha azok nem ugyan rongálások, de más gonoszságból merénylett cselekvények, vagy a c) alatt elsorolt művek, vagy vállalatok üzlete körüli szándékos kötelezettség-mulasztás által okoztatnának. — Ezen esetek büntetése, ha a rongálás egyedül a kár nagyságánál fogva vált büntetté, hat hónaptól egy évigleni, egyébként egytől öt, a gonoszság és veszély nagyságához képest tízévigleni; — ha azonban mások élete egészségére, testi biztonságára, vagy nagyobb kiterjedésben tulajdonára valóságos szerencsétlenség keletkezett, husz, különösen súlyosító körülmények közt életfogytiglani súlyos börtön; ha pedig a tettes által előreláthatott emberhalál következett, halálbüntetésnek van helye. (ABT. 85—88. §.)

1. A gonoszságbóli rongálás fogalma alá mindazáltal sem a gyujtogatás, sem a sirok és temetkezési helyek rongálásai nem tartoznak, mint-hogy külön büntett, illetőleg vétség tényálladékát alkotják. (105. §. 5. 495. §.) A gonoszság kifejezése egyértelmű a szándékossággal, és ellentéte a könnyelműség és pajkosságnak.
2. A tulajdonrongálás a törvényhasonszerűség elvei szerint nagyobb kiterjedésűnek akkor tekintendő, ha háromszáz forintnál magasabbra rugna, és ugyanezen elvekből, több kisebb károsodási összeg össze-számlithatása is következtethető. ABT. 173. 179. 184. 203. §.
3. Az idegen vagyon gonoszságbóli rongálásának kihágása egy naptól hat hónapiglanl fogsággal (ABT. 468. §.); a vétkeességéből eredt mulasztások a c) alatt érintett művek és vállalatok körül, nem különben cse-lekvények különösen veszélyes viszonyok közt, mint vétségek, és pe-dig ha azokból súlyos testi sérelem következett, hat hónaptól kétévig-leni, ha pedig emberhalál, három évigleni szigorú fogsággal büntet-tetnek. ABT. 337. §.

350. §.

A hetedik eset tárgyai az álladalmi távirdák; a bűncselekvény azok szántszándékos rongálásá-ban, üzletök háborításában vagy ezzeli visszaélésben áll; büntetése hat hónaptól egy évigleni, különösen nevezetes kár vagy gonoszság esetében, egytől öt évigleni su-lyos börtön. — Az utols ó itt tárgyalandó (tizenharma-dik) eset (346. §.) a nyilvános erőszakoskodás veszélyes fenyegetődzés által. Egyesek vagy egész községek járások ellen, alapos aggodalmakat gerjeszthető módon, és azon célzatzból alkalmazva, hogy azokat rettegésbe, nyugtalanságba ejtse, hat hónaptól egy évigleni, súlyo-sító körülmények közt, különösen, ha a fenyegetődzés az illetőt hosszabb ideig kinos állapotba helyezte, ha gyilkossággal, gyujtogatással, vagy ezer forintnyi ösz-szegre rugó rongálással történt, vagy egész községek vagy járások ellen volt intézve, egytől öt évigleni súlyos börtönnel fonyittetik. (ABT. 89. 99. 100. §.)

1. Az aggodalmak alaposága a fenyegetett viszonyai, személyi minősége vagy a rosznak fontossága szerint ítélendő meg; és nem is szükséges, hogy a fenyegetett a baj bekövetkezéséről meg legyen győződve, elégséges, ha rettegésbe, nyugtalanságba helyeztetett. Legf. törvénysz. döntv. 1854. márcz. 1.
2. A veszélyes fenyegetődzés általi erőszakoskodás a zsarolástól csak czélja által különbözik, egyébiránt valamint büntetése is azzal egyenlő. (ABT. 98. §.) Az okot, melynél fogva a nyilvános erőszakoskodás 8. 9. 10. 11. 12. esetét másutt tárgyaljuk, fenebb érintettük. (346. §. 2.)
3. E büntetthez hasonlít a római jog által halállal fenytített *scopelismus*, midőn kövek által megjelölt földek művelői halállal fenyegetetnek. — Ezen Arábiában honos büntett Európában, nevezetesen a mult évtizedben (1840—1850.) Franciaországban is mutatkozott. Fr. 9. D. de crim. ext. Berner: Lehrb. 200. §. Haus: Peine de mort. 118. 132. l. Heffter: Lehrb. 380. §.

351. §.

A BJ. a nyilvános erőszakoskodás neve alatt a házbéke zavarását érti. Tárgyát másnak háza, laka vagy udvara képezi, és abban az válik bűnössé, ki azokba jogtalan és erőszakosan betör, vagy a ki azokból a gazda által kiutasítva, nemcsak azonnal nem távozik, hanem azt jogtalanul és tetteleges erőszakkal, vagy fenyegetésekkel, jelenléte további eltűrésére kényszeríti; ezeröt-száz forintig, nagyobb beszámításnál egy évi fogságig, kísérlete pedig e büntetések feléig fenytithetik. (BJ. 290—292.)

1. Törvényeink szerint a nemesek lakházai s udvarainak erőszakos megszállása, a nagyobb hatalmaskodás magán vétségét képezi. (91. §. 4.)
2. Ujabbán az erőszakos kártételek hazánkban is bűnvádi eljárás útján megfenytítettén, (1840 9. §. 23.) azokról alantabb szolandunk. (467. 498. §.)
3. Wiesand: De sanetitate curiarum. Lips. 1781.
Beyer: De violatione securit. domest. Vitemb. 1709.
Struv: De pace domestica. Jenae. 1713.
Bechtold: De crimine fractae pacis dom. Arg. 1723.

Walch: De pace domestica. Jenae. 1772—1778.

John: Üb. Landzwang u. widerrechtl. Drohungen Gött 1852.

Osenbrüggen: Der Hausfrieden. Erlang. 1857.

Hirt: Der Hausfrieden, dessen Störung. Leipz. 1857.

Harmadik czim.

Pénz- és közhitelpapír-hamisítás.

352. §.

A közforgalom jelentékeny eszközei a pénz és közhitelpapírok lévén, hazánk törvényei az al-pénzverést a hűtelenség esetei közé sorolták. (327. 328. §.) Azonfelül a pénzre vonatkozólag rendelik, hogy az igaz sulyu királyi pénzek (pecuniam regalem dummodo iusta et nostra sit) megfogyasztói és nyirbárlói, szemé-lyeik és vagyonukban az ország jogának megfelelő büntetés alá vétessenek (1405. 18. 1625. 41.); a kik a királyi igaz sulyu pénzt el nem fogadják, az őket illető pénz vagy áruknak elvesztésével (1405. 18. 1630. 9.), a kik pedig arany és ezüst pénzt kivisznek, idegen hamisított pénzeket az országba hoznak, mind ennek, mind náluk találtató javak elkobzásával fenyittessenek. (1507. 11. 1584. 20. 1625. 41.) Kir. szabályrendeletek az ezüst-pénz megaranyozását szigorú büntetés (HI. 1798. jan. 19. 14907. 1799. sept. 17. 21801. sz.) csekélyebb fém-ből készült, de a forgalomban lévő pénzhez hasonló érmek készítését és árulását, elkobzásuk fenyítéke alatt tilalmazzák. (HI. 1824. jul. 27. 18444. sz.)

1. Azon birákat, kik a pénzmegfogyasztást büntetés alá nem veszik, a király által meghatározandó fenyíték; azokat pedig, kik azt a pénzt el nem fogadására nézve tenni mulasztanak, a pénz vagy áruk értékének megfelelő és a kir. kincstárt illető birság alá veendőknék rendeli az 1405. 18.

2. Ezen büntettek megfenyítése az illető megyei vagy városi bíróságokhoz tartozik az 1405. 18. és 1625. 41. szerint. A bírák büntetését B o d ó a királyi táblához utasítja.
3. Az 1405. 18. a pénz el nem fogadására az esetek különbségéhez képest pénz vagy jószág vesztést szab: „Ille vel illi, qui pecuniam nostram recipere recusaverint cadant [in poenam amissionis pecuniae, quae sibi debetur] vel rei pro qua pecuniam solvere tenentur: ita quod iudex et iurati illius loci pecuniam vel rem habeant; et debitor a creditore suo, ac emptor a venditore perinde liber sit et absolutus ac si eidem dictam pecuniam persolvisset.“ Az 1630. 9. pedig mondja: „Ut moderna moneta hungarica per totum regnum et partes eidem annexas ubique indifferenter acceptetur, sub poena confiscationis universarum rerum venalium.“
4. Az 1525. 23. az idegen pénzt behozó külföldieket és azok társait (hospites et dispensatores eorum) a pénzek elkobzásán kívül megégetéssel; az 1576. 35. és 36. a cseh, morva, sziléziai pénz be vagy kivételét hallal; az 1574. 20. a lengyel pénz behozatalát, annak elkobzásával fenytik. Hason intézkedésekre akadunk a német közös jogban is. Lsd B e r n e r: Lehrs. 208. §. A kir. szabályrendeleteket lsd. O s v a l d t: Gyűjtem. a fenyt. szabályr. 59. 60. 109. l.

353. §.

Az ABT. szerint a pénzhamisítás büntetteért a külföldi, ha ausztriai pénzre nézve, habár külföldön követte el, benszülttként bűnhődik. T á r g y á t forgalomban lévő bel vagy külföldi pénzek képezik. A bűncselekvény részint azok utánzása által midőn: a) jogosítlanul, habár a valódival egyenlő súlyu és tartalmu, vagy b) valódi fémből csekélyebb tartalmu, vagy c) csekélyebb becsü fémből álpénz veretik, d) álpénznek valódinak színe adatik; részint hamisítása által, a) midőn valódi pénzdarabok belértékekben, tartalmukban megfogyasztatnak b) azoknak nagyobb értékű darabok alakja adatni megkísértetik, részint az álpénzveresi műszerek szerzése vagy akármiképi közremunkálás által követtetik el, azon szándokkal, hogy az ilyen álpénz forgalomba tétessék. Büntetése, ha a hamisítás mindenki által meg-

ismerhető, vagy az álpénz igaz sulyu és tartalmu, egytől öt, egyébként öttől tiz évigleni, különös veszélyesség vagy kárnál husz évigleni sulyos börtön. A ki a pénzhamisítókkal, segédjeik vagy bűnrészesekkel egyetértőleg a pénzt kiadja, vagy a részeket, melyekkel a pénzdarabok megfogyasztattak, magához váltja, bűnrészesnek tekintetik, és egytől öt, nagy kár okozása mellett tiz évigleni sulyos börtönnel fenyegetik. (ABT. 118—121. §.)

1. Hogy az álpénzverés alatt annak öntés által utánzása is értendő, a törvény magyarázat szabályai épugy, mint a legfőbb törvényszék döntvényei által (1851. sept. 4. 1854. jan. 11. april 19.) kétségen kívül helyeztetik.
2. Hogy a pénzhamisítás tényálladékhöz a kiadási szándék megkívántatik, mind a legf. törvénysz. 1851. sept. 3. és 1854. jan. 11. döntvényeiből mind az ABT. 325. §. kiviláglik, mely szerint pénzek megaranyozása vagy ezüstözése, és pénzek vagy közhitelpapírok utánképzése csalási szándék nélkül kihágásként, egytől három hónapiglan fogsággal, és a törvényellenes készítmények elvesztésével büntetendő.
3. Minthogy a törvény szavai szerint a pénzhamisítás tényálladéka akkor is létesül, midőn valaki a pénznek „nagyobb értékű darabok alakját igyekszik adni;“ az alakhoz pedig nem szíve csupán, hanem egész külső idoma tartozik: valódi pénzdarabok aranyozását és ezüstözését a legfőbb törvényszék nem vette a pénzhamisítás, hanem csalás bűntette, illetőleg kihágásának. 1854. jun. 23. döntvény.
4. E büntett már a műszerek beszerzése által végeztetik be, akár az illető saját, akár más számára történt. Legf. törv. döntv. 1854. maj. 24.

354. §.

A közhitelpapirhamisítás büntetténél az ABT. a külföldiekre ugyanazon elvet, mint a pénzhamisításnál alkalmazza. (ABT. 38. §.) Tárgyait bel vagy külföldi papírpénzek, közpénztár által kibocsátott adóslevelek, kamatszelvényeik (coupon), vagy szelvényszerzők (talon), a szabadalmazott ausztriai nemzeti

bank jegyei és részvényei, nemkülönben hatóságtól helyben hagyott belföldi közhitelintézet által kiadott adóslevelek, kamatszelvényeik és szelvényutalványaik képezik. A büncselekvény ezen közhitelpapírok utánzása vagy megváltoztatásában áll; az előbbire nézve nem tesz különbséget, vajjon az utánképzett darabok alkalmasok voltak-e az elámitásra vagy sem, kiadottak-e, és eredt-e kár vagy sem; az utóbbi a valódi papírok összegének száma vagy tartalmának másra változtatása által létesül; szükséges azonban, hogy a pénzhamisításnál a szándok azok kiadására, forgalomba tételeire irányuljon. Büntársnak tekintetik, ki közhitelpapírok előállítására szolgálható eszközöket, ha csak egyes darabban is készít, és tudva utánzásra átszolgáltat, vagy készítésökhöz akármilyen módon, ha sikertelenül is járult. Bünrészes az is, ki az utánzott vagy meghamisított közhitelpapírokat egyetértésben a hamisítóval, valamelyik társa vagy bünrészesével kiadta, akár az egyetértés a tett előtt, alatt vagy után keletkezett. (ABT. 106. 107. 109. 124. 116. §.)

1. Papirpénznek azon közhitelpapírok nevezetvén, melyek közforgalomban a pénznek helyét pótolják, az ausztriai bankjegyek is, annak fogalma alá tartoznak.
2. A kiadási szándok szüksége, az ABT. 325. §. czimrovatából világos; ki nek, s mily célból adatott a hamis közhitelpapír, tényálladékára befolyással nincs. Legf. törv. döntv. 1853. nov. 13.
3. A közhitelpapírhamisításnál a bünrészesesség köre és fogalma tágasbra szabott mint más büntettekénél. (147. §. 2.)
4. Ki a hamisítók vagy társaikkal egyetértés nélkül, hamis közhitelpapírokat tudva tovább terjeszt, az összeg nagyságához képest a csalás büntetét, vagy kihágását követi el. ABT. 201. §. (506. §.)

355. §.

A közhitelpapirhamisítás büntetését az ABT. a szerint határozza meg, a mint az a) utáncsinálás vagy változtatás által, b) papírpénz vagy más hitelpapírokra nézve történik, c) végrehajtatott vagy csak megkísérett, d) a többszörözést könnyítő szerszámok használtatnak vagy sem. Közadóslevelek utáncsinálásánál vagy változtatásánál súlyosító körülménynek veszi, ha azok be-mutatóra szólnak. (ABT. 108—113. 115—117. §.)

1. A papírpénz utáncsinálásának a) kísérlete tollal vagy másként, de többszörözési szerszámok nélkül egytől öt, súlyosító körülmények közt öttől tiz, ilyen szerszámok alkalmazásánál öttől tiz, különös veszélyesség mellett tiztől husz évig, b) végrehajtása a szerszámok érintett különbségéhez képest tiztől husz, illetőleg életfogytiglani súlyos börtönnel, mind a szerzők, mind társak és egyetértő kiadókra nézve fen-yittetik. ABT. 108—110. §.
2. A közadóslevelek, a) megkísérett utáncsinálása többszörözési szerszá-mok nélkül egytől öt, azokkal öttől tiz, b) végrehajtása az első eset ben öttől tiz, az utóbbiban tiztől husz esztendeig tartó súlyos börtön-nel a szerző, társak és egyetértőleg kiadó részesekre nézve büntette-tik. ABT. 111. 112. 113. §.
3. A közhitelpapírok, a) megváltoztatása a főbűnös, társak és azokkal egyetértő kiadókra nézve öttől tiz évigleni, b) kísérlete egytől öt évig súlyos börtönnel fen-yitendő. ABT. 115. 116. §.

356. §.

A BJ. a pénzhamisítást önálló büntettnek te-kinti. Tényálladákhöz a folyamatban levő fémpénzek utánzása, arany vagy ezüst pénzek értékének megki-sebbitése, kiadási, illetőleg csalási szándokkal szüksé-geltetik. A hamisítók és segédeiken kívül bűnösökké válnak azok is, kik hamisított vagy megfogyasztott pénzt azokkal egyetértve, vagy ily egyetértés nélkül is

csalási szándékkal tudva szereznek és kiadnak, vagy valódi gyanánt elfogadott, de utóbb hamisnak ismert pénzeket tovább adnak. Mint bűnkisérők fenyték alá esnek mindazok, kik hamis pénz készítésére szolgáló eszközöket készítenek, vagy mások által készíttetnek. Ez utóbbiak, ha a czélzatot tudták, vagy valószínűleg előre láthatták, bűnsegédeknek tekintetnek. A beszámítás sulya a hamisított pénzek értékétől, mennyiségétől, értékkülönbségétől, az eszközök minősége és a hamis pénz felismerhetésének nagyobb kisebb nehézségeitől függ. A büntetés pénzbírságban, hosszabb rövidebb idejű rabságban, közhivatalnokoknál azonfelül közhivataluk elvesztésében áll. Bármiféle statuspapirosok, vagy magántársulatoknak közfolyamatban levő részvényei, kamatszelvényei (részvénytársaságok, coupon) bankjegyeinek utáncsinálása vagy meghamisítása, hamisítás büntetettének tekintetik, és tíz évi rabságig büntetethetők. (BJ. 354—366. §.)

1. A folyamatban nem levő régi vagy emlékpénzek hamisítását a BJ. csalásnak tekinti. 363. §.
2. Az arany és ezüst pénz hamisítói, kik azt kiadták, kiadás végett másnak átadták, tizenkét, ha pedig abban a felfedeztetés által meggátoltak, hat évi rabságig, az egyetértő kiadók nyolca, azok, kik azt egyetértés nélkül szerzik és kiadják, két évi rabságig, a rézpénz hamisítói vagy kiadói ennek negyed részével büntetettnek. A kik az utóbb hamisnak felismert pénzt kiadják, annak névszerinti értékének ötszörös mennyiségével, magán kereset folytán büntetethetők; a büntetési somma a királyi kincstárt illeti. — BJ. 344. 355. 359. 362. §.
3. A valódi pénz kisebbitésének büntetése négy, egyetértő kiadása három, szándékos egyetértés nélküli megszerzése és kiadása egy évig terjedhet, az eszközök készítése vagy elkészíttetése ha a czélba vett hamisítást be sem végezthetett, az arany, ezüst pénzekre nézve három, rézpénzekre nézve egy évi rabság. A közhivatal vesztése mindezen esetekben, kivételével annak, ha csak utóbb hamisnak felismert pénz kiadatott, alkalmazathatik. BJ. 357. 368. 359. 364—66. §.

4. Roth: Dissert. de falsa moneta. Jen. 1688.

Stryk: De temeratoribus iuris monetandi. Jen. 1697.

Marperger: De moneta, cuius falsa imitatio ord. poen. vindicatur. Lips. 1734.

Frerichs: Dissert. de crimine circa monetas. Groning. 1736.

Thomasius: De delictis et poenis circa monetas. Lips. 1772.

Engau: De delictis monetariis. Jenae 1750.

„ De falso numero. Lips. 1750.

Thomasius: De delictis et poenis circa monet. lips. 1772.

Klügel: Num crimen falsae monetae sit crim. laesae maiestatis. Wittemb. 1803.

Negyedik czim.

Hivatalos hatalommali visszaélések.

357. §.

A köztisztviselőkre vonatkozó büntettek közé sorolhatók a köztisztviselők hivatalbeli különbünetteti. (95. §.) Azokat a tudományban a római jog nyomán a) a hivatalbeli visszaélés, (crimen repetundarum in sensu lato) nevezetesen megvesztegetés (crimen repetundarum in s. stricto, crimen barattariae), b) zsarolás (concussio publica), és c) közszikkasztás (crimen de residuis vagy residui) büntetteire oszták. Az újabb törvényhozások e büntettek körét tágasabbra szabták, fajai általános megjelölésére különböző nevezetekkel élnek. Leghelyesebb a hivatalbeli visszaélés, vagy hivatalos hatalommali visszaélés elnevezése, alatta azon büntettek értendők, melyeket köztisztviselők az által követnek el, hogy hivatalos hatalmukkal mások kárára jogellenesen visszaélnek. Ezen büntettek alanyai az állam, vagy közhatóságok szolgálatában levő köztisztviselők; tárgyai az állam, más testületek vagy egyének. — A bűncselek-

vén y oly tettek vagy mulasztásokban áll, melyek által a tisztviselő a reábizott hivatalos körben hatalmával mások ártalmára szándékosan visszaél, a nélkül, hogy végcélja, melyet azzal elérni óhajt, a tényálladéokra lényeges befolyással volna.

1. Habár a római jog intézkedései a viszonyok változtával alig alkalmazhatók többé, mégis e büntettek tanára nagy befolyással voltak. A *crimen barattariae* neve az olasz criminalistáknál fordul elő, és a *baractum*-tól (*baractare, permutare, cambium iustitiae pro pecunia*) veszi eredetét. *Bauer: Lehrb. 345. §. — Feuerbach: Lehrb. 479. §. Berner: Lehrb. 227. §.*
2. A köztisztviselők büntettei vagy: a) szorosan vett hivatalbeliek, melyek hivatalos kötelességeik megszegésében, ebbeli hatalmuk visszaéléseiben állanak; b) vagy közönségesek, melyek elkövetésére azonban a közhivatal eszközt és módot nyújt, (péld. közszikkasztás); vagy c) olyanok mellyek hivatalos állásukkal semmi összefüggésben nincsenek. Mi e helyütt kiválólólag csak az első rendűekről szólnunk. *Heffter: Lehrb. 539. §.*
3. A köztisztviselők büntetteitől meg kell különböztetni a fegyelmi eseteket (88. §.), melyek külön szabályok szerint fenytettnek meg; nevezetesen az ausztriai monarchia számára 1860. márcz. 10. BTL. 64. sz. alatt kibocsátott MR. értelmében, dorgálás, pénzbírság, fokozatos előléptetés megszüntetése, áthelyezés és elbocsátás által. A felebbezést fontosabb ügyekben elhanyagoló tisztí ügyészek 1863. april 27. 6091. sz. UR. (Ensel: Fenyítő szabályr. 69. l.) a szabadságos altiszteket pedig testi fenytéssel illető polgári tisztviselők 1867. dec. 27. MR. szerint (TRT. I. 230. sz.) ugyszintén azok kik hadkötelezettek tilos házasságánál közreműködnének fegyelmi eljárás alá veendőik. 1868. 53. §. 46.
4. Az újabb törvényhozások a köztisztviselők büntetteit, hivatalbeli vagy hivatalos hatalommal visszaélés, (*braunschweigi, ABT.*) közszolgálati kötelességet sértő büntettek, (*würtembergi, bajor*), vagy köztisztviselők és közszolgák külön büntettei (*hannoverai, badeni, hessiai, berni stb.*) neve alatt tárgyalják; a szász bt. különös viszonyokbani kötelességszegéseket említ. Nálunk a törvénytiszéki gyakorlat a hivatalos hatalommal visszaélés elnevezését honosította. (358. §.) *Häberlin: Grunds. II. 350. 351. l. Heffter: Lehrb. 542. §.*
5. A köztisztviselők külön büntetteit megnevezett és meg nem nevezettek re (97. §. 3.), s ahhoz képest a mint minden, vagy csak bizonyos osztályú tisztviselők (törvénykezési, rendőri, pénzügyi, katonai stb.) követhetik el, általános és különösökre

osztani szokás. Egyáltalán a régibb törvények hiányos szabályait, az újabb törvényhozások nagyon is részletes intézkedései váltották fel, a nélkül, hogy általános elvekre visszavezetni lehetne. H ä b e r l i n : Grunds. II. 352. l.

6. Hogy a tisztviselők külön büntetteinél, a mennyiben közös büntettek természetével nem bírnának, az előljáró parancsa az alárendeltek bűnösségét teljesen vagy nagyrészt megszüntetheti, (248. §. 3.) a köztük létező viszonyból ép úgy foly, mint az, hogy a köztisztviselők visszaéléseiről szóló törvényes intézkedések a közszolgákra is alkalmazhatók. Lsd. kir. tábla ítéletét 1863. márcz. 27. 411. b. sz. Törvénysz. Csarnok 1863. 45. sz.
7. A hivatalos hatalommal visszaélés büntette a fenebb meghatározott értelemben különbözik attól, melyet a német közös jog szerint szorosabb értelemben annak czimezték, és a hivatalos hatalom ürügye alatt, állampolgárok személye ellen, száúdékosan elkövetett jogellenes erőszakot jelentett. F e u e r b a c h : Lehrb. 479. §. B a u e r : Lehrb. 351. §.

358. §.

Hazánk törvényei a királyi rendeleteket megszegő kir. tisztviselőkre bűnösségüknek megfelelő fenytítéket szabnak ugyan (1563. 79.); de a hivatalos hatalommal visszaélésről általában (357. §.) tüzetesen nem intézkednek; törvényszéki gyakorlatunk mindazonáltal azt a bíró bölcse belátása szerint meghatározandó büntetés alá veszi. Vannak azonfelül a visszaélések egyes fajaira vonatkozó intézkedéseik. Nevezetesen bírákat, kik súlyosabb gonosztevőket meg nem büntetnek, halállal (1527. 6. 1625. 13.), kik tisztokban el nem járnak, bíráskodni, vagy a hozott ítéleteket végrehajtani elmulasztják, hivatalvesztéssel és száz forintnyi bírsággal, (1558. 44. 1655. 43. 1659. 69.), azokat, kik pörös ügyek elintézésében száúdékosan igazságtalanul járnak el, becsstelenséggel; (1486. 55. 73. 1492. 70.) azon ítélmestereket pedig, kik magukat arra a felektől nyert ajándékok által csábították, élet és jószágvesztéssel fenytítendőknék rendelik. (1498. 4.) A magyar

kir. miniszterek minden oly tettök vagy rendeletökért, mely által hivatalos minőségükben az ország függetlenségét, az alkotmány biztosítékait, a fenálló törvények rendeletét, az egyéni szabadságot vagy tulajdon szentségét sértik; a kezeikre bizott pénz és egyéb értékek elcsikkasztásáért vagy törvényellenes alkalmazásáért, a törvények végrehajtásában vagy a közrend és bátorság fentartásában elkövetett mulasztásokért, mennyiben törvényes eszközökkel elháríthatók voltak, feleletre vonhatók s bűnösségükhöz arányos büntetés alá veendők. (1848. 3.) Haszon felelősséggel tartoznak a közös miniszterium tagjai, hivatalos körükben, az alkotmányostörvények megsértéseért. (1867. 12. §. 50.) Felsőbb rendeletok szigoruan tilalmazzák, az ajándékok elfogadását s mindazon birák és más közhivatalnokok ellen, kik az igazságszolgáltatásban, a hivatalok betöltésében, a közügyek eldöntésében ajándékokat vagy ígéreteket közvetlenül vagy közvetve elfogadnak, vagy kik akármiféle hivatalosügyleteikben hivataluk vezetésénél magukat az által részrehajlásra vagy tisztiköteleességüknek megszegésére csábíttatni engedik, nem különben azok ellen is, kik a köztisztviselőt megvesztegeték vagy megvesztegetni megkisértik, bünyenyítő eljárást rendelnek. Azok törvényes büntetésükön s az ajándékok elvesztésén felül hivataluktól elmozdítandók, és mindenkorra közhivatal viselésére alkalmatlanoknak nyilvánítandók, ezek megfelelő büntetés alá veendők; az adott ajándékok a feladóknak jutnak. (KL. 1792. márcz. 8. 2542. 12. HI. 1792. márcz. 20. 5332. sz. HI. 1868. sept. 1. 24552. sz. UR. 1863. jan. 16. 31094. sz.) Legujabb rendelet szerint továbbá községi előljárók, járásbeli tisztviselők és városi kapitányok, kik az országos képviselők választásainál előfordult bántalmazások és fenyege-

tések eseteit, huszonnégyszer órá alatt, az alispány, alkaptány illetőleg polgármesternek fel nem jelentik, bűnrészeknek tekintetnek, és mint olyanok büntetettnek. (MR. 1869. márcz. 2.)

1. Az ítélőmesterekről szóló törvényre vonatkozólag helyesen írja Szle-
menics: „Más tisztviselőkről világos szavakkal törvényeink semmit
sem rendelnek; azonban kétséget sem szenved, hogy a bíró akármely
tisztviselőt, ha tisztjével visszaél, gonoszságához illő fenyték, vagy
ha visszaélése által hivatalbeli esküjét megszegte volna, hitszegési
büntetés alá vetheti.“ Fenytő törv. 59. §. Az 1792. márcz. 17. KL. is
a megvesztegetés tilalmára nézve a bírói esküre hivatkozik. — Ily
értelemben mondja Mittermaier: „Auch ist zu bemerken, dass
manche Amtswidrigkeit dadurch criminell werden kann, wenn der
Staatsdiener einen speciellen Amtseid leistete, und die Illegalität als
Verletzung des Amtseides erscheint.“ Feuerbach: Lehrb. 471.
§. jegyz.
2. Az újabb törvényszéki gyakorlat bizonyosságul szolgálhat a hűszemé-
lyes tábla hivatalommal visszaéléssel terhelt Rohonczy Imre ellen
1861. october 25. 612. sz., s 1864. dec. 19. 5912. sz., a kir. táblának Ste-
nilla Tódor és társai hasonlólag büntetett és családja miatt 1861. nov.
14. 786. sz. ifj. Abfal Péter ellen 1863. márcz. 27. 411. sz. 1864. jun.
14. 1564. sz. ítéletei stb. Törv. Csarn. 1863. 6. 14. sz. 1863. 43. sz.
1865. 27. sz.
3. Az igazságtalan bírói eljárás büntetettének (Beugung des Rechts) bünte-
tése, mint az esküszegés következménye az 1486. 54. és 1492. 70. ren-
deletéből, következtethető: „Quod si quispiam... infamiam qua
magistros ipsos aut eorum alterum afficiet... probare non poterit:
ex tunc vigore praesentis Decreti in ea poena de facto convincatur,
qua magistrum ipsi convinci deberent, si obiecta in eos, aut eorum al-
terum probari possent.“ 1486. 54. Habár pedig e törvénycikk kiváló-
lag az ítélőmestereket említi, általánosságát, mind annak mind az
1492. 70. bevezetése és tartalma kétségen kívül helyezik.
4. Becstelenség hivatalvesztéssel és kétszáz forintnyi bírság érte azon,
köztisztviselőket is, kik a törvényes bírói parancsokat megvetették;
a pénzüsszeg felét a bíró, felét a győztes fél nyerte, 1573. 78. 155. 53.
5. Az 1863. UR. a megvesztegetők büntetlensége iránti véleményt hibás-
nak jelenti ki: „Mintán ezen nézet nemcsak a fenálló törvényes rend-
szabályokkal, hanem az igazság általános fogalmával is annál inkább
ellenkezik, mert a megvesztegető, ki a tisztviselőt hivatali esküje
megszegésére, és tisztii kötelességének áthágására csábítja, szintugy
bűnös, mint az, ki egy mászt valamely büntetett elkövetésére ösztönöz.“

és az 1792. KL. ujlagos kihirdetését hagyja meg, mely kimondja : „*Ut cuncta penes aulica et provincialia prout et politica et cameralia ac iuridica dicasteria non absimilitur apud comitatus, et civicos magistratus denique ecclesiastica fora in qualicunque demum categoria constituta individua, semet a corruptionibus, prout et omni acceptatione donorum, in parata pecunia, naturalibus, aut alia quacunque gratificatione consistentium abstineant*“. Függelék I. 110. l. Különösen megfelelő büntetés alatt (pro ratione demeriti) tilalmazza 1814. sept. 20. 24401. sz. HL. a katonai ujonczállításnál működő tisztek és orvosok megvesztegetését. Ö s z v a l d t : Gyűjteménye 80. l.

6. Az országgyűlési tagok megvesztegetésére nézve rendeli az 1649. 44., hogy mind az adakozók, mint az elfogadók becselenséggel sújtassanak, mely esetet a közvétségek közé számítja Frank : Közigazgatási törv. II. 77. l. Suhajda : Magyar anyag. polg. jog 302. §.

7. A hivatalos minőségükön kívül elkövetett bűntetteikért a kir. miniszterek a köztörvény rendeletei alá esnek. 1848. 3. §. 36. Az 1869. MR.-ben előforduló kifejezés : „bűnrészes“ nem e szó szoros értelmében veendő. (145. 147. §.)

359. §.

A bírósági hatalom illetéktelen gyakorlásának több esete, nevezetesen : a) midőn egyházi bírák jószágok körüli ügyekben bíráskodnak, vagy az ország rendes bírái az azelőtt szokásos mellőző parancsainak (mandatis declinatoriis) nem engedelmeskedtek ; (1498. 62. 1647. 15.) b) várparancsnokok és hadi tisztek megyei, városi vagy a fenállott ur hatóságba elegyednek, (1618. 20. 1638. 19. 1622. 23. 1635. 53.) mint közvétségek vétetnek fenyték alá. Ügyvédek, kik esküjük megszegésével, az ellenféllel saját ügyfeleik kárára egyetértének, az okozott károk megtérítésén kívül, becsületvesztéssel bűnhődnek. (1567. 27.) Lelkészek, kik a netalán bejelentett házassági akadályt eltitkolnák, e vétésökért az egyházi hatóság által reájok szabható fenyi-

téken kívül, ötszáz forintig emelkedhető pénzbírsággal és félévig terjedhető fogsággal bünhődnek. (1868. 53. §. 10.)

1. A jószágokról ítélő egyházi bírák azok közbecsűjében, a birói parancsok mellőzői javadalmaik, a polgári hatóságot gyakorló várparancsnokok hivataluk vesztésében marasztalandók. Egyébiránt eme törvényes intézkedések a viszonyok változtával ritkább alkalmazásuak, és leginkább csak történelmi jelentőséggel bírnak.
2. A történelem köréhez tartoznak és csupán annak szempontjából említendők: az álbírák megfenyítése (Sz. László III. 23.), a beiktatási királyi vagy káptalani ember hamis jelentése, (1435. 8. 1492. 43.) vagy eljárási vonakodása, (1435. 8. 1486. 8. 1492. 43.), a vérhatalommal bíró földesurak hanyagsága s visszaélései (1548. 50. 1625. 18. 1613. 23. 1615. 48.) iránti törvényes intézkedések. Az álbírák az elintézett ügyek értékének kétszeres és tíz pénz fizetésével, az eljárni vonakodó királyi vagy báni ember a költség megtérítésén kívül, majd 3, majd 25, majd 6 ezüst girára szabott pénzbírság, a hamis jelentést tevők fej és jószágvesztéssel, a konventbeli vagy káptalani tag örök fogsággal lakolt; míg a vérhatalommal bíró földesurak az okozott károk megtérítésén felül, ebbeli kiváltságuk elvesztésével bünhődtek. Sz o k o l a y ; Büntetőjogtan 335—337. l. Cs a t s k ó : Ausztr. büntetőjog magy. 171. 183. l.
3. Az ügyvédek ugyan a köztisztviselők közé nem sorolhatók, de miután a király nevében nyert közfelhatalmazásnál fogva járnak el, legkivőbb kötelességsgzegéseket itt tartottuk felemlítendőnek. Egyéb kihágásaik megfenyítéséről lsd. 1804. ügyvédi utasítás negyedik szakaszát különösen 28. §. HI. 1804. ápril 27. 4096. sz. Függelék (első kiad.) I. 11—13. l.
4. A köztisztviselők némely büntetteit, melyek közös büntetteknek, kötelességértésők által minősített fajait képezik, (közszikkasztás, zsarolás rabszöktetés), a tárgyak összefüggésénél fogva, ezen büntetteknél fogjuk említeni.

360 §.

Az ABT. a hivatalos hatalommal visszaélés tényálladékát a kifejtett értelemben fogván fel, (357. §.), alanyainak az állam-és községi hivatalnokokat, azaz mindazokat tekinti, kik közvetlen vagy köz-

vetett megbízásnál fogva hit alatt vagy nélkül a kormány ügyeit ellátni köteleztetnek. A bűncselekvény esetei közül különösen említi: a) ha hivatalnok kötelessége törvényszerű teljesítésétől magát eltántoríttatni hagyja, b) hivatali ügyekben, vagy jegyző jegyzőségi oklevélben valótlanúságot tanusít, c) a hivatali titkokat veszélyes módon kinyilatkoztatja, felügyeletére bízott okleveleket megsemmisít, vagy valakivel kötelességgel lenesen közöl, d) ügyvéd vagy más hites ügyvivő, ügyfele kárára az ellenfélnek tettel, tanácscsal segedelmére van; mihez újabb törvények szerint járul: e) ha hivatalnok valakit személyes szabadságában gonosz szándokból törvényellenesen korlátoz, f) vagy ily szándokból törvényellenes házkutatást tart. A megvesztegetésre nézve rendeli, hogy oly hivatalnok, ki az igazságszolgáltatásnál, szolgáltrai kinevezéseknél, vagy közügyek feletti határozatoknál, hivatala gyakorlása végett, ha kötelességszerűen járna el, közvetlenül vagy közvetve ajándékot fogad, hasznot szerez vagy ígértet, vagy ki más akárminemű hivatalbeli ügyleteiben az által magát részrehajlásra csábíttatja; nemkülönben azok, kik bírót, államügyészt vagy az említett körülményekben akármi hivatalnokot részrehajlásra, kötelességszegésre csábítani igyekeznek, büntettet követnek el. A hivatalhatalommal visszaélés büntetése egytől öt, a gonoszság és kár nagyságához képest tíz évigleni sulyos börtön; az ajándék elfogadásáé hat hónaptól egy évigleni börtön; az ajándékozott tárgy vagy értéke a helybeli szegényalapnak jut. A csábítás büntetése hat hónaptól egy évigleni börtön, mely nagy csalárdság és valóságos tetemes ártalom mellett öt évi sulyos börtönig emelkedhetik, önként értetődően, miszerint a hivatalnok, ki magát valódi

hivatalos hatalommali visszaélésre csábítottatta, annak büntetése alá kerül. (ABT. 101—105. §. 1862. oct. 27. törv. BTL. 87. 88. sz.)

1. Az ABT. 101. §. szerint e büntett csak oly hivatalnali visszaélés által követtetik el, „melyre a hivatalnok kötelezve van,“ (Legf. törv. döntv. döntv. 1853. sept. 22.) „akár önhaszon, akár egyéb szenvedély vagy mellékcélzat által hagyta magát arra csábíttatni.“
2. Miután sem a jegyzők, sem az ügyvédek és ügyvivők, közhivatalnokoknak nem tekinthetők, ezek csak a törvényben kijelölt, reájok vonatkozó esetekben, és a közjegyzők törvényszéki biztosok minőségében válhatnak ezen büntetben bűnösökké, midőn eljárásuk, annak általános kellékeivel bír; hogy azonban büntársakként mások is mint hivatalnokok lehetnek bűnösökké, a dolog természetéből foly. MR. 1855. maj. 21. BTL. 94. sz. §. 186. Herbst: Handb. d. öst. Strafr. I. 201. l.
3. Tekintve az ABT. 101. §. szövegezését, e büntettet csak igenleges cselekvés, nem pedig mulasztások által állítja elkövethetőnek. Herbst: id. munk. 212. l. Ellenkezőleg ítélte a legf. törvénysz. 1856. máj. 14. Cselekvények, melyek más önálló büntett tényálladékat képezik (közszikkasztás, rágalmozás, szűktetés), e büntett fogalma alá nem vonhatók.
4. E büntettet anyakönyvek vezetésére és azok kiadványaikra nézve lelkészek is elkövethetik, miután e tekintetben a kormány által reájuk bízott ügyben járnak el. Legf. törv. döntv. 1853. oct. 20.
5. Hivatalnok, ki előleges ígéret nélkül a hivatalbeli cselekvény után fogad ajándékot, fegyelmileg vét, s a bírósági tisztviselők ez esetben is hivatalaiból elbocsátandók. Bírósági ügyrendtartás 49. §. 1853. BTL. 81. sz. MR. 1856. nov. 11. BTL. 112. sz.
6. A hivatalnoknak megvesztegetése, az arra szabott büntetés alá esik, ha részrehajlása csupán törvényellenes kedvezményben állott, másnak ártalmára nem vált; ez utóbbi történvén, a hivatalos hatalommali visszaélés esete áll be, s pénz általi csábítása, annak sem tényálladékat, sem büntetését meg nem változtatja.
7. A megvesztegetés általi csábításnál mindegy, akár az illető célzata: „Ön, akár más harmadik hasznára legyen irányozva, s akár sikerüljön az, akár nem.“ ABT. 105. §.

361. §.

A BJ. a köztisztviselők külön büntetteiről, különösen hivatalbeli visszaéléseikről LIV. fejezetében

részletesen intézkedik. Azok közé tartozik: a) a megvesztegetés, melyben bűnösök, kik hivatalos kötelességek teljesítése vagy elhalasztásáért akár előre, akár később bért vagy ajándékot követeltek, vagy elfogadtak, ha hivatalos eljárásaikban semmi egyéb törvénytenséget el sem követtek; ha hivatali visszaélést követtek el, büntetésök súlyosbul, s a megvesztegető is büntetetik. b) A hivatalbeli zsarolás. (489 §.) c) Hivatalos titoktartás kötelességének megszegése, tettdolgok vagy oklevelek közlése által, ha bosszúból vagy haszonvágyból, mások sérelmével történt. d) Törvényes eseteken kívül a formák mellőzésével rendelt vagy teljesített házkutatás, levelek, irományok elfoglalása, elolvasása. e) Mások törvénytelen elfogása. f) Befogott személyek letartóztatásának törvénytelen meghosszabbítása. g) Vádlottak vagy tanuk kényszerítése vallomásra. h) A törvényes letartóztatás súlyosítása törvénytelen sanyarításokkal. i) A törvénytelen formák megsértése, büntető polgári vagy közigazgatási eljárásban. k) Fenyítési joggali visszaéléseket. l) Elfogadandó személyek letartóztatásának szándékos elmulasztása, vagy azoknak elszöktetése. m) A büntettek feljelentésének kötelesség ellenes mulasztása. n) Valótlan ságnak hivatalos hitelesség alatti bizonyítása, akár történjék könnyelműség vagy hanyagságból, akár szándékoságból. o) Oklevelek oly hibás szándékos kiadása, mely azoknak érvénytelenségét okozza. p) Hivatalos őrizetre bízott oklevelek megrontása, meghamisítása vagy elsikkasztása, tartalmuknak hivatalos hamis előadása. q) Azoknak jogtalan visszatartása. r) A hivatalbeli kötelességnek bosszúból, haszonlesés vagy megvesz-

tegetésnél fogva, szándékos vagy gondatlanságból eredt mulasztása; ez utóbbi esetben ha teljesítésére a törvény vagy felsőség záridőt tűzött ki, vagy az által valakinek kárt okozott. s) A törvényes eljárók részéről ilyenmü visszaélések elnézése. t) A közszikkasztás (478. §.) — Ha ezen visszaélések valamelyikét testület követné el, a pénz és fogság büntetések a résztvevőket beszámításuk sulya szerint, a kárpótlás egyetemleg éri. A hanyagságból eredt köteleesség mulasztásoknál a felelősség az elnököt terheli, ha a hivatalos felszólítást elmulasztá, ellenkezőleg azokra nehezül, kik felszólítása félrevetésében, világosan kijelentett szavazattal részt vettek. A bünvádi eljárás hivatalból indítandó meg. Hivatalos titoknak másra sérelmes megszegése, törvénytelen házkutatás, levél letartóztatás és olvasás, a törvénytelen formáknak mellőzése polgári ügyekben, és az iratok át nem adása mindazáltal csak magánpanasz folytán vétetnek fenyejték alá. (BJ. 478 - 516. §.)

1. Köztisztviselőknek tekintetnek a kormány, s közhelyhatóságok tisztviselői, szolgálói, a felség és hatóságok megbízottjai, hivatalbeli működésük körében. BJ. 478. §.
2. A megvesztegetés büntetése, ha egyéb törvénytelenység nem történt, először nyilvános megdorgálás, ismétlés esetében hivatalvesztés; a történt visszaélés sulyosító körülménynek tekintendő, s a hivatalvesztés már első esetben, és akkor is alkalmazandó, ha be sem bizonyíttatnék, hogy a tisztviselő a bért hivatalos eljárásáért kapta vagy fogadta. Azonfelül a bér vagy ajándék kétszeres értéke, a megvesztegetett vagyonaából a közpénztárba fizetendő. A megvesztegető, ha visszaélés történt, a vesztegetési összeg kétszeres értékéig terjedhető pénzbürséggel, nagyobb beszámításnál még fogsággal is egy évig fenyejtethetik.
3. A titoktartás megszegését, az okozott kár pótlása s hivatalvesztés, sulyosabb beszámításnál félévig terjedhető fogság éri. Ugyanez az illetéktelen házmotozás, levélolvasás és rossz célzat nélkül eszközölt törvénytelen letartóztatás büntetése, míg ha az, vagy meghosszabbítása rossz célzathoz történt, az erőszakos letartóztatás büntetékének (BJ. 185. 187. 190. §.) van helye. (453. §.)

4. A vallatási kényszer hivatalvesztésen felül, mint erőszakos kényszerítés, illetőleg súlyos testi sértés, — a fogság súlyosítása, egy évig terjedhető rabsággal büntetetik. A törvényes formák mellőzése büntető ügyekben, ha vagyoni kárt okozott, megdorgálással, súlyosabb beszámításnál hivatalvesztéssel, ha más sérelmet szült, hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál egy évigleni fogsággal; ha a mellőzés rossz célból történt, hivatalvesztéssel és az elsőbb érintett esetben egy évigleni, a másodikban három, sőt tíz évi rabsággal; ha pedig a formák sértése által a vádlott törvénytelen felmentése, vagy büntetése helytelen könnyítése következett, nyilvános megdorgálással, ismétlésnél hivatalvesztéssel, de ha bosszúból vagy haszonvágyból történt, minden esetre hivatalvesztéssel és három évi rabsággal fenytendő. (BJ. 492. 493. §.)
5. A formák sértése polgári, közigazgatási ügyekben, a sértett fél kárpótlásával, ismétlésnél hivatalvesztéssel; ha károsodási szándékból történt, minden esetre hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál fogsággal egy évig fenytetik. Ha azonban kár nem eredt, a formák sértése teljesen orvosolható, csak rossz célzatnál hivatalvesztéssel, súlyosabb esetben egy évigleni fogsággal is sújtatik. BJ. 495—97. §.
6. Az elfogatás mulasztása, a szöktetés, a büntett fel nem jelentése hivatalvesztésen felül, e büntetésekre különösen kiszabott fenyték alá esik. Ha azonban vigyázatlanságból történtek, büntetésük nyilvános megdorgálás, ismétlésnél vagy súlyosabb beszámításnál hivatalvesztés. BJ. 498. 501. §.
7. Valótlanságok bizonyítása könnyelműség vagy hanyagságból hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál egy évi fogsággal, szándékosságból hivatalvesztéssel; ha más károsítását a tisztviselő nem vette észbe 3 havi fogság és a netalán okozott kár megtérítésével, ha károsítási szándokkal tette, és más vagyonára nézve akart veszélybe hozni nyolcz, ha élete szabadságára, becsületességére nézve, tizenkét évi rabságig, ha pedig más erőszakos halálát okozta, mint orgyilkos fenytendő. E büntetések a hamisítás esetére is alkalmazandók. BJ. 503. 504. §.
8. Irományok visszatartóztatása magán személyekre nézve a kártérítésen kívül 800 ft., súlyosabb beszámításnál hat havi, közhatóságra nézve 1500 for., súlyosabb esetekben fogsággal egy évig büntetetik, s azonfelül a körülményekhez képest hivatalvesztéssel is jár. 505. 506. §. — Kötelesség mulasztás bosszúból, haszonlesésből, megvesztegetés folytán a kártérítésen felül hivatalvesztéssel, súlyosabb beszámításnál egy évi fogsággal; hanyagságból megdorgálással, ismétlésnél hivatalvesztéssel, enyhébb esetekben intéssel fenytetik. BJ. 508. 509. §.
9. Az eljárók büntársaknak tekintetnek, s az érintett büntetések alá veendőek. BJ. 510. 511. §. A testületi vétségeknél, kik rendes fizetésű hivatal nem viselnek 2000 for. terjedhető bírsággal fenytendőek. BJ.

512. §. A zsarolás és közsikkasztás büntetését maga helyén említend-jük. (478. 489. §.)

10. A gyámok és gondnokok, ügyvédek és mérnökök hűtlenségéről az LV. és LVI. fejezetek részletesen intézkednek. Nevezetesen gyám, ki az árva értékét szándékosan elpazarolja, kétszeres megtérítésében, s ha nem tehetné, egy évigleni fogságban, ha vétkes czéliből szándékosan hűtlenül kezelte, a kártérítésen felül, mint tolvaj büntettetik. Ha pedig oly visszaélést követett el, mely által az árvának életére, egészségére, erkölcsiségére nézve ártalmat akart okozni, egy évi rabságig fenytetik, és ezen intézkedések a tömeg és zárgondnokokra nézve is alkalmazandók. BJ. 533—41. §.
11. Ügyvédek, kik az ellenféllel egyetértenek, két ellenfél részére dolgoznak, szándékosan hibákat, mulasztásokat követnek el, mellékes czélekből a per barátságos kiegyenlítését gátolják, a kártérítésen kívül az ügyészkedhetéstől ítélet által megfosztandók, súlyosabb beszámításnál hat havi fogságig büntettetnek. Ha reábizott iratot meghamisítottak vagy sikkasztottak, ezen büntett büntetésében, tiszti ügyész azon felül hivatalbeli visszaélésben marasztaltatik el. Mérnökök, kik a reájuk bizott munkában szándékosan hibát követnek el, a kár megtérítésén felül 1000 for., a körülményekhez képest hat hónapi fogságig, és ha hivatalból működtek, az LIV. fejezet szerint büntetendők. Egyébiránt ha e visszaélések nem közhivatalbeli eljárásban történtek, közkereset csak magánpanasz folytán indíthatatik. BJ. 445—550. §.

12. Wexius: De repetund. crimine. Arg. 1653.

Wigleb: De crimine repetund. Lips. 1666.

Bodinus: De barattaria. Marb. 1639. 2. kiad. Vitt. 1743.

Myler: Hyparchologia. Stuttg. 1678.

Lyncker: Tract. de barattaria. Jenae 1684.

Leyser: De fictis criminibus ministr. princ. 1719.

„ De veris criminib. ministr. princ. 1719.

„ De residuis. Vittemb. 1739.

Mencken: De crimine barattariae. Vittemb. 1729.

Facilides: De crimine repetund. Vittemb. 1801.

Schwenken: Amtsvergehen, ihre Untersuch. u. Betraf. Cassel. 1848.

Ötödik czim.

Közhatalmi jogok bitorlása, és sértése.

362. §.

A közhatalom egyes jogainak gyakorlására nézve, hazánk törvényei szorosan tilalmazzák: a) az or-

szágos törvényekkel ellenkező határozatok hozását, ilyen célú gyülekezeteknek tartását, és azokbani részvételt; büntetése becstelenség. (1504. 1. 1597. 46. 1599. 23.) b) A papi javadalmaik törvényes kegyuraik mellőzésével, a király és jogainak megsértésével külföldiek által történt szerzését halállal, nevezetesen vízbefulasztással büntetik. (1495. 31. 1599. 23.) c) Magánadóknak a közbéke zavarásával az országgyűlésen kívül történt megajánlását becstelenséggel (1504. 1.); d) azokat, kik országgyűlési ajánlások folytán történt adófizetésnek ellenszegülnének, a kivetett összeg hatszoros értékének fizetésével, a kik ily összegek beszédésében a megyei fő vagy alispánokat akadályozzák, halállal (1499. 13. 1601. 6.); e) kik a haza közvédelmére harczra kelni, vagy a király felszólítására fegyvereket küldeni elmulasztának, valamint f) azon kapitányokat, kik a népet elegendő ok nélkül álhírekre fegyverre szólítják, hajdan jószágvesztéssel és halállal (1435. I. 7. 1454. 13.), ujabban a bíró belátása szerint (1723. 12. §. 3.) fenytendőeknek rendelik; míg g) a legújabb törvények a véderőre vonatkozó törvényes intézkedések megszegését pénzbírsággal vagy fogsággal sújtják. (1868. 40. 41.) Végre, h) azok, kik sajtó útján bűnök elkövetésére hívnak fel és buzdítanak négy évig terjedhető fogsággal és két ezer forintiglani büntetéssel fenytetnek. (1848. 18. §. 6.)

1. Az 1597. 46. mondja: „Quia saepenumero accidit, quod regnicolae de comitiis domum discendentes, proprio motu aut aliorum suggestione aliisque de causis supremos capitaneos ad facienda particularia conventicula inducunt, in quibus ea, quae in ipsis comitiis publico suffragio statuta fuerunt, non modo interrumpere, sed etiam contraria eis constitui debere enituntur; — quapropter statutum est, ut amodo imposterum talia conventicula contra publicas constitutiones fienda non habeantur, neque ullus ad ea proficisci audeat, neque teneatur;

contrarium facientes in poena art. 1. d. V. Uladislai Regis 1504. editi expressa convincantur.“ Ezen törvényczikk folytán megszűntek a XVI. században oly nagy jelentőségű tartományi gyűlések, melyekről tanulmányos Botka: Az 1841/4 országgyűlési időszakból néhány ismeretlenebb közjogi tárgy. Pest 1844. 28—35. 48—62. l.

2. A titkos társulatokat, egyáltalán (occulta et occlusa conventicula cuiuscunque demum nominis) nevezetesen a szabad közművesek egyletét 1795. jan. 23. 13193. sz. HL. tiltotta. Az ABT. a titkos társaságban részvétet vétéségnek tekinti. (ABT. 285—295. §.)
3. Az egyházi javadalmaakra vonatkozó, az egyházi rend ellenmondásával keletkezett 1495. 31. rendeli: „Quodsi aliqui forenses homines ab aliis, quam a regia maiestate vel illis, qui in hoc regno super quocunque beneficio ecclesiastico, ius patronatus, quo hactenus usi fuissent, habent, aliqua benefica ecclesiastica pro se procurarent, et huiusmodi procuracione ius sibi in eisdem contra antiquam libertatem regni vindicarent, in iisdem beneficiis residere auderent, aut attentarent, quod tales omnes et singuli, si deprehendi poterunt, ad aquam proiciantur, tanquam publici libertatis regni turbatores.“ Nevezetes a svájci szövetség 1520. hason irányu intézkedése azokra nézve, kik pápai bullák alapján a megürült egyházi javadalmakat elfoglalnák: „Tales si pergant suum bullatum ius urgere in vincula coniciantur, et ni huic renuncient aquis submergantur, scilicet ut ita bullae bullis eluantur. Tisot: Droit. pen. I. 231. 232. l.
4. A közvédelemre vonatkozó intézkedések az állandó hadsereg felállítására (1715. 8.), a nemesi felkelés kötelezettségének megszünte, de főkép, a véderő honvédség, népfelkelésről szóló törvények által (1868. 40. 41. 42.) tetemes változásokat szenvedvén, az arra vonatkozó régibb törvények nagyrészt alkalmazásukat veszítették.
5. Az adó körüli áthágásoknak megfenyítését a pénzügyi törvények határozzák meg. 1868. 16. stb.
6. Az 1868. 40. tcz. §. 42. szerint, kik a legközelebbi rendes állításra jelentkezni kötelesek levén, azt elmulasztának száz forintig terjedhető pénzbírsággal, vagyontalanság esetében husz napig tartható fogsággal fenytendők; §. 46. szerint kik előbb mint a három korosztályból kiléptek megnősülnek, a sorozás kedvezményét elvesztik, hivatalból besoroztatnak, alkalmatlan voltuk esetében ezer forintig vagy hat hónapig terjedhető fogsággal, a kik a tiltott nősülésre közreműködnek ötszáz forintig vagy három hónapig tartható fogsággal bünhődnek; 47. §. szerint az ujonezállításnál meg nem jelenők, mint ujonezszökevények, ha utóbb a sorozásnál önkényt jelentek meg egy; egyébként két évig tartoznak a rendes időn túl szolgálni, ha szolgálatképtelenek három hónapig tartó fogsággal büntetnek. — Az 1868. 41. §. 23. szerint honvédtiszt ki a szolgálattételre meg nem jelenik egy héttől három hónapig terjedhető fogsággal, és ily eset harmadszori

előfordulásánál, sőt háboruban már a legelső esetben hadtörvényszékiileg büntetendő. A legénység ily esetben a hadsereg tartaléksaira nézve fenálló szabványok szigora alá esik.

363. §.

A bíróságok tekintélyének és a törvénykezési rend fentartása szempontjából, régibb törvényeink tilalmazzák a hivatkozást idegen bíróságokra, és a) az ügyeknek a rendes bírák mellőzésével, az ország szabadságai ellenére, a római szent szék előtt történt megindítását a javadalmas egyházakra javadalmaik vesztével, más egyházak és világiakra nézve halállal fenyítik, épségében hagyatván a törvényszerű fellebbezésnek joga ; (1471. 19.); b) szabad királyi és bányavárosok, melyek a sz. korona jogai csorbitásával idegen bíróra hivatkoznak, közvétségben válnak bűnösökké, ügyök örökös veszteségével és díjuk fizetésével bűnhődnek. (1630. 28. 1638. 35. 1647. 83.) A közrend tekintetéből az erőszakos ellenszegülés, melyet egyesek vagy többben de nyilvános összecsoportosulás nélkül, a törvény törvényes intézkedések, vagy ítéletek végrehajtásában eljáró köztisztviselők ellenében követnek el, a bíró bölcse belátása szerint meghatározott, pénzügyi tisztek ellenében, félévig terjedhető fogság büntetés alá esik. (1546. 26. 1868. 21. §. 9.) Szigoruan büntetik újabb törvényeink a bírói zár megtörését. Alanya e büntettnak lehet mind a lefoglalt javak birtokosa, mind azoknak bíróságilag netalán kirendelt gondviselőjük; tárgyai: a végrehajtás alkalmával bíróilag összeírt és lefoglalt javak illetőleg követelések ; akár amazok birtokosuknál hagyassanak, akár más bizalmat érdemlő személy gondviselése alá adassanak ; a bűncselekvény a javak szándékos rontásában vagy elidegenítésében, a lefoglalt

követelés felvételében áll, melyet váltójogi végrehajtás esetében, az irományok átküldése mellett a váltótörvény-
szék, egyébként az eljáró végrehajtó, hivatalból bejelen-
teni tartozik. Büntetése a legsúlyosabb beszámítasu tol-
vajságéval egyenlőnek rendeltetvén, a bíró bölcös belá-
tásától függ. A rontás vagy elidegenítéstől származott
kár megtérítését, váltóbíróági végrehajtásoknál ezen tör-
vényszék határozza meg, és váltójogi eljárás útján foga-
natosítja. 1840. 15. II. 152. 153. §. 1844. 6. §. 17. 1868.
54. §. 368. 381. 388.

1. Az 1471. 19. szavai: „Quod nullus penitus regnicolarum sive sint clerici, sive saeculares, contra libertatem regni, qua a tempore quondam sanctis-
simi Stephani regis illibate utitur, directe omisso medio conques-
tum a curia romana, contra quempiam impetrare possit,“ mind a tör-
vény indokait és célját, mind a királyok és rendek, más alkalommal
is kitüntetett buzgóságát, a magyar egyház függetlenségének fentar-
tása körül, világosan bizonyítják. Lsd. B a r t a i: Com. II. 38. 39. 54.
184. I. III. 24. 25. 118. 120. 226. I.
2. Erőszakos ellenszegülési esetben a hétszemélyes tábla 1869. január 5.
7437. sz. alatt, a kir. táblának nyolcz havi fogságra szóló ítéletét
megerősítette; ugyanakkor a tiszti eljárás gátlásának enyhébb ese-
tét 7732. sz. alatt tizennégy napi fogsággal büntette.
3. A váltótörvényeknek a bírói zártörésre vonatkozó intézkedéseit
az ITS. I. sz. 116. §. és 1868. 54. §. 368. a polgári törvénykezés ese-
teire is kiterjesztette. A csődtömeghez tartozó vagyon elidegenítése
a hamis bukás büntetést állapítja meg. 1840. 22. §. 32. 130. (514. §.)
4. A tolvajsaágnak a váltótörvénykönyv II. 153. §. és 1844. 6. §. 17.
előforduló kifejezése, nem annyira a tolvajság fogalmának kiterjesz-
tésére, mint a zártörés büntetésének fokára s módjára vonatkozik.
Állításunkat támogatja többek közt a kir. táblának Oravecz Miklós
ellen 1861. jan. 19. 174. b. sz. hozott ítélete, melyben a lopás vádjá
alul próbák elégtelenségéből felmentetik, a bíróságilag lepecsételt
hambár erőszakos felnyitásaért azonban egy havi börtönre ítéltetett,
(Törvénysz. Csarn. 1861. 127. sz.) és az általános törvényszéki gy-
akorlat, mely a bírói zártörést a tolvajstól megkülönbözteti, mint
többek közt T. V. Krassomegye előtt lefolyt, és 1868. dec. 20. 6501-
sz. alatt a hétszemélyes táblán felülvizsgált büntetőpöre is bizonyítja.
Az 1868. polg. perrendtartás 368. §. a „sikkasztási bűntény“ kifeje-
zésével él, mely azonban a lefoglalt követelésnek a 388. §. megérin-

tett illetéktelen felvételére nem igen alkalmazható. — Hasonlólag intézkedik az 1868. 54. tcz. 381. §. azon esetről ha bizonyos ingó vagydon átadására ítéletileg kötelezett marasztalt fél, azt a végrehajtás alul roszhiszeműleg elvonja.

5. Az ABT.-ben a bírói zártörés büntette elő nem fordul; de a hitelező által zálogba vett és az adós gondviselése alatt hagyott vagydon eltulajdonítását sikkasztásnak tekinti. A zárlati közhivatali pecsétnek önhatalmu vagy jogellenes feltörését, ha pajkosságból, újságvágyból történik, mint kihágást, egytől három hónapiglanl egyszerű, ha a kö. rendelkezések lenézéséből, vélt önjog vagy gyűlölséges czélből eszközöltetnék, egytől hat hónapiglanl szigorú fogsággal bünteti. ABT. 183. 316. §.

364. §.

A BJ. törvényhatósági határozat vagy bírói ítélet folytán, zár alá vett tárgyra alkalmazott pecsétnek tudva és szándékosan történt feltörését, a kár megtérítésén felül, három hónapi; közhirdetményeknek lesza-
kitását vagy megsértését egy havi fogsággal fenyíti. Különös oltalma alá veszi a köztörvényhatósági gyűle-
kezetek és törvényes ítélőszékek üléseinek méltóságát, minél fogva, ki azt nyilván és szándékosan, erőszakos vagy illetlen cselekvénnyel sérti, széksértő kereset folytán, tüstént 200 forintnyi birságban, ugyszintén e büntetésben az is elmarasztalandó, ki azt illetlen szavai által teszi, és figyelmeztetve, azokat vissza nem vonja. Ha azonban széksértő cselekvénye által, valakit tettege-
sen sértő büntettet követett el, külön kereset alá vétetik. Egyébiránt ki véleményét illetlen kifejezések nélkül adja elő, közkereset alá még akkor sem vétethetik, ha nyilatkozatai netalán alaptalanok, és azok által valaki magát sértve érezné. (BJ. 453. 455. 457. 463. §.)

1. Az ABT. szerint a felsőbbség által nyilvános kihirdetés végett kitett iratok megsértése kihágásnak tekintetik, mely ha könnyelműségből, pajkosságból követettet el 24 órától egy hétig, de ha a felsőbbség

megbecstelenítésére, a rendelet meghiusítására irányzott czélzattal történt, egytől hat hónapig tartó fogsággal büntettetik. ABT. 316. §.

2. Az országgyűlési oltalom és széksértés esetei, mostani hazai törvényeink szerint, a körülmények szerint majd a vétségek sorába tartoznak, majd az élet és testépség elleni büntettek minősített fajait képezik, miért is róluk alantabb szólándunk. (413. 435. 455. §.)
3. A BJ. szerint a széksértési közkereset megrendelése vagy elítélése, másülésre nem balasztathatik, a magánosokon elkövetett sértésekért pedig kereset a büntető bíróság előtt akkor is indíthatatik, ha a gyűlés azt nem határozta; a ki azonban sértő gyalázó szavait visszavonja, kereset alá nem vétethetik. BJ. 456. §.
4. A tisztviselők, köztörvényhatósági- s kormánytestületek, tettleges és becsületbeli sértéseiről, mint az érintett büntettek minősítéseiről annak helyén szólándunk. BJ. 449—452. §.

Hatodik ezim.

Büntettek elősegélése.

365. §

A közintézkedések elleni büntettekhez tartoznak, a bűnösök befogadása, elrejtése, szöktetése által, a büntető eljárás meghiusítására irányzott merényletek. Azok képezik a törvényszéki gyakorlatunk szerint, különösen ugynevezett bűn elősegélés (fautoratus) büntettét. Arra nézve rendelik törvényeink, hogy kik büntetteseket (malefactores), nevezetesen: gyilkosokat, emberölőket, rablókat tudatosan lakukba fogadnak, azoknak menedéket és buvóhelyet engednek, fejvesztéssel fenytessenek; (1548. 49. 1563. 39. 1659. 17.) jelenleg az 1723. 12. §. 4. értelmében büntetésük a bíró bölcs belátása szerint mérelik ki; illő tekintettel mindazáltal a netalán fenforgó házassági vagy rokonsági kötelékre, mely az elrejtők büntelenségét vagy enyhébb fenytését, az igazság és méltányosság általános elveinél fogva eredményezheti. Kir.

szabályrendeletek a rablók pártolóiit azonfelül, az azok által okozott károk és a kincstár által tett költségek megtérítésében elmarasztaltatni rendelik. (HI. 1812. jan. 14. 1396. sz.) Kik az elfogott büntetteseket büntetésök kiállása előtt kiszabadítják, megszöktetik, nevezetesen a foglyok őrizetére nem kötelezett magán személyek, a szándékosan elbocsájtott bűntevő (voluntarie abire permiserint) díjában, és az általa okozott károk megtérítésében (1486. 38.); a büntettesek megfenyítésére hivataluknál fogva kötelezett személyek pedig, akár azt szándékosan, akár vétkességből teszik, (per incuriam, aut voluntarie vel deliberative) a megszöktettek fejeváltóságában, hivatalaik elvesztésében marasztalandók, és hivatalviselésre képtelenné válnak. (1495. 19. 1655. 38. 1659. 16.) Jelenleg a bíró böles belátása szerint ki mért szabadságbüntetések is jönnek alkalmazásba.

1. A bűnpártolásról általában fenebb szólottunk (145. 146. §.); itt a bűn elősegítés azon fajait tárgyaljuk, melyekről mint a büntető hatalom meghiusítására irányzott merényletekről, törvényeink külön intézkednek.
2. Az 1405. 9. szerint, kik a bűntevőknek buvóhelyet adnak, azokkal hason büntetés alá veendőek. Az 1492. 83. szerint, kik a hűtleneknek negyven napon túl menedéket nyújtanak jószágvesztéssel fenytendőek. Az 1715. 40. azokat, kik Rákóczy és Bercsényivel levelezésbe vagy összeköttetésbe bocsátkoztak a felségsértés büntetésével sújtotta: „Cum quibus omnis correspondentia et commercium, de simplici et plano universis et singulis regnicolis sub poena criminis laesae maiestatis interdicatur.“
3. A büntettesek elrejtésére nézve, a házastársak, közellévó rokonok kivételes állását az újabb törvényhozások általában, hazánkban az 1868. rögtönjárási szabályzat 7. §. 5. pontja nyíltan elismeri: „Azok mindazáltal, kik a tettessel, házassági, gyermeki, szülői vagy testvéri viszonyban állanak, ilyen oltalmazás vagy elrejtés végett rögtön bíróságilag nem büntetendők.“
4. Kik a büntetteseket csupán a felbőszült tömeg bosszuállása előli megmentés végett lakukba fogadják, s utóbb a törvényes bíróságnak át szolgáltatják, az igazság általános elveinél, és a törvényes intéz-

kedések czélzatánál és tartalmánál fogva, fenyték alá nem vehetők. A megszökött bűntevő szigorubb őrizet, fegyelmi fenyték, de külön büntetés alá rendszerint nem vétetik, kivévén, ha szökése más büntet-
tel párosul. A római jog azt, ha erőszakkal, fogolytársak szöveteke-
zésénél fogva történt, nalállal fenytette; fr. 1. D. de effract. fr. 38. D.
de poenis. Heffter: Lehrb. 534. §. Szokolay: Büntetőjogtan.
335. 339. I. H ä b e r l i n: Grunds. II. 193. I. Berner: Lehrb.
119. §.

5. A bűntevők kiszabadításának büntette (crimen liberationis captivi) a német közös jog szerint a megszöktettre mért büntetéssel fenytette-
tett; (PGO. 180.) azt a gyakorlat utóbb határozatlanná változtatta.
Az újabb törvényhozások a szabadító személyeket, a kiszabadítottak
büntetteit, a szabadítás módját veszik tekintetbe és ahhoz képest
hosszabb rövidebb idejű szabadság büntetésekkel sujtják. H ä b e r-
l i n: Grunds. II. 190.—209. I.
6. A bírák által fizetendő fejtátság kétharmada az előjáró bíróság, egy
harmada a sértett félnek jutott. 1495. 19. §. 4. A kik a vérhatalmat
kir. kiváltságnál fogva gyakorolták, a kártérítésen felül, azt a kir-
ügyigazgató keresete folytán elvesztették. II. 12. 1715. 48.
7. Törvényeink 100 forintnyi, illetőleg 500 frt bírságot szabnak azokra, kik
a bűntevők elleni vizsgálatot jószágaikon, vagy elfogatásukat akadá-
lyoztatják, tizenkét forintot pedig, kik a gonosztevők üldözésére fel-
szólítva szolgálk s jobbágyaikat ki nem állítják. (1638. 60. 1659. 16.)
E tettek a közvétségek közé tartozván, tisztügyészi kereset alá vo-
natnak. F r a n k: Közigazság törvénye, II. 777. I.
8. A szökevény katonákat kötéllel, a martalóczokat fejvesztéssel fenytiten-
dőnek rendelik az 1595. 24. 32. Ujabban katonai szökevények a hadi
törvények szerint fenytettek. Pártolóik s elősegítőiket pedig kir.
szabály rendeletek, tekintettel az ország törvényeire a bíró böics íté-
lete szerint megfenytetni rendelték. HI. 1790. aug. 17. 22465, 1811.
novemb. 26. 29251. sz. 1812. novemb. 24. 29129, sz. 1818. decemb. 29.
36248. 1819. octob. 26. 29627. sz. stb. — Az 1868. 40. §. 47. szerint
azok, kik az újonczállitás előli szökést elősegítik, három, vagy különösen
nehezítő körülmények közt, hat havig terjedhető fogsággal suj-
tatnak.

366. §.

Az ABT. szerint a büntettesek elősegélé-
sének büntette négyfélekép követtetik el: a) a bűn-
tett megakadályozásának elmulasztása; b) eltitkolása;

c) elfogott büntetettek megszöktetése; és d) szökött katoná eltitkolása vagy pártfogolása által; melyekhez még s csábítás és segélynyújtás katonai büntetteknel járul. Az első esetről már fenebb szólnán (148. §.), a másodikon bűnössé válik: a) ki a nyomozó felsőbbség előtt a büntett vagy tettes felfedezésére szolgálható jelenségeket eltitkolja, azaz nyomozásukat szándékosan akadályozni, nehezíteni igyekszik; b) az előtt a büntettest elrejt; c) ismert büntetetteknek buvóhelyet ad; vagy d) összejöveteleiket, noha akadályoztathatná, pártfogolja. Büntetése hat hónaptól egy évigleni egyszerű, buvóhely adása vagy összejövetelek pártolása esetében, öt évigleni súlyos börtön. Kivételnek azonban azok, kik a büntetessel fel és lemenő ágbeli rokonság vagy sógorságban állanak, házastársa, testvérei, onokatestvérei, még közelebbi rokonai, házastársának testvérei, és testvéreinek házastársai, kik csupán illetén eltitkolásért nem büntettethetők. (ABT. 212—216. §.)

1. Hogy a feljelentés elmulasztása rendszerint eltitkolásnak nem vétethetik, és csak a felségárulás, kémkedés, és áltoborzás büntetténél bűntársaságot állapít, fenebb mondottuk. (149. §. 5.)
2. Ha a rokonok az eltitkoláson kívül más módon a büntetthez habár utólag járulnának, büntetlenségük megszűnik. Herbst: Handb. I. 382. l.
3. Az ausztr. legfelsőbb törvényszék oly esetben, midőn valaki más büntetett hamisan magára vállalja, e büntett tényálladékanak helyt adott. 1857. marc. 17. döntv.

367. §.

A harmadik eset előáll, a) ha büntett miatt elfogottnak megszökése ravaszság vagy erőszak által könnyítettik, vagy b) ismétli befogatásában a felsőbbség akadályoztatik. A negyedik, midőn előleges egyet-

értés nélkül katonának megszökése könnyítettik. Mindkét eset büntetése hat hónaptól egy évig terjedő egyszerű börtön, az utóbbiban a hadi pénztárba fizetendő száz forinttal; ennek nem teljesíthetése esetében, a büntetés hosszabbra szabatik, vagy súlyosbittatik. — Ha azonban a fogoly szöktetése oly valakitől eredt, ki őrizetére köteleztetik, vagy ha tudtára pénzhamisítás, gyilkosság, rablás, gyújtogatás miatt vádoltatik, vagy elmarasztaltatott: az egy évtől ötig, felségárulás, hitel-papir-hamisítás miatt elfogottnál pedig öttől tiz esztendeig tartó súlyos börtönnel fenyítettik. A katona szöktetésnél egytől öt évigleni súlyos börtönnel akkor van helye, ha az elősegélés hosszabb ideig tartott, a szökevény felszerelési tárgyai megvételtek, a segélynyújtás nyereségvágyból, vagy különösen súlyosító körülmények közt történt. — A ki pedig katonákat szökésre, esküszegésre vagy egyéb katonai kötelességeik megszegésére buzdít, csábít vagy csábítani törekszik, vagy azoknak katonai büntett elkövetésénél bármi módon segélyt nyújt, a hadi bíróságok által a katonai büntető törvény szerint büntettetik. ABT. 217—222. §.

1. A megszökötti fogoly fegyelmi uton a bíróságok számára kiadott ügyrendtartás 91. és 95. §. (MR. 1854. jun. 16. BTL 165. sz.) szerint büntettetik. Börtönfelügyelők, kik hanyagságuknál fogva arra alkalmat szolgáltatnak, szolgálatukból elbocsájtandók. Id. MR. 101. §.
2. A pénzbírság a katonaszöktetésnél megfizetendő, ha a szökevény kézre került is; és az ítélet jogerőre emelkedése után az elítélt örökösei által is fizetendő. ABT. 221. §. MR. 1859. april 3. BTL. 52. sz. (301. §.)
3. A katonák csábítása szolgálati kötelességeik megszegésére, nemkülönbben a segélynyújtás katonai büntettek elkövetésénél, ha csak kísérletnél maradt, hat hónaptól egy, a célzatba vett büntett súlyához képest három évigleni, ha a csábítás sikerült s a büntett végrehajtatott, öt évigleni börtönnel; ha azonban a csábítás vagy segélynyújtás halállal sújtott katonai büntettségre vonatkozott, vagy háboru idején történt, vagy tekintettel a személyek számára, a fenforgó körülmé-

nyekre tetemes veszélyvel s kárral járt, öttől tíz évig tartó súlyos börtönnel, rögtön eljárás esetében pedig halállal fenyeendő. Kat. bt. 314—317. §.

368. §.

A B.J. az orgazdaság büntettéről külön intézkedik. Esetei közé számítja a büntettek elrejtését, szöktetését, a büntett nyomai vagy bizonyítási eszközei eltitkolását, megsemmisítését. Büntetése rabság négy évig, ha bérért, haszonért vagy különös gonosz indulatból, hat évi, ha haszonlesésből, a bűnös hivatala vagy rendes mestersége felhasználásával követtetett el, rabsággal nyolcz évig büntettethetik; szánakozásból elkövetve hat havi fogsággal büntethető, sőt ez esetben közel levő rokonok, sógorok, büntetlenek. (148. §. 9.) A büntetés meghatározásánál a főbüntettnak, melyre az orgazdaság vonatkozik, nagysága figyelembe veendő. (B.J. 411—415. §.) Külön büntettnak tekinti továbbá a B.J. a) a rabszöktetést, erőszak nélkül vagy annak alkalmazásával; e büntett a kiszabadítás vagy megszöktetéssel végeztetik be, habár később a kiszabadított újra el is fogatott; nem különben, b) besorozott katonák vagy országosan ajánlott újonczok felbojtását a szökésre, és az arra vonatkozó szándékos segélynyújtást, és azoknak elrejtését is. Büntetését az elkövetés módja, az érdekelt személyek egymás iránti viszonya, a tett körülményeihez képest szabja ki. B.J. 470—477. §.

1. A tolvajság és rablás büntettére vonatkozó orgazdaságról annak helyén szólandunk. A közelebbi rokonság és sógorság meghatározását a B.J. 72. §. szerint fenebb részletesen közöltük. (148. §. 9.)
2. Ha az orgazdaságra rendelt büntetés a főbüntettnél nagyobb, csak is es utóbbi alkalmazható. A büntett be nem jelentéséről már fenebb szóltunk. (149. §. 6.)

- 3 A rabszöktetés erőszak nélkül öt évi rabsággal, ha csupán szánakozásból történt hat, a közelebbi rokonság, sógorság esetében három havi fogsággal; erőszak alkalmazásánál a felelőség tisztviselői vagy szolgálói ellen, hat évi, közelebbi rokonok, sógoroknál három évi rabsággal, a kísérlet e büntetések felével sújtatik. BJ. 470—474. §.
4. A ki besorozott katonát szökésre felbojt, vagy abban segít, ha a szökés valósággal megtörtént, hat havi fogsággal, ha haszonlesésből követte el, hat havi rabsággal fenytetik; a ki tudva elrejti, katonai fegyverét, egyenruháját átveszi, elrejti, eladja, ha haszonlesésből tette, egy évi rabságig, ha szánakozásból, hat havi fogságig büntetettetik. és ez utóbbi esetben a közeli rokonok, sógorok büntetlenek. (148. §. 9.) BJ. 475—477. §.
5. **M a t h a e u s**: Dissert. de carcerum effractione. Herb. 1604.
S w a l m i u s: De carcerum effractionibus. Lugd. Bat. 1741.
B r e h m: De crimine violati carceris. Lips. 1789.
B r ö c k e r: Dissert. malefici ob fugam e carcere graviter puniendus. Rigae 1827.
D a e h n e: De poena malefici e carcere profugi. Rostokii. 1829.

HARMADIK CZIKK.

Büntettek a vallás és közerkölcsiség ellen.

Első czim.

Istenkáromlás. Vallásháborítás.

369. §.

A vallás, ezen az emberiség szellemi érdekei és a közerkölcsiség szempontjából legnyomosabb intézmény ellen irányzott merényletek közé tartozik: az *Istenkáromlás* büntette (crimen blasphemiae), mely az Isten és a keresztény vallási tisztelet tárgyainak, sértő szándékkal történt lealacsonyítása. A mint magára a legfelsőbb lényre, vagy a vallási tisztelet egyéb tárgyaira vonatkozik szorosabb (közvetlen) és tágasb értelműre (közvetettre) osztatik. A l a n y a i lehetnek nem keresztények is; tárgyat szorosabb értelemben a te-

remtő Isten (creator Deus), tágasabban a keresztény vallási tisztelet s kegyelet egyéb tárgyai, nevezetesen törvényeink szerint a boldogságos szűz, a szentek, szentségek, és az emberi lélek, (anima 1563. 42. 1723. 110.) képezik. A büncselekvény azoknak, szóval, írással, tettel nyilvánított lealacsonyítása, gyalázásában megvetésében, különösen az Isten, lényeges tulajdonságai tagadásában, reá nem illők állításában áll; (blasphemia derogativa, attributiva) azon szándokkal, hogy az érintett tárgyak iránti tisztelet megsértessék. (1563. 42. 1659. 42. 1723. 110. 1808. 11. §. 13.)

1. A vallás és közerkölcsiség elleni büntettek osztályozásának nehézségeiről már szólottunk; vannak közöttük, melyek kiválólag magánjogokat sértenek, de mi a fenebb érintett okoknál, és a tárgyak összefüggésénél fogva, a közbüntettek közé sorozásukat czélszerűbbnek véltük. (94. §. 1. 317. §. 2.)
2. A vallás elleni büntetteket, nevezetesen az istenkáromlást valamint a római jog (nov. 77. c. 1.) s régebben általában, úgy hazánkban is, az isteni felség közvetlen megértésének tekintették, melyek büntető kezének súlyát vonják maguk után. Így az 1563. 42: „Et quoniam his proximis annis exortae sunt horrendae in Deum, et sacrosancta eius sacramenta blasphemiae, quibus plerique maledicendo uti consueverunt, certumque est vel his solum, iustam in nos Dei iram provocari.” — Lsd. Berner: Lehrb. 241. §.
3. Az újabb törvényhozások a vallás elleni büntetteknel az utóbbinak méltóságát, fontosságát a társadalmi életre nézve, s a törvényesen elismert egyházak és hiveiknek jogait veszik tekintetbe. „Haec delicta secundum recta principia...considerari debent, tum ut iniuriae in societatem ecclesiasticam, tum etiam ut actiones, saltem salutis reipublicae, cuius fulcrum est religio, et observantiae in eam, repugnantes.” Meister: Princ. iur. crim. 289. §. Feuerbach: Lehrb. 303. §. Häberlin: Grunds. II. 256—257. I. Berner: Lehrb. 244. §.
4. Hogy hazánk törvényei csak a keresztény vallási tisztelet tárgyaira vonatkoznak, tartalmukból világos: „Contra blasphemos in Deum, Beatissimam Virginem Mariam et Sanctos Dei animadvertendum.” 1723. 110. A német birodalmi törvényhozás (Reichsschluss v. 1498. Reichs-Poliz. Ord. 1548. tit. I. §. 1—8. III. §. 1—4. PGO. 106.) befolyása hazánk ebbeli intézkedéseire félreismerhetlen. — Az újabb

törvényhozások többsége, általában a törvényesen bevett vallások-ról szól.

5. Az istenkáromlástól, tekintve a bűnös szándékát, különböznek a rossz szokásból eredt egyszerű káromkodások, melyeket B o d ó testileg megfenyitendőeknek tart, hozzáadván: „Lubricum vero linguae, seu ex praecipitania, seu inanimadvertentia dictum, iudicio Modestini, facile ad poenam trahi non debet.“ *Jurispr. crim.* 145. l.
6. Az istenkáromlás büntetettének kellékei, nevezetesen a sértő, lealacsonyító szándok, határvonalát szabják annak és a gyakran vallási tárgyakat is érintő tudományos vizsgálódásoknak, ámbár általános meghatározása fölötté nehéz és összérő esetekben a bíró belátására bízandó: „Es ist legislativ sehr schwierig die richtige Gränze zwischen erlaubter freier wissenschaftlichen Entwicklung, oder dem freien Urtheil, und der strafbaren Verletzung aufzustellen.“ *Mittermaier: jegyz. Feuerbach: Lehrb.* 303. §. *Marezoll: Criminalr.* 156. §.

370. §.

Az istenkáromlás törvényes büntetése (1563. 42.) első és másod ízben nyilvános testi fenyték, harmad ízben halál volt; melynek végrehajtását súlyosabb esetekben kir. rendeletek is sürgették. (Hl. 1761. jul. 16.) Törvényszéki gyakorlatunknál fogva pallossal vagy kövezéssel, a körülményekhez képest súlyosbításokkal is alkalmaztatott; a kik a káromlókat feljelenteni elmulasztják, három nehéz girával fenytendők. Jelenleg büntetteknel egyátalán a testi fenyték megszüntetve lévén, (ITS. II. 2. §.) a bíró belátása szerint meghatározandó szabadságbüntetéssel sujtatik, melynek kimérésénél a káromlás tárgya, módja, a tettben nyilvánuló gonoszság, és az okozott botrány nagysága szolgálnak zsinór-mértékül. (255. 256. §.)

1. Az 1563. 42. szavait: „Prima vice publice caedantur“... altera quidem baculis pulsantur,“ a gyakorlat első ízben vesszőztatásra magyarázta; ámbár a tett súlyához képest, előleges fokozat nélkül is alkalmazták a halált. *Huszt y: Com. Jurispr. pract.* L. III. t. 28. *B o d o: Jurispr. Crim.* 145. l. *S z l e m e n i c s: Fenyítő törv.* 60. §.

2. Súlyosbításul alkalmaztatott a nyelv vagy kéz levágása, izzó fogókkal szaggatás, sőt még testből szíjvágás is: „Quod tamen non nisi in extreme malitiosis et extreme obstinatis adhibetur;... plerumque vero huiusmodi blasphemus lapidibus obruitur; saepius tamen et ordinarie decapitatur.“ B o d o : Jurispr. crim. 145. l. — A feljelentés kötelességére nézve ugyanaz mondja: „Nisi obstet affectus, coniunctioque et reverentia sanguinis.“ 143. l.
3. Az istenkáromlás büntetése a római jog szerint halál volt nov. 77. c. 1. A német közös jog az isten és szentségek ellenit, becstelenséggel, a körülményekhez képest halállal, testcsontkitással vagy testi fenytéssel, más tárgyakra vonatkozólag intéssel, ismétlés esetében testi és vagyon büntetéssel sújtotta. PGO. 106. Az újabb törvényhozások a büntetett jobbadán „vallás lealacsonyításá“-nak neve alatt egy-két, legfőlebb három évig terjedhető börtönnel büntetik. Porosz bt. 135. hannoverai 193. württembergi 192. hassiai 195. braunschweigi 117. bajor 158. §. stb.

371. §.

A vallást érdeklő büntettek közül a nyilvános és kárhoztatott eretnekség törvényeink szerint a hűtlenségi esetek közé tartozik. (329. §.) A vallásháborítás (turbatio sacrorum) a törvényesen elismert vallások gyakorlatának szándékos zavarását, az arra rendelt tárgyak, helyiségek megtámadását jelenti. Legsúlyosabb esetei közé számítatik az erőszakos egyházsértés (egyháztörés, violatio ecclesiae), mely az egyházak erőszakos megtámadása, betörése és feldulásában áll. Törvényeink, tekintettel főleg a katonáknak régibb időben elkövetett hatalmaskodásaikra, halállal fenytendőnek rendelik. (1486. 61. 1522. 36. 1595. 27.) Jelenleg a valláshorítás büntetése az azzal járó erőszak vagy egyéb büntettek súlyához képest, a bíró bölcse belátása szerint határoztatik meg. — A vallás és egyháziakra vonatkozó, törvényeinkben említett kisebb sértések, közvétségeknek tekintetnek; nevezetesen ki a nyilvános köz- és vallásos erkölcsiségből, s a tisztesség

erkölcsökből sajtó útján csufot üz, egy évre terjedhető fogsággal és négyszáz forintig emelkedhető pénzbírsággal büntetetik. (1849. 18. §. 5.)

1. Az 1486. 61. a dulakodó csapatok nemes vezéreit jószágvesztéssel, a nem nemeseket megégetéssel fenytendőknak rendeli; az 1595. 27. azokra általában, az 1522. 36. pedig az egyházsértőkre különbség nélkül (violatores ecclesiarum) halált szab.
 2. A hitszakadás (apostasia) a keresztény, különösen a katolika vallástól, kir. szabályrendeletek szerint azelőtt tisztí (HI. 1751. jul. 6. 1767. jun. 1.) sőt bűnvádkereset alá is vétetett; (HI. 1779. sept. 16. 3991. sz.) és a büntetés elengedése legfelsőbb engedély nélkül tilalmaztatott. (1758. jul. 29.) Későbbi rendelet a fenytő eljárást megszüntette. (HI. 1783. febr. 17. 1423. sz.) A katolika hittéli áttérés módját és feltételeit az 1791. 26. §. 13. és 1844. 3., a törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek egyikétől a másokra általában, az 1868. 53. szabályozta. Lsd. Szle m e n i c s : Fenytő törv. 64. §.
 3. A római jog a vallás háborítást halállal fenytette; nov. 123. c. 31. c. 30. C. de epist. et cleric. ; a német közös jog ezt súlyosabb eseteire szorítá. Az újabb törvényhozások, ha erőszakkal, veszélyes fenyegetődéssel történik, egytől hat évigleni börtönnel, a nélkül 1—6 havi egész egy évi fogsággal büntetik. Hannoverai bt. 194. würtemb. 190. badeni 585. hassiai 168. 193. 194. stb. Berner : Lehrb. 243. §.
 4. A bűbájosság büntettét (crimen magiae), szövetkezésbe az ördöggel, és annak segítségével eszközölt csodálatos tünemények és változásokba helyezték, mely miután a közmeggyőződés szerint az Isten megtagadásával, a lelki üdv vesztével járt, és mások megkárosítására irányult, súlyos beszámítású büntettnak tartatott; arra nézve már a római jogban a. 4. C. de maleficiis et math. olvassuk: „Eorum est scientia puniendi et severissimis merito legibus vindicanda, qui magicis accincti artibus, aut contra salutem hominum moliri aut pudicos animos ad libidinem deflexisse deteguntur.“ E vélt büntett, melynek Európaszerte annyi áldozatja esett, ma, minthogy lehetetlensége általán elismertetik, csak mint a csalásnak egyik faja válhatik bűnvádi keresetnek tárgyává. Meister : Princ. iuris crim. 296. §. Heifter : Lehrb. 426. 468. §. Bauer : Lehrb. 256. §. Berner : Lehrb. 241. §.
- Horst : Dämonomachie. Frankf. 1818. II. köt.
Soldau : Geschichte d. Hexenprocesse. Stuttgart. 1843.
Haas : Hexenprocesse. Tübing. 1865.
5. Hazánkban a bűbájosságot legrégibb törvényeink, mint sz. Istv. II. 31. 32, sz. László I. 34. vegyes törvényszékünknek rendelék, részben az

egyházi hatóságokhoz utasították. Utóbb daczára Kálmán I. 57. „De strigis vero, quae non sunt, nulla quaestio fiat, melynek értelmére nézve e király I. 60. összevetni tanácsos) törvényszékeink, korok uralkodó szellemének, a törvények rendeletének: „Ut in singulis comitatibus huius regni duodecim nobiles probi... eligantur, qui universos fures latrones, incantatrices stb. ... inquirere et conscribere, et tandem iuxta illorum demerita comites ipsi parochiales sine omni gratia punire debeant“ 1527. 6. hatósági szabályoknak, (társországok 1636. 10. cz.) és a külföld általános gyakorlatának hódolva, főleg a XVII. század óta a Praxis Criminalis utmutatása szerint (14. §. 3.) a bűbájosokat, boszorkányokat halállal, rendszerint tűzzel végezték ki. Minélfogva Szegedi János 1749., a Törvénytárhoz csatolt Cynosurájában Striga czimrovata alatt igazán írható: „Hodie iudex secularis contra illas procedit, et more aliarum gentium igne exterminat.“ Bodó pedig (1751.): „Hodie crimen magiae pure ad forum seculare pertinet; ita tamen quod si fuerit cum damno tertii, maleficus vivus comburitur, si vero sine damno aut nocumento, tunc capite plectitur, et tandem cadaver rogo appositum comburitur, testantibus frequentibus exemplis.“ Jurispr. crim. 219. l. A bűbájosság fajairól bőven értekezik Bodó id. munk. 216—222. l. Huszty: Coment. in Jus. Hung. Lib. III. tit. 3. Azok magyar elnevezéseiket adja Szlemenics: Fenyítő törv. 66. §. — Érdekes adatokat közöl: Csaplovics: Ungarns Vorzeit. u. Gegenwart. 80—92. l. Szirmay: Szatmármegye. I. 78—82. l. Századok 1869. I. füz. 67. l.

6. A boszorkány- és bűbájossági pörökkel járó visszaélések megszorítására az első intézkedések III. Károly alatt történtek, mint Szeged városához 1728. oct. 28. intézett leirata mutatja. (Palugyay Magyarország legújabb leirása II. 194. l.) Mária Terézia 1756. rendelte (HI. 1756. jan. 29. 1756. martz. 56.), hogy az eljárás a legnagyobb ovatossággal történjék, és a hozott ítéletek kihirdetésök és végrehajtásuk előtt, a kir. helytartótanács útján legfelsőbb helyre terjesztessenek; 1758. pedig: (HI. 1758. junius 15.) „Ut in puncto magiae et veneficii criminis, abominabilis supersitio et praeiudicia, quae ab ignorantia vel maxime promanant, abrogentur,“ hogy a vádlottak letartóztatása után, a bűnvádi eljárás megkezdése előtt, legfelsőbb helyre esetről esetre történjék felterjesztés; 1763. (HI. 1768. maj. 28.) hogy csak is a legkétségtelenebb bizonyítékok és más kapcsolatos bűntettek esetében, kezdessék meg a vizsgálat, mire azok miután még 1745. Nagykárolyban két nő megégettettet, végkép megszűntek. A rendeletek szövegét lsd. Linzbauer: Codex sanitario-medic. II. köt. 315. 319. 456. l.

7. Törvényeink az anabaptistákat, kik az idősbeket újra megkeresztelték, 500 thalérnyi (1635. 26.), templomok, iskolák, plebániákhoz elfogla-

lását más vallásnak számára, hat száz forintnyi birság (1674. 14.), katolikusok csábítását az evangelika vallásra, a cselédek akadályoztatását hitők és vallásuk gyakorlataiban (1791. 26. §. 13. 17.) mint közvetségeket, birói mérsékléstől függő fenyték alá vették. Frank: Közig. II. 778. l.

372. §.

A vallásháborítás büntettét az ABT. szerint azok követik el: a) kik Istent káromolják; b) az álladalomban fenálló törvényesen elismert vallások gyakorlatát háborítják, vagy a vallás iránt, az isteni tiszteletre szánt eszközökkel becsstelenítő bánás által, vagy különben nyilvánosan megvetést mutatnak; c) keresztényt a kereszténységtől elszakadásra csábítani; d) hitlenséget vagy a keresztény vallással ellenkező tévtant terjeszteni igyekeznek. Büntetése hat hónaptól egy évig leni egyszerű, ha nyilvános botrány okoztatott, az elcsábítás megtörtént, a merénylet közönséges veszélylyel járt, egytől öt, súlyosító körülmények közt tíz évig terjedhető súlyos börtön. (ABT. 122—124. §.) A BJ. a) az isteni szolgálatnak szándékos meggátolását vagy megzavarását tetteges erőszakkal egy évi, b) a nélkül, de közbotránnyal három hónapi fogsággal, c) a vallás szabad gyakorlatának biztosítására fenálló törvények szándékos megsértését, ha az által valaki vallása szabad gyakorlásában háborgattatik, annak panaszára ezeröt száz forintig terjedhető birsággal, súlyosabb beszámításnál egyévi fogsággal sújtja. (BJ. 468. 469. §.)

1. A tényálladékon nem változtat vajjon beszédek, cselekvények, nyomtatványok, vagy terjesztett iratok által történt az istenkáromlás; sem mások csábítási szándoka, sem külön gonosz szándok bizonyítása nem kívántatik. Legf. törv. döntv. 1851. nov. 24. 1853. oct. 27.
2. Hogy az állodalomban fenálló vallások alatt, a törvényesen elismerteket kell érteni az ABT. 303. §.-ból, mely csak a törvényesen elismert

vallások megbántását nyilvánítja vétségnek, világos. Törvényesen elismert vallások pedig a római-görög és örmény-katholika, a görög-keleti, két hitvallásu evangelika, unitaria és mózesi. — Azok tanai, szokásai, intézményei kigunyolása, lealacsonyítása, a vallásszolgák isteni tisztelet alatti megbántása, a vallásgyakorlatnak botrányos viselet általi zavarása, mint vétség egytől hat hónapiglani szigorú, az álladalmi közigazgatás által meg nem engedhetőnek nyilvánított vallásfelekezet előmozdítása, egytől három hónapiglani fogsággal büntetendő; (ABT. 303. 394. §.) míg az állam által nyilván el nem ismert vallástársulat behozatala, terjesztése kihágásként 1—100 forintig és hat órától tizennégy napi fogságig fenyitendő. MR. 1859. april. 5. BTL. 53. sz. 1857. sept. 30. BTL. 198. sz. H e r b s t: Handb. I. 234. l.

3. M a r k m a n n: De blasphemiae crimine eiusque poenis. Argent. 1661.
- T e n z e l: Dissert. de eo quod iustum est circa blasphem. Erford. 1727.
- E n g a u: De blasphemia eiusque poena. Jen. 1733.
- G e o r g i i: De blasphemia eiusque poena. Vitt. 1760.
- S t ü b e l: Quatenus actiones religioni n. convenientes poenis coerceri possint. Vittemb. 1791.
- B u r c h a r d t: De blasphemia. Jenae 1803.

Második czim.

H a m i s e s k ü.

373. §.

A hamis eskü büntette (crimen periurii), az ünnepélyes, kiválólag törvényszéki eskü szentségének, mások jogai veszélyeztetésével elkövetett szándékos megsértése. (HK. II. 30.) Az magában foglalja mind a hamis esküvést szorosabb értelemben, (peieratio) azaz hazug állításnak eskü általi megerősítését, mind az esküszegést, (periurium in sensu stricto,) mely érvényes eskü által szentesített ígéretnek megszegése.

1. Hamis eskünek az eskü szentségének megsértését általában mondhatni; ahhoz azonban, hogy büntettnak tekintessék, érintett s alantabb bővebben kifejtendő (374. §.) kellékei kívántatnak: „Igitur non omne peccatum periurii est etiam crimen civile periurii.“ M e i s t e r: Princ. iuris crim. 236. §.

2. A hamis eskü az Isten és vallás iránti tiszteletnek megszegése, a köz-bizalom és hit elleni merénylet, mások jogai megtróvidítására irány-zott csalás, miért is majd a vallás, majd a közbizalom és erkölcsis'g ellenes, majd a magánbüntettek közé sorolják az újabb törvényhozá-sok; mi tekintettel hazai jogunk szellemére, (375. §.) legezélszerűb-ben e helyen tárgyalandónak véltük.
3. Ver b ő c z y miután II. 29. §. 3. előrebocsátja: „Nam iuxta sapientem testis iniquus non est impunitus, qui et contra Deum graviter peccat, eius iustitiam denegando, et proximum suum damnificat, iniquo testi-monio illum decipiendo;“ a 30. cz. folytatólag mondja: „Unde iusto Dei et humano iudicio, quilibet fidefragus, et periurus, quem nos communi vocabulo aucarium hoc est ludas appellamus, acriter est puniendus.“ A 6. és 7. §. pedig a hamis eskü két fajtát megkülön-bözteti egymástól: „Ubi sciendum, quod periurium duobus modis committi intelligatur; Primo modo dicitur: transgressio liciti iura-menti. secundo modo periurium dicitur: mendacium iuramento firmatum, in fraudem et periclitationem iurium cuiuspiam malitiose commissum.“
4. A hitszegőknek aucarius h. e. ludas elnevezését Szegedy a Törvénytárban következőleg magyarázza: „Ex voce hungarica ö ke sive ö ke qualiter, anseres in quibusdam regni partibus ad pabu-lum vocantur, inde vulgariter ludas id est anserini dicti, ob garrulitatem et lubricam fidem.“ A.) jegyzet II. 30. cz. — Du Fres-ne glossariuma szerint a középkorban egyébíránt aucarius accipitert, az az ölyvet, átvitt értelemben ragadozó embert jelentett. Lsd Szirma y: Hung. in parabolis. 93. l.
5. Az újabb törvényhozások a hamis esküt, az esküszegést és esküvel erő-sített hamis tanuvallomást külön büntetteknek tekintik. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 289—311. l.

374. §.

A hamis eskü büntettének a l a n y a i az eskütételre képes, és arra kötelezhető, tehát tizenkettetük évöket meghaladott törvényes koruszemélyek. (HK. I. 130. II. 37.) T á r g y a : állító, vagy határozott kötelezettségre vonatkozó ígérő (iuramentum assertorium, iurament. promissorium) jogérvényes, ünnepélyes, kiválólag tör-vényszéki eskü, vagy azzal egyenerejü bizonyítás, melyek, mint az igazság legszentebb társadalmi és val-

lási biztosítékai, a törvények különös oltalma alatt vannak. (1868. 54. §. 242.) A bűncselekvényhez kívántatik, hogy hamisnak ismert állítás, ünnepélyes esküvel szentesített határozott érvényes kötelezettség, meg ne tartassék, és pedig a szent korona, más testületek, személyek jogainak sérelmére, vagy veszélyeztetésére irányzott gonosz szándékból. (II. 30. §. 7.) Bevezetetik e büntett az állító esküre nézve, annak törvényes módon történt letételével, illetőleg a hamis vallomásnak törvényszéki hitelesítésével; az ígérő eskünel az elvállalt kötelezettségnek szándékos kétségtelen megszegésével.

1. Hazánk törvényei szerint a király és ország primása nem személyesen, hanem ügyigazgatóik által teszik le törvényszéki esküjüket. E joggal a karthausiak lövöldi perjele is élt. HK. II. 39. §. 2. 1550. 64.
2. A katolikus papok törvényszéki esküjét, hivatkozásuk lelkiismeretök tisztaságára pótolja, és azzal egyerejűnek tartatik; HK. II. 40. K i t o n i c h : Directio method. cap. 7. q. 7. Szegedy: Tyrocin. ad II. tit. 40. K h l o s z : Praxis fori spir. tit. V. §. 25. Hajdan a viselősek méhmagzatjuk javára esküdtek, mi többé szokásban nincs.
3. A hamis esküvők tárgyai közé tartoznak az ü g y d ö n t ő , p ő t , f e l f e d e z ő - és t a n u z á s i eskü. A b e c s l ő esküre nézve miután tény-körülményre nem vonatkozik, szétágaznak a vélemények, (hannoverai bt. 209. würtemb. 232. hassiai 234. stb.), de alig szenved kétséget, hogy ki szándékosan másnak kárára a valódinál nagyobb értéket esküvel erősít, hamis esküben válik bűnössé. Hamis eskü büntette vétkességből nem létezik. B a u e r : Lehrb. 286. §.
4. Általános ígérő eskünek (péld. hivatalbelinek) megszegése (iuramentum promissorium gen.) hamis eskü büntetnének rendszerint nem vétetik; mert gyakran a bűnösnel az esküszegés öntudata, és szándoka hiányzik, gyakran más büntettnék a hivatalos hatalommal visszaélés tényálladékat alkotja. — A német közös jog különösen megfenyíté, azon esküvel megerősített ígéret megszegését, hogy a vádlott sem a bíró sem a tanukon boszut nem álland (Urpheda de non ulciscendo) vagy határozott helyre bizonyos idő előtt vissza nem térend (urpheda de non redeundo.) H e f f t e r : Lehrb. 413. §. Hogy ily eskük hazánkban is szokásosak voltak lásd. P a l u g y a y : Magyarorsz. legujabb leírása. II. köt. (Szab kir. vár.) 210. l.

5. Hogy az eskünek ünnepélyesnek kell lenni, azon körülményből foly, hogy csak annak tulajdoníthatók mások jogaira nézve azon következmények, melyek a hamis eskü tényálladékhöz a II. 30. szerint szükségeltetnek, és mivel azok leginkább törvényszéki hamis eskütételből erednek, a szent székek csak oly esküszegésekről bíráskodtak, melyek törvényszék vagy kiküldöttje előtt letett esküre vonatkoznak. *Gozony*: Egyház. törvényk. 160. l. A német közös jog intézkedesei kizárólag a törvényszéki esküre vonatkoztak (PGO. 107.); az újabb törvényhozások, minden megesküetésre jogosított felsőbbség előtti esküt, e büntett tárgyának tekintik *Heffter*: *Lehrb.* 410. §. *Häberlin*: *Grunds.* II. 291. l.
6. Hogy a hamis eskü büntettségéhez az állam vagy mások jogainak veszélyeztetése kívántatik, már az olasz criminalisták közül *Clarus* vitatta. Hazánkra nézve a II. 29. 30. cz. tartalma bizonyítja, nevezetesen §. 7. e szavakkal él: „In fraudem et periculationem iurium cuiuspiam commissum.“ Azért szentszékeink is csak oly esküszegésekről ítélték, melyek másnak megcsalására, jogainak veszélyeztetésére követtettek el. *Gózon*y: Egyházi törvénykezés 161. l. Ez értelemben fogta fel a hamis eskü büntetést a német közös jog is; e kellék hiányában csak rendőrségi fenyték adván helyet. *Meister*: *Princ iuris crim.* 285. 236. §. Ellenkező véleményben vannak *Feuerbach*, *Mittermaier*: (*Lehrb.* 420. §.) hazánkban *Vuchetich*: *Instit. iuris crim.* 298. l.
7. Az eskü-formát, mely az esküvő vallásához idomítatott, törvénytárunkban foglalt minták, a polgári pörben az ügyviteli szabályok 181. §. határozza meg. (1868. 54. §. 242.) Az evangélikusokat a vallásukkal meg nem egyeztethető esküforma alul kifejezetten felmenté az 1791. 26. §. 9. A vallásbelieknek, kiknek esküt mondani tilos, (Mennoniták, Quakerék, stb.) bizonylásait az újabb törvényhozások az esküvel egyenértékűnek rendelik (1868. 54. §. 242. porosz bt. 128. hannoverai 208. badeni 498. stb.) és az érvényesen letett esküre való hivatkozásnak hason erőt tulajdonítanak. Porosz bt. 125. würtemb. 237. badeni 595 —7. thüringi 177. stb.
8. Miután a büntető vizsgálatban a bűnös javára letett hamis eskü, az állam igazságszolgáltatási jogát sérti, büntetlenségét nem vitathatni. *Herbst*: *Handb. d. öst. Strafr.* I. 346. l.
9. A kánoni jog elvként ugyan kijelenté. „Qui peierare paratus est, iam peierare videtur“ c. 22. q. 5. C. 13. de hazánk törvényszéki gyakorlata még a hitelesítésnél is, a visszavonás és módosításnak büntetlenül adott helyet, és azt a BJ. 243. §. fentartotta.

375. §.

A hamis eskü ténykérdése (238. §. 2.) tehát a bűnösség megvizsgálása és eldöntése, hazánk törvényei és törvényszéki gyakorlata szerint (1458. 9. 1462. 3. II. 52.) a szent székeket illette; (534. §.) mit legujabban az 1868. 54. §. 22 megszüntetett. Büntetése, törvényeink szerint becsstelenség (223. 530. §.); azon felül, ha a hamis esküvés a szent korona hatósága és fejedelmeink ellen történt, a bűnös osztályrészére eső ingó és ingatlan javainak örökös tulajdonvesztése; ha mások ellenében, a bűnös fejjaváltása azaz egész díjának fizetése. (HK. II. 39. §. 1. 2. 5.) Ujabb törvényszéki gyakorlatunk szerint, az utóbbi esetben a törvényes büntetést, hosszabb, rövidebb idejű börtön pótolja.

1. A szent székek illetékességét hazai törvényeink egész általánosságban állapították meg: „Item causae fidei violatae et omni um periuriorum“ 14⁶². 3. §. 8. Miért is a kir. tábla azt, tekintet nélkül a vádlott vallására, állandóan fentartotta, a világi bíróságoknak ténykérdésekre nézve hozott ítéleteit hivatalból megsemmisítette, és a periratokat a szentszékekhez áttétetni rendelte; mint az Ujhelyi-Rutkay féle, Thuróczi megye előtt megindított perben 1863. marc. 27. 2904. sz.; nemkülönben Tirub István és társai ellen 1861. évi, Solczi Sándor ellen 1863. évi 1522. sz. Stern Wolf ellen 1862. nov. 6. 2054. sz. ítéletei bizonyítják. Lsd. Törv. Csarnok 1862. 14. 1863. 35. 49. sz. 1865. 35. 39. 49. 50. Jogt. Hetilap. 1869. 19 sz.
2. A római kath. szent székekkel hason hatóságuak voltak hiveikre nézve, a görög katolikusok is. Arra a kir. tábla Tirub István ellen hozott ítéletében előforduló szavak: „A hamis eskü tekintetébeni bűnösség megítélése, jelen esetben a vádlottaknak vallásukbeli szentszéke illetőségéhez tartozván,“ utalni látszanak; és többek közt például: Babucz Elek és társai ellen Marmaros megye törvényszéke előtt megindított 1865. majus 31 1713. sz. alatt a hétszemélyes táblánál megvizsgált bűnperében, a bűnösség kérdését a szamosújvári g. e. szent szék döntötte el. A felelkezés a szent székek től az egyházi főbíróságokhoz történt. G ó z o n y: Egyházi törvénykezés 161. l.
3. A zsidók hamis esküjére nézve szétágazott a gyakorlat; mert míg az erdélyi szent szék azok iránt a bíraskodást visszautasította, mire az

illető megyei törvényszék, a ténykérdés eldöntésére a hétszemélyes tábla által kiküldetett; más szent székek a törvény általános rendelkezésénél fogva azokat is illetékességi körükhöz számították. A világi bíróságok is különbözőképp jártak el, míg péld. Pozsony, Bihar a ténykérdésbe bocsátkoztak. mások (péld. Pestmegye) ellenkező elvet követtek; minek folytán a hétszemélyes tábla a legutóbbi években a zsidók hamis esküjének ténykérdésében világi bíróságok által hozott ítéleteket is, érvényeseknek ismerte el.

4. A hamis eskü büntetése sz. István II. 15. szerint, a kéz levágása vagy annak megfelelő váltság és börtölés, utóbb becselenség és jószágvesztés volt; ez utóbbit *V e r b ö c z y* (II. 30. §. 5.) nyomán, mind a gyakorlat mind a jogtudósok csak a szent korona elleni hamis esküre, és pedig a felsegysértés és hűtelenség iránti törvények hasonlóságánál fogva, a bűnös saját osztályrészére alkalmazzák. Lsd. *F r a n k*: Közigazs. törv. I. 265. l. A ludasoknak gyalázó öltönyéről lsd. 222. §. 2.
5. A becselenségi büntetésnek kiszabása a kir. tábla illetékességéhez tartozván, a hamis eskü megfenyítését a sz. korona jogaira nézve büntettként, a kir. ügyigazgató, más esetekben magánvétségként (91. §.) a sértett fél szorgalmazta. Ujabb törvényszéki gyakorlatunknál fogva a hamis eskü ez esetekben is, *b ü n v á d i* közkereset alá vétetik, és az első folyamodásu rendes bíróságok által, a körülményekhez képest kimérendő börtönbüntetéssel fenyittetik. Ez eljárást a kir. kuria a fellebbezett ítéletek átvizsgálásánál érintetlenül hagyta; ámbár voltak törvényszékek, melyek ujabban is a jogkérdés elítélését a kir. táblához utasították.
6. A római jog a hamis esküre általában büntetést nem szabott; a kánoni becselenséggel, egyházi fenytéssel sújtotta, c. 18. C. 6. q. 1. c. 17. C. 22. q. 1. c. 10—12. X. de iureiur. A Carolina szerint büntet'ő ügyben hamisan esküvő tanu forbátbüntetés (talio) alá esett; más fajait becselenséggel, a felemelt ujjak levágásával fenyitette. PGO. 68. 111. Az ujabb törvényhozások súlyosabb, a körülményekhez képest életfogytiglani szabadságbüntetéssel, sőt mennyiben általa emberhalál okoztatott, hasonbüntetéssel fenyitik. *H e f f t e r*: Lehrb. 411. §. *H ä b e r l i n*: Grunds. II. 299—305. l.

376. §.

Az ABT. hamis eskünek bíróság előtti letétele vagy ajánlását, a bíróság előtti hamis tanuságnak azzali megerősítését, minősített csalási esetnek tekinti, és hat hónaptól egy, vagy egytől öt évigleni, de min-

denkor súlyos börtönnel fenyiti, mely tetemes sérelemnél husz évigleni, a körülményekhez képest életfogytiglanivá emelhető. (ABT. 199. 204. §.) A BJ. hamis tanúságban bünösöknek mondja mind azokat, kik büntető vagy polgári keresetben, tudva hit alatt hamis bizonyosságot tesznek, vagy mint műértők, felvigyázók, örök, hivatalos hitre utalva hamis bizonyítványt vagy véleményt adnak. Kivételnek azok, kik oly tárgyak iránt, melyekre nézve törvény szerint ki nem kérdeztethettek, vagy miknek felfedezése maguknak vagy hozzátartozóiknak (148. §. 9.) gyalázatára válnék, hit alatt kérdeztetvén, valamit elhallgatnak vagy eltagadnak; vagy kiskorúságuk miatt tanuságtételre nem alkalmasok. Büntetést szab továbbá azokra is, kik büntető vagy polgári keresetben valaki kárára másnak hamis tanubizonyyságával élnek, habár azzal előre egyet nem értettek, arra fel nem bojtották. Bevégzettnek tekinti e büntettet, ha mielőtt felfedeztetett vagy visszavonatot volt, a kereset ítélet által eldöntetett; ha előbb fedeztetett fel, kísérletnek van helye. A hamis tanu, ki állítását, hitelesítésekor vagy az előtt visszavonja, büntelen; ha e hitelesítés után, de az eldöntő ítélet előtt tette, enyhébben fenyittetik. A hamis eskü büntettét szorosabb értelemben az követi el, ki polgári keresetben pördöntő esküt tudva hamisan mond, vagy nyilvánító (felfedező) eskü következtében tudva hamis felfedezést tesz; büntetése enyhül, ha az ítélet előtt önként visszavonja; e büntettek hosszabb rövidebb ideig tartó rabsággal és hivatalvesztéssel fenyittetnek. (BJ. 237—253. §.)

1. Hogy a hamis eskünek az ABT. szerint bíróságinak, a családi büntett általános kellékeivel ellátottnak, tehát más ártamára irányottnak kell lennie, a 199. §. bevezető szavaiból és a)

pontjából világos; de azon kifogás, hogy az esküvő nem akart ellenfelének vagyoni kárt okozni, mentségül nem szolgál, mert mindamellett a bíróság tévedésbe vezetettetik, az állam igazság-szolgáltatási jogában sértetik. Legf. törv. döntv. 1851. sept. 4. nov. 24. 1852. aug. 26. octob. 14. Érdekes Arnold értékezése: „Zur Verminderung d. Meineide.“ Gerichtssaal 1857. I. köt.

2. A B. J. szerint a hamistanuság büntető keresetben a vádlott mentségére, másnak ártalma nélkül, ha egyedül szanakozásból történt egy, ha haszonért négy évi rabsággal, ha a vádlott terhelésére vagy más ártalmára hat — súlyosabb esetekben tíz, polgári keresetben három évi rabságig fenytetik. B. J. 237. 238. §.
3. A hamis tanuság kísérlete a bevégzett büntetésnek feléig, ha a visszavonás hitelesítés után történt — egy harmadáig terjedhet; ki másnak hamis tanuságával élt, annak feléig, ha pedig felbojtó volt a hamis tanuval előre egyet értett, a büntetés egész súlyával büntetetik. B. J. 241. 242. 249—250. §.
4. A perdőntő vagy felfedező hamis eskü három, ha az eldöntő ítélet előtt visszavonatot, egy évig terjedhető rabsággal fenytetik. B. J. 251. 252. §.
5. Paulus: Certam. iurid. d. periurio. Lipt. 1676.
 Gerhard: Dissert. de crimine et poena periurii. Jen. 1713.
 Fichtner: Dissert. de variis periuriorum poenis. Altd. 1722.
 Malblanc: Doctrina de iureiurando. Norimb. 1781. 2. kiad. 1820.
 Müller: De periurio. Wittemb. 1810.
 Meister: Üb. d. Eid. Leipz. 1810
 Bojen: Diss. de periurio. Gron. 1818.
 Delepierre: Diss. de poena periurii. Gand. 1824.
 Rosshirt: Progr. de iurisiur. religione et de poenis in periuros, statutis. Heid. 1829.
 Strippelman: D. Gerichtseid. Cassel. 1855—57. III. r.
 Staudlin: Gesch. d. Vorstellung. u. Lehren vom Eide. Gött. 1824.
 Marx: Der Eid u. die jetzige Eidespraxis. Regensb. 1855.
 Orelli: Studien üb. d. gerichtl. Eid. Zürich. 1858.
 Zimmermann: Der Glaubenseid. Rechtsgesch. Untersuchung. Marb. 1863.
 Malortie: Zur Eidesfrage. Leipz. 1867.
 Löw: A zsidó eskü. Pest. 1868.

Harmadik czim.

Fajtalansági büntettek.

ELSŐ TAG.

Kettős házasság. Házasságtörés.

377. §.

Fajtalansági büntettek, (*delicta carnis*) tágasb értelemben mind azok, melyek a nemi ösztön büntetéssel sujtott törvényellenes kielégítésére vonatkoznak. Azok részint mások jogait, részint a közerkölcsiség elveit sértik, ez utóbbiak fajtalansági büntetteknek szorosabb értelemben neveztetnek. Az előbbieket sorába tartozik a kettős házasság büntette (*crimen bigamiae*), mely jogérvényesen fenálló házassági köteléknek sértése, újabb házasság kötése által. Ezen büntett az egyház és állam által szentesített monogam házasság alapelvének és a házastárs iránti hűségnek súlyos megsértését, gyakran harmadik személynek csalását foglalja magában.

1 Tágasb értelemben a fajtalansági büntettekhez, mind a házassági kötelék, (kettős házasság, házasságtörés) mind a személyes szabadság (erőszakos nemi közöszlés, megfertőztetés, elragadás) sértésével járó fajtalanságok, és azoknak elősegélése (kerítés) számithatók; az újabb törvénykönyvek többsége azonban azokat külön rovatok alatt tárgyalja, csak a württembergi az erkölcsiség megtámadásai közös czime alatt foglalja egybe. Heffter: Lehrb. 429. §. Bauer: Lehrb. 295. §. Häberlin: Grunds. III. 224. I. Berner: Lehrb. 185. §. Tissot: Droit. pen. II. 194—255. I.

2. A fajtalansági büntettek, mennyiben az elhálás tényálladékokhoz szükségeltetik, a nemző részek egyesítése által végzetetnek be. (BJ. 204. 224. §. würtemb. 307. braunsch. 197. badeni 372. bajor 224. §.) A régibb criminalisták megkülönböztetései és vizsgálódásai, az emissio és immissio seminis iránt, melyekről még Meister mondja: „Ad

Büntetőjogtan II.

plenam consumationem delictorum carnis generatim seminis emissio . . . requiritur," majd: „Ad effectum autem poenae atrocioris ordinariae, praxis in concubitu seminis immissionem desiderat," (Princ. iur. crim. 243. §. d.) azon bal felfogáson gyökereztek, mintha e büntettek tényálladéka a nemzésre vonatkoznék, s ma teljesen mellőztetnek. He-lyesen mondja Häberlin: „In dieser Beziehung ist schon hier die in sämtlichen Gesetzbüchern sich findende, und für alle Sittenverbrechen, welche durch Beischlaf verübt werden, gültige Vorschrift über die Consumation zu erwähnen, nach welcher die früheren schmutzigen Controversen über immissio und emissio seminis vollständig abgeschnitten, und die genannten Verbrechen für consumirt erklärt werden, sobald die vollständige körperliche Vereinigung erfolgt ist." Grunds. II. 226. l. Marezoll: Criminalr. 160. §.

3. A kettős házasságról áll Heffter észrevétele: „Man hat nicht nöthig diese Benennung mit einer andern, z. B. vielfache, mehrfache Ehe zu vertauschen, da auch die dritte, vierte und fernere Ehe eines Verheiratheten, immer nur in Bezug auf die erste gültige Ehe strafbar, mithin eine Doppelhehe ist." Lehrb. 449. §.

378. §.

Alanya e büntettnék két különböző nemű személy, melyeknek legalább egyike házasságban. Tárgya jogérvényesen kötött és még fenálló házasság; a büntettnék abban áll, hogy ilyenemű házasság mellett, harmadik személylyel, szándékosan a törvényes alak-
szerüség megőrzésével, újabb házasság kötött; ezzel a büntettnék bevégeztetik. Minél fogva ha az előbbi házasság nem törvényszerűen kötött meg, vagy magában véve érvénytelen volt, vagy utóbb törvényesen véglegesen felbontatott, e büntettnék helye nincsen.

1. A kettős házasság alanyai nemcsak házasságban, hanem nőtelenek, hajadonok, özvegyek is lehetnek; ha tudva és akarva, érvényes házasságban levő személylyel egybekelnek.
2. Az ABT. e büntettnék tárgyának az előbbi házastárs jogait tekintvén, a mások jogai ellen elkövetett magán büntettek során tárgyalja; egyéb-
iránt tényálladékat a fenebb kifejtéssel egyenlőkép állapítja meg.
ABT. 206. 207. §.

3. Az első házasság érvénytelenségénél ezen büntett tárgya hiányzik, és így még kísérletéről sem szólhatni, habár némely törvényhozások esetenben is büntetésnek helyét látják (porosz bt. 139. ház. 3 35. thüringi 212.); ha érvényessége kételyes, e kérdés az illetékes bíróság által döntendő el. (1868. 54. §. 22.) Az ABP. 4. §. kifejezetten rendel, hogy annak határozata a büntető bíróra nézve kötelező ugyan, de őt nem akadályozza azon körülmények kinyomozásában, melyek a vádlott büntethetőségét megszüntetik.
4. A második házasságnak netalán más okokból is származott érvénytelensége, a tényálladékon mitsem változtat; legfőlebb bűnhalmazatot szülhet, mert semmis cselekvényeknél a semmisségi okok száma nem dönt; kivévn ha a lényeges formaszerűségek mellőzéséből eredtek, mert akkor csalásnak lehet helye, de nem kettős házasságnak. Heffter: Lehrs. 450. §. 3.
5. E büntetthez rendszerint szándékosság kívántatik; vannak azonban irók, kik ellenkezőjét vitatják, és az újabb törvényhozások közül többben a ház. felet súlyos vétkessége esetében, ha előbbi házassági kötelekének miléte iránt magának tudomást szerezeni mulasztott, enyhebb fenyték alá veszik. Häberlin: Grunds. III. 223. I.
6. Kik a kettős házasságot, minősített házasságtörésnek tekintik, bevégzéséhez a PGO. nyomán az elhálást kívánják (Feuerbach, Bauer, Marezoll, Vuchetich, Szlemenics, Szokolay stb.); holott tényálladékanak lényege a házassági intézmény lealacsonyításában állván, a dolog természetének megfelelőleg, több iró (Heffter, Rosshirt, Tittman, Häberlin, Berner stb.) és az újabb törvényhozások szerint, formaszerű kötése által létesül, és az csak a beszámításra, a büntetés kiszabására nézve lehet befolyással. „Nuptias enim non concubitus sed consensus facit.“
7. Az ágy és asztaltóli elválás, nem bontván fel végleg a házasságot, nem zárja ki e büntettet. Fogalmát mindazáltal az eljegyzésre (crimen binorum sponsaliorum) kiterjeszteni sem a törvény- sem a joghason-szerűség józan elvei szerint nem lehet.

379. §.

A kettős házasságra, törvényeink értelmében (1599. 36. 1548. 48. 49. 1625. 6. 1630. 40.) bíróságaink a halálbüntetést pallossal alkalmazták; ujabban a körülmények szerint kiszabandó börtönnel fenytik. Az ABT. szerint büntetése egytől öt évigleni egyszerü, ha a bün-

tettes azon személy előtt, kivel a második házasságot kötötte, házas létét eltitkolta, hasontartamú súlyos börtön. (ABT. 208. §) A BJ. törvényes házasságban levő személyt, ha tudva más házassal egybekelt, három, ha nem házassal két, a nem házas személyt egy évig rabssággal fenyíti. Amannak beszámítását enyhíti, ha házastársától hosszabb ideig távol volt, életben létét nem tudta; sőt ha halálát oly adatok vagy tudósítások után, melyeknek valótlanságát fel nem fedezhette, kétségtelesen tartotta, minden büntetéstől felmentetik. (BJ. 214. 215. 216. §.)

1. Az 1599. 36. tcz. erkölcs-történelmi szempontból érdekes bevezetésében előre bocsátván: „Item quia inter caetera peccata et enormia facinora, quae in hoc Regno Hungariae et Slavoniae vigent, illud etiam non postremum est, quod sunt nonnulli, qui divini praecepti ac honestatis immemores, vel plures quam unam uxorem ducunt, vel autem ut libidini suae indulgeant et serviant, relicta aut interemta prima alteram superinducunt“ azoknak megfenyítését a gonosztevőkről szóló 1548. czikkelyek szerint rendeli. Az 1630. 40. által megerősített 1625. 6. is megfelelő büntetéssel (debita poena) sújtandónak rendeli, mit, miután az 1548. 48. 49. halállal fenytett büntettekről intézkednek, a gyakorlat, Huszty, Bodo, Vuchetich tanúsága szerint, ezen büntetésre magyarázott: „Verum ius consuetudinarium iam pridem obtinuit, reos huius criminis gladio puniri;“ Bodo: Jurispr. crim. 264. l. Még e században 1831. győrmegyei több férjü asszony minden bírótság által halálra ítéltetett, 1837. évben pedig Nyitra megye törvényszéke egy két nejú férfit halálra ítélt, kit a kir. kuria hat évi börtönre marasztalt. Palugyay: Megyerendsz. IV. köt. 67. l. XII. tábla, 162. l.
2. A római jog, büntetésére nézve, a házasságtörés és paráznaságra utalván (c. l. C. ad leg. jul. de adult. nov. 117. c. 11.) becstelenséggel sújtotta. A Carolina a házasságtöréssel egyenlően (PGO. 121.) tehát halállal fenytendőnek rendelte; az újabb német törvényhozások a BJ. hasonló megkülönböztetésekkel, egy évtől egész nyolczig terjedő szabadság büntetésekkel fenytik. Heffter: Lehrb. 451.
3. Hogy e büntett elévülése csak az első vagy második házasság megszűntével kezdődik, az elévülés természetéből foly (313. §.) és a badeni tk. 357. §. kifejezetten megérinti,

380. §.

A házasságtörés általában (nősparázsnaság, *adulterium, violatio matrimonii*) a házassági hűségnek szándékos megszegése azon kívüli elhálás által; különösen hazai büntető jogunk szempontjából: a feleségnek részéről. (sz. László I. 13. 20. Kálmán II. 8. HK. I. 105.) Bűnösségének alapja az egyházi és állami törvények által szentesített házassági hűség megsértésében, a házi béke s nyugalom megzavarásában, a család törvényes öröködési jogai veszélyeztetésében áll; mit leginkább a nő házasságtörése eredményezvén, azt törvényeink súlyosabb fenyíték alá vették.

1. A házasságtörést, mint az élet legbensőbb közösségére kötött frigynek megsértését, a keresztény vallás, az ész- és kanoni jog szempontjából mindkét házastárs követheti el: „Eadem a viro, quae ab uxore debetur castimonia. Quidquid in ea, quae non sit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii crimine damnatur“ c. 4. C. 32. q. 4. „Apud nos quod non licet faeminis non licet viris, et eadem servitus pari conditione censetur;“ c. 20. C. 32. q. 5. „Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat“ c. 23. C. 32. q. 5. Ugyan azt követte a német közös jog (PGO. 120.) és az újabb törvényhozások. H ä b e r l i n : Grund. III. 227. 228. l.
2. Ellenkezőleg a római jog a *ius thori*-t, csak a férjnek tulajdonítá; fr. 4. fr. 6. §. 1. fr. 14. §. 1. D. ad leg. Jul. de adult. és csak is azon férfiakat, kik mások feleségeivel paráználkodtak, nevezi : *sacrilegi nuptiarum, temeratores alienarum nuptiarum*. §. 4. J. de publ. iud.
3. Mind sz. László I. 13. 20. mind Kálmán II. 8. s az I. 105. cz. csak a parázna nő fenyítéséről intézkednek; csak a férjnek tulajdonitanak bűnvádi keresetet, miért is *Vuchetich* különbséget tevén a házasságtörés közt, általában és különösen véve, ez utóbbiról mondja : „In sensu speciali proprio iuris criminalis, adulterium est concubitus cum alterius uxore“ Instit. iuris crim. 300. l. Hogy azonban a férjt is, közbotrány esetében, a közerkölesiség érdekében fenyíték alá vehetni, alantabb érintendjük. (382. §.)

381. §.

Alanya a házasságtörésnek nem csak házasságban élő, kiválólag nő-személy, hanem mint büntársa az azzal tudva közösülő nem házas is. Tár g y a jogérvényesen fenálló házassági viszony; b ü n c s e l e k v é n y e házas személynek, nevezetesen nőnek nemi közösülésében mással, mint házastársával áll, és az elhálás által végeztetik be.

1. Ha mind két bűnös házasságban élne, a házasságtörés kettős vagy kétoldalu, (adulterium duplex s. duplicatum) egyébként egyszerűnek (adulterium simplex) nevezetik.
2. A házasság érvényére nézve, a kettős házasság tényálladékhöz megkivántatott kellékek a házasságtöréshez is szükségeltetnek. Érvénytelen felbontott házasságnál vagy jegyesek közt, sem e büntettről sem annak kísérletéről nem szólhatni. Bauer: Lehrb. 220. §. Heffter: Lehrb. 444. §. Szlemenics: Fenyítő törv. 85. §.
3. Azon kérdésre, vajjon házasságban élő kéjnével elkövethetni e házasságtörést, a római jog szempontjából szétágaznak a feleletek, és Wächter tiz véleményről télesen említést; a mint egyáltalán a házasságtörés körül, a római és keresztény felfogás különbségénél és a források bizonytalanságánál fogva, számosak voltak a vitás tárgyak, melyek az újabb törvényhozások határozott intézkedései folytán, jelentőségüket veszítették. Wächter: Lehrb. d. Strafrechts. II. 416. l.
4. Míg többen a criminalisták közül (Quistorp, Leyser, Bodo stb) bevégzéséhez az immissio seminis-t megkivánták, és Vuchetich e tekintetben az állandó törvényszéki gyakorlatra hivatkozik, (Instit. iur. crim. 301. l.) számosan (Boehmer, Henke, Martin, Bauer, Mittermaier, Heffter stk.) ellenkezőjét vitatják. Mi a fenebb mondottakra hivatkozva, e tárgy további vitatását fölöslegesnek tartjuk. (377. §. 2.)
5. Az elhálásnak természetszerű módon kell történnie, ellenkezőleg természet eljeni fajtalanság büntettének, súlyosító körülmények közt volna. helye. Häberlin: Grunds. III. 228. l.

382. §.

Hazánk régibb törvényei szerint a férj, ki a házasságtörés tettén kapott nejét megölte, büntetlen maradt.

(sz. László I. 13. HK. I. 105.) Azon kívül a férj fel van jogosítva, hogy neje ellen bünvádi keresetet és pedig fejvesztésre indíthasson; (I. 105. §. 2.) ez, ha bűnösnek találtatnék, hitbérét is veszti, és újabb gyakorlat szerint büntársával szabadság-büntetéssel sujtatik; míg az aszszony házasságtörő férje ellen csak az elválást követelheti. Egyébiránt házasságtörő nő ellen bünvádi keresetet csak férje indíthat, ki attól el is állhat, sőt az ítéletileg kimondott büntetést is, elengedheti; (293. §. 2.) azonban csak egyszer, mert ha a tudomására jutott parázناسágot akár kifejezetten, akár hallgatagul, nejével együtt lakván és élván, vagy a keresetet hatvan nap alatt meg nem indítván (314. §. 3.) megbocsátotta, másod ízben vádjogával többé nem élhet. Ez esetben a parázna nő csak a netalán okozott közbotránynál fogva vétethetnék hatósági fenyték alá; mi ilynemű esetben a közerkölcsiség érdekében, házasságtörő férjekre nézve is történhetik.

1. Sz. László I. 13. nyíltan mondja: „Siquis uxorem cum altero viro adulterantem necaverit, Deo de se rationem reddat et si voluerit, aliam ducat,“ megerősíti az I. 105. §. 1. (habár a Törvény tárban olvasható: „necem inferendi habeat facultatem“ helyett, az eredeti kiadásban „habeat“ olvasható.) Hason intézkedésre akadunk már a régi görögöknél, a római jogban, a német közös jogban, (244. §.) és bizonyos megszorításokkal a Code pénal 324. az olasz bt. 501. — Ezen hazai ellenkező törvény által meg nem szüntetett jogosítványt, K i t o n i c h a férfi-büntársra, éj idején (Dir. meth. c. 4. q. 24. n. 8.) szorítá, de már B o d o (id. munk. 184.) roszalá, és S z o k o l a y helyesen mondja: „A férjnek in flagranti ölhetési joga, jelen körünk intézeteivel és szelidebb szellemével össze nem fér,“ majd: Törvényeink ugyan megengedik, de ha szükségbeli védelmet nem foglal magában, büntetés nélkül nem marad.“ Büntetőjogtan. 316. 1. A felmentésnek mindazáltal nem csak hazánkban, még e században, hanem főkép a büntárs megölése esetében, Angol-Franciaországban és Észak-amerikában, a jogos indulat legfőbb fokánál fogva, több példákra akadunk. (245. §.) Lsd. T i s s o t : Droit pen. II. 216—252, l. R i n t e l :

Beiträge zur Würdigung der franz. Jury. Münster 1846. 199 — 218. l.
Heffter: Lehrb. 230. §.

2. Legrégibb törvényeink a házasságtörő nőt egyházi fenyték alá vették; (sz. László I. 20. Kálmán II. 8.) később egymáshoz hajtott fákhöz kötötték, vagy lovak által szétszaggattatták. (Kitonich: Dub. 48.) Verbučy korában a fenebb érintett büntetés és eljárás volt gyakorlatban.
3. Hogy bűnvádi kereset a nőt nem illeti, világosan állítja Kitonich: Dub. 48.: és hazánk törvényes gyakorlatát tekintve Bodois: „Quia id uxori neque lex, neque consuetudo patriae indulget, ut videlicet criminaliter agat; ad divortium tamen velut marito innocent, contra adulteram coniugem, ita reciproce coniugi innocent adversus maritum, fas est.“ Jurispr. crim. 240. l. hasonlólag Huszty: Comment. lib. III. tit. 17. §. 15. A házasságtörő férjnek bűnvádi jogát hasonlóbünt felesége ellen, az elválásból vont joghasonzerűségénél fogva tagadja Bodo id. hely.
4. Miután a házasságtörési vádkeresetet, a régibb s újabb törvényhozások a családi élet nyugalma és szentsége tekintetéből kizárólag a férjre ruházták, a házasságtörés hatósági büntetését csak is az érintett oknál fogva igazolhatni. Ellenkezőleg a törvény alapoka és értelmezésének mellőzésével a férj megbocsátási joga teljesen meghiusíttatnék. A férjre nézve is Szokolay állítása: „Szokásaink azt is büntetés alá vonják a bírő kimérése szerint“ Büntetőjogt. 315. l. csak az említett megszorítással, felel meg törvényszékeink gyakorlatának.
5. Az újabb gyakorlat, nevezetesen a férj elengedési joga és a büntárs megfenyítése bizonyosságául szolgál a kir. tábla 1861. nov. 12. 977. sz. ítélete, mely szerint: Alperesnő ellen vádképen felhozott házasságtörés, férjének K. Károlynak a megye törvényszéke előtt 1861. évi szeptember 30. tett nyilatkozatánál fogva megbocsáttatván, és így a vád alapjául szolgáló büntethetősége elenyészvén, alperesnő a reá kimért fogsági büntetés alól felmentetett, s e részben a megyetörvényszék ítélete megváltoztatik; a nem felebbezett R. Ferdinand alperesre nézve érintetlenül hagyatván. Törvényszéki Csarnok 1862. 12. sz. Az öntudatos szándékosságot a büntársra nézve, követeli ugyan csak a királyi tábla 1861. jun. 12. 200. sz. ítélete. Törv. Csarn. 1861. 126. sz.
6. A hitbér és jegyajándékra nézve az I. 105. §. 2.: „Ubi autem ipsa mulier ob huiusmodi adulterium, iuridice extremo supplicio mulctata fuerit, fratres eius solummodo res paraphernales, et non dotulitium eius recuperare poterunt; et hoc si liberos non habuerit aut testamentum de illis non fecerit; nam hoc modo ad liberos suos devolventur, vel testamentariis ipsis cedent.“
7. A Justiniani római jog a más feleségével paráználkodó férfit halállal, a nőt vesszőzéssel, kolostorba zárással, és vagyónbüntetésekkel illette,

(Nov. 117. c. 9. nov. 133. c. 10.) A középkor kegyetlen büntetéseit a szelidebb korszak mindenütt megszüntette; és az újabb német törvénykönyvek a házasságtörést mindkét részről, a sértett fél panasza folytán fél évig tartó szabadságbüntetésekkel fenytik, melyek a körülményekhez képest, nevezetesen kettős házasságtörésnél súlyosbíthatók. Heffter: Lehrb. 445. §. Häberlin: Grunds. III. 230—232. l.

383. §.

Az ABT. a házasságtörést kihágásnak tekint, és azt mind a házasság mind a nem házasság nézve, egytől hat hónapig tartó fogsággal, rendszerint csak a sértett fél kívánságára bünteti; a nő szigorúabban büntetendő, ha a születendő magzat iránt kétség támad. A kifejezetten vagy hallgatagul történt elengedés (303. §. 3.) a közzétett büntetést, a büntársakra nézve meg nem szünteti. (ABT. 502. 503. §.) A BJ. a házasságtörést, ha mind két fél házasságban volt, ha csak az egyik, a házasság nézve négy, a nem házasságban két havi fogsággal, s pedig a sértett fél panasza folytán fenytik. Ennek keresetjoga is megszűnik, és pedig minden büntársra nézve ha, a) a házasságtörés megtudása után, házastársának megbocsátott; b) vele szabad akaratból tovább is szoros házassági viszonyban élt; c) már előbb egytől s asztaltól el voltak választva, vagy d) panaszát a végítélet előtt, habár csak egyik büntetettre nézve visszavonta. (BJ. 217—220. §.)

1. Az ABT. büntetés alá tartozó fajtalansági tizlet esetében, (399. §. 2.) a házasságban nőt férje panasza nélkül is fenytik alá veszi, házassági viszonyát súlyosító körülménynek tekint; sőt e kihágás egytől három hónapig kiszabott szigorú fogság büntetése, a férjre nézve háromtól hatig emelkedik, ha neje üzletébe beleegyezett, abból nyilván hasznot húzott. 510. 511. §.
2. Miután az ABT. szerint a vádjog hallgatagul hat hét lefolyta alatt enyészik el csak, (303. §. 3.), azt sem az elhálás sem a kölcsönös házasság-

törés meg nem szünteti. *H e r b s t*: Handb. II. 225. I. A vád egyébként akár mily a közrend fentartására jogosított felsőbbség előtt történhetik; (Legf. törv. döntv. 1853. jan. 28.) és a sértett féltől függ, vajjon vádját, mind a büntársak, vagy csak azok egyike ellen megindítani, illetőleg folytatni akarja. *M R.* 1859. sept. 5. *B T L.* 173. sz.

3. *A B J.* 219. §. szerint ha csak egy fél panaszoltatnék is be, a közkereset minden büntettesre kiterjesztendő

4. *U n g e b a u e r*: De delictis carnis. Jenae. 1649.

H ä h n: De delictis carnis. Helmst. 1645.

S t r u v e: De venere illicita eiusque coercitione. Vittemb. 1747.

R u d o l p h: De criminib. delict. carnis ut plur. accessoriis. Erl. 1763.

C e l l a: Von Verbrechen u. Strafen in Unzuchtsfäll. Zweibr. Leipz 1787.

S t ü b e l: Quatenus actiones quae vulgo delicta carnis dicuntur e princip. iuris publ. univ. sint coercendae. Vittemb. 1793.

P a u l i: Fragmente üb. Philos. d. Jurisprud. und iurist. Aphorism. üb. Minderung u. Strafe fleischl. Verbrechen. Halle. 1795.

W ä c h t e r: Abhandl. a. dem Strafrecht. Leipz. 1835. I. köt.

W i c h e r s: De facinoribus contra bonos mores. 1839.

5. *T h o m a s i u s*: De crimine bigamiae et de bigamiae praescript. Lips. 1685. 2. kiad. 1749.

Z e i s i u s: De bigamia eiusque effectibus. Arg. 1703.

S c h o t t: De poena bigamiae ordin. Lips. 1761.

E s c h e n b a c h: Progr. de poena bigamiae. Rost. 1787.

K o k: De bigamia et poena bigamiae. Groning. 1803.

M ü l l e r: Comment. de poena bigamiae capitali abroganda. Lips. 1819.

6. *B o c e r*: De adulterio et adulteris. Tub. 1626.

W i b e l: Dissert. de adult. Tub. 1645.

H o f f m a n: Ad. leg. Iul. de adult. coerc. lib. sing. Franc. ad. V. 1732.

M o g g: De poena adulterii Arg. 1736.

R i v i n u s: Progr. de adulterio. Vitt. 1755.

H e l l e r: Üb. d. Strafe d. Ehebruchs. Ulm. 1773.

P ü t t m a n n: De causis nonnull. adult. poen. mitig. spuris. Lips. 1776.

M e u r s: De adulterio. Lugd.-Bat. 1779.

H a u p t: De poena adulterii. Lips. 1797.

T h i l o: De crimine adulterii eiusq. poena. Lips. 1810.

P i r m e z: Dissert. de marito thori violati vindice. Lovanii. 1822.

MÁSODIK TAG.

Erőszakos nemi közösülés. Elragadás.

384. §.

Az erőszakos nemi közösülés büntette, (stuprum violentum, Nothzucht) valamely, kiválólag tisztességes nőszemélynek kényszerítése, házasságon kívüli elhálásra. Sulya e büntettnek nemcsak a nemi ösztön jogellenes kielégítésében, hanem a női szemérem és becsület durva megsértésében, a személyes szabadságnak tetteges bántalmazással, s az emberi méltóság lealacsonyításával járó, erőszakos megtámadásában áll.

1. Az erőszakos nemi közösülés mint összetett büntett, (94. §.) több jogsértést foglalván magában, a criminalisták majd a szabadság (Feuerbach), majd a testépség (Bauer), vagy női szemérem (Heffter), majd a közerkölcsiség (Häberlin) elleni merényletek közé sorozzák. Mi a kifejtett nézetek folytán (94. §.) legczélszerűebben e helyen tárgyalandónak véltük. Bauer: Lehrb. 181. §. Mittermaier jegyzete. Feuerbach: Lehrb. 263. §. Häberlin: Grunds. d. Criminalr. III. 250. l. Wächter: Handb. 133. §.
2. Jellemzetesen kiemeli a büntett sulyát az 1514. 47. tcz.: Utque omne seculum agnoscat pariter et reminiscatur, quam detestabile, quam enorme, quamve turpe vitium sit, post Deum apud hungaros virginum defloratio, ac mulierum violatio, universi tales praesumptuosi, Deoque et hominibus detestandi latrones horrenda nece pereant.“ Szépen mondja Berner: „Die Nothzucht ist eines der niedrigsten Verbrechen. Sie bekundet eine totale Vergessenheit alles Menschenrechtes und ist für das betroffene Weib ein furchtbares Schicksal, welches ihr ganzes Dasein zerbricht.“ Lehrb. 190. §. Hogy az erőszakos paráznázkodók a középkorban egyenvonalba helyeztettek, bizonyítja Mittermaier: Zeitschr. f. aul. Gesetzgeb. I. 231. l. Ha vérfertőztetéssel vagy házasságtöréssel jár, bünhalmazatnak van helye.

385. §.

E büntett alanya csak férfi. Tárgya nőszemely, törvényeink értelmében (sz. László I. 32. 1514.

47. 1522. 36.) kiválólag tisztességes leány, aszszony vagy özvegy; habár kétségbe nem vonhatni, hogy kéjőnön elkövetett erőszak is, szabadsága sértésével járván, büntetlenül nem maradhat; kivéteit mindazáltal az illetőnek felesége a házassági viszony természeténél fogva. A bűncselekvény abban áll, hogy a nő physikai erőszak, veszélyes fenyegetések vagy érzékei csalárd elkábítása által, ellentállásra képtelen állapotba helyeztetik, és abban akarattja ellen, jogtalanul elhálásra használtatik; azzal a büntett bevégeztetik, az arra vezető cselekvények, mint annak kísérletei kerülnek büntetés alá.

1. Hogy e büntetthez a férfin, mint tettesen kívül, nőszemélyek is járulhatnak, a büntársaság különböző viszonyainak természetéből foly. (133. §)
2. Valamint a római jog (c. 22. C. ad leg. iul. de adult.) és a Carolina (PGO. 119.) e büntettet csak tisztességes nőkre szorítják, úgy hazai törvényeink is: „*Virgo puella, mulier*“ kifejezésével élnek, melyek a kéjőnőre (meretrix; Sz. László I. 34) ki testével keresetet tűz, annál kevésbé alkalmazhatók, minthogy a büntett főnyomadéka, a női szemérem és becsületnek megsértése, teljesen hiányzik; mire nézve hazánk írói is (Bodó, Szlemenics, Vuchetich stb.) egyetértenek. Az újabb törvényhozások azt a személyes szabadság szempontjából minden nőre kiterjesztik, de rendszerint kéjőnőre nézve enyhébben büntetik. (braunsch. 172. thuring. 291. badeni 335.) Egyébiránt a határvonal kijelölése körüli nehézségekről ld. Kappler: *Litteratur d. Criminalr.* 680. l.
3. Hogy serdületlen leányokou is e büntettet elkövethetni, természetéből foly, s az újabb törvényhozások által elismertetik. Némelyek kétségbe veszik, ha a valóságos elhálás még lehetetlen. Heffter: *Lehrb.* 293. §.
4. A fenyegetésnek, a nő vagy hozzátartozóinak életét, testépségét veszélyeztető jelenleges bajjal kell történnie, a jövőre vonatkozó fenyegetések az akarat szabadságát ki nem zárják: „*Vis compulsiva qualis inest minis atrocibus, cum praesenti periculo vitae et integritatis corporis non aliter quam concubitu depellendo, coniunctis.*“ Meister *Princ. iuris crim.* 276. §.
5. Az érzékek elkábítása nemi közösülésre irányzott szándokkal, a nőt, akarattja ellen ellenállási képességétől megfosztván, e büntett tény-

álladékát állapítja meg. (ABT 125. §. BJ. 201. §. würtemb. bt. 295. braunsch. 172. hannov. 270. hassiai 329. bajor 205.) Ellenkező vélemények azonban *Meister*: Princ. iur. crim. 273. §. *Feuerbach*: Lehrb. 264. §. *Heffter*: Lehrb. 293. §.

6. Az ellenállásnak komolynak kell lennie, mit a körülményekből meg kell ítélni; az elhálásnak az abból eredt kimerültség, vagy a ravaszul eszközlött elkábítás idején kell történnie. A férfinak sürgetései, a régiebb criminalisták szerint ugynevezett „vis grata,” nem elégségesek, mert igazán mondja *Meister*: „Nec etiam coacta dici potest, ea, cuius dissensus serius, et constans non fuit.” Princ. iur. crim. 276. §. Mindazáltal sem a bekövetkezett viselőségből, sem a panasz mulasztásából következőt a beleegyezésre nem vonhatni. *Merkel*: Lehrb. d. gerichtl. Medicin. 457. l.

386. §.

Az erőszakos nemi közösülés büntetése törvényeink szerint a halál (sz. László I. 32. 1514. 47. 1522. 36.), jelenleg a körülmények szerint kimérendő súlyosabb börtönbüntetés alkalmaztatik. A tettes hozzájárulása nélkül, öntudatlan állapotban levő személyekkel elkövetett elhálásról, (stuprum nec voluntarium, nec violentum) törvényeink ugyan nem rendelkeznek, de megfenyítése a törvényhasonszerűség elveiből, (186. §.) méltán következtethető.

1. Az 1514. 47. tcz. által az erőszakos nemi közösülésre kiszabott, a bűnösök utódaira, azok hiányában szüleikre kiterjedő örökös becstelenség, a pórlázadásra vonatkozó ideiglenes intézkedés volt, mit az 1522. 36. is bizonyít, mely arra halálbüntetést rendel: „Violatores Ecclesiarum ac puellarum et mulierum, qui fuerint, capitali poena puniri faciant;” minek folytán újabb időben is 1821. Hevesmegye törvényszéke erőszakos nőseplősítőt halálra ítélt. *Palugyay*: Megyerend-szer III. 67. l. XI. tábla.
2. Az öntudatlan állapotban levő személyek közé az alvók, elájultak, teljesen részegek, örültek stb. tartoznak; a közösülést azokkal, és még nem törvényes korn, habár beleegyező leányokkal *Bodó* halállal fenytendőnek tartá: „Quia talis illegitimae aetatis, aut mente capta puella, aut etiam vidua ob rationis defectum, ad huiusmodi actum illicitum consentire nequit, taliterque vi potius quam consensu tale stuprum comissum esse censetur.” *Jurispr. crim.* 255. l.

3. A régi német jogkönyvek szerint (szászttükör III. svábtükör 254.) a ház, melyben e büntett történt lerontatott, az ott volt állatok megölettek. A Carolina szerint büntetése a pallos (PGO. 119.) de csak az erőszakolt panaszára. Az újabb törvényhozások a körülmények és következményekhez képest 2—20 évi, sőt bekövetkezett halál esetében életfogytiglani börtönnel, a badeni bt. ez utóbbi esetben, ha határozott vagy határozatlan szándékossággal történt, halállal büntetik. Az öntudatlan állapotuakkal történt közöszlést, melyet több törvénykönyv (braunsch. 174. hannov. 272.) megfertőztetésnek (Schändung) nevez, rendszerint enyhébb fenyíték alá veszik. Az erőszakos nemi közöszléssel egyenlőkép bünteti a bajor bt. 205. H.ä. berlin: Grunds. III, 272. l. Heffter: Lehrb. 295. §.

387. §.

Az ABT. és BJ. szerint e büntett tárgya minden nőszemély. Az előbbi, a tettes hozzájárulása nélkül védtelen vagy öntudatlan állapotban létező, nemkülönben tizennegyedik évét meg nem haladott, habár bele egyező nőszemélyen szándékosan merénylett, házasságon kívüli elhálást is, erőszakos nemi közöszlésnek tekinti. Büntetése öt és tiz év, ha a sértett nő egészségére vagy életére nézve nevezetes ártalmat szenvedett, tiz és husz közötti, ha pedig halála következett, életfogytiglani sulyos börtön. Attól megkülönbözteti az ABT. a megfertőztetés büntettét; (Schändung), alanya férfi vagy nő; tárgya tizennégy éven aluli fiu vagy leány, ugy szinte minden védtelen vagy öntudatlan állapotú, a tettestől különböző nemű személy; cselekvénye pedig azoknak kéjkielégítésre irányzott nemi használatában áll, az elhálás kivételével. — Büntetése egytől öt, fölötte sulyosító körülmények közt, tiz, sőt ha a fenebb érintett következmények egyike előfordulna, husz évi sulyos börtön. (ABT. 125—128. §.)

1. Hogy az érzékek ravasz elkábitása folytán eszközölt elhalást, mind az ABT. 125. §. mind a BJ. 201. §. erőszakos nemi közösülésnek tekinti, már fenebb (385. §. 5.) érintettük.
2. A tizennégy éven aluli leánynyal eszközölt nemi közösülés akkor is büntettnek tekintetik, ha szüzessége birtokában többé nem volt, mert az által a törvény oltalmát el nem vesztette. (Lf. törv. döntv. 1853. oct. 20.) Nem is szűkségtetik oly fejlettsége, miszerint az elhalást nem csak „merényleni,” hanem teljesen végrehajtani is lehetett (lf. törv. döntv. 1853. jun. 16.); hiányzik azonban tényálladéknak szükséges kelléke a szándékosság (115. §.,) ha a leány már serdült korának tekintetbe volt tartatott. Lf. törv. döntv. 1853. oct. 7.
3. A megfertőztetés az ABT. értelmében, különbözik más német törvénykönyvek e nevű büntetnének tényálladékától. (386. §. 3.)
4. Az elhalást vagy fajtalanzkodást gyermekekkel 15, 14, vagy 12 éven alul az újabb törvényhozások általában, részint nemi különbség nélkül, részint csak leányokra nézve, erkölcsi és physikai káros hatása tekintetéből fenyték alá veszik. H ü b e r l i n : Grunds. III. 272—283. l.

388. §.

A BJ. a bevégzett erőszakos nemi közösülést hat, ha tizennegyedik évét meg nem haladott leányon vagy szülei, gyermeki, testvéri viszonyban állók közt követtetett el, tiz évi rabsággal fenytí; kísérletének büntetése annak feléig terjed. Sulyosabb betegség vagy sértes bekövetkezése esetén, annak tekintetbe vételével sulyosabban, ha pedig a nő életét vesztette, mint a gyilkosság, az említett sulyosító körülmények közt holtig tartó rabsággal és hivatalvesztéssel fenytethetik. Ha az elhalás nem a tettes által okozott öntudat nélküli állapotban történt, két, ha magát álnokul a nő férjének szinlelte, egy évi rabsággal büntethetik; és mind ezen esetekben a bünös pénzbírságra is a sértett fél részére ítélendő, mely a sértő vagyona és a sérelem sulyához képest meghatározatván, husz ezer forintot meg nem haladhat. Ezen büntett magán panasz nélkül közkereset

alá csak akkor vétetik, ha a) a sértett fél halála, b) örültsége következett, c) nyilvános helyen történt, d) közbotráncokozással vagy vérfertőztetéssel egybe volt kötve. Egyéb esetekben a sértett fél, férje, szülői vagy törvényes gondviselői panasza szükségeltetik. (BJ. 200—209. §.)

1. Mikor tekinthető a büntett bevégzettnek, már fenebb mondottuk. (385. §.)
2. A kísérlet büntethetősége beáll, mihelyt a nőszemély tetteges erőszakkal, veszélyes fenyegetésekkel, vagy beadott szerek által oly állapotba helyzetetett, melyben ellenállni képtelen volt. (BJ. 203. §.)

389. §.

Az elragadás büntette (*crimen raptus*), valamely, kiválólág tisztességes nőszemélynek, erőszak vagy ravaszság általi jogellenes eltávolítása, vagy letartóztatása, nemi közösülés végett. Bűnössége nemcsak a nő személyes szabadságának, hanem főleg nemi becsületének, tisztességének, vagy az annak őrizete és oltalmára hivatott személyek jogainak sértésén, alapszik. (Sz. Istv. II. 25.)

1. Ezen büntett osztályozására nézve is szétágaznak a vélemények, míg az írók és újabb törvényhozások többsége, a személyes szabadság elleni merényletek közé sorozzák, a badeni bt. a BJ. több íróval (Meister, Heffter, Mittermaier stb.) a nemi ösztön kielégítésére vonatkozó büntettek sorában tárgyalják, mi Mittermaier szerint, a Carolinának (PGO. 118.) a nemi erőszak és elragadás rokonságát elismerő nemesebb felfogásával teljesen összhangzik. Feuerbach: Lehrb. 255. §. jegyz. Bauer: Lehrb. 191. §.
2. Az újabb törvényhozások e büntett tényálladékára nézve szétágaznak, és a régibb gyakorlatban előfordult több kérdést mellőznek, mit Hæberlin e büntett jelenlegi ritkább elkövetéséből magyarázandónak tart. Grunds. III. 157. 158. l.

390. §.

Alanya e büntettnék rendszerint férfi; de meny-
nyiben a ragadás más számára, vagy a férj, szülék jo-
gai sértésével történnék, nő is lehet. T á r g y a: nő, ki-
válólag tisztességes leány, asszony vagy özvegy, az el-
ragadó feleségének kivételével. (385. §.) A bűncse-
lekvény abban áll, hogy a nő saját személye, vagy
törvényes oltalmazói ellen használt erőszakos vagy ra-
vasz eszközökkel, tartózkodási helyétől, akár elvezetés,
akár letartóztatás által eltávolíttatik, és ily módon ön-
rendelkezési jogától, az arra hivatottak oltalmától jog-
ellenesen megfosztatik. Annak tehát az elragadottnak,
vagy ha önjogu nem volna, férje, szüléi, gyámjának
hozzájárulása nélkül, és pedig elhálási célzattal kell
történnie; akár ez utóbbinak valósitása házasság nél-
kül, akár ennek kierőszakolása útján, akár maga az el-
ragadó, akár harmadik személy által szándokoltatnék,
csak az erőszak közvetlenül az elhálásra ne irányuljon,
mert ez esetben az erőszakos nemi közösülés büntette
létesülne. — Ha az elragadás mindazonáltal há-
zassági célzattól történt, s a házasság a szü-
léi, gyámja engedelmé nélkül is arra törvényesen joga-
sitott leánynak beleegyezésével valósággal megkötötte:
e büntett tényálladéka megszűnik; minthogy nem
létező jogokat meg nem sérthetni. A büntett be van vé-
gezve, mihelyt az elragadó a nőszemélyt teljesen hatal-
mába ejtette, a nélkül, hogy az elhálás, a házasság va-
lóságos jogellenes megkötése arra szükségeltetnék. —
Büntetését, miután régibb törvényeink aziránti in-
tézkedései többé nem alkalmazhatók (sz. Istv. II. 25. Kál-

mán I. 59.) a bíró, bölcs belátása szerint, tekintettel a fenforgó körülményekre határozza meg. (1723. 12.)

1. Házasság, szülői vagy gyámi hatalom alatt álló leány, kik elragadásukba beleegyeznek, bűntársaknak tekintendők, és az elsőnél házasságtörés vagy kísérlete is létesül. Ez utóbbi eseten kívül azonban több író (Wächter, Heffter, Bauer stb.) a nőt büntetlennek tartja, míg mások (Böhmer, Quistorp, Roszhirt, Meister stb.) és az újabb törvényhozások többsége (würtemb. 279., thüring. 146. braunschweigi 171. stb.) az ellenkező nézetnek hódolnak. Heffter: Lehrb. 462. §. H. Berlin: Grunds. III. 174—75.
2. A tisztesség kellékeire nézve a fenebb mondottak (385. §. 2.) alkalmazhatók. Vannak törvényhozások, melyek e büntett tárgyának a férfit is tekintik, figyelemmel főleg a természet elleni fajtalankodásra; a római, a német közös jog és hazánk az elragadásról szóló törvényei csak nőszemélyeket (puellam, sz. Istv. II. 25. raptus mulierum Kálm. I. 59.) emlitenek; és tekintettel azon körülményre, hogy e büntett sajátságos jelleme a női szemérem megtámadásában áll, a dolog természeténél fogva férfira nézve inkább az emberrablás, s azzal párosult természeti fajtalankodás büntettének lehetne helye. Ellenkező véleményű Szlemenics: „E büntettet elkövetni akár nőszemélyen, akár férfiu.” Fenyítő törv. 88. §. Vuchetich azonban e kérdést inkább a regények, mint tudomány körébe tartozónak véli. Instit. iuris crim. 26. l.
3. A hely nagyobb vagy kisebb távolsága, e büntett tényálladékan mitsem változtat: „Num de domo in domum eiusdem civitatis raptus fieri possit inter interpretes controversum est; sed frustra nam ea quaestio non nisi in concreto et circumstantiis diiudicari potest.” Meister: Princ. iuris crim. 281. §. Sokan (Tittmann, Quistorp, Meister, Heffter, Mittermaier, Wächter stb.) az elvezetést feltétlenül szükségesnek, a letartóztatást elégtelennek tartják, holott ez is teljesen megfelelni látszik e büntett lényeges feltételeinek. Feuerbach: Lehrb. 256. §. Martin: Lehrb. d. Strafr. 301. §. Henke; Handb. II. 178. l. Bauer: Lehrb. 192. §. Marezoll: Crim. 114. §. Berner: Lehrb. 172. §. Egyetértének a würtembergi, bajor, thüringeni, hannoverai, hessiai, badeni stb. törvényhozások. H. Berlin: Grunds. III. 163. l.
4. A szerzetesi fogadalom kötelékénél fogva, mind a római (c. 54. C. de episc. et cler. nov. 123. c. 43.), mind a kanoni jog (c. 2. 3. C. 36. q. 2.) különösen említik az apácák elragadását. Hasonlag Bodó: Iurispr. crim. 267. l. és Heffter: Lehrb. 453. §. Marezoll: Criminalr. 114. §.
5. A férj, szülő és gyámnak az elragadott akaratjával ellenkező hozzájárulása, a büntettet meg nem szünteti, hanem azok bűntársaságát álla-

pitja meg. A nemi közösülés czélzatában mutatkozik e büntett megkülönböztető jellege az emberrablás vagy szabadság korlátozásától. (445. 450. §.)

6. Házasság esetében a házassági beleegyezésre képes és a fenálló törvények szerint feljogosított leány önkénytes hozzájárulása, a kanoni jog szempontjából, mely a szülők beleegyezését a házasság érvényességéhez feltétlenül nem kívánja, megszünteti e büntett tényálladékát, (cap. 6. 7. X. de raptoribus), mely véleményben több criminalista (G r o l m a n n, H e n k e stb.) osztozkodik. Hazánkban sz. Istv. II. 25. rendeli: „Si quis militum impudicitia foedatus puellam aliquam sine consensione parentum sibi in uxorem rapuerit, decernimus puellam parentibus reddi“ stb. és B o d ó ez esetben is tekintettel a felek rang- és osztálykülönbségére, már enyhébb, már szigorubb büntetéseknek helyt ad. (Iurispr. crim. 267. l.) Mellőzván, hogy sz. István törvénye nem az érintett esetre látszik czélozni, Kálmán I. 59. az elragadásra a kanoni jogot rendeli döntőnek, és annak elvei annál nyomosabbak e kérdésben, minthogy hazánkban a katolikusok házassági ügyeiben, mindig érvényességgel birt, és mellette azon termézetes jogelv, hogy nem létező jogokat meg nem sérthetni és több gyakorlati példa szól. Tagadhatlan azonban, hogy az okoskodás ereje csakis azokra nézve áll, kiknél a szülői beleegyezés nagykorúságuk előtt, meg nem kívántatik. B a u e r : Lehrb. 257. §.
7. Azon kérdés eldöntése, vajjon jegyesén elkövetheti-e ezen büntetést? mit a kánoni joggal (cap. penul. X. de raptor.) némelyek tagadnak, (M e i s t e r, B a u e r stb.), mások azonban igenlenek (F e u e r b a c h, H e f f t e r stb.) a menyasszony megegyezhetési képességétől, beleegyezésétől, s az eljegyzés jogerejétől függ.
8. Büntetése az elragadásnak a római jog (c. un. C. de raptu virg.) szerint a pallos és vagyonvesztés, mely az elragadottra, kolostorra vagy kincstárra szállt. Azonfelül a sértett férj vagy szüle a tettenkapott elragadót megölhetette; apáczánál pedig még a kíséret is halállal fenyítettett. A Carolina (PGO. 117. 118.) a római jogra utalt; a gyakorlat mind a halált, mind a vagyonvesztést mellőzte; az újabb törvényhozások reudszerint csak a sértettek panaszára szabadságbüntetéssel, mely a körülményekhez képest tíz évig is terjedhet, fenytik. H e f f t e r : Lehrb. 461. §.

391. §.

Az ABT. az elragadást a nyilvános erőszakoskodás esetei köze sorolván, (345. §. 1.) fogalmát a kifejtett tényálladékon kívül, még azon esetre is kiter-

jeszti, ha bármi czélzathból és akár éressék az el, akár nem, kiskoru gyermek szüleitől, gyámolt gyámjától vagy gondviselőjétől ravaszsággal, erőszakkal elragadtatik. Büntetése, ha az elragadott személy beleegyezett, hat hónaptól egy évigleni, ha akarata ellen történt, vagy tizennegyedik évét be nem töltvén, meg nem egyezhetett, öttől tiz évigleni sulyos börtön. (ABT. 96. 97. §.) A BJ. a nőrablót az emberrablás büntetésével sujtja, és ha házassági vagy bujasági czélzatát végrehajtja, azt még két évig terjedhető rabsággal sulyosítja. Ha az elragadott nő megegyezne, de másnak törvényes felesége, vagy tizennyolczadik évét még meg nem haladott hajadon, e büntett rabsággal egy évig fenyittetik, és a házasszony büntártnak tekintetik. Közkeresetnek azonban csak akkor van helye, midőn a sértett fél maga, férje, szülői vagy gondviselője a közhatóságot felszólítják. Ha a tettes a megegyező hajadonnal házasságra lépett, a közkereset elenyészik. (BJ. 210 — 213. §.)

1. Hogy a beleegyezésével férjétől elragadott asszony büntártnak tekintendő, az ABT. általános elveiből foly; mert itt férjének jogai képezik a jogsértés tárgyát. *Herbst: Handb. I. 202. l.*
2. Törvénytelen anya, kitől gyermeke nevelése elhanyagolása miatt bíróságilag elvétellett, vagy szülék, kik törvényes hatalmuktól bíróságilag megfosztattak e büntett alanyai lehetnek, (lf. törv. döntv. 1852. nov. 11.) de nem lehet azt anyára alkalmazni, ki önmaga gyermekét lelenczházba vagy más valakihez adá, és utóbb onnan elragadja. Lf. törv. döntv. 1853. sept. 13.
3. A ravaszság vagy erőszak az elragadott személy vagy azok ellen alkalmazandó, kiknek az törvényes felügyelete alatt áll, vagy ezekről az az megbizattak. Lf. törv. döntv. 1854. jun. 14.
4. *Bulaeus: De stupro violento. Bremae 1621. német. 1723.*
Leysers: Dissert. de stupro violento. Wittemb. 1736.
Schmidt: Dissert. de stupro in mente captam comm. Lipsae 1727. 2. kiad. 1723.
Böhmer: De rigore iuris in stupratoribus violentis. Francof. 1762.

- Jürbringer: De stupro violento. Jenae 1798.
 Franke: De notione stupri violenti. Wittemb. 1808.
 Pemöller: Dissert. de crimine stupri violenti. Jenae 1822.
 Schneider: Üb.Nothzucht, d. verschied.Arten u. Modific. Freib.1850.
 5. Struve: De raptu. Jenae 1665.
 Rumpf: De crimine raptus. Gron. 1725.
 Meinertzhagen: De raptu mulierum. Lugd. Batav. 1729.
 Leyser: Dissert. de raptu. Witt. 1736.
 Schorch: De raptu sponsae. Erf. 1776.
 Henne: De raptu sponsae. Erf. 1776.
 Broussay: De crimine raptus. Argent. 1782.
 Blümner: Dissert. de raptu. Lips. 1788.
 Lundström: De crimine raptus. Ups. 1792.
 Tittmann: Beiträge zu der Lehre von d. Verbrechen gegen d. Freiheit. Meissen 1806.
 Hessel: De crimine raptus. Würzb. 1815.
 Chotin: De crimine raptus. Gandav. 1825.
 Kaiser: Üb. d. Impedim. raptus. Innsbr. 1858.

HARMADIK TAG.

Vérfertőztetés. Természet elleni fajtalanság.

392. §.

A vérfertőztetés büntette (crimen incestus) törvényesen meghatározott szorosabb családi, különösen vérrokonsági viszonyban levő személyeknek, szándékos nemi közösülése. (1462. 2. §. 14. 1495. 4. §. 13. Hk. I. 14. §. 6. 1723. 11. 12.) Büntethetőségének alapja a családi élet szentségén, a természeti érzület és közérkölcsiség követelményein gyökerezik, és a rokonság fokához, neméhez képest szükségkép különbözik.

1. A vérfertőztetés tényálladéka hazai törvényeink szerint nem felel meg a házassági tilalmak körének, miért is a criminalisták többségének (Meister, Bauer, Feuerbach, Heffter, Szokolay stb.) Vuchetich által elfogadott értelmezését: „Incestus est delictum, quod fit concubitu inter consanguineos vel inter affines, inter quos matrimonium legibus prohibitum est“ kielégitőnek nem tartom, —

A Carolina 117. cz. rovata: „Unkeuschheit mit nahende gesippen Freunden“ kifejezéssel él.

2. A különbség tágasb és szorosabb értelmű vérfertőztetés közt (incestus in sensu lato et stricto), a mint a fenforgó házassági tilalomra nézve felmentésnek van helye, vagy nincs; gyakorlati alkalmazással nálunk nem bír. Berner: Lehrb. 188. §.
3. A római jog különbséget tett az incestus iuris gentium, és iuris civilis közt, ahhoz képest, mint a személyek közti kötelék természetén vagy polgári intézmények rendeletein gyökeresett; határvonalára nézve azonban szétágaznak a vélemények. Az incestus iuris divini és humani fogalma, a házassági tilalom alapjára vonatkozik. Meister: Princ. iur. crim. 264. §. Feuerbach: Lehrb. 463. §. Heffter: Lehrb. 436. 437. §. A rokonok közti házasság veszélyeiről. Lsd. Jogt. Közlöny 1866. 12. §.
4. A vérfertőztetés vagy házasság-kötéssel, vagy a nélkül, egyszerűen vagy más bűntettel (házasságtörés, kettős házasság, erőszakos nemi közösüléssel) kapcsolatosan követhetik el; ez utóbbi esetben bűnhalmazatnak van helye, és némely írók minősített vérfertőztetésnek (incestus qualificatus) nevezik; ld. ellene Bauer: Lehrb. 145. §. a)

393. §.

E büntetett alanyait különböző nemű rokonok, vagy törvényben kijelölt szorosabb családi viszonyban levő személyek, tárgyat ama rokonsági vagy szorosabb családi viszonyok képezik, melyek szentségével, bensőségével a nemi közösülés annyira ellenkezik, hogy bűntetés alatt tilalmaztatik. Ilyenek hazánk törvényei szerint: a) a vérrokonság. fel- és lemenő ágbeliek közt általában b) oldaláguk közt a negyedikizig; (1723. 11. §. 3. 12. §. 3.) mi azonban az evangélikusoknál házassági törvényeik értelmében, helyesen a második izig szorítatik; c) a mostoha szülék és gyermekek közti sógorsági kötelék (1723. 11. §. 4.); a többi sógorsági viszonyok sem törvényeink, sem az újabb törvényszéki gyakorlat szerint ide nem vonhatók. A bűncselekvény az érintett személyeknek tudatosan és szabadon, tehát szándékos-

ságból létesített nemi közösülésében áll, melylyel e büntett teljesen bevégeztetik.

1. A fel- és lemenő ágbeliek, és testvérek közötti viszony törvényessége vagy törvénytelenessége, a büntett tényálladékan mit sem változtat. Az újabb törvényhozások a vérfertőztetést a régieknél szűkebb körre szorítván, rendszerint a fel- és lemenő ágbeliekre, testvérekre, mostoha szülők és gyermekekre, ip és napára (respectus parentelae) alkalmazták; törvénytelen sógorságból azonban annak (a württembergi kivételével) egyáltalán helyt nem adnak. H ä b e r l i n : Grunds. III. 292. l. B e r n e r : Lehrb. 188. §.
2. Ámbár a vérfertőztetés büntettének kiterjedését, a házassági tilalmakhoz mérni nem lehet, miután az arról intézkedő hazai törvények, az evangélikusoknak házassága iránt, II. J ó s e f n e k 1786. mart. 6. kelt az 1791. 26. és 1868. 54. §. 36. által megerősített rendelete előtt hozattak, ez utóbbi pedig harmad és negyed izü rokonok egybekelését minden felmentés nélkül megegyeztettnék nyilvánítja; nemi közösüléseket vérfertőztetésnek, a törvény-magyarázat elvei szerint alig lehet venni.
3. B o d o, V u c h e t i c h stb. hazánkban a vérfertőztetést a sógorságra kiterjesztendőnek vélik, de helyesen jegyzi meg S z l e m e n i c s „Korvin Mátyás I. 2. II. Ulászló II. 4. melyekre az 1723. 11. és 12. ágazatai rendelkezéseket építik, a vérfertőztetésről szólván, csupán csak rokonokról, a Hk. I. 14. és most érdekelt 1723. törv. is a sógorságos személyek közül egyedül csak a mostoha anyákról és leányokról tesznek említést; és nem lehet ezen törvények rendeletét a törvényt-magyarázás szabályai szerint egyéb sógorokra kiterjeszteni.“ Így ítelt a királyi tábla 1862. april. 571. b sz. N. Antal és L. Franciska ügyében, kiket a vérfertőztetési büntett vádjá alól felmentett: „Minthogy azonban a hazai törvények egyáltalában az erkölcsatlenséget tiltják, és a vádlottak beismerik, hogy-mint első izü sógorságban levők botrányos együttlakással összekötött tiltott viszonyban éltek, és az együtt élést az illető lelkesz tiltakozása ellenére, általános botrányozásig tovább folytatták, tekintve előbbi feddhetlenségükre“ egy havi börtöure marasztalta. Hasonlag ítelt a kir. tábla, és 1863. jul. 28. a hétszemélyes tábla D. Ferencz és sógornője K. A. pörében kik ellen Baranya megye tisztí ügyésze halált kért, a megyei törvényszék egy évi börtön', a kir. tábla tízeunegy napí, a hétszemélyes tábla a férfira három, a nőre egy havi fogságot szabott.
4. Vannak írók, kik vétkes vérfertőztetést is emlitenek; (M e i s t e r G r o l m a n n stb.) de az e büntett természetével, hazánkra nézve a Hk. I. 106. 108. cz. tartalmával ellenkezni látszik, B o d o : Juris crim. 247.

394. §.

A vérfertőztetés, hajdan mint hűtlenség élet és jószágvesztéssel, (1462. 2. 1495. 4- Hk. I. 14.) újabb törvényeink szerint fel- és lemenő ágbeliek, első és második oldalrokonok, mostoha szülék és gyermekek közt halállal, harmad izű rokonoknál három, negyedizűeknél két évi börtönnel fenytendő; (1723. 11. §. 3. 12. §. 2.), minek alkalmazását mindazáltal a törvényszéki gyakorlat enyhítette.

1. A törvények a hűtlenség ez eseténél a nyilvános elmarasztalást vagy levelesítést feltételül szabták, az 1462. 2. §. 14. „Item incestuosi et corruptores consanguinearum suarum usque ad quartum gradum consanguineitatis, dum evidenter fuerint convicti et proscripti.“ Öszhangzik az 1495. 4. „Stupratores consanguinearum usque ad quartum gradum, dum fuerint evidenter convicti vel proscripti“ és az I. 14. cz. §. 6.
2. Az 1723. 11. ide vonatkozó helye a halált „cum exasperatione supplicii iuxta gradus proximitatis consanguineorum“ alapította meg; és 1821. mind az árvai uriszekén mind a kir. kurián, ugyszintén Hevesmegye törvényszékén, 1837. pedig a gyulai uriszekén és kir. kurián vérfertőztetők halálra íteltettek. Palugyay: Megyei rendszer III. 67. 131. I. XI. XXXIV. tábl. IV. 12. I. II. tábl. Hogy az izek a kánoni jog szerint számitandók, az I. 107. cz. világosan kitűnik. A számitás módjáról lsd. Wenzel: Magyar és erdélyh. magánj. II. 159. I.

395. §.

Az ABT. szerint a vérfertőztetés fel- és lemenő ágbeli rokonok közt követtetik el, eredjen bár rokonságuk, házassági vagy házasságon kívüli születésből; büntetése hat hónaptól egy évigleni börtön. (ABT. 131. §.) A BJ. a vérfertőztetést oldaláguak és sógorok közt az első izre szoritja; szülék, gyermekek, unokák között hat, mostoha szülék és gyermekek, és testvérek közt három, csak apul vagy anyul testvérek,

ipa, napá, illetőleg vő és meny között két évi rabsággal, azok között, kik a törvényes sógorság egyéb első fokoza-
tában állanak, hat hónapi fogsággal fenýiti. (BJ. 221.
—223. §.)

1. Az ABT. 501. §. a fajtalanságot egész és féltestvérek, szülők, gyerme-
kek vagy testvérek házastársai között, mint kihágást egytől három
hónapiglaní, a körülményekhez képest súlyosbitandó, a csábító félt
azon idejű szigorú fogsággal fenýiti. Azonkívül a bűnösök elkülöni-
tése hivatalból eszközölendő.
2. A rokonság törvényes vagy törvénytelen eredete, sógorsági viszonyban
levő személyeknél pedig azon körülmény, hogy a sógorság alapján
szolgált személy meghalálozott, a bűnösségen nem változtat. Legf.
törv. döntv. 1854. júl. 5.

396. §.

A természet elleni fajtalanság büntette
(*crimen sodomiae*) a természet rendjével ellenkező nemi
közösülésben áll. Bűnössége az erkölcsi érzület durva
megsértésén, a természet rendjének észellenes mellőzé-
sén, az emberi méltóság lealacsonyításán, az ember szel-
lemi tehetségeire, physikai egészségére káros és sor-
vasztó befolyásán alapszik.

1. Tágasabb értelemben a természetelleni fajtalansághoz, a nemi kéjér-
zetnek minden természetellenes kielégítése tartozik, és ily értelemben
az önfertőztetés, élettelen eszközök ily czélú alkalmazása is oda
számíttathatnék, mit azonban sem a Carolina (PGO. 116.), sem az
újabb törvényhozások sem törvényszéki gyakorlatunk nem tesznek.
2. Törvényeink a természet elleni fajtalanságot nem említik: „*Gens hun-
gara* (mint B o d o mondja) *virtutis semper honestatisque et castita-
tis studiosa, verecundia ducta, nec peculiarem legem eatenus sanxit,
ne scilicet prohibendo ostenderet tale quid fieri posse.*“ *Jurispr. crim.*
257. Annak megfenýítése a gyakorlat által honosított a *Praxis
criminalis* és német közös jog befolyása itt is félreismerhetlen.

.397. §.

Alanyai e büntetnek mind férfi, mind nőszemélyek, tárgya fajaihoz képest: állat, férfi vagy nőszemély lehet. A bűncselekvény, természet ellenes nemi közösülésben áll: a) állattal (bestialitas; sodomia ratione generis), b) azonos nemű személylyel, (sodomia ratione sexus, commasculatio, paederastia), c) különböző nemű személylyel, de természetellenes módon, (sodomia ratione modi, v. ordinis naturae). Büntetését hazánk törvényei meg nem határozván, a gyakorlat első faját mind a bűnös mind az állatra nézve tüzhalállal, másodikat pallossal és a holt test megégetésével, harmadikát fejvesztéssel büntette; ujabban börtönnel a bíró bölcse belátása szerint, fenyítettik.

1. A közösülés holt testtel (quasi sodomia), mind a holtak iránti kegyelet, mind az erkölcsiség és közbotrány szempontjából, méltán fenyíték alá vétetik. (105. §. 5.)
2. A büntett befejezésére nézve Meister állítja: „Praxis ad effectum poenae ordinariae atrocis, in concubitu etiam immissionem seminis desiderat.“ Princ. iur. crim. 27). §. Huszty ellenkezőjét vitatja; (Com. III. tit. 19. 4. 5.) de helyesen jegyzi meg Häberlin: „So ist wegen der Mannigfaltigkeit der sodomitischen Sünden, die Frage von der Consummation derselben in der Theorie kaum zu unterscheiden, es muss daher auch die Entscheidung dieser Frage dem Richter überlassen bleiben, welcher sich jedoch auch hiebei hüten soll, zu tief in die Cloaken der Verworfenheit einzudringen.“ Grunds. III. 309. l.
3. Hazánkra nézve mondja Bodo: „Ex quo autem crimen istud patrari coepit, mox consuetudo obtinuit, patratores vivos igue cremari, aut pro varietate sodomiae prius capite plecti, et tandem cadaver comburendum rogo imponi; cuiusmodi consuetudo ex uniformi tribunalium observantia tandem generalis regni effecta est.“ Jurispr. 258. l. Huszty: Coment. libr. III. tit. 19. Hogy az állat is mind Németségben, mind nálunk elégettetett a kanoni jog elvei szerint (c. 4. C. 15. q. 1.) Meister szavaival élve: „Ad abolendam facti memoriam prout et iure mosaico levit. 20. 15 scriptum“ (id. hely 271. §.) történt.
4. A római jog a férfiak közötti természet ellenes közösülést (nefanda libido, monstrosa venus) súlyosan büntette. (§. 4. J. de publ. iud. fr.

1. §. 2. D. de extraord. criminib. c. 31. C. ad leg. jul. de adult. stb.) A kánoni jog fogalmát kiterjeszté: „Flagitia, quae sunt contra naturam, ubique puniendi sunt, qualia sodomitarum fuerunt.“ c. 13. C. 32. q. 7. A Carolina annak nyomait, de megszorítással követte; büntetésül a máglyát szabta; (PGO. 116.) az általa kifejezetten említett nő és nő közötti közösülés értelmére, módjára nézve, szétágaznak a vélemények. Led. Feuerbach; Lehrs. 468. §.

5. Az újabb törvényhozások börtönnel fenytik, és részben az érdeklött panasztól vagy az okozott közbotránytól tessik függővé. (würtemb. bt. 310. hannoverai 276.)

398. §.

Az ABT. a természet elleni fajtalanságot állatokkal és ugyanazon nemű személyekkel, egytől öt évigleni súlyos börtönnel; azonnemű személy ellen alkalmazott erőszak vagy elkábítás esetében, mint az erőszakos nemi közösülést fenytik. (ABT. 129. 139. §.) A BJ. a természetelleni közösülésre (sodomia, bestialitas) három évi rabságot szab. (BJ. 229. §.)

1. Schwendendorfer: Dissert. de incestu. Lips. 1662.
 Otto: De vetitis affinium nuptiis. Traj. ad Rh. 1730.
 Cramer: De incestu iuris gentium. Lemgo. 1743.
 Waga: De eo, quod iustum est circa incestum. Regiom. 1848.
 Ram: De incestu. Traj. ad Rh. 1771.
 Kugler: Comm. de nuptiis incestis. Arg. 1771.
 Heisler: Dissert. de incestu. Halae 1780.
 Hofacker: Dissert. sistens historiam et rationem iuris incestum prohib. Tub. 1787.
2. Strauch: De crimine sodomiae. Jen. 1669.
 Tentzel: De sodomia. Erf. 1723.
 Van-Goud-Oever: De nefanda libidine. Ultraj. 1731.
 Graeven: Dissert. de mitigatione poenae in crim. sodom. Franc. 1731.
 Eschenbach: Dub. in applic. art. 116. C. C. C. obvenientia. Rost. 1787.

NEGYEDIK TAG.

Csábítás fajtalanságra. Kerítés.

399. §.

A házasságon kívüli elhálás más esetei, akár történjék az jó hirű hajadonnal, vagy özvegygyel (szep-
lősítés, stuprum in sensu stricto), akár kéjnével (forni-
catio), akár a törvényes házassági kellékek nélküli ál-
landóbb nemű egyesülésben, (ágyasság, concubinatus)
bűnvádi kereset tárgyát rendszerint nem képezik; és
csak a közerkölcsiség nagyobb sértése, közbotrány ese-
tében, a bíró belátása szerint meghatározandó szabad-
ságbüntetéssel sujtatnak. (393. §. 3.) A csábítást el-
hálásra vagy fajtalanságra mindazáltal, mely felügye-
leti, nevelési, oktatási viszonyban követtetik el, vala-
mint az újabb törvényhozások általában úgy törvény-
széki gyakorlatunk is bünfenyíték alá veszi. E büntett-
nek a l a n y a i férfiak vagy nők, kik mint gyámok, gond-
nokok, nevelők, oktatók, felügyelők, más nemű szemé-
lyekkel szorosabb viszonyzatban vannak. T á r g y á t a
velők ilyenemű viszonyban levő gyámgyermek, növen-
dékek, tanítványok, foglyok, betegek képezik. A bűn-
cselekvény csábításban áll azok részéről, kiket a
felügyelet, tanítás, nevelés illet, természetszerű elhá-
lásra, vagy más fajtalan cselekvényekre; és a büntett
ezek elkövetésével végeztetik be. Büntetése a bíró bölcs
belátásától függ. (1723. 12. §. 5.)

1. A házasságon kívüli elhálás minden fajainak megbüntetése, a kánoni
jog befolyása alatt (c. 1. 2. X. de adult) általánossá, és hazánkban is
szokásossá vált. Már sz. István II. 26. a közösülést szolgálóval (for-
nicatio cum ancilla) akár szabad ember akár más szolgája részéről

szigorú fenyték alá veszi: „Sciat se reum esse criminis et pro eodem crimine imprimis decalvari et depilari;“ harmad izben a szabad szol-gává lett; lsd. sz. László I. 2. Kálmán II. 12. Utóbb egyházi fenytéknek és pénzbirágnak, ismétlés esetében fogságnak, testi fenyték, kiutasításnak a személyek különbségéhez képest volt helye. B o d o : Jurispr. crim. 255. l S z o k o l a y : Büntetőjogtan 317. l. B e r n e r : Lehrb. 186. §.

2. A bűnvádi eljárástól különböznek a szeplősítésnek magánjogi következményei; úgy mint a házassági ígéret alatt megejtett leány vagy özvegy elvévése vagy illő jegyjutalom (dotatio) megadása, a nemzett gyermek tartása, költségek megtérítése. S z e l e m e n i c s : Fenytő törv. 85. §.
3. A kéjnököt legrégibb törvényeink egyházi fenyték alá vetették. (sz. László. I. 34.) a budai jogkönyv 186. §. külön jeggyel ellátandóknak rendeli, egyébiránt elvöl kimondja: „Nach soll man sy pehüten vor gewalt und vor unrecht.“ Későbbi szabályrendeletek kiutasításukat közmunkára alkalmazásukat, testi fenytésöket szabják ki; (HI. 1765. decz. 9. 1767. dec. 17. 1770. nov. 13. 5304. 1782. jul. 8. 4080. 1816. nov. 19. 33938. 1817. juli 1. 19301. sz. 1820. febr. 22. 4783. sz. 1823. aug. 8. 10507. 1833. aug. 13. 19976. 1835. apr. 7. 10366. 1836. oct. 25. 31560. sz. stb.) Felügyeletök és a körülményekhez képest megfenytésök az illető hatóságok köréhez tartozik. HI. 1841. sept. 28. 33802. sz. MR. 1848. nov. 16. 6569. sz. L i n z b a u e r : Codex sanit. med. III. köt. 5. oszt. 437. 948. l.
4. Az ágyasságnál, melyre nézve a budai jogkönyv 288. §. rendelé: „Schloßweiber, dy da man habent an yn, dy soll man von der stat treiben,“ egyházi fenyték és pénzbirágnak volt helye; makacsság esetében testi fenyték vagy szabadságbüntetések alkalmaztattak, ujabban a szent szék tisztí ügyésze e bíróság előtt az ágyasnő elvévése vagy elbocsátására, és az adott közbotrány büntetésére (ad poenam scandalis) keresetet indított. G o z o n y : Egyházi törvényk. 141. l. Ágyasság című czikkem Magy. Egyet. Encycl. IV. köt. 760—762. l. Az 1866. berni bt. 163. §. az ágyasságot fogsággal fenytí harmincz napig, melylyel száz frankig emelkedhető birság kapcsolatik össze.
5. Különös fenyték alá vették azelőtt a testi közöszülést keresztény és nem keresztény, nevezetesen zsidó közt, sőt némely régibb írók (D a m h o u d e r stb.) a természet elleni fajtalansághoz hasonlított, mit azonban C a r p z o v a nagy többséggel vizsautasított (c. 6. C. de Judaeis. Svábtükör 313.) B o d o e körülményt minden fajtalansági büntettnél súlyosítónak tekinti. Jurispr. crim. 282. l. Több ily eset büntetését említi C a r p z o v : Pract. rerum crim. P. II. q. 76. nro. 61.
6. Fajtalanságrai csábítás iránt 1861. junius 18. 279. sz. hozott ítéletét a hétszemélyes táblának lsd. Törv. Csarn. 1861. 126. sz.

7. Az újabb törvényhozások közül némelyek (würtembergi bt. 295. 309. százz 352. braunschweigi 191.) a hivatalos állás felhasználásával történt csábításokat, mennyiben az abból eredt viszony eszközül szolgált, a fenebb említett esetekkel hasonló büntetés alá veszik, s tekintettel a csábítottak korára és a fenforgó körülményekre 6 hónaptól 8 évig tartó szabadságbüntetésekkel fenyegetik. H a b e r l i n : Grunds. III. 289.
8. Hogy azok kik sajtó útján a tisztességes erkölcsökből csufot üznek, megfenyitendők, fenebb érintettük. (371. §.)

400. §.

Az ABT. a fajtalanságnak a családi és házi élet rendjét veszélyeztető eseteit, az érkölcsiség és szemérmertesség durva megsértéseit, mint kihágásokat, a fajtalanságrai csábítást mindazáltal, melyet valaki felvigyazata, nevelése vagy oktatása alá bizott személyre nézve követ el, mint büntettet egytől öt évigleni súlyos börtönnel fenyegeti. (ABT. 132. §.) A BJ. minden bujassági cselekvényt tizennégy évnél kisebb koru fiu vagy leánynyal a szülék vagy gondviselő panaszára, ha pedig nyilván helyen, közbotránkozással történt a nélkül is, egy évig ; a gyermek nevelője, felügyelője, tanítójánál két évig, szüleinel, mennyiben vérfertőztetést nem foglalná magában, három évigleni rabsággal fenyegeti. (BJ. 225 — 227. §.)

- 1 Az ABT. a háznép azon tagját, ki a házi atya vagy asszonynek kiskoru leányát, vagy a háztartáshoz tartozó kiskoru nőrokonát megszeplősíti és a családnál szolgáló nőszemélyt, ki a család kiskoru fiát vagy háznál élő firokonát fajtalanságra csábítja, a szülék, rokonok vagy gyámok kívánására, nemkülönben kik valamely nőszemélyt a házasság ígérete alatt elcsábítanak és megszeplősítenek, mint kihágókat egytől három havi szigoru fogsággal fenyegeti. ABT. 504—506. §. Az elhálásból magából azonban a csábítás tetteére következtetést vonni nem lehet. Lf. törv. döntv. 1858. febr. 4.
- 2 A kéjnök megbüntetését az ABT. 509. §. a helyi rendőrségre bizza, de azon kéjnök, ki a nyilvánosság által feltűnő botrányt okozott, ifjakat

csábitott, vagy buja korban tudva fajtalan fiatalt folytatja, egytől három hónapiglani szigorú fogsággal fenyíti. Az erkölcsiség és szemérem durva és közbotrányt okozó megsértése, képes ábrázolatok vagy fajtalan cselekvények által, nyolcz naptól hat hónapiglani, nyomtatványok által elkövetve, mint vétség hat hónaptól egy évigleni szigorú fogsággal fenytendő. ABT. 516. §.

3. A szülék az ABT. szerint nem képezik a fajtalanságai csábitás alapjait, de a gyámjár és pesztonkák annak tekintendők. (Lf. törv. döntv. 1851. nov. 24. 1854. febr. 17.) Hogy az elcsábitott személy még ártatlan legyen, szorosan nem kívántatik; és a legfőbb törvényszék (1852. nov. 1. döntv.) a büntettet befejezettnek tekintti, mihelyt a csábitás megtörtént; habár sikere nem volt. Ellenkezőjét mindazáltal Herbst a 105. 122. c) és 311. §. összehasonlításából alaposan következteti. Handb. I. 244. l.

401. §.

Kerítés (lenocinium) mások törvényellenes nemi közösülésének szándékos elősegélése. Az a) üzletként (lenocinium vulgare publ.) vagy csak egyes esetekben, (lenocinium privatum), b) nyereményvágtyból vagy más indokokból (lenocinium quaestuarium, gratuitum,) c) egyszerűen vagy minősítve (97 §.) (lenocinium simplex, qualificatum) gyakoroltathatik. A minősítés vagy az érdeklettek személyes viszonyaiból, vagy az elősegített fajtalanság nagyobb súlyából veszi eredetét, ugymint ha szülék, férjek részéről történik, ártatlan nőszemély elszereztetik, házasságtöréssel párosul. Bűnössége ily nemű közreműködés káros befolyásában a közerkölcsiségre, különösen pedig abban rejlik, hogy a kerítő gyakran értelmi szerzőnek tekinthető, gyakran külön kötelezettségeket sért.

1. A fajtalansági büntetteknel a közreműködés körüli általános elvek annyiban módosulnak, hogy a kerítés külön büntettnak vétetik; némelykor, mint mondók, az értelmi szerzőség, némelykor bűnsegély természetével bír. Bauer: Lehrs. 308. §. Marezoll: Crim. 167. Többek e büntett fogalmát csak az üzletszerű kerítésre szorítják, Bodo: Jurispr. 269. l.

2. A római jog a kerítés (lenocinium) fogalmát tágasb értelemben fogván fel, az utólagos pártolás több esetére terjeszté ki ; például azon férjre, ki a házasságtörés tetteén kapott feleségét megtartja, ily nőt feleségül vesz, ilyen cselekvény eltitkolásából nyereményt huz stb, H e f f t e r : Lehrb. 557. §.
3. Az újabb törvényhozások, habár a házasságon kívüli közösülésnek nem minden nemét veszik fenyték alá (399. §.), és ahhoz képest a kerítés fogalmát is majd tágasbra, majd szűkebbre szabják, nagyrészt mégis bűnösségét egész terjedelmében fentarták ; magától értetődvn, hogy ha súlyosabb büntett tényálladékát foglalná magában, (mint az erőszakos nemi közösülésnél) a szerint fenytendő. H ä b e r l i n : Grunds. III. 302. l. B e r n e r : Lehrb. 187. §.

402. §.

A kerítés alanya férfi vagy nő ; tárgyat azonban kiválólág nők képezik. A bűncselekvény szándékosan a végett elkövetett tettek vagy kötelességhellenes mulasztásokban áll, hogy másoknak tilos nemi közösülése alkalom-szerzés, más nemű segélynyújtás által előmozdittassék, vagy könnyítettessék, akár történjék az önhaszonlesésből, akár más oknál fogva ; (barátság, bosszu stb.) mennyiben a közreműködés súlyosabb beszámítasu büntettet meg nem állapitana. A büntett bevégettnek tekintendő, mihelyt a czélba vett és elősegélt elhálás megtörtént. — E büntetttről törvényeink nem intézkednek ; gyakorlatunk szerint a bíró által kimérendő büntetés alá vétetik.

1. Habár több újabb törvényhozás a kerítés tárgyára nézve nemi különbséget nem tesz, a Carolina csak nőszemélyekre szorította (PGO.123.) és gyakorlatunk is kiválólág ily értelemben veszi.
2. A büntett bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények, mig némelyek (Q u i s t o r p, K l e i n, K o c h, M e i s t e r, B a u e r, G r o l m a n n, B e r n e r stb.) az elősegélésre irányzott tett elkövetését arra elégségesnek tartják, mások (B ö h m e r, T i t t m a n n, F e u r b a c h, H e f f t e r, H ä b e r l i n, V u c h e t i c h stb.) ahhoz az elhálás bekövetkezését kívánják.

3. Mig Bodo hivatkozással Kitonichra (Dir. meth. cap. 4. quaest. 24. §. 8.) halálbüntetéssel fenytendőnek tartja (id. munk. 270 l.) Szokolay ekként nyilatkozik: „Szokásaink a mint megengedik a kéjházakat, ugy büntetés alá veszoek minden esábitást, kivált ha bizonyos viszony arra használtatott, hogy kéjtárgyul szereztessék meg a nő; a büntetés jobbára fogság szokott lenni, legfőlebb egy-két évre.“ Büntetőjogtan 319. l. A kerítés megfenyítésének újabb példáját többi közt a kir. hétszemélyes táblának L. Ignác és neje, Ujvidék sz. kir. városa törvényszéke előtt indított bünperében 1864. april 9. hozott ítélete adja, melynél fogva súlyosító körülmények közt a férfi egy évi, neje hat havi fogságra ítéltetett.
4. A római jog a kerítést becsstelenség és más önkényes büntetéssel, nevezetesen testi büntetéssel és kiutasítással, a Carolina (PGO. 122. 123.) az üzletszerű és minősített kerítést, a római jog, egyéb eseteit a bírómerséklete szerint fenytendőnek rendelé. Bauer: Lehrb. 309. §. Meister: Princ. 288. §. Mittermaier: jegyz. Feuerbach: Lehrb. 475. §. Az újabb törvényhozások az esetek különbsége szerint az egyszerű kerítést három heti, egész egy évi, a minősítettet négy, sőt hat évig tartó szabadság-büntetésekkel sújtják. Häberlin: Grunds. III. 309—310. l. E büntett törvényes következményeire nézve mondja Berner: „Dem gewerbmässigen Kuppler sollte der Verlust der Ehrenrechte niemals erlassen werden. Wer den Seelenhandel mit Unschuld, und Menschenglück zu seinem Lebensberuf wählt, macht sich eines Treibens schuldig, das nach der sittlichen Volksansicht, welche der Richter ehren und unterstützen soll, mit dem Stempel der Ehrlosigkeit bedruckt ist. Er führt einen Krieg gegen göttliche und menschliche Ordnung, den das Strafgesetz mit aller Macht niederschlagen muss.“ Lehrb. 187. §.

403. §.

Az ABT. a kerítést rendszerint kihágásnak tekinti; büntettnék, azonban ha ártatlan személy esábitatott el, vagy ha szülék, gyámok, nevelők, tanítók gyermekeik, gyámoltjaik, nevendékeik, tanítványaik irányában követik el. Büntetése súlyos börtön egytől öt évig. (ABT. 132. 133. §) A BJ. azon férjt vagy szülőt, ki feleségét vagy gyermekét bűjasági czélokra bér vagy haszonért másnak tudva átadja, három évigleni rabsággal fenyiti. (BJ. 228. §.)

1. Az ABT. szerint kerítési kihágásban bűnösök; a) kik kéjनोंknek tilalmas üzletük folytatására helyt adnak; b) ily személyek elszerzésével üzérkednek; c) más efféle tilos szövetkezéseknél közbenjáróul smolgálnak; büntetésök háromtól hat hónapiglanl szlgoru fogság, mely súlyosbílandó, ha az üzlet hosszabb ideig folytattatott. Visszaesés esetében a büntetés a bűnös kiutasításával tartózkodási helyéből, ha idegen, az egész birodalomból súlyosbittatik. (ABT. 512--514. §.) -- Hogy a kerítés nyereményvágýból, üzletként üzessék, tényállalékká-hoz egyáltalán nem kívántatik. l.f. törv. döntv. 1853. april 28. 1854 febr. 8.
2. A kerítés kijelölt esetein kívül, még vendégfogadósok és kocsmárosok is, kik fajtalanságra alkalmat szolgáltatnak, kihágásban bűnösök és 25--200 forintnyi bírságban marasztalandók; ismétlés esetében érintett foglalkodásuktól elmozdítandók. Tudtuk nélkül azt elkövető eselédjeik nyolcz naptól három hónapiglanl fogsággal bűnhődnek. ABT. 515. §.
3. B a r t h: De lenonibus. Francof. 1624.
S u l t z b e r g e r: De lenocinio coniugum. Francof. 1693. 2. kiad. 1725.
S t i f f e r: De crimine lenocinii. Jenae. 1711.
H a u p t: De supplicio lenonum. Lips. 1797.

MÁSODIK FEJEZET.

A magánbüntettek.

ELSO CZIKK.

Büntettek az emberi élet ellen.

Első czim.

Gyilkosság.

404. §.

Az emberi élet biztonsága ellen irányzott büntettek közt legsúlyosabb az ölés tágasb értelemben, (homicidium in genere, Tödtung), azaz oly cselekvény vagy mulasztás, mely által ember életétől jogellenesen megfosztatik. Az elhatározás különbségéhez képest, mind hazai törvényeink és gyakorlatunk, mind az újabb törvényhozások szerint *gyilkosság* és *emberölés*-re osztatik, melyekhez még a *gyermekölés* szorosabb értelemben járul.

1. Az *öngyilkosság* (autochiria) e büntettek közé nem soroztathatik, minthogy a büntetőjog általános elveinél fogva, önnaga ellen büntettet el nem követhetni. (104. §. 3. 4. 5. 6.)
2. A felosztást *szándékos* és *vétkes* ölésre, azért mellőzván, mert az emberölés mindkettejének eseteit foglalja magában, — az osztályozást *gyilkosságra* és *emberölésre*, hazai törvényeink és gyakorlatunkból alantabb igazolandjuk. (479. §.) Elfogadták azt, habár némileg különböző értelemben, a német közösjog (PGO. 137.); az ABT. 134. 140. §. BJ. 108. 112. §. és az újabb törvényhozások általában, melyekhez több író még a *gyermek-gyilkosságot* vagy *ölést* adja, míg mások az említett felosztás egyik ágának tekintik. H ä b e r l i n : Grunds. III. 1. I. B e r n e r : Lehrb. 179. § S c h n i e r e r : Az ölés bűnfogalmának megállapítása M. Jogtud. Hetilap. 1864. 13—16. sz.

3 Az írók többsége (Meister, Feuerbach, Bauer, Heffter, Vuchetich, Häberlin stb.) az ölés (Tödtung) neve alatt mind a gyilkosság, mind az emberölés tényálladékát együttesen fejtegetik, utóbb azoknak sajátosságait külön magyarázzák: de mellőzvéen ezen általánosítás és a törvényeken nem gyökerező fogalomnak nehézségeit, melyeket Birbaum bővebben kifejtett (Archiv. d. Criminalr. XII. 88. 249. 422. l.) e két bűntett külön tárgyalása mind hazai jogforrásaink, mind az ABT. és BJ. tekintetéből czélszerűbbnek látszik.

405. §.

A gyilkosság (homicidium praemeditatum, stricte dictum, deliberatum, Mord) bűntett, mely által ember, meggondolt (megfontolt) szándékossággal életétől jogellenesen megfosztatik. Miután az élet minden joglétele és gyakorlatainak feltétele, megfontolt szándékkal történt jogsértő megszüntetése, a magánbűntettek leg-súlyosbikát képezi. (94. §.)

1. Hazai törvényeink e bűntett megjelölésére a homicidium deliberative pertratum, ex praeconcepta malitia, animo deliberato, (1486. 51. 1492. 82.) homicidium voluntarium deliberatumque, (Hk. II. 44. §. 3. 46. §. 1. 54. §. 7.) homicidium deliberatum (1563. 63. 1588. 43.) kifejezésekkel élnek, és azt nemcsak a vétkes és véletlen („casualiter aut aliter inopinate“ 1492. 82.) hanem a szándékos de el nem tökélt öléstől is, (voluntarium non deliberatum) szorosán megkülönböztetik.
2. A fenebbi értelmezés lényegében megegyez a Carolinával, mely: „Eyn fürsetzllicher mutwilliger mörder“ kifejezésével él PGO. 137. §.; az újabb törvényhozásokkal általában (francia bt. 296. 297. porosz bt. 237. hannoverai 225. badeni 205. württembergi 237. braunschweigi 145. hassiai 252. bajor 228. §. berni 123. §.) és a BJ. 108. §. mely ekként szól: „A ki szándékosan és előre meggondolt eltökéléssel valakit életétől megfoszt, gyilkosnak tekintetik.“ Eltér az ABT. 134. §. mely a gyilkosság tényálladékát tágasbra kiterjeszti. (409. §.) Az újabb törvényhozásoknak az eltökélésre vonatkozó szétágazásáról l. 409. §. 4.

406. §.

Alanya e bűntettnak akár egyes ember, akár többen lehetnek T á r g y a, minden élő ember (105. §.)

a felség kivételével, kinek élete ellen irányzott merényletek, a felségárulás tényálladékát állapítják meg. (319. 320. §.) Minélfogva sem a méhesira, sem a holtnak tetemei, sem oly szörnyek, melyeken az emberiség lényeges jellege hiányzik, (105. §.) annak nem tekinthetők.

1. Minthogy oktalán állatot egyáltalán büntett alanyának nem tekinthetni, az állatok vagy más élettelen tárgy által okozott emberhalál a gyilkosság fogalma alá nem vonható; régi időben történt kivégeztetésök legtöbbször az emberi élet becsének külső kitüntetése végett történt. (98. §.)
2. Ha többek e büntetnek alanyai, a büntársak közreműködése, nevezetesen a felbújtó és tettes, a körülményekhez képest a bünszövetség vagy banda (152. 155. §.) körüli elvek lelik alkalmazásukat. A véletlen csoportosulásnak emberölés, de nem gyilkosságnál lehet helye.
3. Hogy az élő ember egyszersmind életképes legyen, nem szükségeltetik, és innen e büntett ép úgy nem életképes gyermekén, mint halálos betegén, végelgyengülésben levő aggastyánon követhetik el. Heffter: Lehrb. 231. §.
4. A méhesira a magzatelhajtásnak képezi tárgyát; holt tetemen még a gyilkosság kísérlete sem követhető el. (128. §.) Berner: Lehrb. 180. §.
5. Hogy a tárgy körüli tévedés meg nem szünteti a büntett tényálladékát, fenebb bővebben kifejtettük (108. §.); hol az ABT. és BJ. összhangzó intézkedéseit is megérintettük.

407. §.

A tényálladékhoz továbbá halálokozó cselekvény, azaz oly tett vagy mulasztás kívántatik, mely a bekövetkezett halálnak valóságos oka. Nem tesz különbséget, vajjon a) erőszakos a cselekvény vagy nem; b) a sértés általában, vagy viszonylag a sértettnek egyéni minőségénél; c) feltétlenül minden vagy csak feltételesen a fenforgó körülmények közt, d) közvetlenül magában, vagy közvetve más abból folyó oknál fogva, eredményezte a halált. Hiányzik azonban a tényálladék lényeg-

ges kelléke, midőn az a sértéssel okozatos kapcsolatban nem lévő, előbb már létezett vagy később hozzájárult körülmények következtében állott be, minthogy ez esetben az elkövetett cselekvény halálkozónak nem mondható.

1. A mulasztásnak, mely mindig kötelezettséget tételez fel, (96. §.) az élelmi szerek, szükséges melegség elvonásában, ápolás, segélynyújtás elhanyagolásában, gyámoltalan aggastyánok, gyermekeknél; az erőszakos cselekvényeknek a sértések, sebesítések különböző neveiben, a nem erőszakosnak rendszerint a mérgezésben szemléljük példáit; mert hogy ez erőszakkal is elkövethető, nem szenved kétséget.
2. A bűncselekvénynek halálkozónak (tödtend) kell lenni, nem pedig csak halálos vagy életveszélyesnek (tödtlich), mert nem minden sértés, mely halált okozhat, azt valósággal okozza is, míg viszont a halálkozó cselekvény szükségkép halálos is. Bauer: Lehrb. 153. §. Szokolay: A testszervezet s állapot befolyása az emberölési bűntény megállapítására. Törvénysz. Csarnok 1864. 42—45. sz.
3. Az újabb törvényhozások általában (a württembergi kivételével) a bűntett tényálladákhöz megkívánják, hogy a sértés halálkozó legyen, miáltal a sértések halálössége iránti vitás kérdések, nevezetesen: a) feltétlenül vagy feltételesen halálos (vulnus absolute, relative lethale) azaz teljesen gyógyíthatatlan vagy kellő orvosi segély mellett gyógyítható, b) általában vagy összerőleg (in abstracto vel in concreto lethale) azaz minden vagy a fenforgó személyes vagy más körülmények közt halált okozó, c) magukban véve vagy esetleg halálos (per se v. per accidens lethale) azaz közvetlenül, vagy csak más közreműködő körülmények folytán halálos sértések közötti megkülönböztetések, nagyrészt fontosságukat veszítették. „Es kommt in der gegenwärtigen Beziehung auf den alten gerichtsarztlichen Unterschied der vulnera absolute et non absolute lethalia per se et accidens lethalia gar nichts an, was ohnehin nur unbestimmt ist, und zu Verwirrungen aller Art geführt hat.“ Heffter: Lehrb. 231. §. Habár e körülmények a tettes bűnös szándéka és fokozatának megbirálására befolyással lehetnek, miért is az azokra vonatkozó kérdések mind az ABP. 89. §. mind az 1864. május 18. 22985. sz. Hl. által kihirdetett törvényszéki halottszemlére vonatkozó szabályzat 22. §. foglaltatnak. (577. §.)
4. A mondottakhoz képest a gyilkosság tényálladéka létezik, ha a sebesült, a sebből eredt láz, fene, elvérzés vagy a sértés helyiségéből származott m. g. fagyás, éhségnél fogva halálozott meg. — Viszont helye nincs, midőn az eseményt káros gyógyszerek, hibás gyógykezelés, a kórházban uralkodó járvány, vagy más gyorsabban ható okok

(péld. villámcsapás, házleszakadás stb.) eredményezték, ez utóbbi esetben nem ugyan gyilkosság, hanem csak kísérletéről lehetne szólni. Igen helyesen mondja ez esetre vonatkozólag Bauer: „Hat nicht die Verletzung, sondern eine andere von deren Urheber unabhängige und also in Rücksicht seiner nur zufällige Ursache, den Tod bewirkt, so ist die Verletzung, wenn gleichwohl die entfernte Veranlassung, doch nicht die Ursache des Todes, mithin nicht tödtend gewesen, und es ist daher unpassend, wenn man sie eine zufällig tödliche Verletzung (laesio per accidens lethalis) nennt.“ Bauer: Lehrb. 152. §.

5. A bűncselekvényről kifejtett nézeteinkkel összhangban van az ABT. 134. §. BJ. 116. § és az újabb törvényhozások többsége. Häberlin: Grundsätze III. 4–11. l. Szokolay: Id. ért. Schnierer: Id. ért.

408. §.

A halálokozó cselekvénynek szükségkép jogellenesnek kell lenni, és annál fogva oly esetekben, melyekben a jog általános elveinél, vagy a törvény különös rendeleténél fogva megengedettnek tekinthető, a gyilkosság tényálladéka hiányzik. (109. 112. §.)

1. Habár a tett jogellenessége minden bűncselekvény általános kelléke, (109. §) annak kifejezett fölemlítése az ölés több megengedett eseteinél fogva szükségesnek látszik. Bauer: Lehrb. 153. §.
 2. A szükségállapot és önvédelem esetein (248. 249. §. homicidium necessarium) és hazánk törvényeiben is említett eseteken (382. 471. §.) kívül, ide tartoznak a törvényszerű kivégeztetések, a bűnösök elfogatása vagy megszökésénél, az igazságos háboruban az ellenséges katonák ellen, tisztek, katonai, pénzügyi vagy más nyilvános örök részéről a katonai vagy szolgálati szabályok határai közt (homicidium permissum) elkövetett ölési esetek; miért is az ABP. 93. §. s 1865. augusztus 17. 12107. sz. UR. szerint a tényálladék megvizsgálásánál azoknak előljáró meghívandók, hogy az ör szolgálati viszonyai iránt a szükséges felvilágosításokat nyújtsák. Ensel: Feny. Szab. II. 38. l. Füg. III. 31. sz.
 3. A belesgyezés hatásáról a büntett tényálladékkára nézve már fenebb szólottunk; (106. §.) a megengedett esetek közé tartozik még a szülendő gyermek megölése (perforatio) anyja élete fentartása végett, mely a szükségállapot elvei szerint megfektendő. (248. §.)
- Teltin g: De iurib. nondum natorum. Grön. 1826.

Nägelle: De iure vitae et necis, quod compet. medicis. Heidelb. 1827.
Weiss: An licet vivo foetu perforationem facere si fem. recus. Monach. 1831.

Janouilli: Über Kaiserschnitt und Perforation. Heidelb. 1834.

Düntzer: Competenz d. Geburtshelf. üb. Leben u. Tod. Köln. 1842.

4. A megengedett eseteket részletesen meghatározza a BJ. 158. §. a), Midőn lázadás elnyomására fegyveres erő használtatik és a felsőbbség megbizottjai valakit életétől megfosztanak, de a fegyverek életveszélyeztető használata csak a felsőbbség parancsa vagy önvédelemnél fogva alkalmazható; a kik a nélkül használják, vagy azon tisztviselő, ki azt szükségtelenül meghagyta, büntetés alá esnek; b) midőn örök ragályos nyavalyák ellen, örvonaloknál az áttörőket megölik, a meny nyiben másként azokat gátolni feltartóztatni nem lehetett; c) midőn a börtönből megszökö rabok az örök által, d) a büntett miatti elfogatásnál menekedni vagy később megszököni törekvők; e) a befogatásuknál fegyverrel vagy más életveszélyeztető módon ellenállók; f) a felségsértés, hűtelenség, gyilkosság, szándékos emberölés, veszélyes sértés, emberrablás, fegyveres vagy betöréssel kapcsolatos lopás, rablás, zsarolás, gyujtogatás elkövetésében tetten kapott menekvők, az üldözők által fosztatnak meg életüktől; g) midőn ezen büntettek vagy lázadásért befogatandók; h) vagy bármely büntettért két évi rabságnál súlyosabb büntetésre ítélték befogatásuknál megszabadnak, ha mind ez esetekben a megállásra felszólítottak, más módon megfogni épen nem lehet; i) midőn orvos, sebész, vagy szülész az orvosi szabályok szerint valamely gyermeket anyja méhében, ennek veszélyben forgó élete megmentésére megöl.

409. §.

A gyilkosságnak szükségese kelléke hazai törvényeink (1486. 51. 1492. 82. II. 44. 46. 54.) szerint, hogy megfontolt szándokkal (117. §.) meggondolt eltökéléssel (deliberative, deliberato animo, ex praeconcepta malitia) követtessék el. Nem változtatja a büntett természetét, ha az előre eltökélett szándok indulatban (BJ. 109. §.) hajtatik végre, vagy az elhatározás indulatos állapotban keletkezett, de utóbb végrehajtása megfontolt eltökéléssel történik. Vajjon azonban a gyilkosság tényálladáka, az akaratnak előre történt elhatá-

rozása szükséges (*praemeditatio*, *Vorbedacht*) vagy az elkövetésnél indultatos fölgerjedés nélkül meggondolt eltökélés elégséges (*deliberatio*, *Überlegung*)? e kérdés eldöntése, miután a gyilkosság fogalmához megkívánatott eltökélés és meggondolás a tettet a dolog természeténél fogva minden esetre megelőzi, a meggondolás hosszabb vagy rövidebb ideje pedig lényegét nem változtatja, másrészt az egyidejű szándékosság rendszerint felgerjedés vagy zavar eredménye, legbiztosabban a bíró bölcs belátására bízatik. Annak hivatása, előforduló esetben megítélni, vajjon az akarat elhatározása valóságos, habár rövidebb megfontolásból vagy csak felgerjedés, zavarból vette eredetét. Törvényszéki gyakorlatunk a gyilkosságra szabott törvényes büntetés alkalmazásához az előre elhatározott szándokot megkívánja, míg az ABT. a gyilkosság fogalmát a szándékosságba egyáltalán helyezvén, körét tágasabbra szabja. (ABT. 134. §.)

1. Az 1486. 51. tcz. ide vágó szavai: „Item, si qui hominum cuiuscunque conditionis et praeeminentiae existant, deliberative homicidium perpetraverint“ §. 8. Si vero homicidium non ex praeconcepta malitia, neque animo deliberato, sed casualiter aut aliter inopinate.“ Összhangzik az 1492. 82. §. 4.
2. Vajjon a szándok határozott vagy viszonylag határozatlan (vagylagos vagy eshetőleges 116. §.) a büntett tényálladékan nem változtat, habár a beszámításra befolyást gyakorolhat; egyedül a badeni bt. a határozatlan szándékból eredt gyilkosságot, enyhébb fenyték alá veszi. *Häberlin*: *Grunds.* III. 15. l.
3. A megfontolás és eltökélésre részint az elerendő czélból, részint a tettek oka és végrehajtása közötti időközéből, a végrehajtás módjából vonhatni következtetést; egyébiránt a szándok bizonyításáról lsd. 115. §. 2. s 635. §.
4. Alig vehető kétségbe, hogy az előre eltökélt és indulatból eredt szándékosság közép fokát gondolhatni, mely annál csekélyebb, ennél nagyobb beszámításu; az innen származható kétely elhárítása végett több német törvényhozás (porosz 175. braunschweigi 145. thüringeni

bt. 119. stb.) a gyilkosság fogalmánál a „Vorbedacht“ és „Überlegung“ kifejezéseit kapcsolatosan használják, (Vorsätzlich und mit Vorbedacht; berni bt. 123.) míg mások (a württembergi 235. hasszjai 252. badeni 205. bt. stb.) csak is a „Vorbedacht“ szót alkalmazzák; (überlegtem Entschlusse bajor bt. 228.) a Code p-nál 297. §. pedig ekként nyilatkozik: „La préméditation consiste dans le dessein formé, avant l' action.“ Némely újabb törvényhozások még határozott időszaktól is kívánnak péld. 24 órát, melylyel az eltökélésnek előbb meg kellett történni. M i t t e r m a i e r : jegyzete F e u e r b a c h : Lehrb. 218. §.

5. Törvényszéki gyakorlatunkat a gyilkossághoz megkívántatott elhatározásnak minőségére nézve, kétségen kívül helyezi bíróságaink, nevezetesen a kir. kuria számos ítéllete. Elégséges némelyekre hivatkozni; a hétszemélyes táblánál 1861. jun. 17. 394. sz. alatt Schönfeld Czecczilia gyilkossági bűnperében ítéltetett: „Az, hogy a felforgó gyilkosság előre eltökélt szándékkal követtetett volna el, a periratokból kellőkép ki nem derülván, vádlott az ellene kimondott halálos büntetés sulya alól fölmentetik“ (Törv. Csarnok. 1861. 126. sz.); a kir. tábla 1861. oct. 23. 891. sz. rablógyilkossággal terhelt Marko Józsefet: „Tekintve vádlott alapesnek a büntény elkövetése alkalmával ifju korát, és azt, miszerint az általa végbevitt gyilkosságot nem előre elhatározott szándékkal követte el“ a halálbüntetés alól fölmentette (Törv. Csarn. 1862. 4. sz.); hasonlólag ítélte a kir. tábla 1862. mart. 8. 37. sz. Turok György és neje Lajko Johanna gyilkossági bűnperében, miután a józanon hideg vérrel megfontolt szándékos gyilkosság bünténye egész sulyával vádlottra nem nehezethetik, (Törv. Csarn. 1862. 72. sz.) 1862. nov. 8. 1673. sz. gyilkossággal vádolt Sipos Ferencz; (Törv. Cs. 1862. 92. sz.) 1862. nov. 27. 2097. sz. Divényi igazabban Kiss Ferencz (Törv. Cs. 1863. 10. sz.) a hétszemélyes tábla 1863. april 16. 1175. Cserney János rablógyilkossági, 1864. mart. 3. 235. sz. alatt, a kir. táblával egyezőleg Popa Kuzmann bűnperében, miután az: „Hogy előre megérlelt eltökélésből vitte véghez a vádlott tettet“ bizonyultnak nem tekinthető, az előre eltökélt akarattal véghezvitt gyilkosság vádjá, s ennek következtében reámondott halálbüntetés sulya alól;“ (Törv. Csarn. 1864. 30. sz.) a hétszemélyes tábla pedig 1865. jan. 16. 6100. 6. sz. Szomszéd Antal és társai bűnperében azt: „Tekintve a per során kiderített azon körülményt, hogy nevezett vádlott ezen büntettet nem előre eltökélt szándékkal hanem felhevült állapotban követte el . . . az alsóbb bíróságok által kimondott halálos büntetés terhe alól“ fölmentette. Törv. Csarn. 1865. 15. sz.
6. Az ABT. 134. §. ekként szol: „Ki valamely ember irányában oly eltökéléssel, hogy őt megölje akképen cselekszik, hogy abból annak vagy más embernek halála következik, gyilkosság büntetében teszi magát

bűnössé;“ ezen tágash, a szándékos emlerölést is tartalmazó értelmezésre már a régiebb ausztriai bűnrendtartásokban is akadunk. Herbst: Handb. I. 246. §.

410. §.

A gyilkosság büntette, a bűnös cselekvény folytán, akár hosszabb, akár rövidebb idő múlva valósággal bekövetkezett halál által végeztetik be. Ha a halál ilyenemű merényletből egyáltalán nem, vagy netalán más okoknál fogva állott be, csak teljes kísérletről szólhatni. (131. §.)

1. Az ugynevezett kételyes (kritikai) napokat (dies-fatales), melyek alatt a halálnak, hogy a tett eredményének tekintessék, be kellett következnie, némely törvényhozások, mint a code penal 231. cz. (40. napot) még megtartották, nagy többsége azonban tekintettel a törvényszéki orvostan elveire és tapasztalataira mellőzi. Heffter: Lehrb. 231. §. Feuerbach: Lehrb. 209. §. a Szokolay: Büntetőjogtan 250. l. Schnierer: Id. ért. 13. sz.
2. A kételyes napok nyomára akadunk a BJ. 116. §., mely a gyilkossági büntettnak befejezéséről ekként szól: „A gyilkosságot és szándékos emberölést bevégezettnek akkor tekinti a törvény, ha a sértettnek halála a sértésnek vagy valamely egyenesen abból származó okoknak következtében harmincz nap alatt valósággal bekövetkezett, és ily esetben azon körülmény, hogy a sértett azonnal meg nem halt, vagy hogy a sértés már magában mulhatlanul halálos (absolute lethale) nem volt, hanem csak a sértettnek különös testi alkotása vagy egyébként is beteges állapotja miatt vált halálössá, vagy czélszerű és jókor érkezett orvosi segély a halált eltávozhatta volna, semmi tekintetbe nem vétetik.“

411. §.

A gyilkosság közönséges és minősítettre osztatik. (97. §.) Az utóbbihoz hazai jogunk értelmében, a rokonok, házastársak, és különös törvényes oltalmú személyeknek gyilkossága, a rabló-, bér- és orgyilkosság számítható. Az ART. a három utóbbit említi, de az

azokra vonatkozó külön intézkedéseket a rokon és házastárs gyilkosságra is alkalmazza ; (ABT. 135. 137. 138. §.) a BJ. is ugyanezen fajokat súlyosabb beszámítás alá veszi. (BJ. 110. §.) Ha ezen megkülönböztetés ott, hol a halál egyáltalában a gyilkosság rendes büntetése, súlyosításai megszüntetése óta (103. §.) jelentőségét részben veszítette is, fontossága a beszámításra, különösen a segédekre és bűnkisérletre nézve, jelenleg is félreismerhetlen.

1. A minősítés fogalmát tágas értelemben véve, (97. §. 2.) a gyermekgyilkosság is, e szó szorosabb értelmében az említett fajok közt foglalhatna helyet, mi azonban azt külön tárgyaljuk. (423. §.) Némely törvényhozások (braunsch. 73.) és írók a gyújtogatási gyilkosságot is külön minősítésként említik. Heffter: Lehrb. 247. §.
2. A hol a halálbüntetés a gyilkosságnak csak némely legsúlyosabb esetre alkalmaztatik, (191. §. 1.) mint több északamerikai államban, vagy a súlyosításnak némi nyomai, mint Franciaországban a pompe lugubre, fenmaradtak, a minősített fajok, még a büntetés szempontjából is gyakorlati nyomósággal bírnak.
3. A bér- or- és rablógyilkosság a meggondolt eltökélés jellegével rendszerint bírván, tényálladéknak a megfontolt szándékosság bizonyítására fontossággal bír. Schriener: Id. ért. 15. sz.
4. Az állévélköltést más élete ellen irányzott célzattal törvényeink, halállal fenytik ; (511. §.) a gyilkosság külön fajának azonban nem tekinthető. Ellenkező véleményben van Szlemenics: Fenyítő törv. 70. §.

412. §.

Rokongyilkosság (parricidium) alatt tágasb értelemben közel rokonon vagy házastárson elkövetett gyilkosságot értünk. Tárgyai hazánk törvényei szerint a) a fel- és lemenő ágbeli rokonok, nevezetesen az édes atya, anya, és gyermekek, (I. 14. §. 5. 1625. 6. 1733. 11. §. 1.) mennyiben a gyermekölési büntett külön tényálladéka (423. §.) nem létesül; b) az oldalágu ro-

konok negyedik izig (1462. 2. §. 5. 1495. 4. §. 5. 1723. 11. §. 2.); c) a házassági kötelék benső természeténél fogva a házastársak : férj és nő. (I. 14. §. 5. 1625. 6. 1723. 11. §. 1.) Mihez képest: a szüle, nevezetesen atya és anya-gyilkosság (parricidium in sensu stricto, patri-matricidium) a gyermek-gyilkosság (infanticidium) a szorosb értelmű rokon-gyilkosság (occisio fratrum et consanguineorum) és a férj- s feleség-gyilkosság (mariti-, uxoricidium) fajai létesülnek ; míg az ABT. a fel- és lemenő ágbeli rokonok és házastársakra szorítja ; (ABT. 137. 138. §.) a BJ. pedig a természetes és törvényes szüléket, gyermekeket, testvérek és házastársakat említi. (BJ. 110. §.) Ezen büntett tényálladékhöz az általános kellékeken kívül, a fenforgó közeli kötelék ismerete kívántatik.

1. A rokongyilkosság hajdan a hűtelenség esetei közé tartozott : „Item occisor consanguinei usque quartum gradum consanguineitatis inclusive“ 1462. 2.; összhangzólag az 1495. 4. „Occisores et vulneratores consanguineorum usque quartum gradum inclusive,“ és az I. 14. §. 5. „Item occisores vel vulneratores fratrum ac consanguineorum suorum, usque quartum gradum inclusive, nec non patricidae, uxoricidae ac matricidae“ ; de megszüntette az 1723. 9. ; a rokonság fokozatai számitásáról ld. 394. §. 2.
2. Az atya- és anyagyilkosság a legelvetemültebb gonoszság kifolyása, mindenkor és mindenütt a legszigorubb fenyíték alá vétetett. Hogy azonban a szülők megölése is nem mindig gyilkosság, hanem a körülményekhez képest az emberölés tényálladékat is megállapíthatja, a beszámítás általános elvei arra is alkalmazandók, és a franczia büntetőtörvény 323. §. : „La parricide n'est jamais excusable“ csak e megzorítással elfogadható, alig vehető kétségbe. Szokolay : Büntetőjogtan 257. l. Ortolan : Elem. 1103. Testvér és apagyilkossági esetről Pestmegye törvényszéke előtt ld. Törv. Csarn. 1865. 84. 85.
3. A születés törvényessége vagy törvénytelensége a szülegyilkosság tényálladéka nincs befolyással ; a sógorsági viszonyt törvényeink egyáltalán nem említik, és annál fogva a minősített gyilkosság fogalma arra ép oly kevésbé, mint a jegyesekre ki nem terjeszthető (393. §.)

Törvényeink fenebb említett latin elnevezéseiről lsd. Szlemenics: Fenyítő törv. 69. §.

4. A házastársak közt rokonság nem létezvén, a férj s feleség-gyilkosság csupán a házassági viszonynak a rokonsághoz hasonló bensőségénél fogva, azzal egyenlő beszámításnak vétevéen, csak sajátlan értelemben a rokongyilkosság tágasb fogalma alá sorolható. E büntett segédtársaira alkalmazandók az általános és különös közreműködés beszámításának elvei. (262. §. 1.)
5. A német közös jog (PGO. 137.) házastársakat és közvellevő rokonokat (nahe gesippte Freunde) emlit, mit a római jog nyomán a polgári számitás negyedizeig magyaráztak. Vajjon azonban a szülei viszonyhoz hasonlóban levő sógorokra (mostohák, ipa, napára) alkalmazható? arranézve szétágaztak a vélemények. Heffter: Lehrb. 249. §. Mittermayer: jegyzetei. Feuerbach: Lehrb. 232. §. Az újabb törvényhozások többsége e büntett körét szűkebbre szabja. Häberlin: Grunds. III. 14. 22. l.

413. §.

Törvényeink különös oltalma alatt állanak a) az ország rendes birái, a kir. kuria s egyéb bíróságok tagjai; b) országzászlósok, megyei főispánok; c) a kir. ügyek fő- és aligazgatója; d) a káptalan s konventbeli tagok, mind midőn hivataluk törvényszerű teljesítésében (in officiorum functione actualiter et legitime procedentium) eljárnak; e) az országgyűlési tagok, velők lévő családbeliek és cselédjeik; f) az országgyűlési képviselő-választások alkalmával működő összeíró és szavazatszedő küldöttségeknek tagjai; g) mindazok, kik az országgyűlésre, megyei gyűlésekre, törvényszékekre, katonai kicsapongások iránti vizsgálatokra mennek, onnan jönnek, vagy azokon tartózkodnak: végre h) kik az országgyűlésen panaszt tesznek, ha azonkívül is, a miatt megtamadtatnának (1462. 2. 1492. 70. 1495. 4. l. 14. 1715. 55. 1723. 11. 1848. 5. §. 41.)

1. Ezek jobbadán a hűtelenség esetei közé tartoztak, mint az 1462. 2. §. 10. 12. 1495. 4. §. 10. 11. HK. l. 14. §. 11. 13. 13. és 1715. 55. bizo-

nyitják ; mely utóbbi a kir. kamrai tanácsosok, kir. ügyek fő- és aligazgatója, az országzászlósok és főispánok sértőit vagy megölőit hűteleneknek nyilvánította.

2. Kik legyenek az ország rendes bírái, fenebb említettük (326. §. 1.) Az 1723. II. szavaí pedig §. 5. „*Demum iudicum ordinariorum regni eorundemque vices gerentium*“ (scilicet, mint az 1492. 70. mondja : „*Vice Palatinum Vice Comitum (t. i. Curiae) Vice Banum,*) *Magistrorum Protonotariorum et aliorum seu septemviralis aut regiae iudiciariae seu districtu alium tabularum aut comitatensium iudicum*“ a törvényhasonszerűség elveinél fogva, más (váltó, városi, kerületi) bíróságok tagjaira is kiterjesztendők.
3. A kir. kamrának tanácsosi hivatala az 1848. 3. folytán, a királyi, nádori és báni emberek működése, az adományi rendszerrel, a jobbágyság visszakövetelése iránti vizsgálatok és a katonai számvetések (computus) a viszonyok változtával megszűnván, a törvényeknek azok oltalmára vonatkozó intézkedései többé jelentőséggel nem bírnak. Vajjon a kir. kamra tanácsosai iránti intézkedések más kormány tanácsosokra kiterjeszthetők-e ? a törvényhasonszerűség elveiből könnyen megtehető, de napjainkban alig bir gyakorlati fontossággal. Az országgyűlési képviselők választásáról intézkedő 1848. 5. §. 41. szerint : „Az összeíró és szavazatszedő küldöttségeknek tagjai, a törvény s nemzeti becsület oltalma alatt állanak ; a rajtok elkövetett bármely sérelmek, bűnvádi eljárás mellett, a vétséghez aránylag lesznek megfenyítendők.“
4. A hazai törvények intézkedéseivel hasonlitanak a Carolinai, mely az előkelő személyeken (hohen trefflichen Personen), kikhez a külföldi uralkodókat, magas nemesség tagjait és főkormánytanácsosokat számították, és a tettes saját urán elkövetett gyilkosságot, minősítettnek tekinti. (PGO. 137.) Az újabb törvényhozások közül a hannoverai a viselés asszonyokat is, a törvény különös oltalma alá helyezi.

414. §.

Rabló gyilkosság (latrorság, latrocinium) rablás végett elkövetett gyilkosság ; az indok természete, mely a rablógyilkost általában veszélyessé teszi, és az élet és vagyonbátorság együttes megtámadása, igazolja súlyosabb beszámítását. Bér-gyilkosság (assinium) felbérelt egyén által, kikötött jutalom fejében elkövetett gyilkosság ; e büntetnél, melynek súlyát a

bérlőnek, ki mást büntettre csábit, és a felbéreltnek, ki jutalomért végrehajtására kész, nagyobb elvetemültsége és innen folyó veszélyessége kétségen kívül helyezik, a felbojtó és tettes viszonyzata körüli beszámítási elvek, lelik alkalmazásukat. (264—268. §.) Végre az orgyilkosság (homicidium proditorium) azaz álnok módon végrehajtott gyilkosság; azt az eljárás aljassága, a fenyegető veszély elhárításának nehézsége teszi minősítetté; kiváló faját képezi a mérgezési gyilkosság.

1. A rablógyilkosság fogalmát a rablás tényálladéka világosítja fel, melyről maga helyén szolandunk. (484. §.) Több író (Meister, Vuchetich stb.) rabló gyilkosság alatt tágasb értelemben, minden nyerevény vágyból eredt gyilkosságot értenek: „Dummodo luci animus, causa movens ad homicidium dolo directo commissum fuerit.“ Meister: Princ. 145. §. Sőt Fenerbach tágasb értelemben minden észeki elme czélok eléérése (zur Erreichung sinnlicher Verstandes-zwecke), s szorosabban idegen tulajdon elnyerése végett elkövetett gyilkosságot sorol ide. Lehrb. 218. §.
2. A hol a gyilkosság fő kelléke, a meggondolt eltökélés hiányzik, (409. §.) rablási emberölésnek van helye. (420. §.)
3. A B.J. 110. §. a rablási célzattal egyenvonalba teszi az örökség nyérést is. A római jog latrones, latrocinantes neve alatt a rablókat s utonállókat értette; fr. 28. §. 10. 15. D. de poenis. fr. 5. D. ad l. pomp.
4. A bérgyilkosság az egyszerű megbizástól, a jutalom kikötése által különbözik: ámbár az A.B.T. 135. §. 3. azzal egy vonalba helyezi. Latin nevét az assasinek mohamed néptörzsétől vette (c. 1. de homicid. in VI.) kik a keresztes hadak alkalmával nem ugyan bér fejében, de vallási vak buzgóságukból főnökük (a hegységi vén) meghagyására a keresztyényeket, főleg fejedelmeket álnokul meggyilkolni törekedtek. Lsd. Bodo: Jurispr. 208. l. „Quemadmodum origo verbi inepta, ita inepta quoque est divisio assassinii in verum, a non christiano in christianum, et interpretativum a christiano in christianum commissum.“ Vuchetich: Instit. 239. l.
5. Az orgyilkosság legtöbbnyire a bizalom, barátság örve alatt követtetik el. Szokolay: Büntetőjogtan. 253. l.
6. A gyilkosság e három faját többen nem számítják a minősítettek közé, de helyesen mondja Bayerle: „Der Raubmörder begeht ein doppeltes Verbrechen, indem der Zweck, den er bei dem Mord verfolgt,

zugleich die Handlung zum Versuch eines andern Verbrechens macht, und er wie der Lohnmörder sind der bürgerlichen Gesellschaft überhaupt gefährlich.“ (Todesstrafe 60. l.) és tekintettel súlyosabb beszámítására, hazánk törvénytörvényes gyakorlatára az ABT. 135. §. és B.J. 110. §. azok közé sorolandóknak véltük,

415. §.

Mérgezési gyilkosság (veneficium in sensu stricto, Giftmord) alatt, mérég vagy más hason hatásu szer által elkövetett gyilkosságot értünk. Méregnek nevezetnek azon szerek, melyek az emberi testtel összeköttetésbe hozva, szervezete megrontására, minőségük-nél fogva, kisebb adagokban is alkalmatosak. Ezen vagy hason hatásu szernek szándékos és meggondolt használatában, oly cselekvényben tehát, mely azokat az emberi testtel nyíltan vagy alattomosan, közvetlen vagy közvetve összeköttetésbe hozza, áll a mérgezési gyilkosság sajátos jellege. Tényálladákhöz, egyébiránt ezen büntetett minden kellékei megkívántatnak, (408. §.), miért is az a mérgezés folytán bekövetkezett halál által végeztetik be. A bűnkisérletre nézve az általános elvek nyelik alkalmazásukat. (125—130. §§.)

1. A mérgezés tágabb értelemben (veneficium in sensu lato) mérges szereknek minden az emberi élet vagy egészségre nézve kártékony használatát jelenti. Némelyek azt még az emberek tulajdonában levő állatokra is kiterjesztik, míg mások az utóbbit helyesebben a kártétel fogalma alá sorozzák, és a mennyiben nagyobb kiterjedésben legelő, kutak, tavak mérgezése által mérényletetnék, súlyosabb beszámítás alá veszik. Heffter a mérgezés általi sértéseket összesen külön büntettként tárgyalja. Lehrb. 274. §. Helyesen mondja Berner: „Das Heimtückische des Giftmordes bekundet die höchste Niederträchtigkeit. In der Leichtigkeit u. Heimlichkeit der Begehung liegt sogar für den Verbrecher ein heimlicher Reiz zur Wiederholung, wie denn der Giftmord ähnlich dem Diebstahle, nicht selten zum förmlichen Gewohnheitsverbrechen wird.“ Lehrb. 182. §. Már a római jog mondá: „Plus est hominem extinguere veneno, quam occidere gladio.“ o. l. C. de maleficiis.

2. Hogy a mérgezés vétkesség által, sőt indulatos fölgerjedésben is történhetik, alig szenved kétséget; ez utóbbi eset azonban a legritkábbak közé már azért is tartozik, mert a mérgezésre rendszerint oly előkészületek szükségeseek, melyek a rögtönösséget kizárják. *Martin: Lehrb. 133. §. Bauer: Lehrb. 162. §. Jagemann: Criminallexicon. 643. l.*

3. „Qui venenum dicit, adicere debet utrum malum an bonum, nam et medicamenta venena sunt; quia eo nomine omne continetur, quod adhibitum naturam eius, cui adhibitum esset mutat“; fr. 236. D. de verbor. signif. Egyébiránt a mérég fogalma meghatározására nézve fölülte szétágaznak a törvények, nevezetesen *Berner* megkülönböztető jellegének tekinti, hogy a test szervezetét vegyészetiileg (chemice) nem pedig mechanice rontsa; (Lehrb. 174. §.) holott az emberi testben a chemikai, a mechanikai hatással együtt jár. Rendszerint azokat maró (venena acris, s. corrosiva), bódító (venena narcotica, stupefacientia) és kiszáritókra (ven. exsiccantia,) ujabbán izgató- és idegmérgekre osztani szokás; miért is a mérgezés tárgyas tényálladékát, azon kérdést, vajjon mérég alkalmaztatott-e és milyen hatással? csak műértők dönthetik el. (576. 577. §.) *Henke: Lehrb. d. gerichtl. Medicin. 625. §. Felletár: Méregtani vázlatok. Gyógyászat. 1864. 49. 50. sz. A kártékony hatásuk miatt orvosi rendelvény nélkül kiadatni tiltott szerek jegyzékét* lsd. *Csatsko: Büntetőtörv. magyaráz. 447. 448. l. és az 1858. jan. 16. gyógyszerárszabályzatban. BTL. 27. sz.*

- Dragendorff: Gerichtlich-chemische Ermittlung von Giften. St. Petersburg. 1868.*

4. A mérég fogalmából eredhet kételyek mellőzése végett, több ujabb törvényhozás (würtembergi bt. 240. badeni 243. harszai 276. porosz bt. 197. §.), a mérgezést más hasonlatos szerekre is (péld. összetört üvegre) kiterjesztették. Hogy a tettesnek azoknak halálokozó hatását ismernie kellett, a szándékosság természetéből foly. *Häberlin: Grunds. III. 20. l. Schnierer: Id. ért. 15. sz.*

5. A mérgezés nemcsak elnyelés útján, hanem külsőleg is eszközölthetik; (beszívás, befecskendezés stb.) Rendszerint alattomosan történik s azért az orgyilkossághoz számittatik, de nyiltan, sőt erőszakosan is vitethetik véghez. Ez esetben az ABT. 135. §. értelmében, a közönséges gyilkossághoz számítandónak véli. *Herbst: Öst. Strafr. I. 251. l.*

6. Az ujabb törvényhozások közül többen (badeni, würtembergi, hannoverai) a megfontolás vagy ölési célzat nélkül, de ellenséges szándékkal véghezvitt mérgezést, bekövetkezett halál esetében mérgezési gyilkosságnak tekintik, minthogy a mérég ki nem számítható ártalmas hatásánál fogva, a halálra irányzott eshetőleges (eventualis) szándékosságra következtetést vonni lehet (11. §.) *A.B.J. 119. §. a*

gyilkossági cselekménnyel elkövetett mérgezést bevégezettnek tekinti, mi-
helyt a beadott méregtől súlyos és veszedelmes betegség támadt.

7. Miután a bűbájosságot mérges italok készítésével kapcsolatba hoz-
ták, valamint a római XII. táblás törvényben az §. 5. J. de publ. iud.
és a régi német jogkönyvekben (Lex ripuar 83. 1. Szásztükör II.
13. Svábtük. 166. cz.) úgy a méregkeverésről szóló egyetlen hazai
törvényünkben, sz. István II. 32. a méregkeverők, a bűbájossággal
foglalkodó maleficusokkal és sorsvetőkkel (sortilegi) együtt említett-
nek. Hasonló felfogásra akadunk még a XVIII. századbeli e tárgyú
intézkedésekben és B o d o n á l is: „Alia species veneficii est magia
daemoniaca“ Jurispr. crim. 216. 1. terjedelmesebben 210. 1. B e r n e r :
Lehrb. 241. §.

8. A méreggel történhető visszaélések meggátolására azok eladásában kö-
vetendő óvószabályok HI. 1770. sept. 17. 1785. sept. 13. 25328. sz.
1797. febr. 7. 2483. sz. 1797. jan. 22. 1788. sz. 1817. jún. 13. 19070. sz.
1818. ápril 7. 9652. 1831. febr. 8. 3819. stb. foglaltatnak, melyek
egész kiterjedésben L i n z b a u e r Codex-ében kivonatilag Z s o l -
d o s : Szolgab. hivatal II. 74. §. olvashatók. Azokhoz járult a mérges
festékek, vegyi készítmények alkalmazása, és azok s a mérgek eladása
iránti. MR. 1867. júl. 25. TrT. I. 106. 1869. jún. 1. Az ABT. a méreg-
geli jogosítlan kereskedést és a mérgegyűjtésnél elkövetett vigyázat-
lansági eseteket, mint kihágásokat, a körülmények különbségéhez ké-
pest öttől száz forintig terjedő pénzbírsággal, egy naptól egy hóna-
piglani szigorú fogsággal, ismétlésnél az üzlet elvesztésével, halálánál
vagy súlyos testi sérelemnél az azokra vétkeességi esetekben szabott
büntetéssel sújtja. ABT. 361—371. §.

416. §.

A gyilkosság büntetése törvényeink szerint a
halál (sz. István II. 46. 1486. 51. 1492. 82. I. 15. III. 5.
1563. 38. 63.), mely hajdan minősített fajaira nézve, ré-
szint a törvények rendeletéből, tekintettel a meggyilkol-
tak rokonsági fokozatára vagy hivataluk minőségére,
(1723. 11. I. 15.) részint törvényszéki gyakorlatunk-
nál fogva súlyosbíttással hajtott végre, (193. §.) Ahhoz
mindenkor a meggyilkolt vérdíjának megítélése járul
(228. §.) mely örökösire száll. A segédek, bűnpártolók,
és bűnkisérlők megfenyítése a bíró bölcs belátása sze-

rint történik; a szülegyilkosság megkísérlői pedig törvényes osztályrészöktől is megfoszthatók. (I. 52. ITŠ. I. §. 7.) Az ABT. a bevégzett gyilkosságnál a tettest, az értelmi szerzöt, és közvetlen segédeket, kik „kézrávetéssel vagy tevékenyen a végrehajtásnál közreműködtek,” halállal, a közvetett segédeket és bűnrészeseket (144—147. §.) közönséges gyilkosságnál öttől tiz. minősítettnél (411. §.) tiztől husz évigleni súlyos börtönnel, gyilkossági bünikísérletnél és pedig közönségesnél a tettes és közvetlen társakat öttől tiz, minősítettnél tiztől husz, a távolabbi társakat és bűnrészeseket amannál egytől öt, ennél öttől tiz évigleni súlyos börtönnel fenyíti. (ABT. 137. 138. §.) A BJ. a bevégzett közönséges gyilkosságot tizenhatsz, ha kegyetlenséggel követtetett el, huszonkét évi börtönnel, a minősítettet (411. §.), nem különben, ha több ember fosztatott meg életétől, habár e czélzat csak egy ellen volt irányozva, a gyilkosság ismétlése és visszaesés esetében (162. §.) örökös rabsággal bünteti. A nem teljes kísérletet a bevégzett büntettre szabott büntetés telével, a teljest, mely akkor is létezőnek tekintetik, ha a halál harmincz nap után állott be, vagy ha mérgezésnél súlyos és veszedelmes betegség nem következett, két harmadáig; ha azonban a mérgezés többek élete ellen irányzott szándokkal kutakon, élelmi szereken történt, a teljes kísérletet husz évig, a nem teljest tiz évig terjedhető rabsággal fenyíti. Minden esetre pénzbeli díj isítelendő, mely a meggyilkolt örököseit illeti, ez a bíróság által határoztatik meg, és husz ezer forintig terjedhet. Azonfelül a gyilkos netalán viselt közhivatalától mindenkor megfosztandó. (BJ. 110. 117. 118. 120. §)

1. Sz. István II. 46. rendeli: „Si quis hominem gladio occiderit, eodem iuguletur gladio.“ A rokonok és különös törvényes oltalmu személyek gyilkosságáról az 1723. II. §. 7. nyíltan mondja: „Capitali poenae cum exasperatione supplicii iuxta gradus proximitatis consanguineorum aut interfectorum officii qualitatem pronuntiandae subiiciuntur.“ A rablókról annál inkább, a rablógyilkosokról az I. 15. „Fures scilicet patibulo, praedones vero palo vel rota... sunt feriendi atque puniendi,“ megerősíti az 1548. 49. 1598. 29. stb. A szülegyilkosoknak gyakorlat szerint jobb kezök vágatott le; (193. §. 2.) és az I. 52. cz. az örökségi kitagadás eseteiről intézkedvén egyik okának mondja: „Si vitae parentum insidiatus fuerit, veneno scilicet vel alio modo in necem parentum conspirando.“ Hogy minősített esetekben általában súlyosítások alkalmaztattak, arról a történet (192. §. 7. 8.) és B o d o tészen tanuságot: „Qualis exasperatio non solum in criminibus cit. art. 11. (1723.) enumeratis locum habet, sed etiam in aliis ut testatur consuetudo practica, sensum legis explanans et supplens.“ Jurispr. crim. 169. I.
2. Országgyűlési tagok meggyilkolásánál a királyi tábla előtt külön sommás eljárásnak van helye. (307. §. 4. 530. §.) Hajdan nem csak a rablógyilkosokat és rablókat (1548. 49. 1598. 29.) de a gyilkosok szándékos pártolói is a hűtelenség büntetése érte: „Et nemo tales (homicidas) in castra et domos suas sub poena de infidelibus et aliis malefactoribus superius expressa, acceptare et admittere audeat.“ 1486. 51. és 1492. 82. de lsd. 1723. 12. §. 4. 5.
3. A gyilkosság értelmi szerzőire kifejezetten halált szab a II. 43. §. 5. a rokon gyilkosnőkről („occiderit vel necari fecerit“) és a II. 44. §. 3. a papi személyek főbenjáró büntetteiről szólván: „Si quis ipsorum voluntarium et deliberatum homicidium ac latrocinium patrauerit, aut perpetrari fecerit.“
4. A mérgezőkre sz. István II. 32. szabott büntetést: „Tradatur in manus maleficio laesi, aut in parentum eius, secundum eorum velle ad iudicium“ csak a kor szellemének ismertetésére hozzuk fel.
5. A gyilkosság rendes büntetése a Carolina szerint (PGO. 137.) a kerék, mérgezésnél nőszemélyekre nézve a vízbefulasztás, több esetben súlyosbított. (PGO. 130.) Az újabb törvényhozások rendszerint egyszerű halállal fenytik. A szász jogban újabb ideig fenmaradt vérdíjról (Wehrgeld) lsd. H e f f t e r : Lehb. 246. §.
6. Az ABT. a minősített gyilkosságnál a távolabbi társak és bűnrészesek törvényes szigorubb megfenyítésére megkívánja, hogy ezen viszonyok előttük tudva voltak 137. §. A B J. 121. §. pedig alkalmatlan eszközök használatáról következőleg szól: „Midőn gyilkosságnál vagy szándékos emberölésnél a czélbavett vagy eszközlött büntettnék eredményes bevégezése csak azért nem sikerült, mert annak kivitelé-

ben a tettes hirtelenkedésből, tudatlanságból vagy tévedésből azon eszköz helyett, melyet alkalmazni akart, és mely ugyan czélszerű lett volna, más nem alkalmas eszközt használt, a kísérletről szóló 126. §. szerint büntettetik.“

7. Harpprecht: Dissert. de homicidio. Tub. 1606.
Müller: Dissert. de homicidio. Arg. 1608.
Richter: Dissert. de homicidio. Jen. 1744.
Gebauer: De homicidio, delicto apud vet. germ. non capitali, eiusque multa. Gött. 1763.
Eschenbach: Progr. de homicidio proditorio. Rost. 1782.
Kellinghusen: De crimine homicidii. Gött. 1801.
Ketelholdt: De consummatione delict. in genere, homicidii etc. Goett. 1826.
Egger: Über Mord u. Todtschlag. Landshut 1817.
Gengler: Strafrechtl. Lehre v. Verbrechen d. Vergiftung. Bamb. 1842.
Neufville: Die tödtlichen Verletzungen. Erlangen 1851.
Osenbrüggen: Mord u. Todtschlag. Beitr. zur Strafrechtsgesch. Zürich. 1859.
Rommel: Dissert. de consummatione homicidii. August. 1862.

Második czim.

Emberölés.

417. §.

Az emberölés tágasb értelemben (homicidium simplex, caedes) hazai jogunk értelmében büntett, mely által ember életétől szándékos meg nem gondolt elhátározással, vagy vétkességből jogellenesen megfosztatik. (1486. 51. 1492. 82.) Az magában foglalja a szorosb értelemben vett, vagy szándékos, (caedes in sensu proprio, Todtschlag) és vétkes emberölést; mindketteje a gyilkosságtól a megfontolt szándékosság hiányánál fogva különbözik, és azokhoz még a verekedési emberölés is (halálokozó vérengzés) járul.

1. Az emberölés elnevezését (homicidium Todtschlag) a fenebb érintett tágasb értelemben hajdan általában használták; a Carolina a „Todtschlag“

schlag“ kifejezésével, kiválólag ugyan a rögtönös szándékú, de egy-
szersmind a vétkes emberölés kifejezésére is él, mint az 128. cz. czim-
rovatának összehasonlítása a 149. cz. bizonyítja. Ujabbban azonban
attól eltérőleg mind a tudomány mind az újabb törvényhozásokban
az emberölés „Todtschlag“ kifejezése, csak az érintett szorosabb érte-
lemben alkalmaztatik. *Mittermaier*: jegyz. *Feuerbach*hoz 215.
§. *Bauer*: *Lehrb.* 157. §. *Schnierer*: *Id. ért.* 16. sz.

2. Hazánk törvényei ellentétben a gyilkossággal (*homicidium deliberative
perpetratum*) a jogellenes ölés többi fajait egybefoglalják: §. 3. „*Si
vero homicidium non ex praeconcepta malitia, neque animo delibera-
to sed casualiter aut aliter inopinate acciderit*“ 1486. 51. és 1492. 82.
a BJ. is IX. fejezetében az emberölés kifejezését tágasb értelemben
használván; szándékos és vétkes vigyázatlanságbóli emberölésre (BJ.
112. 122. §.) osztja; végre hogy újabb törvényszéki gyakorlatunk e
kifejezést mind a rögtön elhatározott, mind vétkes ölés eseteire egy-
aránt alkalmazza, bizonyítja a kir. táblának 1862. oct. 16. 713. sz.
vétkes gondatlanságból eredt emberölési büntettel vádolt *Pelcz Má-
tyás*, 1861. dec. 21. 639. sz. vétkes gonatlanságból vádolt *Bodis Jo-
zsiás*, 1862. nov. 7. 1952. sz. emberölési büntettel terhelt *Pályi Vincze
Lajos*, 1863. 461. sz. emberöléssel terhelt *Török Lőrincz*, és ugyan-
azon évi 435. sz. emberöléssel vádolt *Fischer Pál* 1866. oct. 13. 6182.
sz. és a hétszemélyes tábla 1867. jan. 7. 7055. sz. *Oláh József* elleni
bűnperekben hozott ítéletei, *Törv. Csarn.* 1862. 1. 28. 92. sz., 1864. 5.
sz. 1867. 78. 79. sz.
3. Hogy az ABT. 140. §. a közönségesen elfogadott értelemről eltérőleg.
határozza meg az emberölés büntettét, részint már megértettük
(409. §.) részint alantabb bővebben ki fogjuk fejteni. (420. §.)

418. §.

Emberölés szorosabb értelemben (szándékos;
caedes in sensu proprio, *Todtschlag*) embernek, indula-
tos fölgerjedésben elhatározott és végrehajtatott jogelle-
nes megölése. Tényálladékanak főkelléke, mely által a
gyilkosságtól lényesen különbözik, a meg nem fontolt
rögtönös, akár határozott, akár határozatlan szándok-
ban áll, (116. §.) miért is mind elhatározásának, mind
létesülésének, a beszámíthatást végkép ki nem záró
indulatos felgerjedésben vagy zavarban, (117. §. 1. 245.
§. 1. 2.) közbejött érettebb megfontolás nélkül meg kell

történnie. Sulya a szándékosság nagyobb kisebb határozottságától, az indulatosság okaitól, természetétől és fokozatától tételeztetik fel.

1. Az indulatosság befolyásának elismerésére a legrégibb törvényeinkben akadunk. Sz. István II. 13. a véletlen, II. 16. a szándékos rögtönös ölésről külön intézkedik, mint következő szavai bizonyítják: „Si quis accensus ira ac superbia elatus spontaneum commiserit homicidium.“ Ugyanazt mutatják az 1486. 51. és 1492. 82. fenidézett szavai (409. §. 1.) és a legújabb törvénytörvényi gyakorlat felhozott példái (409. §. 5.). Nevezetesen a kir. tábla Tirok György és neje elleni 1862. mart. 8. 37. sz. már említett ítéletében a „felhevült indulat és elragadtatott állapot“ 1862. nov. 27, 2097. sz. Divényi igazabban Kiss Ferencz ellen a „harag és felgerjedés hevé“nek minősítő ereje elismertetik; a jász-kun kerületek Török Lőrincz ellen, 1863. 461. sz. alatt a kir. táblánál tárgyalott ítéletében miután tettes „fékezhetetlen indulatosságban“ cselekedett, a „kisebb beszámítás alá eső emberölési büntetéseért“ marasztaltatik el; Tolna megyének 1866. sept. 14. 1103. sz. a kir. tábla által a dolog érdemére nézve megerősített ítéletében Oláh József minthogy bűnös cselekvényét „ezivakodás után felingerült állapotban“ követte el, „és a szerint abból az előre feltett gonosz szándok hiányzik“ — „a súlyos testi sértés által elkövetett emberölés bünté-nyében bűnösnek mondatik.“ stb. Törv. Csarn. 1863. 72. 92. 1862. 37. 38. sz. 1864. 5. sz. 1867. 79. sz.
2. Sz. l e m e n i c s n e k (Fenyítő törv. 70. §.) V u c h e t i c h ellenében vi-tatott azon állítása, hogy az 1486. 51. és 1492. 82. t. cz. kifejezései: „Non ex praeconcepta malitia neque animo deliberato“ egyáltalában minden szándékosságra értendők, a „casualiter, inopinate“ szavak pedig csak a vétkes és véetlen emberölésre alkalmazhatók, és annál fogva a gyilkosság és szándékos emberölés közti különbséget törvé-nyeinkből nem következtethetn; a mondottakon kívül, a Hk. II. 44. 46. 54. cz., melyek a papok szándékos és eltökélt gyilkosságait („voluntarium deliberatumque homicidium“) említik, és a szándékos, de el nem tökélt ölés külön nemére u alnak, nemkülönben az által-lános európai felfogás, a Carolina, és a gyakorlatunkra nagy befolyásu Praxis. crim. 62. cz. által, egyaránt czáfoltatik.
3. Hogy nem csak a harag, hanem másnemű indulatok, felgerjedések is, e büntett tényálladékkát megállapítják, általán el van ismervé. Ösz-hangzik a B.J. 112. §. : „A ki nem előre meggondolva, hanem indula-tos fölgerjedésben tökélté el magát arra, hogy más életétől meg-foszszon, s indulatos eltökélését azon fölgerjedésben tüstént végre is hajtotta, mindenkor emberölésért büntetettetik.

4. Vajjon előforduló esetben megfontolt vagy rögtönös szándékból történt az életfosztás, a fenforgó körülményekből, tekintettel a fenebb mondottakra (409. §.) megítélendő.

419. §.

Vétkes emberölés (*homicidium culposum*) büntett, mely által ember életétől vétkességből megfosztatik. (119. §.) Alanyaira, tárgyára, a bűncselekvény kellékeire nézve a gyilkosság és szándékos emberöléssel megegyezvén, azoktól abban különbözik, hogy vétkes elbizottság vagy vigyázatlanságból nem pedig szándékosságból (120. §.) veszi eredetét, és azok fokozatához képest súlyosabb vagy enyhébb beszámítás alá esik. (120. 1. 1. 259. §.) Legsúlyosabb beszámításu azon esete, midőn a halál, ölési célzat nélkül de szándékosan elkövetett bántalmazásból következett be. Itt szándékos sértés vétkes öléssel párosulván, a szándékossággal vegyes vétkességnek van helye, (122. §.) és a beszámítás sulya a szándékosság fájához és a vétkesség fokozatához arányul; (258. 259. §.) mivel a B.J. intézkedései is megegyeznek. (B.J. 123. §.)

1. A vétkes emberölésnek számos fokozata van; gyakran a minden beszámítást kizáró esetlegességgel szorosan érintkezik; miért is mind régebbi törvényeink, mind íróink (Huszt, Gochetz, Bodo) nem csak vegyes tárgyalják, hanem kifejezéseket felváltva is használják. „Hac de causa legibus quoque nostris et interpretibus caedes culposa et casualis, quandoque synonymae sunt.“ Vuchetich: Instit. iuris crim. 243. l.
2. Ily értelemben sz. István II. 13. intézkedik az esetleges ölésről (Si quis casu occiderit aliquem), mint ugyane végzeménye 16. és 46. összehasonlításából kiváglik. A többször idézett 1486. 51. 1492. 82. „Si homicidium. . . . casualiter aut aliter inopinate acciderit“ kifejezéssel élnek.
3. A szándékos bántalmazásból eredt emberölést több újabb törvényhozás (würtembergi bt. 245. braunschweigi bt. 246. 247. badeni 212—214.) külön büntettnak tekintik, míg az 1813. bajor és azzal összhangzó.

1814. oldenburgi bt. a közvetett szándok fogalmának utóhatásánál fogva, a szándékos emberölés esetei közé sorolják, mit más szempontból némileg Heffter is igazolni látszik. Lehrb. 233. §. de lsd. Meister: Prine. 136. §. Bauer: Lehrb. 159. §. Temme: Lehrb. d. preus. Strafr. 798. Schnierer: Id. ért. 16. sz.

4. Hogy a vétkes emberölésnek nem minden tilalmas cselekvényből eredt esete azonosítható a bántalmazásból származottal, mint némelyek állítják, a szándékossággal vegyes vétkesség természetéből foly. (122 §. 2.) Jagemann: Criminallexicon 614. l.
5. A B.J. idetartozó 123. §. ekként szól: „Vétkes vigyázatlanságból elkövetett emberölésért büntetetik az is, ki mást az által foszt meg életétől, hogy azt gyilkossági vagy emberölési cselekedet nélkül ugyan, de szándékosan megsértette vagy megkínozta.“

420. §.

A utóbb említett esetet az ABT. kizárólag nevezi emberölésnek, s a szándékosságról megállapított fogalmához képest, (118. §. 3. 4. 122. §. 3.) büntettnek vevén (ABT. 140. §.), közönséges és minősített-re osztja. Az utóbbihoz a rablási emberölést, ha rablásnál emberrel oly erőszakosan bántak, hogy abból halála következett, és a közel rokonok vagy különös kötelezettségben állók ellen elkövetettet számítja. (ABT. 341, 342. §.) Azon cselekvényeket és mulasztásokat, melyekből vétkességnél fogva ember-halál keletkezett, életbiztonság elleni vétségeknek tekinti. (ABT. 335. 336. 337. §.)

1. Az ABT. 140. §. ekként szól: „Ha azon cselekvény, mely által valamely ember életét veszti, nem ugyan megölésre célzó eltökéléssel, de mégis más ellenséges célból követtetik el, ugy a büntett emberölés.“
2. Az emberölés fogalmához csak ellenséges, tehát nem épen súlyos sértésre irányzott célzatú oly cselekvény szükségeltetik, mely s a bekövetkezett halál közt okozatos kapcsolat létezett. Legf. törv. döntv. 1854. maj. 10. 1855. juli 4. A büntársak iránti általános elvek itt is lelik alkalmazásukat, mennyiben a közreműködésükkel történt cselekvényből, a bántalmazott halála következett. Legf. törv. döntv. 1851. sept. 15. 1851. dec. 11. Bűnkisérletről azonban e büntett

természeténél fogva nem szólhatni (125. §.) *Herbst*: Handb. I. 259. l.

3. Közellevő rokonoknak azok tartandók, kiket az ABT. 216. §. nyomán fenebb elősoroltunk; (332. §. 1.) a sógorságra azonban e fogalmat a legf. törvénysz. 1856. júni 3. kiterjeszthetőnek nem tartotta.
4. Az ABT. 335. §. az életbiztonsági vétségek és kihágások iránti általános szabály megállapítása után, 336. §. azon eseteket említi, melyekre különösen alkalmazandó, ugymint: a) elzárt helyeken égő szénneli vigyázatlan tüzelésre, b) hajózások vagy c) gőzhajók, gőzgépek, katalanok körüli szabályok vagy szükséges óvatosság mulasztására, d) kénegőzőlések, bódító szerek alkalmazására, f) fogóvasak, hurkok stb. felállítására, g) tüzművészeti tárgyak körüli elbánnásra.

421. §.

Mig hazai törvényeink a gyilkosságra (416. §.) határozottan halált szabnak, az emberölést, főleg ha vétkességből eredt, régebben magánvétségnek tekinték, egyezkedésnek adtak helyet (sz. Istv. II. 13. 16. 1486. 51. 1492. 82. 1563. 38.); mi a büntető jog körüli nézetek változtatásával, mind a törvényszéki gyakorlat, mind kir. szabályrendelet folytán (HL. 1731. január 9.) megszűnván, büntetése a bíró belátásától függ. Hajdan a szándékos emberölések eseteiben, a I. 15. II. 42. általános kifejezéseinél és más törvényhozások, (Prax. crim. 62. cz. PGO. 137.) befolyásánál fogva pallos általi halállal szabotott ki; jelenleg a beszámítás fokozatához mért szabadságbüntetésben áll, melyhez mind szándékos, mind vétkes emberölés bűnös eseteiben a meggyilkolt vérdíjának megítélése járul. (228. §.) Az ABT. a közönséges emberölést öttől tiz, a minősített (420. §.) tiztől husz évigleni sulyos börtönnel, a rablásit azonban mindazoknál, kik a megölésnél közremunkáltak, halállal; a vétkességből eredt emberhalált, mint vétséget hat hónaptól egy évigleni, de ha a vigyázatlanság különö-

sen veszélyes tárgyak körül vagy körülmények közt követtetett el, (348. §. c.) három évigleni szigorú fogsággal fenytí. (ABT. 141. 142, 335 346. §.) A BJ. a szándékos emberölést tizenkét, de ha rabláskor vagy kegyetlenséggel hajtatott végre, vagy több ember halála okoztatott, tizennyolcz, rokonok ellen husz (148. §. 9.), sőt az érintett súlyosító körülmények közt huszonkét évi rabsággal fenytí; kísérleteknél a gyilkosságnál megállapított elvek szerinti arányos büntetésnek van helye. (416. §.) Az emberölés súlyos vétkeességből (121. §. 5.) három évi rabsággal, enyhéből három havi fogsággal fenytítetik; ezen szabály alá esnek az orvosok, sebészek, szülészek is, kezökre bizott betegeikre nézve. Ha a halál szándékos bántalmazásból eredt, és a bántalmazás előre megfontolt eltökéléssel történt, nyolcz, egyébként négy évi rabság, ha rokonon követtetett el, még egyszer annyi büntetés alá esik. Ha a halál csak harmincz nap után következett be, mint súlyos testi sértés fenytítetik, és mind ezen esetekben pénzbeli díjnak is, a bíró meghatározása szerint van, sőt a hivatalvesztésnek is lehet helye. (BJ. 112—128. §.)

1. Sz. Istv. II. 13. a véletlen 16. a felgerjedésből eredt emberölés eseteiben az egyezkedési rendszer szellemében pénzbürságot és büjtöt rendel. A többször idézett 1486. 51. és 1492. 82. pedig ekként szólnak: „Si vero homicidium non ex praeconcepta malitia, neque animo deliberato, sed casualiter aut aliter inopinate accideret, occisor cum propinquis liberam concordandi habeat facultatem.“ A III. 5. a meg nem fontolt ölés esetében a vérdíjnak fizetését rendeli, miért is D o s a ez utóbbit a vétkes, az egyezkedést a véletlen ölésre magyarázza. I. Erdélyh. jogt. II. 544. 1.
2. Hogy a régi egyezkedési rendszer külföldön is hosszabb ideig divott (227. §. 2.), bizonyítja Mittermaier: jegyz. Feuerbach: Lehrb. 215. §. Korának gyakorlatáról tanuskodik B o d ó, ki hivatkozással az érintett kir. rendeletre írja: „Quodsi culpose delinquens concordet etiam cum adversario, poenam tamen magistratulem pro ratione culpae locum habere.“ Jurispr. crim. 167. 1.

3. A legújabb gyakorlat szerint a kir. kuria, midőn eltökélt szándok hiányában halálbüntetésnek helyt nem ad, több esztendei súlyosított börtönbüntetést, vétkesség esetében több havi fogságot szokott itélni. Törv. Csarn. 1861. 126 sz. 1862. 4 72. 92. 18 3. 10. 1864. 5. 30. sz. stb.
4. A tisztán esetleges ölés eseteiről már az 1471. 28. mondá: „*Praeter voluntatem agentis nulla redemptio capitis fieri valeat*“ és B o d ó: „*Cum itaque pure casuale homicidium nulla puniri debeat poena, nec homagium a tali exigi posse.*“ *Jurispr. crim.* 178. l.
5. Azon tárgyakhoz, melyekre nézve az ABT. szigorubb fenytéket szab, a 348. §. c) alatt elősoroltakhoz, még az államtávirádák adandók. ABT. 337. §. A vaspályákon közlekedési események által okozott halál vagy súlyos testi sértések eseteiben, a vállalat karméntesítési kötelességét 1869. márcz. 5. törvény állapította meg és szabályozta. BTL. 27. sz.
6. A szándékos emberölés büntetése a Carolina s erint a pallos (PGO. 137.) a vétke sé a bíró belátásától függ. Az újabb törvényhozások közül a hannerai 231. cz. a határozott szándoku, a württembergi a más büntett eszközlése végett elkövetett emberölést halállal, a többiek 8—20, súlyosító körülmények közt életfogytiglani börtönnel fenyeik. A szándékos bántalmazásból eredt vétkes emberölést a beállott halál kisebb nagyobb valószínűségéhez, a megfontolt vagy rögtönös szándék különbségéhez képest egy évtől egész husz évig tartó börtönnel, más vétke ségi esetekben legfőlebb két évig terjedhető szabadság-büntetéssel sújtják. H ü b e r l i n : Grunds. III. 45—52. l.

422. §.

Különös tekintet alá kerül az emberölés v e r e k e d é s közben, vagy halálokozó v é r e n g z é s (*caedes in turba commissa*). Tényálladékához, mint alanyok többen kívántatnak; tárgyat ember képezi; a b ü n c s e l e k v é n y pedig verekezésben és abból eredt ölésben áll a nélkül, hogy e célra vagyis súlyos testi bántalmazásra előre szövetkezés létesült volna; mely esetben a bünszövetség körüli elvek (271—74. §.) lelnék alkalmazásukat. A szándék e büntett természeténél fogva rendszerint rögtönös, és határozatlanul ölésre vagy más bántalmazásra irányul. A büntett beszámítása és a büntetés meghatározásánál figyelembe veendő, vaj-

jon a sérelmek egyenként halálosak; vagy csak összesen véve halálokozók; az első esetben továbbá, vajjon ismereteseke-e azok okozói, és ha ismertetnének, mily célzattal ejték azokat. Az igazság általános elvei szerint az egyenként halálos sértések bizonyos szerzői, a szándékos vagy a körülményekhez képest bántalmazásból eredt vétkes emberölés büntetében, a többi bántalmazók a szándékos emberölés kísérletében, vagy súlyos testi sértésben lesznek bünösökké. A mennyiben több sértésnél a halálosoknak szerzőit meghatározni nem lehetne, vagy csak a sértések összege eredményezte a halált, mind azok, kik a megöltnek bántalmazásában tetteleg részt vettek, minthogy szabad elhatározásuk és ellenséges indulatukból eredt közös bántalmazásuk következményeit előre láthatták, a bántalmazásból származott vétkes emberölés, a körülményekhez képest enyhébb, ha pedig egyetlen egy seb ejtetett és szerzője bizonytalan, a súlyos sértés büntetékének beszámítása alá esnek. Hazánk törvényei a halálokozó vérengzésről tüzetesen nem intézkednek, büntetését a bíró bölcs belátása szerint, hosszabb rövidebb idejű börtönbüntetéssel szabja ki. (1723. 12.)

1. Azon nehézségek, melyek a verekedési emberölésnél a halálokozó sértés szerzője vagy szerzői iránt felmerültek, már a közép korban ez eset külön tárgyalására vezettek, (c. 18. X. de homic. glossa ad. fr. 17. D. ad leg. Corn. de siccar.) és a Carolinát arra inditák (PGO. 148.), hogy ez esetről külön intézkedjék; míg az előre szövetkezett társakat kérekkel fenýíti, szövetkezés nemlétében a halálokozó sértés szerzőjét pallossal fenýitendőnek rendeli. Azt azonban sem az első sebesítésről (Koch, Quistorp, Meister stb.) sem az utolsóról (Grolman Feuerbach stb.) határozottan nem állithatni, hanem összeszerű esetben a sértések természetéből meghatározandó. Henke: Handb. II. 90. I. Bauer: Lehrb. 158. I.

2. Ha a verekedés kettő közt történik, az ölés iránti közönséges elvek nyerik alkalmazásukat, és csak a többek veszekedéséről: (rixā in turba) elő-

forduló körülmények szülték ez eset külön tárgyalásának szükségét.
H e f f t e r : Lehrb. 244. §.

3. Az újabb törvényhozások e büntettről különbözőleg rendelkeznek; de a halálos és haláltokozó sértések közötti különbséget itt jobbadán el-ejtették. A halálos sebek bizonyos szerzőire nézve alig van vélemény-
különbség; ha azonban a halál az összes sértésekből eredt, már a
szándékos vagy bántalmazásból eredt vétkes emberölés (badeni, wür-
tembergi, hassiai, nassaui bt. stb.) már a súlyos testi sértés; ha szerzője
bizonyosan nem tudatik, a badeni, hassiai bt. az előbbi, a törvényho-
zások többsége az utóbbi büntett beszámításának engednek helyet.
Legszigorubb egyáltalán az esetek meghatározásánál a badeni bt., és
kivételesen intézkedik a braunschweigi, mely az általános elvek al-
kalmazását elégségesnek véli. H ä b e r l i n : Grunds. III. 35—42. l.
4. Hazánkban még 1821. egy biharmegyei nemes vérengző a kir. kuria ál-
tal halálra ítéltetett, egyébként már B o d ó azon esetről, ha nem tu-
datnék a halálos seb szerzője, mondá: „...Quia nocentes ob innocen-
tibus distingui nequeunt, ne innocentes patiantur, nullus ultimo sup-
plicio affici debet. Satius enim est in dubio nocentes absolvere quam vel
unum innocentem condemnare: quia poena dilata potest exigi,
sed exacta non potest revocari.“ Jurispr. crim. 174. l. Egyetérte-
nek V u c h e t i c h : Instit. iuris crim. 253. l. és S z o k o l a y : „Tör-
vényeink nem rendelkeznek ezen esetekről, szokásaink szerint tehát
önkéntesen büntettetnek, és pedig ha tudni is a sebesítők minőségét,
nem halálos, hanem csak fogsági büntetéssel fenytettetnek; különben
mint sebesítők.“ Büntetőjogtan 269. l.

423. §.

Az ABT. szerint, ha több ember közt támadt ve-
rekedésnél, egy avagy több személy bántalmazásánál
valaki megöletett, mindenki, a ki halálos sérelmet ej-
tett, emberölésben bűnös; de ha a halál minden sérel-
mek által összesen okoztatott vagy meg nem lehet ha-
tározni, ki ejtette a halálos sebet, akkor mindazok, kik
a megöltre kezöket vetették, súlyos testi sértés bün-
tettében válnak bűnösökké, és egytől öt évigleni súlyos
büntön büntetésre ítélandók. (ABT. 143. §.) A BJ. sze-
rint azok, kik verekedésben gyilkosságot vagy ember-
ölést követnek el, ezen büntettek fenytékével illetet-

nek. Ha a verekedők közül többen oly sértéseket ejtettek, hogy azoknak bármelyike magában véve halált okozó, mindenikök úgy büntetendő, mint ha a halált maga okozta volna, ha pedig némelyek halálos, mások nem halálos sértést ejtettek, azok a halálért, ezek az elkövetett sértésekért fognak büntetés alá vonatni. Ha ki nem lehet nyomozni, melyik ejtette a halálos sebet vagy a sértések nem egyenkint, hanem összes hatásuk által eredményezték a halált, mindazok, kik sértést ejtettek, bántalmazásból eredt emberölés elkövetőiként bűnhődnek. (421. §.) Ha még azt sem nyomozhatni ki, kik sértették meg a verekedők közül a megöltet, mind, kik a verekezésben részt vettek, vétkes vigyázatlanságból emberölésért büntetendők, kivévn, ha valaki bizonyíthatná, hogy az életétől megfosztottat tettelegesen épen nem bántotta; mely esetben, csak akkor büntetik, ha más valakit sértett, vagy valamely tette által a bekövetkezett eredményt közvetve okozta. (162—166. §.)

1. Az előre történt össze zólalkozás e szabályok alkalmazását a legf. törv. 1854. dec. 2. döntvénye szerint ki nem zárja; és az értelmi szerzőkre nézve a beszámítás általános elvei alkalmazandók. *Herbst: Öst. Strafr. 8. 263. 1.*
2. A verekezés közötti emberölés törvényes következményeiről azon esetben ha a halál minden sérelmek által összesen okoztatott, vagy meg nem lehet határozni ki ejtette a halálos sebet, a felségárulásról mondtak állanak. (233. §. 6. 333. §. sz.)
3. *Berger: De auctore rixae. Wittemb. 1688.*
Müller: De homicidio a plurib. commisso. Jenae. 1690.
Cocceji H.: De eo quod iustum et circa inquis. in auctorem rixae. Francof. 1701.
Brodman: De homicidio rixoso. Alt. 1710.
Mylius: Dissert. de homicidio a plurib. commisso. Lips. 1741.
Rudhardt: Üb. d. von mehreren begangene homicidium. Würzburg. 1815.
Birnbaum: Üb. von mehreren begang. homicid. Würzb. 1816
Ziegler: Theilnahme am Verbrechen Marb. 1845.

Harmadik ezim.

G y e r m e k ö l é s .

424. §.

A gyermekölés szorosb értelemben (infanticidium in sensu proprio, csecsemőgyilkolás, Kindesmord) büntett, mely által az anya saját ujdón született, kivárlólag törvénytelen gyermekét, szándékosan életétől megfosztja. Ez értelemben mind az előre eltökélett gyermekgyilkosságra, (409. §.) mind a felgerjedésben elkövetett gyermekölésre terjed; míg a gyermekgyilkosság tágasbban véve a gyilkossági büntett minősített fajai közé tartozik. (411. §.) Ezen büntettet a megérintett szorosabb értelemben, az újabb törvényhozások és gyakorlat enyhébb bünösségünek tekintik. Okai az, anyának rendkívüli testi és lelki állapotában rejlenek, melyet a szülés fájdalmai, a bekövetkező nyomasztó szükség, szégyen és megvetésnek, netalán bántalmazásoknak félelme, női becsületének megmentése, fentartása iránti aggodalmai, a gyermek szomorú jövőjének sejtelme, gyakran a csábító eljárása fölötti elkeseredése eredményeznek, és hatásával a beszámításnak súlyát szükségkép enyhíti.

1. Tágasb értelemben a gyermekölés és gyilkosság (infanticidium) minden gyermeknek akárki által elkövetett életfosztását jelenti; melyre mivel azok mint élő valóságos emberek a törvények teljes oltalma alatt állanak, a gyilkosságra, különösen a rokongyilkosságra szabott elvek alkalmazandók mint az 1723. 11. §. 1. tevő; de szorosb értelemben külön büntettet képez, minek a Carolina nyomán (PGO. 131.) minden újabb törvényhozást tekint. H e f f t e r : Lehrb. 256—257. §.
2. Ezen büntett a gyilkosság és emberölés eseteit foglalja magában, miután azonban elhatározása legtöbbnyire indulatos felgerjedésben tá-

mad, a gyermekölés elnevezését, melyet a B.J. (IX. fej. czimzete) és Szokoly alkalmazott, helyesebbnek tartom. Az ABT., mely minden szándékos életfosztást különbség nélkül gyilkosságnak nevez, (409. §.) következetesen a gyermekgyilkosság (Kindesmord) kifejezésével él, de az ABP. 90. §. és az 1867. ausztriai javaslat Kindestödtungnak nevezik. Szlemenics csecsemőgyilkosságnak nevezi, és sajátyszerűségét leginkább a tényálladék kipuhatolásának nehézségeiben találja. Fenyítő törv. 69. §.

3. A kisebb bűnösség főalapjául a tudomány és gyakorlat, a női becsületre való tekintetet vette; az újabb törvényhozások mindazáltal a főszlyt az öntudatot elhomályosító, a szabad elhatározást korlátozó körülményekre fektetik. H ä b e r l i n : Grunds. III. 53. l. S c h n i e r e r : Id. ért. 16. sz.

425. §.

Alanya e büntettnek a megölt gyermeknek anyja, mert csak reá alkalmazhatók azon enyhítő körülmények, melyek annak kisebb büntethetőségét igazolják. T á r g y a élő, újdonszületett, kiválólag törvénytelen gyermek; mert a) csak élő gyermekekre nézve lehetséges az ölés büntette, miért is az életkérdés eldöntése e büntett tárgyas tényálladékának sarkfeltételét alkotja; életképessége feltétlenül nem szükséges, hiánya azonban enyhítésül szolgál; b) újdonszületett, minthogy csak a szülés alatt, és közvetlenül utána létez azon testi és lelki állapot, mely e büntett külön tényálladékának alapjául szolgál, a nélkül, hogy az időhatárt szorosan meghatározni és körülírni lehetne; c) kiválólag törvénytelen, mert a női becsület megmentése leginkább ez esetben jó tekintetbe; akár az anya hajadon, akár özvegy vagy férjnél legyen, ez utóbbinál házasságtörésből született gyermekére nézve. A bűncselekvény a gyermek halálát okozó szándékos tényleges bántalmak vagy mulasztásokban, a szükséges segély elhanyagolásában áll, és pedig a szülés alatt vagy

közvetlenül utána; akár a szándok előre volt megfontolva, akár szülés alatt rögtön keletkezett. A büntett a gyermeknek a bűnös cselekvény folytán bekövetkezett halálával végeztetik be, minthogy ellenkező esetben, vagy ha az anya cselekvősége, illetőleg mulasztása nem bizonyulna a halál valódi okának, csak kísérletnek volna helye.

1. A kik az anyán kívül, a gyermeket életétől megfosztanak, a körülményekhez képest már a gyilkosság, már az emberölés büntetvényében elmarasztalandók, ugyancsak mindazok, kik mint felbojtók, segítők közreműködtek, a tettes anyánál súlyosabb beszámítás alá kerülnek. Enyhítésnek Heffter csak azon esetben enged helyet, ha közreműködésök kizárólag az anya sorsa iránti érdekeltségükönél fogva történt. Lehrb. 261. §.
2. A gyermek életének bizonyítására alkalmazandó eszközök (tüdő, máj, hugy próba stb.) a tényálladék megállapítására főfontosságúak. A Carolina 131. cz. nyomán, mely: „Ein lebendig gliedmässig Kindlein“ (foetus vivus, forma naturae congruente praeditus) követel, az újabb törvényhozások többsége az életképességet is megkívánja, ellenkezőleg csak kísérletnek adván helyet, habár e büntett természetét, az életképesség meghatározásának nehézségeit tekintve, e kelleket alig javalhatni. Mittermaier: jegy. Feuerbach: Lehrb. 237. §. Bauer: Lehrb. 167. §. A begg: Üb. Erford. d. Lebensfähigkeit. b. d. Kindestödtung. Zeitschr. f. deutsch. Recht. XIX. köt. 406. l. Berner: Lehrb. 183. §. Schnierer: Id. ért. 16. sz.
Wächter: Coment. de partu vivo non vitali. Lip. 1863—66. V. rész.
3. Az időhatárt az újabb törvényhozások rendszerint huszonnégy órára teszik a szülés után, némelyek három napra; de tagadhatlan, hogy az enyhébb beszámítás okául szolgáló körülmények azon túl is terjedhetnek, miért legtanácsosabb általánosabb kifejezéssel élni, (mint az ABT. porosz, hassiai, bajor, belga, berni bt.) és meghatározását előforduló esetben a bíróra bízni, mert helyesen mondja Mittermaier: „Alle Versuche, durch eine gewisse Zeit gesetzlich zu bestimmen, wie ein Kind neugeboren ist, müssen scheitern; am richtigsten nimmt man das Verbrechen als am neugeborenen Kind verübt an, wenn es an dem Kind während der Geburt oder unmittelbar nach dem Geburtsakt verübt ist.“ Jegyz. Feuerbach: Lehrb. 237. §. Illy értelemben veszi azt hazai gyakorlatunk is. Lsd a kir. tábla ítéletét M. Jogt. Hetilap 1867. 9. sz. a kir. és hétszemélyes tábla ítéleteit 1866. nov. 3. 5825. sz. illetőleg 1867. márcz. 26. 38. sz. Törv. Csarn. 1867. 85. sz.

4. Tekintettel a gyermekölés külön természetére és indokaira, a Carolina (PGO. 35. 131.) az újabb törvényhozások majd általában (a braunschweigi, bajor és ABT. kivételével) az írók nagy többsége Grolmann óta, e büntettet csak törvénytelen gyermekekre szorítják. Hazai törvényeink e tárgyról tüzetesen nem intézkedvén Vuchetich, Szokolay azt a törvényes gyermekekre is kiterjesztik; de törvényeink a gyermekölés enyhébb beszámításáról nem rendelkezvén, azokból következtetést nem vonhatni, és miután e büntett saját-szerű körülményei részben ugyan törvényes gyermekeknél is, leginkább azonban törvényteleneknél fordulnak elő, ezek ha nem is kizárólag, de kiválólag tekinthetők e büntett tárgyainak.
5. Az írók közül többen (Feuerbach, Bauer stb.) tényálladékhöz a viselőség és szülés, a hannoverai bt. ez utóbbinak eltitkolását követelik; mi azonban azt kelletlenül inkább megszorítja, mert habár a gyermekölő nő viselőségét és szülését rendszerint titkolja, lehetnek és vannak esetek, melyekben a nélkül is történnek gyermekölések: „Man verwechself dabei den gewöhnlichen Fall, mit den wesentlichen Merkmale“ Mittermaier: Feuerbach: Lehrb. 237. §.
6. A szándékosság e büntettnak szükséges kelléke; a gyermek vétkességéből okozott halála más tekintet alá esik (419. §.), és miután leggyakrabban arra a szülés eltitkolása, és annak folytán a szükséges segélynek hiánya szolgáltat alkalmat, az újabb törvényhozások az eltitkolást önálló büntettnak tekinték, és mindig (szász, braunschweigi, hannoverai bt.) vagy csak a bekövetkezett halál esetében (würtembergi, badeni, hessiai stb.) veszik fenyték alá, és a szándok, körülmények, és tett eredményéhez képest egy hónaptól egész nyolcz évi szabadságbüntetéssel sújtják. Heffter: Lehrb. 260. §. H. Berlin: Grunds. III. 66—73. l.

426. §.

Hazai törvényeink a gyermekölést általában súlyosított halállal fenytendőnek rendelik (1723. 11. §. 1.); mit törvényszékeink gyakorlata csak a tágasb értelmű gyermekgyilkosság súlyosabb eseteire (424. §.) súlyosítás nélkül fentartott, míg a gyermekölést sajátlagos értelmében, hosszabb rövidebb idejű börtönbüntetéssel fenyíti; mennyiben pedig a gyermek halálát az anya vétkessége, nevezetesen szülésének eltitkolása, és annak folytán a szükséges segély hiánya okozta, a kö-

rülmények szerint meghatározandó fogságbüntetéssel sújtja. E büntett megelőzésére több rendű intézkedések történtek, nevezetesen a viselős hajadonok seprűzéssel (197. §.) vagy másnemű bectelenítő büntetésseli fenytése szorosan tilalmaztatott. (Hl. 1769. nov. 13. 4321. sz. 1786. jun. 6. 24914. sz. 1797. nov. 14. 23537. sz.) Az ABT. azon anyát, ki törvényes gyermekét a szülés-kor megöli, vagy a szükséges segély szándékos elmulasztása által elveszni hagyja, életfogytiglani, ha gyermeke törvénytelen volt, megölését tiztől husz, segélymulasztás esetében öttől tiz évig súlyos börtönnel fenytiti. (ABT. 139. §.) A BJ. e büntettet törvénytelen gyermekekre, és annak a szülés-kor vagy szülés után három nap alatti megölésére szoritván, ha tettét az anya szülése előtt határozta el, tiz, egyébként öt évig tartó rabsággal fenytendőnek rendeli. Azon idő után elkövetett megölését a körülményekhez képest gyilkosságnak vagy szándékos emberölésnek tekinti. (BJ. 131. 132. §.)

1. Hogy a gyermekölésnél a halálbüntetés alkalmazásban volt, nem csak Bodó, s Husztyból tűnik ki, hanem e században a kir. kuriánál is halálítéletek példái fordultak elő. (Palugyay: Megyerendszer IV. 48. 155. l.). A jelenlegi gyakorlatot bizonyítja többek közt a kir. tábla 1863. 2468. sz. ítélete, melyben Polgár Zsuzsanna „a ballépése következményéből eredt szégyennek nyomása, és a szülés-fájdalmak okozta izgatottság alatt, előre eltökélt szándék nélkül követvén el a vádbeli ténytet,“ a halálbüntetés terhe alól fölmentetik, és négy évre ítéltetik (Törv. Csarn. 1863. 47. sz.); a hétszemélyes táblái 1864. april 8. 460. sz. Mitrutz Mária april 9. 1131. sz. Hotye Irene ellen, kik három, 1864. mart. 14. 765. sz. Polyhanecz Anna ellen, ki két évi 1869. april 1. 784. sz. K. Juliana ellen ki három évi börtönre ítéltetett. Ugyanezen tábla 1862. nov. 6. 2491. sz. Aranyosy Sára perében a halálbüntetést három évi, vasban közmunkával és hetenkénti két napi böjttel töltendő börtönre átváltoztató, ugyszintén 1869. april 1. 1777. sz. Cs. János ellen hozott nyolcz évi börtönre szóló ítélete, miután a gyermek már három hónapos illetőleg egy éves volt, lényegesen különböző esetekre vonatkoznak. Törv. Csarn. 1863. 8. sz.

2. Enyhitő kö ülménynek a közönségeseken kívül vétetik, ha a gyermek nem volt életképes, erőszakos nemi közösülésből származott, sulyosítónak a nő feslett erkölcei. *H e f f t e r*: *Lehrb.* 259. §.
3. A szülés eltitkolására vonatkozó gyakorlat példájául szolgál a kir. tábla 1862. febr. 1. 50. sz. ítélete, mellyel Füllő Zsófia „a gyermekgyilkossági vád alól próbák elégtelenségéből felmentetvén, terhes állapotának és a történt szülés eltitkolása miatt befogatásától számítandó egy évi fogságra ítéltetik“; nemkülönb 1863. april 23. 173. sz. *Ramizsán Katalin* ellen hozott ítélete. *Törvéyszéki Csarnok* 1862. 57. 1863. 43. sz.
4. E büntett meggátlására az 1769. nov. 13. 4321. sz. utóbb ismételve megerősített III. rendelé, hogy viselős hajadon nőszemélyek a helybeli előljárárság felügyelete alá helyezettessenek, mennyiben másunnan jönnének, vizsgálat alá vétessenek, előforduló gyermekgyilkossági esetekben pedig ezen szabályok netaláni elhanyagolása miatt, a helybeli előljárárok fenyték alá kerüljenek (*poena arbitraria castigandi*); 1799. jan. 29. 2355. sz. 1795. junius 16. 13470. sz. *H I.* e büntett megelőzése végett szülőkázak felállítását rendelték. *L i n z b a u e r*: *Codex sanit. med.* II. köt. 498. I. III. I. oszt. 734. 828. I. *K a s s i c s*: *Enchiridion* III. 231. I.
5. Az ABT. a gyermekgyilkosságot a gyilkosság fájának tekinti; férjetlen nőszemélyeket pedig szüléskor, szülész vagy tisztességess asszony segélyhívására, ha abban akadályozva voltak, és időtlenül szültek, vagy gyermekek huszonnég órá alatt meghalt, szülésük bejelentésére, szülészségre jogosított vagy felsőbbbségi személynél, és az időtlen vagy holt gyermek előmutatására kötelezik; a szülésnek e rendelettel ellenkező eltitkolása, mint kihágás háromtól hat hóiglan szigoru fogsággal büntettetik. (ABT. 339. 340. §.)
6. A Carolina büntetésül vízbefulasztást, e büntett nagyobb elterjedésénél eleveneni temettetést és karózást rendelt, mit a gyakorlat utóbb pallosra változtatott. Az újabb törvényhozások közül a francia, a gyermekölésnél a halált 1824. megszüntette, a többiek azt mind, szabadságbüntetéssel és pedig a körülményekhez képest két, egész husz évi, sőt életfogytiglani börtönnel, visszaesés esetében a hannoverai bt. halállal fenyté. *H e f f t e r*: *Lehrb.* 259. §. *H ä b e r l i n*: *Grunds.* III. 62—67. I.
7. *N ä v i u s*: *Dissert. de parricidio et infanticidio.* Vittenb. 1683. 2. kiad. Halae 1731.
W o l f a r t h: *Comment. de infanticidio doloso.* Francof. 1750.
C a p p a u n: *De caede infantis, a matre commissa.* Argent. 1766.
P a p i i: *De infanticidio eiusque signis.* Wirceb. 1777.
G r u n e r: *De infanticidio non temere admittendo.* Jenae 1784.
 „ *Progr. de stupore mentis infanticidium non excusante.*
 Jenae 1805.

- Evers: De matribus quae prolem suam interfec. Traj. ad Rhen. 1807.
Gennep: Spec. iurid. de infanticidio. Leid. 1814.
Imber: Dissert. inaug. de crimine infanticidii. Lovanii. 1822.
Broukère: Comment. in quaestion. de crimine infanticidii. Leod. 1823.
Wurzer: Bemerkung üb. d. Kindesmord u. dessen Bestrafung. Leipz. 1824.
Gans: Von d. Verbrechen d. Kindesmordes. Hannover 1824.
Schwörer: Beiträge zur Lehre v. Thatbest. d. Kindesmordes. Freib. 1836.
Crull: De vera infanticidii indole. Rostock 1837.
Jordan: Begriff u. Strafe d. Kindesmordes. Heidelb. 1844.
Werner: Dissert. inaug. de infanticidio. Marb. 1856.
Kunze: Kindesmord. Hist. u. Krit. dargestellt. Leipz. 1860.
Kleist: Verbrechen d. Kindestödtung. Dorpat. 1862.
Feyfel: Verhand. over d. Kindesmord. Utrecht. 1866.
Fabrice: Lehre v. Kindesabtreibung u. v. Kindesmord. Erlang. 1869.

Negyedik czim.

Magzat elhajtás.

427. §.

A magzat-elhajtás büntette (abactio partus, abortus procuratio), holt vagy idétlen gyermek születésének, szándékos és jogtalan eszközlése. Habár a méhmagzat önálló személynek nem tekinthető, az anyai test részét képezi, és annál fogva elhajtása a gyermekölésnél enyhébb bűnösségű, még is, miután az állam jogában és érdekében áll, jövődő tagjainak életét oltalmazni, e merénylet az anya részéről legszentebb kötelességeivel, másokéről annak életbiztonságával és testi-épségével is ellenkezik, méltán büntetés alá vonatik. (Kálm. I. 58.)

1. A római jog a magzat-elhajtást, ha nem is minden, de bizonyos körülmények közt bűnösnek tartotta, s későbbi időben rendszerint fenyíték alá vette; fr. 4. D. de extraord. crim. fr. 39. de poenis; fr. 8. D. ad

legem corn. de sicc. A kánoni jog élet elleni merényletnek tekinté, súlyát nevelte, hogy a magzatot a keresztség malasztjától is megfosztotta, c. 20. 29. C. 2. q. 5. c. 9. C. 32. q. 2 c. 20. X. de homicid. Mittermaier: Feuerbach. Lehrb. 392. §.

2. Értelmezésünk a méhmagzat megölésére is kiterjed; míg több író és újabb törvényhozás azt önálló büntettnek tekintik, de az érintett okoknál fogva, a többi életelleni merényleteknél enyhébb fenyíték alá veszik. Heffter: Lehrb. 267. §.

428. §.

E büntett alanyai mind az anya, mind mások; az utóbbiak vagy az anya tudta és megegyezésével, vagy a nélkül. Tárgya az élet csiráját magában rejtő emberi méhmagzat (méhcsira); nagyobb vagy kisebb érettsége, törvényes vagy törvénytelen nemzése, a bűnösség csak fokára lehet befolyással; ha az anya beleegyezése nélkül történnék, közvetve az is annak tekinthető. A bűncselekvény olynemű külső eszközök vagy belső szerek alkalmazásában áll, melyek a méhcsira halálát vagy időtlen születését eredményezik; és pedig azon czélzattal, hogy a méhmagzat életétől fosztassék meg, vagy idő előtt, életre nem való állapotban születtesék; továbbá jogtalanul, mert ha a cselekvény az anya életének megmentésére mellőzhetetlennek bizonyulna, a kötelelességek összeütközésénél fogva, a végszükség mentő körülményének van helye. (408. §. 3.) A büntett a magzatnak az alkalmazott szerek folytán halva, vagy időtlenül történt születésével, és ebből bekövetkezett halálával végeztetik be; ellenkező esetben bűnkisérletnek, a mennyiben pedig a meg nem egyező anya is egészségében sértetett, vagy életét veszttette, bűnhalmazatnak van helye. (158. 159. §.)

1. Kálmán I. 58. csak az anyákat említi: „Mulieres partum suum necantes Archi-Diacono allatae poenitentiam agant.“ A kik az anyával büntette elkövetésében közreműködnek, kifejtett tevékenységökhöz képest, mint felbojtók, tettesek vagy segédek kerülnek beszámítás és büntetés alá. H ä b e r l i n : Grunds. III. 74. l.
2. Űszög (mola) azaz méhcsira, mely emberré nem fejlődhetik, e büntett tárgyat nem képezi. A régibb megkülönböztetés élő, lélekkel bíró (foetus formatus, animatus, vivus, vivificatus), és élettelen, lelketlen méhmagzat (foetus non vivus, inanimatus) közt, melytől e büntett tényálladékat feltételezték, és melyet a glossatorok a fogantatás 40. napjától, a régibb német törvények a nem megkülönböztethetőségétől, ujabban a méhmagzat életmozgalmaitól számítottak, az élettan ujjab kutatásainál, az idő meghatározása nehézségeinél fogva nem bir többé fontossággal. B a u e r : Lehrb. 173. §. H e f f t e r : Lehrb. 264. 266. §. F e u e r b a c h : 392. §. B e r n e r : Lehrb. 177. §.
W a l c h : Disquis. de genuino forte distincto, inter foetum anim. et inanimat. Jenae 1768--1783.
3. Az anya akaratja ellen elkövetett elhajtás sokkal súlyosabb beszámításu, minthogy kettős sértést foglal magában. Egyébiránt azon körülmények, melyek a gyermekölésnél az anyára nézve nyomossággal birnak, itt is tekintethe veendők. (424. §.)
4. Az alkalmazott belső (dynamicai) vagy külső (mechanikai) eszközök, és a halva vagy idétlenül történt születés közti okbeli kapcsolat, müértök által bebizonyítandó. Az egész bizonyossággal ritkán törtenhetvén, ha az eszközök alkalmazása és azok után bekövetkezőt idétlen szülés kétségtelen, annak más okai ki nem mutathatók, a tényálladék megállapítottnak tekintetik. H ä b e r l i n : Grunds. III. 76. l.
5. Többen (H e f f t e r , M a r t i n , M i t t e r m a i e r stb.) e büntett bevégzéséhez az idétlen szülés eszközlését elégségesnek vélték, a többség azonban tekintettel e büntett célzatára, csak a gyermek halálával tekinti bevégzettnak. S z o k o l a y : Büntetőjogt. 265. l. M a r e z o l l : Criminalr. 103. §. B e r n e r : Lehrb. 177. §.
6. Habár tagadhatlan, hogy idétlen szülés vétkeességből is származhat, e büntett tényálladékhöz a törvényhozások, a gyakorlat és írók többsége (F e u e r b a c h , M a r t i n , R o s s h i r t , B a u e r , M a r e z o l l , S z o k o l a y stb.) szándékosságot követelnek, mert a vétkeesség az anya részéről, viszonyzatánál fogva a teste kiegészítő részét képező méhcsirához, büntethetőnek nem tekintethetik ; mások részéről a súlyos testi sértés tényálladékat képezheti, melyet viselő nő irányában az ujjab törvényhozások szigorubban fenyitene. B J. 157. §. H ä b e r l i n : Grunds. III. 76. l. Ellenkező véleménynyel van M e i s t e r : Princ. 166. §. H e f f t e r : Lehrb. 265. §. M i t t e r m a i e r : Feuerbach 393. §. J a r c k e : Handb. III. 392. l.

429. §.

E büntett megfenyítése iránt hazai törvényeink nem intézkedvén, törvényszéki gyakorlatunk szerint, a körülményekhez mérendő börtönbüntetéssel sujtatik; a halálbüntetés ez esetben többé nem alkalmaztatik. (1723. 12. §. 5.). Az ABT. az anyát, megkísérlett elhajtásnál, hat hónaptól egy évi első foku, véghezvittnél egy és öt év közötti súlyos börtönnel fenyíti; ugyan-ezen büntetés, de súlyosbitással (216. §.) éri a bűnös atyát is. A ki pedig azt az anya tudta és akarattja ellen megkísérli, vagy eszközli, egy és öt, ha az anyának élete veszélyeztetve lön vagy egészségében ártalom okoztatott, öt és tiz év közötti súlyos börtönnel büntetendő. (ABT. 144—148. §.) A BJ. a házasság anyát a büntett bevégezéseért négy, a nem házast három évi rabsággal, felbojtóikat, segédeiket hason büntetéssel fenyíti. Az anya tudta és megegyezése nélkül rossz célzattal tett kísérletét két, e büntett bevégezését, vagy ha az anya súlyos betegségbe esett, öt évi rabsággal, ha meghalt, szándékos emberölésként bünteti. (BJ. 139—143. §.)

1. Kálmán I. 58. melyet némelyek a gyermekölésre értenek, a bűnös nőt egyházi vezeklés alá vette. Hazai íróink közül B o d o, H u s z t y, V u c h e t i c h, S z l e m e n i c s a már élettel bíró és mozgó (foetus animatus) méhmagzat elhajtását halállal, egyébiránt birói mérséklés szerint fenyitendőnek tartják: „Ezen büntett törvényszékeink szokásából birói mérséklés szerint büntettetik, kivéve ha az elűzött magzatnak anyja méhében tett mozgásaiból bebizonyodnék, hogy az már élő magzat volt, és egyszersmind napfényre jönne, hogy életét elűzés által vesztette el; mely esetben mint a magzatot vagy vérséges rokona vagy más valaki üzte el, úgy vagy a rokonyilkosságnak vagy a közönséges gyilkosságnak törvénybeli büntetében marasztaltatik.“ S z l e m e n i c s: Fenyítő törv. 73. §. K a s s a y (Magy. büntetöt, 40. l.) az alattomos gyilkosság fajtái közé sorolja. Helyesen

mondja azonban Szokolay: „Ámbár némely tudósaink gyilkosságnak veszik az élő gyümölcs elűzését, eljárásunk csak börtönnel szokta azt büntetni.“ Büntetőj. 265. l.

2. Hogy az ABT. 147. §. szavai: „Ezen büntetben teszi magát bűnössé az is, ki bár miféle célból, az anya tudta és akarata ellen magzatának elhajtását eszközli vagy eszközölni megkísérti;“ kelleltinél tágasb jelentőségűek, és az anya élete megmentésére orvos által eszközölt elhajtásra nem alkalmazhatók, az igazság általános elveiből, a magyarázat józan szabályaiból foly.“ Herbst: Öster. Strafr. I. 267. l. Mittermaier: Versuch d. Abtreib. d. Liebesfrucht. Gerichtssaal, 1855. I. köt. 3. l.
3. A Carolina az élő méhcsira elhajtását (lebendig Kindt) pallossal, nőszemélyeknél vízbeutasztással fenyegeti (PGO. 133.), a nem élőnek elhajtása a bíró belátása szerint büntetendő. Az újabb törvényhozások az anyát egy évtől nyolczig, az atyát négytől tízig, az aya akaratja elleni eseteket egész husz évi szabadsággal fenyegetik. Heffter Lehrb. 266. §.
4. Pöckel: Dissert. de crimine partus aborti. Halae 1582. 2. kiad. 1749.
- Böhmer. Dissert. de caede infantis in utero. Halae 1732. 2. kiad. 1740.
- Lieberkühn: Dissert. de crimine proc. abortus. Halae 1772.
- Lamaison: De crimine partus abacti. Lugd. 1819.
- Van der Brocke: De crimine partus abacti. Gand. 1830.
- Fabrice: Lehre v. Kindesabtreibung u. Kindesmord. Erlang. 1869.

Ötödik czim.

G y e r m e k k i t é t e l.

430. §.

A gyermekkitevés büntette (expositio infantis), koránál fogva gyámoltalan gyermek szándékos kitevése, vagy elhagyása, azon czélzattal, hogy megmenetése a véletlenre bízassék. E büntett nem irányul ugyan határozottan a gyermek élete ellen, de miután azt a tett természeténél fogva veszélyezteti, az élet elleni merényletek közé számítható.

1. A gyermekkitevéshez hasonlít haladt koru, beteges, gyámoltalan személyek elhagyása, miért is a kánoni jog c. un. X. de infant. et languidis exp. nyomán, több újabb törvényhozás azokat is kapcsolatosan felemlíti (porosz bt. 183. szász 131. würtemb. 256. hannoverai 239. badeni 261. bajor 247. berni 137. stb.) míg a Carolina (PGO. 132.) code pénal 329. és a dolog természeténél fogva, azok ellen elkövetett merényletek, inkább az ölési vagy testsértési büntett jellegével bírnak.
2. A római jog régebben a gyermekkitevésről az atyai hatalom tág körénél fogva, nem intézkedett. később a keresztény elvek befolyása alatt a gyermek életveszélyeztetésének szempontjából fenyték alá vette; fr. 4. D. de agnosc. v. alend. lib. c. 2. C. de infant. expos. c. penult. C. de patria potest. nov. 153.

431. §.

Alanyai e büntettnek mindazon személyek, kiknek felügyeletük s gondjuk alatt kisedek állanak, kiválólág tehát a szülők, tápszülők, gyámok, de azokon kívül mások is, kik gyermekek gondviselésével megbízzattak, vagy azt, habár önként magukra vállalták. Tárgyai koruknál fogva gyámoltalan, kised gyermekek, kik önmagukon még nem segíthetnek, mások ápolására szükségkép szorulnak, akár legyenek törvényesek, akár törvénytelenek; koruk szoros meghatározása elvileg alig lehetséges, és legbiztosabban a bíró belátására hagyatik. A bűncselekvény abban áll, hogy a kised oly helyre vitetik vagy hagyatik, hol a reá nélkülözhetetlen segélytől mefosztva, életének megmentése a véletlentől tétetik függővé. Ez e büntettnek közvetlen célzata; közvetett céljai közé a tartási gondok elhárítása, a gyermek családi, öröködési jogai meghiusítása, vagyonának eltulajdonítása az anya női becsületének fentartása tartozhatik; kizárásával mindazáltal az ölési szándéknak, mert azzal vagy oly módon elkövetett kitétele a gyermeknek, mely valóságos

halálos veszedelemmel jár, a gyermekölés vagy gyilkosság megkísérlett, illetőleg bevégzett bűntényét létesítené. (424. §.) A büntett a gyermek elhagyása által végeztetik be; bekövetkezett halála vagy megmentése a beszámítás fokozatát, de tényálladékát meg nem változtatja.

1. A mondottak szerint dajkák, szolgálók, kikre gyermekeket bízna, lehetnek e büntett alanyaivá, sőt még az is, ki a kitett gyermeket magához veszi és utóbb ismét elhagyja; habár több író (F e u e r b a c h, M a r t i n, H e f f t e r, S z o k o l a y stb.) és törvényhozás csak oly személyekre szorítják (würtembergi, hannoverai stb.) kik a gyermek eltartására kötelezettséggel bírnak. H e f f t e r : L e h r b. 272. §. H ä b e r l i n : G r u n d s. III. 83.
2. Némelyek csak az újon született gyermeket tekintik e büntett tárgynak, míg mások a francia code penal nyomán azt a gyermekkor törvényes határáig, mások a körülményekhez képest a tizennegyedik évig kiterjesztik, mások pedig azon feltételhez kötik, hogy a gyermek eredete, állapotja iránt felvilágosításokat még ne adhasson. H e f f t e r : L e h r b. 272. §. B e r n e r : L e h r b. 178. §.
3. Az írók közül többen (F e u e r b a c h, H e f f t e r, S z o k o l a y stb.) és némely törvényhozások (hassiai, badeni bt. B.J.) e büntett céljául határozottan a tartási gond elhárítását jelölik ki. Az ugyan rendszeren történik, a nélkül, hogy más célok e büntett természetével feltétlenül ellenkeznének, mi onnan is kitűnik, hogy habár a lelenczházakba küldött gyermekekre nézve is, a tartási gond másokra háríttatni céloztatik, e büntett tényálladéknak helye nincs. B a u e r : L e h r b. 276. §. B o d ó korában a kitétel gyakrabban a női becsület megóvása végett töltént: „Nihil communius et frequentius est, praesertim apud eminentioris status faeminas, si contingat ipsas labi, quam . . . liberos clam exponere. Iurispr. crim. 204. l.
4. Hogy ezen büntett jellemző vonása a gyermek véletlenre bízásában áll, és annál fogva oly körülmények közt, melyek megmentése véletlenségét kizárják, annak helye nincs a lf. törvénysz. 1858. oct. 5. döntvénye, hazánkban a kir. tábla 1864. dec. 20. 5991. sz. és a hétszemélyes tábla 1865. marc. 16. 863. sz. ítéletei is bizonyítják. Törv. Csarn. 1866. 3. sz.
5. Azíránt, vajjon ki a gyermek fölött megmentéseig örködött, bevégezte-e? e büntettet vagy sem, szétágaznak a vélemények. H ä b e r l i n : G r u n d s. III. 85. l.

432. §.

Hazánk törvényei a gyermekkitevést nem említvén, e büntettet törvényszéki gyakorlatunknál fogva a bíró mérséklése szerint meghatározandó szabadságbüntetés éri; (1723. 12. §. 5.), mely az elhagyás helye, ideje, körülményei, a kitevő viszonyzata, a megmentés valószínűségéhez és a bekövetkezett eredményhez képest enyhébbre, vagy szigorúabbra szabatik. Az ABT. mindenkit, ki gyermeket oly korban, midőn élete megmentésére magának segédelmet szerezni tehetetlen, kitesz a végett, hogy azt halálos veszedelembé ejtse, vagy megmentését a véletlenre bizza, bármi ok indította is arra, ha a gyermek rendszerint járt helyen, és oly módon tétetett ki, hogy megmentését alaposan várni lehetett, hat hótól egy évig, ha mind a mellett a gyermek halála történt, egytől öt évigleni börtönnel, ha az érintetteknel kedvezőtlenebb körülmények között tétetett volna ki, egytől öt, és ha halála következett, öttől tiz évigleni súlyos börtönnel fenyíti. (ABT. 149 — 151. §.) A BJ. a gyermekek és más gyámoltalan személyek elhagyását egybefoglalván, alanyainak a szülőket és mindazokat tekinti, kikre a gyermek bízva volt, kik az érintett személyek gondját viselni kötelesek. Büntetésök, ha a gyermek vagy gyámoltalan személy sértetlen maradott, egy, ha megsérült, két, ha meg nem találtatnék, de halála nem bizonyos, három, ha meghalt, négy évig terjedhető rabság; ha a kitétel azon határozott célzattal történt, hogy meghaljon, két annyira terjedő rabság, mint e célzat nélkül, hason körülmények közt lett volna. Kik elhagyott gyermeket vagy gyámoltalan

személyt megtalálván, annak sem gondját nem viselték, sem a felsőbbségnek az iránt jelentést nem tettek, ha annak folytán sértése történt, két hónapi, ha meghalt, hat hónapi fogsággal büntethetők. (BJ. 144—150. §.)

1. Az ölési szándokkal eszközölt kitétel, más büntett tényálladékát képezvén, büntetésének is ahhoz kell méretni. Egyébiránt a kitétt és megtalált gyermekek közkölségen történendő elhelyezését és nevelését 1790. april 20. 13029. sz. HI. hagyta meg; a feltételeket, melyek alatt magyar lelenczek a bécsi lelenczházba felvétetnek 1807. mart. 31. 6230. sz. HI. tette közzé; 1845. jan. 21. 2172. sz. HI. pedig a szoptatás végett kiadott csecsemők fölötti szigorú felügyeletet, a visszaélések szoros vizsgálatát és megfenyítését rendeli. Lad. Linzba uer: Codex sanit. medic. III. köt. 3t. oszt. 637. l.
2. Az ABT. 149. §. kifejezése: „Halálos veszedelembé ejtse,“ nem magyarázható oda, mintha a gyilkossági szándokkal történt kitétel is, e büntett fogalma alá tartoznék. Lf. törv. döntv. 1853. nov. 10. Herbst: Öst. Strafr. I. 268. l. Entscheid: I. 68. l.
3. A BJ. célzatul a szülői kötelesség terhétől menekülést említi; a törvénytelen anyát, mely e büntettet elköveti, a kiszabott büntetések felével sújtja; a csecsemőknek lelenczházban letételét büntetés alá nem veszi. BJ. 144. 148. §.
4. Büntetése a német közös jog szerint (PGO. 132.) a bíró belátásától függött; ha a gyermek meghalt, a vétkes emberölés büntetésének volt helye. Az újabb törvényhozások a körülményekhez képest szabadságbüntetéssel három hótól tíz évig fenyítik. Heffter: Lehrb. 273. §. Häberlin: Grunds. III. 85—92. l.
5. Carp zow: Diss. de infantib. expositis. Lips. 1697. 4. kiad. 1741.
 Z a n g e: Diss. de expositione infantum eiusque poena. Giess. 1713.
 M ü l l e r: Diss. de expositione infantum. Altd. 1717.
 S e i s s e r: De liberis expositis. Quedl. 1718.
 H e i n z e: Dissert. de eo quod iustum est circa expositionem infantum. Lipsiae 1781.
 H e n n e: Diss. de exposit. inf antum ex idea iuris naturalis rom. et germ. Erford. 1756.
 T h o m a s: De infantum exposit. Lovanii. 1826.

MÁSODIK CZIKK.

Büntettek a testépség és egészség ellen.

Első czim.

Súlyos testi sértés.

433. §.

A súlyos testi sértés büntette (violatio corporis) sajátlagos értelmében, ember testi épségének vagy egészségének jogellenes súlyosabb megsértése ölési szándok nélkül. Ily kiterjedésben magában foglalja az a külső és belső, szándékos és vétkes, a test épségére vagy szellemi erők működésére vonatkozó súlyosabb bántalmazásokat; mert míg hazánk törvényei a csekélyebb sértéseket, (1486. 15. 1492. 56. III. 31. 1723. 10.) a személyek minőségéhez képest, a nagyobb, vagy kisebb hatalmaskodás magánvétségének fenytékével sujtották, a gyakorlat a szüleverésen felül (1723. 12. §. 2.) mások súlyosabb sértéseit is bűnvádi kereset alá vette; mit újabb törvényeink (1840. 9. §. 20. 31. 1868. 21. §. 94. 95.) megerősítettek, és törvény-székeink legújabb gyakorlata minden kétségen kívül helyez.

1. Testi sértések nem csak önálló büntettként, hanem más büntettekkel mint végrehajtási eszközeik (péld. rablásnál) vagy következményeik (péld. erőszakos nemi közösülésnél) fordulnak elő, s ez esetekben a főbüntett súlycsitását, vagy bűnhalmazatot szülnek; némelykor más büntett minősített kísérletét (péld. gyilkosságét) képezik. H ä b e r l i n : Grundsätze III. 92. l.
2. Ezen büntett az egészség súlyosabb rongálását szülvén, czélszerűen az egészségsértés neve alatt tárgyalthatnék, de az újabb törvényhozások, nevezetesen az ABT. és BJ. nem különben törvényszéki gya-

korlatunk, a súlyos testi sértés elnevezésével élnek. Häberlin: id. h. 93. l.

3. Mig Vuchetich a súlyos testi sértéseket általán magánkereset alá tartozóknak állítja, (Instit. iuris crim. 263. 264. §.) Szlemenics a gyakorlattal összhangzólag írja: „A tetemsértés egyéb fajtái (t. i. a szülők veretésén kívül) többnyire polgári törvényszéki perrel, t. i. a sérelmet szenvedett polgári személynek polgári állapotjához képest vagy czélgéres vagy kisebb hatalmaskodás perével szokás boszulni. Azonban annak sem áll semmi is ellent, sőt szokásban is van, hogy a tetemsértésekért, főleg ha súlyosabbak volnának, és a bűnös csekély vagyonnal bírna, hatalmaskodás pere helyett, a büntetthez mérendő büntetés végett fenytő per indíttassék.“ Fenyítő törv. 76. §.
4. Az 1462. 2. az ország nagy (rendes) biráinak, 1495. 4. a rokonok sebesítését, a testesonkitást és szemvájást általában hűtelenségnek nyilvánította, összhangzik az I. 14. §. 5. 11. 13. főleg 15. „Item mutilatores membrorum et eruitores oculorum.“ Mindezen eseteket az 1723. 10. nagyobb hatalmaskodásnak jelentette ki, ugyanczint az 1723. 7. az országgyűlési tagoknak sértését is, míg Erdélyben a legújabb ideig hűtelenségnek tekintettek. Frank: Közigazság. törv. I. 718. 724. l. Wenzel: Magyar Erdélyh. magánjog II. 113—123. . Dosa: Erdélyh. jogtud. II. 272—273. l. Suhajda: Magy. anyagi jog. 291. §.
5. Az 1840. 9. a mezei rendőrségi kihágásokról rendelkezvén, §. 20. nyíltan kijelenti: „Vérengzés esetében (in casu cruentationis) a büntető törvények rendelkezésének lévén helye“ §. 31. a császárok sértéseire vonatkozólag: „Azonfelül vétsége fokozatához képest, a büntető köz-törvény rendelete szerint is (iuxta dispositionem legum criminalium) fenyíttessék meg.“ Az 1868. 21. §. 94. 95. a pénzügyi hatóság kiküldöttjei ellen, vagy azok részéről elkövetett súlyosabb sérülések eseteit bűnvádi kereset alá veendőknak rendeli. Az újabb gyakorlatot a k. kuriának számos ítélete bizonyítja. Törv. Csarn. 1862. 9. 12. 32. 33. 1863. 8. 49. sz. stb. Jogtud. Hetilap. 1865. 2. sz.
6. A római jog a testi sértéseket általában, önálló büntettnek nem tekintette, hanem némely esetek kivételével vagy in iuriának, vagy damnum iniuria datum-nak, vagy erőszaknak (crimen vis) vette. E nézet az olasz criminalistákra és a német közös jogra is befolyással bírván, a Carolina külön büntettként nem említi; miért is rendszerint csak magánkereset útján vétettek fenytők alá; mi hazai jogunk hason intézkedéseit magyarázhatóvá teszi. Feuerbach: Lehrb. 245. §. Bauer: Lehrb. 178. 179. §. Heffter: Lehrb. 282. §. Berner: Lehrb. 173. §.

434. §.

E büntett alanyai mind egyesek mind többen lehetnek. Tárgyát minden ember, közvetlenül annak testépsége és egészsége képezi, kivételével a felségnek, kinek tettelegesen bántalmazása a felségsértés büntettét állapítja meg. A bűncselekvény mások testi épségét vagy egészségét megsértő tettek vagy mulasztásokban áll, akár történjék a sértés nyíltan vagy alattomosan, akár külső bántalmazás (verés, vágás, törés, lövés stb.) vagy belsőleg alkalmazott ártalmas szerek által, akár eredményezzenek testi, akár elméleti betegségeket. Sulya a sértés minőségétől, befolyásától a testépség és egészségre, különösen a sértett szerv fontosságától, az okozott betegség vagy munkaképtelenség tartamától függ, és összeszerű esetben műértők látletele által határozandó meg; azoknak azonban jogellenesnek azaz jogalap nélkülieknek kell lennie. (249. §.) Az akarat elhatározása szándékos vagy vétkes, az előbbi határozott vagy határozatlan, megfontolt vagy rögtönös lehet, ki záratik mindazáltal az ölési célzat, minthogy ez a gyilkosság vagy szándékos emberölés bűnkisérletét szülné. E büntett a testépség vagy egészségnak valóságos megsértésével, végeztetik be.

1. A miket a gyilkosság tárgyairól mondottunk (406. §.), azok a módosítandók módosításával a testi sértésnél is alkalmazhatók.
2. A súlyos testi sértések hatásuk által a testépség vagy egészségre, különböznek ama tettelegesen bántalmaktól, melyek a becsületsértések (iniuriæ reales) körébe tartoznak. H a b e r l i n : Grunds. III. 96. l.
3. A sértő tett és sértés közötti okbeli kapcsolatot, minden esetben ki kell mutatni, és a gyilkosságra nézve felemlített körülmények itt is figyelembe veendőek. Hogy az orvosok, sebészek, szülészek látletele fontossággal bír, a mondottakból világos. (577. §.)

4. A jogellenességet kizárja a mentő körülmények közül, a vétlen önvédelem, (249. §.) de nem a fegyelmi hatalom, ez súlyos testi sértésre nem jogosít, visszaélései fenyték alá kerülnek. (88. §. 2. 3.) Az öncsonkításról más helyütt szoltottunk. (106. §. 5.)
5. Hogy a szándék, vétkekesség különböző fokozataihoz képest a beszámítás is különbözik; (257—259. §.) a szándékossággal vegyes vétkekességnek, nem különben bünhalmazatnak e büntettnél is helye lehet, (157. §.) természetéből, az igazság általános elveiből foly.

435. §.

A súlyos testi sértés minősítetté válik, részint a személyek, részint a sértés minőségénél fogva. Első tekintetben nyomos: a) a sértőnek szorosabb, különös kegyeletet, tiszteletet igénylő viszonya a sértetthez; hazai törvényeink nevezetesen az édes szülék sértését, tetteleges bántalmazását, megverését gyermekük részéről (1723. 11. §. 8. 9.) súlyos beszámításu bünvádi kereset alá veszik, b) a sértettnak állása, személyes tulajdonságai; ide sorolhatók, a törvényhasonszerűség elveinél fogva, azon személyek, kik a törvények különös oltalma alatt állnak, és hivatalos eljárásuk teljesítésében vannak. (413. §.) A második tekintetből minősítettek azon sértések, melyek a) a helyreállítás valószínűsége nélküli elmerongálást b) testi főleg orvosolhatatlan csonkítást, c) gyógyíthatatlan betegséget, d) a sértettnak hivatásai örökös tehetetlenségét, (1840. 9. §. 31.) különösen e) szavának, látásának, hallásának f) nemzési vagy fogantatási tehetségének elvesztését okozzák, mint a kiherelés (castratio) és magtalanítás (sterilitatis procuratio.) Különös tekintetbe veendőek továbbá a többek veresége közt történt súlyos testi sértések, (vérengzés, cruentatio), melyeknél a fenebb kifejtett elvekhez képest (422. §.) mindenkit az általa ejtett sérel-

mek beszámítása terhel; mennyiben azonban a súlyos sértés szerzője nem ismertetnék, vagy a sérelem csak kisebb sértések összhatása által keletkezett, mindnyájan, kik a tetteges bántalmazásban részt vettek, e büntettnék, habár enyhébb beszámítása alá kerülnek.

1. Hogy mind a személyes viszonyokat, mind a sértés nagyságát, törvényeink kiváló tekintetbe vették, bizonyítja az 1462. 2. 1495. 4. és az I. 14., melyek csak a rokonok és némely különös törvényes oltalmu személyek sebesítését; a tagszonkítást és szemek kivájasát pedig általában sorozták a hütelenségi esetek közé. Habár az 1723. 10. ez iránt változást tett, s ez eseteket is nagyobb hatalmaskodásnak nyilvánítá, (433. §. 4.), bűnvádi súlyosabb megfenyítésöket mind az 1840. 9. §. 20. 31. s 1868. 21. §. 94. mind törvényszéki gyakorlatunk igazolja.
2. Az 1840. 9. §. 31. az erdei, mezei, szőlőbeli csöszsök sértéseiről intézkedvén, kifejezetten büntető köztörvényi fenytést rendel, ha a megsértett élelmének keresésére ideiglen, vagy orvosolhatlan csonkítás esetében örökre alkalmatlanná lett.
3. Az újabb törvényhozások a súlyos testi sértések, nevezetesen a szándékosoknak több, rendszerint négy fokozatát különböztetik meg; némelyek a terhes nőszemélyen elkövetettet különösen kiemelik, és legtöbbször azok súlyát az egészségháborítás vagy munkaképtelenség időtartamától teszik függővé; nálunk törvényes intézkedések hiányában, annak meghatározása a műértők látletétől, a bíró belátásától tételeztetik fel. Heffter: Lehrb. 283. §. Häberlin: Grunds. III. 98—110. I.
4. A legsúlyosabb esetek közé tartozik a nemzű tehetség megsemmisítése, helyesen mondja Berner: „Einerseits macht dies Verbrechen den davon Betroffenen unfähig zur Begründung einer Familie. Andererseits ist die Entmannung in gewissem Grade eine Entgeistung. Aus dem Entmannten entschwindet ebenso sehr die geistige Manneskraft als die körperliche Mannbarkeit. Selbst die Züge des Gesichtes und der Ton der Stimme verlieren den Ausdruck der Männlichkeit.“ Lehrb. 173. §. A római jog a férfiaknál szigoruan (fr. 3. §. 4. fr. 4. §. 2. fr. 5. 6. D. ad leg. corn. de sic.), a kánoni jog mindkét nemre nézve emberölésként fenytette: „Si aliquis homini aut mulieri, aliquid fecerit vel ad potandum dederit, ut non possit generare aut concipere, aut nasci soboles ut homicida tenetur;“ cap. 5. X. de homicid. Hasonlag intézkedik a Carolina (PGO. 133.) külön említi a franczia code penal 316. cz. is, míg a törvényhozások többsége a súlyos testi sértések fajai közé sorozták.

436. §.

A szülők sértését és megverését, törvényeink sulyosan, a bíró bölcs belátása szerint, a körülményekhez képest halállal is fenytendőnek rendelik; és ez esetben a szülőnek gyermeke végképi kitagadását, törvényes osztályrészétöli megfosztását megengedik. (1723. 11. §. 8. 9. HK. I. 52. ITS. I. 7. §.) Egyébiránt a sulyos testi sértések, azok nagyobb vagy kisebb fokozatához mért (434. §.) a bíró által meghatározandó szabadságbüntetésekkel sujtatnak, melyekhez a gyógyítási költségek, a netalán szenvedett károknak megtérítése, és a fájdalomdijnak megítélése járul. (1840. 9. §. 31.) Nevezetesen az 1868. 21. tcz. 94. 95. §. szerint „pénzügyi hatóságok küldöttjei ellen, vagy azok által elkövetett sulyosabb sérüések egy éven tul is terjedő szabadságbüntetés alá esnek.

1. A szülékre vonatkozólag az 1723. 11. ekként szól: „Pariter et parentum verberatores et vulneratores, pro rerum aut factorum circumstantiis iuxta prudens arbitrium iudicis... mortis poenae subiacebunt.“ Jelen századunkban is 1821. atyját több ízben kegyetlenül megverő bereg megyei, 1837. pedig anyját kinzó zemplén megyei nemes, a kir. kurián is halálra ítéltek; mig ez utóbbi évben Bács-megye törvényszéke egy nemest, ki atyját megverte, két, a királyi tábla három, a hétszemélyes tábla négy évre ítélte. Palugyay: Megyerendszer III. köt. 12. l. IV. tábla. IV. köt. 46. l. IV. tábla 106. l. XX. tábla. Az újabb gyakorlat példái Pestmegyének 1865. évi a kir. tábla által is megerősített ítélete, mellyel R. Sándor tótfalusi földművest szülei bántalmazása miatt, három havi hetenként két napi börttel szigorított rabságra, Kecskemét városa 1864. dec. 13. 1804. sz. ítélete melyyel Kovács Imre és János édes atyjuk bántalmazása miatt három havi fogságra marasztalta; ez utóbbit a kir. tábla 1865. márcz. 1. 505. sz. a hétszemélyes tábla 1865. május 20. 1865. sz. alatt jóváhagyta. Jogtud. Hetilap. 1866. 3. sz. Törvénysz. Csarn. 1865. 48. sz.
2. A sulyos testi sértések iránti legújabb törvényszéki gyakorlat példájáu l szolgálhatnak többek közt a királyi tábla ítéletei Pukl Károly ügyében 1861. oct. 31. 915. sz. ki enyhítő körülményeknél fogva két heti

fogságra, és Koos István ellen, ki 1862. dec. 2. 2011. sz. két évi börtönre marasztaltatott; (Törv. Csarn. 1862. 9. sz. 1863. 8. sz.) a hét-személyes tábla pedig 1864. april 22. 1490. sz. alatt, több bűnösre vérengzés esetében Pest megye középponti törvényszéke által szabott tizennégy napi fogság büntetést jóváhagyta; 1869. april 15. 1671. sz. P. Mihályt három havi, 1871. sz. a. F. Jánost félévi börtöure ítélte stb.

3. A fájdalomdíjt az 1840. 9. §. 31. huszonnégy forinttól százig kimérendőnek rendelte, mi általános utmutatásul szolgál. Ugyanez a mezei, erdei szőlőbeli csőszöknek hivatalos eljárásuk közben vagy a miatti bosszúból történt megverését is közfenyték, az 1863. 21. §. 95. 96. pedig a pénzügyi közegek ellen vagy azok részéről elkövetett tetteges bántalmazásokat mint közvétségeket egy évig terjedhető fogságbüntetés alá veszi. Kisebb sértések gyakran mint kihágások (87. §. 4.) vétetnek fenyték alá; mi már régebben is nem nemesekre nézve gyakorlatban volt, mint B o d o tanusítja: „Quod ipsum intelligendum etiam de procis, talibus virginibus, quae illis nubere nolunt comas seu capillos abscindentibus; ut praeter poenam violentiae, arbitrarie poenae magistratuali subiiciantur.“ Jurispr. crim. 213. l.
4. A Carolina (PGO. 123) a nemzőtehetség megsemmisítését (magtalanítást) férfi részéről pallossal, nőnél vizbefulasztással, vagy más halál-nemmel fenytette. (192. §. 9.) Az újabb törvényhozások a testi sértéseket, tekintettel a szándékosság vagy vétékosségre, azok nagysága és következményeire pénzbírsággal, fogsággal vagy súlyos börtönnel 15 sőt 25 évig fenytik. H ä b e r l i n : Grunds. III. 124—138. l.

437. §.

Az ABT. súlyos testi sértéseknek azon ellenséges szándokból eredt bántalmazásokat veszi, melyek ölési czélzat nélkül, a) a sértett egészségének háborítását, vagy hivatására tehetetlenségét, legalább husz napig, b) elméjének megrongálását, vagy c) egyébiránt súlyos megsértését eredményezik; d) ha enyhébbek is, édes szülék, köztisztviselők, lelkészek, műértők, tanuk ellen, hivatásuk gyakorlatában vagy e miatt követtetnek el. Büntetésök hat hónaptól egy, súlyosító körülmények közt öt évigleni börtön. Ez azonban egy és öt közötti súlyos és súlyosbitottá emelkedik, a) ha a magában

véve ugyan csekélyebb sértés, életveszélyeztető eszközzel vagy módon merényeltetik, b) a súlyos sértésre irányzott határozott szándok, akár mi módon bebizonnyulna, c) a sértéstől harmincz napi egészségháborítás vagy hivatási tehetetlenség keletkezett, d) a cselekvény különös kinokkal egybe volt kapcsolva, e) a támadás szövetkezés folytán vagy álnokul történt, f) a sértés életveszélyessé vált. Ötötől tiz évi súlyos börtönnel fenytetik pedig, ha a sértés a fenebb érintett súlyos következmények egyikét (435. §. a—e) vagy a sértett feltűnő megcsönkitását, elcsufítását eredményezte. Verekedésnél ejtett súlyos sértés esctében, az ismert szerzőket a megérintett büntetési szabványok érik; ha azonban a súlyos sérelem többek összehatásából eredt, vagy szerzőjét bizonyosan ki nem tudhatni, mindnyájan, kik a sértettre kezöket vetették, hat hónap-tól egy évigleni börtönnel fenytitnek. (ABT. 152 — 157. §.)

1. A határozott szándoku súlyos sértésnél, a magasabb büntetési szabvány, a kísérletre is alkalmazandó. ABT. 155. §. a.) MR. 1856. márcz. 4. 3642. sz.
2. Az ABT. 156. §. ekként szöl: „Ha pedig a büntettből a) a sértettre nézve szavának, látásának vagy hallásának elvesztése, vagy marandó gyengesége, nemzö tehetségének, szemének, karjának vagy kezének elvesztése, vagy valamely más feltűnő megcsönkitás, vagy elcsufítás, vagy b) örökös sinlödés, gyógyíthatlan betegség, vagy a helyreállítás valószínűsége nélküli elmerongálás, c) vagy a sértettnek hivatalrai örökös tehetetlensége következett, ugy a súlyos börtön büntetés öt és tiz év között szabandó ki.“
3. A verekedés közötti súlyos testi sértés törvényes következményeire nézve, ha az többek összehatásából eredt, vagy szerzőjét ki nem tudhatni, a felségárulásról mondottak alkalmazandók. (233. §. 6. 333. §. 4.)
4. Vétkeiségből eredt súlyos testi sértések, mint kihágások egytöl hat hónapigleni fogsággal, ha azonban különös veszélyességü tárgyak (349. §. c.) vagy viszonyok közt követtetnének el, mint vétések hat

hónaptól két évigleni szigorú, a czélzatos verekedéseknél előforduló kisebb sértések, ha legalább látható nyomokat és következtetéseket hagytak, mint kihágások, három naptól hat hónapigleni fogsággal fenyítettnek. ABT. 335. 337. 411. §.; Nyomokat nem hagyó nyilvános bántalmazások, a becsületsértések közé tartoznak. ABT. 496. §.

438. §.

A BJ. a szándékosan, meggondolt eltökéléssel elkövetett súlyos testi sértéseket, ha a sértett a) harmincz nap után meghalt, b) minden munkára állandóul alkalmatlan lett, c) elméjében vagy egészségében úgy megromlott, hogy kigyógyulása nem valószínű, négy évi; d) ha megcsonkított, e) valamely érzékétől megfosztott, f) szembetünőleg elcsufított, g) foglalkozására alkalmatlanná lett, vagy h) három hónapnál hosszabb betegsége okoztatott, három i) enyhébb esetekben, melyek még is betegségeket, tetemes sebet vagy csonttörést eredményeztek, két évi, k) kísérletöket egy évi rabsággal, l) az indulatos felgerjedésben határozott és elkövetetteket pedig ezen büntetések felével fenyíti. Ha azonban kegyetlenség jött közbe, a büntetés felével súlyosítható, ha pedig valaki atyján, anyján, azok szülőin vagy terhes nőszemélyen követte el, két annyival, mint más személyek ellen, mérhető ki. Súlyos vétkességnél az érintett szabványok negyedrésznél, enyhénél egy havi fogságnál többre nem terjedhet. A szándékos súlyos sértés a)—h) alatt említett eseteiben hivatalból, egyébiránt csak a sértett fél, illetőleg hozzátartozói panaszára vétethetik fenyíték alá, és a sértő a törvényes büntetésen és orvoslási költségeken kívül, a szenvedés, gyalázat és meggátolt kereset fejében a bíró által meghatározandó, de huszezer forintot meg nem haladható pénzbírságra ítélendő. Ha ily nemű sértések köztisztvi-

selőn hivatalos eljárásban, vagy a miatt követtetnének el, e körülmény a beszámítást tetemesen súlyosítja. (BJ. 452. §.) Verekedés közben történt súlyos sértéseknél a tettesek azok nagyságához képest, ha azonban a bekövetkezett eredményt nem egyes sértések, hanem többek összehatása okozta, vagy ha a súlyos sértés szerzőit ki nyomozni nem lehet, a sértők, vagy ha azok nem is mertetnek, mind, kik tetteleg a verekedésben részt vettek az egész eredmény nagysága szerint büntettetnek. (BJ. 151—169. 167—174. §.)

1. Az általános mentő körülményeken kívül, a fenebb említettek (408. §. 4.) itt is nyerik alkalmazásukat. BJ. 161. §.
2. Verekedés közben elkövetett súlyos sértésnél a sértett vagy hozzátartozói panaszán kívül közkeresetnek csak akkor van helye, ha a sértések olyanok, hogy verekedésen kívül is az alá veendők. Díjak és orvoslási költségek csak akkor ítélendők meg, ha a sértett személy egyedül megtámadtatása következtében, önvédelmére vett részt a verekedésben. BJ. 174. §.
3. A ki erőszakos cselekvése által másnak szándékosan súlyos fájdalmat okoz, a mennyiben az súlyos sértéssé nem válnék, ezeröt-száz forintig terjedhető pénztírsággal, nagyobb beszámításnál egy évi fogságig, ki azt édes vagy öreg szülőinek tette, mindenkor fogsággal büntetendő, és fenytékét akkor sem kerülí el, ha szülei a sértést tüstént viszonozták; azonfelül a fájdalomdíjban is elmarasztaltatik; közkereset csak a sértett fél panaszára, sőt házastársak közti bántalmazásnál egyáltalán nem indíthatatik. BJ. 276—280. §.
4. *Simon*: Dissert. de iustitia hominis circa membra. Jenae. 1625.
Schrätter: Dissert. de inre circa vulnera. Jenae. 1671.
Beier: Diss. de eo, quod iustum est circa vulnera. Jenae. 1701.
Friedrich: Diss. de vulnerum satisfact. Alt. 1781.
Titmann: Diss. de delictis in vires mentis hum. Lips. 1795.
Finger: Beurtheil. d. Körperverletzungen. Wien. 1852.
Lehmann: Körperverletzung. u. Tödtungen auf deutsch. Eisenbahn. u. die Unzulängl. d. Rechtsschutzes. Erlang. 1869.

Második czim.

P á r v i a d a l.

439. §.

A párviadal (duellum) tágasb értelemben, két személynek kölcsönös megegyezéssel, öldöklő fegyverrel vivott harca; az magában foglalja mind a szoros értelemben vett párviadalt (duellum in sensu stricto, praemeditatum), mely megelőzőtt kihívás és elfogadás folytán, meghatározott időben és módon történik, mind az összeütközést (recontre), mely indulatos fölgerjedésben rögtön létesül. Bűnössége, az önsegélynek illetéktelen, a jogrenddel ellenkező alkalmazásán, az élet, testi sétség és egészségre vonatkozó veszélyességén, végre a polgárok személyes szabadságára az uralkodó előítélet folytán, gyakorlott kényszerítő hatásán gyökerezik.

1. A párviadalt rendszerint becsületsértés magtorlása végett, szokásos szabályok szerint vivják, de sem keletkezésének más indokai, sem a szokásos szabályoktól eltérés e büntettnak tényálladókát meg nem változtatja; miért is az ABT. 158. azt „bármely okból” keletkezhetőnek mondja. Heffter: Lehrb. 369. §.
2. A rögtönös párviadal vagy összeütközés, az előbb szokásos fegyverviselésből vette eredetét, annak megszüntével, és ezen párbajok helyessége iránti vélemény változtatával, majdnem végkép elenyészett, és csak a katonaságnál fordul elő, miért míg a régibb törvényhozások azt az indulatos felgerjedés folytán enyhébben büntették, az újabbak hallgatással mellőzik, és még csak a katonai törvénykönyvekben, nevezetesen az ausztr. kat. bt. 445. §. érintetik. — A fegyveres megtámadások (attaque) az érintett okokból hasonlóan megszüntek, s a mennyiben előfordulnának, az ölés, súlyos testi sértés, illetőleg vétlen önvédelem elvei nyernék alkalmazásukat. III. 1752. aug. 7.
3. A párviadal osztályozására nézve mind az írók, mind a törvényhozások szétágaznak, míg többségük (Meister, Feuerbach, Bauer,

Heffter, Häberlin, Szokolay, Berner stb. württembergi bt. 201—5. braunschweigi 119—22. hannoverai 174—177. bajor 162—167.), mint tilos önségélyt, a közbűntettek közt, mások (szász 247—258. badeni 326—34.) a becsületsértések után, mások (hassziai, berni, belga ABT. és BJ.) a testétség elleni bűntettek közt említik fel. Azok nyomán a helyen tárgyalandónak véltem, habár az ellenkező okok nyomosságát félre nem ismerem. Häberlin: Grunds. II. 222—228 l. Berer: Lehrb. 213—214. §.

4. A római jogban meg nem érintett párviadatok, részint a középkorban szokásos istenítéletekből, részint a fegyveres önségélyből a germán népeknél vették eredetüket helyesen mondá Meister: „Ad medii aevi licentiam et statum inordinatum pertinuit, duellorum usus admissus“ Princ. iur. crim. 326. §. Ámbár az egyház egész tekintélyével ellenök nyilatkozott (c. 2. X. de cler. pugna.) a tridenti zsinat általában tiltalmazta: „Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex christiano orbe penitus exterminetur“ c. 19. sess. 25. de reform; a vívókat és segédeiket, kiközösítéssel, az egyházi temetés megtagadásával, fenytette: „Non obstante prava consuetudine etiam immemorabili“; és a világi törvényhozások is, a XVII. századtól kezdve szigorú fenyték alá vették, bizonyos körök és osztályokban végkép meg nem szűntek. Szokásos szabályaik Franciaországban a XVI. és XVII. században keletkeztek. A különböző törvényes intézkedések átnézetét adja Bopp: Rechtslexicon. III. köt. 515—524. l.
5. Leggyakrabban a párbaj Möser mondata szerint áldozat, melyet a vívók osztályuk, társas körök véleménye és nézeteinek hozni követelenek; de ép inuen foly a felelősség nagy sulya azokra nézve, kik ez elöítéletnek ott is részt törni törekszenek, hol a multban gyökeret vernie nem sikerült, és joggal mondja Häberlin: „Der Staat kann daher diese ritterlichen Gedanken, welches dem Zweikampfe zu Grunde liegen sollen, nicht respectiren, er erblickt vielmehr in ihm nur eine Verletzung der allgemeinen Rechtsordnung.“ Grunds. II. 226. l. Lsd. Toth: A párbaj. 12. l.

440. §.

A párviadal ez értelemben lényegesen különbözik a törvényszéki párbajtól (bajvivás duellum iudiciale), mely mint törvényszéki bizonyíték alkalmaztatván, az istenítéletek (ordaliak) egyik nemét képezé, és valamint a középkorban általában, úgy hazánkban is,

már sz. István alatt, szokásos és annál népszerűbb volt, minthogy a magyar nemzet előbbi nézeteivel teljesen megegyezett. Az illetők a király vagy bíróság határozatából, maguk, koruk, rendjük, kitünőbb állásuk által akadályoztatva, helyetteseik (pugiles, viador) által vettek. Az istenitétek többi fajainak megszüntével, más bizonyítékok lételében is, főleg a nemeseknél, folytonos alkalmazásban maradt; míg az abból eredt visszaélések folytán törvényeink más bizonyítékok hiányának esetére (in causis, in quibus omnis probatio deficeret), s a katonai udvari bíróságra szoríták; (1486. 18. 1492. 37.) minek következtében, főkép az egyház hatásánál fogva a XVI. században végkép elenyészett. A párviadal büntettéről törvényeink tüzetesen nem intézkednek, de az 1808. 11. §. 11. büntetés súlya alatt tiltja, felsőbb szabályrendeletek szigorú fenyíték alá vetik; (KL. 1752. jul. 14. HI. 1752. aug. 7.) minek folytán a gyakorlat bűnvádi kereset tárgyának tekinti.

1. Valamint a régi németek: „Deum bellantibus adesse credebant,“ úgy Bartal-ként: „Duellum maioribus nostris, quod ritu etiam gentilium dum viverent, Deum praeliis interesse credebant, tamquam pars avitarum religionum inter caetera probandi iuris media gratissimum,“ Coment. I. 343. l.; és ugyan e szerző szavaival élve, axiómává vált: „Aprobatissimo et consuetudinario regni iure, causas per productionem testimoniorum comprobatas duplici articulo scilicet duello vel iuramento definiendas esse.“ Id. h. 344. l. Pesty: A törvénytudomány párbajt leghelyesebben bajvivásnak nevezhetni véli.

Botka: De duellis hungar. litis decisoriiis. Pest 1829.

Pesty: Perdöntő bajvivások története Magyarországon. Pest. 1867.

2. Az 1486. 18. a helyettesek által vívott törvénytudományi párbajról eme szavaira: „Judicii genus extra hoc regnum in mundo inauditum,“ helyesen mondja Botka: „Usus duelli litis decisorii hungaris non fuit exclusive proprius; quare erronea est Mathiae VI. 18. és Uladiszlai I. 37. morem hunc ad solos hungaros restringentium expositio. Id. ért. 17. l. A ki másért párbajra kelvén, akarva magát legyőztette (proditio in iudicio duelli) becstelenséggel, örökös szolgasággal és jószágvesztéssel lakolt. Fejér: Cod. dipl. III. 2. r. 148. l. A bajvivás szabályait ld., Pesty Id. ért. 19—61. l. A viadorokról Uott. 62. l.

3. A városok polgárai közt kiváltságaik értelmében a törvényszéki párbajnak nem volt helye. Ilyenmő felmentések több példáját lsd. P e s t y : Id. ért. 116. l. A katonai udvari bíróság eljárási szabályai a Törvénytár mellékletei közt, a Quadripartitum nyomán olvashatók : „Observationes processus causarum milit. curiae regiae in facto honoris,” ezime alatt.
4. Már IV. Orbán pápa 1264. a magyarországi templomosokhoz intézett levelében az egyháziakra vonatkozó törvényszéki párbajt hazánkban erőlyesen kárhoztatá ; ugyanazt tevő 1344. VI. Kelemen pápa Nagy Lajoshoz irt intő levelében ; a XV. századig csekély sikerrel. A törvényszéki párbajoknak példái még a XVI. században is fordulnak elő : elenyésztökről mondja B o t k a : „Quemadmodum opinione sanctitatis et vehiculo religionis, iudicium hoc coaluit, ita non magis interverti debet, quam eodem cuniculo, quare evoluta in Consilio Tridentino s. 25. c. 19. probae duellaris iniquitas lataque desuper lex ecclesiae, sesiduum quoque a fatis Mathiae Corv: monomachiae abusum digno intulit tumulo.” Id. ért. 93. l. Még 1804. báró Leysinger a német birodalmi gyűlés felkérte, hogy a hassziai választó fejedelmet szorítsa, miszerint jogtalan igényeit Jesberg-re „coram iudicio Dei” karddal vivja ki ellene. Rechstlexicon III. 515. l. Angliában csak 1818. töröltetett el törvényesen, miután az évben a feledékenységbe ment törvényszéki párbaj bizonyítékára történnén hivatkozás, a bírák azt meg nem tagadhatónak tartották. P e s t y : Id. ért. 180. l.
5. Maria Theréziának 1752. szigorú leirata, hasonmása az e tárgyú 1668. jul. 30. német birodalmi törvénynek. Egész terjedelmében közli O s z w a l d t : Gyűjtem. 5—10. l. Az 1808. 11. tcz. a felkelő nemeség megfenyítéséről intézkedvén 11. §. nyíltan mondja : „Duellum, rixae certamina, verbera, animadversione excessui et delictis comensurata vindicabuntur.”

441. §.

Alanya e büntettnek két akármily rendű személy, kikhez a szoros értelemben vett párbajnál, rendszeren többen, nevezetesen a kihívás eszközlői (Cartellträger), és segédek (Secundanten) mint büntársak járulnak. Tárgya a vívott harc által veszélyeztetett közrend és magánbátorság. A büncselekvény a harcnak rendszerint bizonyos szabályok szerinti vivásában áll, öldöklő azaz oly fegyverekkel, melyeknek erősz-

kos használata, közönségesen életveszélylyel jár; és pedig a sajátlagos értelmű párbajnál meggondolt, az összeütközésnél rögtönös, szándokos elhatározással. Célja legtöbbnyire, bizonyos osztályok véleményének megfelelő elégtétel szerzése, becsületsértésért. Bevégeztetik e büntett a harc valódi megkezdésével, az öldöklő fegyverek, habár csak egy részről törént használatával. Addig a kísérletnek és az annak bűnössége iránti elvek alkalmazásának van helye. (261. §)

1. A párviadalban a bűnös közreműködés soknemű fajának van helye (135 —136. §.) mindazáltal a fenálló szokások szerint különösen említendők a kihívás eszközlői és a segédek (secundánsok), kik a harc szabályok szigorú megtartása felett örködni tartoznak. Azokhoz járulnak itt ott külön tanúk, kik a harc alakszerűségeit ellenőrzik, felbojtók, kik a sértett felet párbajra indítani törekszenek, orvosok, sebészek, kiknek büntethetőségéről alantabb szólándunk. (442. §. 4.) Hogy a segédek feltétlenül meg nem kívántatnak az 1752. KL. szavaiból: „Sive...certos patrinos (et ut aiunt) secundantes requisiverint, vel in conducto loco soli et sine illis comparuerint“ kitűnik.
2. A szokásos szabályok mellőzése, mennyiben a párviadal sajnos következményei megelőzésére, korlátozására czéloznak, a beszámítás súlyát emelik. Közönséges szokás szerint csak kard, szablya, pisztolyok használhatók.
3. Az 1752. KL. is a párbaj bevégezését, a harc valóságos kezdetébe helyezi, mert a fenebb érintett szavakat (ezen §. 1.) ekként folytatja: „Realiter et effective duellaverint rixatique fuerint;“ Oszwaldt. Gyűjt. 7. l. Ellenkezőleg az ABT. 158. mint alantabb látandjuk: (443. §.).
4. A kihívást és elfogadást némelyek csak előkészületnek tekintik, de ha annak is vétetnének, olyan természetűek, hogy már valóságos bűnkezdést tartalmaznak (127. §.), és azért csak akkor büntelenek, midőn önkényes visszalépés folytán, az általános elvek szerint azzá válnak. (130. §.)

442. §.

A fenebb érintett KL. (440. §.) a párbajvivókat (provocans et provocatus), segédeiket és mindazokat,

kik ahhoz járultak (*consilio auxilioque prômoventes*) még ha halál vagy súlyos sértés nem történt is, halállal fenyegetni, és a kivégeztetés helyén temetendőknek rendelni. A menekvők javait, ha idéztetve, meg nem jelenének, halálukig zár alá vétetni, és a makacssági pör megindítása után arczképöket bitófára szegeztetni, a kihívást és elfogadást pedig, ha a párviadal be sem következett, a személyek különbségéhez képest, tíz évi várfogság vagy börtönbüntetéssel, azonfelül kiutasítással, a kir. udvartóli eltiltással, hivatalvesztéssel, és tetemes pénzbürséggel büntettetni rendeli. A rögtönös megtorlásra alkalmat szolgáltatható bántalmakat kiutasítással és más szigorúbb büntetéssel, a rögtönös összeütközés színe és ürügye alatt netalán vívott szorosb értelmű párbajokat pedig, a körülmények megvizsgálása után, fejvesztéssel sújtja. A gyakorlat ez intézkedések szigorát enyhíté, és előforduló esetben a büntetés a bíró belátása szerint méretik ki, tekintettel a harczokára, módjára, feltételei és eredményeire, a büntársak kifejtett tevékenységére. (1808. 11. §. 11.) A kihívó beszámítása rendszerint súlyosabb, kivévén, ha a kihívott a párbajt szándékosan előidézni törekedett. Legsúlyosabb beszámításu, az egyik fél halálának multhatatlan feltételként történt kikötése.

1. Az 1752. KL. elvül mondja ki, hogy párbajra kiállani ki sem köteles s a miatt hírében, becsületében legkisebb csorbát sem szenved. „*Nul-lum famae, honoris, existimationis propter talismodi non comparitionem periculum, aut notam subiturus.*“ A párbajban elesetteknek, netalán szentelt temetőben már eltakarított hullái az ítélet után kiásandók, és a vesztőhelyen eltemetendők, fennmaradván még a kánoni büntetések is. A zár alá vett jószágok jövedelmei a kincstárt illetik: „*Ita tamen, ut alimenta interim uxori proliisque praebeantur, neque eiusmodi confiscatio diutius, quam ad dies vitae in fuga constituti extendatur;*“ a hivatalvesztésen kívül különösen felemlíti a kamarási méltóság vesztését is.

2. Az érintett KL. a párviadali ügyek gyors elintézését meghagyván, a körülményekhez képest külön bíróság kiküldését említi, a kiszabott büntetések enyhítését tiltja, az ítéleteknek felterjesztését a kir. helytartót. utján rendeli. Az újabb gyakorlat példájánál szolgál gr. Kr. Kálman párviadali esete 1861. az 1866. Törvényt. Csarn. 34—39. sz. Temes megyének párbaj esetében hozott, a kir. tábla és 1869. april 2. 725. sz. alatt a hétszemélyes által megerősített két évi súlyos börtönnre és a vérdíj megfizetésére szóló marasztaló ítélete.
3. A kihívás beszámítására helyesen mondja *Meister*: „Provocantem gravius quam provocatum punire, non nisi caeteris paribus valet; et potius id, quis sit verus auctor rixae et duelli respiciendum est.“ *Princ. iur. crim.* 328. §.
4. Az orvosok és sebészek jelenléte, a párbajra nem gyakorol befolyást távollétök azt meg nem akadályozná. Egyedüli czéljuk: segélyük alkalmazása, és így a büntett káros következményei elhárítása, megszüntetése lévén, büntársaknak egyáltalán nem tekinthetők, mit az újabb törvényhozások általán elismernek. *Berner: Lehrb.* 214. §.
5. A Carolina a párviadal iránt nem intézkedett, és az 1868. birodalmi törvény többek véleménye szerint kellőleg, ki nem hirdettetvén, az az egyes területi szabályok szerint fenytették. Az újabb törvényhozások közül némelyek, mint a Code pénal a párbajt, külön büntettként hallgatással mellözik; a többiek nagy többsége a körülményekhez képest enyhébb, szigorubb fenyték alá veszik, nevezetesen a hannoverai bt. 175. ha egy fél halála előre ki volt kötve, halálbüntetéssel sujtotta, a többiek szabadság büntetésekkel, melyek néhány héttől husz évig terjedhetnek. A segédek (secundánsokat), ha a párbaj elhárítására, káros következményei meggátlására, a szabályok megtartására tevékenyen közreműködtek, többnyire bünteleneknek nyilvánítják, míg a felbojtókat szigoru büntetéssel sujtják. *Häberlin: Grunds. d. Criminalr.* II. 237—256. l.

443. §.

Az ABT. szerint a párviadal büntette, a kihívás, illetőleg kiállás által követtetik el. Ha megsebzés nem történt, büntetése hat hónaptól egy évigleni, ha az történt, egytől öt évilegni egyszerű, ha azonban a sebesítés a fenebb érintett (437. §. 2.) súlyos következmények valamelyikét vonta maga után, öttől tiz évigleni, ha a vivók egyikének halála következett, tiztől husz évig-

leni súlyos börtön. A kihívó hosszabb időre ítélendő, mint a mennyire ítéltetnék, ha ő volna a kihívott. A kik a párviadalra ingerlettek, ahhoz akármilyen módon szándékosan járultak, azt, ki a kihívást elhárítani igyekezett, megvetéssel fenyegették, iránta azt mutatták, nemkülönben a párbajsegédek (secundánsok) hat hónaptól egy, befolyásuk és a következett rossz nagyságához képest, egytől öt évigleni börtönnel fenytendők. Megszűnik büntethetősége a kihívóra nézve, ha a viadalra meg nem jelenik, mind erre, mind a kihívottra nézve, ha megjelentek ugyan, de a viadaltól, kezdete előtt önkényt elállottak; a többi büntársakra, ha az elállás mellett tevékeny buzgalmat fejtettek ki, és a viadal valóban elmaradt. (ABT. 158.—165. §.)

1. Az ABT. 161. §. azt, ki ellenét párbajban életétől megfosztja, emberölésnek (Tödttschläger) nevezi, és így gyilkossági szándokát fel nem teszi, ha az egyik halála mindazáltal szükséges feltételként ki volt kötve, az életben maradtot, *Herbst* véleménye szerint a gyilkosság beszámítása terhel. Öst. Strafr. 277. l.
2. Ámbár az orvosokat az ABT. 5. §. általános rendelete szerint megelőzött segélyígéretöknél fogva bűnrészeseknek tekinteni lehetne, a kifejezett okoknál fogva büntetleneknek tartanak. *Herbst* id. m. 278. l.
3. Az ausztr. katonai bt. a párviadalt nagyrészt enyhébb büntetésszabványok alá veszi. Ha a viaskodók egyikének halála következett be, a büntetés 5—10 évi börtön, mely 10—20 évigleni súlyossá válik, ha a halál iránt eleve egyezkedés történt. Büntetlenek a segédek a tiszti karból, ha a párbajvivők legalább egyike tiszti volt, és az ügy kiegyenlítésén buzgón, habár eredménytelenül munkálódott; összehittközések enyhébben fenytettek. Önálló parancsnokok, kik a feljelentett párviadalt meg nem akadályozzák, törvénykezési urak (Militär-Gerichtsherren), kik a bűnösöket meg nem fenytik, hivatalhatalommal visszaélés, vagy büntetési elősegítésében lesznek bűnösökké. Kat. bt. 436—447. §. (535. §.)
4. A párviadal és abbani bűnrészeség törvényes következményeire nézve a felségárulásról mondottak állanak. (233. §. 6. 333. §. 4.)

444. §.

A B.J. a párviadalt, ha halált előleges kikötés folytán eredményezett, mint gyilkosságot, ha valaki orozva fosztatott meg életétől, mint orgyilkosságot, egyébiránt mint vétkes vigyázatlanságból emberölés vagy súlyos testi sértés büntettét fenyíti (421. 438. §). A segédek rendszerint büntelenek, kivéve ha maguk valakit orozva megsértettek, vagy a párviadalra, melyből az érintett eredmények valamelyike következett, ingerlettek; ez esetben úgy fenytendők, mintha azokat önmaguk párviadalon kívül okozták volna. E büntett mindazáltal magán panasz nélkül, csak halál vagy teljes tébolyodottság bekövetkezte folytán, vétetik közkezeset alá. (B.J. 175—177. §.)

1. Voetius: Tract. de duellis licitis et illicitis. Ultraj. 1646. 2. kiad. 1658.
- Thielken: Dissert. de duellis. Rost. 1704.
- Ruaidi: De duellis controversia. Paris 1715.
- Jester: Dissert. de eo, quod per magistr. fieri debet in specie de duellis. Regiom. 1774.
- Schmidt: Üb. d. Duelle. Landsh. 1802.
- Aschenbrenner: Üb. Verbrech. u. Strafe d. Zweikampfs. Würzb. 1823.
- Cucumus: Üb. d. Duell u. dessen Stellung im Strafsyst. Würzb. 1822.
- Türk: Dissert. hist.-iurid. de singul. certamina vulgo duello. Suerini 1823.
- Verbaere: Dissert. de duellis. Gandae 1824.
- Braunmühl: Üb. d. Zweikampf. Landsh. 1826.
- Scheidler: Üb. Abschaffung d. Duelle. Jena 1829.
- Pinet: Du duel en iurispud. et en législat. Paris 1829.
- Rumpf: Üb. Duelle u. Ehrengerichte. Berlin 1830.
- Wickers: De duello eiusque puniendi ratione. Gron. 1830.
- Delbrück: Der akad. Zweikampf. Bonn 1836.
- Büchler: Üb. d. Duell u. s. wiss. Stell. im Strafr. Ulm. 1837.
- Fleck: Verordn. üb. d. Ehrengerichte u. Bestraf. d. Officiere w. Zweikampfs. Berl. 1847. 2 kiad. 1858.

- Gneist: Der Zweikampf. Berlin. 1848.
 Valette: Rapport sur le duel. Paris. 1848.
 Nahlovsky: Das Duell, s. Widersinn und moral. Verwerflichkeit.
 Leipz. 1864.
 Elero: Sulle mezzi qui opport. a band. d. societa il duello. Bologna.
 1864.
 Toth: A párviadal. Pest. 1865.
 D'Almbert: Physiologie du duell. Paris. 1867.
 Grandgagnage a párviadalra vonatkozó észrevételeit, a belga
 törvénnyel Szalay L. magyar fordításban közlé: Themis III.
 47—60. l.

HARMADIK CZIKK.

Büntettek a személyes szabadság ellen.

Első czim.

Emberrablás.

445. §.

A emberrablás (plagium) büntett, mely által valaki más személyt jogellenesen hatalmába ejt, hogy szabadságától, az arra jogosítottak oltalmától megfosztván, fölötté saját czéljaira rendelkezhessék. (Sz. István II. 20. 1567. 30.) Az elragadás és erőszakos letartóztatástól (389. 450. §§) czélzata által különbözik; bünnösége az emberi szabadság illetéktelen megszorításán a gyakorlott hatalmaskodás jogtalanságán alapszik.

- 1) Az emberrablás és erőszakos letartóztatáson (450. §.) kívül vannak a személyes szabadságot sértő más büntettek, melyek azonban végczélzatuk tekintetéből, részint a köz- (erőszak), részint a fajtalansági (erőszakos nemi közösülés, elragadás) részint a vagyonbüntettekhez (rablás zserolás) számíthatók. Az ugynevezett erőszakos kényszer (Nöthigung) alig tekinthető önálló büntettnék, hanem czélzatához képest az imént említett büntettek egyikévé válik. Bauer: Lehrb. 186. §. Berner: Lehrb. 168. §.

5. A római jog szerint az emberrablás büntette, szabad ember rabszolgává tételén vagy idegen rabszolgák eltulajdonításában állott. (fr. 1. D. ad

leg. Fab. de plag. c. 7. 16. C. d. plag.) Tágasb kiterjedést a kánoni jog által nyert cap. 1. X. de furtis; ennek nyomait követte a német birodalmi törvényhozás 1512. végzeményében. A Code pénal külön nem említi a többi újabb törvényhozások önálló büntettnek veszik. Heffter: Lehrb. 591. §. H ü b e r l i n; Grunds. III. 141—145. l.

3. V u c h e t i c h, S z o k o l a y az emberrablást mint nagyobb vagy kisebb hatalmaskodást, hazai jogunk szerint magánvétségnek tekintik, de ellenkezője kiviláglik az 1567. 30. Szlemenics: Fenyítő törv. 75. §.

446. §.

Alanyai e büntettnek egyesek vagy többen, tárgya minden akár önjogu, akár más törvényes hatalma alatt álló, akármily koru személy, nevezetesen gyermekek, illetőleg azok szüléi, gyámjai. A bűncselekvény abban áll, hogy valamely személy erőszakkal, veszélyes fenyegetéssel vagy ravaszsággal, jogtalanul önrendelkezési szabadságától, az arra jogosítottak oltalmától, elvezetés vagy letartóztatás által megfosztatik, a nélkül, hogy megegyezését adta vagy megadására képesítve volna. Tényálladékhhoz természeténél fogva szándékosság kívántatik. Célzata, hogy az elrablott, a tettes vagy másnak akaratjától függővé tétessék, nevezetesen rabszolgaságra (sz. Istv. II. 20.) gyarmatosításra távolabbi vidéken, hadi vagy hajózási szolgálatra (áltoborzás), gyermekek bizonyos életmód vagy vallásra kényszerítettessenek, hazai törvényeink kifejezett említése szerint, a törököknek eladassanak. (1567. 30.) Kivételik azonban a fajtalansági vagy házassági célzat, mert ez esetben elragadás létesülne. Be van e büntett végezve, mihelyt a bűnös cselekvény által, az illető oly helyzetbe jutott, hogy önrendelkezési szabadságától, az arra hivatottak, nevezetesen az állam vagy

családjának oltalmától meg van fosztva, habár végcélzata még teljesen el nem éretett.

1. Szülői vagy gyámi hatalom alatt álló személyeknél, amazoknak jogai is képezik e büntett tárgyat; a megegyezési képességet a törvényhozáások a tizennegyedik, vagy a tizenötödik évtől számítják (242. §.). Csalás által kieszközölt megegyezés általános jogelvek szerint érvénytelen és semmis lévén, e büntett tényálladékát meg nem szüntetheti.
2. E büntett tárgya csak élő ember vagy gyermek; holt tetemen el nem követheti; és szülésznőt, kit 1659. idéltlenül szült magzat orvosi czélokra történt eladása miatt, az első folvamosdásu bíró e büntettben elmarasztalt, a felsőbb törvényszék felmentett. Rechtslexicon VII. 204. 1.
3. A mult században annyira szokásos áltoborzást (plagium militare) hazánkban is, több kir. rendelet tilalmazza. (344. §. 4.) Több példáját e büntettnek lsd. Menschenraub. Staatslexicon X. köt. 512—519. 1.
4. A rabszolgaságról nevezetes sz. István II. 20. intézkedése: „Quoniam igitur Deo dignum est, et hominibus optimum quemque in suae industriae libertate vitae cursum ducere, secundum regale decretum statutum est, ut nemo comitum vel militum, posthac aliquam liberam personam servituti subdere audeat.“
5. E büntett bevégezésére nézve különböznek a vélemények, mert míg némelyek csak a hatalomba ejtést (ABT. porosz bt.), mások a czélba vett siker létesítését is (badeni, braunschweigi bt.) megkívánják ahhoz. A közvetítő nézetet, melyet fenebb vallottunk, a német közös jog is követi; egyébiránt az újabb törvényhozások e büntett több fokozatát különböztetik meg; minősítettnek tekintik, ha az elrablott rabszolgasága, röghöz kötöttsége, idegen hadi vagy hajózási szolgálata, gyarmatokban szállítása vétett czélba, ha koldusok, kóborlók, alakoskodók (Gaukler) gyermekeken követik el. H ä b e r l i n : Grunds. III. 142—146. 1.

447. §.

Hazai törvényeink az emberrablás azonsúlyos esetét, midőn keresztények törököknek, vagy czimboráiknak adattak el, karózással, (1567. 30.) királyi rendeletek pedig az áltoborzást általában, és így benértőleg az emberrablás útján elkövetettet is, kötéllal fenyitendőnek rendelék. (HI. 1749. jul. 14. 1752. aug. 7. 1758. dec. 1. 1770. jan. 11. 280. sz.) Jelenleg az emberrablás, tekintettel az alkalmazott eszközökre, szándékba vett czél-

zatára és bekövetkezett eredményeire, a bíró belátása szerint veendő fenyíték alá.

1. Sz. István II. 20. a király és főispán közt megosztandó kiegyezkedési pénzösszeget rendelt büntetéséül. Az 1567. 30. előrebocsátván, hogy némely kapitányok oly fegyvereseket tartanak, kik: „Miseram plebem crudelissimis supliciis afficere, et occultum detestabileque commercium cum turcis et aliis rascianis apud turcas morantibus habere consueverunt; ita ut christianos pueros et homines furtim captos, aliasque res a colonis nefarie excruciatibus ablatis turcis dividere non formident,” §. 3. kimondja: „Pedites vero tales per quos capi poterunt (habita de eorum furtis latrociniis turcicaque societate sufficienti probatione) palis affigi et ultimo supplicio affici debeant.” Helyesen mondja azonban Szlemenics, hogy ezen különös esetre szabott büntetést: „Minden emberlopásra általánosan kiterjesztetni nem lehet, ugyanazért az emberlopást, ha semmiféle főbenjáró különös büntetetre el nem fajzik, általánosan bírói mérsékllettől függő büntetés követi.” Feny. törv. 75. §.
2. Az áltoborzás és annak büntetéséről a katonai büntető törvény szerint alantabb szólandunk (448. §.)
3. A római jog szabad ember rablását, hogy rabszolgává tétessék, halállal fenyíté. A kánoni jog a sz. írás nyomán; „A ki embert lop és azt eladja, rábizonyodván a vétek, halállal haljon meg.” Mózes II. 21. 16. és V. 24. 7., c. I. X. de furtis kijelenté: „Qui furatur hominem et vendiderit eum, convictus noxae morte moriatur.” A német közös jog legsúlyosabb eseteit hasonlólag halállal, egyébként a bíró belátása szerint fenyíté; így még 1735. Gundling porosz altisztet, a híres hallei jogtanár fiát, a wittenbergi törvényszék erőszakos toborzás miatt kötélre ítélte, de kegyelmet nyert. Az újabb törvényhozások a büntett fokozatához képest háromtól husz évig tartó szabadságbüntetéssel sújtják; a badeni bt. azt, ki valamely gyermeket a végett orzott el, hogy állapotját javítsa, büntetlennek nyilvánítja. Hefflebr. 291. §. H a b e r l i n: Grunds. III. 146—149. l.

448. §.

Az ABT. az emberrablást a nyilvános erőszakoskodás esetei közé sorolván, (346. §. 1.) az emberrel mint rabszolgával bánás esetétől, és a jogosítlan toborzástól elkülöníti. Az emberrablás tényálladékát abba helyezi, ha valaki a jogszerű felsőség tudta és beleegye-

zése nélkül, embert ravaszsággal vagy erőszakkal hatalmába kerít, hogy őt akaratja ellen külhatalomba adja át. Kiválólág tehát a területi felsőbbség sértésére vonatkozik, és a hatalombakerítéssel végeztetik be. Büntetése öttől tiz, ha a bántalmazott élete vagy szabadságának visszanyerhetése veszélyeztetik, husz évigleni súlyos börtön. (ABT. 90. 91.) A rabszolgaság jogellenessége folytán, mindenki, a) a ki valamely magáévá tett rabszolgát személyes szabadsága használatában akadályoz, b) bel- vagy külföldön rabszolgaként ismét elad, különösen c) minden hajóskapitány, ki rabszolgát, habár csak rakterhül felvállal, d) ausztriai hatjóra jutott rabszolgát szabadsága használatában akadályoz, vagy e) akadályoztatni enged, egytől öt, f) azon ausztriai alattvaló pedig, ki rabszolgákkal folytonos kereskedést üz, tiz, súlyosító körülmények közt husz évi súlyos börtönnel fenytendő. (ABT. 93. §.) Kik engedély nélkül, a) más mint császári kir. hadi szolgálatra vagy b) háboru idején katonai személyeket, habár csak idegen tartományok gyarmatosítására toborzanak, vagy c) ilyenkor emberrablást követnek el, a végett, hogy idegen hatalom hadseregéhez ujoneczokat, vagy katonai személyeket gyarmatosokul szállítsanak, a katonai törvények szerint, katonai bíróságok által vétetnek vizsgálalá. (ABT. 99. §.)

1. A bajor, szász, badeni és württembergi kormányokkal kötött egyezmények szerint (1852. BTL. 171. 204. sz. 1863. 91. 96. sz.) a csendőrök menekvő büntetéseket a határon túl is üzhetnek, de az elfogottakat az illető területi hatóságnak átszolgáltatni kötelesek. *Vesque*: Handb. d. öst. internat. Privatr. 333. l.
2. A katonai bt., mely a fenebb említett tényeket nemcsak háboru idején, hanem egyáltalán az áltoborzás fogalma alá foglalja, e büntettet háboru idején, ha ellenség vagy lázadók részére követtetik el kötéllal, midőn az elfogatás háboru alatt történt, rögtönbíróságilag, ha

nem ellenséges hatalom részére, öttől tiz, emberrablással párosultan, tiztől husz évigleni sulyos börtönnel bünteti. Béke idején egytől öt évigleni, folytatva, ismételve, vagy a háboru tudvalevő kitörésekor öttől tiz, ha emberrablással járul, tiztől husz évigleni, ha a bántalmazott élete vagy szabadságának visszanyerhetése veszélyeztetik életfogytiglani sulyos börtönnel sújtja. A kísérletet háboru idején öttől tiz, ha emberrablással kapcsolatos, tiztől husz évigleni sulyos, egyébként hat hónaptól egy, sulyosító körülmények közt öt évigleni egyszerű börtönnel; a bűntársakat, mint a tettest, de béke idején, ha csak egy vagy más cselekvényhez járultak, vagy a béke veszélyeztetéséről tudomással nem bírtak, egytől öt évigleni egyszerű, a megakadályozás és feljelentés szándékos mulasztóit, hat hónaptól egy évi, a hátrány nyomosságához képest öt évigleni egyszerű börtönnel fenytendőeknek rendeli. Ki a toborzottak elszállítását önkényt abba hagyja, megakadályozza, vagy jelentést tesz, midőn a felsőbb-ség tudomásával még nem birt, s a tettet hatálytalanná tenni lehetett, büntetlené lesz, és feljelentése titokban tartatik. Kat. bt. 206—313. §.

449. §.

A BJ. megkülönbözteti az ember- és gyermekrablás tényálladékát. Az elsőben bűnös, ki a személyes szabadságától megfosztottat álnokul vagy erőszakkal külföldre viszi, ott önsorsára hagyja, vagy oly állapotba helyezi, melyben közhatóságtól pártfogást nem nyerhetett, vagy pedig azt idegen katonai szolgálatra kényszeríti. A másodikban, ki tizen négy évnél kisebb korú gyermeket boszúból, haszonvágyból, vagy bármi más vétkes czéloknál fogva elorzott, szüleinek, törvényes gondviselőinek meggyezése nélkül hatalmába ejtett. Az emberrablás büntetése tizenkét, kísérletének hat évi rabság, és husz ezer forintig terjedhető pénzbírság; a gyermekrablásé, ha a gyermek vétkes czélokra még nem használtatott, másnak el nem adatott, három, egyébként tizenkét évi rabság; a kísérleté e büntetések feléig terjedhet. A ki azonban valakit egyszermind testében, egészségében

sértett, annak büntetése, az elkövetett sértésekével súlyosbittatik (438. 3.), tizenöt évi rabságot azonban meg nem haladhat; ha pedig cselekvése által valaki halálát okozta, életfogytiglani rabsággal fenyegetik, és ezen esetben a tettes közhivatalától is megfosztandó. (BJ. 188—199. §.)

1. Az emterrablás be van végezve, ha célzata teljesült; a hatalomba kerítés kísérletnek vétetik. Gyermekrablásnál, a gyermek megegyezése mentségül nem szolgálhat. BJ. 189. 191. §.
2. A ki gyermeket nem vétkes célzattól, hanem csak azért ejtett hatalmába, hogy saját gyermekeként tartsa és nevelje, ha az által sorsát rosszabbá nem tette, félévi, ha rosszabbá tette, egy évi, ha a gyermek elhanyagolt állapotban volt, erkölcstelenségben neveltetett, egy héti fogságig büntetetik. Ez esetek iránt csak a szülék vagy törvényes gondviselőik panaszára indíthatik közkereset, és azok kiegyezésével meg is szűnik BJ. 196—168. §.
3. Merklin: De plagio militari. Alt. 1720.
 Peregri: Dissert. de plagio. Ultraj. 1720.
 Deyling: Dissert. ad. l. Fabiam de plagiariis. Lips. 1745.
 Ickstatt: Dissert. de illicit. milit. conquisit. Wirecb. 1738.
 Tittmann: Beitr. zur Lehre-v. d. Verbrech. gegen d. Freiheit, insb. vom Menschenraub u. Entführ. Meissen. 1806.
 Krayvanger: Dissert. ad. leg. Fabiam de plagiariis. Lugd. Bat. 1744.
 Dobbelmann: De crimine plagii. Berol. 1806.

Második czim.

Erőszakos letartóztatás.

450. §.

Az erőszakos letartóztatás (violenta detentio) büntett, mely által ember erőszakkal vagy ravaszsággal, személyes szabadsága gyakorlatától jogtalanul megfosztatik. E merényletnek, mely más rokon büntettektől leginkább azok sajátzerű célzatánál fog-

va különbözik, (389. 445. §§.) bűnössége a személyes szabadság illetéktelen megszorításán alapszik; és habár hazánk törvényei a jogtalan letartóztatást a körülményekhez képest majd magán, majd közvétségnek tekintik; (1486. 15. 1492. 56. III. 31. 1556. 31. §. 3. 1715. 101. §. 3. 1723. 10. 46. 60.) súlyosabb esetei az 1567. 30. §. 4. tartalmánál, és a törvényhasonszerűség elveinél fogva bűnvádi kereset alá vonandók.

1. Rokonságban áll e büntett az emberrablás és elragadással, az előbbinek tényálladékaéhoz azonban a rabló az elrablott fölötti rendelkezésnek, a másodikhoz a nemi közösülésnek czélzata szükségkép megkívántatik. Bauer: Lehrb. 187. §. Heffter: Lehrb. 286. §. Berner: Lehrb. 170. §.
2. Nemes ember jogtalan letartóztatása az 1486. 15. 1492. 46. szerint a nagyobb hatalmaskodás magán vétsége; ahhoz sorozta az 1723. 10. §. 24. a 313. §. a), b), c), d), e) alatt említett törvényes oltalmu személyek letartóztatását is melyet régiebb törvényeink hűtelenségnek vettek; (1492. 70. 1495. 4. §. 10. HK. I. 14. §. 11. 13. 1715. 55.) a nem nemesekre nézve kisebb hatalmaskodásnak adtak helyet. III. 31. Frank: Közigazság. törv. I. 718—728. l. Wenzel: Magy. erd. magánjog. II. 113—126. l. Suhajda: Magy. anyagi polg. jog. 19. §.
3. Számosak voltak törvényes intézkedéseink a jobbágyok jogtalan letartóztatása iránt, mely majd a földesur magánpanasza, majd a közérdek tekintetéből a tiszi ügyész közkeresete folytán vétetett nagyobb vagy kisebb vagyónbüntetések alá, melyek harmadizben a jószág elvesztéséig terjedtek, oly módon mindazáltal, hogy azt közbecsü árán vissza lehetett váltani. 1546. 31. §. 3. 1715. 101. §. 3. 1723. 60.
4. Az 1567. 30. §. 4. ekként szól: „Capitanei etiam certorum confiniorum solent quibusdam exquisitis praetextibus miseros colonos capere, ac in vincula et carceres conicere, illisque mortem comminari, non aliam ob causam nisi quod aliquid ex eis extorquere possint... quod Maestas caesarea clementer dignetur interdicere, ac huiusmodi pauperum oppressores acriter punire.“

451. §.

Alanyai e büntettnek akár egyesek, akár többben, kik azonban törvényes hatalommal a letartóztatott

fölött nem birnak. Tárgya minden nagy vagy kiskorú ember. A büncselekvény személyes szabadság korlátolásában áll, melynél fogva az illető bizonyos helyiségre szorítva, önrendelkezési tehetségétől megfosztatik, akár történjék az magánházban, akár közintézetben (péld. tébolydában 1723. 46.), mindazáltal jogi alap nélkül. Ellenkezőleg a hivatalos vagy fegyelmi hatalommali visszaélésnek (88. §. 356. §.), ha pedig törvényesen megengedett esetekben, bűnös, veszélyesnek vagy ártalmasnak felismert emberen történék, büntettnek egyáltalán nem volna helye, legfőlebb az időntuli letartóztatás közvétsége (HK. III. 32. §. 1.) létesülne. E büntett, természeténél fogva szándékosságot tételez fel, és az igazságtalan letartóztatás tényével végeztenek be, akár ez az illetőnek tartózkodási helyén, akár ott hajtassék végre, hová erőszakkal vitték, ravaszsággal csalták. Sulyos testi sértés hozzájárulása esetében, bűnhalmazat létesülne.

1. Az 1723. 46. szerint azok, kik rokonaikat örülteknek állítják: „Consequendae successionis gratia parentes, fratres aut sorores amentes, mente captos, lunaticos, furiosos et administrationis bonorum incapaces prae-textuantes“ a vértagadás magán vétségében válnak bűnösökké (504. §.) Hogy azonban a körülményekhez képest bűnvádi keresetnek is lehet helye, alig vonható kétségbe.
2. A ki hánis feladása által valaki hatósági elfogatását eszközli, nem ezen, hanem a hamis feladás (rágalmazás) büntettét követné el. (456. §.)
3. Fegyelmi hatalommali visszaélések, a bekövetkezett eredményhez képest esnek fenyíték alá. (433. 3.) A braunschweigi bt. a fegyelmi letartóztatás határidejéül 14 napot szab ki. Hajdan a földesurak is megszökött jobbágyaikat közhelyen elfogathatták és visszatérésre szoríthatták. 1556. 31. 1723. 60. §. 12. F r a u k : Közjagzs. törv. I. 723. l.
4. Gyanús, kóbor örült ember, vagy a tetten kapott bűnös elfogatása és letartóztatása az igazság elveinél, törvényeink rendeleténél fogva (HK. III. 32. 1548. 48. 49. 1563. 39. 1625. 13. 1655. 38. 1683. 14. stb.) sza-

bad levén, ez esetben büntettről szót nem tehetni. A római jog szerint a házasságtörés tétlen kapottat „testandae eius rei causa” husz órai fogságban lehetett tartani, fr. 25. D. ad l. lul. de adult. Heffter: Lehrb. 286. §.

5. Jó szándékból, az illetőnek megmentése végett eszközölt letartóztatása, büntetlennek tekintendő: így ítélte a szász kir. legfelsőbb törvényszék is. Neue Jahrb. f. säch. Strafr. IX. 173. l.

452. §.

Az erőszakos letartóztatás büntetését törvényeink meg nem határozván, az a bíró mérséklésétől függ; és tekintettel a személyes viszonyokra, a letartóztatás módjára, tartamára, káros következményeire mérendő ki. A kik a megfogott büntetéseket három napnál tovább maguknál tartják, minden egyes személyért naponként három nehéz girában marasztaltatnak el. (III. 32.)

1. Különös figyelembe veendők a törvényes oltalmu személyek, kikre, valamint a nemesekre nézve, törvényeink a nagyobb hatalmaskodás magánkeresetének engedtek helyt. (91. §. 3.) A régi szász jog szerint is, a letartóztatott személyeket külön díj illette. Heffter: Lehrb. 287. §.
2. A német közös jog szerint, büntetése hasonlóan határozatlan volt; az újabb törvényhozások a körülményekhez, leginkább a letartóztatás tartamához, következményeihez képest, hat hónaptól egész huszonegy évig, a Code pénal és hannoverai bt. életfogytiglan tartó szabadságbüntetéssel fenytik. Häberlin: Grunds. II. 151—56. l. Berner: Lehrb. 170. §.

453. §.

Az ABT. szerint a személyes szabadság jogosítlan korlátozása, melyet a nyilvános erőszakoskodás esetének (346. §. 1.) tekint, kétféleképp, ugymint a) önhatalmu jogtalan elzárás, vagy szabadság-akadályo-

zás, b) alapos okból történt letartóztatás felsőbbbségi tüsténti feljelentésének szándékos mulasztása által követtetik el. Büntetése hat hótól egy évigleni első foku, ha a letartóztatás három napnál tovább tartott, a letartóztatott kárt, vagy más bajt is szenvedett, egytől öt évigleni súlyos börtön. (ABT. 93. 94. §.). A BJ. a törvénytelen erőszakos letartóztatást, ha huszonnégy óránál tovább nem tartott egy, ha annál tovább, de egy hónapot meg nem haladott két, ha egy évnél többre nem terjedt öt, végre ha egy évet is meghaladott nyolcz évigleni rabsággal, és ezen felül huszezer forintig terjedő pénzbírsággal fenyegeti. Törvénytelennek nem tekinti a letartóztatást, mely a) birói ítélet vagy a büntető eljárás szabályai szerint, b) ragályos nyavalyák terjesztése ellen felállított őrvonaloknál, c) elmeháborítás gyógyítása végett, vagy d) a fegyelmi hatalom alapján eszközöltetik. Ez utóbbi mindazáltal szülék részéről nyolcz, másokéról három napi letartóztatást tul nem haladhat; ellenkezőleg ha egy hónapnál tovább nem terjed, a fegyelmi joggal visszaélés (98. §. 4.), azontul az erőszakos letartóztatás büntetése alá kerül. E büntett kísérlete félévi rabsággal fenyegethető. (BJ. 185--187. §.)

1. A kik a letartóztatott fölött törvényes hatalommal birnak az ABT. 93. §. nyílt rendelete szerint e büntett alanyai nem lehetnek. Hogy a tettes illetéktelen büntetőhatalmat akarjon gyakorolni, nem szükségeltetik. Sem a nőnek elzáratása férje részéről, hogy meg ne szökjék, sem a bántalmazónak letartóztatása éjjen át, hogy reggel a hatóságnak átadassék, e büntett tényálladékat meg nem állapítják. Legf. törv. döntv. 1852. jan. 16. 1855. majus 8. 1856. maj. 28. 1859. maj. 10.
2. A BJ. 199. §. szerint erőszakos letartóztatás esetében a körülményekhez képest a közhivatal elvesztése is kimondathatik.
3. T i t t m a n : Beitr. z. Lehr. v. d. Verbrechen gegen die Freiheit. Meissen. 1805.

NEGYEDIK CZIKK.

Büntettek a becsület ellen.

454. §.

Becsületsértések (iniuriae) cselekvények melyek más becsületét, és abból folyó jogait szándékosan és jogellenesen sértik. A becsület az ember legbecsesebb javai, és a társasági rend legnyomosabb erkölcsi biztosítékai közé tartozik; minél fogva méltán az álladalmi intézmények oltalma alá vétetik, sértése fenytéssel sujtatik.

1. A becsület, mint az emberi becs és méltóság külső elismerése, melyet mindenki addig igénybe vehet, míg azt bűnös erkölcstelen cselekvényei folytán el nem vesztette, mind az általános emberi, mind a polgári becsületre terjed. A közönségnek az iránt külsőleg nyilvánuló véleménye az ember jó hírét állapítja meg, mely életcéljai valóstására legnagyobb fontossággal bír. „Existimatio est status illaesae dignitatis, legibus ac moribus comprobatus.“ fr. 5. §. D. de ext. cogn. Berner: Lehrb. 149. §.
2. A becsületsértések elkövetésök módjára nézve szóbeliek és ténylegesek (iniuriae verbales et reales). Az előbbiek élő szóval, irásban, nyomtatványok vagy képes ábrázolatok által követtetnek el; minősített fajaihoz tartozik a gunyirat (pasquillus) és gunykép (pictura famosa, s. infamans, Schandgemälde.) Az utóbbiak tényleges bánalmazással járnak; közvetlenek vagy közvetettek, mint a sértett vagy pedig azzal szorosabb összeköttetésben levő más személy ellen irányulnak; súlyosak vagy enyhék, a sérsett viszonyaihoz, a sértés elkövetésének helye és módjához, káros következményeihez képest. Bauer: Lehrb. 203—207. §. Meister: Princ. 177. §. Feuerbach: Lehrb. 282—83. §.
3. A becsületsértés tényálladékához a cselekvény jogellenessége és a tettes sértő szándéka (animus iniuriandi) kívántatik; minél fogva hivatalos állásban, fegyelmi hatalom, joggyakorlat vagy kötelességteljesítésnél fogva tett, habár más becsületére hátrányos nyilatkozatok, ide nem tartoznak. Bauer: Lehrb. 200, 201. §. Heffter: Lehrb. 298. §. Berner: Lehrb. 149. §.

4. A német közös jog szerint, a becsületsértések magánvétségnek tekintettek, és azokra nézve a római jog elvei váltak döntőkké. Az újabb törvényhozások, jobbadán magánpanasz folytán veszik közfenyíték alá, és szorosb értelmű becsületsértésekre, rágalmazásra, és hamis vád vagy bíróság előtti rágalmazásra osztják. H ä b e r l i n : Grunds. III. 324. I.

455. §.

Hazánk törvényei a becsületsértéseket rendszerint magánvétségnek tekintik; azokért a sértett fél polgári eljárás útján nyelvváltságot követelhet, mely száz forinttal egyenértékű huszonöt nehéz girából áll, melyet a gyakorlat, a sértett fél polgári állapotjához képest mérsékelhetőnek tart. (HK. II. 72. 1723. 57.) Az országgyűlésen elkövetett becsületsértés kétszáz forinttal (1723. 7. §. 9.), hivatalos eljárásban lévő bírák rágalmazása és meggyalázása, (1486. 54. 1492. 70. 1723. 12.) a királyi ügyész tiszti keresete folytán becsstelenséggel (358. §.) büntetetik. Az országgyűlési képviselő választásoknál működő összeíró és szavazatszedő küldöttségek tagjain elkövetett sértések mindazáltal, az 1848. 3. cz. 42. §. tartalmánál; a felsőbbség előtti hamis vád súlyosabb esetei a törvények (1567. 9. 1604. 18. 1715. 7. §. 8. 1723. 63. §. 16. 1805. 5.) és törvényhasonszerűségnek, kir. szabályrendelet által (HL. 1815. november 15. 30904. sz.) megerősített elveinél fogva, szigorubb bünfenyíték alá (170. §.) esnek. A kik pedig sajtó útján a) törvény által alkotott hatóságot vagy testületet rágalmakkal illetnek, két évig terjedhető fogsággal s ezer forintig emelkedhető pénzbírsággal, b) kik azt köztisztviselőre vagy közmegbizottra nézve hivatalos tetteire vonatkozólag teszik egy évigleni fogsággal

és hatszáz forintiglani birsággal, c) kik magánszemélyt rágalmakkal illetnek, hat havig terjedhető fogsággal és háromszáz forintra emelkedhető birsággal büntetettnek, és a panaszkodónak okozott perköltségekben, nemkülönben a közzététel által reá nézve előidézett károokban elmarasztaltatnak. A megbecstelenítő meggyalázó sértő állítások bebizonyítása meg nem engedtetik. Kivéven ha azok tisztviselő vagy közmegbízott e minőségbeli eljárására vonatkoznak; mert ez esetben ha a tény bebizonyíthatnák, a vádlott tette beszámítás alá nem kerül; kivételével azon megbecstelenítésnek, mely annak folytán megtörtént a nélkül, hogy magából a tetteből szükségképp következett volna. (1848. 18. §. 10. 11. 12. 23. 24.)

1. Törvényeink értelmében, a kir. kuria a becsületsértéseket legujabban is polgári eljárásra utasította, péld. a kir. táblán 1861. aug. 19. 127. sz. alatt Lessner Jakab elleni bünperben ítéltetett: „A vádbeli becsületenítés, a törvény szerint bünvádi eljárás tárgyát nem képezvén, alperes az országb. ért. munk. bünvádi eljárás czim alatti részének 9. §. szerint a bünvádi vád alól felmentetik, és a további intézkedés végett illetőségéhez visszaküldetik.“ — Hasoulag ítélt e főtörvényszék 1861. aug. 23. 231. és 273. sz. sept. 12. 199. sz. sept. 19. 232. sz. stb. Lsd. Törv. Csarn. 1861. 136. 137. 139. sz. stb.
2. A nyelvváltság összegére nézve már Szegedy a Hk. II. 72. cz. D.) jegyz. megérinti, hogy a mezővárosiak és jobbágyok közt csak husz forint. A gyakorlat szerint nemesek és polgároknál száz nem-nemeseknél negyven forinttal szabatik ki. Két harmadát előbb a bíró, egy harmadát a sértett fél nyerte, most a bíró részét a hatósági pénztár vagy helybeli szegények alapja kapja. Hétész. táblai ítélt. 1866. 10503. sz. sőt a bíróság belátására hagyatik a birságot egészen a felperesnek odaitélni. 1867. 20784. sz. Kis Zs.: A rágalmi perekbeni birság hováfordításáról. Törv. Csarn. 1865. 66. 67. Országgyűlési becsületenítés esetében az összes birság a sértettnek jut. Frank: Közigazs. törv. I. 740. l. Sulayda: Magy. polg. magánjog rendsz. 300 §. Ütés általi becsületsértést a kir. kuria legujabban fogsággal fenytett. Törv. Csarn. 1865. 31. sz.
3. A szék törés vagy sértés, mint a törvényszék vagy megyei gyűlés tekintélyének sértése, hasonlólag nyelvváltsággal fenytetik; melyet

alsó bíróságoknál a marasztalt nyomban giránként egy, kérésére haza bocsátva otthon tüstént két forinttal válthat meg. *Wenzel: Magy. és erd. magánjog. II. 128. l. Suhajda: M. polg. anyag. magánj. 302. §.*

4. A kir. ügyész tiszti keresete folytán, ítélőmesterek elleni becestelenítések miatt történt elmarasztalásoknak példáit *lad. sent. 2. ad poenam inf. és sent. 36. de actionib. fisci. Molnár: Sent. Exc. Curiae Reg. I. 97. l. II. 7. l.*
5. A hamis vád bűnvádi tárgyalása újabb példájául szolgálhat Pozsony megye törvényszékének 1863. sept. 19. 1733. sz. V. E. elleni ítélete, melyre nézve a kir. táblán 1863. dec. 18. 4150. sz. ítéltetett „Miután a jelen bűntény tényálladékát csak a sértő feladás ténye képezi“ stb. a hétszemélyes táblán pedig 1865. maj. 23. 1969. sz. alatt: „A rágal-mazási bűntény, melylyel vádolt terheltetik, súlyos beszámítás alá esvén, stb. *Törv. Csarn. 1965. 50. sz.*
4. Vannak írók (*Feuerbach, Wächter, Henke, Heffter stb.*) kik a hamis vádat a közbizalom s közintézkedések elleni büntettek közé sorolják, a törvényhozások többsége azonban a becsületsértésekhez számítja.
7. A sajtó útján meggyalázott panaszló fél erkölcsi magaviselete mellett, tanukat hallgattathat ki, de a vádlott annak erkölcsisége ellen tanuk kihallgatását nem követelheti. 1843. 18. §. 25.

456. §.

A hamis vád vagy feladás büntette, (felsőbbség előtti rágalmazás, *crimen falsae delationis*) vá-lakinek felsőbbség előtti szándékos hamis feladása bün-tetről, azon czélzattal, hogy vizsgálat és fenyték alá vétessék (1567. 9. 1215. 7. §, 8.). Alanya e büntett-nek akárki lehetvén, tárgyat ép úgy egyes szemé-lyek, mint testületek (bíróságok, kormánysszékek stb.) képezik. A bűncselekvényhez szükségeltetik, hogy a vád büntettre vonatkozzék, mert vádak kisebb törvény-szegésekről magán-, vagy közvétségek természetével birnak (*HK. II. 72. 1723. 63. §. 16.*); ő felségénél, köz-igazgatási vagy bírósági felsőbbségénél, (1557. 9. 1715. 7.) és pedig, hamisan, gonosz szándékból ráfogott bün-

tett iránt történjék, (dolose aut malitiose, ex rancore et nocendi studio 1715. 7.) azon czélzattal, hogy az ártatlanul gyanusított személy vizsgálat illetőleg fenyték alá vétessék. A büntett a hamis feladás tényével végeztetik be, a nélkül, hogy czélzatának elérése szükségkép megkivántatnék.

1. A hamis vád vagy felsőbbség előtti rágalalmazástól az érintett értelemben különbözik a r á g a l m a z á s (calumnia) általán, midőn valaki akár büntett, akár más törvénytelen, erkölcstelen cselekvénnyel, tudva hamisan terheitetik. Az ABT. a rágalmazás kifejezését a hamis vád értelmében használja, és ennek befolyása, törvényszéki gyakorlatunkra is mutatkozik. Lsd. Törv. Csarn. 1861. 136. sz. 1864. 50. sz. stb.
2. Némely újabb törvényhozások szerint (badeni, braunschweigi, hannoverai stb.) hamis büngyanujelek feladása, vagy álnok koholása oly módon, hogy vizsgálatra alkalmat szolgáltathatnak, e büntett tényálladékát állapítja meg. H ä b e r l i n : Grunds. III. 339. 340. 1. B e r n e r : Lehrb. 220. §.
3. Kisebb törvényszegésekről vádaknál nyelv váltáságnak van helye: „Propter iniustam falsamque quaerimoniam Regiae Maiestati, aut caeteris indicibus ordinariis porrectam“ II. 72. §. 1. A kir. kormányzések, nevezetesen az udvari cancellaria tekintélyét sértő kifejezéseket (ob minus decentia, et contra dignitatem publicam dicasteriorum tendentia verba) és rágalmozó állításokat (ob calumniosam contra Exc. Cancellarium Hung. Aul. Suae Maiestati porrectam instantiam) a kir. ügyész keresete folytán a kir. tábla fenytette meg. Sent. 73. 26. de actionib. fisci reg. M o l n á r : Sent. Exc. Cur. II. 5. l.
4. A ki gya nujeleket feljelent, az iránti nézeteit, tapasztalatait jó hiszemben előadja, a vádlott felmentése esetében sem vádoltathatik e büntetről, mert ahhoz a feladás hamiságának tudata, szükségkép megkivántatik. 1715. 7. § 9.

457. §.

A hamis vád büntetését törvényeink a bíró bölcseletására bizzák (1715. 7. §. 8. 1805. 5.); súlyosabb esetekben a hamis vád tárgyát képező büntettnek hasonbüntetésével sujtják. (1486. 54. 1492. 70. 1567. 9.

1715. 7.) A büntetés kimérésénél a vád sulya, álnoksága, az abból eredt veszélyek és beállott következmények veendőek tekintetbe.

1. Az 1471. 28. és 1588. 43., melyek a be nem bizonyított gyilkosság vádját fejeválttsággal rendelik büntetendőnek, [tartalmuk szerint, nem gonoszságból eredt hamis feladásokra vonatkoznak, és az újabb törvényes intézkedések, nevezetesen az 1805. 5.: „*Ut delatores nomina sua edant, in casu falsarum delationum commensuratae poenae subli-ciendi*“ folytán, alkalmazáson kívül helyeztettek.
2. Az 1486. 54. 1492. 70. és 1715. 7. t. cz. hasonbüntetést (talio) rendelő tartalmát fenebb közlöttük (320. §. 4. 358. §. 3.) az 1567. 9. pedig kifejezetten rendeli: „*Ut sive a dicatoribus sive ab aliis quibusvis indebitae accusationes, contingerent, falsi delatores in poenam talionis incurrant.*“ A kir. kormányzések rágalmazásait (456. §. 3.) a kir. kuria 1—3 havi fogsággal, a fenebb érintett hamis feladás büntetetté legújabbán (455. §. 5.) a kir. tábla három, a hétszemélyes hat havi börtönnel, annak más enyhébb esetét az utóbbi pénzbírsággal fenyeitette. Törv Csarn. 1861. 136. 1864. 50.
3. A római jog a hamis vádat becselenséggel, utóbb forbátbüntetéssel fenyeitette. A kánoni jog ez utóbbit általánosította; a régi német jogkönyvekben is, pénzbírságokon kívül, arra akadunk; e szellemben intézkedett a Carolina is (PGO. 12. 61. 291.), ámbár a gyakorlat csak a legsúlyosabb esetekben alkalmazta. Az újabb törvényhozások a hamis vád büntetettét szabadságbüntetéssel tizenöt, sőt husz évig fenyeitik. H ä b e r l i n : Grunds. III. 345—46. l.

458. §.

Az ABT. a hamis vádat rágalmazás neve alatt büntettnek veszi, midőn valaki ráfogott büntett miatt, a felsőbbiségnél szántsándékkal feladatik, vagy oly módon vádoltatik, hogy ezen vád felsőbbiségi vizsgálatra, vagy nyomozásra okul szolgálhatna. Büntetése egytől öt, ha azonban a rágalmazó különös ravaszsággal élt, a vádlottat nagyobb, veszedelemnek tette ki, az utóbbinak családja, háznépéhez tartozó vagy alárendeltje, avagy ha hivatalnok hivatalában követte el, tiz évigleni sulyos börtön. (ABT. 209. 210. §.)

1. A vádnak büntettre kell vonatkoznia ; súlyosító körülmények kicholása tényálladékkát nem állapítja meg. Legf. törv. döntv. 1852. oct. 21. 1853. május 3.
2. Vajjon a vádnak kelljen-e szükségkép a nyomozás előidézésére mint céljelzésére irányulni, az ABT. szerint kételyes. Az 1852. aug. 15. oct. 14. 1863. apr. 22. döntvények a tagadó, az 1860 oct. 30. döntvény az igenlő nézetet látszanak támogatni. Herbst: Öst. Strafr. I. 372. I. Fr ü h w a l d: Fortb. d. Öst. Strafr. 43. I.

459. §.

A rágalalmazáson kívül, az ABT. az egyes személyek, családok, közhatóságok, kormányközlönyök, törvényesen elismert testületek, a csász. hadsereg, hajóhad, vagy valamely megholt neve elleni becsület-sértéseket, nevezetesen ha azok : a) büntettel oly módon, hogy rágalalmazássá nem válik (458. §), vét séggel vagy kihágással; b) meghatározott becsületen vagy erkölcstelen cselekvénnyel, mely az illetőket a közvélemény előtt lealacsonyítani képes, hamisan vádoltatnak; c) a sértett magán és családi életéből becsületbe vágó, habár igaz tények nyilvánosan közzétételnek, vagy az d) megvetésre méltó tulajdonságokkal, érzelmekkel nyilvánosan vádoltatik, vagy közguny tárgyává tételük, mint kihágásokat egytől hat hónapiglanifogsággal, ha pedig nyomtatványokban történnének, mint vétségeket hat hónaptól egy éviglenifogsággal bünteti. A vizsgálat és megbüntetésnek rendszerint a sértett fél, annak elhalálozása után, csak hozzá tartozói, katonáknál őrmestertől lefelé, a katonai rend becsületének sértése esetében, parancsnokuk panaszára van helye. Ha azonban a birodalmi tanács, országgyűlések, közhatóságok, a hadsereg, hajóhad vagy ezek önálló osztályai ellen intéztetnének, hivatalból vétetnek; ha

közhivatalnok, közszolga, lelkesz vagy katona ellen hivatalos cselekvényeikre nézve nyomtatványban követetnének el, hivatalosan vétethetnek vizsgálat alá. A sértő állítás igazságának bizonyítása (exceptio veritatis) a büntethetőséget rendszerint megszünteti, kivévn, ha a magán vagy családi élet érdeklő, vagy csak a sértett kívánatára bünbiróságilag üldöztethető cselekvények tétettek nyilvánosakká, mely esetekben az igazság kifogásának helye nincs. Nyilvános mocskolódások, bántalmazások, vagy azokkali fenyegetések, mint kihágások, a megbántott kívánatára három naptól egy hónapiglani egyszerű, súlyosító körülmények közt szigorú fogsággal büntetendők. (ABT. 487—496. Csász. rend. 1853. oct. 27. BTL. 228. sz. Törv. 1862. decemb. 17. BTL. 1863. 8. sz.)

1. A becsületsértések b) és d) alatt említett eseteiben mindegy: akár az illető megnevezetessék, akár reá illő jelek által ismerhetővé tétessék. ABT. 488. 491. §. A választók bizalmatlansági nyilatkozata követjük irányában becsületsértésnek nem tekinthető. Lf. törvénysz. döntv. 1864. május 31.
2. A magán és családi életet érdeklő becsületbevágó tények nyilvános közlése nyomtatványok, terjesztett iratok s ábrázolatokban kivétel nélkül, egyébiránt csak akkor bünös, ha a közlő nem volt arra különös körülmények által, péld. saját becsülete megmentésére, kényszerítve. ABT. 489. §.
3. A büntetés nem csak az első bünszerzőt sújtja, hanem azokat is, kik a becsületsértéseket tovább terjesztetni törekszenek. Ha a becsületsértés nyomtatvány által terjesztetett, a hozott ítélet a megbántott kívánatára a bünös költségén nyomtatás útján közzéteendő. Az 1862. sajtótörvény szerint az államügyész vagy magánpanaszló ebbeli indítványa folytán a törvényszék a nyilvánítás módja és ideje iránt határoz. Súlyosító körülmények: ha a sértés idegen álladalom fejedelme, vagy nyilvános ranggal felruházott képviselője, vagy oly személy ellen követetett el, kivel a sértő különös kötelezettségi viszonyban áll, vagy ha a sértett kárt, veszélyt szenvedett, jogai érvényesítésében megakadályoztatott. ABT. 493. 494. §. 1862. Sajtótörv. 39. §.

4. Megholt nevében panaszra vérrokonai, házastársa, örökbefogadó nevelő szülei, fogadott, nevelt, gyámgyermekai, föl és lemenő ágbeli és első ízű oldalágu] sógorai jogosítvák. A katonáknál őrmestertől lefelé, a parancsnok tiszttel rendel, ki az eljárásnál a sértettet illető jogokkal bir. ABT. 49. §. Cs. rend. 1853. oct. 27. BTL. 228. sz. — B e r n e r a p a v a s z j o g o t a s é r t e t t n e k h a l á l a i d e j é n é l e t b e n v o l t n e m z e d é k r e k i v á n n á s z o r i t a n i. Lehrb. 149. §.
5. Ha a badsereg, hajóhad vagy egyes osztályai becsületsértése foregna szóban, a hivatalos eljáráshoz a hadügyminister engedélye szükséges. 1862. dec. 17. törv. BTL. 1863. 8. sz.
6. Nyilvánosan közvettett becsületsértéseknél az állítás igazságának, egyébként csak annak bizonyítása szükséges, hogy az állítónak elegendő okai voltak az előadott vádat igaznak tartani. ABT. 490. §.
7. Nyilvános mocskolódásoknál, bántalmazásoknál súlyosító körülménynek tekintendő, ha azok különös illedelmet parancsoló helyen történnek, vagy a polgári társaság egész osztályai, rendei, vallástársulatok vagy nemzetiségek iránti célzatos lenézést tanusítanak. Hogy az elengedett vagy kiállott büntetés szemrehányása kihágásként fenyítettik, már megérítettük. (302. §. 4.) A fenyítő törvények sulya alá nem tartozó csekélyebb becsületsértések az ausztr. polg. törv. 1239. §. értelmében közigazgatásilag toroltatnak meg. MR. april 3. 1855. BTL. 61. sz.

460. §.

A B J. a h a m i s f e l a d á s, á l n o k g y a n u s i t á s és r á g a l o m b ü n t e t t e i t, m e g k ü l ö n b ö z t e t i a b e c s ü l e t s é r t é s e k t ő l s z o r o s a b b é r t e l e m b e n. A h a m i s f e l a d á s t a f e n e b b k i f e j t e t t é r t e l e m b e n (456. §.) h a t á r o z z a m e g. A z á l n o k g y a n u s i t á s a z o n b ü n t e t t, m i d ő n h a m i s b ü n j e l e k k o h o l t a t n a k, v a g y a l é t e z ő k m e g h a m i s i t t a t n a k, b ü n k e r e s e t m e g i n d i t h a t á s a, v a l a m e l y b ü n t e t t h a m i s b i z o n y i t á s a v é g e t t. A r á g a l o m, h a t á r o z o t t a n m e g n e v e z e t t b ü n t e t t v a g y e r k ö l c s t e l e n s é g r á f o g á s á b a n, a b e c s ü l e t s é r t é s p e d i g a b b a n á l l, h a v a l a k i b e c s ü l e t s é r t ő á l t a l á n o s k i f e j z e s e k k e l s z e m b e n m e g t á m a d t a t i k, t á v o l l é t é b e n n y i l v á n é s k ö z b o t r á n k o z á s s a l l e a l a c s o n y i t a t i k, v a g y i l y n e m ű c s e l e k v é n y e k k e l t e t t l e g s é r t e t i k.

Mind ezen esetekben csak a sértett fél panaszára, indíthatatik közkereset, kivéven az álnok gyanusítást, és azon eseteket, midőn a hamis feladás köztisztviselőnek hivatalbeli cselekvését vagy mulasztását tárgyazza. Rágalmazó vagy sértő kifejezések miatt, melyek sem nyilván közbotránkozással, sem szembe nem mondattak. egyáltalán közkeresetnek helye nincs; és a sértett fél csak polgári uton kereshet elégtételt. (BJ. 254—274. 280. §.)

1. Köztisztviselők és közszolgák csak akkor tekintetnek hamis feladónak, ha ellenök bebizonyíthatnák, hogy a feladást, a vádlott bűnlenségét tudva, bosszúból, gyűlölségből vagy más mellékes tekintetből tették. BJ. 256. §.
2. Rágalmazás- vagy becsületsértésnek akkor is van helye, ha az magániratban történt; ha nyilvánosságra került közbotrányt okozott írás vagy nyomtatásban foglaltattak bűnösségük súlyosbul; szint ugyan a rágalom vagy becsületsértés — törvényhatósági, bírósági, kormányzékeni testület, vagy hivatalos járatu köztisztviselő ellen követetik el. BJ. 270. 449. 450.
3. A ki törvényszéki ítélet vagy fenytési jogánál fogva mást megdorgál, rágalmazónak vagy becsületsértőnek nem tekintethetik. BJ. 281. §.

461. §.

A hamis feladást a BJ., beállott következményeihez képest, három havi fogság, egy, két s négy évi rabságig fenyíti; azon felül a bűnös az okozott kár és szenvedés megtérítésében és a rágalmazás díjában marasztalendő. Az álnok gyanusítás büntetése, tekintettel az okozott veszély vagy szenvedésre: három és tiz évi rabság; a rágalmazásé hatszáz, a becsületsértésé négyszáz forintnyi bírság, mely ha nyilvánosságra került írás vagy nyomtatásban, vagy hivatalos eljárásu közhivatalnok ellen követtetett el, felével, ha közhatósági, bírósági, kormányzékeni testület ellen, két-

szeres mértékéig súlyosittatik. A tetteges becsületsértés fenyítéke nyolczszáz forintig, súlyosabb beszámítás esetében hat hónapi fogságig terjedhet, és ha közbotránkozással nyilvános helyen követtetett el, a büntetés felével súlyosíthatatik. Mind a rágalmazás, mind a becsületsértéseknél az igazság kifogásának van helye, és az utóbbiaknál a sértő szavak önkénytes visszavonása a végítélet előtt, büntetlenséget szül. Enyhíti a beszámítást, ha a sértő előre méltatlanul ingereltetett, sőt ha a szóbeli sértés szóval tüstént viszonzóztatnék, sem a támadó, sem a viszonzó büntetés alá nem vonathatik. BJ. 257. 259—261. 263—274. 449—459. §.

1. Ha a hamis feladás folytán a vádlott egy évnél súlyosabb rabságra nem ítéltetett volna, a büntetés három havi fogság, ha egy évnél súlyosabbra, de öt évet meg nem haladóra, egy évi, ez utóbbi esetekben két évi, felségsértés, hűtlenség vádjánál négy évi rabság. Ha azonban a feladás visszavétetett, mielőtt büntető eljárási lépés történt, a büntetések egy negyedököig szállítandók. BJ. 257. 258. §.
 2. Az álnok gyanúsítás rendszerint három évi, és ha a vádlott tíz évi rabságnál súlyosabb büntetésre ítéltetett, tíz évi rabságig, ha előbb felfedeztetett, mielőtt másnak alkalmatlanság okoztatott, három hónapi fogsággal büntetetik, ha ily esetben önkényt visszavonatnék, büntetlenné válik. BJ. 263—265. §.
 3. Hogy a visszavonás büntetlenséget eredményezhessen, annak a közkereset megindítása előtt, a történt sértésnek megfelelő nyilvánossággal, azután a törvényszék előtt egész nyilvánossággal eszközözendő. A nyilvános írásban, vagy nyomtatásban elkövetett becsületsértésnél, a sértett az elmarasztaló ítélet hírlapok általi közöltetését kívánhatja. BJ. 269—270. §.
 5. A köztisztviselők becsületsértései csak a sértettek panaszára, a közhatalóságokéi azok hivatalos felszólítására vétetnek közkereset alá. BJ. 449. 450. §.
- To e l e m a n n : De iniur. in gen. Rost. 1624.
 M e n k e n : Dissert. de probat. animi inf. iniur. Lips. 1635.
 B o e h m e r : J. H. : Dissert. de iniquitate et iniust. actionis iniur. Hal. 1701.
 T h o m a s i u s : Diss. de homicidio linguae. Hal. 1708.
 H o m b e r g k : De iure quod ex iniur. oritur. Marb. 1712.

- Willenberg: De iniuria mortuis illata. Gedan. 1726.
 Brunquell: Diss. de pictura famosa. Jenae. 1733.
 Slevoigt: De aequit. retors. iniur. Jenae. 1765.
 Klüber: De pictura contumeliosa. Erl. 1787.
 Weber: Über Injurien, u. Schmähchriften. Schwer. u. Wism. 1797—
 1801. 4. kiad. 1820.
 Hübner: Über Ehre, Ehrlosigk. Ehrenstraf. Leipz. 1800.
 Werner: Über bedingte Injur. Giess. 1813.
 Kammerer: Über Unrecht in Anseh. d. Ehre. Landsh. 1820.
 Lehmann: De notione iniur. ex iure natur. Lips. 1820.
 Gioja: Dell'ingiuria. Milano. 1821.
 Matile: Diss. de except. verit. Heid. 1830.
 Zimmermann: De iniuriis ex. j. rom. Berol. 1835.
 Levinan: Hist.-iurid. Untersuch. d. straf. Bestimmung ü. Verläumd.
 Münch. 1822.
 Starkie: Treat. on the law of libell and slander. Lond. 1830.
 Welcker: Neuer Beitr. z. Lehr. d. Iniur. Freib. 1832.
 Chassan: Traité des délits et contrav. de la parole, de l'écriture etc.
 Paris 1837—39. III. köt.
 Haken: Begriff d. Ehre d. Verletzung u. Wiederherstellung. Dorpat.
 1850.
 Segnitz: Üb. controv. Materien a. d. Rechtsgeb. d. Injurien. Schweinf.
 1854.
 Köstlin: Abhandl. a. d. Strafrecht. Tüb. 1858.
 Rubo: Lehre v. d. Verleumdung. Berl. 1861.
 Kammerer: Üb. Ehrenkränkungen. Münch. 1862.
 Schneid: Ehrenbeleidig. m. Rücksicht a. d. öst. u. gem. deutsch.
 Strafr. Grätz. 1864.

ÖTÖDIK CZIKK.

Büntettek a v a g y o n e l l e n.

Első czim.

T o l v a j s á g.

462. §.

A tolvajság (lopás, furtum) büntett, mely által idegen ingó dolog másnak birtokából, beleegyezése, de személyellenes erőszak nélkül, jogtalanul elsajátítási

czélzattal elvonatik. Bűnössége nem csak az okozott káron, hanem kiválólág a vagyonbátorság ellen irányzott jogellenes és veszélyes tevékenységen alapszik; s tényálladéka az érintett s bővebben kifejtendő kellékei által, más rokon természetű büntettektől lényegesen különbözik.

1. A római jog értelmezése: „Furtum est contractatio fraudulosa, lucri faciendi causa, vel ipsius rei vel etiam usus possessionisve, quod lege naturali prohibitum est admittere“ (fr. 1. §. 3. D. de furtis) a kifejtett és gyakorlatunk által is elfogadott fogalomnál tágasb körű levén, az el-sajátításnak más fajait, a furtum rei ipsius, possessionis és usus, a sikkasztást sőt rablást is magában foglalta, és jobbadán magánvét-ségnek tekintett. Bauer: Lehrb. 226. §. Feuerbach: Lehrb. 312. §. Heffter: Lehrb. 487. §. Vuchetich: Instit. iuris. crim. 275. l.
2. Már az olasz criminalisták a tolvajságot közkereset útján megtorlandó büntettnek tarták, a német jog különös szigorral, halállal becselenséggel fenyté. A törvényhozás, gyakorlat és tudomány fogalmát szorosabban körülírák, ámbár újabban is, több író körét a sikkasztás és rablásra (Feuerbach, Martin, Selchow, Szlemenics, Szokolay stb.) kiterjeszté. Hazai jogunkban azouban a tolvajság és rablás megkülönböztetésére már régebben akadunk I. 15. 1548. 48. 1625. 13. stb.
3. Az ABT. 171. §. szerint: „Ki önhaszna végett, idegen ingó vagyont másnak birtokából, annak beleegyezése nélkül elvon, tolvajságot követ el.“ A BJ. 294. §. pedig akként értelmezi: „A ki másnak valamely jószágát tudva és jogtalanul, de minden személy elleni erőszak vagy erőszakkali fenyegetés nélkül eltulajdonítja, tolvajnak tekintetik.“ A német újabb törvénykönyvek egylen másban eltérő értelmezéseit lsd. Heffter: 492. §. minél fogva Bluhme méltán állítá: „Bei dem häufigsten aller Verbrechen dem Diebstahle, begegnen wir einem auffallenden Schwanken über die Frage, was zu einem Begriffe d. Diebstahls gehöre.“ Strafr. 82. §.

463. §.

E büntett alanyai akár egyesek, akár többen lehetnek. Tárgya mindenkor dolog és pedig a) idegen azaz olyan, mely akár egészben, akár részben

másnak tulajdonát képezi, azért uratlan vagy saját dolgain e büntettet el nem követhetni, míg közös dolgok részein létesülhet; b) ingó a szó természetes értelmében, mely állaga sérelme nélkül áthelyezhető; c) más birtokában levő, akár a birtokolás csak természeti (birtalás) akár jogi (polgári) legyen; mert a saját őrizete alatt létező tárgyak eltulajdonítása a sikasztás tényálladékát állapítaná meg.

1. A dolognak testinek kell lennie, s legalább némi értékkel bírnia, egészen értéktelen dolgok alig tekinthetők a büntett tárgyainak. Hogy az 1852. ABT. midőn az 1803. törvényben előforduló „Gut“ helyett „Sache“ kifejezésével él, e büntett fogalmát értéktelen dolgokra kiterjeszteni nem akarta, bizonyítja Herbst: Öst. Strafr. I. 287. l.
2. A tulajdonos saját vagyonán lopást nem követhet el, a római jog szerinti furtum possessionis-t, midőn a tulajdonos saját dolgát másnak jogszerű (zálog, visszatartási jogon gyökerező) birtokából elvonja, sem az újabb törvényhozások, sem az írók többsége, sem gyakorlatunk (Vuchetich: Instit. iur. crim. 275. l.) e fogalom alá nem sorolják; ellenkező véleményűek Titmann, Martin, némileg Bodó stb. Az ausztriai legfőbb törvényszék 1853. sept. 30. ítéletében (Herbst: Entscheid. 79—80. l.) a zálogban levő vagyonát önhatalmulag elvevő tulajdonost tolvajságban ítélte bűnösnek; 1853. sept. 7. zárlat alatti dolgára nézve ugyanazt cselekvőt azonban, az alól fölmentette. (Frühwald: Fortbild. 28. l.) Hogy hazánkban a bírói zártörés külön büntett, és az 1840. 15. szavaiból nem következtethetni, a tolvajság fogalmának kiterjesztését, már fenebb megérintettem (363. §. 3.) és az 1863. 54. §. 363. bizonyítja. Berner: Lehrb. 160. §. Ekmayer: Bunteløjogi eset a lopás fogalmának felvilágosítására. Magy. Jogt. Hetilap. 14. sz.
3. Közös dolgokra nézve különbséget tesz az igenleges s nemleges közösség viszonya, a mint t. i. a jogozottak egyenként az állag és használat meghatározott részére bírnak joggal, vagy nem; az előbbi esetben jogukkal élvén, nem követnek el tolvajságot; (Legf. törv. döntv. 1853. júli 7.) ez utóbbiban (péld. községi vagyonnál) abban bűnösökké válhatnak. Legf. törv. döntv. 1853. april 14. 1854. apr. 26.
4. Azon dolgok, melyek mint ingatlanok tartozékai, azokhoz számítatnak (KL. 1863. jun. 24. Függetl. I. foly. 66. sz. Ausztr. polg. törv. 294—299. §. Code Napol. 520—24. §) péld: fű, fák, gyümölcsök, kutvedrek,

lánczok, ablakok stb. mivel természetöknél fogva ingók, a tolvajság tárgyait képezik, míg a jogköltés folytán az ingókhoz számított jogok és tartozásokról (Austr. polg. törvényk. 298. §.) azt nem állíthatni, azokra nézve más büntetteknek (csalás, zsarolásnak stb.) lehetvén helye.

5. Az 1840. 20. §. 8. intézkedése, hogy a fuvaros, ki a reá bízott árukat elidegeníti, köztolvajként fenytessék, nem a tolvajság vagy sikkasztás fogalmára, hanem büntetésére vonatkozik, mint azt a PGO. 170. cz. hason intézkedéséről B a u e r is megjegyzé: Lehrb. 229. §.

464. §.

A bűncselekvény a tárgynak birtokbavételében, elvonásában áll; és pedig jogtalanul, azaz jogalap nélkül, önhatalmulag a jogosított akaratja ellen, előbb vagy egyidejűleg nyilvánított megegyezése nélkül, akár alattomos módon, akár nyilvánosan, de minden személyellenes physikai vagy lélektani kényszer mellőzésével; ennek alkalmazása a tett előtt vagy alatt a rablás tényálladékát állapítaná meg, a tett befejezése után mindazáltal, mivel nem a dolog birtokbavételére, hanem megtartására irányulna, a büntett beszámítását sulyosítaná, de természetét meg nem változtatná.

1. A ki a dologra joggal bir, illetéktelenül járhat el, tilos önsegélyt alkalmazhat, de a tolvajságban bűnössé nem válik. (Legf. törv. döntv. 1850. dec. 24.) Legfőbb mennyiben szándoka máséra irányult, de tévedésből magáét vette el, bűnkisértetnek lehetne helye. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 10. l. Ellenkező véleményű. E k m a y e r : Id. ért.
2. A tolvajság után nyilvánított megegyezés a büntett tényálladékát meg nem szünteti. (106. §.)
3. A tett utáni erőszakra nézve szétágaznak a törvényhozások és írók véleményei, míg alkalmazását az ABT. 164 §. a tolvajság minősített fájának, a BJ. 319. §. rablásnak tekinti. A német büntetőtörvénykönyvek többsége tolvajságnak veszi, ha az erőszak a tett befejezése után, menekülés eszközzésére alkalmaztatik ; ha azonban a lopott jószág elvonásának biztosítására irányulna, csak némelyek (würtembergi,

braunschweigi, hassiai stb.) szerint tekinthető annak. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 5-- 6. l. S z o k o l a y : Büntetőjogt. 279. l.

4. A római jog különbségét a nyilvános és alattomos tolvajság közt (furtum manifestum et non manifestum) az újabb törvényhozások elejtették, és annál fogva a birtokos szemé láttára, de megegyezése nélkül, történt eltulajdonítás tolvajságot képez. Legf. törv. döntv. 1852. maj. 21. B e r n e r : Lehrb. 159. §.

465. §.

A tolvajság tényálladékaához szükségkép a szándékosság és különösen az elsajátítási célzat kívántatik. A tolvajnak tudni kell, hogy idegen jószágot vesz birtokába, akaratának határozottan annak akár saját, akár más számára eszközlendő eltulajdonítására irányulnia; (animus lucri faciendi, animus rem sibi habendi). — E büntett a jószág birtokbavétele által végeztetik be, míg az nem történt, bűnkisérletnek van helye.

1. A tolvajság a vétkeességet fogalmánál fogva kizárja: „Is solum fur est, qui obrectavit, quod invito domino se facere scivit. (§. 7. I. de oblig. quae ex del.) A közönséges szándokon kívül, még különösen az elsajátítást tételezi fel, mi által más hasonnemű büntettektől péld. a gonoszságbóli rongálástól különbözik. B a u e r : Lehrb. 230. §. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 6. l.
2. Mind a római jognak animus lucri faciendi (§ 1. I. de oblig., quae ex del. fr. 1. §. 3. D. h. t.) mind az ABT. 171. §.: „Önhaszna végett“ és az újabb törvénykönyvek és írók más hasonló kifejezéseik (gewinn-süchtige Absicht unrechtmässiger Gewinn) habár egy értelemmel birtoknak, nem fejezik ki szabatosan a tolvajság érintett kellékét, sőt kelleténél szűkebb körűek levén, tévedésre vezethetnek; mert nem szenved kétséget, hogy tolvajságban az is bűnös, ki másnak kedvéért, talán jótékony célra, az ausztr. legf. törv. döntvényei: szerint (1848. sept. 29. 1849. mart. 8.) bosszúból, vagy ajándékozás végett követné el az eltulajdonítást. S z o k o l a y : Büntetőjogt. 236. l. F r ü h w a l d : Fortbildung 29. l. H e p p : Versuch. üb. ein Lehr. d. Strafr. VII. ért. M a r e z o l l : Criminalr. 124. §.

3. Valamely dolog jogtalan használata (furtum usus, péld. más ruháinak) elsajátítási szándok hiányában, e büntett tényálladéka alá nem tartozik, kivéven ha a dolog állagának átalakításával, változtatásával járna, habár több író e tekintetben a szigorubb véleményt pártolja; (Klein, Herbst), míg többségük véleményünkben osztokodik. (Feuerbach, Grolmann, Häberlin, Heffter, Bauer stb.)
4. A tolvajság bevégzésére nézve szétágaznak a nézetek. Némelyek azt a dolog megérintésébe (Clasen; theoria contrectationis), mások annak biztosított áthelyezése, vagy legalább eltávolításába (Carpozov, Hommel, Püttmann, Bodo, Erhart, Tittmann, némileg Dollmann, theoria ablationis); legtöbben annak birtokbavételébe (theoria apprehensionis) helyezik. E nézetben a törvényhozók többsége és hazai gyakorlatunk is osztokodik: „A pusztá contrectatio, mely a rómaiaknál a lopás fogalmát kiegészítette volt, jelen időnkben nem elegendő, így értelmezi ezt hazai eljárásunk is... hogy azt biztos helyre vihette legyen... hazai szokásaink szerint sem szükséges a lopás tökélyére.“ Szokolay: Büntetőjog. 279. l.
5. A tolvajság bevégzése iránt az ABT. nem intézkedik; a legfelsőbb törvényszék a dolognak szokott helyétől eltávolítását megkivánta (1852 jul. 8. döntv.) a BJ. 302. §. pedig ekként szól: „A tolvajság bevégzettnek tekintendő, mihielyest a tolvaj az eltulajdonított vagyont elrejtí, vagy azt valamely segédének általadja vagy azzal távozik.“

466. §.

A tolvajság közönséges (egyszerű) és minősítettre osztatik (97. §.) Az utóbbinak súlyosabb be-számítása a tett, a tárgy, vagy a tettes kiváló minőségén gyökerezik. A közönséges tolvajság a lopott tárgy értékéhez képest, mely igaz becse szerint meghatározandó, csekély vagy tetemes; (furtum parvum, magnum), melyeknek törvényeink által meg nem állapított határvonala, a bíró böles belátásától függ.

1. Valamint a tolvajság értelmezése ugy osztályozására nézve is szétágaznak a vélemények. Mieléginkább azokra leszünk tekintettel, melyek hazánk törvényszéki gyakorlata szerint is, a büntetés meghatározása szempontjából fontosabbak: „Ex innumeris, quae iuris criminalis inter-

retes in medium proferunt furti divisionibus, nos eas tantum adducemus, quae in poenam eius proportionate determinandam influunt.“
Vuchetich: Instit. 278. l.

2. A csekély és tetemes tolvajság határai különbözök, sz. László II. 12. 14. tiz, Kálmán I. 54. kora viszonyaihoz képest husz denárt említ; a német közös jog öt aranyra, az újabb törvényhozások közül a francia és porosz egészen mellőzik, a többiek egy, öt, sőt huszonöt tallérra szabják; és azon alul nem büntenyítő, hanem rendőri fenyték alá veszik. Hogy a bírő belátása szoros korlátozása nélkül, az igazságot e tekintetben inkább megközelíthetni, vitatja H ä b e r l i n : Grunds. IV. 24. 25. l. B e r n e r : Lehrs. 162. §.
3. Valamint az erdélyi jog 50 kr, két és három forintnyi érték szerint határozta meg a büntetéseket (Apr. Conit. I. t. 47. a. 2.) úgy az újabb törvényhozások többsége is a csekély és tetemes tolvajság több fokozatát érintik meg, és ahhoz képest a büntetést mérik ki; így a württembergi 4, 5, 25, 100, 500, 2000 frt, a szász 5, 10, 50, a hannoverai 5, 20, 100, 500, 2000 tallért, a B. J. 10, 50, 200 forintot állít fel irányadónak. B o d ó n a k, tekintettel az ausztriai tartományok törvényhozásaira 25 frtban megállapított határvonalát, (Iurispr. criminal. 286. l.) a gyakorlat ugyan el nem fogadta; de az igen csekély összegű tolvajságok nálunk is kihágásokként kerülnek fenyték alá. (87. §. 4.)
4. Az ellopott tárgy bece a törvénykezésben meghatározott módon állapítandó meg, a nélkül, hogy a tolvajnak nagyobb kisebb haszna változást szülne. Ha a dolognak, a fenforgó körülményeknél, péld. mint gyűjtemény kiegészítő részének nagyobb értékét tulajdoníthatni, az, valamint a veszített nyeresmény (Legf. törv. döntv. 1858. sept. 29.) egyedül a kármentesítésnél vehető tekintetbe. Különösebb bece a meglöpött személyére nézve (pretium affectionis) a tolvajnak, mennyiben tudta, alanyi bűnösségét súlyosíthatja, de a tárgy értékének meghatározására befolyással nem bírhat. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 13. l.
5. Vajjon több elorzott kisebb összegek összeszámítandók-e vagy sem, törvényes rendelkezés hiányában attól függ, vajjon a cselekvények büntett folytatása vagy ismétlésének tekinthetők-e? (159. 161. §.) az első esetben az összeszámításnak van, az utóbbiban nincs helye. Elvül kimondja az összeszámítást az ABT. 173. §. némi módosítással a B. J. 298. §.
6. Hogy közös tulajdonnál csak az idegen rész értéke vehető tekintetbe, hogy a tolvajnak csekélyebb értékű tárgyra irányzott szándoka, ha az kellőleg bebizonyíthatnák, bűnössége mértékére is befolyással van, az általános jogelvekből következik. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 16. l. H e r b a t : Östr. Strafr. I. 304. l.

467. §.

A minősített tolvajságok közé tartoznak a tett természeténél, elkövetése módjánál fogva: az ugynevezett veszélyes tolvajságok (*furtum periculosum*), melyek a tettes nagyobb elszántságát, gonoszságát tüntetik fel. Nevezetesen a) ha a tolvaj fegyverrel, vagy személyes sértésekre alkalmas más eszközökkel el volt látva (fegyveres lopás, *furtum armatum*); b) ha erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel élt, hogy a lopott tárgy birtokában megmaradjon (erőszakos tolvajság, *furtum violentum*); c) a lopás helyiségébe erőszakosan betört (*per effracturam*) vagy szokatlán uton bement (bemászás által, *per consensionem*, vakmerő tolvajság, *furtum audax*); d) a lopást közveszély alkalmával, e) éj idején (*furtum nocturnum*, HK. előb. 9. §. 4. 1840. 9. §. 2.); f) többek társaságában, bünszövetség folytán követte el.

1. Vajjon a minősítés oka alanyi vagy tárgyi veszélyességen alapszik? e kérdés gyakorlati nyomossággal annál kevesbé bír, minthogy a tolvaj nagyobb gonoszsága és elszántsága, tettét tárgyilag is a tulajdon és vagyonbátorságra nézve, nagyobb veszedelműnek tünteti fel. Bauer: *Lehrb.* 233. §.
2. A tolvajnak a tett előtt kellett felfegyverkeznie, mert csak ez esetben vonhatni következtetést erőszakos ellenállási szándokára, miért is azoknak, kik mindig fel vannak fegyverkezve, nem tekinthetni minden tolvajságát fegyveresnek. Herbst: *Öst. Strafr.* I. 300. 1. Mittermaier jegyz. Feuerbach: *Lehrb.* 337. §. Berner: *Lehrb.* 162. §.
3. Az erőszakos betörést (Bauer, Feuerbach, Wächter stb.) kizárólag a lopás helyiségére (épületre), mások a dolog tartályára is (Martin stb.) értik; Szlemenics ajtó- és rekesz-feltörést említ. Kétségre nem vonhatni ugyan, hogy az utóbbi körülmény is súlyosító, az előbbivel azonban egy vonalba alig helyezhető; miért a BJ. e kettő közt méltán különbséget tesz, míg az ABT. 174. §. kifejezése: „Elzárt vagyonon“ mindkét esetre illik.

4. Akár a betörés, bemászás lakott, akár lakatlan épületbe, a bemászás fel vagy lefelé történjék, a tényálladékon mit sem változtat. Néme-lyek a kertbe vagy udvarra történt bemászást nem tartják ide szá-míthatónak; de ellenkezőleg intézkedik a BJ. 297. §. a bekerített udvarra nézve.
5. Közveszélyhez tűzvészt, árvizet, földrengést, járványt, hajótörést szá-míthatni. Az éjjeli lopást mind a római jog, mind az újabb tör-vényhozások (Code pénal 381. §.) súlyosabb beszámításának tekintik, különösen emlékezik arról HK. előb. 9. c. (112. §. 2.); az ABT. 180. §. szerint magában véve a tolvajságot nem teszi büntetté, mindaz-által súlyosító körülménynek tekintetik. Az éj kezdetének idejét némely törvényhozások meghatározzák (péld. egy órával a nap alko-nyodása után); helyesen jegyzi meg azonban Berner hogy a se-tétség és lenyugvás szokásos idejének együtt be kellett következnie, közelebbi meghatározása legbiztosabban a bíró belátására bízatik. Berner: Lehrb. 162. §. Szokolay: Büntetőjogt. 283.

468. §.

A tolvajság tárgyánál fogva válik minősítetté, ha oly dolgok ellen irányul, melyek természetök vagy védtelen állapotjuknál fogva, a törvény és társadalmi rend különös oltalma alatt vannak. Ide tartozik: a) a szentség-törő lopás (egyházrablás, furtum sacrilegum), mely az is-teni tiszteletre szentelt helyen, vagy tárgyakon követte-tik el, s elkövetése módja által még inkább súlyosbúlhat, (467. §.) de az egyháztörés büntettétől lényegesen külön-bözik (372. §.); b) a lopás az állam, hatóságok, vagy ntézetek köztulajdonához tartozó tárgyakon (crimen peculatus); c) vaspályák és távirdák üzleti anyagán mi-dőn ennek, bármely káros megcsönkítésát s az által a közlekedés biztonságának megzavarását eredményezi (HI. 1865. sept. 3. 62770. sz.); d) gazdasági és bányá-szati eszközökön, mezőn, szántóföldeken, réteken, sző-lőkben, kertekben (1840. 9. §. 14.) illetőleg bányák-ban, feldolgozási műhelyekben; e) tilos táblákon, vagy

oszlópain, mezei kapun, kerítésen, vedreken, kutakon és a mezei tulajdon egyéb ilynemű tárgyain; f) fán erdőkben (1840. 9. §. 13.); g) kason vagy mézen méhesből (1840. 9. §. 14.); h) tanyákon szabadban összerakott asztagokon, kazalokon, akár lábon, akár levágva kévekben, vagy boglyában lévő gabonán, takarmányon, terményeken, gyümölcsön; i) mezei gazdaságnál használni szokott, kiválólag legelő vagy hajtó marhán, és lóvakon (abigeatus III. 34. 1545. 31.). Az utóbbiak lopásának meggátlására ismételve szigorú intézkedések történtek, nevezetesen a marhák összeírása, megbélyegzése, marhaslevelek kiadása meghagyatott, ezek nélkül eladásuk szigorú fenyték alatt tilalmaztatott. (HI. 1794. márcz. 21. 4052. sz. 1806. novemb. 28. 1705. sz. 1819. júl. 6. 18067. sz. 1823. jan. 28. 2079. sz. 1836. ápril 20. 11707. sz.)

1. A római jog a szentségtörő lopást a szent helyen lévő szent dolgokra (res sacra in loco sacro) szorítá, a kánoni jog e fogalmat kiterjeszté; annak folytán a német közös jog és több újabb törvényhozás szerint egyházi lopásnak helye van, ha isteni tiszteleltre szánt dologon akár ugyanarra rendelt épületben, akár más helyen, vagy közönséges dologon egyházban követtetik el; egyházakhoz a kápolnák, imaházak és sekrestyéik is tartoznak. H e f f t e r : Lehrb. 504. §. B a u e r : Lehrb. 241. §.
2. Azon vallásos kegyeletnél fogva, melyben a temetkező helyek részesülnek, a holtak sirjain, emlékein elkövetett lopásokat már a római jog minősítetteknek tekinté (Tit. Dig. de sepulchr. violat.); és méltán szigorubb fenyték alá kerülnek. Az ABT. 336. §. a temetkező helyeken, sirokon, holttesteken nyereszkedési szándok nélkül, pajkosságból vagy gonoszságból elkövetett sértéseket, mint vétségeket egytől hat hónapiglani szigorú fogsággal fenytí. (105. §. 5.) A vaspályák és táviridák iránti HI. olvasható. E n s e l : Feny. Szab. II. 62. I.
3. Az országban elhatalmaskodott rablások, nevezetesen marha és lólopások meggátlására 1794. a kir. személynök, 1802. az országbiró elnöklete alatt tartott értekezletek alapján, tétettek közzé, a fenérintett nevezetesen 1794. márcz. 21. és 1806. márcz. 21. HI. által, több rendű intézkedések, melyek a fenebb említett rendszabályokon kívül, a) a

pásztorok, juhászok, bojtárok, csikósok összeiratása, b) azoknak valamint az aratók igazoló levéllel ellátása, c) a csárdák számának megszoritása, d) vasári jegyzőkönyvek vezetése, e) a tolvajok üldözése és elfogatása, f) a kompok és átkelési helyek figyelembe tartása, g) a lopott és megkerült marhák és lovak eltartása iránt, terjedelmes, utóbb ismételve megerősített utasításokat szabnak. Azok a meghatározott utlevél, jegyzőkönyvi stb. mintázatokkal olvashatók

O s z w a l d t: Gyűjteménye 15—57. l. 64. l. 100. l. és Z s o l d o s: Szolgabírói hivatal közrendt. része 418. 419. 420. 443. l. A lopásra vonatkozó hasonintézkedésekről Mecklenburg Pomeraniában stb. lsd. K a p p l e r: Litterat. d. Criminalr. 767. l.

4. Nevezetesen a marhaslevelek iránt az 1794. HL. 23 §. rendeli: „Pecora et pecudes sine passualibus nec domi nec in nudinis emi et vendi possint, emtionisque in campis et viis clancularie sine passualibus et attestatis interventae, pro veris furti indicis habeantur, et emtores aequae ac venditores, qua tales aut si se hac suspicione etiam subseque liberarent, qua publicarum constitutionum violatores puniantur.“
- O s z w a l d t: Gyűjt. 27. l. Ezen intézkedések gyakorlati alkalmazásának példáit lsd. Magyar Jogt. Hétlilap 1866. 20. sz. Hamis marhaslevél kiállítását pedig a kir. tábla 1861. dec. 20. 824. sz. két évi börtönnel fenytette. Törv. Carn. 1862. 26.

469. §.

A tettes személyes viszonyainál fogva, minősítetté válik a tolvajság a) ha a bűnös visszaeső (162. §.) vagy b) a tolvajlás szokásává vált (fur famosus, elhírhedt tolvaj); c) ha cselédek gazdáikon, azok házbelinein követik el, miután ez esetben a bizalom súlyosabb megsértése fordul elő. Viszont léteznek személyes viszonyok, melyek e büntettet tágasb értelemben minősítetté (97. §. 2.), az az enyhébb beszámításává teszik. Ide számíthatók a közös háztartásban élő családtagok egymás közt elkövetett, ugynevezett családi tolvajság esetei, melyekről törvényeink ugyan nem intézkednek, de a családi közösség bensőségénél fogva kivételes tekintetre méltók, nevezetesen arra, hogy csak a családapá vagy sértett fél panaszára vétessenek közfenyték alá.

1. Már a német közös jog a kétszer megfenyített tolvajnak visszaesését súlyos minősítésnek vette. (PGO. 162.) Szokásos tolvajnak tekinthető, ki minden alkalommal különös indító ok nélkül, és többszörös megfenyítése dacára elkövetett lopásai által, obbeli megrögzöttségét bebizonyította. Ezzel az ausztr. legf. törvénysz. döntvényei is egyhangzanak. 1853. sept. 1. stb.
2. Házbéliek alatt csak azok értendők, kik a gazdával közös háztartásban élnek; cselédek alatt is, leginkább az ily viszonyban lévőek, habár kizárólag azokra szorítani alig lehet. Több törvényhozás azt a munkások, iparosok segédeire, sőt a meglöpött szolgálatjában álló személyekre egyáltalán kiterjesztik.
3. A kivételes vagy mint némelyek helytelenül nevezik, kiváltságolt lopásokhoz több törvényhozás az élelmi szerek tolvajságát is, ha torkos-sagból történik, számítja. A családi lopás körére nézve is különböznek a nézetek; míg némelyek (szász, braunschweigi bt.) azt a háztársak, rokonok és sógorokra a fel és lemenő ágban, az oldalágakra a negyedik izzig, fogadó és tápszülők, illetőleg gyermekek, sőt még a jegyesek, gyámok és gyámoltakra is kiterjesztik, mások (würtembergi, haszjai, hannoverai bt. stb.) szűkebbre, nevezetesen a közös háztartás feltételére szorítják. H a b e r l i n : Grunds. IV. 107. 108. l. B e r n e r : Lehrb. 161. §.
4. A családi lopásra az 1723. 111. mely a család körében történt kicsapongásokat sújtja, nem alkalmazhatni; B o d o állítása szerint: „Virum contra uxorem, sic e contrario actionem furti non habere ubique receptum“; (Iurispr. crim. 279. l.) míg H u s z t y e tárgyra vonatkozólag mondja: „Haec tamen quaestio dubio non caret potissimum in ordine ad cognatos siquidem nulla existat constitutio.“ (Com. Lib. III. tit. 27. §. 15.) S z o k o l a y a sértett fél panaszát követeli. Büntetőjog, 286. l.

470. §.

A bűnös közreműködés fajtái és azok iránti elvek a tolvajságra is alkalmazandók. (135 – 157. §) Különösen a vagyron eltulajdonítási büntettekre vonatkozólag említendő a szorosabb értelmű o r g a z d a s á g; (147. §), mely a tolvajok és lopott tárgyak haszonvágyból eredt tudatos eltitkolásában, átvételében, megszerzése és elárulásban áll. Tényálladékhöz megkivántatik, hogy a bűnös az elrejtett személyeket tolvajoknak ismerje

vagy alaposan gyaníthassa; a lopott jószágnak eltitkolására, magáévá tételére, elárusítására rossz hiszeműleg hasonlításból, de előleges egyetértés nélkül vállalkozók, ennek létében bűnrészességnak levén helye: (147.§.) súlyosítja bűnösségét foglalkodásszerű üzése. (sz. László II. 7. III. 11. 1527. 6. 1659. 17. III. 1794. márcz. 21. 4052. sz.) A lopottnak fel nem ismert jószág megszerzése elárusítása, a körülményekhez képest gyanus áruk vételének tekintetik, mi különösen a marhás levelek nélkül történt vevésekre nézve áll. (468. §.)

1. Az orgazdaság a tolvajágon kívül a sikkasztás és főleg rablásnál fordul elő; szorosabb értelemben véve a büntettek elősegélésétől (365. §.) leginkább a nyereményvagy sajátlagos kelleke által különbözik. A rokonsági kötelék befolyásáról, mennyiben ezen nyereményvagyból credit esetre alkalmazható. lsd. 365. §. 3.
2. Hogy rosszhiszeműséget bizonyos tudomáson kívül, a körülményeknek szándékos tekintetbe nem vétele is szül, kérdést nem szenved, és helyesen mondja V i r o z s i l: „Mala fide agit, qui quod iniuste agit iniustum esse novit, aut certe culpose ignorat.“ (Ius. nat. priv. II. 167. l.). Így számos egyéb példák közt a kir. tábla Bor-Habra Jánost, 1861. dec. 20. 821. sz. „Mintán vádlott társaitól a lopott tárgyakat többször ismételve és feltűnő csekély áron vette“ bűnösnek ítélte. Törv. Csarn. 1862. 26. sz.
3. A gyanus áruk vétele miatti elítélés példáját nyújtja a hétszemélyes tábla 1863. 1011. sz. ítélete: „Kolisek Ábrahám és Lion Fülöp vádlottakra nézve pedig az, hogy ők az első rendű vádlottól került érték-papírok lopott voltát már az átvételkor tudták légyen, ki nem derülvén, azok csak mint gyanus holmik vétkes kezelői tekintendők.“ Törv. Csarn. 1864. 5. sz. Hasonlag ítélte a hétszemélyes tábla 1864. 718. sz. stb.
4. A titkos tolvajok és orgazdák feladóinak, 50 forintnyi jutalmat és nevök titoktartását indítványozván, az 1794. személynőki értekezlet, ő felsége a jutalomdíj meghatározását vagy más módni pótlását a törvényhatóságokra bízta. A jutalom azonban a bűnös vagyontól a házi pénztárnak megtérítendő. Id. 1794. III. 16. 52. pont (468. §. 3.)

471. §.

Hazánk legrégibb törvényei a tolvajságot, tekintettel a lopott jószág értékére, a tettes állapotjára, nemére, visszaesésére, pénzbürséggel, szolgasággal, testi fenytékkal, tagesonkitással, halállal fenytetni rendelték. (sz. Istv. II. 29. 30. 40. 41. 42. 44. 35. sz. László II. 1. 2. 7. 8. 9. 10. 13. 14. Kálmán I. 42. 45. 54. 56.) Később a HK. I. 15. cz. általános büntetésül a halált és pedig kötél által szabta ki; a szentségtörő, főleg erőszakos betöréssel párosult egyházlopás, (templomrablás) a marha és lóorzás eseteire a halált más törvényeink is (1522. 36. III. 34.) megállapíták, s a gyakorlat súlyosabb fajainál, különösen ha szentségtöréssel járt, hosszabb ideig fentartotta. (193. §.) Ujabban a kár nagyságához, a tett, tárgy vagy tettes minőségéhez mért hosszabb rövidebb szabadságbüntetésekkel sujtja. (1840. 9. §. 13. 14.) Azonfelül a tolvaj a lopott jószág visszaadására, az okozott kár teljes (1659. 17. 1715. 48. 1723. 11.), sőt mennyiben a mezei tulajdon fenébb elősorolt tárgyain (468. §. c. d. e. f.) követtetnék el, kétszeres megtérítésére (1840. 9. §. 10. 13. 14.) köteleztetik. Az éjjeli tolvajt a HK. előb. 9. szerint szabadon megölhetni, mi azonban csak a vétlen önvédelem feltételei mellett és korlátai közt igazolható.

1. Sz. István törvényei szerint a kétszer megfenytett tolvaj harmad ízben halállal büntetendő (II. 39. 40. 41.), mivel a Carolina (PGO. 162.) hasonló intézkedése összhangzó. Sz. László e törvényeket még szigorította, és szabad embernek tíz denáryi tolvajságát már első ízben halállal büntette, (II. 14. III. 8.) ugyanez a tettes szolgára nézve is állott. E szigorítást Kálmán némileg enyhíté (I. 52. 54.). A HK. I. 15. egész általánossággal rendelé: „Fures scilicet patibulo, praedones vero palo vel rota, caeteri autem gladio iuxta scilicet eorum demerita sunt feriendi et puniendi.“ Valamint a szász tükrő is: „Den Dieb soll man hängen.“

2. A tolvajság Huszty és Bodo korában a tett minőségéhez képest már halállal már enyhébben fenyítette; az előbbi szavai szerint: „Hodiernis moribus ad poenam ordinariam certa aliqua quantitas rei vel pretii non observatur, sed pro ratione qualitatis delicti, nonnunquam pro furto unum alterumve florenum involvente laqueo punitur, quandoque autem pro ablatione rei furtivae maioris longe momenti, poena temporalis imponitur, velut frequentia testantur exempla.“ Com. lib. III. tit. 17. §. 9. Napjainkban írta Szlemenics: „Mai napon halállal általánosan egyedül a súlyos és mesterséges tolvajság szokott büntettetni.“ Fenyítő törv. 79. §. Még 1837. a bajmoki uriszek által (Bács megyében) halálra ítélt templomrabló, és Bihar megye által hason büntetésre ítélt két tolvaj a kir. kurián is halállos ítéletet kaptak. P a l u g y a y : Megyerendsz. III. köt. 135. l. XXVI. tábla; IV. köt. 12. lap IV. tábla.
3. Az újabb gyakorlat számos példáit nyújtja, a bíróságoknak, nevezetesen a kir. kuriának tolvajsági ügyekben hozott ítéletei. Lsd. Törv. Csarnok 1861. 126. 128. 133. 142. stb. 1862. 1. 4. 7. 12. 21. stb. 1863. 8. stb. sz. Az 1794. idézett III. 2. pontja kihirdetendőnek rendelte, hogy a tolvajok és rablók családjaikkal együtt tartózkodási helyükből ki fognak mozdíttatni; 31. pontja pedig a tolvajságban bűnös lókupeczeket (quaestores sic dictos, kupecz) a barom és lóvásárlásoktól mindenkorra eltiltotta. Azok, kik az okozott károk megtérítésére elégtelenek voltak, a HK. III. 28. szerint a károsodott félnek bűnhődésül átadattak.
4. Az éjjeli tolvaj megöletését már a XII. táblás törvény megengedé: „Si nox furtum factum sit, si em occisis iure caesus esto.“ A római jog ezen elvén alapszik a HK. előb. 9. és a Carolina (PGO. 150.) intézkedése. Éjjeli tolvaj megöletésére vonatkozó bünesetről lsd Törv. Csarn. 1865. 82. sz.
5. A német közös jog a tetemes, veszélyes, szentségtörő lopást és ismételt visszaesést halállal, különösen a szentségtörőnek súlyosabb eseteit máglyával fenyíttetni rendelé (PGO. 157—162.), mit utóbb a gyakorlat enyhített. Az újabb törvényhozások tekintettel különböző fajaira, minősítésére szabadságbüntetésekkel sújtják, melyek tizenkét, sőt tizenöt évre is terjednek. H e f f t e r : Lehrb. 504. §. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 117—131. l.

472. §.

A tolvajsági orgazdákat régiebb törvényeink szigorú, sőt a tettesekkel egyenlő fenyíték alá vétetni rendelték (sz. László II. 7. III. 11. 1527. 6. 1655. 38.);

Később a lopott jószág vételeért, és letartóztatásáért, visszaadásán felül főpapok, főurak, nemesek és szab. kir. városokat kétszáz, nemnemeseket negyven forintnyi birsággal büntették (1659. 17.); az újabb gyakorlat bűnösségükhöz mért szabadságbüntetéssel, az okozott károk megtérítésével fenyíti. (1715. 48. HL. 1794. mart. 24. 4052. sz.) A gyanus áruk megvételének büntetését a bíró hasonlólag böles belátása szerint határozza meg.

1. A tolvajok felfedezésének megjutalmazásáról, és kiutasításáról szóló intézkedések orgazdáikra nézve is kiterjednek. (270. §. 4. 471. §. 3)
2. A tolvajszágban elmarasztalt kupeczeknek (471. §. 3.) üzletök folytatására szükséges bizonyáglevél tudatos kiadása, az 1794. HL. 31. pontja szerint bűnelősegélésnek tekintendő, és mint ilyen fenytendő. (365. §) Ugyanezen rendelet a tolvajszági orgazdaság büntetése (fautoratus furum) alatt tiltja, utlevél nélküli mezei munkások, pásztorok felfogadását, nyers bőröknek eladását pásztoroknak, gyanus emberek tartását csárdákban, koresmákban, a vágó marhák, nyers bőrök bejegyzésében elkövetett csalárdságokat stb. **O s z v a l d t:** Gyűjt. 15. és követk. II. **K a s s i c s:** Enchiridion. III. 226. l.
3. Az orgazdák börtönneli megfenyítését a mindennapi gyakorlat bizonyítja. A gyanus áruk vétele fenebb érintett esetében (470. §. 3.) a hétszemélyes tábla a bűnösöket egy évi börtönre, illetőleg három havi fogságra (Törv. Csarn. 1864. 5. sz.) 1864. 718. sz. alatt K. D. ugyane miatt, marháslevél hiányában, egy évi börtönre ítélte.

473. §.

Az ABT. a tolvajszágot részint büntettnek, részint kihágásnak veszi. Büntetté válik: 1) az összeg, 2) a tény, 3) a vagyon, 4) a tettes minőségénél fogva; és pedig az első tekintetben: ha a lopott tárgy értéke huszonöt forintnál többre megy, akár egy, akár több folytatott vagy ismételt, ugyanazon vagy több tulajdonoson elkövetett bűnselekvényekből származzék. Tekintet nélkül az összegre, a) a második okból a fegy-

veres és erőszakos tolvajság (467. §.); b) a harmadikból, ha közvetlenül isteni tiszteletre szánt tárgyon a vallási tiszteletet sértő megbecstelenítéssel, különös törvényes oltalomban részesített tárgyakon (349. §. c) vagy táviridákon követtenék el; c) a negyedikből, ha a tettesnél a lopás szokássá vált. Öt forintnál nagyobb összegnél: a tény mivoltánál fogva, midőn a) a lopás köz vagy különösen a meglopottat ért csapás idején; b) egy vagy több tolvajezimbora társaságában; c) isteni tiszteletre szentelt helyen; d) elzárt vagyonon; e) fán bekerített erdőségben, vagy az erdő tetemes rongálásával; f) halakon tóban; g) vadakon bekerített erdőségben, vagy különös merészséggel vagy rendes üzletként; a tárgy természeténél ha a) terményeken, mezőn vagy fán, hol a selyembogártenyésztés az ipar és mezői gazdaság ágát képezi, a szederfák levelein is; b) legelő vagy hajtó marhán; c) földmivelő eszközökön a mezőn; d) ásványokon, szerszámokon, eszközökön a bányákban, földszineni munkálatok, salakhalmok és földolgozási műhelyeken követtenék el. Végre a tettes minősége folytán: a) ha már kétszer volt büntetve tolvajság miatt; b) cselédek gazdáikon vagy más házbelieken; c) iparüzők, inasok, napszámosok mesterökön vagy munkaadóikon követik el. Ezen eseteken kívül a tolvajság csak kihágás; a családi lopás pedig, mely közös háztartásban élő házastársak, szülők, gyermekek, testvéreken történik, mindig csak annak tekintendő. (ABT. 172—177. 463. §). A tolvajsági részesülés vagy gazdaság (470. §.) büntetté válik, ha a tett, melyre vonatkozik, nem csak a tettes minőségénél fogva az volt, és azt az orgazda tudta, vagy ha a

több ízben eltitkolt, elsajátított vagy elárusított vagyon huszonöt forintnál többet tesz. (ABT. 186. §.)

1. Az érték nem a tolvaj haszna, hanem a meglopott kára szerint számitandó; ABT. 273. §., és a kár összeszámitása iránti elv a tolvajságot büntetté minősítő kisebb összegekre, a sikkasztás és csalás eseteire is alkalmazandó. Legf. törv. döntv. 1852. oct. 21. 1353. apr. 21. Herbst: Öst. Strafr. I. 296. l.
2. A ki a birtokába ejtett tárgyat elveti, és utóbb visszaszerzésére személy elleni erőszakot használ, rablás követ el; és erőszaknak tekintetett, midőn a tolvaj üldözőit kövekkel dobta. Legf. törv. dönt. 1854. jul. 19. 1860. jan. 31.
3. Elzárt vagyonnak tekintendő, melyre nézve mások szabad rendelkezése és hozzáférhetése arra czélzó készület által akadályozva van; ilyen a lepecsételések is; (Kat. bt. 462. §.) és a legfőbb törvényszék nyitott ablakon bemászás útján, a zárt szobában szabadon fekvő tárgyakon, sőt a három oldalról körülvevett, elzárt, negyediken pedig folyamattal határos helyen elkövetett lopásokat is ide számította. 1851. sept. 1. 1856. maj. 27. 1857. jun. 9. döntv. Frühwald: Fortbild. 31. l.
4. Vajjon a tettes két ízben tolvajsági büntett vagy kihágás miatt, bel vagy külföldi, polgári vagy katonai bíróságtól fenytettet meg, a minősítésen mit sem változtat. Legf. törv. döntv. 1851. sept. 22. — Ha azonban a tolvajság egyedül a tettes minőségénél fogva válnék büntetté, a büntársak és részeseknek olyannak be nem számitható. ABT. 177. §.
5. Tolvajsági kihágásoknál a részesülés is annak veendő; és a családi lopás fogalmát mostoha szülőkre is alkalmazta a legf. törv. 1858. maj. 11. Lsd. Gerichtsz. 1858. 107. sz. A tolvajsági kihágás következményeiről. Lsd. 233. §.

474. §.

Az ABT. a tolvajságot hat hónaptól egy évigleni, súlyosító körülmények közt egy és öt év közötti, ha azonban a) a lopott tárgy összege háromszáz forintot túlhalad, b) különös vakmerőséggel, erőszakkal, csalárdsággal, c) rajtérés esetében, személy elleni erőszakkal vagy d) szokásos tolvaj által követtetett el, (469. §.

1.) öttől tiz évigleni sulyos.börtönnel, az éjjeli lopást hason körülmények közt a nappal törtétnél szigorubban fenyíti. Az orgazdaság hat hónaptól egy évig, az összeg, álnokság és kár nagyságához képest öt évigleni börtönnel; a tolvajsági kihágás egy héttől hat hónapigleni egyszerű vagy szigoru fogsággal büntettetik; a családi lopás egyedül a családfő folyamodására. (ABT. 178. 179. 460. 463. §.)

1. A tevékeny bűnbánat miatti büntetlenségről alantabb szólандunk. (481. §.)
2. Ha a családfő maga követne el tolvajságot, a sértett fél panaszára az ABT. 525. §. alkalmazandó, mely a bíróságot a körülményekhez képest kimérendő büntetésre jogosítja.

475. §.

A BJ. a lopást egyszerű és veszélyesre osztja, az utóbbihoz a fegyverest, az erőszakos betörés és más szokatlan bemenet útján eszközlöttet számítja. (467. §. c.) Mind az egyszerű, mind a veszélyes tolvajság különösen sulyosító körülményének tekinti, ha: a) isteni tiszteletre szolgáló épület vagy eszközökön; b) közhatósági vagy közintézeti vagyonon; c) közveszély alkalmával; d) földmívelési eszközökön, lovak, marhák vagy egyéb házi barmokon mezőn, legelőn; e) házban, épületben, bekerített udvaron előre elrejtett egyén által; f) álkulcsokkal; g) házbélieken; h) tartály feltörésével; i) tisztviselők örök által, felvigyázatukra bízott vagyonon, vagy végre k) szövetkezett társulat által követtetett el. Büntetése az egyszerű tolvajságnak a lopott tárgy értékéhez képest, hat hónapi fogság és öt évi rabság, a veszélyesé egy évi és nyolcz évi rabság közt állapittatik meg; az említett sulyosító körülmények va-

lamelyike a büntetést egy harmaddal, bünszövetségi tagoknál másfél annyival nehezíti; az egyszerű tolvajság kísérleteé három hónapi fogságtól egy évi rabságig, a veszélyesé másfél és két évi rabság. Tolvajságok, melyeket valaki házastársa, szülei, gyermekei, közös háztartásban lakó rokonai vagy sógora, gyámja vagy nevelőjének vagyonán; cselédek vagy más ugyanazon háztartás alatti személyek, gazdáikon vagy maguk közt követnek el, csak a károsított vagy háztartás fejének panaszára vétethetnek fenyték alá. A ki a büntett által szerzett vagyont tudva és szándékosan átveszi, elrejt, elhasználja, eladja, másnak elszerzi, vagy abban részesül, mint orgazda a már másutt érintett (368. §.) büntetésben elmarasztalandó. — (BJ. 294—308. 411. §.)

- 1 Az egyszerű lopás büntetése, ha az ellopott vagyon tiz forintnál többet nem ért, hat havi fogság, ha ötvenet meg nem haladott, egy évi, 50—300 ft. közt három évi, 300 frton tul nyolez évi rabság. A veszélyes lopás ugyanazon vagyon-mértékhez képest egy, két, öt, nyolez évi rabság; ha a tolvaj több apróbb lopás miatt egyszerre kerül közkereset alá, az eltulajdonított vagyon értéke összeszámitandó, ha ilyes lopások egyike túlhaladta az 50 frtot, vagy veszélyes volt, a bünhal-mazat iránti elvek alkalmazandók. (280. §.)
2. A tiz forintot meg nem haladt egyszerű lopás kísérletének büntetése három, súlyosító körülmények közt négy havi fogságon tul nem terjedhet; egyébiránt az egyszerű tolvajság kísérlete legfőlebb kilencz havi, súlyosító körülmények közt egy évi, a veszélyesé másfél, súlyosítás esetében két évi rabság.
3. A családi és cselédlopás esetében a büntársak és segédek is csak magánpanasz folytán vétethetnek közkereset alá, de a károsított jogában áll panaszát csak azok ellen intézni, és akkor csak azok vétethetnek kereset alá. 308. §.

4. Vultejus: De furtis. Marb. 1585.

Blumelius: De furto delicto gravissimo quotid. Lips. 1625.

Thomasius: Tract. de abigeatu. Lip. 1687.

Böckler: De furto. Argent. 1705.

Hoorn: Dissert. de furtis. Lugd. Bat. 1709.

- Boehmer: Diss. de abigatu et furto equorum. Götting. 1742.
Hommel: Diss. de mitigat. poenae ob restit. rei ablatae. Lips. 1737.
„ „ Dissert. de furto magno eiusque poena. Lips. 1847.
Schierschmidt: Diss. de furto qualificato. Lips. 1751.
Schott: Dissert. de furto e necess. commissio. Tüb. 1772.
Wehrn: Üb. Raub und Diebstahl. Gotha. 1788.
Walch: Dissert. de furto fame dominante facto. Jenae, 1788.
Wieland: De poena furti varia. Wittemb. 1789.
Ekhardt: Cautiones circa perfic. corporis delicti in furto magno certitud. Jenae. 1789.
Kleinschrod: Abhandl. üb. d. Wilddiebstahl. Erlang. 1790.
„ „ Diss. de furti vere talis notis. Wirceb. 1792.
Klien: Revision d. Grunds. üb. das Verbrechen d. Diebstahls. Nordhausen. 1806.
Steltzer: Dissert. de furibus armatis. Halae. 1702.
Salchow: System. Entwickl. d. Verbrechens d. Entwendung. Erfurt. 1806.
Erhard: De furti notione accuratius definienda. Lips. 1806.
Simoni: Del furto e sua pene. Milano 1873. II. köt.
Cannemann: Diss. de furto nocturno. Gron. 1825.
Dollmann: Die Entwendung n. d. Quellen d. gem. Rechts. Kempten. 1834.
Funk: Verbrech. d. Diebstahls. Magdeb. 1837.
Jucker: Symb. ab. doctrin. de furto per effract. commissio. Tigur. 1848.
Hirt: Diebstahl d. Verhind. u. Entdeck. Leipz. 1856. 2. kiad. 1858.
Egidy: Verbrech. d. Diebstahls. Leipz. 1859.
Weeber: Abhandl. a. d. Gebiet vergleich. Strafgesetzg. mit bes. Rücksicht a. d. Diebstahl. Olmütz. 1861.
Schmidt: Verbr. d. Diebstahl n. ält. deutsch. Recht. Leipz. 1863.
Schwarze: Verbrechen d. ausgezeichn. Diebstahles n. d. neuen deutschen Gesetzgeb. Erlang. 1863.
Grabowsky: Furtum sec. div. in iure rom. discipl. Berol. 1865.
Temme: Obs. de pretio rei furtivae. Berol. 1866.
„ „ Üb. d. Betrag d. Diebstahls. Erlang. 1867.

Második czim.

Sikkasztás.

476. §.

A sikkasztás büntette, (interversio, Unterschlagung, Veruntreuung) ingó idegen jószág jogellenes,

szándékos elsajátítása, az által, kinek kezére vagy gondviselésére bízva volt. (1563. 21. 1622. 16. 1638. 28. 1643. 106. 1840. 20. §. 8. 1868. 54. §. 381. 388.) Bünyössége ezen a tolvajsággal hasontermészetű büntetnek, mind a tulajdonjog, mind a bizalom megsértésén alapszik, de mivel az eltulajdonító birlalásában levő dolgokra vonatkozik, amannál rendszerint enyhébb beszámítás alá vétetik.

1. A sikkasztás tágasb értelemben a tettes birtokába bár ini módon jutott, — szorosabban csak a reá bízott dolgok elsajátítására vonatkozik; az előbbi a talált vagy eltévedt jószágra is terjed, míg ez az utóbbihoz nem tartozik. Az újabb törvényhozások majd az egyik majd a másik tényálladékat tették sajátjukká; az utóbbi mellett a törvényeinkben említett esetek hasonlatossága, az ABT. BJ. és törvényszéki gyakorlatunk szól, míg az 1545. 31. csak a hadjárat alkalmával történt löeltitkolás különös esetére vonatkozik. Heffter: Lehrb. 306. §. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 136. 137. I. S z o k o l a y : Büntetőjogt. 284. I. B e r n e r : Lehrb. 158. §. S c h n i e r e r : A sikkasztásról általán és különösen a talált idegen dolgok megtartásáról. Jogtud. Közl. 1867. 49.
2. A római jog a sikkasztást a furtum fogalma alá vette: a Carolina külön említi, de tolvajságként fenyíti, mit a gyakorlat utóbb enyhített: „A furto proprie ita dicto, secundum benigniorem sententiam ac praxim distinguitur interversio.“ M e i s t e r : Princ. iur. crim. 200. §. Hazánk törvényei is a tolvajsággal egyenvonalba helyezték, (1563. 21. 1840. 20. §. 8. 1044. 6. §. 17.) a törvényszéki gyakorlat mindazáltal külön büntettként fenyíti, mint az alsó bíróságok és a kir. kuria számos ítélete bizonyítja. Lsd. Törv. Csarn. 1861. 126. 133. 137. és 1864. 100. sz. stb.
3. Helyesen jegyzi meg G ö n n e r, hogy gyakran a sikkasztás és a magánjogi károkozás határvonalai nehezen meghatározhatók, sőt a tolvajságtól is többször nehezen megkülönböztethető; azért többen (M e i s t e r, F e u e r b a c h, S z o k o l a y stb.) a tolvajság, mások a csalás (T i t t m a n n stb.) fogalma alá vonják. Heffter: Lehrb. 506. §. Rechtslexicon. XI. 618. I.

477. §.

A sikkasztás tényálladéka a tolvajsághoz hasonló; (462. §) különbözik mindazáltal abban, hogy míg

az utóbbinak tárgyait másnak birtokában levő ingó dolgok képezik, a sikkasztásnál azok a bűnös kezére vagy gondviselésére bízván hatalmában vannak; miért e két büntett közötti határvonal attól függ, vajjon az elsajátítás másnak természeti vagy jogi birtokából elvont, vagy pedig a tettesre bízott dologra nézve történt-e? A bűncselekvény az elsajátítási szándokot külsőleg nyilvánító és valószínű tetteben áll, midőn a birtokos visszaadását jogtalanul megtagadja, vagy arról mint sajátjáról rendelkezik, megsemmisíti, elhasználja, elzálogolja, elidegeníti. (1647. 106.) Bevégeztetik ezen, és pedig elsajátítási célzattal elkövetett cselekvények által.

1. A bírói zár alá vett, saját dolgok elidegenítése vagy megrongálásáról, melyet az 1863. 54. §. 268. mint sikkasztást fenyíttetni rendel, a bírói zártörésnél szoltunk. (363. §. 4.)
2. A rábízás és birtokolástól függő esetben a tolvajság és sikkasztás tényálladékanak meghatározása. Így kereskedő segéd az ura boltjában levő áruk, szolga távollevő gazdája szállásán létező dolgok, cséplő a tulajdonos földjén vagy csűrébeni gabna, erdész az erdőben levő fának elsajátítása által tolvajságot és nem sikkasztást követ el, mert ezen dolgokat tulajdonosuk birtokából vontak el. Míg ellenkezőleg a bizományos az átadott áruk, kereskedő segéd a még át nem szolgáltatott pénz, szolga a mosatás végett átadott fehér ruhára nézve, a sikkasztás büntettségében válhatik bűnössé. Legf. törv. döntv. 1851. jun. 23. 1853. marc. 31. 1856. aug. 26. Heffter: Lehrb. 503. §. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 136. 137. l.
3. Akár a birtoklás letéteményi, akár kölcsön-, haszonbérleti, megbízási stb. szerződésen alapszik, az a tényálladékon mit sem változtat, habár a beszámításra befolyással lehet; mint azt a dolog természetével megegyezően az ausztr. legf. törvénysz. 1851. jan. 14. kimondotta. Hogy azonban az eltulajdonítási célzat szükségképp megkívántatik, a tolvajszágon hasonlatosságnál fogva világos (463. §.); mi helyettesíthető dolgoknál figyelemre méltó főképp akkor, midőn a tettes bebizonyíthatja, hogy a kötelességteljesítés idején, azok kiszolgáltatására bizonnyal számot tarthat. Ennélfogva többen az elzálogítás tényálladéka megállapítására elégségesnek nem tartják. J a g e m a n n : Criminallexicon. 628. §. B e r n e r : Lehrb. 158. §.
4. Az 1647. 106. mind a vissza nem adást, mind a magáévá tételt világo-

san emliti : „Eidem tamen... tales res vel ipsi pro se diripiissent, vel easdem per quoscunque et quovis sub praetextu arrestatas in arcibus et castellis suis detinendas prioribus possessoribus extradare nollent.“

478. §.

E büntett egyszerü és minősítettre osztatik. (97. §.) Az utóbbihoz számíttatnak azon sikkasztások, melyek a) közhivatalnál vagy felsőbbbségi megtagyásnál fogva, valakire bizott vagy non (köz sikkasztás, crimen residui), különösen törvényeink szerint a végvárak megerősítésére fordítandó pénzek; (1563. 21. 1613. 1625. 20. 1630. 3. 1638. 11.) b) tűzvész, árviz, hadjárat vagy más rendkívüli körülmények közt letéteményezett jószágon (depositum miserabile 1647. 103.); c) gyámok vagy gondnokok részéről gyámoltjaik vagyonán követettnek el. (HK. I. 123. 1655. 24.)

1. A végvárak erődítésére fordítandó közmunka váltság-pénzének el-sikkasztására vonatkozó intézkedések, a XVI. és XVII. század viszonyaiból veszik magyarázatukat.
2. A gyámsági számadások mulasztása e büntett tényálladékat nem képezi, hanem a gyámok beadásukra bíróságilag szorítandók. 1715. 68.

479. §.

A sikkasztás büntetését törvényeink általán meg nem szabják; egyes eseteit azonban, vagy a tolvajsággal hasonló büntetés alá veszik, (1840. 20. §. 8.) vagy különösen meghatározott fenytékkal, nevezetesen a letétemény sikkasztását, főleg közveszély idején, kettős kártérítéssel és becsstelenséggel sujtják. (1622. 16. 1647. 106.) Ugyanaz éri a hütelen gyámokat is, (HK. I. 123. 1655. 24.), míg a végvárakra szánt pénzek sikkasztói

első ízben ötszörös, másodízben tízszeres kártérítéssel, harmadízben halállal büntetendők. (1563. 21.) Jelenleg a sikkasztás a kár megtérítésén felül, a tolvajság hasonlatosságára tekintettel az összegre, a tettes és tett körülményeire, hosszabb vagy rövidebb idejű szabadságbüntetéssel fenytetik. Az orgazdaságra a fenebb érintett szabályok (470. §) lelik alkalmazásukat. (1840. 20. §. 8.)

1. Az 1840. 20. §. 8. pontja ekként szól: Ha a fuvaros a reábizott árukból valamit elidegenítene, vagy önhasznára fordítana, köztolvajként megfenyítendő; azok pedig, kik ily árukat tudva átvettek, orgazdáként büntetendők. Hason kifejezéssel él a várpénzek sikkasztóira nézve az 1563. 21: „Tertia vice eodem in facinore deprehensi capitis poena, tamquam publici fures puniantur.“
2. A becstelentési bünper hosszabb folyama tekintetéből (huiusmodique processus tardiorum progressum 1638. 28.) törvényeink a letétemény visszaszerzésére, a költségek megtérítésére és a kisebb hatalmaskodás birságára magánkeresetnek is adnak helyet, mely főkép az eltulajdonítási szándok hiányos voltában alkalmazható. (477. §. 3.) — Frank: Princ. iur. civ. I. 302. II. 478. I. Közigaz. törv. I. 652. I. II. 644. I. Wenzel: Magy. erd. magánj. II. 22. 23. I.
3. A sikkasztás körüli újabb gyakorlat példálra fenebb hivatkoztunk, nevezetesen 1864. oct. 20. 4326. sz. alatt a kir. tábla közadó sikkasztását a kár és költségek megtérítésén felül félévi börtönnel vasban büntette; 1864. april 7. 763. sz. alatt a hétszemélyes tábla 114 for. takarékpénztári könyvecske sikkasztására kiszabott tizhavi börtönbüntetést, a bünös visszaesése szempontjából is helyben hagyta.
4. A sikkasztást az újabb törvényhozások rendszerint a tolvajság büntetési szabványai alá veszik, némelyek felével, illetőleg negyedével enyhébben fenytik. Heffter: Lehrb. 400 §. Häberlin: Grunds. IV. 147. I.

480. §.

Az ABT. szerint a sikkasztás büntetté válik a tárgy értékénél fogva, ha ötven forintnál, a tett minőségéből, ha nyilvános hivatal, különös felsőbbbségi vagy községi meghagyásból valakire bizott vagyon, öt

forintnál nagyobb összegben elsajátítatik ; egyébként kihágásnak tekintetendő. Az első esetben (magánsikkasztás) hat hónaptól egy évigleni egyszerű, ha pedig az összeg háromszáz forintot túlhalad, egytől öt, súlyosító körülmények közt öttől tíz évi, a másodikban (közsikkasztás) egytől öt, száz forinton túl öttől tíz sőt különösen súlyosító körülmények közt tiztől husz évi súlyos börtönnel fenytendő. (ABT. 181—184. §.) A sikkasztási kihágás a tolvajsággal hason fenyték alá esik. (474. §.) A tolvajsági részesülésről, és családi lopásról mondottak, a sikkasztásra nézve is állanak. 473. §.)

1. Az ABT. 183. §. szerint : „A hitelező által zálogba vett és az adós gondviselése alatt hagyott tárgyak is, az utóbbira bizott vagyonként tekintendők,” mely intézkedésből a tolvajságra vont következtetést már fenebb megérintettük. (463. §. 2.)
2. A tolvajság és sikkasztás határvonalának megszábasáról érintett elvek, melyek nagyrészt a legf. törv. döntvényeivel megegyeznek az ABT-re, nézve is irányadók. (477. §. 2.)
3. Közsikkasztásban postagyakornokok és kiadók is válhatnak bünösökké. (1852. jul. 1. 1853. jan. 23. döntv.) Örizetre bizott dolgok elzálogosításánál pedig, mind a tett minősítésére, mind a büntetés kimérésére, nézve nem a tárgy értéke, hanem a zálogváltási összeg szolgálai zsinórmértékül; 1854. jun. 7. döntv. — A sikkasztási kihágás törvényes következményeiről. lsd. 233. §.

481. §.

Minden tolvajság és sikkasztás az ABT. szerint büntetlenné lesz, ha a tettes önmaga, tevékeny bünbáratból, habár a kárvallott sürgetésére, az okozott kárt teljesen jóvá teszi, mielőtt a bíróság vagy más többség, büntettét megtudná. A tolvajságróli jelentés azonban a nélkül, hogy a tettesre vonatkozó csak távoli jelenségeket is tartalmazna, e büntetlenséget meg

nem hiúsítja; de ez utóbbinak helye nincs, a) ha a tolvaj a lopott jószágot üldözése közben, mielőtt biztonságba hozhatta, visszaadja vagy eldobja, b) a kártérítés iránt kötött egyességet meg nem tartja, c) az egyesség kötésekor az elorzott vagyonnak csak részét adja vissza, vagy d) a rész visszaadása alkalmával ajánlott egyességet, a sértett el nem fogadja és őt feladja. (ABT. 187. 188. 466. §.)

1. A büntetlenség a bűnrészesülésre nézve is áll, a mennyiben a részesülő a kárnak reá eső részét felsőbbbségi felföldözés előtt jóvá teszi. ABT. 187. §.
2. Az újabb törvényhozások közt némelyek (thüringeni 49., szász 296., braunschweigi 243. bajor stb.) az ABT. egyetértének, míg a többiek a tevékeny bünbánatot csak enyhítő körülménynek veszik: mi jogforrásaink ebbeli intézkedéseinek hiányában, hazánkra is alkalmazható, habár B o d ó honi példára hivatkozva, teljes büntetlenségnek helyét látja. Iur. crim. 286. lap.

482. §.

A BJ. a sikkasztást rendszerint az egyszerű, ha azonban rendkívüli veszély alkalmával átadott vagy bírói zárlat alatt levő vagy köztisztviselő által hivatalánál fogva rábizott dolgon követtetnék el, a veszélyes tolvajság büntetésével (475. §. 1.), de a közsikkasztás kivételével, csak magánpanasz folytán sújtja. (BJ. 309—314. §.)

1. A köztisztviselő azonfelül a kár kétszeres megtérítésével tartozik, és hivatalától megfosztatik. A számadások körüli rendetlenségekről és a kellő felügyelet mulasztásáról részletesen intézkedik a BJ. 516—536. §.
2. A talált vagyon vissza nem adásáról, a BJ. külön fejezetben intézkedik és a találót, ha a jószág tulajdonosát ismeri, az egyszerű tolvajság büntetésének felével, ha pedig azt nem ismerte és a dolgot használta, vagy legfeljebb nyolcz nap alatt jelentést a felsőbbbségnél nem tett, azon büntetés negyedével fenyíti. BJ. 315—316. §.

3. *Leyser*: De residuis. Vittemb. 1739.

Woringen: De natura criminum de resid. Heidelb. 1828.

Hahn: De crimine peculatus. Heid. 1812.

Harmadik czim.

Rablás.

483. §.

A rablás (rapina, praedocinium, robbaria) idegen ingó dolognak, személy elleni erőszakkal, másnak birtokából elsajátítási célzattal eszközlött elvonása. Erdőkben, országutakon gyakorolva utonállásnak is, (obsessio viarum, grassatio) neveztetik. Bűnösségének sulya a személy és vagyonbátorság együttes erőszakos megtámadásán alapszik. A rablógyilkosságtól és rablási emberöléstől az által különbözik, hogy másnak megölése sem előre célba nem vétetik, sem rablás közben el nem követtetik. (414. 419. 420. §.)

1. A rablás osztályozására nézve szétágaznak a vélemények, ahhoz képest mint a közbéke, személyes szabadság vagy vagyonbiztosság megsértésének tekintik. Mintán azonban a tolvajság tényálladékát, személyes támadással kapcsolatosan tartalmazza, az ABT. és BJ. nyomán e helyen tárgyalandónak tartom. *Berner*: Lehrb. 167. §.
2. A római jog a rablás enyhébb eseteit a furtum alá vonta; a sulyosabbakat, a grassatiót vagy utonállást, külön büntettnek vette és halállal fenytette: „Grassatores, qui praedae causa id faciunt proximi latronibus habentur,” fr. 28. §. 10. D. de poen. A kánoni jog szigorú fenyték alá vette, az olasz criminalisták egész sulyát kiemelték, és a belbéke helyreállítása után, a jogszerűnek nevezett rablás Németországban végét érte. *Fernerbach*: Lehrb. 353. §.
3. Törvényeink a rablás tényálladékát meg nem határozzák; az 1868. rögtönjárási szabály 7. §. a BJ. 317. §. egyezőleg akként értelmezi: „Rablók, kik mást valamely ingó vagyonától vagy személye elleni tetteges erőszakkal, vagy erőszakkal való fenyegetések által jogtalanul megfosztanak, habár a tetteges erőszak vagy azzali fenyegetések nem közvetlen a kiraboltnak, hanem más jelenlevők személye ellen voltak intézve.”

484. §.

A rablás tényálladéka a tolvajsággal azonos levén, és attól csak a személy elleni erőszak által különbözvén, az annak alanya, tárgyai és célzatáról mondtak (463—465. §.) itt is lelik alkalmazásukat. Bűncselekvényére nézve azonban annyiban különbözik, hogy a dolog birtokbavétele végett személy elleni erőszak alkalmaztatik, akár legyen physikai kényszer (vis ablativa), valóságos megtámadás, ellenállásra képtelenné tevés által, akár lélektani (vis compulsiva) azonnal bekövetkező súlyos élet vagy testi veszély fenyegetése által; akár intéztessék közvetlenül maga a dolog birlalója, akár közvetve más jelenlevő netalán az erőszakot megakadályoztatható személy ellen; (1868. Rögtönb. sz. §. 7.) a nélkül, hogy az elkövetés helye, tényálladékára befolyással volna. Bevégeztetik e büntett természete, célzata és a tolvajság hasonlatosságánál fogva a vagyon erőszakos elvételével, habár a rabló még el nem távozott. (465. §.) Ezen hazai gyakorlatunk által is elismert elv alul kiveszik az újabb rögtöneljárási szabályok (UR. 1862. dec. 12. §. 14. MR. 1868. nov. 5. §. 7.) a személy elleni tetteges erőszak esetét, melyben ha az elvonás még meg sem történt, a büntett végrehajtottnak tekintik. Egyébként a rablási bűnkisérletre, és orgazdaságra a fenebb érintett elvek alkalmazandók. (470. §.)

1. Ingatlan dolog erőszakos elvonása a körülményekhez képest már az erőszakoskodás, majd a nagyobb vagy kisebb hatalmaskodás esetét képezi, rablás alá azonban nem vonható. Häberlin: Grunds. III. 402. l.
2. Az erőszaknak szükségkép személy ellen kell irányulni, az által a dolog hatalomba ejtésének lehetőségessé tétetni, mert utólag alkalmazva

az erőszakos lopás tényálladékát állapítaná meg (457. §.); ha a fenyegetés vagyonbeli vagy későbbi, jövődő bajjal történnék, zsarolásnak volna helye. (488. §.)

3. Jelenlévő személy elleni erőszak a birlalóra is lélektani kéqsyszer hatásával birván, ez esetet a badeni bt. 410. és BJ. 417. §. az 1868. rög-töneljárás szabályzat 7. §. kifejezetten említi. (483. §. 3.)
4. A rablás bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények ; míg a német közös jog, a württembergi, porosz, szász, badeni, bajor bt. a dolog elvételével tekintik befejezettnek, az újabb törvényhozások többsége (ABT. hassiai, hannerai, braunschweigi, berni stb.) főnyomadékát a személy elleni erőszakba helyezvén, annak alkalmazásával tekintik befejezettnek, és ily módon a rablást az alaki büntettek közé sorozzák ; de helyesen mondja Schwarze : „Diese Ansicht ist nicht zu billigen, und hat in der Praxis zu Inconvenienzen geführt. Die Grenze zwischen Versuch und Vollendung wird verwischt, und die Vollendung mit einer Handlung angenommen, welche nur als das Mittel zum Zweck erscheint“ Rechtslexicon. IX. 23. 1. Még határozottabban nyilatkozik ellene Friedrich, Barth és Demme : Grundbegriffe d. Criminalr. 259. l.
5. Hazánkban a rablás teljes tényálladékát mindenkor a dolog elvonásába helyezék ; ezt bizonyítja Bodo értelmezése : „Praedocinium vero et rapina est violenta rei mobilis ablatio“ (Iurispr. 291. §.) Vuchetich : Instit. iur. crim. 287. l. Szlemenics : Fenyítő törv. 79. §. Szokolay : Büntetőjogt. 292. l. Az 1862. s 1868. rög-töneljárás szabályzatok, mindazáltal a BJ. 324. §. nyomán, mely e tekintetben is a badeni bt. intézkedéseit elfogadta, a §. szövegében megérintett középutat választák. Berner : Lehrb. 167. §.
6. A kieroszakolt cserét, miután értékkülönbség esetében a rablás minden kellékeivel bir, a rabláshoz méltán számítja Feuerbach : Lehrb. 357. §. Vuchetich : Instit. iur. crim. 288. l.

485. §.

A rablók büntetése a halál és pedig az I. 15. szerint karózás vagy keréktöréssel. (1563. 28. 1548. 48. 1595. 29. 48. 1622. 64. 1625. 13.) Pártolóikat törvényeink hasonlólag halállal (1527. 6. 1575. 23. 1625. 13. stb.) a rablott jószágok megvételét vagy letartóztatását a tolvajságnál érintett birsággal (472. §.) fenyitendőnek rendelik. Újabb törvényszéki gyakorlatunk szerint ren-

des eljárás útján, mind a rablók, ha más büntett nem járult ebbeli merényletökhöz, mind orgazdák hosszabb rövidebb idejű börtönbüntetéssel fenytetnek; azonfelül mind a bűnösöket mind orgazdáikat a károk és költségek teljes megtérítése terheli. (1659. 17. 1715. 48. HI. 1812. jan. 21. 1396. sz.) Ezen a személy és vagyonbátorságra nézve fölötte veszélyes büntett megelőzése és fékezésére, törvényeink az erdők kivágatását az országutak mellett kétszáz könyöknyi távolságban (1548. 49. 1597. 45. 1625. 13.) rendelik, és mind azok (1586. 48. 1548. 50. 1625. 13. 1866. 32.) mind felsőbb szabályrendeletek (HI. 1794. márcz. 21. 4052. sz. 1795. jan. 30. 2056. sz. 1812. maj. 25. 11211. sz. 1819. sept. 14. 25765. 1836. apr. 20. 11707. sz. MR. 1868. dec. 15. 17. TRT. II. 169. 170. 1869. jan. 13. RT. III. 5. sz.) a rablók üldöztetése, elfogatása körül intézkednek. Nevezetesen az utóbbiak azon polgári egyéneknek, kik élő rabló elfogatásában közreműködtek összesen 200, annak megölése esetében 100 pengő forintot, megyei csendbiztosok, hajduk és katonáknak 50, halála esetében 25 pengő forintnyi dijt (tagliát; HI. 1812. jan. 14. 532. sz. 1837. oct. 3. 30751. sz.), az orgazdák feladóinak, nevök titoktartása mellett 50, sőt a körülményekhez képest 100 forintnyi jutalomdijt (1794. HI. 51. §.) szabnak, és azon rablóknak, kik önkényt jelentkeznek s társaikat feladják enyhébb büntetését, a megállapított jutalomdi kifizetését biztosítják, a körülményekhez képest teljes büntetlenségök legfelsőbb helyeni szorgalmazását megengedik. (HI. 1795. febr. 21. 4052. sz. 1815. július 4. 18772. sz.) Ellenkezőleg a bűnben marasztalt rablók és családjaik legfelsőbb helyről rendelendő kiutasi-

tását köztudomásra juttatni, azon községi lakosokat pedig, kik rablási támadások alkalmával segítséget nyújtani vonakodnának, az okozott károk megtérítésére szörítendőknak rendelik. (HI. 1806. novemb. 28. 17057. sz.)

1. A HK. I. 15. szavait (416. §. 1.) és a rablások főeszközeitől szolgált szabados hajducspatok iránti törvényes intézkedéseket (345. §. 2.) fenebb érintettük. B o d o korában a törvényes büntetés a rablógyilkosokra alkalmaztatván, a rablók pallossal vagy kötéllel, súlyosítással vagy a nélkül végeztek ki. (Iurispr. crim. 292. l.). Jelen százdunkban is, nevezetesen 1831. fehérmegei rabló a kir. kurián halálra ítéltetett. P a l u g y a y : Megyerendsz. IV. 155. l.; de S z o k o l a y állítását: „A rablók. . rendesen börtönnel büntettetnek“ a legujabb gyakorlat is megerősíti. Lsd. Törv. Csarn. 1862. 19. 1863. 43. sz. A rögtönjárásról, melynek egyik tárgyát e büntett képezi az alaki részben szólándunk. (684. s. köv. §§.)
2. A rablók kézrekerítési díjainak (taglia) mennyisége iránt, különböző eltérő intézkedések történnén, végre az 1837. HI. azokat a fenebb érintett mennyiségben állapította meg. Lsd. O s z w a l d t : Gyűjt. 45. 46. 64. 73. 74. 114. l.
3. A rablások által megzavart közbiztonság helyreállítására az 1868. 32. százezer forintnyi rendkívüli póthitelt nyitott. Azok meggátlására a fenebb érintett intézkedéseken kívül, az idézett HI. a szétszórt lakások és házak összevonását, a cigányok szabályozását, a rablók kellő üldözését, fegyver és puska eladásának korlátozását, utlevelek behozását, 1819. júl. 6. 18567. sz. HI. a nép vallási és erkölcsi oktatását rendelte el. Lsd. O s z w a l d t : Gyűjt. 39—46. 64—67. 100—103. l. Hason-intézkedéseket utalva, az 1715. 101. §. 1. részben már B o d o hozott javaslatba. Iurispr. crim. 293. l. Legujabban a vaspályai rablások megakadályozására történtek részletes intézkedések; nevezetesen a vasutak és posta ellen intézett ilyenmő merényletek rögtöni a hol lehet távirati feljelentése, a belügyminiszteriumhoz meghagyatott. MR. 1868. dec. 15. TRT. II. 169. sz. — A postarablások miatt indított vizsgálatok a m. kir. földmivelés-, ipar és kereskedelmi miniszteriumnak feljelentendők. MR. 1869. febr. 9. RT. III. 14. sz.
4. A Carolina 126. cz. a rablást pallossal fenýiti, de minthogy a római jogra hivatkozik, alkalmazását a gyakorlat csak súlyosabb eseteire szorítá. Az újabb törvényhozások körülményeihez képest súlyos,

egész életfogytiglani börtönbüntetéssel, sőt rablási emberölés esetében halállal is fenyegetik. H a b e r l i n : Grunds. III. 506—520. l. H e f f t e r : Lehrb. 518. §.

486. §.

Az ABT. a rablást bevégezettnek tekintí, mi-helyt az erőszakosság valamely személy ellen, akár tetteges bántalmazás, akár fenyegetés által elkövet-tett. Büntetését ahhoz méri, vajjon lélektani vagy physikai kényszer alkalmazásával létesült-e? az első esetben, ha egy embertől eredt, és foganat nélkül ma-radt : öttől tíz, ha többek által, vagy gyilkos fegyve-rekkel történt, vagy foganatja volt, tíztől husz, a m á s o-d i k b a n azaz physikai erőszaknál, ha a vagyon még el-nemraboltatott, tíztől husz évi sulyos, ha elraboltatott, tíztől husz évi sulyos és sulyosbitott, ha valakin rablás köz-ben sulyos testi sértés ejtetett, vagy folytonos bántal-mazás vagy fenyegetés által gyötrelmes állapotba he-lyeztetett, életfogytiglani sulyos börtönnel ; a rablásbani részesülést, elrabolt ismert jószág eltitkolását, elárusi-tását, magáévá tételét egytől öt évigleni sulyos börtön-nel bünteti. (ABT. 190—196. §.) A tengeri kalóztat rablásnak, a kalózlevél elfogadása rablási kísérletnek tekintetendő. (MR. 1854. maj. 25. BTL. 127. sz.) A tengeri rablók, ha a hajóhad által kézre kerítettnek, katonai büntetőhatóság alá tartoznak, és kötéllel fe-nyítettnek. (Csász. rend. 1851. dec. 22. BTL. 225. sz. Kat. bt. 490. §.)

1. A rablás büntetétéhez az elsajátítási szándékot határozottan megkíván-ják a legf. tör v. döntv. 1854. oct. 24. és 1855. aug. 21.
2. Ámbár a rablás az ABT. szerint már az erőszak által végeztetik be, még is az ABT. 193. 194. §. a közös szólásmódot követve, a végre-hajtást a vagyon valóságos elraboltatá sába helyezik. Hogy azonban

e büntett törvényes fogalma szerint is, kísérletnek van helye, midőn többen fegyveresen rablási szándokkal házba törnek a legf. törv. 1854. oct. 24. és 1855. aug. 21. döntvényei bizonyítják. E k m a y e r : Büntetőjogi eset azon kérdés felvilágosítására vajjon a rablásnál gondolható-e bűnkísérlet. M. Jogtud. Hetilap. 1. 2. sz.

487. §.

A BJ. a rablás tényálladékát a fenérintett módon határozván meg, (483. §. 3.) ahhoz a valamely dolog eltulajdonítása után alkalmazott erőszak esetét is számítja. (467. §.) Büntetése tíz évi, súlyosabb testi sérítés hozzájárulásánál (438. §.) tizennégy évi rabságig terjedhet; ha többen összeszövetkezve követték el a büntettet, a büntetések azok negyedrésszével súlyosíthatnak. Kísérlete három, ha azonban rablási célzattal lakásba törés, vagy fenyegetések által személyes támadás történt, öt évig tartó rabságig fenyíthetetik. (BJ. 417—425. §.)

1. Az erőszakkali fenyegetésekhez a BJ. 318. §. szerint nem csak az élet és test, hanem az értékre nézve is súlyos, és azonnali veszélyvel összekötöttek számítandók.
2. A rablással kapcsolatos gyilkosságok, emberölések büntetését fenebb érintettük (416—421. §.). Azonfelül a rablás és zsarolás szükségkép hivatalvesztéssel jár. BJ. 329. §.
3. Z e i d l m a y e r : Tract. de crimine rapinae. s. robbariae. Salisb. 1709.
G l a v e : Dissert. de poena rapinae. Halae. 1771.
P a u l i : De vera rapinae indole. Vittemb. 1777.
H o m m e l : De causis poenam rapinae capit. non mitigant. Lips. 1786.
E b e l i n g : De genuina rapinae notione. Sver. 1797.
S c h w a r z e : De crimine rapinae. Dresd. 1839.
B r e i t e n b a c h : Verbrechen d. Raubes. Münch. 1839.

Negyedik czim.

Z s a r o l á s.

488. §.

A zsarolás büntette (concussio,) valamely cselekvény vagy mulasztásnak erőszakos kicsikarása, jogellenes haszon vagy előnynek szerzése végett. (1492. 23. 1554. 5. 1567. 36. §. 4. 1659. 15.) Ezen a rablás-hoz hasonló merénylet, köztisztviselők által, hivataluk körében és annak felhasználásával elkövetve, közeggyébíránt magánzsarolásnak (concussio publica, privata) neveztetik. (357. §.)

1. A tágasb értelemben vett zsarolástól, többen (Meister, Bauer, Feuerbach stb.) megkülönböztetik a szorosabb értelműt, mely jognak ürügye, színe alatt történik (simulatio iuris colore); de az részint már abban foglaltatik, részint ha másnak rászédése vagy tévedésének felhasználása által létesítettnek, a csalás (hová Feuerbach számítja) és zsarolás halmazatát szüli. Feuerbach: Lehrh. 430. §. Heffter: Lehrb. 364. 543. §. Bauer: Lehrb. 271 §. Glaser. Abhandl. 64—66. l. Berner: Lehrb. 166. §.
2. Kik az erőszakos kényszeret külön büntettnek veszik, a zsarolás célzatát csak vagyoni előny kicsikarására szorítják, a nélkül, hogy ez osztályozást kellőleg indokolt vagy igazoltnak tarthatnók. Lsd. 445. §. l. Glaser: Abhandl. 66. l. Herbst: Öst. Strafr. I. 205. l.
3. A zsarolás, mely a rablással az erőszak alkalmazása és végcélzatára nézve megegyez, tárgyára, és az erőszak, főleg a fenyegetések minőségére és közvetlen céljára nézve attól különbözik. (488. §.) Habelin: Grunds. III. 421. 422. l.
4. Hogy a római jog a zsarolást a kifejtett értelemben vette, forrásai számos helye bizonyítja, péld.: „Si ideo pecuniam quis accepit, quod crimen minatus sit.“ fr. D. de concuss. fr. 7. fr. 8. D. quod metus caus. c. 11. C. de his quae vi.

489. §.

A közzsarolás, mint a hivatalbeli visszaélés egyik fájának alanyai, csak köztisztviselők, a ma-

gánzsarolásé akárki lehet. E büntett tárgya az erőszakoltnak ingó, ingatlan dolgai, jogaira vonatkozó cselekvőségi szabadsága. A büncselekvény valakinek erőszak, vagy alapos aggodalmat gerjeszthető fenyegetések általi kényszerítésében áll, valaminek teljesítésére, eltűrésére vagy mulasztására. Akár történjék a fenyegetés közvetlenül vagy közvetve, akár vonatkozzék jelen vagy jövőre, személy, vagyon, becsületbeli sértésekre; (*minae iuris vel facti, etiam in diem dilatae*) és pedig jogtalanul, oly czélzattal, hogy a zsaroló magának vagy más személynek hasznót, előnyt vagy nyeménnyt szerezzen. A büntett a teljesítés, eltűrés vagy mulasztás valóságos kieroszakolásával végeztetik be, habár a czélba vett előny valósággal el sem éretett. Hazánk törvényei csak némely kiválóbb, nevezetesen a katonaságra vonatkozó, (1492. 23. 1554. 5.) vagy hivatalbéli visszaéléssel járó (1545. 28. 1567. 30.) eseteinek megfenyítéséről intézkednek, azokat határozatlan büntetéssel, legsúlyosabb körülmények közt halállal (1542. pos. 51. 1545. 44. 1567. 30.) sújtván; jelenleg fenyítéke, tekintettel az alkalmazott erőszak módja és minőségére, nem különben a károsítás mennyiségére, a bíró bölcs belátása szerint méretik ki.

1. A becsületre vonatkozó fenyegetések még akkor is, ha igaz tények közhirré tételével történének, e büntett tényálladékát megállapíthatják. H ü b e r l i n : Grunds. III. 422. l.
2. Valamint a tolvajság és rablás a dolog elvonásával fejeztetik be, habár a tolvaj vagy rabló annak reménylett hasznát nem vette, úgy a zsarolás bevégzéséhez sem szükségeltetik végczéljának elérése. — A gyujtogatási fenyegetésről alantabb szólandunk. (494. §.)
3. A zsarolók megfenyítésére nézve az 1492. 23. mondja: „Ad castigandum Regiae Maiestati transmittat.“ 1542. Pos. 51.: „Poena debita afficere comittat.“ 1545. 44. „Morte vel alia poena, quam iure meruerint, puniantur.“ 1567. 30. „Clementer dignetur... pauperum oppres-

sores acriter punire“ stb. A katonai zsarolásokat elnéző és elhallgató megyei tisztviselőket tiszti kereset alá vétetni és az okozott károk kétszeres megtérítésében elmarasztalandóknak rendeli az 1729. 18. — A jobbágyok zsarolásai földesuraik részéről, mint közvétségek tiszti kereset alá kerültek. 1715. 101. 1723. 18.

4. A német közös jog szerint a zsarolás büntetése bírói belátástól függött; az újabb törvényhozások több fokozatát különböztetik meg, súlyosabb eseteit a rablással egyenlően, a többit enyhébben fenyítik. H a b e r l i n : Grunds. III. 427—428. l. G l a s e r : Abhandl. 66—92. l.

490. §.

Az ABT. a zsarolást, a fenyegetéssel akár volt foganatja, akár nem, bevégzettnak tekinti, és hat hónaptól egy évigleni, súlyosító körülmények mellett, különösen: a) ha a kényszerített hosszabb ideig kinos állapotba helyeztetett, b) a fenyegetés gyilkossággal, gyújtogatással, c) ezer forintnyi összeget meghaladó rongálással d) egész községek ellen történt; vagy e) a kicsikarandó teljesítés, eltérés vagy mulasztásból eredendő kár háromszáz forintnál nagyobb, — egytől öt évigleni súlyos börtönnel bünteti. A BJ. a zsarolást azon esetre, szorítja, ha a kényszer ingó és ingatlan értékre vonatkozó oklevelek aláírása, kiadása, megsemmisítésére, káros vagyoni rendelkezésekre, pénz vagy más ingóságok küldésére irányul. Ha fenyegetések által történik, a valóságos kizsarolással, ha tetteleges erőszakkal, ennek alkalmazásával tekinti bevégzettnak, és a rablással hasonbüntetés alá veszi. Ez köztisztviselőnél, ki hivatalos hatalmával, vagy azzali fenyegetéssel zsarolt, egy harmadrészzel súlyosabb leend, és hivatalvesztését is szükségkép eredményezi. (BJ. 326—429. 484. §.)

1. Az ABT. a zsarolást a fenébb kifejtett értelemben veszi, (489. §.) és nem tesz különbséget, vajjon a fenyegetés közvetlenül az érdeklett vagy közvetve családja, rokonai oltalma alatti személyek ellen

intéztetik. (ABT. 98. §.) A fenyegetésnek hosszabb idő múlva történendő foganatosítása a tényálladékon mit sem változtat. Legf. törv. döntv. 1855. jan. 31.

2. Schwendendorffer: Dissert. de concussionione. Lips. 1675.

Godenii: Dissert. de crimine concussionis. Rint. 1696. 2. kiad. 1708.

Cramer: Dissert. de concussionib. advoc. Lips. 1729.

Glaser: Abh. aus d. öst. Strafr. Wien. 1858. (I. Strafb. Drohungen.)

Ötödik czim.

G y u j t o g a t á s.

491. §.

A gyújtogatás (incendium) tágasb értelemben véve bűnös cselekvény, mely által más tulajdonán tűzvész okoztatik. Ily terjedelemben magában foglalja a gyújtogatást szorosb értelemben (incendium dolosum), mely által más tulajdonán tűzvész gonosz szándokból gerjesztetik, és a vétkes gyujtást, midőn az vétkes elbizottság vagy gondatlanságból történik. (incendium culposum.) Bűnösségének súlyát azon veszélyek és károk tüntetik ki, melyekkel az emberek élet- és vagyonbiztosságára oly nagy mérvben jár. (Sz. Istv. II. 30. 1462. 2. 1492. 107. 1495. 4. HK. I. 14. 1723. 11. 109. 1840. 9. §. 12.)

1. Ezen büntett osztályozására az írók és törvényhozások szétágaznak többen a közbátorságot veszélyeztető (Bauer, Mittermaier, Häberlin stb.) mások Feuerbach, Wächter ABT. BJ. badeni bt. stb.) a vagyon elleni büntettek közé sorolják.

2. A tágasb és szorosb értelmű gyújtogatás határvonalára nézve is különböznek a nézetek. Míg némelyek azt vagyonra ezt személyekre is veszélyes tűzvészre értik, mások az előbbit minden veszélyes gyújtogatásra, az utóbbit emberektől lakott épületek vagy tartózkodási helyek felgyújtására értik. Bauer: Lehrb. 274. §. Häberlin: Grunds. II. 312. l. Berner: Lehrb. 204. §. Beitrag zur Lehre v. d. Brandstiftung. Deutsch. Strafrechtszeit 1868. 1. füz.

3. A tágasb és szorosb értelmű gyújtogató (incendium) fogalma forrásainkon is gyökerezik, mert mind törvényeink, mind a rögtönbíró-sági szabályzatok, a gonosz szándoku gyújtást kifejezetten kiemelik. Igy sz. Istv. II. 30. „Si quis per inimicitias alterius aedificia cremaverit,” az 1723. 11. §. 13.; „Incendiarii publici pariter et privati, ex praeconcepta malitia voluntaria,” az 1840. 9. §. 12.: „Annyival inkább, ki gondatlanságból vagy önkényt szántszándékkal, az 1813. Rögtönb. sz. III. §. 1.: „Malitiosi incendiorum suppositores,” 1847. III. §. 1.: „Előre határozott felgyújtás elkövetői,” 1868. Rögtönbir. sz. 7. §. Kik kártételre irányzott számitó rossz akarattal oly tettet követnek el, melyből idegen tulajdonon tűz támad.
4. §. A vétkes gyújtástól különbözik a tűzvész megelőzésére megállapított szabályok elhanyagolása, mely mint rendőri kihágás kerül fenyték alá. (494. §.)

492. §.

A gyújtogató tárgyai oly ingatlan vagy ingó dolgok, melyeknek meggyújtása tűzvész, (incendium), azaz közveszélyt okozó nagyobb tűz gerjesztésére alkalmasak, nevezetesen: épületek, termények, erdők, nádasok (1723. 11. §. 13. 1840. 9. §. 12.) akár legyennek saját, akár idegen tulajdonuak. A bűncselekvény azoknak más vagyonára veszélyes felgyújtásában áll (incensio), mert a tűzvészt nem okozható kisebb-szerű tárgyak meggyújtása, elégetése, inkább a kártétel fogalma alá sorozható; saját vagyonának felgyújtása, mások veszélyeztetése nélkül, bűnesetet nem képez, vagy a körülményekhez képest, a csalás tényálladékát állapítja meg. A szorosabb értelmű gyújtogatónak szándékossággal kell történnie. (491. §. 3.) Bevégeztetik e büntett törvényeink szerint a tűz kiütésével, midőn az a meggyújtott tárgy állagát megtámadta (1723. 11. §. 12.); mivel a legújabb rögtöneljárás szabályzat tartalma megegyez. (1868. Rögtönbir. szab. 7. §.) Hogy a vétkes gyújtáshoz vétkes elbizottság vagy gondatlanság-

ból eredt tűznek, másnak károsításával járó kiütése kívántatik, mind a dolog természetéből (125. §.) mind törvényeink (1840. 9. §. 12.) világos rendeletéből foly.

1. Mig a gyújtogatás tárgyára nézve sz. Istv. II. 30. épületeket (aediificia) az 1462. 2. és 1494. 4. falvakat, birtokokat említ (villas et possessiones) az 1723. 11. §. 12.: „Ex praeconcepta malitia voluntaria ignem tectis aut etiam messi vel segetibus iniciantes“ kifejezéssel él. Az 1840. 9. §. 12. pedig ekként szól: „A ki az erdőben, kivált szárazság idején tüzet gerjeszt, és azt el nem oltja, annyival inkább, ha gondatlanságból vagy önkényt szántszándékkal az erdőt, nádat, turjánokat és zsombékokat, turfát vagy gabonát, sőt a tarlót, kivált még midőn a kepék is rajta vannak, vagy közel az épületekhez meggyújtja.“ stb.
2. Tűzvész nem okozó tárgyak meggyújtását és elégetését már a német közösjog a kártételhez számítá, és ily értelemben elfogadható Szle m e n i c s állítása hogy a ki: „Veszélybe ejtés nélkül embertársának vagyonyát felgyújtáná, csupán hatalmaskodás, álnok vagy vétkes károsításról vádoltathatnék.“ Fenyítő törv. 78. §.)
3. Sajátjának felgyújtása másnak károsítása nélkül, a tulajdonos rendelkezési jogánál fogva büntelen (c. 6. X. de incend.): de biztosítási társulatok vagy jóhiszemű hitelezők kijátszására irányulván, méltán csalásnak vétetik, és mint ilyen megfenyítendő. Berner: Lehrb. 204. §.
4. A gyújtogatás bevégzésére nézve mind az írók mind a törvényhozások szétágaznak. A római jog már „comburere, exurere“ már „incendium facere, incendere, adurere“ kifejezésekkel él. A törvényhozások és írók többsége a tűz kiütését (Quistorp, Bauer, Tittmann, Erdmann, Feuerbach), mások valódi tűzvészt (Hofacker stb.) kívánnak, míg némelyek, nevezetesen az ABT. a tűzvétéssel, ha az ki sem ütött, a büntettet bevégzettnek veszik. Hogy a végeldöntés tekintetben is sokszor a bíró bölcs belátásától függ, helyesen mondja Heffter: Lehrb. 377. §.)
5. Az 1723. 11. §. 13. a tárgyak elősorolása után „Eademque comburentes et ita alios damnificantes“ az 1840. 9. §. 12. Az okozott kár és gondatlanság fokozatához képest a kárnak és költségeknek megtérítésén felül, még fogságra is, sőt illetőleg mint gyújtogató a honi törvények értelmében súlyosabb büntetésre is ítéltesék“ szavakat használván, hazánk írói is e büntett bevégzéséhez a tűz kiütését követelték, így Vuchetich: „Illo ergo momento, quo res incensa in flammis erupit, delictum est consummatum“ Instit. iur. crim. 293. I. Szle m e n i c s: „Hogy a gyújtogatás törvénybeli rendszerű büntetését törvényszékeink valakinek fejére mondhassák, az kíván-

tatik meg, hogy a tette nem csak való és álnok büntett legyen, hanem hogy a tűznek lángra kapása és kárszülemlés által teljesedésbe ment büntetté is váljék.“ Fenyítő törv. 78. §.

6. Mig az 1862. rögtönbir. szab. 14. §. 6. összhangzólag az ABT. 166. §. akként szólott: „Gyujtogatók, kik szándékosan oly tettet követnek el, melyből számításuk szerint idegen tulajdonon tűzvésznek kell támadnia, habár a tettes akaratján kívül eső akadályok miatt, a tűz ki nem ütött;“ az 1868. rögtönb. szabály 7. §. 6. a tényálladék teljéhez a tűz támadását megkívánja. (491. §. 3.)

493. §.

A gyujtogatás büntette szorosb értelemben (491. §.) közönséges és minősítettre osztható (97. §.) az utóbbihoz számítandó: a) mely a tettes által előre láthatott emberhalált eredményezett; b) nagybecsű tárgyakon, könyvtárak, ritka gyűjteményeken vagy igen veszélyes körülmények közt; c) csoportosan másokkal szövetkezve pusztítási szándokkal, követtetik el. Ez utóbbit törvényeink ellentétben az alattomban eszközölthöz nyilvános gyujtogatásnak nevezik (incendiarius publicus, privatus; 1723. 11. §. 13.). A gyilkossági szándokkal elkövetett gyujtogatásnál bűnhalmazatnak volna helye. (158. 159. §§.)

1. A nyilvános és magán gyujtogatás (1462. 2. 1495. 4. H K. I. 14. és 1723. 11.) fogalmát B o d o ekként határozza meg: „Incendiarii... publici dicuntur illi qui studio manifeste et non occulte ignem tectis aedibus acervis aut segetibus et id genus aliis supponunt. Privati vero, qui occulte in utroque tamen casu malitiose et deliberate id faciunt.“ Iurispr. crim. 273. l.
2. Hogy a gyujtogatás emberhalál folytán minősítetté váljék, annak a tűzvész, nem pedig más közbejött körülmények által kell okoztatnia, ellenkezőleg (például olás által okozott meghülés folytán) minősítési körülménynek nem tekinthetni. H e r b s t : Öst. Strafr. I.

494. §.

A nyilvános gyújtogatás (493. §.) hajdan a hütlenség esetei közé számíttatván (1462. 2. 1495. 4. HK. I. 14.), annak büntetése alá esett. Az 1723. 11. tűzhalállal, (vivi cremabuntur) a szándékos gyújtogatás többi eseteit, a tett körülményeihez képest, ugyanazon vagy enyhébb, de mégis főbenjáró büntetéssel sújtja (poena...mitiori, attamen amissione vite plectendi). A halálbüntetés súlyosított végrehajtása megszűnván, (193. §.) az újabb gyakorlat szerint halállal rendes eljárás útján csak legsúlyosabb minősített esetei, a többiek pedig, a kártérítésen felül hosszabb rövidebb idejű börtönnel fenytetnek. A III. 23. szerint azok is, kik tűzvész gerjesztésével fenyegetöztek, halállal büntetettek de miután az 1723. 11. e büntetést kifejezetten a büntett bévégzésére szorítja, (492. §. 5.) még kísérletére sem, annál kevésbbé azzali fenyegetésekre nem alkalmazható. Hogy azon tettesek, kik bűnbánattól indittatva kísérletöktől önkényt elállanak, a vetett tűznek, előbb mint kárt okozott, elfojtását eszközlik, büntetlenek, az igazság általános elveiből foly. (130. §.) A vétlen gyújtás a kár és költségek megtérítésén felül, a vétkesség és kár fokozatához mért fogsággal büntetetik, (1840. 9. §. 12. III. 1768. oct. 3.) sőt legfelsőbb szabályrendelet szerint azok is, kik a tűzvész eloltásánál a nélkül, hogy akadályoztatva volnának, közreműködni vonakodnának, fenyték alá kerülnek, és a körülményekhez képest a kár aránylagos megtérítésére szoríthatók. (III. 1808. jul. 25. 16249. sz.) Az oly annyira kártékony és veszélyes tűzvészek megelőzésére és eloltására, országos törvény rendeletéből, (1723. 109.) az egyes hatóságok, — a királyi helytartótanács legujabban

a kir. belügyminiszterium többrendű intézkedéseket tettek, melyeknek megszegései, mint rendőri kihágások részint pénzbírsággal, részint fogsággal fenytetnek. (HI. 1768. oct. 3. 1775. sept. 21. 4315. sz. 1776. oct. 21. 5365. sz. 1781. marc. 29. 4964. sz. 1783. jul. 24. 6892. 1788. aug. 19. 33158. sz. 1790. maj. 21. 15820. sz. 1809. aug. 12. 21161. sz. 1810. nov. 14. 23733. sz. 1818. oct. 6. 28037. MR. 1868. sept. 4. TRT. II. 103. sz. MR. 1869. jun. 17. stb.)

1. Sz István II. 30. intézkedése: „Ut aedificia restituat et quidquid suppellectilis arsum fuerit persolvat, et insuper sedecim iuvenços, qui valent sexaginta solidos,“ mint a kiegyenlítési rendszer folyománya, most csak történeti érdekli.
2. A gyujtogatásra kimondott halálítéleteknek e században is számos példája fordult elő. Így 1837. egy nógrád-, baranya-, gömör- és szaboles megyei gyujtogató a kir. kunián is halált kapott. (P a l u g y a y : Megyerendsz. III. köt. 59. 192. l. IX. XLIV. tábl. IV. k. 61. 147. l. X. XXI. tábla.) 1862. dec. 22. 2451. a kir. tábla P. Terézt, minthogy a tűzvésznel emberélet áldozatul nem esett, a tett szerelemföltés okozta ingerültségben követtetett el, és a vádlott nő a kár elhárítására közreműködött, a megyei törvényszék által kimondott halálbüntetés helyett tíz évi, hetekint kétszeri börtöl szigorított vasban, közmunkában töltendő börtölre ítélte; 1864. dec. 4. 5535. pedig Nógrádmegyének, Sz. Antal ellen, emberöléssel, testi sértéssel, istenkáromlással párosult, nyilvánosan czinkos társakkal elkövetett gyujtogatás miatt hozott halálos büntetését helybenhagyta, társai 6 évi börtönbüntetését nyolcz évre emelte; a hétszemélyes tábla 1865. jan. 16. 6100. sz. azonban a halálbüntetés helyett a főbűnöst husz évi vasban közmunkában eltöltendő börtölre ítélte, társaira az első bíróság ítéletét helybenhagyta. Lsd. Törv. Csarn. 1863. 13. 1865. 15. sz. 1868. 1. 2. sz. Vétkes gyujtogatásról lsd. Törv. Cs. 1862. 9. sz.
3. A HK. III. 23. a fenyegetésre halált szabó intézkedéséből, G o c h e c z és B o d o a kísérletnek halálos büntetését következtetik, de lsd. ellenök V u c h e t i c h : Instit. iur. crim. 295. l. S z l e m e n i c s : Fenyítő törv. 78. §. Az okozott kár mindenkor megtérítendő. K i t t o n i c h : Direct. meth. c. 9. quaes. 30.
4. Bud a és Pest városok számára, 1855. maj. 10. 9467. sz. alatt kelt tűzoltási szabály 86. §§. a tűz megelőzése és oltása körül részletesen intézkedik, a kihágások pénzbírságait illetőleg fogságbüntetéseit szabályozza, Az 1868. septemb. 4. MR. (TRT. II. 103. sz.) addig is míg

az építkezési és tűzkár elleni rendszabályok megállapítása iránt a törvényhozás véglegesen intézkednék, a kéménysepartetést legalább havonként egyszer és pedig lehetőleg e munkára kiképzett egyének által eszközöltetni rendeli: az 1869. június 17. MR. pedig a takarítás és cséplés idején leggyakoribb, és akkor egyszersmind legveszedelmesebb tűzvész elhárításáról intézkedik, és azokat kik az előjárónak a tűzoltásra vonatkozó intézkedésének eleget nem tennének, hivatkozással az 1808. jul. 25. 16249. HI. fenyíték alá vétetni rendeli.

5. Már a XII. tábla a gyújtogatásra tűzhalált szabott; hasonlólag büntette a német közös jog (PGO. 125.) a közveszélyű gyújtogatást; egyszerű halállal az egyes lakházak vagy más emberi tartózkodási helyek felgyújtását. Az újabb törvényhozások fölötté sulyosító körülmények közt halállal, egyébként szabadságbüntetéssel, a körülményekhez képest életfogytig fenyítik. Heffter; Lehrb. 378. §. H a b e r l i n ; Grunds. II. 338—348. l.

495. §.

Az ABT. a gyújtogatás büntetettét, a bűnös szándékos tettevel, melyből az ő törekvése szerint más tulajdonán tűzvésznek kell támadnia, habár az ki nem ütött, általa kár nem is okoztatott, bevégezettnek tekintti. Azt a) ha a tűz kiütött és abból előre látható emberhalál történt, vagy pusztításra törekvő csoportozás által követtetett el, halállal; b) ismétlésnél, habár siker nélkül, vagy a kárvallott tetemes károsításánál, életfogytiglani; c) ha a tűz kiütött az eddig felhozott körülmények nélkül, tiztől husz; d) ha ki nem ütött, éjjel, vagy oly körülmények közt, hol könnyen elterjedhetett, emberi életveszélyt is okozhatott volna, öttől tiz évig; e) egyébként ha nappal különös veszélyesség nélkül vette tett, egytől öt évigleni sulyos börtönnel fenyíti. — A ki azonban tevékeny bünbánatától indittatva mindennemű kárnak megelőzését eszközölte, büntetéstől megkímélendő. A ki saját tulajdonát felgyújtja, a mennyiben más vagyonát is tűzveszélynek tenné ki, gyújtogatásban; ha

pedig ez eset fen nem forogván, harmadiknak jogát meg-
rövidíteni vagy arra gyanut hárítani igyekszik, csalás-
ban bűnös, és a szerint fenyítendő. (ABT. 166—170. §.)
A tűz körüli gondatlan eljárás, a tűzveszély elhárítá-
sára nézve fenálló szabályok mulasztásai, kihágások-
ként büntetettnek. (ABT. 434—459. §.)

1. Hogy egyes házakon, csűrökön, termékkészleteken is a gyújtogatás büntette elkövethető, mind az 1858. sept. 26. 19002. MR. mind a legf. törv. 1859. marc. 22. jul. 6. döntvényeiből világos.
2. Az öttől tiz évigleni büntetésszabványt a legf. törvénysz. akkor is alkalmazta, midőn a tüzet, kiütése esetében, az uralkodó szél szükségképp a szomszéd épületekre vitte volna. 1855. aug. 7. döntv.

496. §.

A BJ. a szándékos gyújtogatás büntetését tárgyai és körülményei szerint méri ki. Nevezetesen: a) közönséges lakházakon, köz- vagy oly épületeken, melyekből a tűzvész az említett tárgyakra elterjed vagy elterjedhetett, tizenkét, ha az könnyen meg nem tör-
ténhetik, tiz évi; b) épületek közelében fekvő tárgya-
kon azon célzattal, hogy a tűz épületekre is terjedjen,
mint az ezeken közvetlenül történt, ezen célzat nélkül
nyolcz évi; c) ha épület veszélyeztetve nincs, hat évi
rabságig fenyittetik. A minősített gyújtogatás, holtig
tartó rabsággal büntetethetik, azzá válik pedig: ha a)
emberhalált okozott; b) lopás, rablás, ölés végett; c)
szövetkezettek által erőszakosan; d) az oltószerek cél-
zatos rongálásával, eltávolításával; e) közinség vagy
veszély; f) nagyobb mennyiségű puskapor közelében;
g) ismételve követtetik el. — Bevégezettnek tekintetik
a büntett, mihelyt a tárgy a felgyújtásra alkalmazott
gyújtószertől, meggyuladt, a teljes kísérlet a büntetés

kétharmadáig, a nem teljes feléig fenyíttethetik. Erdők, nádasok, köszén- és egyéb bányáknak, valamint termékek szándékos felgyújtása, ha általa lakház vagy épület nem veszélyeztetné, de a kár ezer forintot meghalad, nyolcz, egyébként két évi rabságig büntethető. Ez esetben a büntett a kár okozásával végeztetik be; teljes kísérlete másfél évi rabságig, nem teljes hat hónapi fogságig fenyíttethetik; ugyanazon büntetés éri a felgyújtót, ki az általa okozott tüzet, mielőtt abból kár következett, ismét eloltotta. — A vétkes gyújtás a kár megtérítésén felül nyolczszáz forintig, súlyosabb beszámítás és tetemes kár esetében, hat havi fogságig; a felgyújtással megfontolt fenyegetőzés egy évi, ha egész helység ellen volt intézve, egész vidéket rémülésbe ejtett, három évi rabságig sújtathatják. — A szándékos gyújtás vagy azzali fenyegetés mindenkor hivatalvesztéssel is jár. (BJ. 383—401. §.)

1. Hajók és hajón álló malmoknak felgyújtása mint épületeké fenyíttetik; a ki saját épületét szándékosan meggyújtja, ha a tüzi veszély mások épületére is terjedhetett, vagy oly czélzattal tette, hogy jogtalanul magának hasznot hajtson, mást megkárosítson, úgy büntetetik, mintha a gyújtogatást más házában követte volna el, BJ. 389. 390. §.
2. A fenyegetőzés zsarolási czélzattal ezen büntettként fog fenyíttetni. BJ. 401. §.
3. Bechmann: Dissert. de incendio doloso et culposo. Jenae. 1659.
 Glaser: Dissert. de incendiis. Argent. 1667.
 Stryck: Dissert. de incendio casuali Francof. 1667.
 Slevogt: Diss. de incendiis. Jenae 1712.
 Bartholdi: Diss. de incend. famosiss. Francof. 1719.
 Strecker: Diss. d. incendiis. Erf. 1733.
 Moegling: Diss. d. incendiis e causis improvisis. Tub. 1743.
 Harz: De crimine incendii. Lips. 1820.
 Lauhn: Capita quaedam de civis aedes suas incend. impunit. Lips. 1826.
 Vries: De crimine incend. Gron. 1830.
 Wächter: De crimine incend. Lips. 1833.

O s e n b r ü g g e r : Brandstiftung n. d. Strafgesetzb. Deutschl. u. d. deutsch. Schweiz Leipz. 1854.

J e s s e n : Brandstiftung. in Affect. u. Geistesstör. Kiel, 1860.

Hatodik czim.

K á r t é t e l.

497. §.

A kártétel büntette sajátlagos értelemben (damnum iniuria datum) idegen vagyonnak tetemesebb, kiválólág közveszélylyel vagy erőszakkal járó jogtalan, szándékos rongálása vagy sértése, a mennyiben más külön nevü büntetté nem válik. Mert habár a vagyonkárosodások rendszerint a polgári jog körébe tartoznak, vagy a körülményekhez képest közvétségeknek tekintetnek, (1807. 21. 1833. 25. §. 8.) gonosz szándékból eredt súlyosabb eseteit, újabb törvényeink, a felsőbb szabályrendeletek s törvényszéki gyakorlat bünfenyíték alá veszik. (1840. 9. §. 9. 13. 19. 23. HI. 1863. marc. 28. 28270. sz. 1865. oct. 66647. sz. MR. 1868. jul. 4. dec. 15. TRT. II. 66. 169. sz.)

1. E büntettre nézve helyesen mondja H ä b e r l i n : „Das Verbrechen der Beschädigung und Zerstörung fremden Eigenthums kann gleichsam als Aushilfsverbrechen gegen das Eigenthum betrachtet werden, da es nur dann angenommen wird, wenn die betreffenden verbrecherischen Handlungen nicht unter ein anderes bestimmtes Strafgesetz fallen.“ Grunds. IV. 319. l. Hiányzik különösen e büntettnél a nyemény vágy. B e r n e r : Lehrs. 153. §.
2. Értelmezésünk igazolására szolgál az 1840. 9. §. 9. végszakasza : „H a pedig a fent előszámláltaknak sértése vagy rombolása elszánt akaratból vagy épen hatalmaskodással vitetik véghez ... ilyenmü, a büntetőtörvénykezés alá eső cselekvések (sub ietum criminalis proceduræ) a vétség fokozatához aránylag, a büntetőtörvények szabályai szerint fenyítettessenek“ (iuxta praescripta legum criminalium vindicabuntur) §. 23. „Súlyosabb betudás esetében, ... rendes bün-

tetőperbe idéztessék (ad ordinarium processum criminalem evocabitur.) Lsd. a kir. tábl. ítéleteit 1861. oct. 23. 690. sz. és 1861. nov. 22. 1008. sz. Törv. Csarn. 1862. 2. 16.

3. Az 1865. sept. 3. 62770. sz. HI. a megyéknek hivatkozással a vasutak és távirdek oltalmára kiadott 1863. marc. 28. és 1865. oct. 7. 28270. és 66647. sz. HI. meghagyá: „Hogy miután a vasutak s távirdekknél elkövetetni szokott kártételi bűnös cselekvények nem csak mások tulajdonát, de emberek testi biztonságát sőt azok életét is veszélyeztethetik, és mint az élet és vagyonbiztonság ellen irányzott mérényletek különben is súlyosabb beszámítást és ennél fogva az okozhatott veszélyek szempontjából szigorúbb megfenyítést követelnek, tisztí ügyészeit azonnal oda utasítsa miszerint az említett mérényletekről vádolt egyének ellen... minden esetben késedelem nélkül a bűnvádi eljárást indítsák meg.“ Az 1868. jul. 4. MR. pedig a távirdek oszlopfák, sodronyok, különösen porcellán szigetelők rongálásait, szigorúan büntetendőkné rendeli. Ensel: Szabályr. II. 62. l. TRT. II. 66. sz.
4. A római jog a kártételt rendszerint magánvétségnek és csak némely esetben büntettné tekintí. A Carolina csak a fák károsítását említi (PGO. 168. cz.); a gyakorlat és tudomány azonban e büntett fogalmát tágasbra terjeszté; (Carpzov, Meister, Tittmann, Feuerbach stb.) ámbár voltak, kik azt kevésbbé helyeslék. (Martin, Heffter stb.) A újabb törvényhozások külön büntettné tekintik. Würtemb. 385—88., braunsch. 211., hessiai 424—28., badeni 570—77., thür. 281., porosz 281., szász 335., bajor 342., berni 201—204.

498. §.

E büntett tárgyai minden más tulajdonában levő dolgok, akár legyenek az állam, akár más jogi vagy természeti személyekéi, akár ingók akár ingatlanok, élők vagy élettelenek; különösen vaspályák, állami távirdek, csatornák, hidak, töltések, ültetvények, termékek, erdők, bányák, turfatérek, temetők, házi állatok stb. (1836. 25. §. 8. 1840. 9. §. 1. 9. 23.) A bűncselekvény azon tárgyak megsemmisítésében, rongálásában vagy tetemes sértésében áll, kiválólag erőszakkal és hatalmaskodással, mennyiben ez által a nyilvános erőszakos-

kodás büntette nem létesülne ; (345. §.) vagy közveszélylyel, mint a töltések átfurása, árviz-okozás, vaspályák rongálásainak, állatok, legelők, vagy kutak általi megmérgezésének esetei ; jogtalanul és gonosz szándokkal a nélkül, hogy végcélzata (önhaszon, bosszu vagy egyéb szenvedély stb.) melyre irányul, különbséget szülne. Bevégeztetik e büntett valóságos károsodás által, habár távolabbi céljai el sem érettek.

1. Az 1836. 25. az ország kereskedésének előmozdítását eszközölő vízi csatornákat vagy utakat, ahhoz tartozó hidakat ; 1810. 9. §. 1. 9. réteket, ültetvényeket, vetéseket, kerteket, szőlőket, faültetéseket, erdőket, fákat, nádasokat, legelőket, méheseket, országos dülő és vasutakat, hidakat, közszenbányákat, turfatéereket és temetőket említ ; erőszakoskodás eseteként pedig, midőn a kártétel ; „Csőszöknek, vadászoknak ellentállva vagy zálogot adni vonakodva, vagy a marhákat pagonyokba hatalmasan erőszakkal behajtva“ történik.
2. A vétkes károsítások vasutakon, csatornákon vagy a mezei gazdaszat és ipar tárgyain mint közvétségek, illetőleg rendőri kihágások esnek fenyték alá ; miről az 1836. 25. §. 8. részletesebben az 1840. 9. rendelkezik. Ez utóbbinak szigoru alkalmazását 1862. apr.14. 18866. HI. ujjolag meghagyta. Lsd. E n s e l : Szabályr. I. 13 —16. I. A folyóvizek és csatornák ilyenmü károsításairól intézkedik az 1810. 10. §. 12—15. melyeknek szoros megtartását 1865. oct. 3. 70920. sz. HI. ismét kimondotta. A mezei rendőrségi intézkedéseknek tartalmát lsd. F r a n k ; Közigazgatás törv. I. 703—711. I. S u h a j d a : Magy. polg. magánj. 286—288. §. W e n z e l : Magy. és erd. magánjog II. 103—108. I.
3. Az 1867. nov. 24. MR. a törvényhozás intézkedéseig fentartott 1851. novemb. 16. vasuti üzleti rendszabálynak a pálya megközelítését tiltó §§. ujjabbi kihirdetését rendelte : és az 1868. dec. 15. MR. azt ugy-szinte a pálya is hozzátartozóknak rongálását, ismételve fenyték alatt megtiltotta. TRT. I. 205. sz. II. 169. sz.

499. §.

Különösen említik törvényeink a magánosok azon károsítását, mely magánváraik feladása, vagy elfoglalása által eszközöltetik. (HK. I. 14. 1723. 11. §. 9.)

E büntett tárgyai a magánosok várai; a bűncselekvény azoknak a várnép által, urak magánellenességeinek történt kötelességellenes feladásában, vagy az utóbbiak által erőszakkal vagy csellel eszközlött jogtalan elfoglalásában áll, a mennyiben netalán nyilvános erőszakoskodássá nem fajulna. (345. §.) E büntett a mult századok viharos viszonyaiból vette eredetét, azok változtatával csakis történeti emlékezete maradt fel házánk törvényeiben.

1. Míg Vuchetich e büntettet minden nemes lakházra kiterjeszti, Szlemenics helyesen az I. 14. és 1723. 11. §. 9. szavai szerint a valóságos várakra és erődítvényekre (castorum, vel castellorum aut aliorum fortalitorum) szorítja. (Fenyítő törv. 80. §.)
2. Hogy e büntett a vártulajdonosok magán ellenességeire, nem pedig a haza közellenségeire vonatkozik, bizonyítja B o d o : Jurispr. crim. 298. l.

500. §.

A kártétel büntetése a czélzat veszélyessége, a károsított vagy megrongált tárgy minősége, a veszély nagysága, terjedelme és az okozott kárnak mennyisége szerint mérendő ki. Az a költségek és kárnak, és pedig a mezei gazdászat külső tárgyainál, (498. §. 1.) kétszeres megtérítésén felül, a bíró bölcs belátása szerint határoztatik meg. (1840. 9. §. 2. 9.) A magánvár bűnös feladása hajdan a hűtelenségi esetek közé tartozott, később (1723. 11. §. 9.) halállal fenytendőnek rendeltetett.

1. Az 1836. 25. mely a fenebb érintett közlekedési vállalatokon (498. §. 1.) nem csak „készakarva“ hanem „hibából“ okozott károkat is tisztí kereset alá vétetni rendeli, a büntetést a tettek mivoltához mérséklendőnek rendeli. Az 1840. 9. §. 2. is a vétség fokozatához arányzó büntetést említi; és „a kár becsüjének kétszeres megtérítését“ nem

csak a „szántszándékos negédességből és rossz akaratból“, hanem a vétkes gondatlanságból származott károsításokra is kiszabja, míg a merő gondatlanságból eredteknek csak egyszerű kárpótlását határozza.

2. Az erdőtilalom megszegése az 1807. 21. szerint közzététésként 100. forintnyi bírság alá esik ; szigorúabban azonban fenyíti és a körülményekhez képest tolvajsnak tekinti az 1840. 9. §. 13. Az erdők fenntartására vonatkozó törvényes intézkedések szigorú megtartását megtagadják III. 1862. marc. 20. 17591. sz. maj. 5. 18566. 70358. sz. 1863. 4730. sz. 1865. jan. 23. 3135. sz. Lsd. E n s e l : Feny. szab. rend. gyűjt. I. 77—85. I. II. 60—61. I.
3. A folyó vizek és csatornák szélein lévő vízi fünek és fabokrokknak marhávali legeltetése, a vizek ágyai tisztítási költségeinek kétszeres megtérítésén felül, valamint azoknak szemét, föld, trágya, kenderáztatás stb. általi eltisztátalanítása, a partok és töltések akármilyen rongálása, szóbeli per útján megveendő 100 frt bírság vagy egy havi fogság alatt tilalmaztatik ; (1840. 10. §. 12—15.) mi azonban a töltések szándékos rongálása általi árvízokozásra nem alkalmazható. S z o k o l a y : Büntetőjogt. 278. 298—299. I.
4. A német közös jog szerint a kártétel büntetése határozatlan volt ; az újabb törvényhozások büntetés-szabványai az érintett körülmények súlyához képest különbözőek, és veszélyes rongálásoknál, árvízokozásnál, ha előreláthatott emberhalál következett életfogytiglani börtönnel, sőt halállal is fenyegetik. H ä b e r l i n : Grunbs. II. 357—361. I. IV. 329—332 I.

501. §.

Az ABT. a gonoszságbóli rongálásokat, a nyilvános erőszakoskodás esetei közé sorozván, ebbeli intézkedéseit maga helyén tárgyalta. (349. §.) A BJ. a szándékosan okozott vizáradást és ragályos nyavalyák terjesztését külön büntetteként említi. Az előbbinek büntetése külön fokozatokban hat hónapi fogságtól egész holtig tartó rabságig terjedhet, kísérlete három havi fogságig fenyegethetik. Törvénytelenül felállított, mások személyére vagy értékére veszélyes töltések, gátok vagy zugok lerontása, fenyegető veszély kikerülése végett, büntetés alá nem vétetik. (BJ. 402—405. §.)

Az emberi életre veszélyes ragályos nyavalyának czélzatos terjesztése, ha valaki annak folytán életét vesztette holtig, ha súlyos betegségbe esett tiz évi súlyos, vétkes vigyázatlanság esetében az említett eredmények szerint két évi rabság illetőleg hat hónapi fogsággal, marhavész szándékos terjesztése három évi rabsággal, vétkesség vagy az óvó szabályok szándékos megszegése esetében nyolczszáz forintig, sőt nagyobb kárnál hat hónapi fogságig büntethetik. Az árvizokozás bünteténél a bűnös közhivatalától megfosztható, a ragályos nyavalyák terjesztésénél pedig minden esetre megfosztandó. (BJ. 406—410. §.)

1. Az árvizokozás büntetése két évi rabság, ha a származott kár ezer forintot meg nem halad; nyolcz évi, ha ezt meghaladta, tizenkét évi, ha az árviz falut vagy egyéb lakhelyeket pusztított; holtig tartó, ha valaki életét vesztette, kísérlete hat hónapi fogsággal fenyítettik. BJ. 402. §.
2. Habár a ragályos nyavalyák terjesztése az élet elleni büntettek sorába tartoznék, a BJ. nyomán azt e helyütt említettük.
3. Stein: Dissert. de sepulchro violato. Arg. 1653.
Nispen: Diss. de sep. violat. Lugd. Bat. 1724.
Badin: Diss. de prohib. viol. sepult. Halae. 1752.
Apel: Leges in delicto circa arbores. Lips. 1796.
Lüder: Verbrechen. gegen d. Vermögen. I. Vermögensbeschädigung. Leipzig. 1867.

Hetedik czim.

Csalási büntettek.

ELSŐ TAG.

Csalás.

502. §.

Csalási büntettek tagasb értelemben (*crimina falsi in sensu lato*) mindazok, melyek az igazságnak, a fenálló jogszabályok szerint büntetéssel sújtott szándékos jogsértő meghamisításában állanak. Ily értelemben azokhoz a más büntettek eszközeiül szolgáló, valamint az önálló büntetteket alkotó, ezek közül pedig mind a külön elnevezések alatt (504. §.) törvényeinkben előforduló, mind a csalás (*stellionatus*) általános neve alatt egybefoglalt ilynemű cselekvények, számithatók. Ez utóbbi alatt sajátlagos értelmében azon büntettet értjük, midőn mások ravaszul előidézett vagy felhasznált tévedés által, vagyonuk vagy egyéb jogaikban megrövidíttetnek. Bünyössége vagyonbéli és egyéb jogok megrövidítésére irányzott gonosz célzatán és veszélyességén alapszik. (UR. 1863. marc. 10. 3805. sz.)

1. A csalási büntettek tárgyalása, az ide sorolható eetek különbségénél, terjedeménél, fajaik nagy számánál fogva, a nehezebbek közé tartozik. „Keine Materie des Strafrechts ist so schwierig als die Lehre vom Betrüge und von der Fälschung.“ H ä b e r l i n : Grunds. IV. 150. l Még osztályozásukra nézve is szétágaznak a vélemények, de mint-hogy nagyobb részt a vagyonbéli bátorság ellen irányulnak, e helyen tárgyalandóknak véltük. „Crimen falsi referri solet inter delicta, quae patrimonium laedunt, quod a p o t i o r i tantum intelligi debet, cum alia quoque laesionis obiecta falsum concernere possit.“ M e i s t e r : Princ. iur. crim. 224. §. B e r n e r : Lehrb. 154. S c h n i e r e r : Csalás és hamisításról. Jogt. Közl. 1868. 17. sz.

2. Általános jog az igazság-mondásra nem létezik, de célzatos ámitások és ferdítések, melyek másnak jogsértésére irányulnak, megkárosítását okozzák, méltán büntetés alá esnek; Bauer: Lebrb. 252. §. Köstlin: Grenzen d. strafbar. u. civilr. Betruges. Zeitschr. f. Civilr. u. Proc. XIV. köt. 294. l. Ortlöff: Lüge, Fälsch. Betrug 240. l. Schnierer: id. ért. Freund: Üb. d. Recht auf Wahrheit. Berlin. 1862.
3. Azon családi cselekvényekről, melyek más büntettek eszközeiként követtetnek el, (pl. emberrablás, elragadásnál) azok tényálladékánál szóoltunk; itt az önálló büntettek szorítokunk. A római jog a falsum és stellionatus közt különbséget tévén, az utóbbi nevét a csalás meg nem nevezett fajaira alkalmazta: „Stellionatum obici posse his, qui dolo, quid fecerunt, sciendum est: scilicet si aliud crimine non sit, quod obiciatur;“ fr. 3. D. de stellionat. Innen a stellionatus elnevezése hazai jogunkban is meggyökerezett: „Stellionatus crimine dictum est a stellione lacerti genere versutissimo, et maxime fraudulento, quod quidem nomen altero titulo criminis deficiente locum habet.“ Bodo: Iurispr. crim. 314. l. „Csalás büntetett (crimine stellionatus) a csalásnak mind azon neveit értjük, melyeknek törvényeinkben külön neveik nincsenek.“ Szlemenics: Fenyítő törv. 83. §.
4. Az újabb törvényhozások a hamisítás és csalás büntetteit jobbadán elkülönítik; ez utóbbinak és a polgári kereset útjára tartozó károsítások határát kijelölni föltötte nehéz. Geib azt egyáltalában kijelölhetőnek nem tartja, hanem összerű esetben attól teszi függővé, vajjon a rászedett személy az uralkodó nézet szerint ámitástól tarthatott-e, vagy sem: az első esetet a polgári az utóbbi a büntető jog köréhez számítván. A régi népeknél, hol ilyenmő csaláságok ritkábban fordulnak elő, legtöbbnyire a magánjog körébe utaltattak, utóbb az erkölcsök elfajulásával, csalárd mesterkedések terjedelmével, súlyosabb veszélyességével, nagyobb részt a bűnesetek közé soroltattak. Mi a következőkben a büntetőjog körébe tartozó csalásnak tényálladékát, szorosabban körülírni törekedendünk. Häberlin: Grunds. IV. 180. l. Berner: Lebrb. 154. §. Schnierer: id. ért.
5. A fenebb idézett UR. elvöl kijelenté: „A csalás minden körülmények között, tehát a csőd eseteken kívül is, bűnös cselekménynek tekintendő“ (Függelék I. 46. sz. 8. l. Ensel: Gyűjt. I. 49. l.) és törvényszékeink gyakorlata a csalás bűnvádi megfenyítésének számtalan példáit mutatják.

503. §.

A csalás büntettének tárgyát mind természeti mind jogi személyek (állam, községeknek stb.) vagyonsbéli és egyéb jogaik képezik. A bñncselekvény ravasz állítások vagy tettekben áll, melyek által valaki czélzatosan tévedésbe vezettetik, abban megerősittetik vagy tévedése álnokul felhasználtatik a végett, hogy vagyonsában vagy egyéb jogaiban megrövidíttessék, reá nézve káros cselekvényekre vagy mulasztásokra indíttassék. A károsítási szándokban rejlik e büntett sajátlagos jellemvonása; vajjon haszonlesésből, bosszúból, más szenvedély- vagy melléktekintetből, maga a tettes vagy harmadik személynek előnyére történt, tényálladékan mit sem változtat. A szándékosság és jogellenesség a mondottakhoz képest, e büntett szükséges kellékei. Az a csalárd ravasz cselekvényből eredt jogsértéssel, károsítással végeztetik be; (1723. 11. §. 10.) addig csak a csalás nem teljes vagy teljes kísérletének van helye. (131. §.)

1. A kánovi jog állítása: „Uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit;“ c. 1. X. de crimine falsi, és az olasz criminalistáké: „Falsum comittitur scriptura, dicto, facto usu vel abusu,“ a csalási szándok feltétele alatt elfogadható. Ily értelemben a római jog a „Sciens dolo malo“ (fr. 9. §. D. ad leg. corn. de fals. §. 7. I. de publ. iud.) a német közös jog „lösslicher und gefährlicher Weise“ (PGO. 113. 114. 115.) kifejezésekkel él; miért is a vétkes csalás nem létez.
2. Hogy hazánk törvényei is a csalási szándokot szükségkép e büntett tényálladéka-hoz megkivánják, annak egyes fajaira vonatkozó intézkedéseik (HK. I. 3. 33. II. 16. 1. 23. II. 46. 1844 6.) bizonyítják; „Hic tamen observandum neminem de falso teneri et puniri: nisi dolo malo et scienter id admiserit.“ B o d o : Jurispr. crim. 301. l.
- 3 A csalás bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények, mert míg némelyek azt már a csalási cselekvénnyel bevégzettnek tekintik, akár

volt eredménye akár nem, (Böhmer, Bauer, Feuerbach, Henke, Heffter stb.) mások (Klein, Schnierer) a csalódás valóban történt előidézését, mások (Damhouder, Quistorp, Kien, Carpozov, Grolman, Meister, Häberlin) valószínű károslást kívánnak. Mittermaier pedig helyesen a hamisítás és csalás közti különbségre figyelmeztetvén, ez utóbbira nézve kijelenti: „Dagegen gehört überall, wo der Betrug nach den Grundsätzen vom Stellionatus gestraft wird, zur Vollendung das Eintreten des Schadens.“ Feuerbach: Lehrb. 214. §. Osztokodik nézetében Berner: Lehrb. 156. Másként intézkedik az ABT. 191. §.

504. §.

Hazai törvényeink több saját nevű csalási bűnesetről tartalmaznak intézkedéseket, melyekről mi is külön szólnunk. (508—510. 513. §.) Némelyikét magánvétségnek tekintik, megfenyítésöket polgári pör útjára utasítják: habár alig kétséges, hogy a körülményekhez képest büntetetté is alakulhatnak. Ide tartozik: a) az álarcz vagy névbitorlás (larva), midőn valaki álnev alatt idegen nemzetségbe tolaakodni, annak javait és jogait csalárdul bitorolni törekszik; (HK. II. 16. 1723. 46.) b) a vértagaadás (proditio fraterni sanguinis), mely a negyed izigleni vérrokonok gonosz szándéku makacs megtagadásában, örökségi és családi jogaitól megfosztásában áll. (I. 38 39. 1723. 46.)

1. A csalási esetek és eszközeik oly számtalanok és különbözők, hogy sem azokat felszámolni, sem meghatározni nem lehetvén, a törvényhozások is általános elvekre szoritkozni kénytelenek; némely kiváló fajairól azonban külön intézkednek, és mi azokat részint már említettük (péld. hamis esküt, rágalmat) részint mint a hamisítást és bűnös bukást még külön említendjük. (503. 313. §.)
2. Az álarcz és vértagaadás magánvétségeiről, melyeknek jelentősége hazánk háborus viszonyai és az ősi jogok természetéből folyt, bővebben lsd. Frank: Közigazság törvénye I. 738. l. Wenzel: Magyar és erd. magánjog. II. 129—130. l. Suhajda: Magy. anyagi polg. jog. 298. §.

3. A vagyonibeli megkárosításokra irányzott közzvétségek közé számított **uzsora**, mely a törvényesen megszabott hatos százaléknál magasabb kamat követelésében, ajándék vagy jutalomképi kikötésében, az adottnál nagyobb tőkeösszeg leköttelezésében állott (1647. 144. 1715. 51. 1813. 120. 1802. 21. HI. 1817. dec. 9. 35927. sz.) az 1868. 31. folytán, mely a kamatláb írásbeli szerződés általi megállapítását korlátozás nélkül a felek tetszésére hagyja, büntetendő cselekvénynek többé nem tekinthető. Horvát-Tótországban azonban eddigelé még az idézett uzsora törvénycikkek irányadók, és az mint vétség megfenyítetik.
4. A vagyona nézve oly káros szerencsejátékokat, melyekben minden a véletlentől függ (Hazard), nevezetesen a Pharaot, Biribist Tombolat, mind az 1791. 31., mind a kir. szabályrendeletek közzvétségeként tilalmazták és e tilalom szoros fentartását ismételve sürgették, HI. 1791. maj. 13. 8473. sz. 1799. sept. 3. 20515. 1807. jul. 14. 14806. sz. 1808. apr. 12. 8109. sz. 1812. jan. 14. 1053. sz. 1813. oct. 26. 25488. sz. 1818. jun. 16. 17101. sz. 1823. apr. 8. 8335. sz. stb. Hasonlag tiltják az engedély nélküli magán kisorsolásokat: HI. 1798. jun. 19. 14572. sz. 1804. maj. 1. 9672. sz. 1815. maj. 13. 16642. marc. 11. 6337. sz.
5. Mind közzvétséget tisztai kereset alá veendőnek rendelik törvényeink a hamis mértékek használását, habár súlyosabb esetei családi büntetetté válhatnak. 1405. I. l. II. 6. 1588. 16. 1655. 31. 1715. 68. 1807. 22. — A német közös jogban különösen említettik: a) a határjelek kimozdítása (crimen termini moti), b) a közzvádó vagy más ügyvédek egyetértése az ellenféllel (praevaricatio), c) az élelmi és iparczikkek szándékos megdrágítása (crimen dardanariatus), d) a hamis feladás; ezeket törvényeink külön nem említik, kivéve az utolsót, melyről más helyütt (456. §.) szólottunk; egyébiránt a mesteremberek összeszólalkozása áruczikkek és készítmények megdrágítására hazánkban is tiltva van. HI. 1813. april 6. 7262. sz.

505. §.

A csalás büntetése a gonoszság, veszély és kár nagyságához képest, a bíró bölcse belátása szerint méretik ki. (1723. 12.) Az álarcz közzvétségének büntetését törvényeink örökös szolgaságban, jobbágyi alárendeltség értelmében állapíták meg, ugyanezt szabják az atyjának büntetettét szándékosan folytató fiura, ha birtoktalan, míg a birtokost becsstelenség éri. A vértaga-

dást pedig becsület- jószágvesztés és örökös szolgálattal fenytik. (I. 38. 39. 1723. 46.)

1. Az uzsorának büntetése a tőke és kamatok elvesztése volt, melyek a kir. kincstárba szállottak; a feladó harmadrészét nyerte, az adós a törvénytelenül fizetett kamatokat visszakövetelhetette. A kik az adós levélben az adósságnál nagyobb sommát iktattak, azonfelül még pénzbírság vagy fogsággal is fenytethettek. 1647. 144. 1715. 51. 1723. 120. 1802. 21. — A jobbágyok eziránti panaszaik az 1802. 21. szerint per nélkül is közigazgatási uton intéztettek el. Frank: Közig. törv. II. 784. l. — Az 1868. 31. tcz. szerint az annak kihirdetését megelőzőt cselekvények miatt, uzsorapereket többé indítani, a már megindítottakat folytatni többé nem lehet; az adósnak azonban szabadságában áll a fölösleg fizetett összeg megtérítését saját felperessége mellett érvényesíteni, illetőleg a pert arra nézve folytatni, vagy a hozott ítéletnek e kérdésre vonatkozó részének végrehajtását eszközölni.
2. A szerencsejátékok büntetése mind a játszókra, mind a házi gazdára száz arany, melynek harmada a hatóság pénztárába foly, harmada közczélokra (fundo publico) fordítandó harmada a feladónak jut. A ki nem fizethet, állásához képest fogsággal vagy testi fenytékekkel bünhődik; (1791. 31.) kir. tisztviselők azonfelül hivatalaikból elbocsátandók. (HI. 1808. apr. 12. 8109. sz.) A hamis mérlegek használata az áruk elkobozásával (1405. I. 1. II. 6.) kisebb hordóké nem, seknél száz, nem nemeseknél negyven forinttal, a nem bélyegzett hordók árulása azok elvesztésével fenytetik (1807. 22). Végre a mértékkeli visszaéléseket az áruk mindennemű eladásánál, Budapest fővárosaiban mindannyiszor tizenkét forintnyi bündjával fenytendőknek rendelte 1846. febr. 10. 6267. sz. HI.
3. Az újabb törvényhozáások a csalást a lopással vagy sikkasztással egyenlően fenytik, a körülményekhez képest büntetését súlyosítják. H a b e r l i n : Grunds. IV. 166—182. l.

506. §.

Az ABT. a csalást már a tévedésbe vezetéssel vagy annak felhasználásával tekinti bevégzettnek; büntetetté válik az vagy a tett minősége, vagy a kár összegénél fogva. Az első tekintetből és pedig a csalás általános kellékei mellett, a) bíróság előtti hamis eskü

(376. §. 1.) vagy tanuskodás, annak ajánlása vagy szerzési igyekezete, ha esküajánlást vagy letételt nem is foglalna magában; b) közhivatalnoki rang, felsőbbbségi meghagyás vagy hatósági különös jogosítvány hazudása; c) ál- vagy csekélyebb mérték használata nyilvános iparüzleteknél; d) közokiratok, közintézet által szokásba vett bélyeg-pecsét próbávali megjelölés utánzása vagy meghamisítása; e) határjelek eltakarítása, kimozdítása; f) hamis bukás által (513. §.) A második tekintetből, ha a kár, mely okoztatott, vagy melyre a gonosz czélzat irányoztatott, huszonöt forintnál többre megy; és habár a csalás nemei különbféleségök miatt elő nem számlálhatók, különösen telemliti: a) a hamis magániratok készítését, valódiak meghamisítását, hamis pénzek a bűnrészesekkel egyetértés nélkül tovább terjesztését (354. §.) b); babonás vagy más álnok vakításokat; c) talált vagy tévedésből kapott tárgyak eltitkolását és elsajátítását; d) álnév, álrang, vagy egyéb álszin alá rejteztést csalási szándokkal; e) hamis játékot (ABT. 197—201. §.). A kisebb összegű csalásokat kihágásnak, a vétkes bukást vétségnek tekinti. (ABT. 461. 486. §.) A csalás büntettének büntetése hat hónaptól egy évigleni, súlyos körülmények közt egytől öt évigleni börtön, ha a csalási összeg háromszáz forintot meghalad, különös merészséggel vagy álnoksággal követtetett el, vagy ha a csalások valakinek szokásává váltak, öttől tiz évigleni súlyos börtön; mely hamis eskü esetében még súlyosbul. (376. §.) A csalási kihágások egy héttől hat hónapiglanl egyszerű vagy szigorú, a körülményekhez képest súlyosbitandó fogsággal büntetnek. (ABT. 202—205. 461. §.)

1. Hogy az ABT. a csalást bekövetkezett kár nélkül is bevégezettnek tartja a 197. és 200. §.; hogy a tett minőségéből büntetté vált csalásoknál ezen büntett minden kellékének, főkép a mások ártalmára irányzott szándoknak meg kell lenni, a 199. §. bevezető szavaiból, és az ABT. 320. §. f) 333. §. intézkedéseiből világos. (376. §. 1.)
2. Valamint az eskünek ugy a hamis tanuskodásnak is bíróság előtt törvénykezési ügyben kell történnie. Igazgatási vagy fegyelmi ügyekben csalási büntettnek nem tekintetik. Legf. törv. döntv. 1863. decz. 15.
3. Akár a mérték vagy mérleg már eredetileg hamis volt, akár utóbb azzá vált, az iparos maga vagy más hamisította meg, a büntett tényálladéka befolyással nincs. MR. 1855. aug. 20. 10194. sz. Legf. törv. döntv. 1852. jan. 24. 1853. dec. 9.
4. Közokiratoknak mind azok tekintendők, melyek közhatóságok, hivatalok, vagy arra jogosított országos és községi tisztviselők által hivataluk körében szabályszerűen kiállítatnak. Azokhoz számíttatnak a hites alkuszok kivonatai, az igazolási jegyek, jegyzőségi okiratok; külön rendeletek szerint, az ausztr. nemz. bank, hitelintézet okmányai stb. Utánzások s változtatások károsítási czélzat nélkül, valamint ily czélzat nélkül közhivatalnoki vagy szolgai rang felvevése kihágásokként fenyíttetnek. ABT. 327. §. f) 333. §. Legf. törv. döntv. 1852. jan. 29. Fr ü h w a l d : Fortbild. d. öster. mat. Strafr. 40. l.
5. A bélyegekhöz a bélyeg és postajegyek, az azokkal ellátott levélborítékok, vámoltási, arany és ezüst finomsági megjelelések tartoznak. MR. 1850. marc. 26. BTL. 149. sz. 1854. marc. 28. BTL. 70. 1860. dec. 21. BTL. 275. sz. A csalási kihágás következményeiről lsd. 233. §.
6. A talált jószágnál a család tényálladéka az eltitkolás és elcsatolás együtt kívántatik, és az nem csak a közvetlen találóra szoríttatik; a talált kincsre azonban ki nem terjeszthető. ABT. 201. §. c) Legf. törv. döntv. 1855. aug. 1. 1856. sept. 16. 1857. marc. 10. 1859. febr. 8. — A hazard játékot az ABT. 522. §. mint kihágást 10—900 forintnyi bírsággal fenyíti. Lsd. S c h n i e r e r : id. ért. 476. §. 1. W a l t h e r : Üb. Funddiebstahl. München 1848.
7. Az uzsorát az ABT. hirdető nyiltparanssa 6. cz. vétségeknek mondotta s a különböző tartományokban az iránt fenálló szabályokat ideiglen hatályosságukban hagyta. H y e : Öst. Strafgesetz 115—119. l. H e r b s t : Öst. Strafr. I. 35—37. l. Az 1863. jun. 14. törvény azonban az uzsora körüli intézkedéseket megszüntette. BTL. 62. sz.
8. M a r e z o l l : De usuraria pravitate quaestiones. Lips. 1837.
R i z y : Üb. Zinstaxen u. Wuchergesetze. Wien. 1859.
N e u m a n n : Geschichte d. Wuchers in Deutschland. Halle. 1865.
E n d e m a n n : Bedeutung d. Wucherlehre. Berlin 1866.
J a c q u e s : Wuchergesetzgebung n. d. Civil- u. Strafrecht. Wien 1867.
F u n k : Zins u. Wucher. Tüb. 1863.

507. §.

A B.J. a csalást, midőn a tévedést valaki czélzatosan azért idézte elő, hogy másnak kárával magának vagy harmadik személynek hasznot hajtson, és az által csakugyan kárt okozott is, mint a lopást bünteti. Ha a tévedést nem idézte ugyan elő, de a tévedőt az érintett czélzataból abban megerősítette; nem különben ha valaki a csalást csak azért követte el, hogy másnak ártson, e büntetés kétharmadáig fenyíti meg. Közkereset csak magánpanaszra indíthatatik és pedig terhes szersződésnél csupán akkor, ha előbb polgári uton bíróságilag megsemmisített, vagy a károsító a csalás által okozott kárban elmarasztaltatott; ha pedig a csalás ily nemű szerzésekben abból eredt, hogy azok tárgyai jobbaknak mondattak, az csak a törvényben meghatározott esetekben történhetik. -- A ki a szerződésben lekötött tárgyakat csalási szándokkal megváltoztatta, kicserélte, oly vagyont kötött le, melyről nem rendelkezik, a zálogba vagy letéteménybe adott ingó vagyont a zálogos vagy letéteményestől tudta és megegyezése nélkül visszaveszi, hasonlólag a csalás fenérintett büntetésében marasztaltatik el. (B.J. 373—379. §.)

1. A B.J. 373. §. a csalást ekként írja körül: „A ki oly czélzattal, hogy mást valaminek cselekvésére vagy elhagyására álnokul reá vegyen, s az által valakinek kárával magának vagy másnak jogtalanul hasznot hajtson, valamely dolognak tettelegi valóságát, tudva és szándékosan vagy elferdíti vagy akkor, midőn azt felfedezni jogszerűleg köteles lett volna, eltitkolja, ha az által valakinek kárt okozott, csalónak tekintetik.“
2. Nagyobb érték tulajdonítása által elkövetett csalás büntető kereset alá csak akkor vonathatik, ha a) a szerződési tárgyakat a szerződés előtt megvizsgálni nem lehetett; b) e vizsgálás tetemes költségbe került volna; c) ha ékszer-, arany-ezüstárus hamis gyöngyöket, kö-

veket, érczeket, vagy rozszabb aranyat vagy ezüstöt jobb helyett csalási czélzattal elad. BJ. 377. §.

3. **Straw G. A.**: Diss. de stellionatu. Jenae. 1667.
Harprecht: Diss. de crimine stellionatus. Tüb. 1808.
Bauer: Diss. de crimine stellionatus. Arg. 1763.
Cucumus: Üb. d. Verbr. d. Betrugs. Würzburg. 1814.
Krüger: Beiträge z. Lehre v. Verbrechen d. Betrugs. Landsh. 1820.
Van der Velden: De crimine falsi. Traj. ad Rh. 1824.
Madai: Diss. de stellionatu. Halae. 1832.
Prenschen: Beiträge z. Lehre v. strafbaren Betrug u. d. Fälschung. Giessen. 1837.
Sternberg: De crimine stellionatus. Marb. 1838.
Escher: Lehre v. strafbaren Betrug u. Fälschung. Zürich. 1840.
Ortloff: Lüge, Fälschung, Betrug. Jena. 1862.
Freund: Lug. u. Trug. Vom Standp. d. Strafrechtes. u. d. Gesch. Berlin 1863. I. köt.
Merkel: Crim. Abhandl. II. Lehre vom strafbaren Betrug. 1. Entw. d. Thatbestandes. Leipz. 1867.
4. A csalás határvonalaira érdekes **Köstlin**: idézett értekezése (502. §. 2.) és **Mittermaier**: Das Wesen d. strafb. Betruges. Gerichtssaal X. köt. 2. füz. 122. l.

MÁSODIK TAG.

Hamisítás.

508. §.

A csalási büntették sorába tartozik a hamisítás büntette (crimen falsi in specie), mely tágasb értelemben áldolgok készítésében, vagy valódiak hamisításában azon czélzattól áll, hogy mások jogaikban sérelmet szenvedjenek. A hamisítások tehát rendszerint a csalás eszközéül szolgálnak, némely fajaik azonban súlyuk és sajátzerűségöknél fogva külön büntettet képeznek. Nevezetesen a még jelenleg is a hűtelenség közé sorolt eseteken kívül, (324. §.) törvényeink külön intézkednek, a levél- és pecsét- kiválólág pedig váltóhamisítás iránt, (1462. 2. 1495. 4. I. 14. 1723. 11. 12.

1844. 6.) azon súlyos következményeknél fogva, melyek azokkal mások jogbiztonságára nézve egybekapcsolvák.

1. Valamint a hazai, úgy az újabb külföldi törvények nagy többsége, külön a hamisítások csak némely fajairól intézkednek, sőt a württembergin és braunschweigin kívül általános tényálladékat meg sem állapítják, különösen felemlítik azonban az okirat-, közhitelpapír-, bélyeg-, pecsét-, határjelek, arany- ezüstárak hamisításait. Häberlin: Grunds. IV. 209. l. Schnierer: Csalásról és hamisításról. Jogt. Közl. 1868. 19. sz.
2. Élelmi szerek, borok stb. hamisításai, melyek nem annyira jogsértési mint egészségi vagy a kereskedelmi hitel fentartása szempontjából tilalmaztatnak, nem is a családi büntettek, hanem a közvétségek illetőleg rendőri kihágások sorába tartoznak. Nevezetesen azok közé számíttatik nemesebb borok hamisítása, melyet a borok eldobzásán felül, az 1723. 118. és 1729. 12. példásan fenyítendőnek rendel; míg a borok hamisítása iránt általában HI. 1725. jan. 9. 1798. jul. 17. 17187. sz. 1829. apr. 21. 10567. sz. az italokról HI. 1842. maj. 10. 17985. sz. az eczetéről HI. 1808. apr. 19. 8334. sz. 1811. dec. 20. 43699. sz. stb. intézkednek, melyek egész terjedelmökben olvashatók. Linzbauer: Codex sanit. med. II. III. kötet. 1. 2. 3. 5. oszt.

509. §.

Az állevélköltés (confectio falsarum literarum) tárgyai: levelek, kiválólág köz- és magánoklevelek, melyek jogok és tartozások alapjául vagy bizonyítékaul szolgálnak, (1723. 11. §. 10. 12. §. 1.) azon közokiratok kivételével, melyeknek hamis kiállítása a hűtelenség második esetét képezi (326. §.); az álpecsétkészítésé az okiratok hitelesítésére, megerősítésére használni szokott pecsétek. A büncselekvény azoknak hamis, jogtalan készítésében, a valódiak meghamisításában, tartalmuk változtatásában, vagy pedig azoknak tudatos, szándékos használatában, főleg törvényszékek előtt áll; (I. 14. 1462. 2. §. 2. 3. 1495. 4. 1844.

6.) és pedig más jogainak sértésére irányzott gonosz szándokkal (1723. 11. 12.), „miért is e büntett a vétkeiséget kizárja. Bevégeztetik pedig a levél- vagy pecsét hamisításával, és azok mások elleni álnok használatával, habár ezek károsítása vagy jogaik valóságos megsértése be nem következett. (1723. 12. §. 1.)

1. Az oklevelek, tartalmuk, alaki kellékeiknél fogva különböznek más iratok s levelektől; hogy hazai törvényeink szerint ezek is e büntett tárgyai, általános kifejezéseikből, leginkább pedig az 1723. 12. §. 1.: „*Passualium atamen vel missilium literarum in levioribus casibus confectores*“ szavaiból kitűnik.
2. A leveleken kívül törvényeink a pecséteket is említik, így az 1462. 2. §. 2.: „*Item, qui conficit literas et eis evidenter utitur in iudicio.*“ §. 3. „*Item qui sculpsit falsum sigillum et eo utitur,*“ összhangzik az 1495. 4. I. 14. és 1723. 11. „*Falsarum literarum confectores falsorumque sigillorum sculptores.*“
3. Királyi szabályrendeletek a kir. zálogházi jegyek hamisítását (HI. 1798. dec. 127. 25434. sz.) szigorú fenyték; a lotteria-jegyek hamisítását pedig tisztügyeszi közkereset alá veendőknök rendelik. HI. 1808 oct. 11. 22941. sz. A kereskedelmi könyvek hamisításáról csőd esetében lsd. 513.
4. Habár hamis okmányok tudatos használata magában véve nem képezi a hamisítás tényálladékát, már a római jog (fr. 27. §. 2. ad leg. Corn. de fals c. 4. C. Si rem v. accus.) s hazai törvényeink azt arra is kiterjesztik, mit tartalmuk világosan bizonyít. Így az HK. I. 14. „*Qui conficit falsas literas vel falsis literis evidenter utitur in iudicio,*“ összhangzik az 1495. 4. és minden kételyt eloszlat e tekintetben az 1723. 11. §. 13.: „*Praemissis poenis illi quoque subiiciuntur, qui in iisdem casibus eiusmodi falsis literis scienter et evidenter in iudicio uterentur.*“
5. Hogy a jogsértési szándok szükségkép megkívántatik; a „*scienter et evidenter*“ szavakon kívül az 1723. 11. és 12. szövege és a kir. kuriának döntvényei (dec. 2. 3. de infamia) kétségen kívül helyezik.
6. Ezen büntett bevégzésére nézve szétágaznak a vélemények, mert míg némelyek (Klein, Rosshir, stb.) már a hamisítás tettevel, mások a hamisított iratok használatával, (Heffter, Jagemann stb.) mások csak a kár okozásával vagy jogsértés sikerültével (Kleinschrod stb.) tekintik befejezettnek. A másod helyen említett nézetet elfogadták törvényeink: „*Falsarum literarum confectores, falsorum sigillorum sculptores et penes eadem vitae alterius insidiantes,*“

továbbá: „Vitae vero et simul ad amissionem bonorum insidiantes“ 1723. 11. A harmadik nézet ellen szól az 1723. 12. §. 1. „Licet nec honori cuiuspiam obessent, nec ullum damnum causarent.“ E nézetet már Bodo pártolja: Iurispr. crim. 309. l. Lsd. Schnierer: Id. ért.

7. Az 1622. 15. a hiteles helyek jegyzőkönyvei és pecsétjeinek makacs letartóztatóit a királyi ügyész vádjára, mint hamisítókát (tanquam falsarii) elmarasztaltatni rendélé. Idegen oklevelek jogtalan letartóztatása, bírói felszólítás után mindannyiszor ötszáz forintnyi bírsággal, folytatott makacsság esetében örökös szavatossággal vagy ballgatással (1656. 43. 1622. 14. 75. 1662. 35.) közönséges levelek (literarum missilium) letartóztatása, felbontása pedig száz forintnyi bírsággal (1723. 59.) magán kereset folytán fenyítendő; a családi esetek közé azonban hibásan számítatnak. Szokolay: Büntetőjog. 303. l.

510. §.

Különös intézkedéseket tartalmaz az 1844. 6. §. 28. a váltók hamisítása körül; ez váltólevelekre mint saját tárgyára vonatkozik, és a fenebb érintett cselekvények, tehát váltók hamis készítése, meghamisítása, mások elleni büntudatos használata által követtek el. (506. §.) E büntett ténykérdését, az előttök hamisaknak bizonyult váltókra nézve a kir. váltóbíróságok döntenek el. Aziránti ítéleteik az illető büntetőtörvényszék által, melyhez az irományok további eljárás végett átteendő, többé nem vehetők kérdésbe; hanem az a bünpert megindítani, a netalán még szükséges további vizsgálatot, sőt a körülményekhez képest a vádlott azonnali letartóztatását megrendelni, és ítéletében a bűnösök és büntetésöknek meghatározására, a váltóilag meg nem állapított károk és költségek megtérítésére szorítkoznia köteles. A váltótörvényszék előtt kereset alá nem vett váltókra nézve, az illetékes törvényszékek a közös büntetőtörvény szerint járnak el, s a hamisítás ténykérdését is eldöntik. Ezen bűnperek a

váltótörvényszéki tudósítás, illetőleg megindításuktól számítandó félév alatt végítélet által befejezendők ; minden esetben felebbezendők ; a felső törvényszékeken pedig soron kívül azonnal megvizsgálandók.

1. A váltólevelek kellékeit a Váltótörvényk. I. 14. §. világosan írja körül.
K a r v a s y : Váltójogtan. 22. §.
2. A váltó hamisságának kinyomozására szükséges tisztí vizsgálatokat váltótörvényszéki megkeresés folytán az alispány illetőleg kerületi kapitány vagy sz. kir. városi tanács-elnök haladék nélkül végrehajtani kötelesek. 1844. 6. §. 28. g). K ü l l e y : A hamis vagy hamisított váltókról. Jogt. Közl. 1868. 20. sz.
3. A törvényszünetek, vármegyékben a megyei törvényszékek kizárólagos illetékessége iránti intézkedések, a törvényszünetek és uri székek megszüntével jelentőségüket veszítették. A pesti kir. váltótörvényszék gyakorlata, hogy előtte rendes uton egyáltalán nem, vagy már befejezett perekben tárgyalta váltók hamissága iránt ítéletet hozni vonakodott, mit a kir. váltófeltörvényszék is helyben hagyott, az 1841. 6. §. 28. a) és f) pontjai tartalmán és értelmén gyökerezik. K ü l l e y : Az esküről, aláírás tagadásáról és hamis váltókról. Törv. Csarn. 1864. 73. sz. M i h á l k o v i c s : A váltó törvényszékek illetékességéről. Jogt. Hetilap. 1866. 13. sz.
4. A törvény értelmében a váltóbiróságok a váltóper folyama alatt, a fenytő törvényszékeknek a váltó hamissága iránt azoknál történt feljelentés folytán, tett megkeresését, hogy a váltóper megszüntetése mellett a kereseti váltó áttétessék, mindenkor visszautasították, legfeljebb azt rendelve, hogy az árverésen befolyt összeg a bünper befejezteig bírói kézhez letétessék. — A hétszemélyes tábla pedig 1866. 5226. sz. alatt, a kir. táblának az évi május 17. 7382. sz. határozatát hogy váltóügyekben, a váltóítélet jogerejű fenállásáig a büntetőbírságtól elrendelendő fenytő vizsgálatnak helye nincs, jóváhagyta. K ü l l e y : Hamis vagy hamisított váltókról. Jogt. Közl. 1868. 20. sz. M i h á l k o v i c s : Váltótörvénysz. s fenytő bírsági illetőségről. Jogt. Hetilap. 1866. 41. sz.

511. §.

Az állevélköltés és pecsét készítése hajtand a hűtelenségi esetek közé számíttatott. (1462. 2. 1495. 4. I. 14.) Utóbbi törvényeink, ha e tárgyak va-

laki élet veszélyeztetésére használtatnának, halállal, ha csak vagyonbeli károsítására, becsstelenséggel és azonfelül az okozott károk és költségek megtérítésével, utlevelek hamisítását és kisebb beszámítasu más eseteket a bíró böles belátása szerint fenytendőknek rendelik. (1723. 11. 12.) Ujabban törvényszékeink, súlyosabb eseteit is, hosszabb, rövidebb idejü szabadságvesztéssel sujtják. A váltóhamisítás a károk és költségek megtérítése mellett, nyolcz évig terjedhető börtönnel büntetendő. (1844. 6. §. 28.)

1. Becstelenséget rendszerint csak a kir. tábla (530. §.) levélhamisítás esetében mindazáltal, ha az pörfolyam alatt fedeztetnék fel, az eljáró bíróság is szabhat. Sent l. ad poenam infam. Ügyvédi utasítás 27. § A költség és kártérítés terhét a bünös saját javaira szorítja az 1723. 11. §. 11. Az 1844. 6. §. 28. kifejezése, hogy a váltóhamisító „mint tolvaj“ büntetendő, a büntett súlyára, fenytékének jellegére de nem a büntett fogalmára érthető.
2. Az újabb törvényszéki gyakorlat példájául szolgálhat, hogy a budai törvényszék 1863. dec. 13. és 1864. aug. 6. az Almásy Gedeon-féle hamis végrendelet készítése főbünösét három, segédeit egy évi, kilencz, hat, és három havi börtönbüntetésre ítélte; mit a kir. tábla 1864 dec. 22. csekély változtatásokkal ugyszintén a hétszemélyes tábla is helybenhagyván, a bünösöket, mint hamis okmánykészítőket hasonlólag börtönbüntetésekre ítélte. (Pesti Napló 1865. 59. sz.) A kir. tábla pedig 1861. dec. 20. 824. M. Imre és Sz. Mihály hamis marhaslevél kiállítása ügyében az előbbi ellen, első bíróságilag kiszabott börtönbüntetést helybenhagyta, de háromról két évre szállította. Törv. Csarn. 1862. 26. sz.
3. Ezen büntettek megelőzése végett rendeltetett, hogy a pecsétvésők. főleg vásár idején, kellő felügyelet alá helyztessenek, hivatalbeli, pecsétek készítése csak helybeli jóhirü vésőkre bizassék, és egyedül. a hivatalbeli előjárók közvetlen meghagyására eszközöllessék; (HI. 1816. jan. 20. 3146. sz.) czigányok pedig azok vésésétől szigoruan eltiltassanak. HI. 1817. febr. 25. 5435. sz. Az utlevelek nyomtatott példányainak árulását hasonlólag legszigorubb büntetés alatt tiltja HI. 1794. marc. 21. 4052. sz.
4. A német közös jog e büntettlegsúlyosabb eseteire a halált szabta, minek legfőlebb más élete ellen irányzott fondorkodásoknál helyt enged:

Mittermaier, Feuerbach: Lehrb. 377. §. Az újabb törvényhozások, szabadságbüntetésekkel, melyek husz évig is terjedhetnek, fenytik. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 243. l.

512. §.

Az ABT. a levél- és pecsét-hamisítást a csalás esetei egyikének tekintí és arról azok során rendelkezik. (506. §.) A B J. az okiratok, arany és ezüstárak próbajegyének, mértékek, pecsétek és bélyegek hamisítása iránt külön intézkedik. A közoklevelek hamisítását vagy meghamisítását, ha értékkárosítás vétetett czélba, nyolcz; ha valakinek élete, szabadsága, becsülete, egészsége veszélyeztetésére irányult, tizenkét évigleni rabsággal fenytí; ha valakinek erőszakos halálát okozta, mint az orgyilkosságot; magán oklevelek hamisítását az első két esetben a kiszabott büntetések két harmadáig, az utolsóban orgyilkosságként bünteti. — Ugyanezen büntetések érik a tett értelmi szerzőjét és azt, ki a hamis irományt tudatosan a hamisítóval egyetértőleg használta; ily egyetértés nélkül, annak harmadával sujtandó, és a büntetések alkalmazandók a köz-, illetőleg magánpecsétek hamisítására is. Kereskedelmi könyvek meghamisítása tiz évi rabságig; vándorkönyvek, iskolai, utazó, szolgáló vagy más olynemű bizonyítványoké, melyek által senki károsítása nem czéloztatik, hat héti, ha bérért történt, hat hónapi fogságig fenytendő. — Bevégzettnek tekintí a hamisítást, mihelyt a hamisító az irományt az említett czélok valamelyikére, habár siker nélkül használta, vagy valakinek használatul átadta: addig kísérletnek van helye, mely a bevégzésre rendelt büntetés feléig sujtathatik. Az arany és ezüst árak próbajegyének csalárd hamisításai két évi;

a mértékek, nehezekek, mérlegek hamis bélyegezése vagy azokkal éls, hat hónapi rabságid büntethetik ; és a tettesek ez esetekben közhivatalaiktól is megfoszthatók. (320—353. §.)

1. Hogy a BJ. az állampapírok és bankjegyek hamisítását is e büntett fajának tekinti, más helyütt említettük (365. §.)
2. A ki hamis írományt terhes szerződés következtében hibából átvett, és utóbb hamis voltát észrevéve csak azért, hogy ne károsodjék, eladta, egy évi rabságig büntethetik. (BJ. 340. §.)
3. Ki családi szándok nélkül, közhitelességű pecsétet vagy bélyeget, az illető többség felhatalmazása nélkül utánó, hat hónapi fogságig büntethetik. BJ. 350.
4. Hamis bizonyítványok készítése a végett, hogy valamely gonosztevő büntetésben vagy szökésében elősegíttessék, az orgazdaság büntetésével sújtandó. (368. §.)
5. Thilen : Dissert. de crimine falsi. Marb. 1727.
 Gravius : Dissert. iurid. de crimine falsi. Tub. 1744.
 Francke : Dissert. de iudicio falsi eiusque in vindicat. limit. Wittenb. 1799.
 Busmann : Dissert. de falso. Gron. 1831.
 Höpfner : Dissert. de crimine falsi. Lips. 1829.
 Humbla : De crimine falsi. Land. 1843.

HARMADIK TAG.

Bűnös bukás.

513. §.

A bűnös bukás büntette (fallimentum poenale) az adósnak hamissággal vagy vétkeességgel párosult tehetetlensége, hitelezői teljes kielégítésére. Ily értelemben magában foglalja mind a hamis mind a vétkes bukás esetét, (fallimentum fraudulentum v. dolosum et culposum) melyek elseje a családi büntettek természetével bir, míg második csak sajátlanul azok közé számítható. Mindkettejét törvényeink a jóhiszemű hitelezők

megkárosítása, a közhitel megrendítése és a törvényes biztosítékok kijátszásánál fogva bünfenyíték alá veszik. (1807. 12. 1840. 22. §. 130. 131. 1844. 7. §. 5. Kir. udv. rend. 1863. márcz. 10. 3805. sz.)

1. A vagyonbukás, mennyiben balesetekből, szerenosétlenségből ered : nem a büntető, hanem polgári jog, illetőleg törvénykezés köréhez tartozik. Frank : Közigazság törvény. II. 667—95. l. Suhajda : Magy. törvényk. eljárás. (133—140. §.)
2. A német közös jog (1548. 1577. birod. végzem.) a hamis bukást a tolvajság és csalás szempontjából tekinti. Hazánkban is az 1807. 12. a csalárdul bukottat tolvajként (tanquam fur) fenytendőnek rendeli.
3. A német újabb törvényhozások többsége a csalárd és könnyelmű adósságcsinálást a vagyonbukástól (Bankerott) megkülönböztetik. Az utóbbinak alanyai csak kereskedők, gyárosok, bankárok, mások fizetési tehetetlensége az elsőbb nevezett büntett fogalma alá tartozik. Heffter : Lehrb. 397. §. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 190. l. B e r n e r : Lehrb. 195. §.

514. §.

A hamis bukás alanya törvényeink szerint akárki lehetvén, tárgyát a jóhiszemű hitelezőknek a beállott vagy színlelt fizetési tehetetlenség által sértett jogai képezik. A büncselekvény a csőd alá került közadósna, azok, vagy legalább egyikök hátrányára, megrövidítésére irányzott csalfa tetteiben áll. Nevezetesen törvényeink szerint hamissággal párosult bukásnak tekintetik, ha : a) a bukott a csődület előtt vagy a per folyama alatt elszökött ; b) hitelezői csödkövetelése után a bíróság idézésére sem maga, sem képviselője által megjelenni nem akart ; c) bírósági ítélet folytán értékbeli állapotját felfedezni ; d) bukásának okait előadni nem akarja ; e) a tömegből valamit eltitkolt, a csőd megrendelése után valamit eladott ; f) hitelezői kijátszására adósságokat színlelt, valótlán kötelezvénye-

ket adott ki, vagy valóságosaknak kiadási napját előbbre tette; g) hitele emelésére vagy fentartására tudva hamis leveleket használt; h) számadása alá bizott vagyont vagy bármi letéteményeket elköltött, gyámsága alatti árva értékéből valamit eltulajdonított vagy elpazarlott; i) kereskedők és gyárosoknál azon kívül, ha könyveiket hamisan vezették, később meghamisították, leveleket azokból kiszaggattak, másokat bele ragasztottak, vagy k) bejegyzett kereskedők és közkereseti társaságok könyveket éppen nem vezettek. (1840. 22. §. 130.) E büntetthez szándékosság kívántatik; és az a törvényben megérintett cselekvények vagy mulasztásokkal végeztetik be.

1. Hogy a család eljárás büntársai is fenyíték alá veendők, nem csak az igazság általános elveiből, hanem az 1807. 12. világos szavaiból is: „Qui ad factum occultationis substantiae, aut alias damnosae operationes scienter et studiose concurrerunt“ foly.
2. Az 1807. 12. a hamis bukás büncselekvényéhez a tékozlást is (evidenter prodiga et dispensiosa vivendi ratio) számítja, hasonintézkedést tartalmaz az ABT. 4⁶ §. Az 1840. 22. t. cz. 130. 131. §§. mindazáltal, melyek mind szövegek mind az 1863. márcz. 10. udv. rendelet szavainál fogva: „Azon esetek, melyekben a bukás a fenyítő törvények szerint bűnös cselekvényt feltételez az 1840. 22. t. cz. 130. 131. szakaszaiban meghatározva lévén“ határozólag (taxative) és nem példázgatólag (exemplative) rendelkeznek, egyedül az árva-vagyon és kereskedők pazarlását említik; az előbbi a hamis, az utóbbit azonban csak a vétkes bukás esetei közé sorolván. (515. §.)
3. A hamis bukáshoz nem kívántatik, hogy a fenemlített család cselekvények okozzák a közadós fizetési tehetetlenségét, elégséges, ha azzal a törvény szavai szerint (1840. 22. §. 124 1844. 7. §. 5.) párosulnak. A bevégzés iránti elv részletesb alkalmazását legtanácsosabb a bíró böles belátására bízni. H ä b e r l i n : Grunds. IV. 195. lap.

515. §.

A vétkes gondatlanságból eredt bünös bukás alanyainak, az 1840. 22. §. 131. csak a kereskedőket említi következő esetekben: a) ha bejegyzett kereskedő könyveit rendetlenül vezeti; b) az év végén követelési és tartozási állapotjáról kereskedési mérleget (balance) nem készít; c) ha valamely kereskedő rövid idő alatt tetemes vagyont pazarlott, a nélkül, hogy szerencsétlenséget vagy nagyobb veszteséget kimutatni tudna; d) midőn fizetési elégtelenségét könyveiből láthatván, a csőd megnyitása helyett egyik vagy másik hitelezőjét, kinek kedvezni akart, birói foglalatás útján kielégítette. E büntett természeténél fogva kizárja a szándékos-ságot, s az érintett cselekvényekkel párosult csődnak beálltával, végeztetik be. (1840. 22. §. 131.)

516. §.

A hamissággal párosult bukásnak büntetése fél évtől három évig kiterjedhető börtön; a vétkes gondatlanságból eredté, egy héttől hat hónapiglanl fogság. Azonfelül mindkét esetben beállnak a bünös bukásnak más helyütt említett törvényes következményei (231. §.); és a közadás hitelezőinek azontul is lekötelezve maradván, viszonyai kedvezőbb változtával azokat lehetőleg kielégíteni tartozik. (HK. III. 28. 1807. 12.) E büntett nyomozása és megfenyítése körül törvényeink rendelik, (1840. 22. §. 125--129. 1844. 7. §. 5.) hogy a csődbíróság a csődnnyítás megrendelésével szorosan hagyja meg a bukottnak, bukása okainak írásbeli beadását, a hitelezők összejövetelére kitüzött határnapig. Nyilatko-

zata a perüggyelővel közöltetvén, észrevételei, az adós felelete és annak ellenészrevételei nyomán, a bíróság a követelések valódiságáról ítéleténél, tapasztalván a tömeg elégtelenségét, a bukás hamissága vagy vétsége iránt is ítél. Ha pedig a bukott, midőn ellene csőd kéretett, a) meg nem jelent, b) értékbeni állapotját felfedezni, c) bukásának okait előadni, d) a per folyta, s a perüggyelő vagy hitelezők által szorgalmazott vizsgálat alkalmával nyilatkozni vagy megjelenni elmulasztaná, a követelések valódisága fölötti ítélete alkalmával, a bukást hamissággal párosultnak azonnal kimondja, és az irományok áttétele mellett, a büntető bíróságot a büntetőper megindítására nyomban felszólítja. Ez ítélet ellen, azon esetekben, melyekben a hamisság azonnal kimondandó, felebbvitelnek helye nincs, egyébiránt a csődpertől különválva, a csődületi felbíróságokhoz birtokon belül felebbezhető. — A fenyítő bíróság a bukottat büntetőper alá vonni, ha szökéstől tarthatni, letartóztatni, hozott ítéletét pedig minden esetre a szokott felebbviteli bíróságok elé terjeszteni köteles. Ujabb kir. szabályrendelet (UR. 1863. marc. 10. 3805. sz.) a közhitelt megrendítő gyakori visszaélések meggátlása végett, nem csak a bíróságoknak ezen törvényes intézkedések szigorú foganasítását meghagyá, hanem kiegészítőleg rendelé, hogy a fizetés-beállítás minden esetében, a bukás okai hivatalból nyomoztassanak, és ha hamis vagy vétkes volta bebizonyíthatnák, vagy súlyos gyanúk által támogatnák, akkor is ha a hitelezők a közadós tökéletes vagyontalansága miatt a csődöt nem szorgalmazzák, vagy vele kiegyezkedvén, a csődtől elállanak: az a szükséghez képest azonnal befogattassék és ellene a bünvádi eljárás megindíttassék. Csőd esetében

pedig a követelések valódisága iránti ítélet előtt, a bü-
nös bukás létele kimondassék, és a nyomozás eredménye
haladék nélkül a fenytő bírósággal közöltessék. Ezen
intézkedés szoros megtartásaért, a hatóságok kormány-
zói és a törvényszékek elnökei felelőssé tétettek, a bi-
rák pedig minden e részbeni mulasztásuk vagy hanyag-
ságukért, az okozott károk megtérítésére köteleztettek.
(1840. 15. II. §. 173.)

1. Az 1840. 22. §. 131. a vétkes gondatlanságból eredt bukást: „Nagyobb beszámítási körülmények közt“ fenytő per után rendeli megboszul-
tatni; de már az 1844. 7. §. 5. és még határozottabban az idézett 1863.
UR. azt általában meghagyják. Ezen UR. szüksége és törvényességé-
ről ld. D á r d a y : A volt m. k. udv. kancz. 1863. márcz. 10. szabály-
rendeletéről. Jogt. Közl. 1867. 48. sz.
2. Mind a vagyonbukott mind a perügylőnek a bukás okaira vonatkozó
nyilatkozatai két példányban nyújtandók be, és beadásuk határideje
tizenöt, legfeljebb pedig negyvenöt napra szabandó. A vizsgálat al-
kalmával a bukottnak kereskedelmi könyvei, levelezései, személyes
jelenlétében megtekinthetők; a perügylő vagy hitelezőknek azokra
netalán tett észrevételeik a bukottal közöltetvén, hasonlólag bírói
megfontolás alá vétetnek. 1844. 7. §. 5.
3. A német közös jog intézkedéseit már fenebb érintők; (503. §. 2.) az újabb
törvényhozások többsége a hamis bukást csalásként börtönnel, a vét-
kest fogsággal fenytíti, mely a körülményekhez képest, a hannoveraiban
három, a hassiai, badeniben két évig terjedhet. H ä b e r l i n : Grunds.
IV. 197. 204. l.

517. §.

Az ABT. a hamis bukást a csalás egyik fájának
tekinti; annak általános kellékei mellett (503. §.) a tett
minőségénél válik büntetté, a) ha valaki magát tékoz-
lása által fizetési tehetetlenségbe helyezi; b) cselsző-
vény által hitelét meghosszabbítani igyekezett, vagy c)
tömegének igazi állását, koholt hitelezők felállítása,
egyéb csalfa egyetértés vagy vagyonrészének eltitko-

lása által elcsavarja. A vétkes bukás vétségének pedig helyét látja, ha a) a vagyonbukott nem képes igazolni, hogy balesetek által büntetlenül jutott ez állapotba; b) szertelen költekezés terheli, c) tartozásai tulsúlyánál a csődöt be nem jelentette, hanem újabb adósságokat csinált, fizetésekett tett, földözetet mutatott ki. Különösen pedig kereskedőknél a) ha a kereskedést eladósodott állapotban kellő pénzalap nélkül, vagy hamis kimutatásával kezdette; b) ha egyszer már csőd alá kerülén, a kereskedelmi üzlet engedélyét hamis előadások által nyerte meg; c) könyveit vagy épen nem, vagy hiányosan vezette, d) a könyvvezetésnél czélzatos valótlanságokat követett el, könyveit megsemmisítette, elferdítette, elsikkasztotta; e) adósságai keletkezése, nevezetes bevételei hováfördítése iránt felvilágosítást nem adhat; f) szinlett fogadásokra irányzott, koczkáztatott ügyletekbe bocsátkozott; g) a csőd megnyitását árui elvesztegetése, vagy más hitelezőire ártalmas, habár csalárd eszközök által késleltetni igyekezett. — A hamis bukás a csalás büntetése alá esik; a vétkes bukás vétsége, három hónaptól egy évigleni szigorú fogsággal fenytendő, mely a körülményekhez képest súlyosbitandó. (ABT. 197. 486. §.) A BJ. a hamis bukást mint a tolvajságot, könyvek hamisításánál e tett fenytékével, (512. §.) a vétkes bukást hat hónapi fogságig büntethetőnek rendeli. (BJ. 380. 381. §)

1. Az ABT. szerint, kereskedelmi társaságoknál a bünösöknek bizonyult tagok, saját üzletét nem vezető kereskedőnél annak bünös ügyvezetője kerül fenyték alá; a kereskedelmi jogosítvány elnyerése végetti hamis adatok használatánál, a közreműködők büntársaknak tekiutetnek. ABT. 486. §.

2. A kiegyezkedés, vagy csőd megszüntetése a vagyonbukott büntethetőséget meg nem szünteti. 1862. dec. 17. törv. §. 3. 12. BTL. 97. sz.
Legf. törv. döntv. 1854. april 5. 1854. oct. 11.
3. Zipf ell: Vom vorsätzl. Bankerottiren. Leipz. 1717.
Hoffmann: De iustitia poen. capit. debit. obaerat. imponenda. Jen. 1726.
Rivinus: Pogr. de decoctoribus loco carc. poena ergastuli afflic. Lips. 1751.
Ayrer: Diss. de debitore obaerato. Goen. 1766.
Püttmann: De cessione honor. contumeliosa. Lips. 1784.
(Pott): Üb. Bankerotte u. Fallimente, Wien. Berl. 1785.
-

MÁSODIK KÖNYV.

ALAKI BÜNTETŐ JOG.

ELSŐ SZAKASZ.

Büntető bíróságok.

ELSŐ FEJEZET.

A büntető hatóság.

518. §.

A büntetőhatóság (iurisdictio criminalis), a fenytő igazságszolgáltatás gyakorlatának joga. Az állam törvénykezési hatalmának lényeges alkotó része, tagasb értelemben minden bünesetre, szorosabban csak a büntettek (91. §.) mint tárgyra terjed, és a büntetőjog természeténél fogva, a magánjog érvényesítésére vonatkozó polgári joghatóságtól (iurisdictio civilis) különbözik. (4. §. 1.)

1. A törvénykezési hatalom, az állam lényeges felségjogainak egyike, s a polgári és büntetőjogra, a törvényhozás és végrehajtásra kiterjed; és a habár a bíróságok, mint a jog szerveinek tana, az államjog körébe tartozik, a tárgy szoros összefüggésénél fogva a büntető, illetőleg polgári eljárással, kapcsolatosan tárgyalatik. Virozsil: Észjog elemei 121—125. l. Bauer: Strafpocess. 13 §. Rulf: Comment. z öst. Strafproc. 1. l.
2. A büntetőhatóság mint az államhatalom kifolyása, a jogbátorság szükségén gyökerező kötelezettséggel jár. (78—80. §.) Történeti fejlődését lsd. Mittermaier: Deutsches Strafv. I. 36. §.

519. §.

A büntetőhatóság a jogszolgáltatás természeténél fogva, a bűnesetek tényálladékának kitudására, a bönösség és ahhoz mért büntetés meghatározására és ez utóbbinak foganatosítására terjed; és annál fogva a) a bűnvizsgálat (*cognitio causae*), b) ítélelhozás (*decisio causae*) és c) rendszerint a végrehajtásnak (*executio*) jogát tartalmazza.

1. A hol a büntetőhatóság alkotó elemei egyesítve vannak teljesnek (*iurisdictio plena*), a hol egyike p. o. a végrehajtás joga hiányzik, nem teljesnek (*iurisdictio minus plena*) neveztetik.
2. A büntetőhatóság szükségképp azon intézkedésekre is terjed, melyek nélkülözhetetlen feltételeit, vagy folyamányait alkotják, mint a bíróságok, fogházak felállítása stb.

520. §.

A büntetőhatóság legfőbb (*iurisdictio suprema, sublimis*) és alárendeltre (*subalterna, vicaria, vulgaris iurisdictio*) osztatik. Az hazánkban a királyt (sz. István I. 5. 1222. 8. HK. II. 3. 1791. 12.) mint az ország legfőbb jogszolgáltatóját (*summus iustitiarius regni*) illeti, ki arra vonatkozó igazgatási és felügyeleti jogait a kir. igazságügyi miniszterium útján gyakorolja. (1848. 3.) Ezt nevében a bíróságok, melyeknek törvényesen megállapított rendjét királyi hatalmával meg nem változtathatja, a törvények és törvényes gyakorlat szerint kezelik. (1791. 12. 1869. 4.)

1. Már a római köztársaságban a legfőbb tisztviselők (*magistratus*) a büntetőhatóságot a népközség nevében gyakorolták, és csak a hadvezért háboru idején, illetve a *merum imperium*. Bluhme: Strafr. 102. §.
2. Legfőbb hatóságánál fogva, melynek megalapítása a közjog körébe tartozik, királyaink a büntető jogszolgáltatás fölött ügyelnek, és ör-

ködnek, a törvényes rend megtartása iránt intézkednek, vérhatalmi kiváltságokat adtak, a kegyelmezés jogát egész terjedelmében gyakorolják (307. §.), ótalom-leveleket (menevédet) adnak, menedékhelyeket alapítanak, és eme jogait a kir. igazságügyi miniszterium, Horvát-Tóthonban az országos kormány (1868. 30.) által foganatosítják. A monarchia többi országai és tartományaiban is ebbeli felségjogait az igazságügyi miniszterium útján gyakorolják. **C z i r á k y**: Conspect. iur. publ. II. 66—72. l. **R é c s i**: Magyarország közj. 237. l. **V i r o z s i l**: Juris publ. hung. specimen. II. 57—62. l. Terjedelméről tekintettel a büntettek alanyaira már fenebb szözlottunk. (101—103. §.)

3. Hajdan királyaink, valamint Európa többi fejedelmei is, maguk bíraskodtak, nevezetesen a felségárulás büntetében, az 1559. 43. és 1715. 7. szerint. Ez utóbbi kijelenti, hogy e büntett fölött a fejedelem, akár az országon kívül, akár belül magyar tanácsosaival az ország törvényei szerint ítélhet; ha maga nem tenné, magyar bírákat az országban rendelhet, kik a hazai törvények szerint eljárni, és az ügyet ő felsége elé terjesztetni köteleztetnek. Megszüntette azt az 1791. 56.; és az 1791. 12. sarkalatos törvény általában kijelenté: „Secundum conditas hucusque aut in futurum condendas leges receptam regni consuetudinem, iudicia per iudices absque discrimine religionis deligendos celebrabuntur.“ Erdélyben a bíráskodási hatalmat a fejedelem a legujabb ideig gyakorolta. **R é c s i**: Magyarország közjoga; 235. l. **D o s a**: Erdélyi jogtud. I. 154. l. **W e n z e l**: Magy. és erdélyorsz. I. 426. l.
4. A király felügyeleti jogaiból foly a törvényszékek kötelessége az igazságügy iránti jelentésekre, mire nézve ujabban 1864. maj. 13. 1043. sz. HI. rendelte, hogy minden félév végén, legfeljebb tíz nap alatt kiszabott rovatos minta szerinti kimutatások terjesztessenek a kir. helytartótanács elé. Ezen, a törvényszéki elnök és tisztí főügyész által aláírandó kimutatások első részében a fenytő vizsgálatok, és a vizsgálas alatt álló vádlottak összes száma, másodikában névszerint azon vádlottak sorolandók elő, kinek vizsgálataik három hónál hosszabb idő óta folyamatban vannak; a mintákat lsd. Függel. II. foly. 22. sz. l. A statisztikai bizottmány számára az év végén törtéendő felterjesztésekről intézkedik. 1863. dec. 15. 90015. sz. HI. **E n s e l**: Feny. szabályrend. 88—91. l.

521. §.

Az alárendelt büntetőhatóság rendes vagy rendkívüli (iurisdictio ordinaria, extraordinaria) a mint az

állandóan és folytonosan, vagy pedig egyes kivételes esetekben gyakoroltatik. A rendes büntetőhatóság törvényen vagy királyi kiváltságon, a rendkívüli bíróküldésen (delegation) alapulhat. Ez utóbbinak jogát, törvényeink szerint ő felsége az igazságügyi miniszterium által (1715. 17. 1868. 54. §. 57.) mindazon esetekben gyakorolja, melyekben az illetékes bíróság tiszti eljárásában bármi tekintetnél fogva gátolva van, vagy az bármi okból czélszerűnek mutatkozik. Az ABP. e jogot az országos főtörvényszékek, illetőleg legfőbb törvényszéknek tulajdonítja. (ABT. 49. §.)

1. Hazánkban a vérhatalom a királyi hatalom kifolyásának tekintetvén, a törvényhatóságokon kívül (III. 20. 1655. 38. 1659. 16. 1723. 73. §. 2. 1791. 43.) csak királyi kiváltság alapján gyakoroltathatott (*privilegium iuris gladii*), és a tetten kapott nagyobb büntetvökre nézve fenállott kivételek is, utóbb eltöröltettek. (III. 32. 1608. 2. 1659. 16. 1729. 35.). E jog 1848-ig összesen 304 személyt és 67 testületet illett. (Szemeré: Bünt. 181. l.) Az uri hatalommal a kiváltságos vérhatalom legnagyobb részt ugyan (1848. 9. §. 4. 12. §. 4.) megszűnt, de nem teljesen, mint a be nem czikkelyezett szab. kir. városok, kerületek, és Zilah, Versecz városai példái bizonyítják. (20. §. 4.) Lényeges változást idézend elő az 1869. 4. alapján történendő szervezés a bíróságoknak.
2. A kir. kincstárt uradalmaiban különös kiváltság nélkül is illette a vérhatalom. (III. 1799. nov. 5. 26422. stb.) Azon ma már gyakorlati fontossággal alig bíró kérdésre, vajjon elévülés által megszerezhető-e ezen hatalom vagy nem, Szlemenics igenleg (Fenyítő törv. 94. §.) Vuchetich tagadólag válaszol. (Instit. iur. crim. 321. l.) Tekintve a vérhatalom természetét, törvényeink szellemét, (1405. I. 5. §. 2. III. 32. 1715. 48.) az utóbbi vélemény helyesebbnek tekinthető.
3. Rendkívüli büntetőhatóságot hajdan törvények is alapítottak, mint a rakoncátlan főurak megfenyítése végett, melyre a nádor, illetőleg bán jogosittatik, 1659. 18. 112. — Egyébiránt a király általi bíróküldésnek leginkább több hatóság összeütközése (város, megye, katonaság stb.) vagy tagjai érdekeltsége eseteiben fordult elő. Hatósági összeütközés miatti delegatio példáját ld. Palugyay: Buda-Pest leírása 113. l.

4. Valamint az ITS. I. 12. §. azon intézkedését, hogy a bíróküldés (delegatio) jogát polgári jogügyekben a hétszemélyes tábla az illető felek és bíróságok meghallgatása mellett gyakorolja, a gyakorlat a hasonserűség alapján a büntetőügyekre is alkalmazta, úgy miután az 1868. 54. §. 57. a bíróküldés jogát polgári jogügyekben ő felségének fentartotta, az a büntető ügyekre is annál inkább alkalmazandó, miután a hasonserűségen kívül, a mellett az átmeneti intézkedéseket tartalmazó 1869. marc. 30. MR. 13. czikke s gyakorlati példák is szólanak. RT. III. 41. sz.
5. B i r ó v á l a s z t á s n a k (compromissum) büntetőügyekben helye nincs; de a tárgy összefüggéséből eredt kiterjedéséről a hatóságnak alantabb szólандunk. (545. §.)
6. A z A B P. 49. §. szerint az országos főtörvényszék — a közbiztonság, az illető bíróság elfogultsága, az eljárás könnyítése vagy gyorsítása, szükségtelen költségek elkerülése végett, elegendő fogházak hiánya miatt, vagy más fontos okokból, az állandalmi főügyész meghallgatása után más bíróságot küldhet ki; ilyenmő határozvány ellen a vádlott és állandalmi főügyész három nap alatt a legfőbb törvényszéknél panaszt tehet; ugyanezen okokból a legfőbb törvényszék is, a büntető tárgyalás áttételét az egyik főtörvényszéktől a másikhoz rendelheti.

522. §.

A büntetőhatóság, tekintettel az alárendelt személyekre, közös és különösre (iurisdictio crim. communis, specialis) oszlik, a mint a polgárok minden vagy csak bizonyos osztályaira terjed, az utóbbihoz különösen a katonai hatóság tartozik. (534—535. §.)

1. Az előtt a büntetőhatóságot nemes, polgári, jobbágyira stb. osztani kellett, mi azonban újabb törvényeink folytán megszűnt. 1848. 9. 11. 23—27. ITS. I. 36. §. II. 2. §.
2. A katolika egyháznak az egyháziakra vonatkozó büntetőhatóságának határait nézve különböztek a vélemények (534. §.) legujabban mint már a BS. 2. §. indítványozá, csak fegyelmi ügyekre szorítottatott. Lsd. Törv. Csarn. 1864. 60. sz. 1868. 53. (534. §.)
3. A katonai büntetőhatóságot, valóságos hadi szolgálatban álló katonákra nézve törvényeink is nyíltan elismerik; köréről alantabb bővebben szólunk. (535. §.)

523. §.

A büntetőhatóság hazánk törvényei szerint, csak a törvényes bíróságok által gyakoroltathatik. (520. §.) Az igazság rendje és hazai intézményeink továbbá, a közbátorság és vádlottak érdekeinek képviseltetését egyaránt követelvén, arra a tisztii illetőleg királyi ügyész-ség, mint a közvádlás szervei, ez utóbbira pedig a védők hivatvák. Miért is azokról, mint a büntetőhatóság mindannyi szereiről, rendre szolandunk.

1. Azon törvényeink is, melyek a tetten kapott gyilkosok, gyújtogatók, erőszakos házasságtörők megfenyítését vérhatalmi kiváltság nélkül megengedték, annak csak „observato iuris ordine“ (HI. 32.) „per iuris revisionem“ (1608. 2. p. c.) helyt adtak.
2. Az ABP. 1. §. elvül kijelenti, hogy büntettek, vétségek és a bíróságok köréhez tartozó kihágások miatt senki sem büntethetik mint a : „Büntető perrendtartáshoz képest megelőző büntető eljárás után, és az illető bíró által hozott ítélet következtében“ a BE. 2. §. pedig azzal összhangzólag következőkép nyilatkozik : „A bíróság által a büntetőtörvények szerint kimondott ítélet nélkül senkit büntetni nem szabad.“
3. Müller : Dissert. d. iurisdiet. criminali. Jenac. 1685.
Engelbrecht : De iurisdiet. superiori v. alta et infer. v. bassa. Helmst. 1709. 2. kiad. 1738.
Endtner : Diss. de symbolica posses. iurisd. crim. Altd. 1712.
Göckel : De formis iurisd. crim. apnd germ. Altd. 1735.
Mylius : Diss. de privatione iurisd. ob eius abusum. Lips. 1755.
Krause : Diss. cont. observ. de eo quod extrem. est in iurisd. crim. Vittenb. 1762.
Hanesen : De iurisdiet. Giesae. 1773.
Lobethan : Versuch einer syst. Entwikl. d. ganz. Lehre v. der Gerichtsbarkeit. Halle 1773.
Meister : Vollstaend. Einl. z. peinl. Rechtsgelehrth. Gött. 1776.
Reuss : De iurib. ac. obligat. spec. in exerc. iurisdiet. crim. Stuttg. 1787.
Kleinschrod : Vollst. Einleit. in die Lehre v. d. peinl. Gerichtsb. Frankfurt. 1812.

MÁSODIK FEJEZET.

A büntető bíróságok szervezete.

ELSŐ CZIKK.

Közös bíróságok.

Első czim.

Alsó törvényszékek.

524. §.

Büntetőbíróság (iudicium v. forum criminale alatt a büntetőhatóság gyakorlatával felruházott személyeket értjük. Azokat a mint egy vagy több bíróból állanak egyes vagy társas (collegiatum iudicium), hatóságuk köréhez közös és külön, (fora communia, specialia), fokozatához képest pedig alsóbb és felsőbbekre (fora inferiora, superiora) oszthatók. Hazánkban a szorosabb értelemben vett büntetőhatóság (518. §.) csak bírói testületeket, törvényszékeket illet; és a közös alsóbb büntetőbíróságokat a vármegyék, szab. kir. városok, és szab. kerületek törvényszékei képezik.

1. Hazánk törvényszéki szervezete számos változáson ment keresztül, melyekről a régibb időre nézve lsd. Bartal: Comment. I. 317—338. C. II. 56—59. III. 32—41. l.
2. Rendőri és másnemű kihágások (87. §. 4.) bíraskodására hazánkban is egyes bírák hivatvák (1840. § ITS. II. 6. §. UR. 1863. marc. 16. 391. sz.) és ugyanaz áll az APP. szerint is.
3. A közös és külön bíróságok közti különbség hatóságuk körétől függ. (521. §.) Alsóbbaknak az első, felsőbbeknek a rendszerint második és harmad folyamodásban ítélő törvényszékek nevezetnek, mert vannak büntettek, melyekben kivételként a királyi tábla, mely rendszeren felebbviteli bíróság, első folyamodásban ítél. (530. §.)

4. A bírósági hatalom gyakorlatáról intézkedő 1864. 3. mely szerint a bírákat ő felsége nevezendi; e tekintetben is lényeges változásokat fog eredményezni.
5. A BE. 8. §. a büntetőhatóságot ugyancsak ezen törvényszékekre, a rendőri kihágások megfenyítését pedig Told. 6. §. (csekély kivétellel) egyes bírákra bízta.

525. §.

A megyei törvényszék rendes elnöke az alispányok egyike, vagy helyettese; (1848. 11. ITS. I. 27. 40. §.) tagjai több táblabírák, szolgabíró, esküdt, jegyző és tiszti ügyész. A táblabírák számára nézve szétágazott a gyakorlat; az 1527. 6. tizenkét megyei fenyítő bíró választását rendelé; rendesen mindazáltal e törvényszéken az elnökön, jegyzőn és ügyészen kívül négy táblabíró, szolgabíró és esküdt vettek részt; tizenketten több megyében a főbenjáró és nemesek büntetőpörei végeldöntésénél alkalmaztattak. Az ITS. előbbi törvények nyomán indulva, (1840. 22. §. 6. 1848. 11.) a megyei törvényszékeket állandósították; a bírák számára nézve a fenyítő ügyek gyorsabb elintézése tekintetéből kir. szabályrendeletek két rendes ülnököt, a szolgabírót és esküdjét, a szavazók négyes számának kiegészítésére elégségcseknek, az alispányokat pedig, mennyiben tulterhelhetnének, törvényes elnökleti joguk fentartása mellett, rendes helyettes elnök által pótolandóknak jelentették ki. (UR. 1862. aug. 22. 9721. sz. deczemb. 8. 19,281. sz.) E törvényszék fenyítő hatósága első folyamodásban a megye egész területére és minden lakosaira terjed, egyedüli kivételével a szab. kir. városoknak. (1655. 38. 1659. 16. 1729. 35. 1791. 43. 1848. 9. 11. 23.) Hason szerkezetű és hatáskörű K ö v á r vidékének

alkapitányi elnöklet alatt tartatni szokott törvényszéke. (1836. 21.)

1. A főispányok, mint a megye főjogszolgáltatói, hajdan a törvényszékeken is elnököltek; később csak kivételként történt, és ezen joguk iránt 1844—7. heves viták támadtak. A megyei törvényszékek eredetéről lsd. *Palugyay*: Megyerendsz. I. 199—201. l.
2. Az elnökséget legtöbb megyében rendszerint a másod alispány vitte. A táblabírákat vagy az hitta meg, vagy az újabb időben az 1527. 6. nyomán a főispány által nevezett táblabírák sorából a megye közönsége választá. Azok a megye pénztárából két pengő forintnyi napdiót húztak: némely megyékben (Árad, Bács, Bihar, Posegában, Verőcze, Szerem, Körös, Temes, Torontál, Krassóban, Csongrád, Csánád, Mosonban) fizetéses táblabírák (2—4) is voltak. *Palugyay*: Megyerendsz. I. 201. l. II. 181. l.
3. A bírák számának maximumát, az Id. Törv. Szab. I. 27. §. tekintettel a megyei autonomia jogkörére, nem állapította meg jogérvényes határozathoz mindazáltal az elnökön kívül négy törvénytudó és állandó tag hozzájárulását rendelé. — Az 1868. 54. tcz. 5. §. szerint polgári ügyekben az elnökön kívül két bírói jelenléte kívántatik, mit azonban büntetőügyekre az átmeneti intézkedéseket tartalmazó 1869. márcz. 30. MR. 19. cz. szerint alkalmazhatónak nem tartok. Ujabbban több megyében több fenytő törvényszék állíttatott fel; így Pest-Pilis-Solt t. e. megyében a középpontin kívül, még Czeglédén és Kalocsán Marmarosban Husztban, Heves-Szolnokban Szolnokon, Krassóban Oraviczan.
4. Kihágások esetében a bíraskodást megyékben rendszeren a szolgabíró gyakorolja, (526. §. 2.) és azt Pest megyében 1795. jun. 15. 214. sz. szabály is megerősíté. Hogy a rendőrségi kihágásokon kívül, ide a gyakorlat és királyi szabály rendeletek (UR. 1863. márcz. 16. 391. sz. HI. 1863. máj. 7. 33657. sz.) a csekélyebb jogsértéseket is számítják, fenebb érintettük (87. §. 4.), de a határvonalok kijelölése iránti kérdésre tekintettel az előbbi törvényekre, igen helyesen jegyzé meg *Zsoldos*: „Erre ismét csak gyakorlat után, ismét csak bizonytalanul felelhetni, hogy annak meghatározása a bíró okos belátásától függ... Válaszra hát a szolgabíró is a legkevesebbet és így anyvi sommaig, meddig bármely jobbágyi bíróság ítélhet u. m. 12. forintig, és ehhez képest az 1840. 9. hasonlatosságára... hat napi fogságra ő is ítélhet minden fenakadás nélkül; sem a mezei rendőrségi, sem más a törvény által világosan kiszabott esetek ide nem értetvén.” Szolgabírói hivat. I. 78. §. A testi fenytékről fenebb szólottunk (198. §.); másod folyamodásban ily esetekben a megye törvényszéke ítél. ITS. 6. §. Lsd. *Csatkó*: Büntető eljárásunk hiányai. Jogt. Szemle, I. 2. füz.

5. A BE. szerint a megyei törvényszék a másod alispány mint elnök és tizenkét rendes ülnökből áll; azok közül hat fizetési állandóan a törvényszék helyén lenni tartozik, hat pedig a megye közönsége által választottak sorából, három három hónapra napi díj mellett berendelő. Az ítélőhírára hét tag szükséges. BE. 53–55. l.

526. §.

A szabad kir. városok törvényszékei a bíró elnöklete alatt több városi tanácsnok, jegyző és tiszti ügyészből állanak; kir. szabályrendeletek azelőtt a büntető ügyeket az összes tanácsban (in pleno magistratu) tárgyalandók és eldöntendőknél rendelék. (III. 1761. aug. 1. 1771. május 14. 5311. sz.) Jelenleg az elnökön kívül még két, halálos vagy azzal felérő büntetés kimondásánál és kihágási felelőszékek tárgyalásánál (525. §. 4.) négy törvénytudó bírót, mindenkor pedig tollvivő is kívántatik. (UR. 1863. márcz. 16. 391. sz.) Büntetőhatósága azelőtt polgárai és nemnemes lakosaira, (III. 10. 19. 20. 1659. 16.) most osztálykülönbség nélkül a város egész határára és a azon létező egyénekre terjed, a megyék székházai egyedüli kivételével; (1848. 23. ITS. I. 36. §.) miért is, habár ezek rendes lakói a városi törvényszék bírósága alá tartoznak, bírói határozatai végrehajtására azoknak helyiségein, az illető megye törvényszéke megkeresendő. (UR. 1862. júl. 23. 11330. sz.) A kir. szab. városokkal hason hatósággal bírnak kir. kiváltság alapján, Zilah s Versecz szabadalmas városai is. (UR. 1862. jún. 10. 8795. HI 1862. júl. 5. 40070. sz.)

1. Ezen hatósággal élnek a be nem czikkelyezett szab. kir. városok is. A rendezett tanácsú városok azonban büntettek és vétségekre nézve fenyítő hatósággal felruházva nincsenek, és lakosaik tekintetben az 1848. 9. 11. §. 4. értelmében, első folyamodásban a megyei törvény-

székek alá tartoznak. UR. 1864. dec. 29. 22180. sz. Nagyváradra ítéletileg kimondta azt a kir. tábla 1831. nov. 20. 845. s 706. sz. 1861. nov. 22. 1696. sz. ugyszintén Liptó Sz. Miklósról stb. Törv. Csarn. 1862. 14. 16. sz.

2. Kihágások bírálására a szab. királyi és rendezett tanácsú városokban a törvényszék kebeléből törvénytudó bírótag tollvivővel rendelendő ki; míg a szorosan vett rendőri kihágások a kapitányi hivatal köréhez tartoznak. Másod folyamodásban azokra nézve a szab. kir. vagy rendezett tanácsú városok törvényszékei ítélnék, és ez utóbbiaknál is ez esetben határozathozatalra elnök, négy törvénytudó bíró és tollnok jelenléte szükséges. UR. 1863. marc. 16. 391. sz. 1863. apr. 11. 5422. sz. Függ. I. 49. sz.
3. Zilah városa Nagy Lajos királytól 1370. nyert, és több fejedelem által megerősített kiváltságánál fogva, nem csak fővérhatalommal bírt, hanem belügyeit a megyétől függetlenül kezelte, és ezen jogaiban a fenebb idézett felsőbb rendeletek által meghagyatott. (Függelék. I. foly. 42. sz.) Versecz és Vinga szab. városai is kiváltságaik alapján újabb UR. által vérhatalmuk gyakorlásában megerősítettek: de az utóbb nevezett városra nézve azt 1868. MR. megszüntette.
4. A BE. a szabad kir. városok fenytő törvényszékeit a főbíró elnöklete alatt hat fizetési és hat fizetéstelen ülnökből alakítja; kikhez még tizenkét helyettes járult; itélethezára hét tag jelenlétét kívánja.
5. Erdélyben 1867. évben a hatósági szerkezet visszaállítván a bíróságok megyei, széki, vidéki és városiakra szakadnak, melyeknek eljárására azonban az ABP. szabályai irányadók. MR. 1837. jun. 27. 28. TRT. I. 86. 87. sz.

527. §.

A szabad kerületek közül a jász-kun kerületek első folyamodású büntetőbíróháza, a hármaskerületi fenytő törvényszék, mely a nádori főkapitány vagy alkaptány elnöklete alatt, a kerületi kapitányok és táblabírák, jegyzők és ügyészből alakul; és mivel a három kerület vérhatalommal külön megadományoztatott, mindegyikének részére külön tartatik. Hatósága a kerületek területe és minden lakosaira terjed. (1751. 25. 1791. 25. kir. kivált. 1745. máj. 6. art. 7. 9. 1751. szabály. 22. pont. ITS. I. 37. §.)

1. Az 1745. kir. kiváltság 9. a szab. 11. cz. a szükséghez képest, más törvénytudó bírák meghívását is rendelik (*convocatisque in quantum necesse fuerit e medio districtuum vel aliunde etiam iurisperitis viris.*)
2. A kerületek vérhatalmára vonatkozólag az 1745. kiváltságlevél mondja: „*Insuper ex speciali et nova regia gratia et munificentia nostra, isdem praefatorum trium districtuum incolis et inhabitatoribus etiam ius gladii seorsive in quolibet districtu...libere exercendum clementer superaddendum et concedendum esse duximus.*“ Az 1791. országos választmány egyesítendőnek, az 1827. azonban tekintettel a kerületek viszonyaira, fentartandónak javallotta. Rendszerint csak egy kerületi kapitány, értesítő szavazattal az illető kerület községeinek küldöttjei is vesznek részt. Gy á r f á s : A Jászkunság szervezete. Jogtud. Közl. 1866. 7. sz.
3. A kerületi fenytörvényszéktől, mely a Jászság részéről Jászberényben, a Nagykunságéről Karczagon, Kiskunságéről Főlegyházán tartatik, kiváltságuk és szabályai értelmében a nádorhoz vagy kir. helytartóhoz, mint legfőbb bírájukhoz (1485. 11.) azok nem létében a k. kuriához intézendő a felelbbvitel. Kiválts. 9. Szab. 9. cz. (533. §: 5.)

528. §.

A hajdu kerületben a kerületi törvéuszek a fővagy alkapitány elnöklete alatt, a kerületi táblabírák, jegyző, tiszti ügyész, a városi hadnagyok és jegyzőkből alakul; a büntető ügyeket első folyamodásban itéli. (1848. 26. ITS. I. 37. §.) A XVI. szepesi város kerületében első folyamodásu büntetőbíróság a kerületi törvéuszek; elnöke a tartományi gróf (ispán, comes vagy grafius provinciae), tagjai a kerületi táblabírák, a városok legalább öt küldöttje, a kerületi jegyzők és tiszti ügyész; hatósága a XVI. város területére és lakosaira terjed. (Kir. kiváltság 1778. jun. 5. HI. 1784. sept. 9. 3555. sz. 1836. dec. 20. ITS. I. 37. §.) — Végül a nagy-kikindai szabadalmas kerület, mely kiváltságos vérhatalma gyakorlatában meghagyatván, azt a kerületi főbíró, tanácsnokok, jegyző és tiszti ügyészből álló kerületi tanácsa által gyakorolja. (UR. 1863. márcz.

5. 20,449. sz. Hl. márcz. 29. 23,880.) A turmezei nemesek közönségének grófi, (ispáni szék, sedes comitalis vagy spanalis), fiumei és bukkari szab. ten-gerkereskedési kerületek kapitányi törvényszékei, — (1723. 92. 1741. 60. 1791. 61. 1836. 19. 1848. 27.) azon részek változott bírósági szerkezeténél fogva, jelenleg fen nem állanak. — A kerületi törvényszékek határozataira szükségelt bírák számára, a megyei törvényszékeknél érintett szabályok irányadók. 528. §.)

1. A hajdukerület, eredetét Bo c s k a y István erdélyi fejedelemtől vette, szerkezte számos királyi kiváltságon és saját szabályain gyökerezik és az 1791. 25. által megerősített. Ke l e m e n, Sz l e m e n i c s szerint a városok jegyzői döntő szavazattal nem bírnak, Ke l e m e n : Instit. iur. priv. I. 219. §. Sz l e m e n i c s : Elem. iuris. civ. IV. köt. 13. §.
2. A k i k i n d a i kerület, mely az előtt Torontálmegye hatósága alatt állott, 1863. jul. 5. UR. által az alul kivétetvén, előbbi kiváltságos állásánál nagyobb hatáskörrel ruháztatott fel. Lsd. En sel : Pol-eljár. szabályr. 151. l.
3. A társországokban némi módosítással az 1853. törvénysz. szabályzat irányadó. A t u r m e z e i nemes közönségnek (universitas nobilium campi Turopolya) törvényszéke, a kerületi gróf (comes terrestris) vagy helyettesének elnöksége alatt, legalább négy táblabíróból, jegyző és tiszti ügyészből állott; és a kerület kiváltságainál fogva büntető hatóságát nemes és nem nemesek fölött, és pedig törvényes bizonyág nélkül gyakorolta. Lsd. az 1842. Ország. választm. 29. ülés. jegyzőkönyv. 56. l. és ezen érdekes kerületről egyáltalán P a l u g y a y . Megyerendsz. IV. 234—76. l. F r a n k : Közigazság. törv. II. 807. 810. Ré c s i : Magyarorsz. közjoga. 503—505. l. V i r o z s i l : Magyaror. Nyilvánj. 274. l. és T u r m e z ő czimű értekezésem az 1842. Athenaeum II. 26. sz.
4. A f i u m e i kerület kapitányi törvényszéke a fő- vagy alkapitány elnöksége alatt legalább hat patricius tanácsosból és jegyzőből állott (1836. 19.); az előadói tisztelet az igazgató bírák egyike teljesítette (Iudex-Rector). Hason szerkezettel birt a bukkari kapitányi törvényszék. Az 1848. 27. mindkét törvényszék rendes elnökségét az alkapitányra ruházta, és valamint már az 1838. 19. a fiumei, úgy a bukkarinak hatóságát is a kerület minden lakosaira kiterjeszté.

5. A BE. Kővárvidékét, a jászkun, hajdu, túrmezei, fumei, bukkari és szepesi városok kerületeit büntetőhatósággal ruházván fel, a szavazók számára nézve a fenebb érintettekkel, (526. §. 5.) hasonló intézkedéseket tartalmaz. BE. 8. 56—62. §.

6. A megyei, városi és kerületi törvényszékek rögtön bírósági hatóságáról alantabb szólandunk. (684. §.)

529. §.

Az ABP. szerint a büntetőhatóságot büntettekre és vétségekre nézve, az első folyamodásu törvényszékek gyakorolják. Azok közül minden koronaországban a politikai országos hatóság (helytartóság) székhelyén létező országos, a többiek kerületi törvényszékeknek neveztetnek. Hatáskörük egyenlő, és csak abban különbözik, hogy a felségárulás, a felség és császári ház tagjainak sértése, és a közcsendháborítás büntetetei, az egész koronaországban kizárólag az előbbi illetősége alá tartoznak. E törvényszékek büntetőügyekben előülő, két bíró és jegyzőkönyvvezetőből álló gyűlekezetben tárgyalnak és határoznak; oly büntettek végtárgyalásánál azonban, melyekre a törvényben halál vagy öt évnél hosszabb börtönbüntetés van szabva, előülő négy bíró és jegyzőkönyvvezetőnek kell jelen lenni. A büntetőtörvényben foglalt kihágások fölött, az összes eljárás a járásbíróságokat illeti, melyek azt egyes bírák által teljesítik. Egyébiránt minden büntetőbíróság hatósága egész járására, és annak kerületében létező személyekre terjed, a területenkivüliség jogával élő (101. §. 2.) és katonai személyek (535. §.) kivételével. (ABP. 7—17. §.)

1. A büntettek és vétségek fölötti vizsgálatra minden koronaországban több járásbíróságok, meghatározott kerülettel rendeltettek ki, melyek fölött a felügyelet és vezérlet az illető törvényszéket illeti. ABP. 10. 14. §.

2. Öt bíró akkor alkalmazandó, ha a perbefogatósi határozat tartalma szerint az érintett büntetések szóban vannak, ha az csak később a végvártárgyalás folyama alatt tűnnek ki, a szavazók száma szaporítandó. MR. 1857. jan. 9. és oct. 27. BTL. 11. 206. sz.
3. A fővárosi rendőrségek bíraskodása alá tartozott kihágások körét az 1862. oct. 22. törvény megszorította; 1866. marc. 23. törvény pedig a rendőri igazgatóságoknak legtöbb fővárosban történt feloszlása után a járásbíróságokhoz utasította. 1862. BTL. 72. sz. 1866. BTL. 36. sz. A bejelentési kihágások (Meldungsvorschriften) a közigazgatási illetőleg rendőrségi hatóságokhoz tartoznak. 1858. apr. 2. MR. BTL. 51. sz.
4. Horvát-Tótorországban a bíróságok szerkezete a kifejtettel azonos, de az első folyamodásu törvényszékek kir. megyei törvényszékek, a járás bíróságok szolgabíróságoknak czimeztetnek.

Második czim.

Felső törvényszékek.

530. §.

A ország felső közös büntető törvényszékei: a királyi ítélő tábla, azelőtt a hétszemélyes tábla, most a m. k. curia legfőbb ítélőszéki osztálya; míg semitőszéki osztályának hatásköre fenytő ügyekben, jelenleg csak a sajtóvétségekre szorítkozik. Az első a legujabb ideig a kir. személynök (Personalis Praesentiae Regiae in Judiciis Locumtenens) elnöksége alatt, (1507. 4. 1514. 15. 1715. 6. 1765. 5), két főpap, két főúr, alnádor, alországbíró, négy ítélőmester, a királyi ügyek igazgatójából és negyvenegy rendes, közöttük két érseki, (1557. 13. 1567. 26.) és néhány számfeletti táblabíróból állott; jelenleg elnök, nyolcz tanácselnök, negyvennyolcz rendes, három számfeletti, és tiz pót-bíróból áll. Bünvádi ügyekben rendszeren másod folyamodásban (III. 7. 1729. 28. 29. 1791. 43. §. 2.) a felségárulás és felségsértés, a hűtelenség, béketörés, sz. ko-

rona elleni hamis esküben, az országgyűlési szabad ótalm (menevéd, *salvus conductus diaetalis*) sértésével járó, és a becstelenséggel sújtott, a kir. ügyigazgató yádja alá tartozó büntettekben, (1723. 7.) első folyamodásban ítélt. (1791. 56. 1459. 9. 1462. 3. HK. I. 123. II. 52. I. 29. §. MR. 1869. marc. 30. 12. cz. RT. 41. sz.) A büntető ügyek tárgyalása és eldöntése azelőtt több, most külön büntető szakosztálya két tanácsában történik. Érvényes határozathoz kilencz tag jelenléte szükségeltett, netalán hiányzó tagok helyettesítésére az elnökség fel volt hatalmazva; (1723. 25. 1807. 9. §. 1. KL. 1862. oct. 11. 19496. sz.) legujabb rendeletnél fogva (MR. 1869. jun. 30. 1806. e. sz.) a bűnügyek is különbség nélkül, elnök és négy szavazóból álló tanácsokban tárgyalandók és elintézendők. Ezen főtörvényszék hatósága kiterjed az egész országra; a felségárulás és hűtelenség eseteiben azelőtt a társországoakra is. (II. 65. 1751. 56.) Ezekben egyébiránt a királyi táblával hasonló hatósággal a b á n i t á b l a birt; ez a bán vagy helytartójának (*Exc. Officii Banalis Locumtenens*) elnöksége alatt, két főúr, egy főpap, albán, ítélőmester, négy rendes, és több kevesebb számfeletti bírákból állott. (1723. 27. 1807. 9.) A mostani b á n i t á b l a valamint a m a r o s v á s á r h e l y i királyi ítélőtábla elnök és több bíróból állnak, és ez Erdélyre, az a társországoakra nézve bűnügyekben, (1868. 20. 54.) a cs. kir. országos főtörvényszékekkel hason hatáskörű másod folyamodásu bíróság. (532. §.)

I. A kir. kuriának alkotó elemei az 1868. 54. tez. 4. §. folytán történt változásig 1723—1840. a kir. ítélő és hétszemélyes tábla valának; azokhoz 1840. óta (1840. 15. II. §. 16.) a kir. v á l t ó f e l t ö r v é n y s z é k járult, mely büntetőhatósággal nem bír, de a váltóhamisítás, csőd hamis-

sága vagy vétkeiségeinek ténykérdésében másod bíróságilag ítél. 1844. 7. (516. §.)

2. Az elnökséget a kir. táblánál a személynök, főurak, alnádor vagy alországbíró, akadályoztatásuk esetében az egyes tanácsokban a legidősb táblabíró viselte; (KL. 1864. jun. 23. 11093. sz.) 1848. előtt rendes bírának száma tizenhatsz, számfellettieinek tizenkettő volt. Jelenleg külön szakosztályokkal bír a polgári, urbéri és büntető ügyek számára; ezek szerint különítettnek el a felebbezett ügyek, melyeket a polgári szakosztály öt, az urbéri egy, a büntető két tanácsban vesz vizsgálat alá. Ügyvit. Szab. 212. §. Személyzetéhez még egy elnöki. titkár, 24 fogalmazó, 24 segédfogalmazó, segédhivatali fő és két igazgató, három igazgatói segéd, 12 irthok, fő s allelváltárnok, s szegények ügyvédje tartozik. — Első folyamodásilag ítélendő táblai pörök teljes, rendszeren 14—15, ujabbban 9 tagból álló ülésekben vétettek fel. Ugyszintén halálos büntetés esetében 1864. jun. 23. 11093. sz. KL. szerint, kilencz tag jelenléte szükségeltetett, mit legujabban kelt MR. szüntettet meg.
3. A kir. tábla első folyamodásu bíraskodása alá tartoztak hites jegyzőinek (iurati tabulae regiae iud. notarii) a törvénytiszakok alatt elkövetett büntetett, (Hit. jegyz. szab. 1778. oct. 25. 1798. sept. 23. §. 16. III. 1776. oct. 31. 5648. sz.); mi azonban a hites táblai jegyzők intézményének megszüntével gyakorlati alkalmazását vesztette; hozzá járul az 1848. 23. §. 2. általános intézkedése.
4. Az 1868. 54. tez. a királyi tábla első folyamodásu bíraskodását minden polgári ügyekre, és ily módon a magánvétségekre nézve is megszüntetvén, az átmeneti intézkedéseket tartalmazó MR. azt csak a kir. ügyigazgatója által indítható bűnperekre nézve tartotta fen. — Az érintett büntettek kivül tehát, még az adók országgyűlésen kívüli felajánlása, az országos törvényekkel ellenkező határozatok hozatala, a bírák hivatalos eljárásukban gyalázása, országgyűlési menevéd sértésével járó vétségek, azonfelül a köztvétségek közül az országgyűléstől elmaradás vagy engedelem nélküli eltávozás, az országgyűléseni megvesztegetés, a kormányzások sértetése, ügyvédek hivatalsége tartoznának a kir. tábla első folyamodásu bíraskodása alá, melyek azonban jobbadán már elavultak. Frank: Közigazság törv. I. 720. 734. l. II. 772—788. l.
5. Habár a levélhamisítás törvényes büntetése a becsstelenség volt, menyiben az a pör folyamában kitűnt az 1723. 12. nyomán a keresetet e büntetésre a megyei törvényszék előtt is meglehetett indítani (Sent. 9. ad poen. inf.); ugyanez történt hűtelen gyámra nézve is, a tisztii ügyész felperessége mellett. (Sent. 14. ad exig. rat. tutoris.) Hogy ujabb gyakorlatunknál fogva mint a levélhamisítás, ugy a hamis eskű eseteiben, az alsóbb törvényszékek a kir. kuria által helybenhagyott szabadságbüntetéseket szabnak, maga helyén érintettük (375. 511. §§)

6. Harmad folyamodásu bíróságként ítél a kir. tábla a megyei, szabad. kir. és rendezett tanácsu városok törvényszékeiktől felebbezett kihágási esetekben, melyek az utóbbiaktól i, felülvizsgálat végett nem a megyei törvényszékhez, hanem a kir. táblához terjesztendők. UR. 1864. dec. 29. 22280. Füg. II. 62. sz. 228. l. Mire nézve sem az 1868. 54. sem az 1869. márcz. 30. MR. változást nem tett.
7. A b á n i tábla 1861. márcz. 27. legf. határozattal állíttatott vissza; elnöke jelenleg a báni hivatal törvényszéki helytartójának czimével él. A kapcsolt részek ítélőmesterének hivatala, melyre a választás a bán kijelölésére országos közgyűlésen történt, be nem töltetett. Az albánról lsd. 531. §. Az erdélyi törvényszékek előbbi szerkezetéről lsd. D o z s a : Erd. Jogtud. III. 31—64. l. W e n z e l : Magy. és erd. magánj. I. 426—433.
8. A BE. szerint a felségsértés, hűtelenség, pénzhamisítás, király személye elleni sértő kifejezések büntetteiben első bíróságu törvényszék a királyi tábla; ítélőhozáásra az elnökkel 19 tag elég. Egyéb bűnügyekben annak külön osztálya, a kapcsolt részekben a báni tábla képezi a másod folyamodásu bíróságot; ítélőhozáásra kilencz tag elégséges. BE. sz. 65—67. §.

531. §.

A hétszemélyes tábla mint az ország s kapcsolt részei legfőbb törvényszékének elnöke, az ország nádora, akadályozása esetében az országbíró; tagjai az ország primása, kir. főtárnokmester és több, egyházi és világi közbíró valának, kikhez négy váltóügyi előadó járult. (1635. 14. 1655. 41. 1723. 24. 1741. 24. 1840. 15. II. §. 13. 1844. 6.) Most a magyar kir. kuria legfőbb ítélőszéki osztálya, mely elnök, öt tanácselnök, harmincz rendes és hat számfeletti bíróból áll, a pesti és marosvásárhelyi kir. táblától felebbezett bűnügyeket, utolsó folyamodásban külön szakosztályában veszi felülvizsgálat alá. (1868. 54. §. 4. Ügyv. szab. 213. §.) Az ítélet érvényességéhez elnök és hat bíró jelenléte szükséges. (MR. 1869. jun. 30. 1806. sz.) Az előadás tisztében a kir. legfőbb ítélőszék tagjai járnak el. Az

1862. szervezett horvát-tótországi hétszemélyes tábla, mint a társországok legfőbb törvényszéke a bán, vagy az albáni czimet viselő másod elnök alatt, három bíróból áll; a szavazóknak az ABP. szerint megkívántatott számát a báni tábla ülnökei pótolják. (532. §.)

1. A hétszemélyes táblának, mint neve mutatja, eredetileg hét bírója volt; (1406. 68. 1492. 42. 1635. 45. stb.) azok az 1723. 24. és 1741. 24. által szaporitattak; legujabb időben harmincz bíróból állott. Az elnökséget a rendes elnökök helyett azelőtt mindig ő felsége által arra felhatalmazott országzászlós („iuxta legalem vetustam consuetudinem“ „pro veteri legali usu“ HI. 1790. marc. 5. 8044. sz.) legujabban ő felsége által nevezett tanácselnökök viselték.
2. A hétszemélyes tábla jogérvényes határozataira törvény szerint tizenegy bíró jelenléte szükségeltetett. (1723. 24.) Az 1864. jun. 24. 11093. sz. KL. bünvádi perekben, melyekben a tiszti ügyész halált kért, e számot fentartotta, más büntetőügyekben hetes tanácsot rendelt; a szavazók helyettesítésének jogát az országbíró legujabban is gyakorolta. A bíróküldés jogát is, e tábla tizenegyes tanácsban foganasította.
3. A hétsz. táblánál a váltóügyek kivételével az előadás tisztében a kir. tábla tagjai jártak el; melylyel a tanácsjegyzőkön kívül segédszemélyzete is közös volt; (530. §. 2.) ítéletlevelei valamint a kir. táblái ő felsége nevében a kir. személynök és előadó táblai bíró aláírásával adattak ki. A legfőbb ítélőszéknek elnöki titkára, három tanácsjegyzője, három segédjegyzője, segédhivatali fő és két igazgatója, nyolcz iroda tisztje van. Ítéletei ő felsége a király nevében adatnak ki. Ügyv. Szab. 226. §.
4. A jász-kun kerületekből kiváltságaik értelmében a bűnügyek is, a nádor mint legfőbb bírójukhoz (kiválts. 1. pontja szabály 7. 8. 9. cz.) felebeztettek, és csak a nádori méltóság üresedése esetében a kir. kuriához. — Az Erdély számára ujában felállított legfőbb törvényszék 1867. óta a magyar hétszemélyes tábla egyik osztályát képezte; jelenleg a kir. kuria legfőbb ítélőszéki osztályába olvadt.
5. A BL. 68. 69. §. szerint a hétszem. tábla mint az ország és kapcsolt részei főtörvényszéke a kir. tábla előtt megindított büntetőperekben (530. §. 8.) az elnökkel együtt huszonegy, egyébiránt tizenegy szavazóból álló osztályokban ítél.

532. §.

Az ABP. szerint a büntettek, vétségek, és a bíróságok köréhez tartozó (529. §.) kihágások fölött, másodfolyamodásilag az országos főtörvényszékek, és pedig kihágásoknál elnök és négy bíró, felségárulás és a törvényben halállal sújtott büntettek végtárgyalásai fölötti határozatoknál elnök, nyolcz bíróból és mindenkor jegyzőkönyvvezetéből álló gyülekezetben ítélnék. Harmadbíróságilag a legfőbb törvényszék Bécsben, és pedig az esetek a főtörvényszékeknél érintett különbségéhez képest, elnök és négy, hat, illetőleg tíz bíró és jegyzőkönyvvezetéből álló tanácsokban határoz. (ABP. 18. 19. §. Csász. rend. 1858. máj. 3. §. 16. BTL. 68. sz.)

1. Csász. kir. főtörvényszék van kilencz és pedig Bécsben Ausztria és Salzburg, Grätzban Stajerhon, Karinthia és Krajna, Triestben Triest, Görz, Gradiska, Istria, Innsbruckban Tyrol és Vorarlberg, Prágában Csehország, Brünnben Morvaország és Szilézia, Krakóban nyugati, Lembergben keleti Galiczia és Bukovina, Zárában Dalmatia királyság számára.
2. Ha a főtörvényszéknél elegendő szavazó nem lenne, a kiegészítésre megkivántató szám az alárendelt bíróságok tagjaiból alkalmazandó. Egyébiránt minden bíróságoknál a szavazók számának a meghatározottnál sem több, sem kevesebbnek nem szabad lenni. ABP. 18. 20. §.
3. A cs. kir. miniszterek hivatalos minőségben elkövetett törvényszegései fölött külön állami törvényszék ítél, melyet a birodalmi tanács mind két háza olyan törvénytudókból választ, kik tagjaihoz nem tartoznak. Törv. 1867. jul. 25. BTL. 101. sz.

MÁSODIK CZIKK.

Külön bíróságok.

533. §.

Hazánk alsó külön bíróságai azelőtt nagyobb számmal voltak, de ujabban a viszonyok változtánál fogva, jobbadán megszűntek. Nevezetesen a pallosjoggal bíró urodalmak uriszékei, (521. §. 1.) a földes-

ur, vagy helyettesének elnöklete alatt, több általa meghívott, legalább négy törvénytudóból és a törvényes bizonyyságból (testimonium legale, szolgabíró és esküdtje) alakultak; (1729. 28. 45.) de az urbéri viszony elenyészttével megszűntettek. (1848. 9. 11.) Az egyházi nemesek vérhatalommal élő bíróságai; ide tartoztak a primási nemeseknek, a megyeiek időmára szervezett vajkai, verebély-sz.-györgyi és érsek-lési törvényszékei; a zágrábi püspök és káptalan udvarbíráinak (comes curialis) törvényes bizonyyság közbenjöttével tartott kiváltságos fenyítő székei; melyek az egyházi nemesek intézményével megszűntek. (Ősiségi ny. par. 1852. nov. 29. BTL. 247. sz. MR. 1855. febr. 3. BTL. 27. sz. ITS. I. 20. §.) A magyar kir. tudomány-egyetemnek, elnök, négy bíró és törvényes bizonyyságból álló büntető törvényszéke; (sedes iudiciaria reg. universitatis) hatósága az egyetem kiváltságai és felsőbb rendeletek szerint annak polgáraitra a tanév folyama alatt terjedt; (HI. 1816. febr. 13. 4195. sz.) és mind az 1848. 23. §. 2. az ITS. I. §. 36. által megerősített intézkedésénél, mind felsőbb szabályrendeleteknél fogva megszűnt. (Egyet. tan- és fegy. rend. 1850. oct. 8. §. 67—67.) Mint felsőbb külön törvényszékek a nádornak már említett bíróságán kívül, (531. §. 4.) az egyházi nemesek bűnügyeire nézve, a zágrábi püspök és káptalannak meghívott törvénytudókból álló felebbviteli és az ország primásának hasonlóan ily módon alakított fel- és legfelsőbb ítélőszékei említendők; ez utóbbitól felülvizsgálati folyamodásnak helye nem volt.

1. A kir. váltótörvényszékek mint külön ügyi bíróságok a büntetőjogban csak annyiban említendők, mennyiben a váltóhamisítás ténykérdését rendszerint ők döntenek el.

2. A primás egyházi nemesei fölött gyakorlott bírósági hatalma királyi kiváltságokon, nevezetesen IV. Béla király 1263. évi több ízben megerősített kiváltság levelén alapult, minél fogva bűnügyekben első fenyítő (sedria criminalis) felebbviteli (forum apellatorium criminale) és felülvizsgáló (forum superrevisorium criminale) törvényszéke létezett. Lsd. Bartal. Comment I. 352. I. Frank: Közigaz. törv. II. 806. I. Trösk: Magy. orsz. primása II. 33. 34. l.
3. A z á g r á b i püspökök és káptalan udvarbírói székein a törvényes bizonyosság jelenlétét királyi szabályrendeletek hagyák meg. Régi kiváltságáik értelmében azoknak feltörvényszékeitől a felebbvitel nem a báni, hanem a királyi táblához ment, és azt újabb szabályrendeletek is megerősítették. UR. 180. aug. 29. 1513. aug. 12. 7498. sz. dec. 3 14317. sz. Frank: Közigazság törv. II. 806. l.
4. A magy. kir. egyetemet testvérintézetei minden jogaival, és így verhatalommal is II. Ferdinánd király 1635. oct. 28. kiváltságlevelében ajándékozta meg. Az egyetem és Nagyszombat kir. városa közt az iránt támadt és többször megújult surlódásokat, a nádor közbenjárásával 1643. kötött és ő felsége által mind akkor, mind 1669. ismételve megerősített egyesség egyenlítette ki, mely szerint az ítéletek végrehajtását a város eszközölte. (Kazay: Hist. Regni. Hung. Tyrn. 1741. II. köt. 42—43. és 61—64. 72. 73. l.) A büntetőségét az egyetem átalakításág a felség által nevezett egyetemi bíró több bíró társsal gyakorlta. Mária Terézia 1780. évi nagy szabadság levele és több k. rend. (HI. 1807. jul. 14. 13873. sz. 1808. jan. 4. 61. sz.) e jogot újra megerősítették. Az érintett 1816. kir. szabályrendelet szerint a törvényszék az egyetem alelnöke vagy jogi kara igazgatójának elnöksége alatt, két egyetemi jogtanár, és két meghívott törvénytudóból állott; az előadó tisztét a közalapítványi ügyészek egyike értesítő szavazattal viselte. Az 1848. 23. és 118. I. 36. §. a városok büntetőségét, minden határaiban levő egyénekre különbség nélkül kiterjesztvén és az Egyet. fegy. rend. 65. 67. §. az egyetemi tanulókat polgárilag bűnös cselekvényeire nézve a közhatóságok alá rendelvén, az megszüntettnek tekintendő. Vuchetich: Instit. iur. crim. 329. 339. l. Wenzel: Magy. és erdély magánj. I. 424. l.
5. Mint felsőbb külön bíróság működött a magy. kir. tenger melléki kormányzók, a tenger melléki kincstári kerületre nézve, melynek pallosjoggal élő uri székétől a felebbezés ahhoz történt. 1827. 14. Virozsil: Magy. nyilv. jog 174. l.

534. §.

A külön törvényszékekhez tartozik a felső táblai bíróság a miniszterek hivatalos minőségökben

elkövetett törvényszegéseikért (358. §.) A felső tábla titkos szavazással saját tagjaiból harminczhatot választ, kik közül tizenkettőt az alsó tábla által a vádpör felvételére kiküldött biztosok, tizenkettőt a vád alá vont miniszterek vethetnek vissza; a fenmaradt tizenkettő alakítja a fölöttük ítélő bíróságot. (1848. 3. §. 34.) A katholikus szentszékek (sacrae sedes), melyek az érsek, püspök vagy ügyhallgatóik (vicarius et causarum auditor generalis) elnöksége alatt, a káptalanbeliek s más egyháziak mint ülnökökből, jegyző és sz.-széki ügyészből állanak, a hamis eskü ténykérdésén felül, (375. §.) törvényeink kir. kiváltságok és szabályrendeletek értelmében (sz. Istv. II. 2. 3. sz. László III. 25. Kálmán I. 5. 6. 1405. I. 14 1557. 10. 1567. 25. III. 1799. dec. 10. 17481. 28734. sz.) az egyháziak kisebb büntettei és közbűnségeire nézve birtak büntetőhatósággal; míg súlyosabb főbenjáró büntetteik, nevezetesen a felségsértés, hűtelenség, melyhez akkor több súlyos bűntett tartozott, gyilkosság és rablás eseteiben mindenkor a világi közös bíróság elébe tartoztak. (II. 44. 1514. 48. 65. III. 1825, apr. 20. 9651. sz.) Miután azonban a határvonalakra nézve gyakrabban nehézségek merültek fel, régibb törvények nyomán (1405. I. 14. II. 12. 1471. 17.) ő felsége rendelte, hogy egyházi személyek bűnügyei, azok pörbefogása előtt mindenkor legfelsőbb helyre terjesztessenek. (UR. 1827. jan 20. 1831. apr. 22.) Legujabban KL. (1864 jun. 23.) az egyházi személyek által netalán elkövetett vagy elkövetendő, a büntető törvény sulya alá eső tilos cselekvények tárgyalását, a rendes polgári büntető bíróságokhoz utasítá, melyek az e részben fenálló szabályok szerint eljárni kötelesek. (UR. 1864. jul. 14. 12465. sz.) Annál fogva

azok letartóztatása, mennyiben törvényes és szükséges, a papi rend tekintélyének kellő figyelembe vételével, az elővizsgálat pedig csak elégséges gyanúkok alapján eszközözendő; s az egyházi hatóság mind a fenyítő eljárás megindításáról, mind eredményéről mindenkor értesítendő, hogy a netán szükségessé vált helyettesítés vagy a megürülhető lelkeszi állomás betöltése iránt intézkedhessék. (HI. 1794. jan. 21. 1565. sz. 1799. dec. 10. 17431. UR. 1836. máj. 6. 5796. 386. sz. MR. 1868. aug. 5. TRT. II. 87. sz.) Felsőbb bíróságok az érsekiek, és ezekre nézve, a kalocsai kivételével, a primási, majd a pápai szentszék. Az érseki székek felebbvitelire nézve azonban, a concordatum után történt pápai bíróküldések ideiglenes változást szültek.

1. Püspöki hatóságot gyakorol hazánkban a pannonhalmi főapát is, kinek külön sz. széke van. — A püspöki vagy érseki szék üresedésékor a szentszék elnöksége a káptalani helytartót illeti. A primási széket, az általa meghívott egyh. férfiak alkotják. K o n e k : Egyházi Jogtan 443. l.
2. A sz. székeknek II. József alatt megszorított hatásköre, 1790. marc. 5. 8044. sz. és apr. 20. 13024. sz. HI. által régi állapotjába helyezett vissza. Törvényes alapja és határait nézve érdekes adatokat tartalmaz, a BE. szerkesztése alkalmával ez ügyben 1843. febr. 12. beadott különvélemény. Orsz. választm. jelentés 3. 75—85. l. Az e tárgyban kelt 1864. UR. mely a szentszékkel kötött egyezmény 14. cikkére utal, olvasható Törvényssz. Csarn. 1864. 60. sz.
3. A pápai szék a hozzá felebbvitt ügyekben mindenkor az országban rendelt bírót. — A kalocsai érsek és pannonhalmi főapáttól közvetlenül ahhoz történt a hivatkozás; a concordatum után 1853. ideiglen történt felebbviteli változásokat ld. K c n e k : Egyházi jogt. 470. l. Az ország primásának jogai fentartására a római sz. székekhez 1855. és az esztergomi főkáptalannak ez ügyben 1858. évben tett, történelmileg is érdekes felvitait ld. T ö r ö k : Magyarorsz. primása. II. 265—272. és 275—281. l.
4. A görög keleti egyház papjai büntetőügyekben a világi törvényszékek alá tartoznak, (HI. 1776. sept. 16. 3991. sz. 53. p.) de felsőbb rendeletknél fogva ellenük intézett büntető eljárásban a katolikus papokra

nézve fenálló szabályok tartandók meg. HI. 1779. sept. 16. 3991. sz. 1794. jan. 21. 1565. 1796. sept. 20. 18. 24. 14. 23243. sz. Lsd. O s z w a l d t; Szab. gyűjt. II. 14.-58. 110. I. Azon előbbi szabályrendeleteken gyökerező intézkedést, hogy a vizsgálat az egyházi hatóság küldöttjének közbenjöttével történjék az 1868. aug. 5. MR. megszüntette TRT. II. 87. sz.

535. §.

Katonai alsó büntetőbiróságok a dandároknál, határvidéki ezredek, a titeli zászlóalj, külön hadtestületeknél (Corps), hajóhadnál, több várparancsnokságnál (helyőrségi hadbiróságok), az országos hadkormánysszékek, és háboru idején a hadsereg parancsnokságainál vannak. (1868. dec. 15. Hadügy.MR.) Az elnök és hadbíróval együtt mindig nyolcz tagból, és pedig a legénységnél őrmestertől lefelé, elnöklő törzstiszt, hadbíró egy-egy százados, hadnagy, őrmester, tizedes, örvezető és közvitézből, főtiszteknél századostól lefelé elnöklő törzstiszt, hadbíró, két százados, két fő-, két alhadnagyból, törzstiszteknél magasb rangu tőzstiszt elnöksége alatt a vádlottal hasonrangu két törzstiszt és alsóbb rangu tisztekből állanak. (1860. szolg. szabályzat 58. 59. §.) — Felsőbb törvényszékek: a cs. kir. hadi feltörvényszék (Militär Apellations Gericht), melyet tábornok elnöklete alatt több ezredes-hadbíró, és a legfőbb hadi igazságügyi tanács, melyet tábornokelnök és több tábornoki hadbíró (General-Auditor) képeznek, mint másod- illetőleg harmadbiróságok. — Hatóságuk alá hazai törvényeink szerint (1655. 7. 1723. 11. 1848. 23. 27. ITS. I. §. 39.) a valóságos hadi szolgálatban álló katonák tartoznak; és azzal összhangzólag újabb rendeletek a huzamosb időre, azaz a behívásig, a tartalékba leendő átvételig vagy elbocsátásig, szá-

badságolt valamint tartalékos katonákat, nem különben addig is míg a hadi törvényszékek illetősége szabályoztatnék, a nyugalmazott és a ranggal kilépett tiszteket a polgári bíróságok alá rendelik. (MR. 1867. sept. 6. sept. 14. TRT. I. 144. 160. sz. 1868. october 13. TRT. II. 115. sz.) Az örökös tartományokban kihirdetett legújabb katonai hatósági szabályzat szerint a katonai bíróságok büntetőhatósága alá tartoznak: a) a hadsereg vagy hadi tengerészetnél valóságos hadi szolgálatban levő személyek, b) a valóságos szolgálatban levő hadi lelkészek, hadbírák, katonai orvosok, számvivők, hadintendaturai és élelmezési tisztviselők, katonai állatgyógyászok, a tüzérségi, várnoki, szekereszeti, technikai hivatalnokok és segédszemélyek; a katonai fogdák felügyeleti személyzete; c) kik hadi lábra állított sereg, vagy külföldön lévő hadosztály kíséretében vannak, vagy hadihajó létszámához tartoznak; d) hadi foglyok vagy tuszok; e) hadi hajók által elfogott tengeri rablók. — Katonai ranggal kilépett és tartalékos tisztek, katonai büntettek és vétségekre nézve, ha azokat egyenruhában követték el, a katonai hatóság alatt állanak. (Törv. 1869. maj. 29. BTL. 78. sz.)

1. A vérhatalom (ius gladii et aggratiandi), mely a bünvizsgálat és törvényszéki tárgyalás megrendelését, az ítéleteknek ki nem vett esetekben megerősítését, végrehajtását, a büntetés enyhítését, a bűnös megkegyelmezését foglalja magában a törvénykezési urat (Gerichtsherrn) vagy megbízottját, meghatározott esetekben a hadi fel- vagy legfőbb törvényszéket illeti. Az ezredtulajdonosok, a tüzérségi, tábor-törzskari, várnoki és csendőrségi főfelügyelők ebbeli jogai a hadi főkormányzásokra mentek át; épségében maradván a tengerészeti főparancsnok hatásköre. — Hadi lábbon álló hadseregnél a törvénykezési ur jogait a hadsereg vagy önálló hadtest vezére gyakorolja. MR. 1868. jul. 8.
2. A katonai bíróság alakításánál, felsőbb rangut, szükség esetében alsóbb rangu által (péld. századost hadnagygyal) pótolhatni, de soha tisztet a legénység tagjával. Az elnöknek mindig a vádlottnál magasb

vagy legalább idős rangnak kell lennie. Törzstisztek fölötti bírásoknál, azon számmal, melylyel törzstisztek mint bíróságok belépnek, alsóbb rangu tisztek kimaradnak. Az ügykezelést a hadbíró mint törvénytudó viszi, ki értesítő véleményét indokolva előadja; mire a szavazás alulról felfelé kezdődik, utolsók a hadbíró és elnök szavaznak, az utóbbinak két szavazata van; a határozatok általános szótöbbséggel hozatnak (5 szavazat.) Az azelőtt tizennégy személyből állott ugynevezett egész hadi törvényszékek az 1860. jun. 18. szolgálati szabályzat (Dienstreglement) folytán megszűntek. — A katonai hatóságokról általában lsd. K o n e k : Austr. birod. statist. 207. §.

3. Katonai hivatalnokok a tisztekkel, alsóbb rangu katonai felek (Militär-unterarten) a legénységgel egyenlő bíróságban részesülnek. 1860. Szab. 58. §.
4. A szabadságosok, és a tartalék tisztjei és legénysége, a behívási parancs kézbesítése, vagy törvényszerű kihirdetése időpontjától, katonai hatóság alá tartoznak. Id. törv. §. 3.
5. Az 1869. katonai hatósági szabályzat 7. §. szerint, a kémkedés, ellenséggeli egyetértés, áltoborzás, a katonák csábítása, szolgálati kötelesség megszegésére és katonai büntetésekre segélynyújtás büntetett, ha polgári rendűek által követetnének el, a polgári bíróságok által egytől öt évig tartó súlyos börtönnel fenytendők. Háboru idején azonban e büntettek miatt polgári rendűek is, a katonai bíróságok alatt állanak. (336. 367. 448. §.)
6. Polgári hatóság alá tartoznak a katonák jövedéki áthágásokban, rögönbíróság alá tartozó büntettekben, ha ezen bíróságnak szolgáltatattak be, és oly büntettek eseteiben, melyeket előbb követtek el, mint katonák lettek. Id. törv. §. 5. 7. Ha ily büntetett en kívül mást, mint katonát követett el, ez utóbbi iránti vizsgálat a polgári bíróságét megelőzi kivéve, ha ez utóbbi halál vagy életfogytigani börtönnel, az pedig enyhébben fenytendő. — A büntetést később kimondó bíróság annak kimérésénél, az előbbi figyelembe venni tartozik. Id. törv. §. 5.
7. K h l o s z : Praxis v. forma process. fori spir. in Mariano Apost. Hung. regno. Tyrn. 1709. utols. kiad. Budae. 1794.
N e d e c z k y : Prox. proc. fori spir. in Hung. 1751.
S z e r e d a y : Trip. praxis iudiciar. sacr. in Hung. et Trans. trib. Czik Somlyo. 1760.
G o z o n y : Egyházi törvénykezés Magyarorsz. Pest 1841.
8. A hadi törvénykezésre vonatkozó munkákat lsd. 35. §. 3. — Az egyházira nézve történeti szempontból érdekes :
A m e n o : Practica criminalis illustrata coment. perpet. in pract. crim. fratrum minorum. Romae 1693.
K e r c h o v e : Methodus corrigendi regulares s. praxis criminalis fra tribus minor. propria. Coloniae. 1712.

HARMADIK CZIKK.

Bírói kellékek és kizáratás.

536. §.

A bíróban hivatása kellő teljesítésére törvényeink megkívánják, hogy a bírói hatalmat törvényes módon (HK. előb. 14.) elnyerte, a törvényes bírói esküt letette, (1435. 1. 1486. 73. 1492. 33. 1723. 19. 24. 30.) huszonhat éves, feddhetetlen jellemű, törvénytudó, (ITS. I. 27. 36. §. 1869. 4. UR. 1863. febr. 16. 391. sz.) a tárgyalandó ügyben illetékes, (542. §.) és sem közvetlenül, sem közvetve érdekelve ne legyen. (HK. előb. 14. 1635. 18. 1659. 53. 1723. 28. UR. 1862. aug. 12. 8821. sz. 1868. 54. stb.) Ez utóbbi kellék hiánya semmiségi folyamodásnak szolgálhat alapjául. (ITS. I. 104. II. 7. § 1868. 54. §. 297.)

1. A királyi törvényszékek bíráit rendszerint ő felsége, a kir. táblánál a nagy bírák helyettesei (326. §. 1.) és ítélőmesterei, azoknak, az érseki két bíró a primás nevezése, a helyhatósági törvényszékek tagjai rendszerint választás által alkalmaztattak. Lsd. Cz i r á k y: Conspectus iur. publ. regni Hung. II. 511. 112. 1. R é c s i: Magyarorsz. közj. 243. 244. 1. V i r o z s i l: Magyarorsz. nyilvánj. 124—126. 1. Juris. publ. hung. specimen II. 74—78. 1. Az 1869. 4. szerint az ítélő bírákat a király az igazságügyi miniszter ellenjegyzése mellett nevezi ki.
2. A bírósági esküt az 1436. 1. határozta meg; ismételték és megerősítették az 1486. 73. 1492. 33. A bírák az 1869. 4. tcz. szerint az esküt kinevezetésök után legkésőbb 3 hó alatt letenni tartoznak; az állampénztárból huzzák fizetéseiket. Az érintett kellékeken kívül megkívánta ik, hogy esőd vagy gondnokság alatt ne álljanak, és a nemzetiségi egyenjoguság tárgyában hozott 1863. 44. tc. rendeleteinek megfelelni képesek legyenek. A bíró nem lehet egyszersmind a) országgyűlési képviselő, b) gyakorló ügyvéd vagy ügynök, c) nem viselhet más állami, törvényhatósági, községi hivatalt, d) nem lehet tanár vagy tanító, e) nem folytathat kereskedést, iparüzletet vagy más a bírói függetlenséggel össze nem férő foglalkodást, f) nem lehet politikai folyóiratnak sem tulajdonosa sem kiadója sem szerkesztője, g) nem huzhat magányosoktól

nyugpénzt vagy javadalmazást, h) nem fogadhat el törvényhatósági vagy községi képviselői testületektől megbízást vagy kiküldetést, i) nem lehet tagja valamely politikai vagy munkás egyesületnek, k) nem az állam által segélyezett vagy biztosított vállalat engedményének tulajdonosa, részvényes, kereskedelmi vagy ipartársulat elnöke, igazgatója, vagy bárminő habár ideiglenesen fizetés nélkül működő közege h) gyámságot vagy gondnokságot csak azon esetben viselhet, ha az törvénynél vagy végrendeletnél fogva illeti.

3. Jogi képzettség tekintetéből kimutatandó, hogy a köz- és váltóügyvédi vizsgálatot, vagy a jogi tanulmányokból a szabályszerű elméleti vizsgákat letette, és ezenfelül három évig jogi gyakorlaton volt, és ezután a gyakorlati bírói vizsgát sikerrel kiállotta. 1869. 4. §. 7.
4. A törvényes kellékeken kívül vannak a bírói hivatás természetéből folyó személyes tulajdonságok is, melyeket a HK. Előb. 14. c. tárgyal Frank pedig következőkben foglal egybe: „Hogy a bíró magas hivatásának illő mértékben megfelelhessen, személyes érdem, főképen igazságszeretet, belátó ész, nyugott szív, józan ítélet, a mellett széles és mély tudomány de jó név is, és diszes állásához illő fedhetlen erkölcs, multhatlanul szükséges.” Közigazság törv. II. 34. l.

537. §.

Kizárattatnak annál fogva a büntető bíraskodásból, kik személyes viszonyaiknál fogva érdekeltség vagy elfogultság alatt állanak, (ITS. I. §. 104. UR. 1862. aug. 12. 8821. sz. 1868. 54. §. 56.) nevezetesen a büntett által sértett vagy károsított fél maga, (HK. I. 14. 1500. 8. HI. 1864. marc. 8. 2845. sz.) kik azok egyikével fel vagy lemenő ágbeli vagy negyediziglen oldalrokonsági, vagy másodiziglen sógorsági, örökbefogadás, gyámságból eredő közelebbi viszonyban állanak; (1500. 8. 1868. rögtb. sz. §. 4.) kik az ügyben mint tanúk vagy szakértők kihallgattattak, mint képviselők vagy közbenjárók, mint vádlók vagy védők működtek; (HK. előb. 16. II. 22. 82. 1471. 14. 1863. 54. §. 56.) felebbvitel esetében, kik abban alsóbb folyamodásu törvényszéknél bíraskodtak. (1613. 23. 1723. 28. 1868. 54.) A

kizáratás törvényes okait az illető a bíróság elnökének bejelenteni köteles, hogy helye más által pótoltsassék; más elfoglaltsági okoknál fogva a kérdésben levő felek, az érdekelt bíró mellőzését szorgalmazhatják. Ha egész városi tanács gátoltatnék, a bírák más szomszéd városból két hó alatt meghivandók; (1659. 53. 1836. 35.); jelenleg összes törvényszék elfoglaltságánál, más bíróság kiküldetéseért folyamodni szokásos. (421. §. 3)

1. A kir. kuria előbbi gyakorlata szerint, az hogy valaki a kir. táblánál mint bíró ítélt, a hétszemélyes táblához történt előmozdítása esetében tekintetbe nem vétetett. Az 1500. 8. nyíltan rendeli, hogy a bírák saját ügyeik tárgyalásánál: „Cum eorum comitiva et similiter familia exire de sede iudiciaria teneantur;“ innen a kir. ügyigazgató a fellebbezése mellett indított pörök vizsgálatánál a kir. táblán jelen nem lehetett; (1439. 23. 1723. 19.) és a közelebbi sógorságot (ex ratione proximioris in gradu secundo affinitatis), a kir. tábla sent. 3. de iudic. az ügyben történt tanuskodást pedig sent. 31. de iudic. bíráskodási akadálynak vette. 1864. marc. 8. 2848. sz. III. pedig szigorúan kötelezi a tisztviselőket, hogy azon esetekben midőn személyesen hábar hivatalos állásukban sértve vannak, az önbíráskodás mellőzésével a hatósági törvényszéknél keressenek elégtételt. Füg. II. foly. 12. sz. 42. l. A polgári perrendtartás által meghatározott kizárási okok a hasonlóságról elvénél fogva itt is figyelembe veendőek. 1868. 54. §. 56.
2. Ügyvédet, ki általa vitt ügyben bíráskodik fejaválságában marasztalándónak rendeli az 1471. 14. és a kir. tábla (sent. 17. 18. de citat.) a rokonsági akadályt az idézés kézbesítőjére, az 1862. rögtönb. szab. a kizáratás okait a közvádoló és jegyzőkre is alkalmazá.
3. Más városi bírák meghívásának költségeit azelőtt a tanács mindenkor, jelenleg csak hanyagsága vagy vétke esetében viselni köteles. 1836. 35.
4. A BE. szerint bíráskodásra képtelen, ki a vádlott vagy sértettel házassági, eljegyzési, egyenes águ vagy harmadik izig oldalágu rokon vagy sógorsági viszonyban áll, vagy maga sértett meg: okadatolt visszavetésnek pedig a közvádoló, vagy vádlott és sértett részéről helye van, ha a bíró vagy jegyző a) vádlott vagy sértettel oldalágu negyedik izü rokon- vagy sógorságban van, b) azok egyikével személyes ellenségeskedésben áll, c) egyikének ügyvéde vagy szolgálatjában volt, d) a kérdéses ügy elítélésében más bíróságnál részt vett, e) mint tanu vagy műértő kihallgattaték. A bünvizsgáló bírák pedig

sem a perbe fogatás sem az ítélethozásban részt nem vehetnek. BE. 28. 78—86. §. Az ez ügybeni eljárás és helyettesítés módját a BE. 87—91. §. szabályozza.

538. §.

Az ABP. szerint mindennemű büntetőeljárási cselekvényekből ki van zárva azon bíró s jegyzőkönyvvezető, ki maga meg van sértve, a vádló vagy védővel fel vagy lemenő ágbéli, oldalágu második izigleni rokonság vagy sógorságban, örökbefogadási, tápszülei, gyámi hitelezői vagy adósi viszonyban áll. A bíráskodás vagy jegyzőkönyvvezetésből azonfelül, ki az ügyben tanu- vagy műértőkép kihallgattatott, mint államügyész vagy védő működött; a végtárgyalásból, és felsőbb folyamodásu bíráskodásból, ki az ügyben vizsgálóként foglalkodott, az utóbbiból, ki valamely határozat fölötti szavazásban alsó bíróságnál részt vett; az előadás és elnökségből, ki a vizsgáló bíró vagy alsóbb bírósági előadóval a kijelölt rokon vagy sógorsági viszony valamelyikében áll. Azonkívül mind a köz illetőleg magánvádló, mind a vádlott és sértett fél jogosítvák oly okok felhozására és bizonyítására, melyeknél fogva a bíró vagy jegyzőkönyvvezető elfogulatlanságát kétségbe vonhatni. Az el nem fogadás fölött, rendszerint a törvényszék elnöke, ha az nem fogadtatnék el a főtörvényszék, illetőleg legfőbb törvényszék határoz; ez utóbbi eset kivételével a meg nem elégedett fél felebbezéssel, de halasztó hatály nélkül élhet. ABP. 52—57. §.

1. A vizsgáló bíró elleni panaszok tárgyalásánál, az csak értesítő szavazattal lehet jelen. MT. 1858. maj 3. BTL. 68. sz.

2. Ha valamely bírói személy el nem fogadását tárgyzó kérvény alaptalan és nyilván pajzánnak találta, minden felsőbb bíróság száz forint-

ti glani birságot szabhat ki, mi ellen további joglépésnek helye nincs.
ABP. 57. 315. §.

3. Reinhart : De iudicis. crim. quatuor virtutibus. Erford. 1734.

Mantzel : Diss. de sagacitate iud. in criminal. Rost. 1738.

Klauhold : Bild ein, vollkomm. Richters. Giess. 1798.

Seuffert : Von dem Recht. d. peinlich Angeklagt. sein. Richter auszuschliessen. Nürnberg. 1787.

Höfle : Von der Eigenschaft e. Criminalbeamt. Prag. 1772.

Lenhardt : Versuch e. Darstellung d. Eigensch. welche die Würde d. Richteramts fordert. Carlsr. Leipz. 1830.

Brugghen : De officio iudicis. Ultraj. 1839.

Biel : Beitr. z. Würdig. einig. Rechts- u. Verfassungsfrag. betr. d. Unabhängigkeit d. Richterstandes. Berl. 1859.

NEGYEDIK CZIKK.

Bírósa gi ügykezelés.

539. §.

A bíróságok, vásár- és ünnepnapok kivételével törvényszünet nélkül működnek. Belügyeik kezelésére, nevezetesen az ügydarabok kidolgozása, elintézése, az ülésbeni tanácskozás és határozathozatalra nézve, a bírói ügyvitel tárgyában legújabbán kiadott igazságügy-miniszteri rendelet szolgál zsinórmértékül. (MR. 1869. ápril 29. RT. III. 55. sz.) Ügydarabok, melyek az elintézés tekintetéből szükséges kiegészítéseket, más hatóságoknak adandó felvilágosításokat, kézbesítések teljesítését vagy más alárendelt cselekményeket tárgyznak, ülésen kívül intézendők el. — Minden más tárgyak tanácsülésben adatnak elő. Az előadó tartozik a kiadmányi javallatot is szerkeszteni, kivéven ha a határozat indítványától lényegesen eltér, mely esetben ha az előadó maga nem vállalkoznék, a tanácsjegyző bizatik meg annak szerkesztésével. Felsőbb rendeletek és felsőbb bíróságok által zsinórmértékül szolgálандó észrevételek

teljes ülésben előadandók, illetőleg valamennyi törvényszéki tagok tudomására juttatandók. Minden tanácsülésről tanácskozási jegyzőkönyv vezetendő, és abban a bírák szavazatai indokaikkal, mennyiben az előadótól eltérnének velős kivonatban, a jelenvoltak nevei, az előadott ügydarabok száma, és hozott határozatok bevezetendők, és ezen az elnök és jegyző által aláírandó jegyzőkönyv hiteles másolata, felebbvitel esetében a felső bírósághoz terjesztendő. Hivatalos nyelve az államkormány által kinevezett bíróságoknak, törvény szerint a magyar (1830. 8. 1836. 3. 1840. 6. lgf. kézirat 1860. oct. 20. 1868. 44.) és a felebbviteli bíróságok végzéseiket, határozataikat, ítéleteiket azon hozzák. Az első bíróságok kötelesek azokat az egyes feleknek azon nyelven is kihirdetni, illetőleg kiadni, a melyen ezek azt kívánják, a mennyiben az a nyelv, a bíróságnak ügykezelési vagy a törvényhatóságnak valamelyik jegyzőkönyvi nyelve volna. A tanukihallgatások, kihallgatások, szemle és más birói cselekmények a perben álló felek illetőleg kihallgatott személyek nyelvén eszközlendők; és mindazon bűnvádi perekben, melyek ügyvéd közbenjöttével folytatandók, az első bíróságoknál azok végleges szervezései, mind a perlekedés mind a hozandó ítéletek nyelvére nézve, az eddigi gyakorlat fentartandó. (1868. 44. §. 8. 9. 12.)

1. Az előbbi törvényszüneteket a büntető ügyekre nézve már szűkebb körre szorították az 1792. 16. 1830. 6. 1836. 48.; és az 1816. jan. 23. 2604. sz. III. a büntető törvényszéki üléseket a körülményekhez köpest azok alatt is tartandóknak rendelte.
2. A birói ügyvitel tárgyában kiadott igazságügyminiszteri rendelet első czime az első folyamodási törvényszékekről, tíz fejezetben, második czime a felebbviteli törvényszékekről két fejezetben, harmadik czime az egyes bírákról intézkedik és összesen 260. §§. áll.

8. A hivatalos titoktartás köteleességét ujjalag meghagyja a kir. helytartó 1863. oct. 13. 14079. sz. eln. levele. En s e l: Polg. elj. szabály 189. l. A felsőbb helyre terjesztendő kimutatásokról lsd. 520. §. 4.

540. §.

A határozatok szavazattöbbséggel hozatnak, és az elnök a határozatot mindig a többség szerint kimondani köteles; ha azonban több nézet közt egyik sem nyerte meg a szavazók többségét akkor: a) a szavazatok két vélemény közötti egyenlő felosztása mellett, az elnök egyik vagy másik véleményhez járulásával a kérdést eldöntheti, b) ha a fölmerült több nézet egyike sem nyerte a szavazók felét, vagy az elnök kettőnél több nézetnél a szavazatok felét, nyert véleményhez nem járulhatna, a tanácskozás egyes kérdések szerint elkülönítendő, és azok természeti rendjök szerint, külön határozatok alá veendő. c) Valamely pont iránt meghozott határozat a többiek fölötti tanácskozásnak alapjául tekintendő, s szavazataikat azon alapra tartoznak fektetni azon szavazók is, kik a határozathoz nem járultak. d) A kérdés azonban ugyanazon tanács által okvetlenül eldöntendő. (Ügyvitel. 78--81. §§.)

1. Az érintett szabályok szerint szavazatok egyenlőségénél az 1723. 31. utmutatása és törvényes gyakorlat szerint szokásos kettős elnöki szavazatnak helye nincs. — A kérdések elkülönítésénél az alakiai, az érdemlegeselek előtt veendő tanácskozás és határozat alá. A szavazásnál az előadó legelőször nyilvánítja véleményét; azután a szavazás h i v a t a l k o r szerint történik; és a határozat elnöki kijelentése előtt szavazatától mindenki visszaléphet. Hazai régiebb gyakorlatunknál fogva, a szavazás a legalsóbb ranguaknál kezdődött. Lsd. En s e l: Pest megye fenyítő eljárása. Sürgöny 1863. 258. sz.
2. Az érintett szabályokhoz hasonló az ABP. a büntetőbíróságok szavazása iránti intézkedései azon különbséggel, hogy ha általános többség az elnök hozzájárultával sem alakulna, a körülkerdezés ismétlendő; és ha ezuttal sem keletkeznék, a vádlottra nézve legártalma-

sabb szavazatok, a legközelebb kevésbé ártalmasakhoz számítandók mind addig: míg általános többség nem alakul (péld. három szavazó közül egy 5, egy 4, egy 2 évi börtönre szavazván, az első szavazat a másodikhoz adatván 4 évi börtönre mondandó az ítélet,) és ezen elv a katonai bíróságoknál is alkalmaztatik. (Szolg. szab. 59. §.) Ha az íránt, mely vélemény kevésbé ártalmas a vádlottra nézve, kétség támadna, a fölött külön kell szavazni. ABP. 21. 22. §.

3. A szavazás rendjére nézve, az ABP. szerint a megvitatás után az előadó szavazatát legelől nyilvánítja, ezután a szolgálati rangra nézve idősb tagok az ifjabbak előtt jelentik ki szavazatukat, a másodelnökök a bírák után, az elnök az utolsó szavaz. — ABE. 21. §. MR. 1856. febr. 12. BTL. 24. Egyébiránt a büntető bíróságok belügykezelését részletes hat fejezetből és 172. §§. álló ügyrendtartás szabályozza. MR. 1854. jun. 16. BTL. 165. sz. A katonai bíróságok szavazási módjáról büntetőügyekben. lsd. 535. §.
4. A BE. az ítélethozásra általános szótöbbséget kíván; ha a szavazók két véleményre egyenlően oszolnak, a kedvezőbb vélemény válik ítéletté ha több véleményre, a szavazás ismétlendő; és ha akkor sem alakulna általános többség, a vádlottra nézve legsúlyosabb szavazat a hozzá legközelebb álló kedvezőbbhöz számítandó. BE. 352—354. §.

541. §.

A büntető bíróságok közlekedésére nézve egymás között, és más hatóságokkal, felsőbb szabályrendeletek meghagyják, hogy a megkeresvények fenytő ügyekben gyorsan intéztessenek el, a vizsgálati és egyéb ügyiratokat haladéktalanul küldessenek meg; a megkeresett megye alispánja vagy más hatóságok fejének felelőse, sőt a körülményekhez képest kártérítési kötelezettsége alatt. A késlelkedő hatóság felsőbb helyen feljelentendő, ellenkezőleg a felelősség az azt elhanyagoló hatóságot terhelné. (HI. 1811. jan. 26. 1991. sz.) A cs. kir. örökös tartományokban székelő hatóságokkal a levelezés büntetőügyekben már azelőtt közvetlenül történt, ujabban az általában meghagyatott; (HI. 1790. aug. 20. 13033. sz. KL. 1862. jun. 21. 9224. sz. UR.

1862. sept. 6. 14454. sz. 1863. marc. 4. 3446. sz.) Közlekedési nyelvül mindkét fél által a latin volna használható (HI. 1807. jun. 16. 12207. sz. 1841. aug. 10. 27346. sz.) de a változott körülményeknél fogva, a cs. kir. minisztertanácsnak határozata folytán, az összes cs. kir. hatóságok oda utasítottak, hogy a magyar korona országaiából hozzájuk magyar nyelven érkező hivatalos átiratokat és megkereséseket fogadják el, miután azonban a cs. kir. alsóbb hatóságoknak fordítók rendelkezésükre nincsenek, és a fordítást csak felsőbb hatóságok útján szerezhetik meg, a felek érdekében kívánatosnak nyilvánított, miszerint a magyar szöveg mellé, német fordítás is csatoltassék, a magyar czimezés pedig a borítékokra minden esetben, német nyelven is feljegyeztesék. (MR. 1868. april 14. TRT. II. 34. sz.)

Felsőbb rendeleteknél fogva a büntető ügyi közlekedésben nem magyar hatóságokkal a borítékon: „In Causa Criminali“ szavak, (HI. 1828. sept. 23349. sz.) a felsőbb helyre küldendő felterjesztéseken, a hozzá csatolt mellékletek száma ki volt teendő. (HI. 1813. febr. 9. 3399. sz. O s z v a l d t: Gyűjt. 77. 112. l.

HARMADIK FEJEZET.

A büntetőbiróság illetősége.

542. §.

Illetékes büntetőbiróság (forum competens) az, mely a büntetőhatóság gyakorlatára, valamely ügyben törvényesen fel van jogosítva. Ebbeli jogosítványa birósági illetőségének (fori competentia) nevezetik; a büntetőhatalom természeténél fogva közjogi alapon gyakorozik, (518. §.) és viszonyos kötelezettséggel jár,

melynél fogva a bíróság azt előforduló esetben fogantositani, a vádlott pedig elismerni köteles; (forum legale, necessarium) miért is ez illetékes bíróságról le nem mondhat, másnak magát alá nem vetheti.

1. A régiebb criminalisták, kik a büntetőjogot inkább magánjogi szempontból tekinték, az illetékesség iránti magánrendelkezésnek helyt adtak, míg az újabb írók és törvények a fenebb érintett okoknál fogva ellenkezőjét állítják. *Mittermaier*: Strafverf. 51. §. *Heffter*: Lehrb. 571. §.
2. A katonákra nézve a le nem mondhatást az 1864. sep. 10. HI kifejezetten mondotta ki.

543. §.

A bírósági illetőség az alapjául szolgáló büntetőhatóság különbségéhez képest, (521. 522. §.) rendes és rendkívüli, az előbbi közösre (általános, forum comp. commune) és különösre (kivételes, forum comp. speciale exemptum) osztatik. A közös illetőséget a büntett elkövetésének, (forum delicti commissi) a bűnös lakásának (forum domicilii) vagy elfogatásának helye (forum apprehensionis); a különöst a személyek állása, a büntettek minősége, vagy elkövetésük helyisége (személyi, ügybeli, helybeli illetőség, forum exemptum ratione personarum, causarum vel locorum); a rendkívülit bíróküldés vagy különös intézkedések, nevezetesen a sajtóvétségek körüli, és a rögtöneljárási felhatalmazás állapíthatják meg. (521. §. 3. 694. §.)

1. Kivételes illetőség példái fenebb fordulnak elő. (533. §.) Németországban azzal, többek közt, a volt birodalmi fejedelmek bírnak családjajkkal. *Heffter*: Lehrb. 513. §. *Bauer*: Strafprozess. 39. §. — Az illetőségi elvekről ld. *Csatskó*: Büntető bírósági illetőség. Törvényysz. Csarn. 1865. 70. sz.

2. A bíróküldés okait, (521. §.) fenebb érintettük, a rögton bíróságiról alantabb szolandunk.

544. §.

A büntett elkövetésének bírósági illetősége, a büntett bevégzésének helyétől függ. A tett előkészületei, másutt történt kezdeményezése, hatása és következményei tekintetbe nem vétetnek; kísérletnél az utolsó kísérleti cselekvény döntő. A lakhely illetősége a rendes tartózkodás helyiségétől függ, és a polgári törvénykezés elvei által támogatattik. Az elfogatási a letartóztatás tényén, és azon nézetén alapszik, hogy a bíró, a területére menekült bűnös megfenyítésére, jogosítva és kötelezve van.

1. Mint a justiniani, ugy az ujabn törvényhozások is a büntett elkövetésének illetőségét fogadták el szabályul, miután jogi és észlszerűségi okok istápolják, a vizsgálatot könnyiti, a büntetés hatását emeli. Bauer: Strafproz. 36. §. Heffter: Lehrb. 572. §.
2. Folytatott büntetteknel (161. §.) mint a kísérletnél az utolsó cselekvény határozó; mindkét esetben a bűnösség a cselekvények sora által emelkedvén, a tényálladék azok utolsója által egészittetik ki. A büntett ismétlésére nézve szétágaznak a vélemények, és az illetőségek összeütőközésének lehet helye. Az értelmi szerzőre az elkövetés helye határozó, mivel az általa megindított büntett ott létesül.
3. A lakhely illetőségét a régibb római és német közös jog fogadták el szabályul; állandó lakhely hiányát a származási hely pótolá; az ujabn törvényhozások csak külföldön elkövetett büntetteknel, vagy csekélyebb büneseteknel ismerik el. Mittermaier: Strafverf. 53. §. Csatskó: Id. ért. Törv. Cs. 70—71. sz.
4. Az elfogatási hely illetősége ujabban majd csak lakhely nélküli külföldiekre, és belföldieknek külföldön elkövetett büntetteinél alkalmaztatik.

545. §.

A büntetőbiróság illetősége a tárgy összefüggésénél fogva (*forum connexitatis*) rendszerint kiterjed a) a bűntársakra tágasb értelemben, (135. §.) b) azon elő- és mellékkérdésekre, melyek nélkül a büntetőügy el nem dönthető, kivévén, ha arra kifejezetten más hatóság hivatva volna, c) a sértett fél kármentesítési igényei d) az eljárási költségek, e) a bűnösen eltulajdonított és bíróságilag lezárt tárgyak tulajdonjogának meghatározására. (550. §. 1.)

1. Más hatóságok köréhez utasított előkérdésekhez tartoznak azok, melyek a házasság érvényességére vonatkoznak. E tárgyra nézve az ABP. 4. §. kijelenti, hogy a büntetőhatósági vizsgálat a magánjogi előkérdésekre is terjed (pl. a tolvajságnál, vajjon a lopottnak állított tárgy csakugyan idegen stb.) és a büntető bírót a polgári bírói határozat a vádlott bűnösségének megítélésére nézve nem köti; ha mindazáltal a bűntett tényálladéka a házasság érvényességének kérdésétől függő, az előleges vizsgálat és határozat az arra hivatott egyházi vagy polgári bíróra bízandó. Lsd. 378. §. 3. Az 1868. 54. tcz. 10. §. szerint, ha a polgári per folyama alatt merülnek fel büntetésre méltó cselekvény jelenségei, és annak elítélése nélkül a polgári kereset tárgya felett határozatot hozni egyáltalán nem lehetne, a per a polgári eljárás felfüggesztése mellett, hivatalból az illető büntető bírósághoz tétetik át. — Ha ellenben a per ily előzetes bűnvádi eljárás nélkül is elintézhető, a per folyamában felmerült bűnös cselekmény kérdése a polgári bíróságot az eljárásban nem akadályozza; a hozott határozat jogerőre emelkedése után azonban, az összes iratok a büntető bírósághoz hivatalból átteendők.
2. Bűnhalmazat esetében (*connexitas subjectiva*) mennyiben kivételes büntett nem fordulna elő, a megelőzés elve dönt, azon bíróságok közt, melyek a kérdésben forgó büntettre nézve illetőséggel bírnak. (543. §.)
3. Miután a tárgyak összefüggéséből eredt illetőség nem külön intézkedésen, hanem részint a dolog természetén, részint törvények rendeletén alapszik, (166. §. 1.) a rendkívüliek közé csak sajátlanul számítatik. J a g e m a n n : Criminallexicon. 371. l.
4. Az összefüggés elvéből indult ki az újabb katonai hatósági szabályzat is, (535. §.) és összhangzik azzal hazánkra nézve az 1867. sept. 6. MR. TRT. I. 144. sz.

546. §.

A bírósági illetőségek összeütközésénél, midőn hatósága érvényesíthetését bizonyos ügyre nézve, több bíróság veszi igénybe, a jog általános elveinél fogva: a rendkívüli illőség megelőzi a rendest, a kivételes a közöst; minthogy azok külön törvényes alapon gyökereznek. A kivételesek közül pedig az ügyi, a személyit és helybelit. — A közös illetőségű törvénytörvények mindegyike, a büntetőhatóság gyakorlatára joggal és kötelezéssel bírván, azokra mennyiben a törvény az elsőbbség iránt nem intézkednék, a megelőzési elv (*principium praeventionis*) irányadó; vagy a fenálló szabályok szerint arra hivatott felsőbb hatóság határozata döntő. (550—551. §.)

1. A rendkívüli és kivételes illetőség elsőbbsége, a határozott esetekre vonatkozó rendkívüli intézkedések, illetőleg „*ius singulare*“ természeténél fogva általában el van ismerve. Bauer: *Strafprozess.* 42. §. A begg: *Lehrb. d. Criminalpr.* 60. §. Mittermaier: *Strafverf.* 58. §.
2. Közös illetőségek összeütközésének példáit látjuk, ha valaki lakhelyén kívül büntettet elkövetvén, harmadik helyen fogatik el; vagy a mennyiben a törvény a bűn elkövetési helyének illetőségét állapítaná meg, ha több bíróság területén véghez vitt büntettek halmazata forogna fen, vagy a büntett azok határán követetnék el. Ez esetekben mind az ABP. mind az BE. a megelőzés elvét fogadja el.
3. A megelőzés jogosultsága azon jogelven alapszik: „*Qui prior tempore, potior iure.*“ A megelőzést megállapítható cselekvények minősége iránt azonban, szétágaznak a vélemények; mert míg némelyek a vádlott mint olyannak idézését (Meister, Stübel, Martin, Heffter, Bauer, Mittermaier, Feuerbach stb.) elégségesnek tartják, mások elfogatását szükségesnek vélik. (Boehmer, Quistorp stb.) Ha ily megelőzési cselekvények több bíróság által történtek, csak is a felsőbb bíróság határozata dönthet. Feuerbach: *Lehrb.* 516. §. Mittermayer: *Strafverf.* 56. §.

4. Az ABP. szerint a megelőzést a vádlott idézése, elővezetési, elfogatási parancs vagy nyomozó levél kiadása, a bírósági üzbe vétel megrendelése, a BE. szerint a bűnvizsgálat megkezdése által állapittatik meg. ABP. 39. §. BE. 73.
5. Különböző államok bírósági összettközésénél az államszerződések, azok nem létében a büntett alanyairól kifejtett elvek szolgálhatnak zsi. nór mértékül. (101. 102. 103. §.)

547. §.

Törvényeink a büntetőbíróságok közös illetőségére nézve határozott kimerítő szabályokat nem tartalmaznak. Hazánk rendi szerkezeténél, számos kiváltságos külön bíróságainál fogva, (533. 534. §.) a közösnek tekintendő büntető illetőség meghatározásánál, a vádlott polgári állása lényeges befolyással volt. A nemesek rendszerint a vármegyei (III. 20. 1588. 43. 1625. 13. 1647. 78. stb.) a kir. városok polgárai a városi, a nemnemesek többi osztályai, mennyiben külön illetőségű törvényszékkal nem bírtak, a vármegyei, városi vagy kerületi hatóság alá tartoztak. A vádlott alanyi viszonyainak ebből származott nyomadéka, a lakhely bírósága illetőségének, több törvény által támogatott (III. 32. 1588. 43. 1625. 13. 1840. 9. §. 23.) tulysulyára vezetett, minél fogva kellő tekintettel a vádlott polgári állására, rendszerint az tartatott illetékesnek. Állandó lakhely nélküli vádlottak, külföldiek, kóboroknál a büntett elkövetése, több büntett halmazatánál az elfogatás helye döntött.

1. Hazai törvényeinkben mind a három illetőségi elvre (543. §.) akadunk ; mig az idézett törvénycikkék, melyekhez Huszty az 1222. 5. is adja, a lakhely illetősége mellett szólnak ; a büntett elkövetését a III. 20. 1405. I. 5. §. 2. 1563. 63. 1625. 6. 1659. 15. ; az elfogatását az 1486. 51. 1495. 19. 1543. 33. 50. 1655. 33. támogatják. Csatskó : Id. ért. Törv. Csarn. 72. sz.

2. Az idézett törvények összehasonlításából, nevezetesen a III. 32. és 1659. 15. tartalmából következtethetni, miszerint a tetten érés esetében a büntett elkövetésének, azonkívül a vádlott lakásának helye volt irányadó. A mellett szól a jászkunok 1751. kiváltságának 1. pontja, mely őket saját bíróságuk alá rendeli: „Exceptis (causis)... delictorum, extra districtus commissorum, si in loco delicti comprehensi fuissent,” az 1840. 9. §. 23., és némileg Kelemen: Instit. iur. priv. 733. §. De az érintett okok hatásánál fogva már a múlt század közepén Bodó állithatá: „Forum enim domicilii universale,” (Jurispr. crim. 41. l.) egyetért vele Vuchetich: „Forum domicilii pro nobilibus est forum commune competens et universale... cives in regula forum domicilii sortiuntur.” Instit. iur. crim. 337. 338. l. Szokolay: Büntetőjogt. 345. l. Eysel: Pest megyei fenyítő elj. 1863. Sörgöny 264. sz. Kelemen: tekintettel kora gyakorlatára mondja: „Licet in civitatibus ea observantia vigeat, ut nobiles capti cum cautela ne legali iurisdictioni derogetur, comitatus resignentur et vicissim.” Id. munk. 738. §. míg Szlemenics határozatlanul állítja: „Bármely törvényszék csak azokon üzheti bírói hatalmát, kik megyéjében lakoznak, vagy annak kebelében törvényünkkel megegyezőleg befogatnak.” Fenyítő törv. 97. §.
3. Hason okok és viszonyok, hasonló eredményekre vezettek Némethonban is: „Dagegen war im altdeutschen Rechte der Gerichtsstand des Wohnortes auch in Strafsachen mehr begünstigt, weil er den zahlreichen persönlichen Gerichtsprivilegien näher verwandt war.” Blum: Strafr. 104. §.
4. Hogy a szabályok eme határozatlanságából a gyakorlat szétágazása, és abból többrendű összeütközések eredtek, természetes: „Kimerítő szabályok e tekintetben nem léteztek, mi a törvényhatóságok közötti gyakori összeütközésére adott okot.” Csatskó: Büntető perrendt. 37. l. Ezen összeütközéseket rendszerint ő felsége intézte el. (521. §. 3.)

548. §.

Ujabb törvényeink által a szab. kir. városok és kerületek büntetőhatósága osztálykülönbség nélkül megállapíttatván, (526. 527. 528. §.) és a külön bíróságok nagyrészt megszűnván, (533. §.) a viszonyok változával, újabb törvényszéki gyakorlatunk az országban elkövetett büntettekre nézve, elkövetésök helyének törvényeinkben előforduló illetőségét, (547.

§.) tekinti rendszerint döntőnek ; míg az országon kívüli büntetteknél a vádlott személyes, tehát lakási illetékessége irányadó. (HI. 1862. jul. 27. 44956. sz.) Az örökös cs. kir. tartományok területén elkövetett büntettek, vétségek és kihágásokra nézve mindazáltal, a büntett elkövetésének illetékessége a tökéletes viszonyosság alkalmazása mellett, a törvényhozás további rendelkezéséig mind a tettesre, mind társaira elvileg megállapított; minél fogva ily esetben a vádlottak a cs. kir. osztrák bíróságok megkeresésére, feltétlenül és haladéktalanul kiadandók ; a netaláni kifogások, csak a megkeresés foganatosítása után terjesztendők az igazságügyminiszteriumhoz, hová a vádlottak is személyes hazai bíróságuk, a cs. kir. legfőbb törvényszékkel egyetértőleg történendő kiküldetése végett, folyamadhatnak. (UR. 1864. jul. 23. 13146. sz.)

1. Állításunk bizonyosságul szolgál, hogy a büntett helyének illetékességi elvét a kir. tábla 1862. dec. 16. 2689. sz. alatt Kőszeg Mihály rablási 1863. oct. 19. 1319. ifj. B. J. hivatalnok-sértés bűnügyében megállapította ; Soós Imre bűnügyében pedig 1863. jan. 15. 2485. sz. kijelenté : „Ámbár a fenforgó bűnvádtt eljárás tárgyául szolgáló gyilkossági bűntény Buda főváros területén követtetett el, és az e feletti bíraskodás rendszerint a területi hatóságot illetné“ stb. Ez elvet elismerte Pest városa is Várdaj József tolvajsági ügyében, Buda városához intézett 1862. oct. 15. 3468. sz. átiratában Törv. Csarn. 1863. 11. sz. Még több példát hoz fel Csatskó : Id. ért. Törv. Csarn. 73. sz. Ellenkezőleg Pest vármegye, Ensel szerint : „Ősi törvényeink szabályainkhoz rakaszkodva, alperes rendes lakhelyét vagy állandó szállását tekinti bírói illetőség helyéül.“ 1863. Sürgöny 264. sz.
2. Az osztrák cs. k. bíróságok ebbeli illetékessége az ABP. 38. §. alapszik. A netaláni kifogásokat a megyei kormányzó útján, sürgős esetekben közvetlenül a kancelláriához terjesztendőeknek rendelé az idézett UR. Függel. II. foly. 36. sz. 165. l.
3. A BE. szerint azon büntető hatóság illetékes, melynek kebelében a büntett elkövetetett, ha pedig az külföldön merényeltetett, a melyben a bűnösnek állandó lakása van, annak hiányában, hol ideiglen tartózk-

kodik. BE. 72. 77. §. Ugyanezen elvet a kihágásokra nézve állapítja meg az BE, told. 18. §.

549. §.

Kivételes ügyi illetőség alá tartoznak hazánkban a kir. miniszterek hivatalos minőségükben elkövetett bűncselekvényeik; (534. §.) azon büntető perek, melyeknek első folyamodásu bírósága a kir. tábla; (530. §.) továbbá némi tekintetben a váltóhamisítás és bűnös bukás büntetteinek ténykérdése, melyekben a váltó s csödbíróságok ítélnék; (375. 510. 516. §.) kivételes személyes illetőség alá, a fenebb említett különbíróságok megszűnte után, (533. §.) még a területen kívüli ség jogával élő (101. §.) és a katonai hatóság alá rendelt személyek (535. §.). Kivételes helyi büntető illetőséget törvényeink a megyei székházaknak a fenebb kifejtett értelemben tulajdonítanak. (526. §.)

1. Az egyháziak, a kir. táblai jegyzők, egyetemi polgárok, egyházi nemesek külön bírósági illetékességének megszűntét fenebb említettük (533. 5.)
2. A váltóbíróságok a hamisítás ténykérdésére nézve annyiban illetékesek, mennyiben a kérdéses váltó előttük bepanaszoltatott. (510. §.) Ide tartozik némileg a hamis vagy vétkes bukás ténykérdése, melyet rendszerint a csödbíróság dönt el. (516. §.) Az egyházi személyek megveretése azonban, mennyiben kiközösítéssel (excommunicatio) fenytetik, az egyházi fegyelem körébe tartozván, a kivételes ügyilletőség esetei közé nem soroltathatik. Vuchetich: Instit. iur. crim. 240. l.
3. Az 1863. 54. t. cz. §. 16. mely szerint a városi hatóságnak alá van vetve a város határában létező minden személy és dolog, különbség nélkül csak polgári ügyekre lévén alkalmazható, a megyei székházaknak kiviteles állását, büntető ügyekben meg nem szüntette.
4. A BE. a közös büntető illetőség alul kiveszi: a) a hadi szolgálatban zászló alatt álló katonákat, b) külső követségekhez tartozó egyéneket, c) köztisztviselők hivatalbeli visszaéléseit, melyek fölött azon

hatóság törvényszéke ítél, melynek szolgálatában állanak ; d) a külön ítélőszékre bízott büntetteket. (530. §. 8.) BE. 72. §. Kihágásokra nézve kivételnek még bármily hitvallásu papok, kik fölött papi hatóságuk ítél. BE. told. 18. §.

550. §.

A összefüggésnek törvényeinkben is elismert elvét (1659. 17. 1715. 7. §. 8. 48. 1723. 11. 1840, 9. §. 23. 1844. 6. §. 17.) a kifejtett értelemben követi törvényszéki gyakorlatunk is (545. §.); minél fogva büntetőbiróságaink rendszerint a büntársak, elő- és mellékkérdések, kár és költségek fölött is ítélnek. Az összeütközésekre nézve az igazság természetéből folyó általános elvek szolgálnak irányadásul. (546. §.) Az illetőségi viták eldöntése, pörös uton a felsőbb bíróságok köréhez tartozik; peren kívül ő felsége által a kir. cancellaria útján történt, ujabban bünvádi ügyekben a királyi ítélő táblára bízott. (UR. 1863. jan. 8. 21004. sz.)

1. Az összefüggés elvét a büntársakra nézve, vonatkozással az osztrák cs. kir. bíróságokra, a fenebb érintett (549. §.) UR. is kijelentette. A károsítás és költségekre nézve a fenebb idézett törvények (166. §. 1.) és a gyakorlat minden kételyt megszüntetnek. Hogy a tulajdon igazolásának kérdései az általunk a 545. §. d.) alatt érintett értelemben vétetnek, bizonyítja a hétszemélyes táblának 1864. jul. 14. 5802. sz. végzése, melynél fogva St. Izsák csalási perében, a birói zárlat alá vett vagyonára nézve támasztott igénykeresetet, a szolgabíró illetőségéhez tartozónak határozta. Törv. Cs. 1864. 88. sz. — A váltótörvényszékileg zár alá vett tárgyak rontása s elidegenítéséből származott kárnak megtérítése, a váltótörvényszék által határozatván meg, váltójogi szokott eljárás útján hajtatik végre. (1844. 6. §. 17.)
2. A megelőzés elvét (principium praeventionis) már Huszty: (Comment. L. III. tit. 6. §. 13.) és B o d ó (Jurispr. crim. 41. l.) irányadónak ismerték; arra hivatkozik a kir. tábla Soós illetékességi ügyében; „Tekintve továbbá, hogy vádlott Soós Imre pesti lakos, Pesten fogatott el, s hogy az elővizsgálat kizárólag a pesti hatóság részéről eszközöltetett“ stb. Törv. Csarn. 1863. 4. sz. C s a t s k o : Id. ért.

3. A BE. a büntársakra az összefüggés, a hatóságok határszélein vagy több hatóságok területén elkövetett büntettekre nézve, a megelőzés elvét állítja fel; az illetőségi kérdések eldöntését a hétszemélyes táblára bizzza; időközben a hatóságok az el nem halasztható lépéseket folytatni kötelesek. BE. 73—76. §.

551. §.

Az ABP. belföldön elkövetett büntettek és vétségeknél, mindazon személyekre nézve, kik abban részt vettek, a büntett elkövetésének illetőségét állapítja meg. Több bírósági járás határain vagy területén elkövetetteknél a megelőzés elvét követi; (546. §.) büntettek, vétségek, kihágás halmazatánál a súlyosabb nemű tett elkövetési helye, egynemű bűneseteknél a megelőzés dönt. Egyedül, ha a feljelentés azon bíróságnál történt, hol a vádlott elfogatott, annak el kell járni, ha a tett helyének bírósága még meg nem előzte, és sem az illető államügyészek, sem a vádlottak nem kívánják, hogy az ügy az utóbbi hatóságnak adassék át. Külfölden elkövetett büntetteknel a vádlott lak- vagy tartózkodási helye, ha ilyennel nem birna, elfogatása határozó. Kivételes ügyi illetőség alá tartoznak a cs. kir. miniszterek hivatalos minőségükben elkövetett törvényszegései, az országos [törvényszékeknek (529. §.) és a katonai bíróságoknak háboru idején (535. §.) fentartott büntettek; személyivel élnek a katonák, követek és hozzátartozóik. (101. §. 2.) Illetőségi vitákban, vizsgálati bíróságok közt, az első folyamodásu törvényszék, ezek közt az országos főtörvényszék, ha a vitatkozó bíróságok különböző főtörvényszékek alatt állnak, vagy ez utóbbiak közt vita támadna, a legfőbb törvényszék határoz; addig is minden bíróság saját já-

rásában megteszi a szükséges cselekvényeket, melyek utóbb sem tekinthetők érvényteleneknek, hanem az elismert bíróság által használandók. ABP. 38—51. §.

1. A z ö s s z e f ü g g é s elvénél fogva, az eljáró törvényszék a körülményekhez képest azon személyekre is terjesztheti ki illetőségét, kik a büntetthez vonatkozó kihágásban vettek részt. Csász. rend. 1858. máj. 3. BTL. 68. sz.
2. Ha a büntettes külföldről szolgáltatnék be, azon bíróság illetékes, mely a beszolgáltatást kieszközlötte; ha az a külföldről ajánlatnék, az illetőséget az országos főtörvényszék határozza meg. ABP. 45. §.
3. Melchior: Dissert. de concurr. iurisdictionis. labyr. Giess. 1662.
Seyfert: Dissert. de foro deprehensionis. Altd. 1695.
Willenberg: De foris concurrentib. delictor. Gedani. 1715.
Rheden: De foro delicti. Brem. 1717.
Pütter: Libell. de praeventionione. Marb. 1744.
Stübel: Disert. de foro delicti in confinio civit. commissio. Wittenb. 1793.
Bielitz: Üb. d. verschied. Gerichtsstände. Leipz. 1801.
Wetzel: De foro in criminal. competente. Marb. 1806.
Almendingen: Versuch üb. d. Schutzverf. u. Gerichtsstand d. begang. Verbrechen. Giess. 1807.
Briel: Gerichtsstand a. persönl. Verbindl. Münch. 1828.
Hellmuth: Üb. die Gerichtsstände pers. Verbindlichk. Münch. 1836.

NEGYPEDIK FEJEZET.

A k ö z v á d l ó é s v é d ő.

552. §.

Százados fejleményü hazai büntető eljárásunk, (561. §.) vegyes természettel bírván, a közrend és bátorság érdekeit képviselő vádlói tisztet, büntettek és közvétségekre nézve, az illetékes hatóság, rendszerint tehát a megye, város vagy kerületnek tiszti ügyésze, (fiscus magistratualis, 1729. 35. 1805. 5. 1836. 17.

1840. 9. §. 30. stb.) mint a törvényes rendnek öre teljesíti, miért is eme nemes hivatása teendőinek szorgalmas, buzgó és lelkiismeretes teljesítésére köteleztetik. (HI. 1816. jan. 23. 2604. sz. 1818. december 15. 34329. sz. UR. 1863. april 27. 6901. szám) Kivételt képez a házasságtörés büntette, melynél a bűnvádi kereset megindítása, a sértett férj jogaihoz tartozik. (382. §)

1. A tiszti ügyészséghez hasonló intézményre, melyből utóbb az államügyészség fejlődött, akadunk más nemzeteknél is, különösen Németországban (Malefizanten, Frevelögte), Franciaországban (procureur et avocat du roi), Skocziában, Spanyol- és Olaszországban. Hazánk némely megyéiben még a múlt században K i t t o n i c h (Direct. c. 9. quæst. 32.) nyomán, a büntető ügyek az alispány felperessége mellett indítottak meg, mit azonban már B o d o okadatoltan roszt. Jurispr. crim. 17. l.
2. A közbíró iránt felállított elvnl fogva, teendőit a külön bíróságoknál is az illető tiszti vagy uradalmi, az egyetem törvényszékénél a közalapítványi ügyész teljesítette. Abból foly egyszersmind a sz. korona ügyészének felperessége a táblai büntető ügyekben, mely azonban e határon túl is terjed. (554. §)
3. A tiszti ügyészség rendszeren egy, némely megyékben két fő-, több fizetéses és tiszteletbeli alügyészekből áll; hivatalos teendőit részletesen elsorolja P a l u g y a y : Megyerendsz. II. 128—137. l. — A királyi bíróságok szervezésével a hatósági ügyészek intézménye is, változást szenvedend, és azt kir. ügyészek pótolandják.
4. A tiszti ügyészek állásuknál fogva magán uradalmi ügyészséget nem viselhettek; más magánfelek ügyeit elláthatták, (HI. 1802. oct. 19. 22391. sz. 1838. aug. 14. 26421. sz.) mitől 1865. átalán eltiltattak. (HI. 1865. máj. 2. 17784. sz.) Azt Erdélyre nézve újabb MR. is kimondotta, a nélkül hogy a közhatalóságot illető polgári pörök vezetésétől eltiltatnának. MR. 1868. jun. 23. oct. 6. TRT. II. 53. sz.
5. A BE. a közbírói kötelességet rendszerint az illető törvényhatóság tiszti ügyészi hivatalának tulajdonítja; ezen tisztet szerinte csak az viselheti a) ki 24. évét már betöltötte, b) másoknak magános szolgálattal lekötözve nincs, c) a szokott ügyvédi vizsgálaton kívül a kir. táblánál a büntetőjogból is megvizsgáltatott. BE. 29. 30. §.

553. §.

Ezen hivatásánál fogva a tiszti ügyész befolyása és működése a büntető eljárás minden részére, kezdetétől befejezéseig terjed. Különösen a) az elővizsgálati iratok nyomán előterjesztést tesz, b) szükséghez képest a vizsgálat kiegészítését szorgalmazza, c) perbefogatás esetében a bűnvádi vagy tiszti keresetet (*actio criminalis, fiscalis*) megindítja, d) a vádlott idézéséről gondoskodik, e) a pör felvételét eszközli, f) folyamában a megkívántatott bizonyítékokat előállítja, g) bevégzését siettet, h) a kellőleg tárgyalt és megért ügyet ítélet alá bocsátja; i) a hozott ítélet után az ellen a körülményekhez képest felebbvitellel él, sőt nagyobb fontosságú esetekben azzal élni köteles; (Hl. 1797. jan. 17. 1015. sz. UR. 1863. aprillis 27. 6901. sz.) k) annak szabályszerű végrehajtására ügyel; és a l) kárpotlás és költségek beszédéről intézkedik; minél fogva az eljárás körül felmerülő kérdések iránt meghallgatandó. Köréhez azonfelül a vizsgálati és elítélt foglyok felügyelete tartozik, miért is ügyök folyamát szemmel tartja, a várnagyok, tömlöcztartók, hajduk kötelesség-teljesítését ellenőrzi, a börtönöket megvizsgálja, a bűnügyek jegyzékét készíti, és a felsőbb helyre terjesztendő kimutatásokat időszakonként beadja. (520. §. 4.)

1. Valamint a tiszti ügyészség egyik tagjának jelenlétét a törvényszéki tárgyalásoknál már említettük, (525. §.) úgy teendőit a pör egyes részeiben maga helyén megérintendjük. Tekintettel azokra, tiszti ügyészségünk is, mint *Feuerbach* az államügyészségről mondá, méltán a büntető hatalom szemének nevezhető. Lsd. Államügyész című czikkemet Magyar Encycl. IV. köt. 868—874. l.
2. Fontosabb ügyekben, ha előbb nem történt, a pör ítélet alá bocsátásánál a tiszti ügyész a vádlott keresztlevelét és egészszégi bizonyítvá-

nyát a perhez csatolni tartozik. *HL.* 1814. nov. 8. 29314. sz. 1816. oct. 29. 31663. sz. 1818. dec. 15. 34329. sz. 1821. sept. 11. 23235. sz. 1823. april. 23. 9797. sz. 1828. febr. 13. 4878. 1837. febr. 28. 6737. sz.

3. A titzti ügyésznek hivatalos köréből foly, hogy a beszolgáltatott foglyok irományait megvizsgálja, a büntettre vonatkozó tárgyakat, szerszámokat átveszi, a foglyok beszélgetését másokkal engedélyezi. *Lsd. Palugyay: Megyerendsz. II. 133. l. és Eusel: Pestmegye fenytő eljárása című cikkét. Sörgöny 1863. 258. sz. (198. §.)*

554. §.

A királyi tábla első folyamodásu illetősége alá tartozó büntettek és közvétsegekben, (530. §. 4.) a közvádlnak tiszte a királyi ügyigazgatót és szent korona ügyészt (causarum regalium director, et s. coronae fiscalis) illeti; (1723. 51. 1741. 23.) kire, mint a sz. korona jogainak törvényszéki képviselőjére, törvényeink a felperességet más bíróságok előtt is, oly közvétsegekre nézve ruházták, a melyekre szabott pénz-bírságok a királyi kincstárba folynak.

1. A királyi ügyésznek az országgal egykoru öseredetű hivatalát I. Károly király fényes jogokkal ruházta fel; a sz. korona ügyészeinek névsorát 1260. kezdve *Le nd v a y* Márton kamrai levéltári igazgató után *lsd. B a r t a l* Comment. III. 38. l.
2. A kir. ügyész felperessége, a korona és ország jogait veszélyeztető büntettek és közvétsegek természetén, az azokban illetékes bíróság tiszti ügyészének általános jogain és kötelezetetésein, és a kir. kincstár érdekei képviseltetésén alapszik. *F r a n k: Közigazság törv. II. 71—74. l. W e n z e l: Magy. és erd. magánj. I. 301. l. S u h a y d a: Magy. polg. törvényk. 33. §.*
3. A királyi ügyigazgatóság fő- és aligazgatóból, négy igazgatósági ügyészből, és a szükséges segédszemélyzetből (egy iktató és három hivataltisztból) áll. (1865. jan. 8. legf. kézirat) Törvényeink értelmében azelőtt a sz. korona, az ország és közalapítványok polgári vagyonbeli érdekeit is törvény előtt képviselte; jelenleg a hivatást a kir. kincstári és közalapítv. jogügyi igazgatóságok teljesítik. Hatáskörük elkülönítése 1861. maj. 22. legfelsőbb határozat által történt; hogy a kir. ügyek igazgatója a törvények különös őltalma alatt van, már fenetb érintettük. (413. §.) Jogairól részletesen értekezik *S v a i.*

ger: Monogr. Fiscii regii. 3—14. l. Szeiffert: A kir. ügyigazgatóság hatásköréről és eljárásáról. Jogtud. Hetilap. 1866. 29. sz. Ensel: Szabályr. II. 172—174. l. Kassay: Fenyítő törv. eljárás. 129—132. l.

4. A fenebb elősorolt táblai bűntettek és közvétségeken kívül (530. §. 3. 4.) a királyi ügyész felperességének helye van egyházak, iskolák, faházak elfoglalása, honfiak sz. kir. városokban nyelv- és vallásbeli gyűlölködés miatti kizárása (1608. 13. 1609. 41. 1613. 40. 1655 34.) vádak és sóár körüli közvétségek eseteiben; a két utolsóra nézve mindazáltal a vádjog a hatóságok tiszti ügyészeit is illeti. — Felperességéhez tartoztak továbbá a harminczadot károsító csempészkedések is, (1498. 29. 1599. 34. 1604. 17.) és az uzsora esetei. (504. §. 3. 508. §. 1.) stb. Frank: Közigazság törv. II. 776—778. l.
5. A BE. 29. §. szerint, a sz. korona ügyészét a közvádás kötelessége a kir. táblához első folyamodásban tartozó büntettekre nézve illeti (530. §. 8.)

555. §.

A felperessége köréhez tartozó bűnügyekre nézve, a vizsgálatot a királyi ügyigazgató, vagy maga vagy tiszttviselői által teljesíti, vagy megkeresés folytán az illető hatóságok által eszközölteti. A vizsgálat befejeztével ennek eredményeiről legfelsőbb helyre véleményes jelentést tesz. Ha a büntett meg van állapítva, és a vádlott bűnösségére nézve jogos gyanúk léteznek, a pört megindítja és annak mind kezdetére, mind folyamára nézve a közvádló tiszttével járó jogokat gyakorolja és kötelességeket teljesíti. (553. §.) Őt illeti az államfoglyok fölötti felügyelet és rendelkezés, miért is a hatóságok ebbeli költségeit viseli, azoknak az elítéltek általi megtérítését eszközzi, és a kincstár igényei biztosításáról gondoskodik. (210. 321. §. 328. §. 2.)

1. Hivatásánál fogva a kir. ügyész bankjegyhamisítás eseteiben bíróközvetítést szorgalmaz (328. §. 2.); a felségárulás büntetténél pedig a feladó nevét a bíróságnál bejelenteni tartozik. (328. §.)

2. Az ügyvédeknek becselenséggel sujtott visszaéléseik és hamisításaikra (maleversationes) nézve (359. §. 511. §. 1.) az ügyvédi utasítás 27. §. szerint: „Prohis hanc in rem deservientibus suae Maiestati sacratissimae per concernens iudicium demisse repraesentatis, contra eundem actore fisco regio ad poenam infamiae, coram tabula regia procedetur.“ Függel. I, foly. 1. sz. 13. l.
3. A kir. ügyészek az államfoglyok körüli felügyeleti jogánál fogva, a beszélgetési engedély, kezesség, és szabad lábra állítás iránti intézkedések hatásköréhez tartoznak. Kir. táblai végzés 1864. jun. 20. 2948. sz. Lsd. Szeiffert id. ért. (6033).

556. §.

A vádlott védelmezése, a büntető igazság szempontjából ép úgy az álladalom, mint annak saját érdekében fekszik. A védő választása a vádlottat illeti; ha ezen jogával élni nem akarna, rendes írásbeli eljárás eseteiben (610. §.) számára védő hivatalból, és pedig törvényhatósági rendszerünk és gyakorlatunknál fogva a tiszti ügyészség tagjai közül rendelendő; kik mint a törvényes rend és igazság őrei ezen tiszttel teljesítésére hivatvák, és abban lelkiismeretesen és pontosan eljárni kötelesek. (HI. 1816. jan. 23. 2604. sz.) Ha a bűnvádi ügyek szaporodtával a tiszti ügyészek e feladatuknak meg nem felelhetnének, újabb kir. szabályrendelet folytán (UR. 1863. jan. 20. 21103. sz.) védők a magánügyvédek sorából nevezendők. Annálfogva a fenyegető bíróságok székhelyein a felek képviselétével foglalkodó ügyvédek jegyzéke elkészítendő, és azok a szegény vádlottak ingyeni védelmére felszólítandók. A törvényesékek továbbá oda utasítottak, hogy a szegények képviseltetése felosztására nézve igazságos arányt tartsanak; azon ügyvédeket pedig, kik a szegények védelmét alapos okok nélkül elvállalni vonakodnának, a bíróság

kinevezésétől függő és díjjal járó minden ügyviselésből kizárják.

1. A vádlott védője választására, ha előbb nem, vallomásának hitelesítésénél figyelmeztetendő; a védelmező tisztí ügyészek felebbezési kötelességét már említettük. (198. §. 2. 208. §. 3.)
2. A tisztí ügyészek védelmezési tisztéről az idézett UR. akként nyilatkozik: „Ezen intézkedés nagyobb részben a köznép felett a törvényhatóságok részéről régi időkben gyakorlott gyámi rendszernek kifo-lyása levén, tagadni nem lehet, miként a tisztí ügyésznek jól felfogott feladása, inkább a büntettek ellen közvádlóként fellépni, mint azo-
kat védelmezni, miután a tisztí ügyészek hazai törvényeink szelleme szerint is, a bünvádi eljárásban tulajdonképen a megsértett állam és polgári társadalom képviselői, nem pedig a vádlottak védői gyanánt tűnnek fel.“ — (Függ. I. foly. 36. sz. 111. l.) De ép az államnak a va-
lódi igazság felderítésére és a büntető jogszolgáltatás czélszerű gy-
akorlatára irányzott magasztos érdekei szülték a tisztí ügyesség mint a törvényes rend őrének védelmezési kötelességét: „Denn die
Sorge für eine vollständige Vertheidigung muss dem Staate ebenso
heilig sein, wie für die Untersuchung und Anklage.“ Bluhme:
Strafr. 115. §.
3. A kir. táblánál a szegény vádlottak védelmezését ingyen a szegények ügyvédei teljesíték; most az érintett rendelet értelmében arra jelent-
kezett magán ügyvédekre bízatik. Az ügyvédség elnyerésének felté-
teleit 1869. jun. 10. MR. határozza meg. A pesti kir. ítélő táblánál
nyert ügyvédi jogosítvány az ország egész területére, — a marosvá-
sárhelyinél csak Erdélyre terjed. RT. III. 81. sz.

557. §.

A védőnek joga van mindazon igazságos eszkö-
zök alkalmazására, melyek a védelem czéljának eléré-
sére, a büntetés elhárítására vagy enyhítésére szüksé-
gesek. Ennélfogva védenczével, bírói tag jelenléte nél-
kül tanácskozhatnak, és az ügybeli iratokat, a bíróság
belügykezelését illetők kivételével, kellő felügyelet alatt
a tárgyalás előtt megtekintheti. (UR. 1863 jan. 20. 21103.
sz.) Kötelessége, minden az eljárás alakszerűségeire
vagy az ügy érdemére vonatkozó védveket felhasználni,

melyek tárgyi vagy alanyi szempontból (237. §.) védencke büntetlensége bizonyítására, bñössége enyhébb beszámítására, a terhelő bizonyítékok megerőtlenítésére, a büntetés kedvezőbb kimérésére nyomatékkaal birnak, és azokat kellő szabatossággal és világossággal kifejteti; (HI. 1818. sept. 29. 26841. sz.) mellözésével mind annak, mi az ügyre befolyással nincs, vagy az igazságszolgáltatás czéljával ellenkezik. Fáradsági díjának meghatározása vagyonos vádlottaknál, akár legyen szabadon választva, akár hivatalból kinevezve, nem különben a vádlott szegénysége iránti kérdésnek eldöntése, a törvényszéket illeti. (Idéz. 1863. UR.)

1. A védelmezési érvek, a körülményekhez képest a fenforgó ügy természetéből meritendők, és helyesen mondja Szlemenics: „Az előadás rendét a dolognak természete maga, és az ügynek állapota határozza el. Bizonyos védpéldányokhoz ragaszkodni se nem szükséges, se nem tanácsos.“ Fenyítő törv. 133. §. — Pest megyében a védő védenckével az elnöknel tett jelentés után, vagy a tiszti ügyész által kirendelendő egyén jelenlétében szólhat; az eredeti periratok kivételére külön engedély kell; — a vádra írásbeli perben 48 óra, bonyolult esetekben nyolcz nap alatt védelmét készíteni köteles. Ensel: Pestm. fenyítő elj. 1863. Sürgöny: 264. sz.
2. A védő hiatásával ellenkeznék a vádlottat hazugságokra, vallomása visszavonására, tanuk megvesztegetésére indítani: „Maneat illa aurea Krameri regula alte defensorum mentibus insculpta: Vertheidige den Menschen ohne den Verbrecher zu schützen.“ Vuchetich: Instit. iur. crim. 505. l.
3. A védelmezés szerkesztésére nézve az idéz. 1818. HI. a törvényhatóságoknak meghagyja: „Fiscos magistratuales et assistentes eo invient, ut priores quidem in perstringendis delictis, posteriores vero in defendendis reis non ut saepe fit verborum numero, sed probarum motivorumque pondere solerter et conscientiose laborare satagant“ Oszwaldt: Gyűjt. 39. l.) Vuchetich pedig a védelem főhiányáról ekként nyilatkozik: „Commune vitium, quo libelli defensionales laborant est, congestio flosculorum et phrasium; crises et invectiones in extantes leges positivas; tales inanes declamationes et temeraria iudicia de legum inconvenientia ad nullum finem ducunt“ Instit. iur. crim. 505. l.
4. A BE. a védőnek szabad értekezését a vádlottal bírói személy jelenléte nélkül, az iratok megtekintését a törvényszék felügyelete

alatt, és azok párbani kiadatását megengedi, e végre a bűnvizsgálati irományok hat, a vádlevél benyújtásától, a megjelenést megelőző harmad napig az ítélőszék pertárában kitéve maradnak; — egyébiránt a védőt azon költségek megtérítésére kötelezi, melyek a tárgyalásból, okadatlan kimaradásából, vagy a felvállalt védelem alaptalan megtagadásából származtak. BE. 251. 283. 302. §.

558. §.

Az ABP. szerint a közvádásra az államügyészség van hivatva, mely a bíróságoktól függetlenül, az igazságügyministerium alá van rendelve. Minden első folyamodású törvényszéknél államügyész, minden országos főtörvényszéknél állami főügyész, helyetteseikkel, segédszemélyzetökkel vannak alkalmazva. Az államügyész hivatása a tudomására jutott büntettekről, vétségekről a vizsgáló bíróságot értesíteni, a vizsgálatot megindítani; annak folytán törvényes befolyását gyakorolni, befejezése után a szükséges indítványokat tenni, a végtárgyalásnál a közvádoló teendőit végezni, a bírói határozatok ellen netalán szükséges felebbezéssel vagy panasztétellel élni, és az egész eljárás alatt a törvény megtartásáról, késedelem elhárításáról gondoskodni; azonfelül a helybeli felügyeletet, a büntető intézetek fölött gyakorolni, ezek állapotjáról, az igazságszolgáltatás folyamáról, időszaki statisztikai kimutatásokat készíteni. — Az államfőügyész a főtörvényszék kerületében levő államügyészségekre ügyel, azokat vezérli és utasítja; a főtörvényszékhez érkezett büntetőperiratokat megtekintheti, a tárgyalásokon jelen lehet, a törvény által kijelölt esetekben indítványokat tehet; a büntető intézetek főfelügyeletét viszi, az egész kerület statisztikai kimutatásait egybeállítja. A bíróságok az állam-

ügyészséget a törvény által kijelölt esetekben határozataik előtt meghallgatni tartoznak, de indítványaik rájuk nézve nem kötelezők; az államügyész és vizsgáló bíró közt támadt véleménykülönbségnél a törvényszék határoz. (ABP. 29—36. §.) A magánvád alá tartozó vétségeknél (303. §.) az érdekelt fél az államügyészhez fordulhat; ha ez a büntető eljárást megindíthatónak nem tartaná, azt önmaga teheti, és ez esetben a végtárgyalásnál vádjá megállapítására, az államügyészt illető jogokat érvényesítheti. (ABP. 37. §.)

1. Az államügyészség teendőit jelenleg az ABP. kívül, annak ügyrendtartása határozza meg. MR. 1854. aug. 4. BTL. 201. sz. Lsd. Államügyészség című cikkemet Magy. Egyet. Encycl. IV. köt. 872. l. A büntető intézetek feletti felügyeletet 1865. oct. 25. MR. ruházta az állam-illetőleg főállamügyészre; ez utóbbi e tekintetben az országos politikai hatóságnak helyét pótolja (214. §. 4.)
2. Az államügyészség e g y s é g é n é l fogva tagjai előljáróik utasításait követni, eljárásukról jelentést tenni kötelesek. Az államfőügyész az államügyész teendőit, vagy maga teljesítheti, vagy azt más államügyészi hivatalnokra bízhatja. Az államfőügyész főtörvényszéki, az államügyész törvényszéki tanácsosi, helyetteseik titkári ranggal bírnak; a fegyelmi hatalom segédszemélyzetők fölött, őket illeti. ABP. 30—32. §.
3. Meghallgatni kötelesek a bíróságok az államügyészt a vizsgálat körüli intézkedésekre, annak befejezése utáni határozatokra, felelőzésekre, zárt ülések, végtárgyalások elnapolása, tanuk teremben maradására, újabb kihallgatása és okiratok felolvasására nézve; a főtörvényszék pedig a főállamügyészt a külföldiek kiszolgáltatásánál, bíróküldések és kegyelmezési indítványoknál.
4. Kihágásokra nézve jogában áll az államügyésznek, a vizsgálatokba tekinteni, a hozott határozatok ellen felelőzéssel élni, valamint általában az iránti észrevételeit a felsőbb hatóságok tudomására juttatni. ABP. 30. §. MR. 1858. máj. 3. §. 20. 21. BTL. 68. sz.
5. Az államügyészség köréről az angol és francia eljárásban lsd. *Mittemaier*: Strafvf. 40. 41. §. a német államokban *Planck*: Deutsch. Strafv. 26—47. l.

559. §.

Mind a perbefogatási határozat elleni felebbezés foganatosítására, (614. §.) mind a végtárgyalásnál a vádlott védőt használhat; azt vagy maga választhatja, vagy választását a bíróságra bízhatja. Büntetteknel, melyekre a törvényben halál vagy legalább öt évi börtönbüntetés van szabva, melléje, ha nem kívánná is, védő hivatalból rendelendő. A végett minden országos főtörvényszék kerületére nézve évenként a védők névjegyzéke készítendő; abba a foglalkodásuk gyakorlatában levő ügyvédek iktatandók; a birói hivatal, jegyzőség vagy ügyvédség megvizsgált jelöltjei, és a jogtan nyilvános tanárai pedig, kérelmök folytán felvehetők; azok a büntetőbíróságok által rájuk lakhelyeiken bizott védelmezéseket elvállalni, védők hiányában pedig, e tisztet a bírósági hivatalnokok teljesíteni kötelesek. A vádlott védőjével bírósági személy jelenléte nélkül értekezhetik, mindketten a periratokat megsemmisíthetik, azokról másolatokat is vehetnek. A szemlei jegyzőkönyvekből, műértők véleményeiből és a büntett tárgyat képező eredeti okiratokból pedig, ezek nekik kívánatukra ingyen kiadandók. ABP. 213—215. §.

1. Védő-választási jogáról a vádlott a perbefogatási határozat kihirdetésénél értesítendő. ABP. 213—216. §.
2. A perbefogatási határozvány elleni felebbezésnél, a vádlott jogértő képviselő hiányában más értelmes és fedhetetlen férfit is választhat védőjéül, a hivatalbóli nevezést a törvényszék az ügyvédi kamarára bízhatja. Ha a vádlott a költségeket saját vagyonából nem fizethetné a bíróságok által melléje szegények képviselője adandó. ABT. 203. 213. §.
3. A védő irat megtekintési joga az ABP. szerint nem terjed ki azon iratokra, melyek a törvényszék belügyviteléhez tartoznak.

4. **Müller**: Institut d. Staatsanwaltschaft. Leipz. 1825.
Siccama: De ministerio publico. Traj. 1826.
Ortolan et Ledeau: Le ministère publ. Paris. 1831. II. köt.
Mangin: Traité de l'action publ. et civ. en matière crim. Paris 1837.
II. köt.
Leuchs: Der Staatsanwalt. Dinkelsb. 1842.
Thesmar: Die Staatsanwaltschaft. Bonn. 1844.
Frey: Staatsanwaltschaft in Teutschl. und Frankr. Erlang. 1850.
Puffendorf: Öffentl. Klage d. Staatsanwaltsch. Verden. 1853.
Sunderlin: Staatsanwaltschaft in Deutschl. Alton. 1860.
Hauschtek: Organe f. die Rechtspflege. Berlin. 1863.
Seelig: Staatsbehörde bei d. Strafgerichten. Cassel. 1864.
Holtzendorf: Umgestalt. d. Staatsanwaltsch. Berlin. 1865.
Keller: Staatsanwaltsch. in Deutschl. Wien. 1866.
5. **Valli**: Della difesa dei rei nel proc. crim. Venez. 1785.
Hoderman: Anleit. z. Abfassung d. Vertheid. für peinlich Angeklagte.
Leip. 1802. II. kiad. 1803. II. köt.
Mittermaier: Anleit. zur Vertheidigungs-Kunst. Landsh. 1814. 4.
kiad. 1845.
Marschner: Anleitung zur Vertheidigung des peinl. Angeklagten.
Dresden. 1828.
Bauer: Anleit. z. Criminalpraxis. Gött. 1827.

MÁSODIK SZAKASZ.

Büntető eljárás.

ELSŐ FEJEZET.

A büntető eljárás ismerete, és nemei.

560. §.

A büntető eljárás vagy büntető pör (processus criminalis) tágasb értelemben, a büntető igazságszolgáltatás gyakorlatára vonatkozó törvényes cselekvények foglalatja. A büntető hatalom természeténél fogva, mind a bűnügyek megvizsgálására és eldöntésére, mind a határozatok végrehajtására, terjed. (519. §.) Célja a tárgyi igazság felderítése, hogy annak alapján az ártatlanul gyanúsítottak felmentése, a bűnösöknek pedig érdemlett megfenyítése, az igazság rendje szerint eszközöltessék.

1. A büntető pör érintett alanyi értelmezésén kívül, még alatta az érintett cselekvényeket meghatározó jogszabályok összegét is értik, melyek törvénybe foglalva büntető perrendtartásnak nevezetnek. Rulf: Comment. I. 1. l.
2. A büntető pör különböző alakjait tekintve, (561. §.) a vizsgálati eljárás már kiegészítő főrészt (nyomozó pör), már előzményét képezi (vádör), míg a sajátlagos pör a vizsgálat befejezése után kezdődik és az ügy főtárgyalásában áll. Ez értelemben veszi az elnevezést a BE. XII. fejezete is. Tekintve hazánk gyakorlatát, a vizsgálatot a büntetőperhez, de csak tágasb értelemben számíthatónak vélem, szo-

rosabban ezen elnevezés nálunk is az azt követő tárgyalásra vonatkozik. *Mittermaier*: Strafv. 3. §.

3. A büntetőjog az eljárás által nyervén életet, fontossága szembeütnő, és méltán mondja *Mittermaier*: „Die Einrichtung des Strafverfahrens, (procédure) bei welchem die Irrthümer des Gesetzgebers und des Richters, noch weit gefährlicher werden, als bei der Strafdrohung, hängt selbst mit dem Grundsatz des Strafrechts zusammen, der auf die Strafgesetzgebung Einfluss hat.“ Strafv. §. 1. és *Szokolay*: „Bármely jók legyenek a büntető törvények, az eljárás hiányai által elveszthetik minden jótékonyságukat.“ Büntetőjogt. 348. 1. Lsd. *Szalay*: Büntető eljárásról 9. l.

561. §.

A büntető pör alakjára nézve: vád, nyomozó és egyesre osztatik. A vádperben (processus accusatorius) a büntető eljárást a bíróságtól különböző személy indítja meg, és a bűnügy hajdan a magánvádló, jelenleg a közvádló (552. 558. §.) és a vádlott, mint pörös felek közt tárgyalatik. A nyomozó pörben (processus inquisitorius) a bíró hivatalból az igazság és társadalmi rend érdekében, megindítja és folytatja az eljárást. A egyesben pedig (proces. accusatorio-inquisitorius mixtus) a hivatalból megindított bűnvizsgálat befejezése után, a tárgyalás az állam, illetőleg vádlott jogait képviselő közvádló és védő közbenjöttével történik. (611—614. §.)

1. A vádpör mind a római, mind anémet közös jogban divatozott; a tiszta vádpör, melynél fogva a kereset megindítása magánvádlóra biztatnék, az álladalmi élet fejlődésével a társadalmi rend érdekeinek meg nem felelhetvén, részint a közvádlás rendszerének elfogadására, melyre már a középkorban akadunk, részint az orkölesiség szempontján sarkalló kanoni jog befolyása alatt, a nyomozó pörre vezetett, mely utóbb Németországban tulsulyra vergődött és bővebb kifejtését nyerte. Lsd. *Mittermaier*: Deutsch. Strafv. 31. §. *Szalay*: Büntető eljárás. 11—15. l.

2. A vád és nyomozó eljárás alakjától meg kell különböztetni a vád és nyomozó elvet; mert helyesen mondja Köstlin: „Der Grundirrtum ist der, dass diese und andere Juristen gewöhnlich das Princip des Verfahrens mit blossen Formen desselben verwechseln.“ — Wendepunkt. d. Strafverf. 49. l. A vádelv, (principium accusationis) melynél fogva a büntettek csak a sértett vádja folytán vétethetnek fényíték alá, s a hatóság, valamint polgári ügyekben hivatalból fel nem léphetne, az állam főcéljával a jogbátorsággal össze nem egyeztethető; mert ez a büntettek vizsgálatára, megfenyítésére joggal s kötelességgel egyaránt, a büntetőjog legfelsőbb elveinél fogva bir, itt a nyomozó elv (principium inquisitionis) jogosultságát alig vonhatni kétségbe. De a vádpör alakja, melyben a vádló, bíró és védő lényegesen különböző működési köre, különböző személyekre biza- tik, jobban felel meg az eljárás céljának; (b69. §.) s a közvádlásra hivatott szervek honosítása által, a nyomozási elv szükségszerű követeléseit, a vádformákkal összeegyeztetve látjuk. A vádelv, Anglia kivételével, csak kisebb törvényszegéseknél tartatott meg: „Das wirkliche Leben verwischt alle Extreme, auch im Strafprocesse kann nur von vermittelnden Richtungen die Rede seyn.“ Blumhede: Strafv. 122. §. Rulf: Comment I. 5—7. l. Hye: Leitende Grunds. 21—22. l.
3. A vegyes büntetőpör azon faja, melyben a károsított fél magánjogait önállóan érvényesíti, (processus adhaesionis) minthogy nálunk a magánosok követelései is a bünperben együttesen és összefüggőleg tárgyaltnak, (550. §.) sem hazai gyakorlatunk, sem az ABP. szerint önálló léttel nem bir. Rulf: Comm. II. 217. 518. l. Hye: Leit. Grunds. 46. l.
4. A vád és nyomozó rendszer előnyei és hátrányainak méltatása a cél- szerűségi szempontból az igazságügyi politika körébe tartozik. Lsd. Mittermayer: Mündlichkeiten, Anglakeprincip 293—309. l. Szalay: Büntető eljárás 12—15. Kautz: Politika 414. l. Karvasy: Alkotm. és igazságü. polit. 148—152. l.

562. §.

Az eljárás, alakszerűségeire nézve: ünne-
pélyes, rendesre, és kevésbbé ünnepélyes,
sommásra osztatik; (processus solemnis, minus so-
lemnis, summarius) a mint a törvényes alakszerűségek
egész terjedelmökben, vagy azoknak csak lényeges részei
alkalmaztatnak.

1. Az ünnepélyes eljárásnak nagyobb büntetteknel, a sommásnak enyhébb leszámításu esetekben van helye. (609. §.)
2. A rendes és rendkívüli eljárásnak szokásos megkülönböztetése azon gyökerezik, hogy amaz rendszerint, ez csak kivételesen bizonyos körülmények közt péld. távollévők ellen, rögtönbíróságok előtt jó alkalmazásba; ez értelemben mind az ünnepélyes, mind a kevésbé ünnepélyes eljárás a rendes (közös) fogalma alá sorolthatatnék. Bauer: Strafproz. 6. §.

563. §.

A tárgyalás módjára az eljárás szóbeli vagy írásbeli; a mint az ítélet, közvetlenül a bíróság előtt élő szóval tárgyalt bizonyítékok, vagy a bűnvizsgálat eredményeit tartalmazó ügyiratok előadása folytán hozatik; nyilvános vagy nem nyilvános ahhoz képest, a mint az ügy főtárgyalása a közönség jelenlétében, vagy a nélkül történik.

1. A szóbeli és írásbeliség elnevezései kevésbé találók, mert míg a szóbeli eljárásnál a vizsgálati iratok, jegyzőkönyvek használata kikerülhetetlen, az írásbelinél is a vádlott, a tanúk, műértők rendszerint a vizsgáló bíró előtt élő szóval hallgattatnak ki. A különbség lényege a tárgyalásnak az ítélő törvényszék előtti közvetlenségén, vagy előadás általi közvetítésén alapszik. Blumhe: Strafv. 124. §.
2. A szóbeliség az érdeklletnek jelenlétével szükségkép egybe van kapcsolva; de nem a közönségével, miért is a nyilvánossággal elválaszthatatlan kapcsolatban egyáltalában nincs; és a szóbeli tárgyalás titkon is történhetik. ABP. 224. §. BE. 29 4. §.
3. A nyilvánossági elv rendszerint csak a főtárgyalásra vonatkozik; az elővizsgálat, ezélja feladványa tekintetéből, Angolország kivételével, a közönség kizárásával foly, és méltán mondja Mittermaier; „In Bezug auf die Voruntersuchung muss man zugeben, dass eine Öffentlichkeit der Voruntersuchung weder im Interesse der Entdeckung der Wahrheit, noch im Interesse der Bürger liegen würde.“ Strafv. 24. §. és Szalay: „Ha meggondoljuk, hogy az elővizsgálat nyilvánossága által a vádlott folytonosan értesítettik az ellene tett lépésekről, és így a tény bebizonyítását nyomról nyomra akadályozhatja, kénytelenek leszünk oda nyilatkozni, hogy az elővizi-

gálat, ha általa némi cél elérését akarjuk eszközölni ... nem lehet nyilvános“. Büntető eljárás. 28. l.

4. A szóbeli eljárás előnyeit, melynél fogva a bíró közvetlenül az igazság forásaiból meríti meggyőződését, valamint a nyilvánosság áldvös hatását bővebben tárgyalják, *Mittermaier*: Mündlichkeiten, Anklageprincip. 248—278. l. *Kant*z id. munk. 394. l. *Karvassy*: id. munk. 142. §. *Szalai*y: Publ. dolgozatok II. 137—146. l. 147—150. 157—160. l.

564. §.

A bűnösségi határozat megállapítására nézve az eljárás vagy esküdtszéki vagy törvénytudó bíróság előttire oszlik; a mint a ténykérdés eldöntése. (238. §. 2.) jogtudós bírák vezetése alatt, a nép kebeléből, esetről esetre törvény szerint arra hivatott esküdtek által történik: vagy a tény- és jogkérdés felett azok nélkül, jogtudós bírák ítélnék.

1. Angliában a perbefogatást is a vádló vagy nagy-jury határozza el. Főfontosságu az esküdtképesség kellékeinek megállapítása és az esküdtek alap (ős) évi és szolgálati lajstromainak elkészítése, és azok folytán a működő esküdtszék alakítása. *Bluhme*: Strafr. 171—192. §. *Szalai*y: Büntetőelj. 61—67. l. *Planc*k: Deutsch. Strafv. 13—23. l.
2. Az esküdtekre nézve, lényeges a kérdés, vajjon bizonyítási szabályok szerint, mint Angolhonban, Skocziában, Északamerikában (rules of evidence), vagy lelkiismeretök, benső meggyőződésök alapján, mint a francia példa nyomán, Európa többi országaiban, hozzák határozataikat. Nagy befolyása van az elnöklő bíróságnak, mely Angliában egy bíróból, ki azonban szokás szerint egy vagy több törvénykezői személyt vesz maga mellé, Franciaországban három, Németthonban többnyire öt tagból áll; azoknak viszonyzatáról mondja *Bluhme*: „Unverkennbar kann durch das Urtheil der Geschwornen der sachkundige bewährte Richter nicht ersetzt, es kann durch ihre Mitwirkung nur das Richteramt erleichtert, die Rechtspflege beschleunigt, und das Zutrauen zu derselben gesteigert werden.“ Strafr. 185 §.
3. A bírák az esküdtek határozatához kötve vannak; kivéve ha az nem teljes, homályos, ellenmondó, mely esetben kiegészítésre utasítan-

dók, vagy annak a vádlottat elmarasztaló tartalmát a bírák igazságtalannak találják; midőn az ügy más esküdtek elé kerül. Szalay: Büntető eljárás 81—82. l. Bluhme: Strafr. 198. §. Planck: Deutsch. Strafv. 430—431. l. Höchster: Franz. Strafprocess, 289. §.

4. Míg többen a szóbeliséget, nyilvánosságot, vádrendszert az esküdtbírássággal szükségkép egybeköttötnek vitatják, helyesen mondja Mittermaier: „Es ist irrig wenn man Geschwornengericht und Mündlichkeit und Öffentlichkeit als unzertrennlich zusammenstellt.“ Strafverf. 26. §.

5. Az esküdtzéki intézet mellett és ellene szóló okok világos átnézetét adja hazai irónk közül Kautz: Politika 405. l. Karvasy: Alkotm. igazsági polit. 153. l. A mellette szóló okok velős kifejtését az 1840. 5. tör. által kiküldött országos választmány némely tagjai külön véleményében olvashatni.

565. §.

Hazai büntető eljárásunk jobbadán a törvényszéki gyakorlat utján fejlődött; alakjára nézve egyes (552. 561. §.), alakszerűségeire vagy sommás vagy ünnepléses (rendes), tárgyalás módjára nézve amaz szóbeli, ez utóbbi írott; (ITS. II. §. 4.) mind ketteje jogtudó bírákból álló törvényszékek előtt foly, ezek rendszerint mind a tény- mind a jogkérdés fölött ítélnék; (375. 510. §.) a sajtóvétségek kivételével, melyek esküdtzékek elé tartoznak. — A nyilvánosság a polgári ügyekre megállapított feltételek szerint bűnügyekben is alkalmazandó. (1869. Ügyviteli szab. 70. §.) Ehhez képest az előadandó perek jegyzéke legalább három nappal az előadás előtt a bíróságnál kifüggesztendő; hallgatókul csak felnőtt férfiszemélyek bocsáttatnak be, a tanácsjegyző által aláírt jegy felmutatása mellett, mely megszorítás az ügyfelek és képviselőikre ki nem terjed; az ügyvédi kar számára bizonyos számú jegyek mindig fentartandók. — Egyébiránt a bíróság a közönség kizá-

rását elrendelheti, ha a közerkölcsiség tekintetéből szükségesnek látja. A hallgatóságot korlát választja el a bírói testülettől. (1868. 54. §. 101. 102. 103. Ügyv. szab. 72—76 §.) Azon különbség, mely azelőtt a nemes és nemnemesek elleni büntető eljárásra nézve fenállott, megszűnván, a hazai törvények és gyakorlatnak a nemesekre vonatkozó szabályai, jelenleg a nemnemesekre is alkalmazandók. (ITS. II. §. 3.)

1. Hogy hazánkban eredetileg a vádper általános, az eljárás nyilvános volt, régibb jogforrásainkból világos. Utóbbi kifejlődése nem annyira törvények, mint gyakorlat útján történt: „Inkább ösztönszerű expediensek összege, mint eleve felállított elveknek eredménye,” mondja Szalay: Büntető eljárás. 16. l.
2. A sommás és írott perbeli tárgyalás az ITS. II. §. 4. által meghatározott eseteit alantabb érintjük (610. §.); Pest megyének a büntető ügyek nyilvános tárgyalását megállapító 1841. nov. 20. végzését, 1842. jan. 2. kir. leirat mint törvénytelen megsemmisítés (vestram illam determinationem pro irrita cassataque declaramus); P a l u g y a y : Megyerendszer I. 203. l. Egyébiránt törvényszékeink, főleg pedig a kir. kuria az előtti gyakorlatára nézve lsd. Törvényszéki Círarok 1861. 95. 96. 97. 99. 100. 114. sz.
3. A tény és jogkérdés elkülönítése hajdan az-országos nemesek büntetéseire nézve sokásban volt, mennyiben azt a megyei bírák ezt a módor döntötte el, (B a r t a l : Comm. I. l.) Ily elkülönítés áll jelenleg is némi értelemben a váltóhamisítás és bűnös bukás eseteire nézve 510. 516. §.)
4. A BE. a vádrendszer tulnyomóságával, a vegyes, szóbeli nyilvános eljárást fogadta el. A perbefogatást a kir. kuria tagjaiból, a büntettek minőségéhez képest a hatóság arra képesített lakosai közül közgyűlésileg választott perbefogó-székre, az ítéltohozást jogtudó bírákra bízta, BE. 39—51. 52—64. §. Az esküdt-székek melletti külön véleményt, melyhez az 184³/₄. országgyűlés rendi táblája járult lsd. az Ország Választm. Munk. II. 62—75. l. az arra vonatkozó rendi javaslatot pedig 184³/₄. Orsz. Irományok III. köt. 106—132. l.
5. A nyilvánosság kizárásának oka polgári ügyekben: „Ha a perben oly viszonyok érintetnek, melyeknek nyilvánosságra hozatala, egyik vagy másik fél hírét vagy nevét veszélyeztetné,” (1868. 54. §. 103.) büntető ügyekre nem igen alkalmazható.

566. §.

Az ABP. a kihágásoknál a nyomozó szóbeli eljárást fogadta el, a nélkül, hogy védő használatát kizárta volna. (ABP. 417. 419. 423. §.) Büntettek és vétségeknél első folyamodásban a vegyes eljárást állandó törvényszékekkel, szóbeli végtárgyalás és korlátozott nyilvánossággal alkalmazza. (615. §.) A felebbviteli törvényszékeknel írásbeli nem nyilvános eljárásnak van helye. (ABP: 2. 3, 30. 216. 223. 224. §.) Sajtó útján elkövetett büntettek és vétségek fölött eskütszékek ítélnék. (Törv. 1869. márcz. 9. BTL. 32. szám.)

1. Az örökös tartományokban is hajdan a vádrendszer dívott, és csak a XVIII. században kénytelenült végkép a nyomozónak helyt engedni, mely II. József 1788. büntető perrendtartásában kizáró uralomra emelkedett; azt az 1803. bt. is fentartotta. Herbst: Einl. in d. öst. Strafprocessrecht 2—45. l.
2. Az 1860. január 17. büntető perrendtartás szerint (22. §. 2.) mely az eskütszékek, szóbeliség, vádrendszer és nyilvánosság elvein alapult, esküdtképesek minden harminczéves írástudó, a községben év óta megtelepedett, választási joggal bíró férfiak; a szolgálati lajstromok a kerületi elnök vezérlete alatt a kerületbeli községi előjárók által, azokból az esküdtek sorsolás útján határozattak meg; a vezető bíróság öt tagból állott. W ü r t h : Öst. Strafprocess. 91. 138. l. A sajtóügyekben működő eskütszékekről maga helyén szólunk.
3. Hogy az ABP. szerint is némely vétségek és kihágások csak magánvád folytán vétethetnek fenyték alá, már más helyütt mondtuk. (303. §.)

567. §.

A büntető eljárás köréhez a bűnügyek vizsgálata eldöntése és a végrehajtás tartozik. (560. §.) Az eldöntést törvényeink szerint az ügy perbeli tárgyalása előzi

meg ; követi a perorvoslatok használata, miből a büntető eljárás alkatrészei önkényt folynak. Azokhoz a költségek körüli, és a kivételesen alkalmazandó külön (rendkívüli) eljárási szabályok járulnak.

1. A büntető eljárás a mondottakhoz képest három alkotó elemből áll ; azok mindegyike több részt foglal magában. A tárgyak felosztása és előadására nézve az általános szemponton kívül, kiválóság hazai perrendünk természetére voltam kellő figyelemmel. Lsd. Z s o l d o s : Szolgab. hiv. I. 73. §. O r t o l a n : Elem. 2162. 2163.
2. A külön rendkívüli eljárási szabályokhoz a távollevők ellenie'r, rög-tönbiróságiak és a sajtóvétségek körültek számíttatnak. A két utóbbi hazánkban részletes szabályzattal, és több tekintetben nagy fontossággal bír.
3. Az e tárgyakra vonatkozó terjedelmes irodalomról S z a l a y, K á l l a y említett munkáin kívül (34. §. 3.) csak a főbbekre szorítkozom :

H o m b e r g k : Dissert. de divers. indole proc. inquisit. et accus. Marb. 1754.

H ü b n e r : Princip. proc. inquisitorii. Lips. 1799.

W e b e r : Üb. öffentl. u. mündl. Gerichtspflege. Darmst. 1816.

D'H a n e : Dissert. inaug. de iudiciis indic. iurat. Leod. 1819.

F e u e r b a c h : Betrachtung üb. Öffentl. u. Mündl. d. Gerichtspflege. Gies. 1821.

L e u t n e r : Geschworneng. m. Öffentl. u. Mündlichk. Freib. 1830.

F r e y : D s Geschwornenger. Bern. 1833.

L e n e : Öffentl. mündl. Anglagsproc. u. geh. Inquisitionspr. Aachen. 1840.

W e l c k e r : Jury od. Geschwornenger. Alton. 1840.

H e p p : Anklagesch. Öffentl. u. Mündl. des Strafverf. Tüb. 1842.

F ö l i x : Üb. Mündl. u. Öffentl. d. Verfahrens. Carlsr. 1843.

P u c h t a : Inquisitionsprocess. Erlang. 1849.

M i t t e r m a i e r : Mündlichk. Anglakeprincip Öffentl. u. Geschwornenger. Stuttg. 1845.

M i t t e r m a i e r : Gesetzgeb. u. Rechtsüb. über Strafverfahr. Erlang. 1856.

„ „ Erfahrung u. Wirksamk. d. Schwurgerichte. Erlang. 1864.

H ö p f n e r : Üb. d. Anglakproc. u. d. Geschwornenger. Hamb. 1844.

Z a c h a r i a e : Gebrechen und Reform d. deutschen Strafverfahrens. Götting. 1846.

- Gundermann:** Geschichte der Entstehung d. Jury in England
Münch. 1847.
- “ „ Einstimmigkeit d. Geschwornen. Münch. 1848.
- Köstlin:** Wendepunkt. d. deutsch. Strafverf. Tüb. 1849.
- “ „ Geschwornengericht f. Nichtjurist. Tüb. 1849.
- Gneist:** Bildung d. Geschwornengerichte. Berl. 1849.
- Biener:** Engl. Geschwornengericht. Leipz. 1852–55. köt.
- Grohmann:** Schwurger. Schw. 1827.
- Bigorè:** De iury en mat. crimin. Paris. 1861.
- Glaser:** Zur Juryfrage. Wien. 1864.
- Hye-Glunek:** Üb. d. Schwurgericht. Wien. 1864.
- Heinze:** Paralell zw. d. engl. Jury u. franz. deutsch. Schwurgericht.
Erlang. 1864.
- Réső-Ensel:** Fogházak és esküdtszéki eljárásról. Pest. 1865.
- “ „ Esküdtszék Magyarországon. Pest. 1867.
- Bar:** Recht u. Beweis in Geschwornenger. Erlang. 1865.
- Schwarze:** Deutsch. Schwurgericht und dessen Reform. Erlang.
1864.
- “ „ Der Geschworne und der Gerichtshöfe. Dresden. 1869.
- Giuliani:** Sulle istituzione dei giurati. Pisa. 1869.

MÁSODIK FEJEZET.

A büntető eljárás alkatrészei.

ELSŐ CZIKK.

A z elő viz sg á l a t.

Első czim.

A z elő viz sg á l a t á l t a l á b a n.

568. §.

Elő viz sg á l a t (instructio, inquisitio criminalis) neve alatt, a büntettek perbeli tárgyalására szükségelt adatok kinyomozása, és egybegyűjtése értetik. Mint a büntető per anyagi előkészítése, a tényálladék megállapítására, a tettes és társai felfedezésére, a tett minden nyomos körülményei kipuhatolására terjed, és ily értelemben maában foglalja, mind a tárgyi tényálladék meghatározására vonatkozó általános (inquisitio generalis, szorosabb értelmű elővizsgálat) mind a határozott személy ellen irányuló ugynevezett különös vizsgálatot. (Inquisitio specialis 1548. 41. 1655. 38.) Különbözik azonban a bűntevők általános nyomozásától (inquisitio generalissima, praecautiois), melyre tekintet nélkül határozott büntettre, törvényeink a megyei tiszteket évnegyedenként száz forintnyi birság alatt kötelezték; (1548. 50. 1625. 13.) és természeténél fogva, a bátorság fentartására czélzó rendészeti szabályok közé tartozik.

1. A nyomozó perben (561. §.) a vizsgálati eljárás minden adatok és bizonyítékok egybegyűjtésére terjed, melyek, más perbeli tárgyalás nem lévén, az ítélethez szükségesek. E perben az elővizsgálat addig foly, míg bizonyos személy ellen irányulván, az ugynevezett különvizsgálat, mely e rendszernél a per derekát képezi, megkezdetik; miért is erre a törvényhozások rendszerint külön bírói határozatot kívánnak, és az ellen felelbbvitelnek helyt engednek. Me i s t e r : Princip iur. crim. 395. §.
2. A vád és egyes eljárásnál a vizsgálat a per anyagát csak előkészíti, a nélkül, hogy annak helyét pótolhatná, az ítélet alapjául szolgálhatna, miért is az általános és ugy czimzett különös vizsgálat közötti különbség nem bír jelentőséggel, és az elővizsgálat általános neve czélszerűbbnek látszik: „Az elővizsgálat . . . bármely bűnvádi eljárás divatozzék, elkerülhetetlenül szükséges, de azon generalis és specialis-féle osztályozás csupán a kutató rendszer eredménye.“ S z o k o l a y : Büntetőjogt. 367. l. „Das Wort Voruntersuchung giebt aber zudem den Zweck klar an die Hand, dass dadurch nichts weiter als eine vorbereitende Thätigkeit entwickelt werden soll.“ J a g e m a n n : Rechtslexicon. V. 463. l. P l a n c k : Deutsch. Strafv. 214. 215. l.
3. Az általános és különös vizsgálat határvonalai elméletileg ugyan megállapíthatók, özszerű esetekben azonban alig tarthatók fenn. Nevezetesen a tettes önfeljelentésénél, a tárgyi és alanyi tényálladók szoros összefüggése, péld. házasságtörés, megfertőztetés, vagy a tettes személyiségéből eredt gyanuokok esetében, ha a tárgyi tényálladók iránti vizsgálatnál tüstént a vallatott tettes ellen fontos gyanujelek merülnek fel, vagy a tárgyi tényálladók csak bizonyos személy elleni intézkedéssel, péld. házkutatás által állapítható meg. Miért is az újabb törvényhozások e megkülönböztetést rendszerint mellőzik és J a g e m a n n legtöbb esetben alkalmazhatatlannak mondá. Rechtslexicon. V. 461. l. Criminallexicon. 360. l.
4. A perbeli tárgyalást megelőző vizsgálati eljárást a BE. 10. §. bűnvizsgálatnak, az 1845. pestmegyei eljárási szabályok elő- vagy vizsgálati az ITS. előző, újabb k. szabályrendeletek elővizsgálatnak (HI. 1862. jul. 27. 44956. sz. UR. 1863. mart. 16. 391. sz.) stb. nevezik mi a dolog természetének is leginkább megfelel. Hogy azonban az általános és különös vizsgálat közötti különbség is, forrásainkban ismeretes, többek közt a védők iránti szabályrendelet bizonyítja. (556. §.)
5. A büntettek megelőzésére irányzott intézkedések, nevezetesen a czirkálások (patallérozás) czélszerű alkalmazásáról lsd. Z s o l d o s : Nehány szó a honi bátorságról. Pest 1838. és Szolgabírói hivatal. I. 64. §.

569. §.

Az elővizsgálatot a vármegyékben szolgabírák, esküdtek, fontos ügyekben a tiszti ügyészek közbenjöttével, több megyében a tiszti ügyészek maguk eszközlik. Halasztást nem szenvedő intézkedéseket, főleg ha a késedelem veszélylyel jár, a helybeli előjárók és megyei csendbíztosok teljesíteni, és arról a kerületi szolgabírónak tüstént jelentést tenni tartoznak. Szab. kir. városokban arra a kapitány, tiszti ügyészek, legújabb szabályrendelet szerint, egyes bírósági tag tollnokkal hivatvák. (UR. 1863. marc. 16. 391. sz.) A táblai bűnügyekben az elővizsgálatot a kir. ügyészség saját, vagy az illető hatóság tisztviselői által eszközli. (555. §.)

1. A pallosjoggal birturiszékekénél a felperes urodalmi ügyészeket, az elővizsgálatról, nevezetesen pedig a vallatásokról tiltotta 1818. sept. 29. 2841. sz. III.
2. A fontosabb elővizsgálati cselekvényeket (péld. bírói szemlét, vádlott kihallgatását stb.) a szolgabíró mennyiben lehetséges, személyesen esküdtjével végezze. Habár a fenyítő eljárás minden szolgabíró saját járásához, illetőleg kerületéhez van kötve, szükség esetében azonban elővizsgálati cselekvényeket más járásbeli szolgabíró is teljesíthet, mert Z z o l d o s ként az mind a józan ész, mind a törvényhatósági kötelesség természetéből foly. Szolgabírói hiv. I. 66. §.
3. Elővizsgálati cselekvények teljesítése végett, csendbíztosok is esküdti ranggal ruháztatnak fel. Egyébiránt azokat minden bírói működésbe való avatkozástól szigorúan tiltotta 1864. oct. 21. III. 82385. sz. alatt. Ensel: Feny. Szabályrend. II. 19. 20. l.
4. A helybeli előjárók és bíztosok veszélyes késedelem esetében véghezvitt eljárásukról rendes jegyzőkönyvet, az utóbbiak működésükről általában naplót vezetni, és azt a szolgabírónak jelentésükkel beküldeni kötelesek.
5. Táblai nevezetesen bankjegyhamisítási perekben az elővizsgálat teendőit a kir. ügyészség tagjai ; a kerületekben nevezetesen a jáskunoknál a tiszti ügyészek, a hajduknál a városok tanácsai teljesítik. A fiumei kerületben azelőtt az igazgatóbírák (index rector) egyike,

a kir. egyetemnél két egyetembeli tag, rendszerint a jogi kar dékánja a vádlott karbeli dékánjával és tollvivővel teljesíték.

6. A BE. szerint a bűnvizsgálatot táblai ügyekben ítélőmester és táblai ülnökből álló küldöttség, egyébiránt megyékben, Kővárvidéken Turmezőn szolgabíró esküdtársával, a jászkunkerületben, XVI. szepesi városban a községi bírák, hajduknál a városi hadnagyok, Fiumében, Bukariban rendőri bíró, szab. kir. városokban a kapitány, mindnyájan jegyzővel teljesítik. BE. 10. §. Választásuk módjáról a 11—27. §. intézkedik.

570. §.

Az elővizsgálatra alkalmat szolgáltathat a bíró öntapasztalása, a bűnös tetten kaptatása, vagy önfeljelentése, a károsodott félnek vagy másnak akár hivatalos akár magánbejelentése, vagy a szárnyaló hir. (Diffamatio, fama publica). A feljelentéseknek mindenkor a feladó neve alatt kell történni, névtelen feljelentések tekintetbe nem vehetők; (1805. 5.) s legfeljebb ha valamely büntett és körülményeiről határozott utmutatásokat tartalmaznának, azok kipuhatolására szolgálhatnak okul. Közhírnél, eredetét nyomozni, alaposságát vagy alaptalanságát kikutatni, és ahhoz képest az elővizsgálat iránt intézkedni szükséges. (1625. 13. 1659. 18. 1687. 14.)

1. Tekintve a büntető hatalom természetét helyesen mondja Z s o l d o s „Akár miként esik az annak (bírónak) tudtára, erről hivatalos tudomást venni kötelessége. És így nem lehet, nem szabad neki a dolognak annak módja szerint teendő bejelentésére várakozni.“ Szolgabírói hiv. I. 65. §,
2. Egyházi személyeknél a püspök tudósítása szükséges; (534. §.) nemes ellen fenytő vizsgálatot közgyűlési vagy törvényszéki tiszti kiküldetés nélkül tenni nem lehetett; a nemes és nemnemes közti különbség megszüntével, ezen szabályt a gyakorlat nem általánosította. De az előtt is állott, hogy: „Nyomozást (tanuk megeskete nélkül) tenni, azaz utána lenni a dolognak nem csak szabad, sőt kötelesség, kiküldetés nélkül is.“ Z s o l d o s: Szolgab. hiv. I. 65. §. E n s e l: Pestm.

fenyítő. elj. Sürg. 360. sz. P a l u g y a y : Megyerensz. I. 184. l. Az országgyűlési és a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság tagjainak e tekintetbeni mentességéről alantabb szölandunk. (594. §.)

3. A feljelentési kötelességről, (149. §.) felségárulás esetében a feladó névnek bejelentéséről (320. §.) és a hamis vádról (446. §.) már szólotunk. Egyébiránt az atyja saját ötöt bünvádilag (criminaliter) feladó fiát, a királyt és hazát veszélyeztető büntettek kivételével, (in perniciem principis vel reipublicae totius regni) törvényes osztály részéből is kitagadhatja. HK. I. 52. ITS. I. 7. §. Magánfeladások folytán közigazgatásilag történt királyi biztosi kiküldetések eseteiben, a feljelentők ha a megkivántatott bizonyító adatokat kézhez nem szolgáltatnák, vagy feladásuk alaptalannak bizonyulna, az okozott költségek megtérítésére kötelezvék. HI. 1799. oct. 1. 22994. sz. Kir. helytartó elnöki rend. 1862. oct. 21. 19942. sz. O s z w a l d t : Gyűjt. 51. l. E n s e l : Fenyítő szab. gyűjt. I. 86. l.
4. A BE. szerint a bünvizsgálat megkezdendő, midőn a büntett iránt jelentés történik, a büns ön magát feljeleníti vagy az a köztisztviselő saját tudomására elkövetett; a panaszló a jelentést, ha pedig szóval tette volna a tisztviselő által arról készített írást, aláírásával vagy keresztvonásával ellátni köteles; ha egyházi vagy szabadsággal elbocsátott katonai személy ellen történik a vizsgálat, az illető hatóságok ahhoz egyént küldhetnek, mely a védő jogaival élhet. BE. 93. 94. 100. §.

571. §.

Az ABP. szerint a vizsgálati eljárást, az országos és kerületi törvényszékeknél az elnök által, annak kebeléből nevezendő vizsgáló bírák, a járásbíróságoknál a törvénykezési ügyvezetés főnöke, vagy a főnöktől kirendelt hivatalnok, de mindenkor hites jegyzőkönyvvezetővel teljesítik, törvényszékeknél az államügyészség közbenjöttével, járásbíróságoknál a nélkül; de hónaponként, fontos eseményeknél pedig külön teendő jelentés kötelezettsége mellett. Azt az államügyész megsejmlélheti, arra vonatkozó indítványait teheti; a törvényszéki vizsgáló bírák is, a feljelentések és folyamatban levő

vizsgálatokról tizennégy napról tizennégy napra jelentést tenni tartoznak, melyek fölötti tanácskozásoknál az államügyésznek jelen kell lenni. A vizsgáló bíró és államügyész véleménykülönbsége esetében, valamint az előbbi elleni panaszok iránt, a törvényszék határoz; az elleni felülfolyamodások a perbefogatási vagy felhagyási határozat (64. §.) iránti felebbvitellel kapcsolandók egybe; külön annak csak az elfogatást elrendelő vagy megszüntető határozatoknál levén helye. (ABP. 11. 60—65. §. Cs. rend. 1858. máj. 3. §. 3. BTL. 68. sz.)

1. A vizsgáló bíróság, mennyiben további nyomozások a közbiztonság érdekében szükségesek volnának, a történt feljelentésekről a biztonsági hatóságot, a járási vizsgáló bíróságok pedig minden feljelentésről a törvényszéket három nap alatt 2—5 forint bírság terhe alatt értesíteni, és ha a büntető eljárásra alkalmasnak nem találóák, azt a törvényszék elé terjesztetni tartoznak. ABP. 62. §. MR. 1857. jan. 31. BTL. 18. sz.
2. A vizsgálat elleni panasztételek fölötti tanácskozásoknál, a vizsgáló döntő szavazattal nem bír, de értesítővel jelen lehet. Egyébiránt késedelmezések, igazságtalan eljárás iránti panaszoknak a felsőbb hatóságoknál mindig van helye. ABP. 64. 65. §. Cs. rend. 1858. május 3. §. 3.

572. §.

Az ABP. az elővizsgálatot (általános) megkülönbözteti a különöstől. (568. §.) Ez utóbbi csak akkor indíthatatik meg, ha határozott személy egy közeli, vagy több összeegyezőleg találkozó távoli gyanúok folytán jogilag vádlottnak tekinthető; az aziránti határozat írásban indokolva az írományokhoz teendő, és vizsgálati járásbíróságoknál a törvénykezési ügyvezető által is aláírandó. Némely vizsgálati cselekvényeknél, ugymint bírói szemlénél, levelek, írományok átvizsgálásánál és a vádlott kihallgatásánál két bírósági tanu (Gerichtszenge) és pedig fedhetlen életű, az ügy által nem érde-

kelt férfiak alkalmazandók, kik az ügymenetet figyelemmel kísérni, a jegyzőkönyv hü vezetése fölött örködni, és a végtárgyalásig hallgatagsággal lenni tartoznak. (ABP. 66. 134—147. §.)

1. Habár az általános és különös vizsgálat közötti különbség, jelentőséggel leginkább csak a nyomozó eljárásnál bir, a vád és vegyes rendszernél pedig a vizsgálat csak előkészítő természetű, az ABP. mégis az 1803. bt. nyomán e felosztást megtartotta, miből Rulf, Hye ellenében következteti, hogy a per fősznya jelenleg is a különös vizsgálaton nyugszik, a végtárgyalás pedig csupán annak ismétlését képezi. Hye: *Leit. Grunds.* 161. 166. l. Rulf: *Comm.* I. 134—135. l. Arnold: *Gerichtsaal.* VI. 154. l.
2. A gyanuokok természetéről és felosztásáról alantabb a bizonyítási tanban szólandunk. A kinek érdekében fekszik, hogy az ellene támadt hír és gyanu alaptalannak bizonyittassék, vádja megvizsgálását önmaga kívánhatja, és a bíró ha az okokat jogos vádlásra elégségeseknek nem találná is, azt megindítani tartozik. ABP. 148. §.
3. A bírósági tanuk a régente nyilvános eljárás maradványai; e hivatás teljesítése általános polgári kötelesség; ingyen teljesítendő; és legközelebb azon község lakosait éri, hol a vizsgálati cselekvény történik. Kivételnek az alul a lelkészek, közhivatalnokok, katonai személyek, népiskolatanítók, hivatásukat gyakorló egészségügyi személyek, ügyvédek, hites jegyzők és mindazok, kiknek hivatásuk, szolgálatuk a közérdeknél fogva nem egy könnyen szakíthatatik félbe, és kik napi vagy heti bérből élnek. ABP. 69. §. MR. 1855. máj. 22. BTL. 93. sz.

573. §.

Az elővizsgálat célját tekintve, (568. §.) a vizsgáló késedelem nélkül a büntett tényálladékat, tetteseit és mindennemű körülményeit kinyomozni, és annál fogva a büntett minőségéhez képest, bírói szemlét, házkutatást eszközölni, az okozott kárt megbecsülni, tanukat és a vádlottat kihallgatni, szembesíteni, ez utóbbit a törvényben kijelölt esetekben letartóztatni, és ily módon az ügy perbeli tárgyalását a tör-

vény rendje szerint előkészíteni tartozik. (1655. 38. HL. 1818. dec. 15. 34329. sz.)

1. Hogy a tárgyi tényálladékot gyakran az alanyitól elkülöníteni nem lehet, már fennebb mondtuk, (568. §. 3.) miért is Vuchetich és Szlemenics állítása (Instit. iur. crim. §53. l. Fenyítő törv. 109. §.) hogy az általános vizsgálatnak a különöst meg kell előznie, csak megszorítással alkalmazható.
2. Az idézett HL. az összes eljárás, különösen pedig a tényálladék megállapítása iránt, is kellő gondot és pontosságot rendel. Ö s z w a l d t : Gyűjt. 98—99. l.
3. Duverger : Manuel des juges d'instruction. Paris 1839. II. köt.
Jagemann : Handb. d. gerichtlichen Untersuchungskunde. Frankf. 1838. II. köt.
Kittka : Beitr. z. Lehre üb. Erheb. d. Thatbestandes. Wien. 1831.
Ratolska : Instructionsverfahren. Teschen. 1850.
Richter : Grunds. d. Untersuchungsführ. in Criminalsachen. Dresd. 1855.

Második czim.

B i r ó i s z e m l e.

574. §.

Nyomokat hagyó büntetteknél, (97. §. 3.) a tényálladék kitudása és megállapítására főfontosságu : a b i r ó i s z e m l e, (inspectio ocularis, oculata) azaz észlelhető nyomaik megtekintése, és megvizsgálása a bíró által. Az a körülményekhez képest, a büntett tárgyra, helyiségeire, eszközeire terjed ; és oly esetekben, melyek különös tárgyismeretet és jártasságot igényelnek, mindenkor s z a k é r t ő k hozzájárulásával eszköz-
lendő.

1. A bírósági szemle körüli szabályok, a dolog természetéből merítvők, és kevés módosítás al mindenütt azonosak ; azokra nézve jelenlegi gyakorlatunk, az ABP. és BE. összhangzanak. Ha a bíró maga eszközli

egyszerű, ha műértők hozzájárulásával minősítettnek nevezetik. Bauer: Strafproz. 134. §.

2. A bírói szemlét a tett után mielőbb kell eszközölni; addig is pedig azon lenni, hogy mennyiben nagyobb kár nélkül történhetik, mind változatlan állapotban maradjon, miért is szükség esetében azt a helybeli előljárók, csendbíztosok tetjesíteni kötelesek. (569. §. BE. 182. §. HI. 1864. oct. 24i 82385. sz.) Ahhoz a körülményekhez képest a vádlott is meghivandó, ha a megszemlélendő tárgyak elismerése vagy felvilágosítások várhatók. ABP. 77. §.
3. Műértőknek rendesen azok hivandók meg, kik mint ilyenek hatóságilag alkalmazva vannak, (megyei orvosok, sebészek, bábák, becsüsök stb. HI. 1864. márcz. 18. 22985. sz.) Ha érdekelve volnának, vagy a késedelem veszélylyel jár, azokat a vizsgáló bíró választja; rendszerint kettőt; csekélyebb esetekben vagy késedelem veszélyénél egyet. Kik valamely esetben tanúzásra alkalmatlanok, műértőknek sem alkalmazhatók. Szelemenics: Fenyítő törvény 111. §. Vuchetich: Instit. iur. crim. 359. l. ABP. 80. §. BE. 107. §.
4. A pénzügyőrség egyénei ellen indítandó oly bűnügyi vizsgálatokban, melyek ezeknek szolgálati viszonyait, vagy jogaikat vagy általuk hivatásszerű fegyverhasználat által okozott testi sértéseket vagy halálós következtetési sebzéseket tárgyalnak, a tényálladék kinyomozása hazánkban a vádlott legközelebbi előjárója közbenjöttével, illetőleg annak előleges meghívása mellett eszközözendő. UR. 1865. aug. 17. 12107. sz. Ensel: Szabályr. II. 38. l. Füg. III. 31. sz. (408. §. 2. 4.)
5. A bírói szemle észszerű véghezvitelére tapintatteljes tanácsokat és utasításokat ad Zsoldos: Szolgab. hiv. I. 63. §.

575. §.

A szakértők, mennyiben hivatalos állásuknál fogva feleskettette nem volnának, esküvel kötelezendők arra: a) hogy a szemle tárgyát gondosan megvizsgáladják; b) észleleteiket látletőkben hiven és teljesen előadadják; c) véleményöket legjobb tudományuk és lelkiismeretök szerint nyilvánítadják. Működésök vezetése a vizsgáló bírót illeti, ki az általuk megoldandó

kérdéseket is kijelöli. (UR. 1864. marc. 8. 4117. sz. HI. május 18. 22985. sz. BE. 102. §.)

1. A szakértők észleletei tüstént jegyzőkönyvbe vezetendők; véleményüket azonban fontosabb ügyekben írásban később is adhatják. Id. HI. 17. §. Esküjök mintáját lsd. Ügyrendt. 181. §. az ausztriai tartományokra nézve 1868. máj. 3. törvényb. BTL. 33. sz.
2. Ha a műértők véleménye homályos, határozatlan, önmagával vagy a ténykörülmenyekkel ellenkező, azok vagy újra kihallgatandók vagy mások alkalmazandók. Ha nézeteik a vizsgált tényekre nézve lényegesen különböznek, harmadik vagy egészen más műértők alkalmazandók. (Id. HI. 21. §.) Orvosi látteletekről lsd. 578. §.
3. A műértők a szemlét a birói személyek jelenlétében teljesítik; kivén ha azok eltávozását az erkölcsi illedelem követelné, vagy a szükség észleletek, tovább tartó kísérleteket igényelnének. — Ez esetben intézkedések teendők, hogy a nyomozások hitelessége biztosítottassék.
4. Valamint a bíró a műértőkhöz, úgy ők is hozzá kérdéseket intézhetnek, az általuk határozottan kijelölendő pontokra nézve, az irományokból, vagy tanuk vallomásából felvilágosításokat követelhetnek. Id. HI. 12. §.

576. §.

Nevezetesen minden halálesetnél, melyre nézve bűntett gyanuja forog fen, birói halottszemle, azaz a hulla meg szemlélése és bonczolása, két rendszerint tisztí orvos, mérgezéseknél, azokon kívül ha lehetséges, két vegyész által eszközözendő, (UR. 1863. apr. 1. 4877. sz.) melynek teljesítésében az orvosi eljárás műtani részére nézve jelenleg is, az 1855. január 28. kiadott részletes utasítás (BTL. 28. sz.) szolgál kötelező zsinórmértékül. (UR. 1864. marc. 8. 4117. sz. HI. 1864. máj. 18. 22985. sz.)

1. A törvényszéki halottszemle fontosságára nézve már az 1829. szabályzat helyesen jegyzé meg: „Medicus forensis in pronunciando iudicio cautissime procedet; . . et oportebit eum, ne conscientiam suam gravet, prae oculis constanter habere: quod hic plurimum de puniendo cri-

mine, deque vita aut morte hominis agatur.“ HI. 1829. jan. 20. 1626. sz. és helyesen mondja Szokolay: „Igen szükséges, hogy a vizsgáló a sectionnak legalább lényeges ismeretét bírja, alkalmassá-
sul, vajjon az orvos nem hanyagol-e el valamit a boncsolásnál mi befolyással bír a halál okainak kifürkészésére.“ Büntetőjogt. 371. lap.

2. Az érintett halottszemlelői utasítás 2. §. szerint, ezen szemle minden természetlen halálesetnél teljesítendő, ha már a körülményekből bizonyossággal ki nem derül, hogy a halál véletlen vagy öngyilkosság által okoztatott; ha a hulla már eltemettetett, ismét kiásandó; 3. §. pedig egyenkint sorolja elő az eseteket, melyekben annál fogva a halottszemle szükséges. Füg. II. foly. 29. sz. 65. l. Ensel: Feny. szabályr. II. 73. 74. l.
3. A mennyiben a késedelem veszélyénél vagy más okoknál fogva, csak egy egészségügyi személy alkalmaztatott volna, azok a jegyzőkönyvben mindig különösen előadandók és igazolandók. Ut. 5. §.
4. A törvényszéki halott-szemlék és orvosi látletelek iránt terjedelmes utasítás tétetett közzé 1829. jan. 20. 1623. sz. HI. által, mely Linzbauer: Cod. san. med. III. köt. 3. sz. 241—303. l. olvasható; szigoru megtartását 1840. apr. 22. 13995. sz. HI. hagyá meg. A jelenleg kötelező utasítás az orvosi eljárás műtani részére szolgál zsinórmértékül, mintán törvénykesési intézkedései az ABP. vonatkoznak. Négy fejezetben 134. §§. áll. Lsd. Függetl. II. foly. 25. sz. 65—137. l. Ensel: Feny. Szabályr. II. 72—171. l.

577. §.

Halotti szemlénél mindenekelőtt a hulla azonos-sága kétségen kívül helyezendő; (Ut. 11. §.) külső meg-szemlélése (hullaszemle, Ut. 47—57. §.) majd belső megvizsgálása (hullanyítás, Ut. 58—97. §.) eszközlen-dő. A látletet (visum repertum) folytán szerkesztett vé-leménynek, (parere medicum) mindig az iránt kell nyi-latkoznia, mi volt a halál legközelebbi oka, és miből származott; kifejtendő továbbá, vajjon bizonyosnak vagy valószínűnek tekintendő, hogy a halál a sértésből, vagy más azt megelőzőtt vagy ahhoz járult, attól független ok következtében állott-e be? és ha az ejtett sértés, oká-

nak bizonyulna, vajjon általában, vagy a sértett sajátlagos testalkotásánál vagy véletlen külső körülményeknél fogva vált-e azzá? (Ut. 22. §.) gyermeköléseknél, különösen vajjon a gyermek élve született, életét az anyja méhén kívül folytatni képes volt-e; és e büntettnél a tüdő s légzési kísérlet megteendő. (Ut. 112. §.) Testi sértéseknél azoknak leírása után meg kell határozni, melyek magukban véve, vagy közrehatásukban föltetlenül vagy a fenforgó körülmények közt csekélyek, súlyosak, vagy életveszélyeseknek tekintetendők, mely eszközökkel és mily módon vitettek véghez; melyek azok közönséges és összerüen beállott közvetkezményei? (HI. 1803. máj. 17. 11371. sz.) Ha pedig a vádlott elme- vagy kedély kórsága, betudási képessége iránt támadna kérdés, az e tekintetben befolyással bíró tények összeállítandók, egyenként és összefüggésükben megbírálandók, és elmeháborodás esetében a betegség természete, faja és foka, nem különben befolyása a vádlott szabad cselekvőségére meghatározandó.

1. A külső szemle a hulla leírásával kezdendő. (Ut. 47. §.) Ha a holt egészen ismeretlen volna, leírása nyilvános lapokban közzé teendő. Példáját ld. L i n z b a u e r : Codex. sanit. med. V. köt: 3. oszt. 111. lap.
2. A holtat betegségében gyógyított orvosnak a szemlére való alkalmazhatását (S z l e m e n i c s : Fenyítő törv. 111. §.) az 1829. szab. 8. §. csak más orvos mellett, felvilágosítás adása végett engedi meg. Hasonlag intézkedik az ABP. 83. §. és 1835. Ut. 7. §., melyek azonban a mennyiben lehetséges, mindenkor megjelenésre felszólítandónak rendelik. — Katonai személyek esend-, pénz vagy más nyilvános örök sértő cselekvényeiről ld. 448. §. 2. 4. 594. §. 4.
3. A jegyzőkönyv alakját, szerkesztési módját terjedelmesen meghatározza az Utas. 15—18. §. Minthogy a bírósági nyomozás czélja az igazság felderítése, a törvényszéki hulla-szemléről véleményben is azt, a mi gyógytermesztettani indokokból bizonyossággal eldöntendő, attól a mi csak gyaníthatólag alathatik elő, szorosán meg kell kü-

lönböztenl. Ut. 24. §. §. Hogy a kellőleg szerkesztett látletet mindenkor az irományokhoz esatolandó, ismételve hagyták meg HI. 1726. febr. 21. 1803. máj. 17. 11371. sz. 1818. dec. 15. 34329. sz. 1840. apr. 22. 13995. sz. stb. — Lsd. Berner: Lebrb. 77. §. Jogt. Közl. 1868. 25. sz.

578. §.

Ha az orvosi vagy vegyész szakértők különböző értelemben vannak, mindegyik kellőleg indokolt véleményét köteles a bíróságnak átadni. (Ut. 19. §.) Ez esetben, ugy szintén akkor is, ha a törvényszék a fenforgó büntettek különös fontosságánál fogva, az igazság ki-nyomozása érdekében szükségesnek látná, az egyetem orvosi karának véleménye kérendő ki, mely azonban az első bírósági szakértők mellőzésével, közvetlenül nem szorgalmazható. (HI. 1829. jan. 20. 1628. sz. UR. 1863. apr. 1. 4877. sz.)

1. Az orvosi kar felszólítását az első bírósági szakértők mellőzésével, az idézett UR. azon okból tilalmazá, mivel ezen eljárás nemcsak az oly annyira kívánatos gyors bírósági működést akadályozza, hanem az orvostanári testületet, egyéb fontos teendőtől is, helyes ok nélkül elvonja. **E n s e l:** Feny. szabályr. I. 67. l. Függelék I. foly. 54. sz.
2. Az orvosi kar felülvéleményezésének példája olvasható **L i n z b a u e r:** Cod. sanit. med. III. köt. 3. oszt. 735. l.

579. §.

Okiratok, melyek valódisága kétségbe véték, szakértők által, más a vádlottal kétségtelenül származott iratokkal, egybe hasonlitandók. Közhitelpapírok hamisításánál a pénzügyminiszterium illetőleg a cs. kir. nemzeti bank, pénzhamisításnál az országos pénzverő hivatal lelete, azok valótlansága, készítés-módja és szerszámai iránt kikérendő. Mi azonban feltűnő

és minden kétség nélküli papírpénz-hamisítványoknál, melyek kiadása által, nem annyira közforgalomba tételek, mint inkább egyesek csalása szándékoltatik, az eljárás gyorsítása, és felesleges írás kerülése végett, mellőzendő. (UR. 1863. apr. 20. 4641. sz.)

1. Okiratok valódisága iránti kételyeknél, az írás azonosságának kimutatására intézkedni lehet, hogy a vádlott néhány tételt a bíróság előtt írjon le. ABP. 91. §. BE. 130. §.
2. A papír- és fémpénzbeli hamisításoknál a lelet kiadatását, maga helyén a kir. ügyészség szorgalmazza. (569. §. 5.)
4. Az ABP. 93. §. a bírósági eljárás befejezése után, ilyemü hamisítványokat és arra vonatkozó szerszámokat, anyagokat és tárgyakat a nevezett hatóságokhoz rendeli beszolgáltatni.

580. §.

Tulajdonsértéseknél a szemle által a használt erőszak és eszközök minősége, az okozott vagy szándékba vett kár nagysága, gyujtogatásoknál, különösen a gyujtás módja, helye, ideje és nagyobb kisebb veszélyessége tudandó ki. (ABP. 100. §.)

1. Gyakran a helyiségek kellőbb megismertetése végett, azok rajzát készíteni szükséges, BE. 132. §. C s a t s k ó : Ausztr. Büntetőper. 132. l. S z o k o l a y : Büntetőjgt. 373. l.
2. Azon körülmény kitudására, vajjon a tűz kívülről vagy belülről támadt, a kémények megvizsgálandók, melyek ha fejrre égtek belülről, a gyuladás ben, ha feketék maradnak a tűz rendesen kívülről támadt. Mily fontosak gyakrabban a szemlénél a lábnyomok, a hely színén talált szerszámok, kalapok, gombok stb. a mindennapi tapasztalás tanusítja. Z s o l d o s : Szolg. I. 65. §.

581. §.

A büntettre vonatkozó tárgyak, eszközök, melyek netalán a tett helyén maradtak, a vádlott és tanuk által

elismerendők, és mind azok, mik a fenforgó eset kivilágására szolgálhatnak, birói őrizet illetőleg felügyelet alá veendők és jegyzékbe foglalandók. — Az összes szemléről pontosan és részletesen szerkesztett jegyzőkönyv, a törvényszéknek teendő elővizsgálati jelentéshez csatolandó. (608. §.) Egyébiránt a birói szemle akadályozására, régibb törvényeink a nagyobb hatalmaskodás büntetését szabták. (1504. 5.)

1. A birói őrizet alá veendő tárgyak a jegyzékekkel összevágó folyó számokkal látandók el, hogy azonosságuk iránt kétség ne támadjon, megvizsgálásuk, megszemlélésök mindenkor akadály nélkül megtörténhessék. Dolgoknál, melyek természetök vagy számuknál fogva borítékok, tartályokba teendők, a tartály lepecsételendő. Hogy a tárgyak birlalója is, pecsétjét a lezárásra nyomhassa, a dolog természetéből foly, és az ABP. 102. §. szerint mindig megengedendő.
2. Az ABP. 102. §. azon rendelete, hogy megszentelt ostyák vagy isten tiszteletre szentelt dolgok külön őriztessenek, megszemlélésük az egyházi szabályok megtartásával történjék, és mihelyt visszatartóztatásuk többé nem szükséges, a helybeli lelkésznek visszaadassanak, általános zsinórmértékül ajánlandó.
3. A szakértők díjai a büntető eljárás költségeihez tartozván, azokról valamint az arra vonatkozó intézkedésekről maga helyén szólандunk. (676—78. §.)
4. Kleinschrod. Mittermaier (Archiv. d. Criminalr. V. VI. Neues Arch. d. Crim. I. köt.) és Haimerl (Magaz. X. köt.) általánosabb értekezésein kívül az orvosi szemlére nézve a törvényszéki orvostanról szóló munkák szolgálnak felvilágosításul. (29. §. 2.)

Mayer: Dissert. I. et II. de. singularib. probationis per inspect. ocular. 1770.

Gorup-Besanez: Princ. d. Rechtspflege b. d. Wahl d. Experten. Erl. 1857.

Harmadik czim.

H á z k u t a t á s.

582. §.

H á z k u t a t á s (*perscrutatio domestica*) alatt, valamely laknak bűnügyre vonatkozó bírósági motozását értjük, mely a mint több vagy egyes lakra terjed, általános és különösre (*generalis et specialis*) osztatik; czélja bűnös személyek vagy büntettre vonatkozó fontos tárgyak kézrekerítése. (1548. 50. 1659. 16. HI. 1794. marc. 21. 4052. sz.) Miután a házbéke zavarásával, az érdekelt személyek gyanuba vételével jár, csak is nyomos gyanuokok alapján, rendszerint a vizsgáló bíró, ha pedig annak területén kívül történnék, az illetékes hatóság által eszközözlendő.

1. A házkutatás fogalma nemcsak szorosan vett lakások, hanem más helyiségek, pinczék, kertek, fészerekre, hajókra terjed. Az újabb törvényhozások és a BE. a házkutatásra nézve különbséget tesznek, a közönségnek mindig nyitva álló, (vendégfogadók, csapszékek, csárdák) és más magánházak közt, ez utóbbiakra a kutatást szorosabb határok közé szorítván. BE. 133—36. §.
2. A házkutatásról helyesen mondja *Mittermaier*: „Diese Untersuchungshandlung... ist immer ein ausserordentliches und nicht zu begünstigendes Mittel.“ *Strafv. I.* 65-dik §. — Szüksége büntetőügyekben félreismerhetlen, ez még *Brittauiában* is, hol: „A man's house is his castle“ elvet vallják, súlyosabb esetekben annak helyt engednek. Az újabb törvényhozási intézkedésekről lsd. *Schletter*; *Lehre v. d. Haussuchung. Annal.* 37. köt. 101. l.
3. Az ABP. 105. §. és 1862. oct. 27. törv. szerint (BTL. 88. sz.) a házkutatás rendszerint csak a vizsgáló bíró indokolt parancsára történhetik, mely az érdeklletnek egyidejűleg, vagy a legközelebbi 24 óra alatt kézbesítendő; ha azonban a késedelem veszélylyel járna, azt más járásbíróságok, biztossági hivatalnokok és községi előjárók írásban elrendelhetik; sőt ha valaki ellen elővezetési vagy elfogatási parancs

kiadatott, a vádlott tetten kapatik, vagy folytonosan üzőbe vétetik, büntett vagy vétségéből eredt tárgyak birtokában találtatik, a csend-örök és egyéb biztossági közegek is teljesithetik, de mind arról, mind az eredmény nélkül maradt kutatásokról, az illetőnek kívánságára írásbeli elismerés adandó.

4. Az 1867. dec. 21. alaptörvény, a házbéke sérthetlenségéről szóló 1862. oct. 27. törvényt az állami alaptörvények alkotó részének nyilvánítja. — Rendkívüli körülmények közt azonban, ugymint háboru vagy belső nyugtalanságok, felségárulási, az alkotmányt vagy személyes szabadságot veszélyeztető merényletek esetében, — a felelős kormány e törvény felfüggesztésére fel von hatalmazva és akkor a felségárulás, felségsértés és csász. ház tagjai sértése, közcsendháborítás, zendülés és lázadás, nyilvános erőszakoskodás első, másod, harmadik, negyedik, ötödik, hatodik, hetedik, nyolczadik, kilenczedik, (346. §. 1.) gyilkosság, verekedés közti emberölés s súlyos testi sértés, gyújtogatás, rablás, büntettek elősegelése, és némely a közintézkedések ellen irányzott vétségek és kihágások eseteiben (ABT. 278—310. 312—330, 478—484. §. 1862. decz. 17. törv. BTL. 1863. 8. sz. 1852. oct. 24. fegyverpatens BTL. 223. sz.) a biztonsági hatóságok által házkutatások bírói parancs nélkül is tarthatók. Törv. 1869. máj. 5. BTL. 66. sz.
5. A BE. a házkutatást a vizsgáló bírák által, megyékben a helybeli előjáróság, kerületek városokban a képviselő testület tagjai jelenlétében teljesítendőnek, és jegyzőkönyvileg indokolandónak rendeli. BA. 133—140. §.
6. Rendészeti óvó szabályként rendeli az 1794. idéz. HI. 16. és 35. p., hogy a helybeli előjáróság kereset nélküli gyanus személyek, a megyei kerülők pedig a juhászok, bojtárok, lakhelyeit, gyakrabban és váratlan motozzák meg. (O s z w a l d t: Gyűjt. 23. 32. l.) Egyébiránt házkutatásokat kevésbbé fontos esetekben, a megyei közbátorsági csapat főbb vagy altisztjei is, szolgabírói írott meghagyás mellett teljesithetnek; ilyen meghagyás mintáját közli: Z s o l d o s: Szolgab. hiv. I. köt. Iromány péld. LXIII. sz.

583. §.

A házkutatás, hogy célját érje, váratlanul, de mindig kellő kimélettel, minden szükségtelen háborítás elkerülésével, az erkölcsiség és illedelem szabályai szorgos megtartásával, rendszerint nappal, a vádlott vagy lakbirlalónak, ha azok távol lennének, családbeliök vagy

szomszédjuk jelenlétében eszközlendő. Az előkerült gyanus tárgyak birói őrizet vagy felügyelet alá veendők, a házkutatás folyamáról pedig, az irományokhoz csatolandó jegyzőkönyv szerkesztendő. (ABP. 107. BE. 139. 140. §.)

1. Hogy a birónak figyelmét arra kell fordítania, hogy semminemű tárgyak el ne rejtessenek, gyanus tárgyak felfedezésénél tartásuk helyére, az érdeklettek önviselésére ügyelnie, a házkutatás céljából foly. *S z l e m e n i c s*: Fenyítő törv. 112. §.
2. Az éjjeli kntatást az ABP. 107. §. csak igen sürgős esetekben engedi meg. Hasonlag intézkedik a badeni bp. 120. §. A portugall bp. 61. §. egyáltalán tiltja, míg a francia jog azon esetre szorítja, ha a kutatás nappal kezdetett, vagy az érdekllett fél megegyezését jelenti. *M i t t e r m a i e r*: Straßverf. I. 65. §.

584. §.

A házkutatás a büntettek minőségéhez képest irományok, levelek vizsgálatára és birói letartóztatására is terjedhet, mi azonban ezen vizsgálati eszköz súlyánál, csak alapos gyanuokoknál fogva foganatosítandó, midőn abból az ügyre nézve fontos felvilágosítások várhatók. Bukások eseteiben a bukottnak lefoglalt kereskedési könyveit és levelezéseit a bíróság maga, vagy meg-hagyásából a perügyelő s illető kereskedő testület, ha kivantatnék, az érdekllett személyes jelenlétében vizsgálja meg. (1844. 7. §. 5.)

1. Az ABP. 108. §. mennyiben lehetséges az érdekllett személynek és két bírósági tanunak jelenlétét, a BE. 142. §. az iratok pecséték általi lezárását és jegyzőkönyvhöz csatolását rendeli.
2. Az 1867. decz. 21. ausztriai alaptörvény 10. §. a levelek letartóztatását felbontását a törvényes házkutatás, vagy elfogatás esetein kívül csak háboruban vagy birói parancs alapján, a fenálló törvények szerint engedi meg. — A fenebb érintett 1869. törvény (582. §. 4.) az alaptörvények felfüggesztése esetében a levelek letartóztatását és felbontását

birói parancs nélkül, a házkutatás és elfogatás esetein kívül is megengedi: Törv. 1869. május 5. BTL. 66. sz.

3. „Die Beschlagnahme der Papiere... ist eine Art Haussuchung, aber eine besonders drückende, da sie leicht missbraucht werden kann.“
Mittermaier: Strafverf. I. 66. §.

585. §.

A levelek felbontása, rendszerint nem helyes-
selhető, mennyiben azonban elfogott vagy letartóztatni
rendelt vádlott által, vagy ahhoz irvák, lefoglalhatók;
és ha a körülményeknél fogva alaposan következtethet-
ni, hogy a bűnügyre vonatkozó bizonyítékot tartalmaz-
nak, a vizsgáló bíró által felbonthatók.

1. Az érintett korlátok közt, a levélfelbontást a vizsgálat meghiusításának veszélye, a büntettek felderítésének szüksége, a köz- és magánbátor-
ság érdeke egyaránt igazolják. Egyébiránt, az illetéktelen és jogta-
lau levélfelbontás mint magánvétség, száz forintnyi bírság alá esik
1723. 59.
2. Az ABP. szerint, midőn a különös vizsgálat valamely személy ellen
már megindított, az elfogatott, vagy ellene elővezetési, elfogatási
parancs kibocsáttatott, a neki szóló vagy általa másokhoz írt levelek
a vizsgáló és helyét pótló járásbíró által lefoglalhatók. A pósthiva-
talok is kötelesek az államügyész felszólítására, az ilyen leveleket
visszatartani, de ha a vizsgáló bíró részéről, három nap alatt intéz-
kedés nem történnék, elküldésüket továbbra nem akadályozhatják.
A levelek lefoglalása a vádlottnak vagy hozzátartozóinak tudtul
adandó. Azok felbontását csak a vizsgáló bíró a pecsétek épentartá-
sával eszközölheti, ha tartalmuk közléséből a vizsgálatra kártékony
befolyást nem várhatni, az érdekléttel közlendők, s a körülmények-
hez képest az írónak visszaküldendők, vagy az a lefoglalásról tudó-
sitandó. Levelek, melyek felbontása szükségesnek nem találtatik,
haladék nélkül az illetőknek vagy a póstának kiadandók. ABP. 110-
111. §.
3. Még inkább korlátozza a birói cselekvényt a BE. mely a levelek lefo-
galását és elolvasását a vizsgáló bírónak azokra nézve megengedi, kik
letartóztatva vannak, vagy kik ellen már elzárási parancs kiada-
tott; a midőn a pósthivatalt is a levelek kiadására felszólíthatja, ki-
véve ha az elzárás csak az összebeszélés veszedelme miatt rendelté-

tett el. A lefoglalt levelek tartalma, ha a vizsgálatra károsan nem hathat, az illetőkkel közlendő; midőn a vádlott elzárására okok léteznek, de az elzárási rendelet még nem adatott ki, vagy az csak az összeszólalkozás megakadályozása végett történt, a levelek lefoglalhatók ugyan, de a vádlott és megbízottja hozzájárulása nélkül fel nem bonthatók. Egyáltalán a levelek és irományok kutatása, a magánítékok legnagyobb kiméltével, csak a fenforgó vádra nézve nyomattékkal bírókra szoritandó. BE. 143—150. §.

4. I h r i n g h : De perquis. domest. Marb. 1695,
O h l e n r o t h : Von der Haussuchung. Wittemb. 1759.
P f a n n e n b e r g : Dissert. de perquis. domest. Lips. 1812.

Negyedik czim.

T a n u k k i h a l l g a t á s a.

586. §.

A bűnvizsgálat főeszközei közé tartozik a tanuk kikallgatása. Tanuk pedig szorosabb értelemben személyek, kik a bűnügyre vonatkozó, általuk észlelt tények és körülményekről bíróságilag vallomást tesznek. Minél fogva a büntető eljárás czélját tekintve tanukként mindazok kihallgatandók, kik a kérdésben forgó ügyről tudomással birnak; annak akár tárgyi akár alanyi tényálladéka felvilágosításához járulhatnak.

1. T á g a s b értelemben tanuk mindazok, kik valamely tény iránti tudomásukat, vagy annak hiányát bíróságilag kijelentik; de csak az előbbiektől szolgáltatván bizonyyságot, neveztetnek tanuknak szoros értelemben. B a u e r : Strafp. 141. §.
2. A tanuvallomások bizonyító erejéről, és arra vonatkozó kellékeiről a bizonyítási tanban szólunk. (635—640. §.)

587. §.

A tanuvallás az igazságszolgáltatás mellözhetetlen kelléke levén, birói felszólítás folytán arra min-

denki köteleztetik, ki külön jogczimnél fogva felmentve nincs. Kik eme kötelezettségöknek megfelelni vonakodnának, törvényeink szerint (HK. II. 28. 1563. 81. 1635. 49.) arra mindannyiszor hatvannégy forintot tevő tizenhat nehéz gira fizetése, vagy arányos szabadságbüntetések által, minden jogorvoslat mellőzésével (nullis iuridicis remediis admissis 1635. 49.) szorítandók; sőt sürgős esetekben a bíróság elébe is vezethetők. (MR. 1867. sept. 18. TRT. I. 167. sz.)

1. A törvény rendelete, hogy a birság fele a bírót, másik fele a panaszos félt illesse (pro exponents cedere debente) leginkább magánkeresetknél alkalmazható. Az 1563. 81. cz. szavai: „Capiatur et luat in corpore“ jelenleg szabadság büntetésre magyarázhatók; egyébiránt ez ügyben is Z s o l d o s : „Határozottan rendelő újabb és korszerű szabályt“ kívánatosnak állit. Szolgab. hivat. I. 68. §. A tanuzás általános kötelezettségét, vonatkozással a sajtóügyekre, még az országgyűlés tagjaira nézve is határozottan kimondotta 1867. sept. 18. MR. TRT. I. 167. sz. alatt. Polgári ügyekben a pénzbírság 10—300 frtig terjed. 1868. 54. §. 206.
2. Az ABP. szerint az idézésre meg nem jelent tanu ufolag azzal idézendő, hogy meg nem jelenése esetében pénzbírsággal és elővezetési parancssal arra fogna szorittatni; ha mentségi okok nélkül mégis kimaradna, a bíró köteles a pénzbírságot kiszabni, az elővezetési parancsot kiadni; sőt sürgős esetekben az utóbbit már az első meg nem jelenés után is kibocsáthatja; ha pedig megjelenvén, vallani vonakodnék, arra arányos pénz- vagy fogságbüntetéssel szorittathatik. ABP. 118. 119. §.
3. A BE. szerint a meg nem jelent tanu 15 forintnyi bírságra vagy három napi fogságra ítélendő: sürgős esetekben előállítási parancs adandó ki; a ki törvényes ok nélkül vallani nem akar, 50 forintnyi bírság, vagy tíz napi fogságra ítélhető. BE. 154. 154. §.

588. §.

Kivétetnek a tanuskodás köteleossége alul viszonyuk bensőségénél fogva a vádlott házastársa, felés lemenő ágbeli, és másodizigleni oldalágu rokonai és sógorai; (HK. I. 52. 1729. 26.) a hallgatagság köteles-

ségénél fogva tekintettel a kánoni jog szabályaira, a gyontatók, és büntető ügyekben általában a katolikus egyháziak. (HI. 1790. apr. 20. 13024. sz.)

1. A rokonok és sógorok iránt határozott törvényeink nem létezték, a törvényhasonlatosság és gyakorlat szolgálnak zsinórmértékül; habár az írók az oldalágu rokonokra nézve egyet nem értenek és míg Kelemen, Szlemenics a másod ízet, Bodo, Frank a negyediket (Iurispr. crim. 22. I.) Zsoldos a harmadikat említi. Szolgab. hiv. I. 68. 8. Polgári jogügyekre nézve lsd. 1868. 54. §. 192. 193. 207.
2. A gyónási titoktartás kötelessége a kath. papnál feltétlen és általános; a súlyosabb bűnesetekbeni tanuzás a kánonok szerint szabálytalanságot (irregularitas ex defectu perfectae lenitatis) szül. Tekintettel arra ö felsége 1790. apr. 20. 13024. sz. HI. szerint, azou 1787. márcz. I. kelt intézkedést, hogy a papok az állam elleni büntetteseket (criminis status reos) feljelenteni, továbbá, hogy bűnügyekben is a bíróság előtt taruszkodni tartozzanak, megszüntnek nyilvánította, (pro non emanatis habeantur) Lsd. Konek: Egyházi Jogtan. 158. 524. 525. I. K a s s i c s : Enchirid. III. 181. I. Hogy más vallásu lelkeseknek is, az egyházi titoktartás pecsétje alatt közlöttek tekintetbe veendők, a vallási intézmények természetéből foly.
3. Azon személyektől, kik tanuszkodni nem kötelesek különböznek a képtelen (inhalibes) ét gyanus tanuk, (suspecti) kikiről alantabb szolándunk. (636—7. §§.) A líró az elővizsgálathan kihallgathatja ugyan hitletétel nélkül, és arról a törvényszéknek jelentést tesz, mely tanuságok bizonyító erejét a megérintendő elvek szerint (640. §.) veszi tekintetbe. Z s o l d o s : Szolg. hiv. I. 58. §.
4. Az ABP. vallomásauk joghatálytalansága mellett tanukkép kihallgattatni tiltja : a) az egyházi személyeket arról, mi a gyónás vagy különben az egyházi hivatali hallgatagság pecsétje alatt velök közöltetett, b) az álladalmi hivatalnokokat a hivatali titkokra nézve, ha eljárásauk által fel nem mentvék. — Nem kötelesek tanuszkodásra a) a vádlott fel és lemenő ágbeli rokonai és sógorai, házastársai, testvérei és azok házastársai ; nagybátyái, nagynénjei, unokaöcscei és hugai, örökbe fogadó és tápszülei illetőleg gyermekei, gyámjai és gyámgyermekei, b) a védők arra nézve, mi reájuk e minőségben bizatott. Ezen személyek ebbeli joguk iránt felvilágosítandók és ha önkényt tanuságot tennének is, esküre vagy szembesítésre nem kötelezhetők, kivévn, ha ez utóbbit a vádlott maga kívánná. ABP. 112. 113. 133. 183. §.
5. A BE. szerint tanuságot nem tehetnek a) papok a titoktartás szentsége alatt reájok bizott tárgya kra nézve, b) bírák, mennyiben hivatalos

hallgatási kötelességüket megszegnék, c) ügyvédek arra nézve, miről a vádlott által tisztjuk teljesítése közben értesítették. Akaratjuk ellen ki nem hallgattathatnak a §. szövegében említett rokonsági és sógorsági viszonyban levők, a gyámszülők és gyermekek; szentesítésük és esküdtételükre nézve a BE. az ABP. intézkedéseivel egybehangzik. BE. 158. 129. §.

589. §.

A tanuk elővizsgálati kihallgatása, (előző, mellékes) mely utóbb a törvényszék előtt hitelesítetik, (hitelesítés, authenticatio) rendszerint a vizsgálati bíró, más hatóság területén, megkeresése folytán, az által teljesítettik. Netalán eredhető zavarok elhárítása végett, a közhivatalok s biztossági hatóságoknál alkalmazott alárendelt tisztviselők és szolgák, vám, pénztáriadó, államtávirati, posta- és bányahivatalok, állam- és magánvasutak, gőzhajók tisztviselői és szolgálai, a pénzügyi őrség egyénei megidéztetése bűnügyekben, ha a késedelmezés veszélylyel nem jár, közvetlen előjáróik által eszközözendő, ez utóbbi esetben pedig azok arról egyidejűleg értesítendőek. (UR. 1863. marc. 30. 4522. sz. 1865. aug. 17. 12107. sz.) A katonai hatóság alatt álló tanuk rendszerint az által hallgatandók ki. Az országos fegyintézeti foglyok kihallgatásuk végett szükségelt kiszolgáltatására az igazságügyi miniszterium, a társországekban az országos kormány előleges engedélye kérendő ki. (HI. 1861. decz. 30. 55691. sz.)

1. A császári ház tagjai mint tanuk, Bécsben a cs. kir. főudvarnagy, Bécsen kívül tartózkodási helyük törvényszékének elnöke által hallgatandók ki. ABP. 115. sz.
2. Az ABP. szerint betegek lakásukban, tanuk, kiknek tartózkodási helyük a vizsgálati bíróság székhelyétől két mértföldnél távolabb esik, rendszerint az illető járásbíróság által, hallgattatnak ki; szükség esetében személyes jelenlétre is idéztethetnek, ha ez nagy nehézségek, költségekkel járna. kihallgatásukat a vizsgáló, illető bíróságuk

tudósítása mellett, lakhelyükön eszközölheti. Külföldön létező tanuk saját bírójuk által hallgattatnak ki, ha személyes megjelenésük szükséges, az a körülményekhez képest az igazságügyi ministerium által kieszközleendő. ABP. 114. 115. 116. §.

3. Ha a vizsgálat helyén katonai bíróság nem léteznék, a bíró a katonai tanuk idézését közvetlen előjárójuk útján, kihallgatásukat pedig kirendelt tiszt jelenlétében eszközli. A végtárgyalásra tisztek és valóságos szolgálatban levő katonák nem idézendők, vallomásaik felolvasásával meg kell elégedni; ha mindazáltal vallomásaik elhátározó fontosságúak volnának, megjelenésük az illető törvényszéki urnál szorgalmazandó, és a legénység őrmestertől lefelé tiszt által kísértetik. A csendőrség, katonai rendőrség tagjai őrmestertől lefelé, a polgári tanukkal egyenlőknek tekintetnek; tisztjeikre nézve azonban az általános szabályok állanak; míg a katonai hatóság alatt álló egyéb személyek, a végtárgyalásnál a polgári rendűekkel egyenlőknek tekintendők. ABP. 120. 121. §.
4. A fenebb érintett hivatalnokok és szolgák idézéséről hasonló intézkedéseket tartalmaz az ABP. 117. §. MR. 1860. márcz. 18. BTL. 70. sz.
5. A BE. szerint a törvényhatóság területén kívül lakó tanuk az illető hatóság törvényszéki elnöke, külföldön a kir. helytartótanács útján idézendők. BE. 157. sz.

590. §.

A tanuvallatás módját tekintve a tanuk, miután az eskü szentségére, a hamis eskü következményeire figyelmeztetve lönek, törvényes akadály nemlétében feleskettettek, (588. §. 3.) hogy a fenforgó ügyre nézve kedvezés, gyűlölség, félelem nélkül, a tiszta igazságot vallani fogják; újabb gyakorlatunk szerint, mindazáltal feleskedtetésük rendszerint csak a hitelesítéskor szokott történi. Azután azokhoz egyenként először: a) személyes viszonyaikra vonatkozó, hitelességük megítélésére szükséges általános kérdések, úgymint nevök koruk, vallásuk, állapotuk, lakhelyük, stb. iránt, majd b) az ügy érdemére nézve, annak velejéből (ex visceribus causae) meritett, a körülményekhez képest szükség-

kép változó különös kérdések intéztetnek. Ha a bíró a tanu nyelvét nem értené, a kihallgatásra előlege- sen megeskettetendő tolmács alkalmazandó. Ha a tanu si- ket, de olvasni tud, a kérdések írásban adatnak eléje, ha néma, de írni, olvasni tud, a kérdés írásban adandó, hogy arra hason módon feleljen; ha kihallgatása ezen módon nem lehetséges, az jelbeszédjében jártas, feleske- tendő személyek közbenjöttével történik. (ABP. 123. 124. BE. 176. 227. 228. §)

1. Mig törvényszéki gyakorlatunk és a BE. szerint a tanuk vallatásuk előtt eskettetnek meg, az ABP. (porosz, württembergi bt. stb.) vallo- más utáni megesketésöket rendeli; a német közös jog (c. 9. C. de test, c. 17. 51. X. de test.) és az újabb törvényhozások e tekintetben szét- ágaznak; többségök (a francia, bajor, badeni, hannoverai, hassiai, braunschweigi, nassauai stb.) a megelőző felesketést fogadta el, mi- után a tanu, vallomása fontosságára figyelmeztetve, az által leghatá- lyosabban az igazmondásra szorittatik. Az ellenkező vélemény mel- lett harczol, hogy a tanu tulzó, ellenmondó, bizonytalan állításait a felesketés előtt, hamis eskü veszélye nélkül visszavonhatja, sőt meny- nyiben vallomásából gyanus volta, hiányos tudomása, vagy vallomása jelentéktelensége kitűnnék, az eskü végkép el mellőzethetik. Hoff- ter: Lehrb. 629. §. Mittermaier: Strafverf. 133. §. Bauer: Strafr. 146. §. Hye: Grundsätze 196—198. l.
2. A tanuk elővizsgálati megesketését követte azoknak törvényszéki es- kütétele, hitelesítése, melynél a büntelen visszavonásnak még helye van. (374. §. 9.) Ezen gyakorlatunkkal megegyeznek a BE. 164. 315. §. az angol, francia, bajor, württembergi, hassiai, nassauai, braun- schweigi stb. törvényhozások; mig mások azt csak egyszer és pedig az elővizsgálatnál (ABP. badeni, porosz bp.) vagy a főtárgyalásnál (thüringi, 1850. évi ABP. hessen-casseli, waadti németalföldi stb.) rendelik. A kettős megesketés ellen harczoló okokat lsd. Hye: Grunds. 193—196. l. Hogy legújabbban nálunk is, a felesketés csak a hitelesítéskor történik, már megérintettük. Törvénysz. Csarn. 1865. 38. sz.
3. A tanuk előbbi eskümintáját a Törvénytárhoz csatolt toldalékban, a mostanit az Ügyrendtartás 181. §. olvashatni. Hogy a katho- likus papok lelkiismeretők tisztaságára hivatkoznak, már fenebb érintettük. (374. §. 2) Kálmánnak a tanuk előző gyónását rendelő törvényét (I. 28.) a gyakorlat megszüntette. A zsidók előbbi eskü-

mintáját közli a Hk. III. 36. A tanuzás általános kötelezettségét, vonatkozással a sajtóügyekre, még az országgyűlés tagjaira nézve is határozottan kimondotta, 1867. sept. 18. MR. TRT. I. 167. sz. alatt Az ABP. 141. §. az esketés módjára nézve fentartotta a hitvallás különbsége szerint megállapított alakszerűségeket de általános eskü mintát szabott az 1868. maj. 3. törv. BTL. 33. sz.

4. Hogy a tanuknak kihallgatásukkor az igazság előadására képes testi és kedélyállapotban kell lenniök, a dolog természetéből folyik, és az ABP. 112. §. nyíltan rendeli. Azon személyekről, melyek megesketését az ABP. tilalmazza, alantabb a bizonyítási tanban szólandunk. (637. §. 2.)
5. Az általános kérdésekhez tartoznak egyáltalán mindazok, melyek a tanu személyes és a vádlott iránti viszonyaira vonatkoznak. Azon kérdés, vajjon a tanu már megvolt-e büntetve? nem mindig, de némelykor szükséges; az 1813-dik bajor rendelet azt általában megtiltja. Mittermaier: Strafverf. 96. §. Kittka: Beweis. 107. I.

591. §.

A különös kérdésekben a tanu a kérdéses tett körülményes összefüggő előadására felszólítandó, a valóságában előforduló hézagok kiegészítésére, homályosságok, ellenmondások elhárítására, nevezetesen pedig tudomása alapjának előadására utasítandó. A kérdéseknek kimerítő, rövid, világosaknak kell lenni, csak egy-egy körülményt tartalmazni, egyaránt a vádlott bűnössége mint ártatlansága felderítésére irányulni. Mellőzendők a kelepczés (fogásos) és lehetőleg az utmutató (felelet-sugalló) azaz oly kérdések (quaestiones captiosae, suggestivae), melyek a tanunak csak feleletei által megállapítandó körülményeket foglalnak magukban; (HI. 1793. sept. 20. 22507. sz.) kivéven ha a tanu már tudva lévő bizonyos körülményt megemlíteni egyáltalában nem akarna. Midőn személyek vagy tárgyak elismerése (recognitio) szükséges, a tanu előlege-

sen azoknak pontos leírására, megkülönböztető jeleik előadására szolítandó fel.

1. A legcélszerűbb átmenetet az általános kérdésektől a különösökre az képezi, vajjon a tanu tudja-e idézése kihallgatásának okát? Kérdésekre, melyek az ügyre nem vonatkoznak, melyek saját vagy hozzátartozói szégyenére vannak, a tanuk felelni nem tartoznak. *M i t t e r m a i e r*: Strafv. I. 96. §. — 1868. 54. §. 207.
2. Ravasz kelepkezés kérdések azok, melyek a kérdezettet oly feleletre bírhatják, melyben akaratja ellen, valamely kétséges körülményt közvetve igaznak elismerni látszik, p. o. ha az emberölés tettét állítása szerint nem látott tanutól kérdeztetnék, vajjon azt doronggal vagy kapával véghezvittnek tartja, vagy nem ebéd táján történt-e? — *U t m u t a t ó* kérdések (vajjon nem Péter vagy Pál követte-e el a bűnt, nem volt-e teljesen részeg, vajjon nem ingereltetett-e tetteire?) rendszerint, főleg tanuknál kerülendők, de némelykor, mint megérintők, mellőzhetetlenekké válnak. Helyesen mondja *J a g e m a n n*: „Die Scheu vor Suggestivfragen ist in unsern Strafprocessordnungen, um so auffallender, als dieselben Confrontationen also Suggestionen der energischsten Art in vollem Umfange zulassen.“ *J a g e m a n n*: Criminallexic. 602. 1.
3. Ha elismerésnél csalódás vagy tévedéstől tarthatni, a vizsgáló bíró a megismerendő személylyel vagy dologgal, más ahhoz főismertető jeleiben hasonló személyek vagy dolgokat is állithat a tanu elé, hogy azokból jelölje ki az illetőket. ABP. 123. §, BE. 170. §.

592. §.

A károsodott fél, vagy törvényes képviselője a vizsgáló bíró által a kár nagysága és elkövetésének módja iránt, és pedig hit alatt kihallgatandó. Ha pedig az iránt kellő felvilágosítást nem adhatna, vagy a tett nyomozásokból alaposan következtethetni, hogy kárát fölötte magasra tartja, az szakértők által is meghatározathatik. (ABP. 127. BE. 178. §.)

1. „Igy uradalmi tiszt, mondja *Z s o l d o s*, uraságának ellopott marháit méltán megbecsülheti hit alatt is.“ (Szolgab. hlv. I. 71. §.) Ugyanaz áll rendszerint szülők, házastársakról stb. A kár elővizsgálati kipuhatólása célszerűségéről lsd. *Z s o l d o s*: id. helyét.

2. A kárvallottak megeskütésére nézve a kir. táblán 1861. oct. 29. 877. sz. Rehovies József és társai bűnperében ítéltetett: „A megyei törvényszéknek ítélete... azon figyelmeztetéssel hagyatik helyben, miszerint azon mulasztás, hogy kárvallottak a kárra nézve hit alatt ki nem hallgattattak, a végrehajtás alkalmával pótlóttassék.” Törvénysz. Csarn. 1862. 7. sz.

593. §.

A tanuk vallomásai, előttük világosan felolvasandók, netalán ez alkalommal tett észrevételeik, pótlásaik igazításaik beiktatandók; és a jegyzőkönyvben hitelességek megítélésére, nyomatékkal bíró önviselőtök is megemlítendő. (ABP. 130. §. BE. 177. §)

1. Az ABP. 130. §. a jegyzőkönyvnek a kihallgatott tanu által aláírását és ha írni nem tud, legalább egy tanu által (Cs. rend. 1858. máj. 3. BTL. 68. sz.) megerősített keresztvonását rendeli, mi ujabbán nálunk is több bíróság által szokásba vétetett.
2. Az önviselőről szóló feljegyzések (Gebärdenprotokoll) a nyomozó eljárásnak, melynél fogva az ítélő bíró sem a vádlottal sem a tanukkal közvetlenül nem érintkezett, kifolyásai, nálunk is, habár a bekövetkezendő törvényszéki hitelesítésnél fogva (611. §.) kevésbbé szükségesegek, gyakorlatban vannak és Szlemenicsként: „Figyelmezni kell a vallató bírónak a tanu megilletődésének vallásközben szembetűnő jeleire t. i. elpirulására, meghalványodására, akadozására, állhatatosságára vagy megzavarodására avagy csintalanságára is, és mind ezeket jegyzőkönyvébe hiven beiktatni, hogy a törvényszék is tekintetbe véve, annál biztosabbau meghatározhassa, mennyire hitelre legyen mindegyik tanu érdemes.” Fenyítő törv. 114. §. Hogy a közvetlenség hatását, nem igen pótolhatják, világos, és jól mondja Mittermaier: „Die Benützung dieser Aufzeichnungen bei der Urtheilsfällung muss mit grosser Vorsicht geschehen, weil die Beobachtungen des wahren Seelenzustandes einer Person immer schwierig und Verwechslung leicht möglich ist, und die Angabe des Untersuchungsrichters nicht selten auf subjective Ansicht sich stützen wird.” Strafv. 106. §.
3. Tiszti tanuvallatás példáját ld. Zsoldos: Szolgab. hiv. I. köt. Törvényk. Irományk. LXVI. Bausnern: Bűnvádi eljárás. III. 125 — 157. l.

4. *Farinacii: De testib.* Osnab. 1677.
Willenberg: De compuls. testimonium ad dicend. testim. Gedan 1724.
Märtens: Spec. inaug. de testim. in causis criminal. Gandae. 1825.
Strzelbicki: De probat. per testes in causa civ. et crim. Cracov. 1838.
Müller: Würdigung d. Zeugen aussagen in Civil u. Criminalverf. Trier. 1842.
Abegg: Üb. d. Zeitpunkt d. Vereidigung d. Zeugen im strafv. Verfahren. Leipz. 1864.
5. *Tschaugó: munkáján kívül* (31. §.)
Stryck: De iure suggest. Francf. 1690.
Coccej: De suggest. eorumque iure. Francf. 1690.
Gölling: Jurist. Abhandl. von d. Suggestivfragen. München. 1797.
Grattenauer: Üb. d. Begriff. v. Suggestivfragen. Berl. 1803.
Preu: Nonnulla Capita de suggest. Alt. 1803.
Forst: Üb. Suggestionen. Landsh. 1810.
Stecker: Üb. captiose Fragen. Landsh. Münch. 1815.
Günther: Comment. d. suggestionibus in indicio crim. spec. I. II. Lihs. 1855.

Ötödik czim.

Vádlot kihallgatása.

594. §.

A nyomozás folytán a büntettről gyanussá vált személy, a vizsgáló bíró elé idézendő, és általa a tett s körülményeiről kihallgatandó. Ezen szabad vallatás vagy vallomásra, (önkéntes nyilatkozat, examen benevolum, *fassio benevola*) mint hazai gyakorlatunk szerint neveztetik, mindenki megjelenni köteleztetik, ellenkező esetben bíróilag arra szoríttathatik. Az országgyűlés ugyszintén a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság tagjainak vizsgálására, az országgyűlés illetőleg ennek együtt nem léte esetében az országos bi-

zottságnak engedélye szükségeltetik. (1867. 12. §. 47. MR. 1867. sept. 18. TRT. I. 167. sz. Képviselői ház határozata 1863. febr. 4. 91. ülés.) Hivatalnokok és a közvállalatoknál alkalmazott fennebb elősorolt egyének tanu-idézésénél, (589. §.) az előjáróságuk tudósítása iránti szabályok, ez esetben is megtartandók. (UR. 1863. marc. 30. 4522. sz.) Szabadságos vagy tartalékos katonára ellen megindított vizsgálatról, azon hadfőparancsnokság értesítendő, melynek kerületében a vizsgálat alatt álló lakik. (MR. 1867. sept. 6. sept. 14. TRT. I. 144. 160. sz.)

1. A szabad vallomást utóbb annak törvényezéki hitelesítése követi. (611 — 612. §.) Mind kettejétől különbözik a netalán letartóztatott és vizsgálati fogságba küldött vádlottnak beérkezése alkalmával történt előleges kikérdezése, személyes viszonyai és elfogatásának oka, körülményei iránt. Szle m e n i c s : Feny. törv. 113. §.
2. A közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjaira nézve az 1868. 12. §. 47. akként intézkedik : „A bizottságok tagjai a jelen határozat szerint közöskül kijelölt ügyeknek tárgyalás közben tett nyilatkozataikért feleletre soha nem vonathatnak : sőt megbízatásuk megszűntéig se oly kereset miatt, a tetten érés esetét kivéve, az illető országgyűlésnek, ennek együtt nem léte esetében pedig azon bizottságnak, melynek tagjai előleges jóváhagyása nélkül, se le nem tartoztathatnak se kereset alá nem vétethetnek. Tagjai tetten érés esetében történt letartóztatásának folytathatása, vagy megszüntetése iránt, az illető országgyűlés együtt nem létében hasonlóképen maga az illető bizottság rendelkezik. Összehangzik az ausztriai törv. 1867. decz. 21. BTL. 141. 146. sz.
3. A remes ember elleni vizsgálat megkezdésére rendszerint közgyűlés; vagy törvényszéki határozat szükségeltetett, míg nemnemeseknél a felmerült gyannokok alapján, a bíró azt mindjárt megkezdhetette. Nemes vádlottat a gyakorlat szerint vallatni (benevolizálni) szabad nem lévén, vallomása önkénytes nyilatkozatnak (declaratio spontanea) neveztetett; mely a szabad vallomástól csak alakjára és pedig annyiban különbözött, hogy nem kérdés- és feleletekben, hanem a szolgabíró és esküdt előtt tett előterjesztésről szóló bizonyítvány alakjában szerkesztetett. Az ITS. II. 3. §. az eljárás tekintetében fennállott különbségeket megszüntetvén, a nemnemeseket a nemesek-

hez emelte ugyan (565. §.), de a gyakorlat ezen elvet a lényegesebb formaszerűségekre magyarázván, sem a vádlott elővizsgálati kihallgatására törvényszéki határozatot nem kíván, sem az önkénytes nyilatkozat alakját nem tartá meg. **Z s o l d o s :** Szolg. hiv. I. 67. §. **E n s e l :** Pestmegyei fenyítő szab. 1863. Sürgöny 260. sz.

4. Az elővizsgálati idézés írásban, vagy a körülményekhez képest élő szóval is történhetik. A megjelenési kötelelességre nézve helyesen mondá már előbbi viszonyainkra vonatkozólag **Z s o l d o s :** „Mindenki, — nemes úgy mint nemtelen, — tartozik a nyomozó bíróság ilyes meghívásának halasztás nélkül engedelmeskedni; mit ha nem tenne, a nemnemest a szolgabíró azonnal maga elébe menettetheti; sőt a nemes is ilyenlél magát nyilvánóságos gyanuba ejtven, (manifesta suspicio) a törvények által kiszabott esetekben a környűálláshoz képest be is fogattathatik.“ Szolg. hiv. I. 66. §.
5. Az ABP. 150. 151. és BE. 181. §. szerint, ha az idézett meg nem jelenik, a nélkül, hogy mentségi okot jelentene be, elővezetési (előállítási) parancs adathatik ki, sőt törvényesen meghatározott esetekben azt a vizsgáló bíró megelőző idézés nélkül is teheti, és a vádlott letartóztatása iránt intézkedhetik. (604. §.) Egyébíránt a kihallgatásra az ABP. mindig két bírósági tanut meghívandónak rendel. (572. §.)

595. §.

A vádlott kihallgatása, igazság mondásra intő figyelmeztetése után, az általános kérdésekkel kezdendő, (590. §.) mire a büntettre és körülményeire vonatkozó különös kérdések következven, vádlott mindekénél előtte, a vád tárgyát képező tények körülményes előadására szólítandó fel; és ha bűnössége bevallásához vagy büntetlensége összefüggő kimutatásához fogott, félbe nem szakítandó. A további kérdések a hiányok kiegészítésére, ellenmondások, homályosságok elhárítására oly módon irányzandók, hogy a fenebb említett kellékekkel birjanak, (591. §.) és a vádlott az ellene fenforgó tényekről értesülven, védelmére is tökéletes alkalmat nyerjen. (ABP. 174—176. §. BE. 229—230. §.)

1. Az intést a vádlott miveltségi állapotjához kell alkalmazni; az általános kérdéseknél csuf nevét is feljegyezni szükséges. Azokhoz tartozik még, vajjon azelőtt vizsgálat alatt állott, fogva, büntetve volt-e és miért? mi büntetést szenvedett akkor? a legczélszerűbb átmenetet a különös kérdésekre itt is az képezi, hogy vajjon kihallgatása, megtalálási letartóztatása okát tudja-e? Szle m e n i c s : Fenyű törv. 113. §. Z s o l d o s : Szolg. hiv. I. 67. §.
2. A különös kérdések felosztása előre készített és a vádlott feleleteiből merített e k r e (pótlókra) nem lényeges; a fogásos és utmutató kérdésekről mondottak (591. §.) itt annál inkább lelik alkalmazásukat, minél fontosabb, hogy a bíró a tiszta igazság tudomáshoz jusson. Az ABP. 176. §. mind a fogásos, mind az utmutató kérdéseket egyáltalán tiltja, a BE. 23. §. az utóbbiakat lehetőleg kerülendőknek mondja. H y e : Leit. Grunds. 217. 1. H e f f t e r : Lehrb. 597. §.

596. §.

Ha a vádlott állítja, hogy idéztetése okát nem tudja, a vizsgáló bíró tartozik neki a bűncselekvényt, melylyel vádoltatik, általánosan kijelölni. Ha a felhozott vádat tagadná, az ellene fenforgó gyanuokok felemlítendők, hogy tagadása helytelensége és czéltalanságáról meggyőződjék; ha pedig általában, vagy bizonyos kérdésekre felelni vonakodnék, magát örültnek, siket-némának tetetné, figyelmeztetendő, hogy az által a vizsgálat folyamát nemcsak nem gátolja, hanem azon veszedelemnek teszi ki magát, miszerint némely védelmi jelenségek vizsgálatlanul maradjanak, az ellene fenforgó gyanu új erőt nyerjen. Ha a vádlott valóban siket-néma, vagy idegen nyelven beszél, valamint elismeréseknél is, a tanuknál érintett mód szerint el kell járni. (590—591 §.) Végre a letartóztatott vádlottakat az elfogatásuk alkalmával birtokukban volt pénz és egyéb dolgaik, kinek történt átadása iránt, meg kell kérdezni. (Hf. 1818. aug. 14. 21561. sz.)

1. Ha a vizsgáló bíró tapasztalná, hogy a vádlott hazudik, a kérdések ismétlése más alkalommal, és más rendben észszerű, mintán ily módon könnyen ellenmondásokba keveredvén, állításai valótlanosága feltűnővé válik.
2. Hogy a vádlott örültségi színlelésénél a bírónak ezen állapotja iránt, saját tapasztalatai, tanuk vagy szakértők kihallgatása által tisztába kell jönni, a dolog természetéből foly. ABP. 182. §. (577. 4.)
3. Az elfogott vádlottaknál találtatott dolgok iránti kérdést, elsikkasztásuk gátoltatása, letéteményezésük eszközzése végett, hagyta meg a fenérített HI. Lsd. O s z w a l d t: Gyűjt. 94. 96. l."

597. §.

A vizsgáló bírónak illedelemmel, szelidséggel, szenvedelem nélkül el kell járni. A bámulat, harag, boszorkodás érzelmeinek kijelentése helyén nincs, gyakran a vallomásra kártékony hatással van. A vádlottat sem megeskettetni, sem ígéretetek, ámitások, kecsegtetések annál kevésbé akármiféle testi fenyegetések, kényszerítő eszközök, bántalmazások által vallomásra, vagy bármely nyilatkozatokra birni, nem szabad; (1791. 42. ITS. II. §. 8. HI. 1777. oct. 27. 5677. sz. 1798. aug. 31. 17869. sz.) az utóbbiak alkalmazása legszigorubbán hivatalvesztés terhe alatt tilalmaztatik. — (HI. 1818. sept. 20. 26841. sz.) Az ABP. kifejezetten tiltja, gyanus személyeknek titkon kirendelt emberek általi csábítását gonosz szándokuk foganatosítására, büntetteik folytatására, ismétlésére; nem különben vallomásaik ily utoni kinyerését a végett, hogy ellenök bizonyítékokat lehessen szerezni és utóbb a vizsgálat alkalmával fehasználni. (ABP. 146. §.)

1. Alaptalan ígéretetek, ámitgatások a bírói méltóság és őszinteséggel ellenkeznek; a vallomások hitelességét csökkentik. Az önkényt jelentkező rablók büntetésének enyhítése, illetőleg kegyelmezéséről fenebbszólottunk. (485. §.) Más esetekben is, ha a bíróság a kegyelem ígé-

retét indokoltnak tartaná, az engedély legfőbb helyről ki volna eszközöndő. Szlemenics: Fenyítőtv. 113. §. Vuchetich: Inst. iur. crim. 389. l.

2. A kivallatást, melyről a bizonyítékok tanában szólandunk, felséges Mária Terézia rendelete (III. 1776. april 6. 1847. sz.) és az 1791. 42. végkép megszüntették. Az érintett 1818. III. az igazság és czélszerűség elveivel megegyezően minden vallatási kényszert általában tilalmazott kijelentvén, hogy ő felsége a tapasztalt törvénytelen visszaélések miatt meghagyá: „Ut in futurum in excipiendis delinquentium benevolis fassionibus legalis provisio stricte observetur, atque adeo ab omni duro et violento captivorum tractamento, ad eliciendas eorum confessiones adhibendo, sub gravissima animadversione quin et poena dictandae ab officio amotionis absteineatur.“ Ugyanazt rendeli az ITS. II. §. 8. és ez értelemben a kir. tábla 1861. sept. 28. 456. sz. az Ollariu Flora és társai elleni bünperben, a bün érdemleges átvizsgálása előtt a vádlottakra állítólag gyakorlott kényszer valóságát és minőségét kipuholtatni határozá. Törv. Cs. 1861. 142. sz. Lsd. Zsoldos: Szolgab. hiv. I. 67. §. Szokolay: Büntetőjog. 396. l. Hasonlag intézkedik az ABP. 177. §. és BE. 233. §.
3. Az idézett 1818. intézmény általában szólván, megegyezően az njabb törvényhozásokkal, még nyílt hazugságok és makacs hallgatás esetében is a kényszer alkalmazását kizárja; és innen Szlemenics azon állítása hogy: „Azt mindazáltal semmi sem tilalmazza, hogy a vallató bíró a felelni nem akaró, dühödést szinlelő, feleleteivel csintalankodó, vagy ellenmondásait megegyeztetni nem akaró rabnak makacsságát sanyarubb tömlőcczel vagy mértékletes vere-téssel meg ne zabolázza;“ (Fenyítő tv. 113. §.) hazai jogforrásaink szempontjából sem igazolható. Lsd. Zsoldos: Szolgab. hiv. I. 67. §.
4. Az ABP. a büntettei csábítás, (agens provocateurs) és vallomás álnok kieszközlésére vonatkozó tilalma, felséges I. Ferencz 1834. és Ferdinand 1847. marc. 13. kelt saját kezű iratain alapszik; az utóbbi 1847. marc. 18. 1923. sz. udv. rendelettel az alsóbb bíróságokkal is közöltetett. Hye: Leit. Grunds. 205. l.

598. §.

A vádlott vallomásai egyszerűen és hiven, lehetőleg saját kifejezéseivel jegyzőkönyvbe veendők, előtte felolvasandók, netaláni módosításai beiktatandók, vé-

gül a vádlott által aláírandók. (593. §. 1.) A megkérdezettnek valamely kérdés vagy feleletnél mutatott különös lélekrázkódása, vagy feltűnő felindulása is, a jegyzőkönyvben említendő. (ABP. 179. 184. BE. 243. 244. §.)

1. A vallatási jegyzőkönyvben a vallatás helyét, évét napját, félbeszakasztása okait megérinteni, a kérdések és feleleteket pedig akként írni kell, hogy az iv jobb hasábjára a kérdések, baljára a feleletek; irassanak; az önkénytes nyilatkozatok az egész iven keresztül iratnak. (594. §. 2.)
2. Ha a szolgabíró a vallatást esküdtjére bizni kénytelen, a felolvasás lehetőleg jelenlétében történjék: „E figyelmeztetés, úgy mond a tapasztalt Z s o l d o s, nem ok nélküli.“ Szolgab. hiv. I. 67. §.
3. A vádlott lélekállapotjára vonatkozó feljegyzésekre nézve. állanak a tanuvallatásnál tett észrevételek (593. §. 2.) ; önkénytes nyilatkozat és szabad vallomás mutatványait lásd. Z s o l d o s: id. munk. Iromp. LXIV. sz. LXV. sz. az utóbbinak B a u s n e r : Bünvádi eljárás III. 41—51. l.

599. §.

Ha a vádlott és tanuk vagy ez utóbbiak fontos körülményekben egymástól lényegesen eltérő vallomásokat tennének, a s z e m b e s í t é s n e k (confrontatio) az az együttes kihallgatásuknak van helye, hogy szembe ismételvén állításaikat, ellenmondásaik felderítettessenek. (III. 1818. dec. 15. 34329. sz.) Ezen cselekvény jelentősége az igazság győző erején alapszik, és több bűntárs, azok és a tanuk, vagy csak tanuk közt, az elővizsgálat alatt, vagy a hitelesítéskor történhetik. Javalható, ha az ügy fontos körülményei felvilágosítására szükségesnek mutatkozik; egyidejűleg rendszerint csak kettővel oly módon eszközözendő, hogy a szembesítették jeladásokra, kölcsönös egyetértésre (collusio) alkalmat ne nyerjenek. Azok, a felmerült kételyek, ellenmondások

íránt szemben hallgatandók ki; feleleteik egymás mellé a jegyzőkönyvbe irandók, és önviséletök feltünőbb jelenségei is abban megérintendők. (ABP. 129. 183. BE. 171—174. §.)

1. A szembesítést a régibb gyakorlat a vádlottra fölötte nyomasztónak tartotta, és külön védelemnek (pro avertenda confrontatione) adott helyt; holott gyakran állításai igazolására s védelmére szolgál. Innen az ABP. 183. és BE. 172. §. szerint a tanuskodás alul felmentett személyek (588. §.) szembesítésre csak akkor szoríthatók, ha a vádlott önmaga kívánná. J a g e m a n n: Rechtslexicon III. 1—16. l. S z o k o l a y: Büntetőjogt. 389. 390. l.
2. Többek szembesítése könnyen czélját téveszti, azért a törvényhozások vagy általában tiltják vagy csak kivételesen engedik meg; nevezetesen az ABP. §. 129: „Ha azt a vizsgáló bíró a fölvilágosításra multhatatlanul szükségesnek ismeri,“ a BE. §. 174: „Ha a bűnvizsgáló bíró azt látná, hogy a vádlott ez által előbb birathatik az igaznak mondására.“
3. A szembesítés, főkép büntársak közt, a legnagyobb óvatossággal eszközlendő; miért is Z s o l d o s lehetőleg a törvényszékre hagyandónak véli: „De minden szabályok legfőbb szabályául csakugyan itt is az marad fen, hogy ha lehet, a büntársak szembeállítását a vizsgáló bíró ne tegye, hanem hagyja fen az ítélendő törvényszékre. Ha szükséges, akkor sem késő ez.“ Szolgab. hiv. I. 69. l. A szembesítés mutatványát lsd. az idézett munka Irom. péld. LXV. sz. és B a u s n e r: Bűnvádi eljárás III. 163—178. l.
4. Az 1818. dec. 15. 34329. sz. HI. a büntetőpörök hiányai közé számítja: „Benevola examina invinculatorum non semper ad scopum debito in nexu ac dilucide suscipi,“ továbbá: „Confrontationes requisitas intermitti“ és azoknak pontos intézését rendeli. O s z v a l d t: Gyűjt. 98. 80. l. K a s s i c s: Enchirid. III. 117. l.
5. B ö h m e r: De contumacia non respondentis. Halae. 1717.
F a l c k n e r: De eo quid iustum circa inquis. variantem. Rudolst. Lips. 1729.
S t r e c k e r: Dissert. de inductione iudicis ad confitend. inculpat. delict. Erf. 1733.
E s c h e n b a c h: De inquisit. summaria. Rost. 1885.
M a j e r: Prakt. Bemerkung üb. d. Inquiriren. Hannover 1828.
6. B ü t t n e r: Dissert. de confrontatione. Erf. 1772.
K l e i n s c h r o d: Diss. de restringendo confront. in. caus. crim. usu. Virceb. 1788.

Hatodik czim.

A vádlott letartóztatása.

600. §.

A vádlott letartóztatása személyes szabadsága, polgári jogai súlyos megszorításával jár, másrészt gyakran azt a közbártorság, a vizsgálat sikere mulhatatlanul szükségessé teszik. E kettős érdeknek, a köz és magánjog követeléseinek az igazság elvei szerinti összeegyeztetése, és kiegyenlítése, a törvényhozás legfontosabb feladványai közé tartozik.

1. A vádlott bűnössége elmarasztalása előtt még kétséges; elfogatása életviszonyaira zsibbasztólag hat. Innen már az intézkedései korlátozására, a közbártorság érdekei megóvására. A középkorban kivételként engedtetett meg, sulya a kezeség elfogadása által enyhítetett; a Carolina is csak főbenjáró ügyekben, nyomos gyanuokok folytán engedte meg; de a nyomozási rendszer elterjedésével mind inkább általánosult, majdnem szabálylá vált. Mittermaier: Strafverf. I. 71. §.
2. Az angol törvényhozás nyomán, mely a „Habeas corpus-acta“ által a személyes szabadságot biztosítja, az újabb alkotmánylevelek és büntetőtörvények is, arra czélzó részletesebb, de sok tekintetben határozatlan intézkedéseket tartalmaznak. Mittermaier: Strafv. I. 75. §. Szokolay: Büntetőjogt. 384. l.

601. §.

Hazánk ösi törvényei szerint a nemesek sarkalatos jogai közé tartozott, hogy a törvényesen meghatározott esetek kivételével, ha csak előbb idézve vagy perbe hívás a törvénykezési rend útján marasztalva nem voltak, személyökben bárkinek folyamodása, vádja vagy kérelmére sehol és senki által le nem tartóztat-

hattak; (HK. I. 9. 1222. 2. 1618. 14. 1723. 5.) míg a nemnemesek alapos gyanu okok létében rendszerint elfogatattak. E különbséget az ITS. megszüntették, (565. §.) és azok szerint a befogatás, és kezességre bocsátásnak a nemesekre nézve fenállott szabályai, a nemnemesekre is alkalmazandók. (ITS. II. §. 3.)

1. A nemesség ama sarkalatos előjoga már az arany bulla 2. 1234. 4. 1267. 3. alapszik. Bővebben kifejtette a HK. I. 9., ismételve megerősítette az 1723. 5. A nemnemesek elfogatását is alapos okok nélkül törvényeink (Kálmán I. 58. 1543. 41. 1630. 40.) ismételve tilalmazták; ugyanezt rendelé az 1840. maj. 5. 14438. HL. és az 1836. 10. §. 5. eme szavait: „A jobbágyok úgy összesen mint külön külön, minden tekintetben minden önkénytől mentek s vagyonaikra és személyeikre nézve voltaképen biztosítva legyenek,“ Zsoldos méltán ide is alkalmazhatónak mondá. Szolgab. hiv. I. 66. §. Hasonlag intézkedtek Pest megye fenytő szabályai lsd. Sürg. 1863. 266. sz. de Szlemeniesként: „A rendszeres írásbeli fenytő per nemtelenek ellen szokásként és többnyire a gyanus személy befogatásán kezdetik.“ Fenytő. 100. §. Hasonlag nyilatkozik Bodó: Jurispr. crim. 33. l. Szokolay: Büntetőjogt. 387. l.
2. A nemesség ebbeli előjogának kiterjesztése a nemnemesekre az 183³/₄. országgyűlésen indítványba hozva, 183³/₄. mindkét tábla által elvileg elfogadtatott, törvénybe iktatása legfelsőbb válasz folytán a büntető törvénykönyvben megállapítandó részletesebb intézkedések tekintetéből, annak tárgyalására halasztatott.

602. §.

Ezen elv alól törvényeink a közbátorság érdekében több kivételt állapítanak meg; nevezetesen elmarasztalásuk előtt letartóztathatók: a) kik felségárulás vagy felségssértés vádjá alatt állanak, (321. §.) azok börtönükből (ex vinculis) idéztetnek; (1715. 7. 1723. 5.) b) kik súlyosabb büntett elkövetésén, nevezetesen: gyilkosságon, gyújtogatáson, tolvajságon, rabláson, rablógyilkosságon, erőszakos házasságtörésen éretnek, vagy folytonos üzésben elfogatnak; (I. 9. III. 20. 1723. 5.)

c) szökevény katonák (1598. 31. 1601. 14.) d) számadással tartozó tisztek és szolgák, kik ebbeli kötelezettségek mulasztásával szökni készülnék, (1435. 6. 1471. 2. 1486. 33. 1554. 20. 1622. 65. 1723. 65.) e) kóborok, tudvalevő büntetettek (malefactores) és társaik, kik lakásuk on kívül alig birnak egyéb jószággal, (praeter domicilium vix aliqua bona habentes II. 68. 1655. 38 1687. 14.) f) mezei kártevők ugyanazon feltétel alatt, vagy ha tetten kapva vagy folytonos üldöztetésben elérve, zálogot nem adnak, (1840. 9. §. 17. 22.) g) váltohamisítók, (1844. 6. §. 28.) h) csalárd vagy vétkes vagyonbukottak, ha elszökésöktől tarthatni, (1844. 7. §. 5.) végre i) kik törvényesen megidézve a bíróság előtt meg nem jelennek. (1563. 48. 1625. 13.)

1. A felségárulási kivétel, a hűtelenségre az 1715. 7. és 1723. 5. nyílt szavainál fogva, ki nem terjeszthető.
2. Atyai hatalom alatt levők, kiknek saját vagyonuk nincs, habár atyáik legbirtokosabbak volnának, súlyosabb büntettek eseteiben, mind a törvény szavainál, mind a gyakorlatnál fogva letartóztatathatók. Z s o l d o s; Szolg. hiv. I. 66. §.
3. Ezen kivételeken felül, melyek azelőtt nemesekre nézve állottak, voltak még mások is, a régibb törvényekben, melyeket az 1723. 5. megszüntetett. F r a n k: Közigazság törv. I. 110. 111. l. W e n z e l: Magyar és erdélyi magánjog. I. 271. l. S u h a j d a: Magy. polg. mag 40. §.
4. Az elfogatásuk előtt meekült büntetettek elleni eljárásról alantabb szólándunk. (681 §.).

603. §.

A büntetettek elfogatását nyomban, a tett helyén akárki eszközölheti, az illető hatóságnak azonban tüstént jelentést tenni tartozik. (452. §. 1435. 7. 1456. 33. HK. III. 32.) A letartóztatás iránt a vizsgáló bíró,

tartamáról, megszüntetéséről, a tiszti ügyészség meghallgatása mellett, a törvényszék határoz. Az országgyűlési tagok letartóztatására az illető ház felhatalmazása szükségeseltetik. (594. §) A közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság tagjai, a tetten érés esetén kívül az illető országgyűlés, ennek együtt nem léte esetében pedig azon bizottságnak, melynek tagjai, előleges jóváhagyása nélkül, le nem tartóztathatók. Tagjai tetten érés esetében történt letartóztatásának folytathatása, vagy megszüntetése iránt az országgyűlés, annak együtt nem léteben a bizottság maga intézkedik. (1867. 12. §. 47.) A közzállalatu hivatalnokok és szolgák idézése körüli szabályok (589. §.) elfogatásukra is alkalmazandók, mi a vaspályatársulatoknál alkalmazott egyénekre nézve, kifejezetten ismételtetett. (HI. 1864. június 18 49074. sz.) Miután a vizsgálati letartóztatás mint óvatossági szabály, (HI. 1816. aug. 13. 23974. sz. 2. p.) büntetés természetével nem bir, lehető kimélettel eszközöndő; és csak annyiban és addig tartandó fen, mennyiben és meddig szükségesnek mutatkozik. Annál fogva a vádlott mielőbb kihallgatandó, az elővizsgálat befejezése lehetőleg siettetendő. Mig egyrészt mind az, mi a vizsgálat menetét nehezitené, gátolhatná, eltávolítandó, és azért látogatások, levelezések csak felügyelet alatt megengedhetők: másrészt a fogoly állásának megfelelő tartás, élelmezésben, saját vagy hozzátartozói költségén kellő felvigyázat mellett, (sub inspectione et vigilantia carcerum praepositi; idéz. HI 2. p.) részesítendő. Egyéb-iránt a fogoly személy-leirása és motozása eszközöndő, a nála talált holmik, birói letéteménybe veendő, annak idején, mennyiben sajátját képeznék, a károk, költségek fedezésére fordítandók; egyuttal pedig ugyan e célból

vagyonának szabályszerű összeírása, tilalom vagy zár alá vétele (210. §.) foganatosítandó, és annak jegyzéke a törvényszékhez küldendő. (Idéz. HL. 5. 6. 7. p. HL. 1818. aug. 14. 21561. sz.) A vizsgálati fogságban levő államfoglyok: a) minden más foglyoktól elkülönítve tartandók; b) a fogház udvarán vagy kertjében, délelőtt és után egy-egy óráig a szabad levegőt élvezhetik; c) az írással való foglalkozás csak kellő ellenőrzés mellett engedhető meg; gyanútlan tartalmu levelek a fogházi igazgató aláírásával, illetőleg olvasása után küldhetők és fogadhatók el; a gyanus tartalmuak és törvényhatósági beadványok a kir. ügyigazgatóhoz küldendők; d) olvasmányaikat szabadon választhatják könyveket és nem politikai tartalmu folyóiratokat járathatnak, minden a házi rendet nem zavaró foglalkozásuk megengedhető; e) a vizsgálati államfoglyok önköltségükön élelmezhetik magukat, vagy a fegyházi élelmezés mellett külön étkeket és italokat szerezhhetnek; a dohányzás és burnótozás megengedtetik; f) rokonaikkal koronként legfeljebb egy órahosszant, idegenekkel csak igen fontos esetekben a kir. ügyigazgató írásbeli engedelmével, mindig fogházi hivatalnok jelenlétében és ezáltal értett nyelven társaloghatnak; g) pénzt, ékszereket maguknál nem tarthatnak, azok az igazgatónak átadandók. — A vallomások hitelesítése után azonban az illetők h) politikai tartalmu lapokat járathatnak; i) bíróságilag kirendelt vagy megerősített védőjükkel tanuk nélkül is értekezhetnek. (MR. 1869. junius 19. RT. III. 80. sz.)

1. Az elővizsgálati fogság ezéjéből következik, hogy rendszerint bilincsek nem alkalmazhatók, (ABP. 163. §.) kivéve, ha a körülmények szükségessé tennék.

2. A vizsgálati fogság ok nélküli meghosszabbításáról már B o d ó mondá:
Büntetőjogtan. II.

„Quare culpatur plerorumque iudicum prava consuetudo; qui ex levissimis suspicionibus, et 'causis, homines tametsi insontes in captivari, et in squalloribus carcerum, diutius quandoque etiam ultra annum detineri curant, non perpendentes [huiusmodi tyrannidis iustissimum ultorem Deum esse.“ Jurispr. 34. l. — Hasonló értelemben nyilatkozik Z s o l d o s : Szolg. hiv. I. 66. §, B a u s n e r n : Bünvádi eljárás I. 161. l.

3. A fogoly személy-leírása és motozása, részint a megszökése esetében szükséges köröztetése, részint megvesztegetési vagy sértési eszközök eltávolítása végett, és pedig a pestmegyei fenytő szabályok szerint a fogoly beszoigáltatása után tüstént, az udvari kapitány által, a tisztii ügyész jelenlétében történik. E n s e l : Pestmegyei fenytő szab. Sürgöny. 1863. 261. sz.
4. Régibb törvényeink azon rendeletét (1456. 55. 1492. 74. HK. II. 55.) hogy a vádlottnál befogatása idején talált vagyona, főkép főbenjáró esetekben a bírót illesse, már B o d ó csak a kártérítés után fenmaradtakra alkalmazá, a fenebb érintett szabályrendeletek pedig azt végkép megszüntették. O s z v a l d t : Gyűjtem. 88-95. .
5. A letartóztatottnak beszállításáról a megye házához, a pestmegyei szabályok rendelik, hogy az a vizsgálati irományokkal kísért levél mellett, erkölcsi viseletökröl ismeretes férfiak által eszközültessék; és utközben a vádlott beszélgetése másokkal szigorú felelősség alatt akadályoztassék. E n s e l : Id. hely.
6. A vádlott holmii és vagyonának összeírása a pestmegyei szabályok szerint kettős példányban készítendő, egyike a törvényszék elnökének beküldendő, másika a vádlott vagy hozzátartozóinak kézbesítendő. E n s e l : id. hely. Z s o l d o s : Szolg. hiv. 74. §.

604. §.

Az ABP. az előleges letartóztatást a szorosán vett (rendes) vizsgálati fogságtól megkülönbözteti. Az első megelőző idézés nélkül is elrendelheti a vizsgáló bíró, indokolt írásbeli, egyidejűleg vagy 24 óra lefolyta alatt, kézbesítendő parancscsal : a) ha a vádlott elrejtezik, szökött, vagy szököni készül, vagy kóbor ismeretlen ember lévén, szökésétől tarthatni; b) tetten kapatik, mindjárt üzőbe vétetik, a közhir által kijelöltetik,

a büntett vagy vétségéből eredt tárgyak birtokában ére-
tilt; c) attól tarthatni, hogy a vizsgálatot összebeszélés,
a büntett nyomai megsemmisítése által, meghiusítja vagy
megnehezíti. A vizsgáló bíró a letartóztatottat huszon-
négy óra alatt kihallgatni, ha nem volna lehetséges,
két a jegyzőkönyvben megérteni tartozik; csődülés,
zendülés, lázadás, verekedés alkalmával, kik a részvét
gyanujában vannak, elfogathatók, de három nap alatt a
bírónak az elbocsátás, további letartóztatás vagy viz-
sgálati fogság iránt határozni kell. Az utóbbit a b)
és c) alatt említett körülményekben, és akkor is elren-
delni köteles, ha oly büntett forog fen, melyre legalább
öt évi börtönbüntetés van szabva. A határozat aziránt
mindenkor írásba foglalandó, indokolva az irományok-
hoz teendő, és a vádlott értesítendő, hogy szabadságá-
ban áll a törvényszék határozatát kikérni; erre, vala-
mint a fogság megszüntetésére nézve az érdekletteknek,
illetőleg államügyésznek, a panasztétel az országos fő-
és ennek megváltoztató határozatai ellen, a legfőbb tör-
vényszékhez is nyitva áll; és a személyes szabadság
okalmáról intézkedő 1862. évi törvény az állami alap-
törvény kiegészítő részének nyilvánított. (ABP. 151.
157. §. MR. 1858. máj. 3. §. 3. BTL. 68. sz. Törv. 1862.
okt. 27. BTL. 87. szám. Állami alaptörv. 1867. decz.
27. (§. 3. BTL. 142. sz.)

1. A tetten kaptatás vagy üzöbe vétel esetében a büntetéseket csendőrök
vagy a közbiztosság más szolgálai minden megbízás nélkül is elfoghat-
ják; a többi esetekben járásbíróságok, biztossági hivatalnokok és köz-
ségi előjárók is eszközölhetik, de 48 óra alatt az illető bíróságnak
átadni kötelesek. ABP. 125. §. Törv. 1862. okt. 27. BTL. 87. sz. A
fenebb említett rendkívüli körülmények között (582. §. 4.) azonban ez
időhatár nyolcz napra terjedhet. Törv. 1869. maj. 5. BTL. 66. sz.
2. A rendes vizsgálati fogság elhatározása azon esetét, midőn a büntetés-
re méltó cselekvény nagy közbotrányt okozott. (ABP. 156. §. d.) az

1862. oct. 27. törvény megszüntette, mely a törvénytelenül gonosz szándokból eszközölt elfogatásokat, mint hivatalos hatalommal visszaéléseket, egyébként pedig mint kihágásokat három havi első foku, ismételéskor szigorú fogsággal fenyíti. 1862. BTL. 87. sz.

3. A vizsgálati foglyok tartásáról részletesen intézkedtek az ABP. 163—171. §. és a bírósági ügyrendtartás 43—101. §.
4. A BE. szerint a bíró előállítási parancsot előleges idézés nélkül állíthat ki: a) ha valaki két évi rabságnál nagyobb büntetésű bűntettéről vádolják b) ha a vádlott megszökésétől vagyontalansága miatt félni lehet, midőn legalább két tanu által büntett elkövetésével terheltetik; c) tetten kapás vagy folytonos üzés folytán, a bűnöst mindenki letartóztathatja, de a hatóságnak átadni köteles. BE. 179—185. §.
5. Valamint az újabb törvényhozások általában úgy a BE. a letartóztatás és vizsgálati fogság (elzárás) közt különbséget tesz, az elsőnek helye van midőn a) valaki önmagát bűntettéről vádolja, mely két évnél hosszabb rabságot von maga után, b) kihallgatása közben bűnössége erős gyanúvá támad, c) szökés veszedelme forog fen. Az a vádlott szállásán, ha őrizete ott lehetetlen, a büntető fogházról különböző helyen hajtatik végre; a kihallgatásnak azonnal, legfeljebb 24 óra alatt kell történnie. Ha a vizsgáló bíró nem volna a hely színen, azonnal oda elindulni és 12 óra alatt megérkezése után, a vádlottat kihallgatni köteles. Az elzárást (vizsgálati fogságot) az illetékes törvényszék a vádlott kihallgatása után, a vizsgáló bíró jelentésére, a közvádló véleményére, írásban indokolva rendel el a) ha öt évi rabságig sujtható bűntett erős gyanúja forog fen, b) szökéstől tarthatni, c) a vizsgálat összebeszélés általi kijátszásának veszélye van. — Egy évi rabságnál kisebb büntetésű bűntetteknek csak az utolsó esetben és pedig legfeljebb tíz napig, vagy kóborló a szökés gyanújával terhelt külföldinél alkalmaztathatik; az elzárás parancs ellen, helye van a felelősségnek halasztó hatály nélkül. BE. 186—198. 208. §.

605. §.

A vizsgálati fogság nyomasztó súlyának elhárítására a közbátorság érdekei megóvásával más kevésbé súlyos eszközök is alkalmazhatók; azok közé tartozik a vágyonbeli biztosítvány, (cautio) és a kezesség (fideiussio). Hazánkban leginkább ez utóbbi van alkalmazásban; (1840. 9. §. 17. HL. 1759. nov. 26. 1840. máj. 5.

14937. sz. ITS. II. §. 3.) kivételnek mindazáltal a felségárulás és egyéb főbenjáró büntettek (crimina capitalia), melyeknél annak helye nincs. (1715. 7. §. 6. HL. 1761. apr. 2.) A kezesség elfogadása iránt az illetékes törvényszék, a tiszti ügyész meghallgatása után, a vádlott előélete, a kezes iránti viszonyai, ez utóbbi személyes tulajdonságai, vagyonbeli állapota, a büntett nagysága és körülményei tekintetbe vételével határoz. Megszűnik a kezesség hatálya az elmarasztalással, újabb büntett elkövetésével, ha a vádlott idézve meg nem jelennek, engedély nélkül távozni készülne vagy eltávoznék. A kezeset ez utolsó esetben a károk és költségek megtérítése, a netalán lekötött összeg elvesztése terhelné. Az ABP. a biztosítvány melletti szabad védelemnek helyt nem adott, de újabb törvény ezen intézményt honosította. — (Törv. 1862. oct. 37. BTL. 87. sz.)

1. A kezesség melletti szabadon bocsátást mind a római, mind a német jogban elismerve találjuk. Legtágasb alkalmazásu az angol eljárásban, és azon gyökerezik, hogy vádlott, kiért fedhetlen életü vagyonos polgártársai kezességet vállálnak, oly biztosítékot nyújthat, miszerint letartóztatása szükségesnek nem látszik. Mittermaier: Strafverf. I. 76. §. Heffter: Lehrb. 602. §. Szokolay: Büntetőjog. 385. l.
2. Az újabb törvényhozások többnyire vagyonbeli biztosítékot és pedig készpénzben vagy értékpapírokban követelnek, mely nálunk annyiban nem ismeretlen, mennyiben a szabad védelmezés engedélyénél, a vádlott vagyonbeli állapota is tekintetbe vétetik. Ensel: Pestmegyei feny. elj. Sürg. 1863. 258. 261. sz. Azelőtt a kezesség melletti szabadbocsátást a megyei gyűlések vagy törvényszékek határozták; időközben a tiszti ügyész meghallgatásával az alispány is ideiglenesen megengedhette. Hogy a bankjegyhamisítóknál, az eziránti intézkedés a kir. ügyigazgató köréhez tartozik, már érintők. (331. §. 6.) A vádlott eskü-biztosítéka nálunk szokásban nincs, és nyomos kiadások alá esik. Palugyay: Megyerendszer. II. 135. l. Svaiger Monogr. Fisc. reg. 79. l. Szokolay: Büntetőjog. 363. l.

3. Míg az 1850. évi ABP. a biztosítéki rendszert elfogadta, az 1853. évi teljesen mellőzte. (H y e : Leit. Grunds. 43—45. 209. l.) Az 1832. oct. 27. a személyes szabadság ótalmára alkotott törvény, a biztosítvány vagy kezesség összegét készpénz, austriai állampapírokban, jelzalog vagy alkalmas kezesek által biztosítandónak rendeli. Az összeg nagyságát a büntett, a vádlott személyes és vagyonbeli viszonyaihoz képest, a bíróság határozza meg; legalább öt évi börtönnél a szabadonbocsátást csak a felső törvényszék engedélyezheti. 1862. BTL. 87. sz. A fenebb említett rendkívüli körülmények közt az ott elősorolt bűncselekvények miatt (582. §. 3.) letartóztatott személyeknél a biztosítvány vagy kezesség melletti szabadonbocsátásnak helye nincs. Törv. 1869. május 5. BTL. 66 sz.
4. A BE. az elegendő biztonság melletti szabad bocsátásnak, a felségsértés, gyilkosság és gyújtogatás esetei kivételével helyt enged. Elegendő biztosítványnak csak a pénzbelit tekinti, a bíróság által meghatározott összeget a vádlott vagy kezesei készpénzben, zálogban, az utóbbiakra betáblázott kötelezvényekben, a törvényszék pénztárába szolgáltatni kötelesek. A vádlott szökése esetében az összeg a hatóság tulajdonává válik; visszatérése és igazolása esetében a visszahelyezés szorgalmaztathatik; a kezesség el nem fogadása vagy kellelénél nagyobbra szabása ellen, felelősséget nem vállalnak. T.E. 199—209. §.

606. §.

A vizsgálati fogság elhárítási eszközeihez számítatik a szabad ótalom, (menevéd, salvus conductus), melyet ő felsége az illetékes hatóság meghallgatása után ad. (1528. 3. 1723. 113.) Eredménye, hogy a vádlott elmarasztaltatásáig, az ótalomlevélben kiszabott feltételek szoros megtartása mellett, szabad lábon marad. Ereje azok megszegésével vagy elítélésével szűnik meg, és más büntettek ki nem terjed. Megsértése azelőtt a hütelenség, (HK. I. 14. 1464. 27.) az 1723. 10. szerint a nagyobb hatalmaskodás esetei közé tartozik.

1. A törvényszéki szabad ótalomtól különbözik a törvényszéken kívüli; mely alatt bizonyos személyek különös törvényes ótalmát érik; mind az országgyűlési tagokéit. (413. §.)

2. Azelőtt a nádorok mint kir. helytartók is adtak szabad ótalmi leveleket. (1536. 5.) Példáját ölési esetben említi Huszty: Comment. L. III. tit. 7. §. 4.
3. A szabad ótalmi levelek, melyeket Bluhme alig többé gyakorlat alkalmazásuaknak vél, (Strafr. 148. §.) nálunk főleg nemnemesek számára a legújabb ideig voltak szokásban.
4. Az ABP. biztos menevédek (sicheres Geleit) távollévőknél helyt ad mig igazolásuk helytelensége ki nem derül. Adja a büntető bíróság, az országos főtörvényszék engedelmével, melyhez e végett jelentés teendő; hatályát veszti, ha a vádlott idézésére elegendő igazolás nélkül meg nem jelenik, szökni készül, rejtőzködik. Az újabb törvények a menevéd jogát a fejedelemnek, vagy igazságügyministernek tartják fen. Würtemb. bp. 172. badeni 313. thuring. 115.

607. §.

Azelőtt ide tartoztak a menedékhelyek (menhelyek, asyla), melyek hazánkban a kánoni jog szabályai szerint, legrégibb idők óta fenállottak; (sz. István II. 51.) és nemcsak a befogatás, hanem ki nem vett esetekben, főbenjáró s testcsontkító büntetések ellen is, mentesítésül szolgáltak. Országosan czélba vett szabályozásuk ugyan nem létesült (1723. 113. 1765. 27.), de kir. szabályrendeletek körüket és hatásukat szorosabban meghatározták és körülírták. (HI. 1848. máj, 7. 1750. aug. 31. 1751. máj. 21. 1765. máj. 2. 1774. aág. I6. 1776. dec. 5. 6204. sz.) A viszonyok változtával, a büntető törvénykezés folyamának rendezésével, használatuk végkép megszűnt.

1. A menedékhelyek intézete a vallási kegyelet kifolyása, a középkor gyakran kegyetlen, embertelen eljárásnak zabolázására a legüdvösebb befolyásu volt. Egyházakon kívül, a nemzetközi szokás és kiváltságok, a követek lakaira, más helyek, épületekre terjeszték ki. A kor viszonyaiból folyó üdvös hatásokról ld. Staatslexicon: II. 55. l. Beaurepaire alantabb id. munkáját; Konek: Egyházi jogt. 674. l.
2. Az 1723. 113. és 1765. 27. a menedék jog szabályainak kidolgozását a

- kir. helytartótanácsra bízták, tárgyalását a jövő országgyűléseknek tartották fen. Az 1776. idézett rendelet a menedékjogot csak azon egyházakra szorította, melyekben szentségek kiszolgáltattak, és az oltári szentség őriztetik, a kivételes büntetteket meghatározta, a kiadás módját szabályozta. Lad. Egyházi ügyekb. kir. rendelm. Nagyszomb. 1846. 283—285. l. Szlemenics: Fenyítő törv. 113. §.
3. Hazánkra vonatkozólag mondja Vuchetich: „Consuetudo usum asylorum abolevit.“ (Instit. iur. crim. 373. l.) Hogy azonban a büntettek elfogatása a hely szentségének figyelembe vételével eszközöltessek, mind törvényeink intézkedéseiből, mind szelleméből foly; 1486. 61. stb.
4. Kraller munkáján kívül (34. §. 3.)
- Stryck: Dissert. de carcere ad custod. Jenae. 1667.
 Bruchner: Dissert. de salvo conductu. Jen. 1712.
 Zech: De iure asyli ecclesiast. Ingolst. 1761.
 Martini: Dissert. de cautione criminali. Bütz. 1777.
 Helfrecht: Von den Asylen. Hof. 1801.
 Bulmerincq: Asylrecht in geschichtl. Entwickl. Dorpat 1853.
 Beaurepaire: Essai sur l' asyle relig. Paris. 1854.
 Sontag: Entlassung gegen Caution im deutsch. Strafr. Heidelb. 1867.
 Castiglia: Abolizione dell' aresto prevent. nei giud pen. Firenze. 1868.

MÁSODIK CZIKK.

A perbeli tárgyalás.

Első Czim.

Perbeli tárgyalás folyama.

608. §.

Az elővizsgálat befejezése után, az arra vonatkozó irományok, mellékleteikkel, a bünesszközök és jelekkel, a vizsgáló jelentése mellett, a törvényszék elé terjesztendők. Az a tiszti ügyész meghallgatása után, a vizsgálat eredményéhez képest, folytatása, kiegészítése iránt intézkedik; tárgyi vagy alanyi tényálladék hiá-

nyában a büntető eljárást megszünteti, vagy pedig a vizsgálat folytán, az ügy perbeli tárgyalása iránt intézkedik. (609. §.)

1. A vizsgálati irományokhoz fontosabb, főleg főbenjáró perekben a vádlott hitelesített keresztlevele és egészségi bizonyítványát csatolni tanácsos, nehogy azt utóbb a tisztí ügyész szorgalmazni kényteleníttessék. (553. §.) A vádlott beszolgáltatása módjáról már fenebb szó-lottunk. Vizsgálati jelentésnek példányát lsd. Z s o l d o s : Szolgab. hivat. I. Irományok 57. szám.
2. A mennyiben az elővizsgálatot a tisztí ügyész teljesítette, véleményét közvetlenül az irományokkal a törvényszék elé terjeszti. A vizsgálattal a szolgabírónak hivatalos működése megszűnik, de szépen és lelkesen mondja Z s o l d o s : „Ezekon kívül a szolgabírónak a bűn-pert illetőleg nemes feladása, annak szorgalmazása és maga módjával eszközzése is, hogy a járásbeli rabnak ügye halasztás nélkül fel-vétessék, és minél hamarabb megítéltessek. Mert ha ki azzal, hogy egy szegény embertársát, ha bűnös is, megfogatta s a tömlőczbe (tán írásokkal, tán azok nélkül) behurcoltatta, megelégednék, engedje meg, ha ilyes tett helytelensége kifejezésére elég erős szót nem talál-nék.“ Szolgab. hiv. I. 76. §.
3. A nemes ember büntető pörbe vonása gyakorlat szerint, a táblai pörökön (530. §.) és azon eseteken kívül, midőn nemnemes folyamatban levő pörében bűntársnak találtatott, csak k ö z g y ű l é s i határozat folytán történhetett. Ez a nagyesküdszék (perbefogószer, grandjury) pótlékának tekintett, de Z s o l d o s a korteskedés veszélyeire figyelmeztetett, (Szolgab. hiv. I. 76. §.) S r é t e r pedig helyesen jegyzé meg : „Ezen kérdés talán néhány száz embernek, talán csak egyne-hálynak részvételével fog eldöntetni, s az igazságszolgáltatás, a bűn-tett fenyték alá vonása, azon személyek körülményeitől függ, melyek közt előfordul.“ Nógrádi jelentés 126. l. P a l u g y a y : Megyerend-szer I. 184. 185. l.
4. Habár külön perbefogatási határozat feltétlen törvényes szüksége mel-lett, a nemesekre nézve fenállott gyakorlat, az ITS. II. §. 3. és kir. szabályrendelet (UR. 1863. jan. 20. 21103. sz.) szólnak, a gyakorlat annak csak az írásbeli pörnél ad helyet. (609. 610. §.) Jogt. Heti lap 1865. 2. sz.
5. A BE. szerint a vizsgálati irományok összevetése után, a közzváltó a vádlott perbefogása vagy felmentése iránti véleményét, az összesen tizenhárom tagból álló perbefogószer elnökének (565. §. 4.) hat nap alatt beadni, a perbefogószer pedig az iránt legközelebbi ülésében határozni köteles. A perbefogásra szükséges hogy a) a bűntett elkö-vetése bizonyos vagy igen valószínű, b) a vádlott büntetést meg

vallja, rajta kapassék vagy súlyos gyanu által terheltessék, c) semmi a tett bűnösségét megszüntető körülmény elő ne forduljon. Ha az eljáró perbefogószék magát illetékésnek nem tartja, a kérdést illetőségéhez utasítja; a perbefogószék végzésétől felebbvitelnek nincs helye. BE. 249—262. §.

609. §.

A büntető per hazai gyakorlatunk szerint, s o m m á s (szóbeli), és r e n d e s r e (írásbeli) oszlik. Az elsőnek a nemnemesek kisebb büntetteiben, nemeseknél csak beleegyezéssel; az utóbbinak a nemesek minden, a nemnemesek nagyobb büntetteinél volt helye. Az ITS. a büntető eljárásra nézve fenállott osztálybeli különbségeket megszüntetvén, nehogy minden csekélyebb büntett írott perbeli tárgyalása által, a büntető törvényszolgálat hátráltassék, és a kisebb vagyonuk nagyobb perköltséggel terheltessenek, a nemesek ellen is fenállott gyakorlat alapján, rendszerint a sommás eljárást rendelé alkalmazandónak. (ITS. II. §. 3. 4.)

A nemesek és nemnemesek írásbeli pörei közt is volt némi különbség; különösen az előbbieket mindennemű kifogásokkal (exceptio) a legtágasb kiterjedésben éltek. Sz l e m e n i c s: FT. 99. I.

610. §.

Ezen szabály alul kivételnek, és írott perbeli tárgyalás alá tartoznak azon bünvádi keresetek, melyek a) főbenjáró büntetésre vannak intézve, b) több büntetek és többek bűnrészesége által bonyolultabbak, c) melyekben a vádlott az írásbeli tárgyalást kívánja, és a bíróság e kívánatát alaposnak találja. A bíróság ezen elhatározásától felebbvitelnek helye nincs. (ITS. II. §. 4.)

1. Ezen kivételekhez gyakorlat szerint tartoznak a táblai bünpere k is. A felállított elvek folytán, a rablást rendes perben tárgyalandónak ítélte a kir. tábla 1861. nov. 12. 958. sz. és 1863. 630. sz. Törv. Csarn. 1862. 13. 1863. 94. sz.
2. Az ITS. azon általános intézkedése mellett, hogy a tárgyalás nemére vonatkozó bírósági elhatározás ellen felebbvitelnek nincsen helye, az írásbeli tárgyalást megtagadó határozatra nézve a vádlottnak azt a királyi tábla megengedte. Lsd. Ensel: Pestmegyei fenyítő eljárás. Süröny. 1862. 255. sz.

611. §.

A sommás eljárásnál a kitűzött tárgyalás napjára a vádlott és a tanuk megidéztetnek. A tiszti ügyész a vizsgálati irományok nyomán előterjeszti a büntett tényálladékat, mire a tanuk névsora felolvastatik; mind azok mind a törvényszék illetékessége ellen a vádlott vagy védője, kit alkalmazni szabadságában áll, (556. §.) törvényes kifogásaikat tehetik, melyek fölött a törvényszék határoz. Azt követi a tett és körülményei bizonyítása; nevezetesen a vádlott vallomásának hitelesítése, a szakértők kihallgatása, a kifogás alá nem eső terhelő és védőtanuk, eskü alatt egyenkénti hitelesítése, szükség esetében egymás között s a vádlottal szembesítése, a szükséges okiratok felolvasása. Arra a tiszti ügyész, tekintettel a bizonyítás eredményeire, kifejti és törvényesen megállapítja mind a bűnösség, mind a büntetés kiszabása iránti keresetét, mire a vádlott vagy védője nyomban adja elő védelmét, vagy a körülményekhez képest bővebb megfontolás végett halasztást kér, mely zárhatárnap kitűzésével megadathatik. A tiszti ügyész válasza esetében, a zárszó mindenkor a vádlottat vagy védőjét illeti; azzal a tárgyalás befejeztetvén, az ítélet hozása következik. (656. §.)

1. A tárgyalások menetét, törvényes intézkedések nem lévén, a gyakorlat alapította meg és fejtette ki. A tárgyalások sorrendjét több hatóságban, nevezetesen Pestmegyében is, a tiszti ügyészség kényszeríti, és a törvényszéki elnöknek mutatja be; a kitűzött tárgyalásokat az elnök a tiszti ügyészséggel közölt napi jegyzék szerint véteti elő. Sok hatóságban azonban a vizsgálat befejezése és vallomások hitelesítése után, a tiszti ügyész véleménye alapján a törvényszék minden további tárgyalás nélkül hoz ítéletet. *Palugyay*: Megyerendsz. II. 133. l. *Ensel*: Pestmegye fenyítő szab. 1863. Sörg. 264. sz.
2. A tanúk idézése iránt azelőtt a tiszti ügyészség, jelenleg vagy az vagy az előadó szorgalmazására a törvényszéki elnök intézkedik; a pesti megyei törvényszéknél három tanút az előadó maga rendelhet be, ha többen volnának, az elnök beleegyezése kívántatik. *Palugyay*: id. h. *Ensel*: id. h.
3. A vádlott és tanúk hitelesítése többnyire vallomásaik felolvasásával az utóbbiaké a körülményekhez képest a vádlott vagy védője jelenlétében történik; mire az általuk netalán tett módosítások változtatásokat, és a történet hitelesítést a jegyző írásba foglalja. Mennyivel célszerűebb sőt szükséges, a vádlott és a tanúk kérdésenkinti ismételt kihallgatása ld. *Zsoldos*: Szolg. hiv. I. 67. §.
4. Csekélyebb ügyekben védő nem alkalmaztatik. Számára mindenkor illő hely külön asztalkánál jelölendő ki, ezt a védő állása méltán követeli.

612. §.

A nemesek büntető pörének folyamára, alakszerűségeire nézve, a büntető ügyek természetéből folyó némi módosításokkal, a polgári pör szabályai szolgáltak zsinórmértékül. Azokat az ITS. II. §. 3. általánosította a gyakorlat azonban részben módosította. A szerint a vizsgálati eljárás befejezése után, a vádlott perbe fogása vagy az eljárás megszüntetése iránt, a törvényszék hoz határozatot; melyre nézve újabb gyakorlat szerint felebbezésnek is van helye. (661. 662. §.) Több hatóságban a perbefogatási illetőleg megszüntetési határozatot, a vádlott és a tanúk vallomásainak törvényszéki hitelesítése előzi meg, és annak folytán a vizsgálat-

nak netalán szükségés kiegészítése rendeltetik el. A perbefogatas után, ha előbb nem történt, a vádlott letartóztatása iránti törvényes intézkedések teendők. (602. §.) A vád alá helyezés (inactionatio) alapján, a tiszti ügyész a bírósághoz intézett folyamodás alakjában, nyújtja be vádlevelét, melyben a büntett tényálladéknak rövid kifejtése után, hivatkozással a törvényekre, a vádlottat személyes megjelenésre idéztetni, a törvényes büntetés, a kár és költségek megtérítésében elmarasztaltatni, és azt rajta végrehajtatni kéri. Annak nyomán a vádlott a vádlevél másodlatának közlésével, rövid de törvényes határidőre, az országgyűlési ótalom sértésének eseteiben harmadnapra, (1723. 7. §. 3.) ha fog, ságban volna, bilincseiből (ex vinculis) idéztetik. Az idézést azelőtt megyékben szolgabíró vagy esküdt, városokban hites irnokok teljesítették; (1723. 30. 1807. 8. §. 5.) jelenleg valamint bünvádi eljárásban a bíróság mindennemű határozatai, ugy az idézés kézbesítését is, a törvényszéknek helyén annak hites szolgálai azonkívül a megyékben a helybeli előjárók, kik alatt a helybeli esküdtek is értendők, (1836. 20. §. 9.) személykülönbség nélkül eszközlik. Azoknak a bírói határozatokkal együtt a kézbesítési ív is megküldendő, és annak utolsó rovatában az átvétel az illető fél aláírásával, vagy ha írni nem tudna, keresztvonásával tanu jelenlétében, és annak saját és az átvevő neve aláírásával elismerendő, és a kézbesítés napja feljegyzendő. — Ha a szabad lábon levő vádlott hon nem találtatnék, írásban a következő napon kitűzött órában történendő kézbesítésről értesítendő, — és ha akkor sem találtatnék otthon, az idéző levél két tanu jelenlétében ajtajára szegeztetik. A kézbesítés teljesítéséről, a bíróság

a kézbesítő iv visszaküldése által tudósítandó. (UR. 1863. jan. 29. 16954. S. 862. sz.)

1. Hogy a perbefogási határozat ellen jelenleg a felebbezésnek hely adatik többek közt, Oroszi, Talányi és hg. Karageorgievich Sándor bünperei bizonyítják. Törvénsz. Csarn. 1869. 64 — 70. sz.
2. A perbeli alakszerűségek legpontosabban a táblai büntetőpörökben tartatnak meg, másutt En s e l k é n t : „Megtisztítva azon sallangoktól, melyeket Szlemenics . . . említ.” (Sürgöny. 1863. 265. sz.) A hatóságok eltérő s szétágazó gyakorlata, ezen a polgári biztosság és szabadságra oly nagy fontosságú ügynek, mielőbbi törvényes szabályozását nem csak kívánatosnak, de sürgős szükségűnek mutatja.
3. Hogy hitelesítési idézésnél is, a közvállalatu hivatalnokokra nézve említett szabályok (589. §.) szemmel tartandók, mind a dolog természetéből, mind az idézett rendeletek tartalmából foly. A fenebb idézett UR. mind a polgári mind bünvádi ügyekről egyaránt szól. Az 1868. 64. tcz. 265. §. szerint polgári jogügyekben, ha a kézbesítő, hon nem találná az alperest, az idéző végzést két tanu jelenlétében lakása ajtajára kifüggeszti, és erről a házbelieket szóval értesíti.
4. A vádlevélnek is tehát mint a polgári keresetlevélnek három részt, a történetit, jogit és a kérelmet kell tartalmaznia; hiányai közé a homályosság, határozatlanság, bizonytalanság tartozik. Lsd. Frank : Közigazs. törv. II. 82. l. S u h a j d a : Magy. polg. törv. 36—39. §. Magy. polg. rendtart. 36. 37. §. Példájánl szolgáljon a következő táblai vádlévl: Tekintetes Királyi Itélő Tábla! A törvény és igazság kiszolgáltatása végett, illő tisztelettel előterjesztem, mikép szab. kir. N. városa fogházában letartóztatva levő N. N. f. é. januar hóban N. helységben hamis egy forintos papírgjegyeket szabad kézzel készített, és azokat forgalomba is tette. Minthogy pedig a hamis pénzek készítői és tudva lévő kiadói az 1723. 9. tör. által kiszabott büntetésben, ugyszinte az okozott károk és költségek megtérítésében elmarasztalandók, annál fogva nevezett N. N.-t bilincsből törvény előtt személyes megjelenésre idéztetni, és a felhívott törvény értelmében büntettetni, valamint az okozott károk és költségek megtérítésében elmarasztaltatni kérem. Tisztelettel maradván a Tek. Kir. Itélő Tábla engedelmese szolgálja N. N. mint a kir. ügyek igazgatója és a m. sz. korona ügyvéde. Más példákat lsd. H u s z t y : Comment. L. III. ti. 10. §. 30. tit. 12. §. 42. stb. S z l e m e n i c s : Fenyítő törv. 99. 100. §.
5. Az idézés törvényes határideje ugyanazon megyében tizenöt nap, másban távoltságához képest, régibb polgári törvénykezési szabályaink, melyek szerint büntetőügyekben is zsónómértékül szolgáltak, négyszer 15 napra is terjedhetett. (1558. 19. 1613. 23. 1625. 13. 1723. 26.) A jelen polgári eljárási szabályok szerint sommás eljárásnál a megjelenési határidő akkép tüzendő ki, hogy annyi idő maradjon a mennyi

a megjelenésre szükséges; ez időköz ha alperes helyben lakik 3, ha ugyanazon törvényhatóságban 8, ha azon kívül 15, ha az országon kívül tartózkodik 30 napnál többre nem terjedhet. — Rendes eljárásnál az említett különbségekhez képest a határidő 15, 30, 45, 60 napra van szabva. S u h a y d a : M. Polg. törv. rendtartás. Pest, 1869. 38. 88. §.

6. Az országgyűlés ülésain történt sértéseknél a vád alá helyezést, az illető ház (tábla) határozza el; egyéb táblai perekben az elővizsgálat nyomán a kir. ügyész külön perbefogatási határozat nélkül, nyújtja be vádlevelét, és az idézőlevél kellő kézbesítéséről gondoskodik; mi más hatóságoknál is a tiszti ügyész köréhez tartozik; a kézbesítési iven a bírói határozat száma, és a felek, melyeknek a kézbesítés történik, pontosan feljegyzendők. Id. 1863. UR.
7. A bíróság helyén kézbesítési díj nem jár; annak székhelyétől félmlér-földnél nagyobb távolságban tíz pengő, illetőleg tizenhét o. é. krajczár fizetendő, mely a költségekhez tartozván, a féltől, kinek a kézbesítés történt, tüstént nem követeltetik. UR. 1863. jan. 29. 16854. sz. 1863. apr. 15. 6070. sz. Függetl. I. folyam 38. 53. sz.

613. §.

A kitűzött határnapon a tiszti ügyész a pört a törvényszék előtt, a vádlevelél és idézési bizonyítvány bemutatása mellett felveszi (levat), mire a vádlott személyesen védőjével, fogságban lévén, ez utóbbi által megjelenvén, azt a perbe iktatja, és netaláni kifogásait (exceptio fori declinatoria, contra iudicatum) előterjeszti. Azok bírósági eldöntése után, az ügy érdemére nézve a vádló tiszti ügyész, kit a bizonyítás terhe illet, vádját megállapítja, bővebben kifejti és az elővizsgálat alatt, vagy utóbb szerzett bizonyítékokkal támogatja. Azokhoz a vádlott és tanuk vallomásai tartozván, ha még nem történt, (599. §.) azoknak hitelesítését, szembesítését vagy újabb tanuk megidézését kéri. A védelem, mind a büntett valósága, minőségére, a vádlott bűnösségére, s beszámítás fokára, a mentő, enyhítő körülmények érvényesítésére terjed, és valamint a védő egyrészt a ki-

fogás alá eső terhelő tanuk hitelesítését ellenezheti, úgy másrészt a bizonyítékok pótlását, kiegészítését sürgetheti; mire valamint más közbeeső kérdésekről a törvényszék végzésileg (közbenszólólag, interlocutorie) határoz. A feleket rendszerint két-két perbeszéd, a végző mindig a védőt illeti. Az ügy, teljes és érdemleges kimerítése után, a bíróság ítélete alá bocsáttatik; mire a periratok a törvényszéknek bemutattnak, és elnökileg kijelölt ülnök által, nyilvános ülésen történt előadásuk nyomán, ítélet hozatik. (563. 593. §.)

1. A táblái pörökben a régibb polgári pörben szokásos kikiáltás (proclamata) is fentartatik, és a felvételnél, a vádlott netaláni kívánságához képest védőjének hivatalbóli kirendelése kéretik. — A felvétel szerkesztése és módja a következő: 1864. május 23. ts. ns. Pest megyében keblezett szab. kir. Pest városában a ts. királyi ítélő tábla előtt felvételre táblai büntetőpere nagyságos N. N. urnak, mint a kir. ügyek igazgatójának és a magy. sz. korona ügyészének és felperesnek, szab. kir. N. városa börtönében fogva lévő N. N. raboskodó alperes ellen; mely alkalommal felperes kir. fuscusért, NN. kir. ügyigazgatósaági ügyész bemutatja A. alatt a vádlelet B. alatt annak részére törvényesen lett kézbesítéséről szóló bizonyítványt, és ezekhez képest a szokott háromszori kikiáltás után törvényt és igazságot szolgáltatni kér (megjegyezvén, hogy a nevezett alperes védő ügyvédnek részére kirendeléseért esedezik) többire felperes fentartja a fentartandónak — A tekintetes királyi ítélő táblánál Pesten 1864. május 23. tartott ülésében 2443. sz. alatt végeztetett: A bemutatott táblai büntetőper felvételén, és szokott módon háromszor kikiáltatván, az iratok a perbeszédek beiktatása végett a tek. kir. táblai pertárba tétetni és erről vádló felperes N. N. kir. ügyig. ügyész, valamint (vádlott részére kérelme folytán védőül hivatalból kinevezett) N. N. védő ügyvéd jelen végzésnek kézbesítése által értesíteni rendeltetik.
2. A magyar perben szokásos leszállító kifogások (exceptio condensoria) közül, az illetékességén kívül, legfőlebb az idézés elleninek, az ügydöntők sorából (exceptio peremptoria) az elévülés, és az ügy jogérvényes bevezetéséből (exceptio rei iudicatae) meritetnek, lehetne alkalmazása, mennyiben perujításnak nem volna helye. Frank: Közigazság törv. II. 116. l. Suhajda: Magy. polg. törvényk. 51—53. §. Szokolay: A bizonyítékok elégtelens. felmentés tana. Törv. Csarnok. 1864. 65—66. sz.
3. A védő késedelmezése esetében, a tisztí ügyész köréhez tartozik a tör-

vényszék inté végzését szorgalmazni. Palugyay: Megyerendszer. II. 132. l.

4. Némely hatóságokban eltérőleg a nemesek pörétől, a nemnemesek írásbeli perének hasonlatosságára, a perbefogási határozat után a tisztí ügyész a pör felvételére utasíttatik, ki azt a vádlevél bemutatásával egybekapcsoltan, a vádlott személyes jelenlétében, mi annak perbeidézését képezi, teljesíti; arra az iratok a pertárba tétetvén, a közvádlo és védő perbeszédek beiktatására utasíttatnak. Szlemencs: Fenyítő törv. 100. §. Ensel: Pest megyei fenyítő eljárás. Sürgöny. 1863. 265. sz. — A perbeli tárgyalás példáját ld. Kassay: Feny. törv. eljárás 86—93. l.

614. §.

Az ABP. szerint a vizsgálat befejeztével az írományok a törvénytörvényszéknek nyújtatnak be; ez az államügyész meghallgatása után a nyomozások kiegészítését rendelheti, vagy pedig megszüntetési, felhagyási, perbefogási határozványt hoz. Az első az elővizsgálatra vonatkozólag (572. §.) hozandó, midőn a) a büntett vagy vétség tényálladéka hiányzik; b) a büntethetőséget megszüntető tények forognak fen; c) az eljárás az érdekllett félnek törvény szerint szükséges kívánata nélkül indíttatott, d) az eljárás az államügyész vagy magánvádlo kívánatára abbahagyatott; e) a valószínű tettes ki nem puhatolható. A második azaz felhagyási határozvány a különös vizsgálatra nézve (572. §.) hozatik az a) — d) alatt említett eseteken felül, ha e) a vádlott ellen előfordult jogos gyanuokok megerőtlenítettek, f) a végtárgyalásnál bünössége bizonyítása nem várható, midőn a felhagyás bizonyítékok elégtelenségéből történik. A harmadiknak jogos gyanuokok létében van helye. Azok ellen az államügyész magánvádlo, illetőleg vádlott felebbezéssel élhetnek. —

A vádlott önvallomása esetében azonban, a perbefogási határozványban, egyuttal közvetlen idézés által rendeltetik el a végtárgyalás, s akkor felebbvitelnek nincs helye. Ha felebbezés folytán az alsóbb törvényszék úgy találja, hogy új nyomozások szükségesek, ezeket megrendelni köteles, és ha előbbi határozatától elállana, újabb határozványát felebbezhetése fentartása mellett, kiadni tartozik. (ABP. 192 — 205. §. Cs. rend. 1858. máj. 3. BTL. 68. sz.) Újabb törvény az ausztriai tartományokban a felhagyási határozványt megszüntette, es annak az eseteiben is megszüntetési határozvány hozandó. (1867. nov. 15. Törv. BTL. 132. sz.)

1. Ha a vádlott tetten kapott, vagy teljes bizonyítéku vallomást tesz a tényálladék megállapítása, a büntetés és kármentesítésre befolyással lehető körülmények kipuhatolása után, a szakértők és tanuk további kihallgatása nélkül a vizsgálat befejezendő; (Cs. rend. 1858. máj. 3. BTL. 68. §.) sőt ez esetben öt év alatti büntetéssel sújtott büntetteknél, a külön vizsgálat iránti határozatot is a vizsgáló bíró elhagyhatja. (MR. 1857. jun. 27. 13796. sz. Gerichtszeit. 103. sz.)
2. A törvényszéknél a vizsgálatok nyolcz, bonyolódott terjedelmű pereknél tizennégy nap alatt előadandók. — Az eljárás megindítása vagy folytatásától, az államügyész csak az igazságügyi miniszter, legfelsőbb jóváhagyással kiadott rendelete folytán állhat el. A magánvádló elállása érintett eredményének, csak annak panasza folytán bírói tárgyalás alá vehető vétségeknél (303. §.) van helye.
3. A perbefogási határozvány tartalmát az ABP. 200. §. határozza meg; példáját lsd. Bausnern: Bünvádi eljárás III. 84. 85. 193—196. l. A felebbezésről a perorvoslatoknál szólnunk. (667. §.)

615. §.

A perbefogási határozat jogerőre emelkedése után, az államügyész öt évi börtönbüntetéssel fenytendő büntetteknél, vádiratát írásban nyolcz, legfőlebb tizennégy nap alatt beadni, más büntettek, vétségeknél, és a közvetlen idézés esetében (614. §.) a végtárgyalásnál élő szóval előadni köteles. Ez utóbbinak napját az államügyész, vádlott, védője, a káros és tanuk értesítése mel-

lett az elnök oly módon tüzi ki, hogy a vádlottnak, halál vagy legalább öt évi börtön büntetésnél, legkevesbé nyolcz, más esetekben három napi határidő maradjon fen idézése közlésétől. A végtárgyalásra, mennyiben a hely engedi, az igazságügyi fogalmazói hivatalnokok, a védők (559. §.) közigazgatósági felsőbb hivatalnokok, és nyilvános jogtanárok, a sértett, a vádlott, és sértettnek bizalmi személyei, mindegyike számára legfőlebb öten bocsátandók. Azonkívül a bemenetet meglett koru, illedelmes férfiaknak az elnök megengedheti. A közérkölcsiség és közbiztosság érdekében az elnök zárt ülést is rendelhet, melyben a sértetten és a felek által választott bizalmi férfiakon kívül, minden más hallgatók kizárvák. (ABP. 223—224. §§.)

1. A vádlott a végtárgyalási elnök által csak akkor hallgatandó ki, ha az szükséges vagy czólszerűnek tapasztalná, egyébiránt mind az államügyész, mind a védő az előleges nyomozások kiegészítését, új tanuk idézését, legkésőbb huszonnég órával a végtárgyalás előtt kérhetik. ABP. 216. 220. §. Cs. R. 1858. maj. 3. §. 12.
2. A bizalmi férfiakat a törvényszék, ha személyeik ellen aggályai volnának, visszautasíthatja. A rend fentartására, az elnök fegyelmi hatalmánál fogva a hallgatóságot nem csak eltávolíthatja, az ellenszegülőket nyolcz napi fogságig elítélheti: hanem illetlen önvisellete esetében a vádlottat is elvezettetheti. A felek képviselőit a bíróság dorgálással vagy száz forintnyi bírsággal megfenyítheti, sőt a törvényszéknél kitöröltetéseket kellő időre a védők jegyzékéből indítványozhatja. ABP. 226. 244. 245. 246.

616. §.

A végtárgyalás vezetése az elnököt illeti; a közbenjövő kérdések fölött a bíróság határoz. A tárgyalás az ügy kikiáltásával kezdődván, az előhívott tanuk esküjökre figyelmeztetése, a vádlott nevének stb. kérdeztetése, figyelemre intése után, a perbefogatósi hatá-

rovány olvastatik fel. Majd az államügyész vádját adja elő, mire a vádlott és tanuk egyenkénti kihallgatása után a vádlott szembesítése, ha esküt még nem tettek, meghitelesítése, a szükséges irományok (szemlel jegyzőkönyvek, vádlott elleni ítéletek stb.) felolvasása következik. Sem a nyomozások kiegészítése, sem a végtárgyalás elhalasztásának oka nem forogván fenn, az államügyész teszi végindítványát, kit a magánvádló, vagy sértett fél képviselője követ, magánjogi követelése megállapítása végett; ezután a védőnek engedtetik a szólás, mire a vádló felelhet ugyan, de a zárbeszéd mindig a védőt illeti.—A végelőadások mind a bűnösség kérdésére mind a büntetés kiszabására terjednek. Bonyolódottabb pereknél azonban az elnök ezen kérdések elkülönítését rendelheti, vagy megengedheti. A végtárgyalásról, fontosabb eseményeit tartalmazó jegyzőkönyv vezetendő. Egyébiránt a megkezdett végtárgyalás csak a szükséges megpihenés végett szakasztathatik félbe, elnapolása csak törvényes okoknál fogva történhetik. (ABP. 216—257. §.)

1. A vádlott és tanukhoz az elnökön kívül a bíróság tagjai, az elnök engedelmével a felek és képviselőik intézhetnek kérdéseket. Az államügyész és védő egyetértésével a meg nem jelent tanuk vallomásai fel is olvastathatnak; az iránti egyetértés hiányában a törvényszék határoz. Közvetlen idézés esetében azonban a vádlott önvallomását megerősítő tanuk és szakértők vallomásainak felolvasása, elégségesnek tartandó. ABP. 241. Idézett Cs. R. 8. §.
2. A tárgyalás elhalasztásának törvényes okai: a) a vádlott betegség, ha az folytatásába, vallomásai felolvasásába bele nem egyezik, b) nyomozások, bizonyítékok megszerzésének szükségége, c) más külső okok, mint a tanuk meg nem jelenése, valamely képviselő elmozdításának szükségége, a bíróság illetéktelensége. ABP. 248. §.
3. A BE. szerint a perbeli eljárás tökéletesen nyilvános, szemérmert sérti esetek kivételével, melyeknél a védőn és sértett félén kívül, csak az eljáró hatóságnál bejegyzett ügyvédek, a vádlott és sértett atyafia

és barátai az elnök által megengedett, de háromnál kevesebbre nem szorítható számmal lehetnek jelen. A tárgyalást az elnök vezeti az a jelen §. szövegében leírt módon foly le; a tanuvallomások felolvasása itt is csak a közvádlo és vádlott megegyezésével rendeltetik el. Félbeszakasztási okok: a vádlott, védője vagy tanu betegsége, ha vallomása felolvasására nézve egyesség nem létesül, hamis tanutétel, új nyomozások szüksége; a bírák, ügyvédek, felek pihenése. BE. 293—349. §.

Második ezim.

B i z o n y í t á s i t a n.

ELSŐ TAG.

A bizonyítás általában.

617. §.

Bizonyíték (probatio) tágasb értelemben, valamely állítás vagy tény valósága mellett szóló okoknak foglalhatja. Az okok bizonyítási okok vagy érvekknek, (argumenta probationis, Beweisgründe) a felismerésökre vezető közegek bizonyítási eszközöknek, (media probationis, Beweismittel) az okok megállapítása és kifejtése bizonyításnak (probatio in sensu subjectivo) neveztetik. Ez utóbbi, ha az állítás igazságát, a tény valóságát kétségen kívül helyezi, bizonyítékot eredményez szorosb értelemben, melynek előállítás a büntető eljárás céljánál fogva, (560. §.) a perbeli tárgyalás sarkpontját képezi.

1. A büntetés jogszerű alkalmazása a büntetett tényálladékatól függ; annak valódiságáról a bírónak meg kell győződnie, azt tehát bebizonyítani szükséges 235. §. 1. Lsd. Bausnern: Bünvádi elj. II. 1. 2. 1.
2. A bizonyíték szónak különböző értelméről lsd: Bauer: Strafproz. 95—96 §. A bizonyítási rendszer fejlődéséről a büntetőpörben, melyre

a kánoni jognak döntő befolyása volt, lsd. Jordan: Beweis in Strafsach. Rechtslex. II. 171—177. l.

3. A büntető és polgári perbeli bizonyíték különbsége, e két eljárás eltérő természete és célzatából foly. A bűnvádi bizonyíték nem az alaki, hanem az anyagi valódi igazság kimutatására irányul, nincs bizonyos szakok, zárhatáridőkhöz kötve, jogvélelmeket nem ismer, és a mind kettőnek közös bizonyítási eszközök alkalmazásánál is, annál szigorubb. Bauer: Strafpr. 103. §. Heffter: Lehrb. 613. §. Mittermaier: Strafv. I. 87. §. Bausnern: Bűnvádi elj. II. 12—14. l.

618. §.

A bizonyítási okok erejének megbírálását, a törvényhozás vagy teljesen a bírák józan észére, belátására bízhatja, úgy hogy a bizonyításból eredő erkölcsi meggyőződéseket követhetik, vagy bizonyos határozott elveket, bizonyítási szabályokat (törvényes bizonyítékot) állíthat fel, melyeket tekintetbe venni kötelesek. Az utóbbiak: vagy a) igen legesek, ha a törvényesen meghatározott bizonyítási kellékek létezése esetében, a bíró arra ítéletét állapítani köteles; b) nem legesek, midőn a bizonyíték bizonyos kellékei úgy határozatnak meg, hogy azok hiányában a bíró marasztaló ítéletet nem mondhat; (bizonyítási minimum) de nem köteleztetetik arra, mihelyt a vádlott bűnösségéről meg nem győződött. Hazánk törvényei kimerítő bizonyítási szabályokat nem tartalmaznak; de mind azok, mind bírósági gyakorlatunk a bizonyíték teljességéhez, főkép némely eszközeire nézve, bizonyos kellékek és tulajdonságokat követelnek, azok nélkül s bizonyítékot teljesnek nem tekintik; minél fogva törvényes de nemleges bizonyítási elveket ismernek irányadóknak, mint az egyes bizonyítási eszközök kifejtésénél bővebben ki fog tűnni. Hason elvet követnek a bi-

zonyításra nézve az ABP. és BE. is. (ABP. 260. §. BE. 397. §.)

1. Az elsőbb említett elv leginkább esküdtszékeknél jó alkalmazásba; (564. §. 2.) az utóbbi törvénytudó bíráltnál, önkényes egyoldalú befogásuk meggátolása, az állam és egyesek érdekei megóvása végett. Erre a nemleges szabályok elégségesek; az igenlegesek czélszerűtlensége általában elismertetik, mert M ö h l mondása szerint „Von jedem Richter kann und muss man auch voraussetzen, dass er jene beiden Arten von Salz besitze, von welchem C a r p z o v spricht: salem scientiae, ne sit insipidus, und salem conscientiae, ne sit diabolicus“ (J a g e m a n n : Zeitschr. II. 293. l.) Lsd. H y e : Leit. Grndts. 279. l. S z o k o l a y : Büntetøjgt. 404. l. R u l f : Comment. II. 59—63, l. B a u s n e r n : Bünvádi elj. II. 12. lap. J a g e m a n n : Criminallexic. 120—122. l. M i t t e r m a i e r . Strafverfahren I. 88. §.
2. Hogy törvényes bizonyítási szabályok mellett, a természetiek is megtartják erejüket, sőt azok által csak megerősítettnek, szorosabban meghatározottnak, a dolog természetéből foly; B a u s n e r n állítása hogy Magyarországnban (Bünvádi elj. II. 3. l.) semminemű bizonyítási szabályok nem léteztek, ezen általánosságban tekintettel a gyakorlat által szentesített, részben törvényes elvekre, nem áll.
3. Az ABP. 260. §. világosan kijelenti: „A bíró a jelen törvényben a bizonyítás egyes neménél felhozott bizonsági kellékek létezése esetében sem köteleztetik, a vádlott bünösképeni elítélésére, ha minden körülmények figyelmes megfontolásából, annak bünösségéről meg nem győződött, hanem az íránt ellenkező, azonban világosan megjelelendő okokból még kétségei maradnak fel.“ A BE. 497. §. szerint senkit büntetésben elmarasztalni nem szabad, ha csak a törvényes számmal jelenlevő eljáró bírák a megkivántató szavazattöbbséggel, és az alább következő szakaszokban meghatározott szabályok (előfeltételek) mellett, törvényesen bizonyosnak el nem ismerik; a) hogy a büntett valóban elkövetettett, b) hogy a vádlott magát akár mint szerző, akár mint büntárs bünössé tette.

619. §.

A bizonyíték tárgyra nézve: terhelő (vádló, probatio, aggressiva offensiva) vagy mentő (probatio defensiva); a mint a bünvád vagy védelem megállapítá-

sára vonatkozik. Az előbbi köréhez a büntett tényálladéka, a tettes bűnössége, súlyosító körülmények megállapítása, az utóbbiéhoz a tényálladék hiánya, a mentő és enyhítő körülmények kifejtése, tartozik.

1. A terhelő bizonyíték az állító (probatio), a mentő az erőtlentítő azaz ellenbizonyíték természetével (reprobatio Gegenbeweis) bír; mert habár a vádló bizonyíték is némelykor a mentő védokok megerőtlenítését veszi észélba, még is a vádló állítások fentartására irányulván, ellenbizonyítéknak (Bauer, Stübel, Müller stb.) csak sajátlanul nevezhető. Lsd. Feuerbach: Lehrb. 567. §. Mittermaier: Strafv. 151. 180. §. Jordan: Beweis, Rechtslex. II. 186—187. l.
2. A mentő bizonyítékot többen közvetlen és közvetettre osztják (Stübel, Feuerbach, Mittermaier stb.) a mint a tényeket (péld. emberölést) vagy azokból a bűnösségre vont következtést, (péld. önvédelem esetében) tagadja. Szokolay: Bünteljogt. 401. l. Rulf: Comment. II. 55. l.

620. §.

Eredményére a bizonyíték teljes (probatio plena) vagy nem teljes, (pr. minus plena) a mint a tény bizonyosságát megállapítja, egészen kétségen kívül helyezi, vagy a valószínűség csak nagyobb vagy kisebb fokozatát eredményezi; mihez képest fél, félnél nagyobb vagy kisebb bizonyítékokra (semiplena proba, major v. minor) osztatik. A bizonyítási eszközök számára nézve: egyszerű vagy összetett (proba simplex v. composita) a mint csak egy, vagy több egyenként magában véve elégtelen eszköz által alakul. — (623. §.)

1. A teljes bizonyíték azonos a szorosabban vett bizonyítékkal; (617. §.) külterjűleg teljesnek azt is nevezik, mely a tényt egész terjedelmében, nem teljesnek, mely csak részben bizonyítja.
2. A bizonyosság nem lehet feltétlen (absoluta,) mely a kétség

hetségét is kizárná, hanem csak erkölcsi, milyennel társadalmi viszonyainkban megelégedni kénytelenek vagyunk.

3. A fél, annál nagyobb vagy kisebb bizonyíték fogalma, jelentőséggel törvényes bizonyítási szabályoknál bir, menyiben a bizonyítás teljes erejéhez megkívántatott kellékek csak felében, annál nagyobb vagy kisebb mérvben vannak jelen. Bauer: Strafröc. 102. §.
4. Ha a különböző bizonyítási eszközök mindegyike külön szülne bizonyosságot, nem összetett bizonyítéknak, hanem a bizonyítékok összhangának van helye. Az ABP. a gyanuokból bizonyítékot czimezi összetettnek. 261. §.

621. §.

A bizonyíték módjára nézve: közvetlen természetes, proba naturalis) és közvetettre (mesterséges proba artificialis) oszlik, mint a tények igazsága a bizonyítási eszközökből közvetlenül kiviláglik, vagy azokból okoskodás útján következtethető. Az első magára a kérdéses főtényre vonatkozik, míg az utóbbi ténnyt bizonyít, melyből a főtény valóságára természet-szerű összefüggésüknél fogva, alapos következtetést vonni lehet.

1. Némelyek közvetlen bizonyítéknak kizárólag a birói szemlét nevezik, minthogy a biró közvetlen tapasztalásából ered. Bauer: Strafr. 100. §.
2. A mesterséges bizonyíték jelenségek, gyanuokból származik, melyekről bővebben alantabb szótlandunk. (646—654. §§.)

622. §.

A bizonyítás (onus probandi) azt illetvén, ki valamit állít, a perbeli tárgyalásban rendszerint a közvádlót terheli, mert a büntett elkövetését a tettes bünyösségét vitatja, tényeket, melyeket vélelmezni nem lehet, míg valóságuk nem igazoltatik. Viszont a védel-

mi ellenbizonyítékban előforduló állítások igazolása, a vádlott illetőleg védője feladványai közé tartozik. — Egyébiránt a vegyes büntető eljárás természetéből foly, (561. §.) hogy mind a vizsgáló mind az ítélő bíró, a terhelő és mentő bizonyítékot egyaránt, még ha a felek kellőleg nem érvényesítenék is, tekintetbe venni kötelesek.

1. A nyomozó eljárásban a vizsgáló bíró a terhelő, mentő és enyhítő körülményeket figyelembe venni és kipuhatolni köteles; miért is szorosan vett bizonyítási kötelességről csak a vád és vegyes perben szólhatni. Rulf: Comment. II. 54. l. B a u e r: Strafpr. 105. §. Mittermaier: Strafpr. 134. §.
2. A magánvádlót a bizonyítás terhe csak az esetben illeti, midőn a pör felperessége mellett foly, (558. §.) egyébiránt a közvádlónak kell a adatokat szolgáltatnia. (570. §. 3.)
3. Viszonyokat, melyek általában, vagy bizonyos életkörükből, nevezetesen a törvényszék előtt közis meretességűek, külön bizonyítani nem szükséges. H e f f t e r: 615. §. A szándékosság bizonyításáról álahtabb (634. §.) szölandunk.

623. §.

Bizonyítási eszközök (617. §.) a) a birói szemle, b) önvallomás, c) tanuk, d) okiratok és e) jelenségek vagy gyanúk. Hajdan alkalmaztatnak hazánkban is az: a) istenítéletek, b) kinvalatás, c) ijesztgetés, d) eskütársak és e) tisztító eskü, melyeknek azonban igazságtalansága, czelszerűtlensége általában el van ismerve.

1. A szakértők véleménye a birói szemle kiegészítő részét képezi, miért is külön eszközként nem említettük. Vajjon a jelenségek bizonyítási eszközöknek nevezhetők-e vagy sem, arra nézve különbözök a vélemények, miután lételők, más eszközök általi bizonyításnak tárgyát képezi; de kellőleg kimutatva a büntett és bűnösség valóságának következtetésére adatokat szolgáltatván, helyesebben azok közé

soroztatnak. Bauer: Strafpr. 106. §. Jordan: Beweis, Rechtslex. II. 185. l.

2. Az ABP. 261. §. a bizonyítási eszközöket bizonyítéki fajoknak, az említett czélszerítlen eszközöket pedig némelyek rendkívülieknek nevezik. Szlemenics: Fenyítő törv. 123. §.

624. §.

Az istenitéletek (iudicia Dei, ordalia) az Isten közvetlen közreműködésének hitén gyökereztek, s oly eszközök alkalmazásában állottak, melyek hatásában a mindenható hatalmának az igazság védelmére, a bűn fenytésére irányzott nyilváníását, felismerhetőnek vélték. Szokásos fajai közül hazánkban a tüzes vas és forró víz bizonyítéka, (iudicium ferri candentis et aquae bullientis) és a törvényszéki párbaj, (iudicium duelli) voltak legközönségesebb használatban. (Sz. László I. 28. II. 4. 5. 6. III. 17. Kálmán I. 22. 52. 53. 76. 83. 1486. 18. 1492. 37.) Az előbbieket a XIII. században a budai zsinat végzése folytán szüntek meg, az ntóbbinak végnyomai a XVI. században enyésztek el. (440. §.)

1. Az istenitéletek említett fajain kívül ismeretesek a) a tüzes szántóvas (iudicium vomerum ignitorum,) b) hideg víz, (iudicium aquae frigidae) c) szent falat, (iudicium offae) d) feszület, (iud. cruceis) e) szent vacsora, (examen corporis et sanguinis domini) f) a tetemre hívás. (iudic. feretri, Bahrrecht) bizonyítéka. Lsd. Grimm: Deutsche Rechtsalterth. cap. VIII. 908—937. I. Révész: Istenitételek. Uj M. Mzeum 1858. I. 446—457. l.
2. Hazánkban a tüzes vas és forró víz bizonyítékát már Kálmán szorította szűkebb határok közé (I. 22.); a várad i regestrum tanúsága szerint a nemeseknél is alkalmaztatott, csak hogy ezek, valamint más osztályu aggastyánok betegesek, mások által is teljesíthették. A hidegvíz bizonyítéka később egész a XVIII. századig boszorkánypörökben volt alkalmazásban, a tetemre hívás pedig vagy halálujítás és szokása, a székel yeknél csak a XVI. század törvényei által szünt meg. Bartal: Comm. I. 342. l. III. 43 l. Palugyay

Magyarorsz. leírása II. 196—200. I. Balássy: Székely tanulm. 1858. Uj. Magy. Múzeum I. 189—190. I. Linzbauer: Codex Sanit. Med. I. 154 — 159. I. Nemzetközi egészségügy. 191 — 104. I.

625. §.

A kinvallatás (tortura) mely a római jog nyomán, mindenütt annál készebb elfogadásra talált, mint-hogy az istenítéletek fajának látszott, és az önvallomásra mindenhol a legnagyobb súlyt fektettek, a nemesek kivételével, hazánkban is alkalmazásba jött. (HK. III. 20. 1597. 43.) Az habár a kényszer a vallomás hitelességét alapjában megingatja, és még csak gyanus személy megelőző gyötörtetése, ép oly igazságtalan mint kegyetlen, a XVIII. századig használtatott; midőn Maria Terézia alkalmazását, előbb korlátozá, majd 1786. végkép eltiltá, mit országos törvény megerősített. (1791 42 HI. 1772. aug. 3. 3535. sz. 1776. apr. 6. 1847. sz. 1777. oct. 27. 5567. sz.) A kinvallatással az ijesztgetés is (territio), mely azzali fenyegetésben már élő szóval, (territio verbalis), már a kinzó eszközök előmutatásával (territio realis) állott, végét érte.

1. A kinvallatás Rómában eredetileg rabszolga, utóbb minden gyanus tanuk ellen alkalmaztatott, és némely osztályok kivételével mind inkább általánosult; később a vádlottaknál használtatott. A kánoni jog nem javallotta ugyan, de az olasz criminalisták czélszerű eszköznek tartván, a római joggal általános elterjedésben részesült. A Carolina használatát szabályozta, de el nem törölte, és csak Thomasius, Beccaria, Sonnenfels, stb. törekedéseinek sikerült eltörlését előkészíteni. Mittermaier: Strafverf. I. 81. §.
2. A kinvallatás hazánkban szokásos neveit a Praxis Crim. 37—40. cz. Huszty: Comm. L. III. titt. 10. §. II. sorolja elő. Roszálólag nyilatkozott fölötte Bodó: Jurispr. Crim. 66—69. I.
3. Az idézett 1772. HI. legfelsőbb rendelet folytán meghagyá, hogy a kinvallatás alá vonandók egészségi állapotja, mindenkor megelőzőleg két vagy legalább egy orvos vagy sebész által megvizsgáltassék, az 1776. pedig a felséges királyasszony az évi január 2. kézirata és an-

nak alapján kelt marcezius 22. UR. folytán parancsolá: „Ut deinceps nullo in casu torturalia examina adhibeantur;“ az 1777. idéz. HI. pedig a vallatandók botoztatását is szigoruan tilalmazá. M. Teréziának, Sonnenfels külön szavazata folytán kelt legfelsőbb kézírata olvasható Östr. Gerichtszeit. 1855. 137. az idéz. HI. Linzbauer: Codex. san. medic. II. 626. 703. 1. Egyébiránt a kínvallatás sok államban a XIX. századig maradt fenn, és Bajorhonban, Württembergában 1806. Hannoverában 1822. márcz. 25. Szász Gothában csak 1828. szűnt meg. Fenerbach: Lehrb. 590. §. Linzbauer: Nemzetk. egészségügy. 104—106. l.

626. §.

Az eskütársak (coniuratores, consacramentales compurgatores) az elégtelen bizonyíték vagy ellenbizonyíték kiegészítése végett, nem a tényekről közvetlenül, hanem a vádló vagy vádlott hitelességéről, és így állításaik igazságáról csak közvetve tettek bizonyosságot. Hazánkban a kánoni jog nyomán már az árpádi királyok alatt honosultak, még a XVII. században is divatoztak (1622. 15.) és valószínűleg annak lefolyta alatt mentek ki a szokásból. — A tisztító eskü (iuramentum purgatorium) melyet a vádlott az ellene felmerült gyanujelek megerőtlenítésére, büntelensége igazolására tett le, hasonló alkalmazásban volt; de miután a lélektani kínzás színét viseli, hamis eskütelekre, és így közvetve az eskü tekintélyének csökkentésére, erkölcsi elvek megingatására vezet, törvényszéki gyakorlatunk által végkép megszüntetve lön.

1. Az istenítéletek megszüntével a párbaj, eskü és eskütársak alkalmaztattak leginkább bizonyításul. Az utóbbiak intézetét I. Károly és I. Lajos királyok hüvebben fejtették ki; miért is többen (Markovics, részben Kelemen) honosítását azoknak tulajdoníták; de nyomaira már szent László és Kálmán törvényeiben, az Árpád-kori okmányokban, a váradi regestrumban akadunk. Megszüntetését Szlemenics az 1729. 27. származtatja, eskümintájuk olvasható a Régi magy. nyelvelm. II. 280. l. Bartal: Comment I. 339—340

- III. 42. I. Szlemenies: Az eskütársakról. M. Tud. Társ. Évk. 1838. III. köt.
2. A tisztító eskünek az 1729. 27. §. 2. általános intézkedésénél fogva, Szlemenies kisebb büntettek, és csekélyebb gyanujeleknél, másként fedhetetlen hírű emberekre nézve helyt ad; (Fenyítő törv. 127. §.) és hogy törvényszékeinken még a XVIII. században is szokásban volt Dec. 4. de infamia bizonyítja. De a fentebb röviden érintett okok, alkalmazását, valamint az 1785. toscanai és újabb törvényhozásokban, úgy hazai gyakorlatunkban is végkép megszüntették. Szokolay: Büntetőjogt. 435—437. I. Mittermaier: II. 184—185. §.
3. Königsfeld: Dissert. de probat. in criminalibus. Lugd. Bat. 1783.
- Kleinschrod: Wirkung. e. unvollkom. Beweises in peincl. Sachen. Würzb. 1786.
- Stübel: De certitudinis formis, quae in causis crim. obtinere possunt. Wirceb. 1800.
- Ranft: Üb. d. Beweis in peincl. Sach. Tüb. 1801.
- Mittermaier: Theorie des Beweises. Darmst. 1821. II. köt.
- „ „ Lehre v. Beweise im deutsch. Strafr. Darmst. 1834.
- Bentham: Traité des preuves. iud. par Dumont: Paris 1823.
- Uj kiad. Brux. 1840.
- Nicolini: Storia dei princ. regulat. della istruzione delle prove ne proc. penali. 1829.
- Kittka: Beweislehre im öster. Crimin. Strafproz. Wien 1841.
- Bonnier: Traité de preuves. Paris 1853.
- Philipp: Treatise on the law of evidence. London 9. kiad. 1843.
- Greenlaf: Treatise on the law evidence. Bost. 1844. 3. kiad. 1846.
- Hartmann: De onere prob. in causis crim. Götting. 1845.
- Best: Treat. on the principles of evidence. Lond. 1849.
- „ Grundzüge de engl. Beweistr. v. Marquardsen. Heid. 1851.
- Bar: Recht u. Beweis im Geschwornenger. Hannov. 1865.
4. Majer: Geschichte d. Ordalien. Jena 1795.
- Wiesland: De iudiciis dei s. ordalibus. Wittenb. 1820.
- Hall: De orig. et progressu quaest. per tormenta. Traj. 1822.
- Althof: Üb. d. Verwerflichkeit d. Reinigungseides in Strafsach. Rinteln 1825.
- Wasserschleben: Hist. quaest. per tormenta. Berl. 1836.
- Hildenbrand: De iureiurando, quod ad diluendam crim. suspicionem iure com. recept. Monach. 1841.
- Helse: Gottesurtheil d. Abendmahlsprobe Berl. 1867.

MÁSODIK TAG.

Birói szemle, önvallomás.

627. §.

A törvényes módon véghez vitt birói szemle, az észlelt tényekre nézve, teljes bizonyító erővel bír; (HK. II. 41. §. 5.) ugyanaz áll a szakértők véleményéről is, ha az e tekintetben fenálló szabályok kellően megtartattak. (574 §.) A birói szemle és szakértők véleménye természetöknél fogva, rendszerint csak a tárgyi tényálladék bizonyítására vonatkoznak, de gyakran bünjelenségeket is állapítanak meg, melyek a tettes felfedezésére vezetnek.

1. Orvosi látletelek és véleményeknél, kétség esetében a magyar kir. egyetem orvoskarának, (578. §.) a BE. 383. §. szerint az ország főorvosának véleménye döntő.
2. A mondottakkal összhangzik az ABP. 262. és 263. §§. a BE. 381—383. §§. A lélekháborodásokról a BE. 384. §. akként intézkedik: „A lélekháborodás léte és ennek fokozata felett, mennyiben általa a büntetthez vonatkozó beszámítási képesség gyengül, vagy megszüntetik, az eljáró ítélőszék az illető orvosi véleményekből és azon tanuk vallomásaikból, kik a vádlottal szorosabb ismeretségöknél fogva, annak elmebeli és lelki állapotja iránt kihallgattattak, nem különben saját ismeretéből és tapasztalásaiból ítél.”

628 §.

Az önvallomás (*confessio rei*) szorosabb értelemben, a vádlott nyilatkozata, melylyel a büntett általa történt elkövetését elismeri; tágasb értelemben minden a büntetthez vonatkozó, reá terhelő körülménynek elismerése.

1. Az önvallomástól különböznek a vádlottnak, saját mentségére, bűnössége enyhítésére vonatkozó állításai; azok a bizonyítási eszközök közé nem számíthatnak. Bauer: Strafr. 115. §.
2. Szorosabb értelmű önvallomás, a büntett egész tényálladéknak elismerésére vonatkozik; másként csak tágasb értelemben tekinthető annak.

629. §.

Az önvallomás: a) tartalmára: egyszerű (tiszta, *confessio pura*) vagy minősített (korlátozott, *conf. qualificata*) mint a vádlott tettét egyszerűen, vagy csak reá nézve kedvező módosítással ismeri el; b) határozott v. határozatlan (c. *determinata circumstantialis* vagy *conf. indeterminata*) mind a tettnek kimerítő és körülményes előadását foglalja magában, vagy nem; c) indokaira: önkényes vagy kényszerített (*conf. spontanea, coacta*) mint kényszerítő eszközök alkalmazása nélkül, vagy azok folytán történik; d) módjára nyílt vagy hallgatólag (*conf. expressa et tacita*) az élő szóval, írásban, ez cselekvények által tétetik; e) a letétel helyére törvényszéki vagy törvényszéken kívüli; f) eredményére törvényszerű (jogérvényes) vagy hiányos (*conf. legitima vitiosa*).

1. A minősítés (*qualificatio*) kedvező (mentő, enyhítő) tény vagy körülmény kapcsolatos felelítésében áll, és annál fogva a büntett némely körülményeinek tagadásától, részben történt elismerésétől különbözik.
2. A hallgatólag önvallomás vagy beismeréstől meg kell különböztetni a költöttet, (*conf. ficta*), melyet péld. a meg nem jelenésből, ajánlott egyezkedésből származtatnak.

630. §.

Az önvallomás bizonyító ereje az alapon gyökerezik, hogy mindenki saját tetteinek legbiztosabb tu-

domásával bir, és önmagára kártékony és ártalmas vallomásokra rendszerint ki sem hajlandó, ha lelkiismerete, bűnös öntudata, az igazság győző ereje arra nem indítják. Ez oknál fogva az önvallomást a bizonyítás főeszközének tekinték, (*confessio est regina probationum*) és fontossága, természetéből folyó bizonyos kellékek mellett, általában el van ismerve.

1. A bűnvádi eljárás céljánál fogva, az önvallomást nem tekinthetni a vádlott lemondásának védelméről, mely minden további bizonyítást fölöslegessé tenne; miért is kellékeinek megállapítása szükséges. *Heffter*: *Lehrb.* 621. §.
2. Habár az angol és északamerikai eljárás szerint, a bíró törekedése oda nem irányul, hogy a vádlottat önvallomására bírja, erejét mindazáltal elismerik; sőt az esküdtszék előtt tett és a bíróság által teljes erejűnek elfogadott önvallomás, minden további bizonyítást fölöslegessé tesz. *Mittermaier*: *Strafv.* II. 228—333. l.
3. Az önvallomás bizonyító ereje eilen többek által (*Filangieri, Rizzi, Bergk, Gerstäcker* stb.) felhozott érvek, nevezetesen a) hogy józan észszel bíró ember önmaga ellen nem vall, b) az önvallomás kicsikarása az emberiségi jogok sértésével jár, c) igazsága, mivel az ember belső érzületéről nem ítélhetni mindig kételyesl d) hogy visszasz ugyanazon egy személyt önvádló, tanu és vádlottnak is elfogadni; az által czáfolhatók: a) hogy a lelkiismeret, a bűnös öntudat az igazság erejét nem tagadhatni, b) visszaélések ellen az önvallomás jogszerű kellékei nyújtanak biztosítékot, c) végre a vádlott önmaga ellen tevén tanuságot, e tekintetben hitelességét kétségbe nem vonhatja. *Lsd. Vuchetich*: *Instit. iur. crim.* 411—413. l. *Szokolay*: *Büntetőjogt.* 412—413. l. *Zsoldos*: *Szolgab. hiv.* I. 62. §.

631. §.

Az önvallomás kellékei, melyektől bizonyító ereje függ: a) hogy a vádlott mind a tett, mind vallomása idején teljes öntudattal birjon, b) minden kényszer nélkül szabadon valljon; (597. §.) c) tartalmára nézve vallomása világos, határozott, körülményes kimerítő, d) magában valószínű, e) a büntett tényálladékaival, más

uton kiviláglott körülményeivel teljes összhangban legyen; végre f) az illető bíróság előtt tétessék vagy hiteltesítsék.

1. E kellékek biztosításul szolgálnak hamis vallomások ellen, melyek különböző okoknál fogva fordulhatnak elő. *K i t t k a*: Beweislehre 50. I. *F e u e r b a c h*: Darst. merkw. Criminalfälle. I. 245. II. 449. I.
2. A bíróságon kívüli vallomás csak gyanujelnek tekinthető és a szerint ítélendő meg; a kényszerrel, törvénytelen eszközökkel kicsikart csak akkor bír erővel, ha később ily eszközök befolyása nélkül ismételtik, körülményeket tartalmaz, melyek a kipuhatottakkal teljesen megegyeznek, és a vádlott előtt ismereteseek nem is lehetnének, ha bűnös nem volna. ABP. 265. §.
3. A mondottakkal összhangzik az ABP. 264. §. és BE. 385. §. amaz különösen kívánja, hogy a vallomás a vádlott saját körülményes elbeszélésén, nem pedig elébe tett kérdések pusztá igenlésén alapuljon.

632. §.

Ha nyomokat hagyó büntetteknel, a tényálladékot nem is lehetne minden körülményeire nézve kipuhatolni, a vallomás bizonyító ereje fenmarad, mihelyt az csak némi részben történhetik, és mi sem fordul elő, mi igazságát kétségesse teszi. Ha azonban merőben lehetetlen a tett valami nyomára akadni, az önvallomás egyedül magában teljes bizonyítékot nem alkot; mi akkor is áll, ha a kinyomozott tényálladék lényeges körülményeivel ellentétben áll; kevésbbé lényegesek erejét meg nem döntik. (ABP. 265. §. BE. 485. §.)

1. Nyomokat nem hagyó büntetteknel, a törvényes kellékű önvallomás, a büntett valóságát is bizonyítja; nyomokat hagyóknaál csak a fenébb érintett megszorítással. *M i t t e r m a i e r*: Strafverf. II. 164. §.
2. Hogy tárgyi tényálladék hiányában, az önvallomást bizonyítéknaak feltétlenül el nem fogadhatni, hazai példával, hol a férj felesége gyilkosságát megvallotta, és teste elvitelét a kiáradó viznek tulajdonították, az asszony azonban utóbb épen visszakerült, igazolja *Z s o l d o s*: Szolgab. hiv. I. 65. §.

633. §.

A törvényes kellékü önvallomás erejét, visszahuzása magában véve, meg nem döntheti, mert ez utóbbi a vádlott előnyére levén, hitelt mindaddig nem érdemel, míg az visszahuzása nyomos és valódi okait, nevezetesen oly körülményeket felhozni nem képes, melyek korábbi vallomásának igazsága iránt, alapos kétséget támasztanak.

1. Helyesen indokolja Mittermaier a bizonyító erő fentartását: „Da in dem Widerruf eine dem Angeschuldigten günstige Erklärung liegt, und daher der Grund, warum man bei dem Geständnisse, der eigenen Aussage des Angeschuldigten traut, hier wegfällt.“ Strafv. II. 166. §.
2. A BE. 337. §. szerint a visszahuzást igazoló nyomos okok alatt: „Oly bebizonyított körülmények értetnek, melyekből a megvallás ellenkezője vagy annak valótlansága, vagy az világlik ki, hogy a megvallónak előbbi megvallása tévedésből, vagy kényszerítésből, vagy az általa célba vett ámtításból eredt.“

634. §.

Minősített önvallomásnál (629. §.) a vádlott által elismert tények teljesen bebizonyítottaknak tekintendők, míg a többinek bizonyítása más módon eszközölendő. Ha tettét bevallaná, betudatási képességét vagy szándékosságát azonban tagadná, állításai ebbeli hitelessége, a körülmények gondos megvizsgálásából származott eredmények szerint, ítélendő meg.

1. A minősített vallomás erejére nézve, régóta különböznek a vélemények; míg a régibb jogászok alkotó elemei felbonthatása fölött vitatkoztak, ujabbán a minősítéseket valószínűségükhöz képest, már elfogadandóknak, már visszautasítandóknak vélték, már a polgári per kifogásaival párhuzamban tették. Mittermaier: Strafv. II. 165. §. Bauer: Strafpr. II. 6. §.

2. Az önvallomást többen (Mittermaier, Bausnern stb.) egész kiterjedésében vagy elfogadandónak vagy visszautasítandónak tartják; de miután az önvallomásnak a vádlottra előnyös részei a terhelőkkel egyenlő hitelességűeknek nem tekinthetők, (630. §.) alkatelemei különböző természetének tekintetbe vétele, igazoltnak látszik. Rulff: Comment. II. 79. 81. l.

635. §.

Ha a vádlott szándékosságát tagadná, miután a jogellenes cselekvény elkövetése magában véve a gonosz szándék teljes bizonyosságául nem szolgál, jogvélelmeknek (praesumptio doli) pedig a büntető eljárásban helye nincs: (617. §. 3.) más részt az emberek cselekvényei ép állapotjukban rendesen szabad öntudatos elhatározásuk eredményei, állításának valósága vagy valótlanága az elkövetett törvényszegés minden körülményeiből megbírálandó. Nevezetesen, ha az eredménynek a dolgok természetes rendje szerint, tettéből szükségkép be kellett következnie, ha elkövetésére az alkalmat és eszközket előre elkészítette, az akadályok elhárításáról gondoskodott, szándékossága bebizonyultnak tekintendő; ha a vizsgálat vagy tárgyalás folyamából oly adatok nem derülnének ki, melyek annak ellenkezőjét bizonyossá teszik. (ABP. 268. BJ. 38. §.)

1. A jogászok a glossatorok korától kezdve (Alciato, Cujacius, Farinaeus, Menochius stb.) azon elvet: „Facta laesione praesumitur dolus“ habár több kivétellel és megszorítással pártolák, (Etiam fatua causa excusat a dolo.) E tan uralkodó maradt, némi módosítással a jelen századig, sőt még az 1813. bajor. bt. is átment. Feuerbach: Lehrb. 87. §. Köstlin: System. 208. 309. l. Neue Revision. Heffter: Lehrb. 71. §. Wächter: Lehrb. 83. §.
2. Az ABP. 268. §. szavainak: „A rossz már magában a cselekvényben fekszik“ értelméről lsd. Hye és Herbst, ellenében Rulff: Comm. II. 83. 84. l.
3. Hagenbruch: Comment. de effectu confess. spont. in crim. corp. delicti. deffie. Lips. 1739.

- G r a f f e n : Dissert. de confess. qualificata. Gött. 1769.
 T i t t m a n n : Üb. Geständniss. u. Widerruf in Strafsach. Halle 1810.
 H e d d ä u s : Üb. d. qualificirte Geständniss. Mannheim 1827.
 S c h u s t e r : De praesumptione doli. Gött. 1829.
 G e i b : De confessionis effectu. Turici. 1837.
 G ü n t h e r : De confessione. Lips. 1840.

HARMADIK TAG.

Tanuk. Okiratok.

636. §.

A tanubizonyosságok ereje a tanuk (586. §.) igazmondási képességén és akaratján gyökerezik, és annál fogva hitelességüket biztosító kellékeiktől függ. Azok részint a tanu személyes tulajdonságaira, részint vallomásaik tartalmára, és módjára vonatkoznak. (HK. II. 27. 28. 1729. 26.)

1. A tanuk hitelességi kellékeit a HK. II. 27. a következőkben pontosítja össze: „Libertas, aetas, modalitas, conditio et iuramenti depositio,” melyeket ömbe vers foglal egybe: Libertas, aetas, ac fama modulusque, fidesque.
2. Habár tagadhatatlan, hogy a tanuzás hitelességét az emberi természet és tapasztalásból meritett szabályok szerint megbírálni szükséges, helyesen mondja M i t t e r m a i e r hogy: „Bei der grossen Trüglichkeit des Zeugenbeweises es keiner Gesetzgebung gelingen wird, absolut entscheidende allgemeine Regeln, über die Beurtheilung des Zeugenbeweises aufstellen zu können, daher das Ermessen des Richters in jedem einzelnen Falle entscheiden muss.“ Strafverf. II. 167. §.

637. §.

Személyes tulajdonaikra nézve a tanuk teljes hitelű, (jeles, testis classicus) képtelen, (testis inhabilis) és gyanúsokra (testis suspectus) osztatnak; a mint igazmondási képesesgök és akaratjuk kétségen

elül áll, vagy természeti és törvényes akadályoknál fogva, a tanuskodásból ki vannak zárva, vagy hitelességük akár általában, akár bizonyos ügyre nézve kételes. Képtelen tanuk, a) kik eszök használatával, b) a kérdéses tény észlelésére szükséges érzékekkel nem birnak; c) kik koruk fejletlensége vagy gyengesége által akadályoztatvák, különösen a nem törvényes koraak (242. §.) és aggastyánok, hatvan év előtti eseményekre nézve, (II. 27. 37. I. 136. 39. 47. 1486, 71. 1868. 54. §. 191.) végre d) a kik biróilag becsteleneknek nyilvánítottak. (223. §.)

1. Mig valakinek igazmondási képességét és akaratját kételyessé tevő okok nem léteznek, teljes hitelű tanunak a jog általános elveinél fogva tekintendő. Bauer: Strafrpr. 142. §. Vuchetich; Instit. iur. crim. 433. l.
2. Mennyiben lehessen elmebetegnek, világos időközökben észlelt eseményeket vagy ellenők irányzott sértéseket tárgyzó tanúságait elfogadni, a szakértők véleményétől, a bíró böles belátásától függ. A delejes álomban észleltekről ugyanazon állapotban tett nyilatkozatok hitelességét, általában el nem fogadhatni.
3. A tanuskodási korra nézve a HK. II. 27. §. 4: „Ut testis tantae sit aetatis ut rerum gestarum, super quibus examinatur memoriam habeat, atque recordetur“ általános szavakkal él, de miután a nem törvényes koraak fel nem eskethetők, hiteles tanuknak sem tekintethetnek. A törvényes de kiskoraak teljes hitelességét Kelemen és Vuchetich tizenhatodik évtől számítandónak; Suhajda elhatározását a bíró belátására bizandónak véli. Magyar polg. törvényk. 75. §.
4. A polgári törvénykezési rendtartást tartalmazó 1868. 54. tcz. 191. §. a tanuskodási képtelenség iránt következőleg intézkedik: „Személyek kik az esküvel bizonyítandó tény történetkor életök tizenketődik, azon időpontban pedig melyben tanuskodásra felhivatnak tizenhatodik évöket be nem töltötték, továbbá a kik elmebeli vagy testi fogyatkozásainál fogva a valóságot bizonyosan nem tudhatták, vagy azt kétségtelen módon előadni nem képesek, végre a kik hamis tanuságért vagy hamis esküért már büntetve voltak, tanukul el nem fogadtathatnak,“ Suhajda: Magy. polg. törvényk. rendt. 59. §.
5. A ABP. 132. §. 14. évet meg nem haladt tanu megesketését tiltja, egyébiránt a törvényhozások különböző intézkedéseiről lsd. Sz o-

k o l a y : Büntetőjogt. 417. l. Az aggkora nézve a HK. I. 39. §. 1. tartalmával összhangzik 1486. 71. (243. §. 4.)

6. A nők tanulási képességét, melyet a c. 17. c. 33. q. 5. et. c. 10. X. de verb. signif. nyomán némelyek kétségbe vettek, jelenleg általában el van ismerve : H e f f t e r : Lehrb. 630. §.

638. §.

G y a n u s, kifogás alá eső tanuk : a) kiknek észlelő vagy emlékező tehetségek erejére nézve, kételyek merülnek fel, b) erkölcstelen feslett életűek, büntetnben marasztalt, ismeretlen és kőbor emberek ; c) kik ajándékokot elfogadtak, megvesztegetésük valószínű ; (HK. előb. 14. §. 6. 1723. 41. 1726. §. 2. 3.) d) az ügy által érdekelték, e) kik a vádlottal ellenséges vagy szoros baráti viszonyban élnek, vallomásaik minőségéhez képest ; (HK. előb. 14.) f) házastársak, közeli rokonok és sógorok ; (588. §.), g) gyámsági vagy szorosabb függési, nevezetesen cselédi viszonyban állók. Hajdan a nem keresztények a keresztények ellen, (sz. István II. 3.) sőt a tisztesebbek kivételével, a nemnemesek nemesek ellen, (II. 27.) gyanus tanuknak tekintettek, mit azonban mind törvényeink, mind gyakorlatunk megszüntetett. — (1729. 26.)

1. A feladó bizonyosságának elfogadása a körülményekehez képest a bíró belátásától függ. (1715. 7.) A jobbágyi viszonyból eredt függést az újabb törvények megszüntették ; a nemnemesek iránti régiebb intézkedéseket H y e (Leit. Grunds. 290. l.) ujabban is fenállóknak hibásan állítja. A rokonsági és sógorsági viszony hatását írónk többsége a másod igit terjeszti. Lsd. 588. §. 1.
2. A polgári törvénykezési rendtartás (1868. 54.) 192. §. ekként szól : Az ellenfél kifogása folytán tanuságtételre nem bocsáthatók : a) A bizonyító fél meghatalmazottja általában ; ügyvéde azon perben, melyben a felet képviselte vagy képviseli, b) azok kik vallomásaikból vagy a per kimeneteléből közvetve vagy közvetlenül kárt vagy hasznot várhatnak, c) azok kik a bizonyító fél ellenfetével ellensé-

geskedésben vagy perben állanak ; d) a bizonyító felmenő vagy lemenő ágbeli rokonai, ha az ellenfélhez is hasonló viszonyban nem állanak, úgy szintén a bizonyító fél házastársa vagy jegyeze. 194. §. Mennyiben fogadhatók el alkalmas tanukul a bizonyító fél oldal-rokonai vagy sógorai, továbbá a szolgálati személyek a munkaadó mellett, míg ennek szolgálatában állanak ; végre azok kik valamely nyereségvágyból elkövetett bűntettben vagy kihágásban bűnösöknek ítéltettek, vagy hamis tanuságért avagy hamis esküért kereset alatt állanak a per körülményei szerint a bíró ítéli meg. S u h a y d a : Magy. polg. törvényk. rendtartás. 59. §.

3. Az ABP. 132. §. következő személyek megesketését tiltja a) kik maguk a bűnösség gyanujában állnak, b) büntetés s, nyereségvágyból eredt vétség vagy kihágás miatt vizsgálat vagy büntetés alatt állanak ; c) kik hamis tanubizonyosság vagy eskü miatt büntetve voltak, d) tizennégy éven aluliak ; e) észrevevő vagy emlékező tehetségek tetemes gyengeségében szenvednek, megesketésökor tiszta öntudattal nem bírnak ; f) a vádlott ellenségei, ha ellene vallanak, g) kik valótlankoknak bizonyult körülményeket adnak elő. ABE. intézkedései a §. szövegében előadottakkal megegyeznek.

639. §.

A tanubizonyiságnak tartalmára nézve : a) a tanu józan állapotban tett saját észrevételén, nem hallomáson vagy következtetéseken alapulnia ; (HK. II. 27.) b) magában véve valószínű, c) világos, d) határozott, e) kimerítő és körülményesnek, f) a tettnek kinyomozott lényeges körülményeivel teljesen megegyezőnek kell lennie. Módjára nézve pedig kívántatik : a) hogy teljes szabadsággal, minden kényszer nélkül (1791. 42. HI. 1818. septemb. 29. 26841. Id. Törv. sz. II. §. 8.) b) a törvényszék előtt tétessék, és c) esküvel megerősítettessék. (HK. II. 27. §. 9. 10. 28. 1729. 26.) —

1. Habár a HK. II. 27. §. 5. elve : „Simplici auditui locus dari non solet neque debet,” mennyiben a büntett közvetlen észlelése, természeténél fogva, nem épen hallás által történék, általában áll : mégis köz-

vetlen tanuk kitudása végett, hallomás utáni tanuk is (testes de auditu) kihallgathatók. Heffter: Lehrb. 627. §.

- 2 A tanuzási kötelezettségtől ment személyekről, nem különben a kihallgatás, illetőleg hitelesítés módjáról annak helyén szólottunk. (588—91. §.) A törvényszék előtti meghitelesítés fontossága itt szembetűnő, és joggal mondá Hadrian: „Testibus se non testimoniis crediturum,” és: „Alia est auctoritas praesentium testium, alia testimoniorum quae recitari solent“ fr. 3. §. 2—4. D. de test.

640. §.

Két teljes hitelű tanunak, a megkívántatott kellékekkel ellátott tanubizonyossága, teljes erejű bizonyítéknak vétetik, miután már régibb törvényeink a tanukról többes számban szólván, legalább is kettőnek vallomását tételezik fel. (HK. előb. 15. II. 27. 1729. 26. 41. stb.) Azoknak összhangja, az erkölcsi bizonyosság elvei szerint, az emberi tévedés vagy gyarlóságból merithető kételyek eloszlatására elégséges; s legujabb törvényünk, polgári ügyekben határozottan két tanunak egybehangzó vallomását követelvén, a hasonpszerűség elvénél fogva, ebbeli büntetőjogi gyakorlatunknak újabb megerősítésül szolgál. (1868. 54. tcz. §. 190.) Egy habár teljes hitelű tanu csak fél bizonyítékot alkothat; kivéven a) ha köztisztviselő hivatalos működése körébe tartozó tényekről tanuskodik, (1868. 21. §. 96.) vagy b) ismételt, folytatott büntetteknél, a bűnös részcsелеkvények mindegyikét, egy-egy teljes hitelű tanu vallja, és ezen vallomások szoros összefüggésben lévén, egymást kiegészítik és megerősítik.

1. Két tanu bizonyító ereje a sz. íráson gyökerezik: „Két vagy három tanu mondására haljon meg a ki halálra ítéltetik; senki se ítéltesék meg, ha csak egy mond ellene bizonytságot.“ (D. XVI. 6. XIX. 15. sz. Máté XVIII. 16. sz. János VIII., 17. Kor. II. 13. 1.) A kanon i

jog c. 10. 23. X. de testib. nyomán, azt a német közös jog (PGO. 23. 30., 67.) és újabb törvényhozások is elfogadták. (ABP. 269. BE 388 §.) —

2. A polgári törvénykezési rendtartás 190. §. ekként szól: „Két tanunak egybehangzó vallomása olyan tény iránt, melynél együtt jelen voltak, teljes bizonyító erővel bír: szükséges azonban, hogy a tanúk kifogáson kívüliek, vallomásaik pedig saját tudomásukon alapulók, világosak és határozottak legyenek.“
3. A köztisztviselők vallomásaikról mondtak a pénzügyőrökről is állanak. Az 1868. 21. tcz. 96. §. e tekintetben ekként rendelkezik: „A pénzügyőröknek törvényes bíróság előtt letett, hitökre hivatkozva tett vallomásai, azokban mik hivatásuk körébe tartoznak, mindaddig bizonyító erővel bírnak, míg a tett vallomás hitelessége ellenadatokkal meg nem ingattatik.“
- 4) Hogy a tanubizonyosság ereje csak nemleges, a feuebb mondtaktból foly. (618. §.) Az angol és északamerikai eljárás csak némely főbüntetkeknél, a skótt azonban szabályként. két tanut követel. M i t t e r m a i e r : Strafv. II. 172. §.
- 5) Az ABP. 270. §. szerint a) a sértett fél vallomása más bizonyítékok hiányában a büntett tárgyi tényálladékat megállapítja: a dlo ellen azonban csak a bevallott vagy rábizonyult büntett súlyosító körülményeit: de sem a büntett elkövetését, sem minőségét nem bizonyítja, kivévn azon esetet b) ha az a kár nagyságától függ, mert ezt a károsodott jogszerűen bebizonyíthatja, c) a vádlott önvallomása hitelességét is egy tanu egészíti ki, végre d) a §. szövegének végén említett esetben egyes tény körülményeket kettőnél több erősíti meg. R u l f : Comment. II. 100, I. B a u s n e r n ; Bünvádi elj. II. 89—96. lap

641. §.

Több gyanus tanu, az összeszólalkozás gyanujától ment, egybevágó és a körülményekkel megegyező vallomásának erejét, a bíró bölcs belátása szerint határozza meg. Ugyanazt a büntársakról állíthatni, ha többen közülök szabadon, világosan és határozottan a bizonyított tényekkel összhangzó egyértelmű vallomást tesznek, és a szembesítésnél is ismételik; ezen vallomásuk továbbá minden lényeges őket terhelő körülményekre nézve, más nyomozások által is megerősíttetik,

és ok nem létezik előleges egytetértésök gyanítására, vallomásuk igazságának kétségbe vonására. Habár bűnösségük, érdekelttségök, és az eskü hiánya, a körülmények érett és ovatos megfontolását mindenkor igénylik.

1. A gyanus tanuk, kikhez a bűntársak is tartoznak, bizonyító erejére nézve szétágaznak a vélemények, és ha számszerinti mérlegezésök, melynél Farina c i u s szerint két, mások szerint négy gyanus, egy derék tanuval érne fel, nem is találma napjainkban pártolókra: másrészt a gyanuokok összetalálkozásából eredt bizonyíték hatálya el levén ismerve, azt általában és mindenkor elégtelennek még sem állithatni: „Wenn alle diese Rücksichten günstig für die Zeugen sprechen, so kann auch durch Übereinstimmung mehrerer verdächtigten Zeugen, nach genauer Erwägung aller Umstände, ein voller Beweis angenommen werden.“ M i t t e r m a i e r: Strafv. II. 172. § H e f t e r: 632. §.
2. A gyanus tanuk iránti aggályok legnagyobb mérvben a bűntársakról állanak, miért is a legnagyobb óvatosság, az érintett kellekek legszorosabb megvizsgálása szükséges. Szolgáljon péld. a kir. tábla 1861. július 30. 298. sz. ítélete: Szőke Judit és társai bűnperében: „K. Sándor ellen feljelentett tolvajlási bűntény, egy tanu által sem bizonyítottván: Sz. J. bűntársnak vallomása pedig, valamint a tanuk által fölhozott mellékkörülmények elegendő bizonyítékot nem nyújtván“ stb. 1861. sept. 19. 526. sz. b. Steiner Jozefa bűnperében, kinek orgazdasága: „A tetteseknek egy é b k é n t is aggályos állításain kívül, más adattal igazolva nem levén“ a vád alól próbák elégtelenségéből fölmentetett. Törv. Csarn. 1861. 134. 139. sz. — Bűntársak tanuvallomása. Jogt. Közl. 1866. 14. sz.
3. Az ABP. 271. §. az érintettekkel hasonló intézkedéseket tartalmaz. A BE. szerint a gyanus tanu érvényessé válik, midőn vallomása teljes érvényességű tanu vallomásával megegyez, és a gyanu okai is a fenforgó egyes eset körülményei, vagy jelenségei által megezáfoltatnak — A vádlott vallomása, mely által más személyt bűntársának vall egy gyanus tanuval felér; kettőnek vallomása az érintett kellekek figyelembe vételével, a bűntett egyes terhelő tényei bizonyítására, és így a jelenségből bizonyíték kiegészítésére alkalmas. BE. 390—400. §.

642. §.

A tanuknak eltérő vallomásaik (singularitas testium) vagy olyanok: a) hogy lényegökben össze-

é g y e z t e t h e t ő k, (singularitas diversitativa) vagy b) külön részcelekvényekről szólván, egymást k i e g é s z i t i k, (singularitas adminiculativa) vagy végre c) lényeges körülményekre nézve e l l e n k e z n e k (singularitas obstativa). Az első esetben hitelességüket kölcsönösen meg nem rontván a bíró az eltérés okának felderítését, a körülmények megvizsgálása, netalán szembesítésök által kísértse meg; a másodikban a tanuk egymást támogatván, vallomásaik teljes erőre emelkedhetnek, (640. §.) míg az utolsóban teljes hitelű tanuk összeütközése forogván fen, vallomásaik értéke fölött figyelemmel a tanuk számára, személyes tulajdonságaik, állításaik belső valószínűségére, más bizonyítékokkal összehangára, a bíró bölcs belátása határoz. Kétséges esetekben, a vádlottra nézve kedvezőbb vélemény fogadandó el.

1. A vallomások összeegyeztetésénél az idő különbségéből netalán eredt eltérések, különös figyelemre méltók. M i t t e r m a i e r : Strafv. II. 173. §.
2. Azon elv, hogy az állító tanuk elsőbbséggel bírnak a tagadók fölött, el nem fogadható, mivel ez utóbbiak is főleg oly körülmények felemelésénél, melyek az állító tanuk vallomásaival ellenkeznek, azokkal egyenlő tekintetet igényelnek. T i t t m a n n : Strafr. 855. §.
3. Habár teljes hitelességű tanuk, lényegesen ellenkező vallomásaik egymást ellensúlyozni látszanak, a tanuk száma e tekintetben nem szolgálhat kizáró zsinórmértékül: „Da man auf dem moralischen Gebiete nicht nach mathematischen Grössen rechnen kann.“ M i t t e r m a i e r : Strafverf. 173. §. Egyébként az „In dubio mitius“ elvnek itt is van méltán alkalmazása.
4. A tanuk hitelességének megbirálására alkalmazhatók H a d r i a n szavai: „Quae argumenta, ad quem modum, probandae cuique rei sufficiunt, nullo certo modo satis definiri potest. — Sicut non semper ita saepe sine publicis monumentis, cuiusque rei veritas deprehenditur, alias numerus testium, alias dignitas et auctoritas, alias velut consertiens fama confirmat rei, de qua queritur, fidem“ fr. 3. §. 2. D. de testib. Megegyező c. 6. X. de elect.

643. §.

O k i r a t o k (579. §.) bizonyítékul használtathatnak :
a) ha eredeti alakjukban, egész terjedelmökben bemutattatnak. b) hamisításuknak nyoma nem mutatkozik ; c) tartalmukra világosak, határozottak, és d) valódiságuk, azaz származásuk azon személytől, melynek tulajdonítatnak, kellőleg be van bizonyítva.

1. Az okiratokat több író (Bauer, Vuchetich stb.) külön bizonyítási eszköznek nem tekinti, hanem önvallomásra, tanúzásra, vagy gyanúkokra vezetik vissza Bauer: Strafpr. 143. §.
2. Az okiratok rendszerint eredetijökben mutatandók be, kivételt azonban teljes hitelességű átiratokra nézve (transsumta authentica) tehetni, mennyiben az eredetinek megsejmlélése, valódisága megítélésére feltétlenül nem szükséges. Mittermaier: Strafv. II. 174. §.

644. §.

Közokiratok valódiaknak mind addig tekintendők, míg annak ellenkezője be nem bizonyittatik. Magánokiratok valódisága kiadójuk törvényszéki elismerése, tagadása esetében, tanuk vagy szakértőknek, az iratok összehasonlításán alapuló müelete által bizonyittatik be. Ez utóbbi erejének megbíralása a biro belátására hagyandó. (ABP. 274. §. BE. 392, §.)

1. A vádlott vonakodásából, hogy az oklevél iránti kérdésekre feleleteket adjon, elismerését következtetni nem lehet. BE. 393. §.
2. Ason esetben, ha a vádlott az okiratok aláírását elismerné, de tartalmát öle származottnak tagadná, állítása hitelességének megítélése a bíróra bizandó. ABP. 274. BE. 393. §. Mittermaier: Strafv. II. 274. §. Vuchetich: Instit. iuris. crim. 470. l. Osenbrüggen: Schriftenvergleichung. Deutsches Strafrechtz. 1867. IV. füz.
3. „A kéziratok összehasonlításából szerzett vélemény mindenkor csak annyi bizonyítási erővel bír, mint bármely más jelenség“ BE. 392. §.

645. §.

Ezen feltételek alatt a büntettet magukban foglaló okiratok vagy irományok (hamisítványok, hamis vádak, stb.) annak tárgyi tényálladékát teljesen bebizonyítják. Egyébként közokiratok (506. §. 4.) annak, miről hivatalosan kiadattak, teljes erejű bizonyítékát képezik, magánokiratok ha a vádlottól magától származnak, törvénszéken kívüli önvallomása, ha másoktól ilyenmő tanuságnak és így csak bűnjelenségek erejével bírnak. (651. §.)

1. Köziratokra nézve az ABP. 275. §. azon megszorítást teszi: „Ha a kiadó ezen hivatalos cselekvényből hasznót vagy kárt nem várhat, avagy ha ilyes okirat hitelessége ellen egyéb alapos nehézségek nem fordulnak elő.“
2. Musäus: Dissert. de teste sing. Kilon. 1693.
 Streckker: Dissert. de qualit. test. ad prob. crim. Erford. 1747.
 Kleinschrod: Diss. de delatorum in causa crim. test. Wirceb. 1789
 Neundorf: Abhandl. üb. den Beweis durch ein. einzigen Zeugen Tüb. 1807.
 Abegg: Üb. d. Zeitpunkt d. Vereidigung d. Zeugen im straf. Verfahren. Leipz. 1864.
 Brunner Zeugen u. Inquisitionsben. in d. Carolig. Zeit. Wien 1864. (593. §. 4.)
3. Reinhardt: Dissert. de eo quod circa prob. delicti per docum. ius-
 tum. Erford. 1732.
 Walch: Dissert. de recognit. instrum. per testes et compar. littera-
 rum. Göttingae 1750.
 Spangenberg: Lehre v. Urkundenbeweis. Heidelb. 1827.
 Asverus: De probat. per documenta ex archivo. Jenae 1842.
 Strippelman: Der Beweis d. Schrifturkunden. Cassel. 1860.

NEGYEDIK TAG.

Bűnjelenségek.

646. §.

Bűnjelenségek (gyanuok, gyanujel, indicium) tágasb értelemben oly körülmények, melyekből a büntett elkövetésére és szerzőjére valószínű következtetést vonhatni. Szorosabban véve, körülmények, melyekből valamely személy és büntett közötti egybefüggésnél fogva, részrehajlatlan megfontolás után, annak bűnösségét következtethetni. Miután a vádlottak bűnösségét vagy büntelenségét igen sok esetben közvetlen bizonyítás útján ki nem deríthetni, ezen bizonyítéknak fontossága és szüksége kétségtelen.

1. Habár a bűnjelenségek csak kellő megfontolás és ítéset után válnak gyanuokokká, még is e kifejezést felváltva használják, és az ABP. a jelenségek e név alatt fordulnak elő.
2. Minden bűnjelenség két tényt tételez fel: a) tény, mely bebizonyítandó (főtény) b) ténykörülmenyt, mely azzal oly összefüggésben áll, hogy abból amannak valóságára vagy valótlanságára, az ész gondolkodási szabályai szerint következtetést vonhatni. (621. §.) A hol ily egybefüggés nem létezik, ott bűnjelenségekről a szó valódi értelmében nem szólhatni; ide tartoznak az ugynevezett hamis vagy félszeg jelenségek (indicia spuria) péld. holttest vérzése (624. §. 1.) álm látás, jóslatok, stb. Bauer: Strafp. 160. §. Szlemenis: Fenyítő törv. 126. §.
3. Már a rómaiknál használták a jelenségi bizonyítékot, habár többen kétségbe vonják. (Giuliani, Abegg stb.) A kanoni jog elismeré erejét (c. 2. 13. X. de praes. c. 2. C. 2. qu. S.) az olasz criminalisták szótágnak nézeteikben; a 15. 16. században többnyire rendkívüli büntetés szabására elégségesnek tarták. A Carolina a jelenségeket a kivallatás használatára nézve, részletesen szabályozá, az elmarasztalásra azonban elégteleneknek tartá. (PGO. 22.) Mittermaier: Strafv. II. 182. §.

4. Hazánkra nézve helyesén mondá Vuchetich: „Legibus nostris de indiciis nihil sancitum reperimus, proin nobis nihil aliud superest, quam ut in doctrina tam gravi, et pro fortunis civium adeo momentosa, ea in rem nostram vertamus, quae prudentia legislatoria aliorum populorum salutis publicae et privatae consultura definivit.“ Instit. iur. crim. 485. l.

647. §.

A bűnjelenségek a) tárgyukra : terhelők vagy mentők, a mint a gyanúsított bűnösségére vagy bűntelenségére (ellenjelenségek) mutatnak; azok b) közvetlenek vagy közvetettek, a mint azokból magára a bizonyítandó főtényre (644. §. 2.) vagy azzal csak egybefüggő körülményre vonhatni következtetést. (Ind. immediata, mediata vel indicium indicii).

1. A felosztás terhelő és mentő jelenségekre azoknak tágasb felfogását illeti és arra nézve áll, mit a vád és mentő bizonyításokról általában mondottunk. (619. §.)
2. A jelenségeket természetes és törvényesekre is oszták, (indicia naturalia, legalia) a mint a dolog természetén vagy törvényes intézkedéseken alapulnak; az újabb törvényhozások, mennyiben jelenségeket emlitenek, csak a természetesek példakénti előadására szorítkoznak. J a g e m a n n : Criminallexicon. 54. l.

648. §.

A bűnjelenségek továbbá c) időre nevezve: megelőzők, egyidejűek és következők (utólagosak ind. antecedentia, concomitantia, consequentia) a mint a büntett okaira, cselekvényeire, vagy következményeire, vonatkozó körülményekből merítettnek; d) erejükre közeliek, és távoliak (indicia proxima, remota) a mint az események természetes rendje szerint, a bűnösség nagyobb vagy kisebb valószínűségére mutatnak, miért is

megkülönböztető határvonaluk nem általában, hanem csak összerűen (in concreto) előforduló esetben a bíró által jelölthetik ki.

1. A közeli és távoli jelenségek határozott osztályozását többeu kísérlék meg; (Stübel, Tittmann. stb.) de lsd. Feuerbach: Lehrb. 547. §.
2. Az ABP. a közeli és távoli gyanuokokat példakép (exempliative) sorolván elő, az utóbbiakhoz a rossz hírnevet és előéletet, csavargást becsületes keresetmód hiányát, gyanus személyekkel társalgást, hazug mentegetésekot, ellenmondásokat, ki nem hallgatható személyek írásbeli vádaskodását számítja, ABP. 142. §.

649. §.

A jelenségek e terjedelmökre nézve kö z ö s e k vagy különö s e k (indicia communia, propria), a mint legtöbb vagy csak némely büntetteknél fordulhatnak elő; f) vonatkozásukra határozottak, határozatlanok (ind. determinata, indeterminata) ahhoz képest, a mint határozott büntett elkövetésére, vagy csak büntettre általan utalnak.

1. A határozatlan jelenségek a tettes személyes tulajdonságaiból erednek (648. §. 2.)
2. Ezen osztályozások értékét, hasznavehetőségét többen kétségbe vonják. Lsd. Gans: Anzeige, Rechtslex. I. 245. l.

650. §.

A bűnjelenségek kimerítő elősorolása az esetek változatosságánál fogva lehetetlen. A közös megelőzőkhez tartoznak: a) a büntettre ingerlő okok, minők a sértettre vonatkozó szenvedélyek, (harag, bosszu, szerelem), a tettből várható előnyök, nyeremény; b) a bűn-

tettre mutatkozott hajlam, ha valaki hasonbüntettet már elkövetett, másokat arra csábítani igyekezett; c) a bűnözési akarat nyilvánulása, ha valaki a büntett kivitele iránt tudakozódott, tanácsot kért, sértési szándékát fenyegetések, írásbeli, szóbeli nyilatkozatok által, kitüntette, arra alkalmas, reá nézve fölösleges és szokatlan eszközöket szerzett vagy szerezni igyekezett, d) feltűnő önvisellete, ha az elkövetés helyére beburkolva ment, ott elrejtőzött, gyanús előkészületekkel foglalkozott, a bűnre vonatkozó kísérleteket tett. Az egyidejűekhez: a) valakinek jelenléte a büntett helyén, elkövetése ideén; b) dolgainak ottan találása, c) azon eszköz birlalása, melylyel a büntett végrehajtottnak látszik, d) hasonlatossága a sértett vagy tanuk által, tettesként leírt személylyel.

Az egyidejű jelenségek, a büntett minőségéhez képest fölötte változók, miért többen még példakénti elősorolásukat is egészen mellőzik. — Feuerbach: Lehrb. 559. §. Bluhme: Strafr. 169. §.

651. §.

Közös következő (utólagos) jelenségek: a) jelek és változások, melyek valamely személyen, dolgain, ruháin büntettre mutatnak; (sebek, véres foltok stb.) b) a büntettből eredő, a sértettnél elkövetésekor volt tárgyak birtoka; c) a büntett nyomainak eltávolítása, megsemmisítése, d) a büntett utáni szökés, rejtőzködés; e) annak törvényszéken kívüli beismerése; f) egy teljes hiteli vagy több meg nem esketett tanuknak g) a bűntársak, vagy a meg nem eskettethetett sértett félnek halála által hitelesített vallomása. — A közös jelen-

ségekhez járulnak a különösök, melyek a büntettek különbségéhez képest változók.

1. Az a) és b) alatt elősorolt jelenségek physikai, a többiek lélektani alapon gyökereznek; az e—g alattiak nem teljes, közvetlen bizonyítékokból alakulnak.
2. Az ABP-ban elősorolt közös gyanuokok lényegökben összhangzanak a fenebb említettekkel. Mint különösöket említi: a) felségárulás, közcsendháborítás, zendülés és lázadásnál a gyanus levelezéseket, titkos ajándékok elfogadását, nagyobb mennyiségű fegyverek és kellékeknek szerzését; b) gyermekgyilkosság, gyermekkitevés, magzatelhajtásnál, a gyermek fel nem találását bebizonyított szülés után; c) nyereségy vágyból eredt bűneseteknél: a gyanus vagyonát tulhataladó költsékezését, a büntett tárgyhöz hasonló dolgok értékökön aluli titkos eladását, pénzek kiadását. ABP. 138. 139. 140. Lsd. V u c h e t i c h : Indit. iuris crim. 489.—492. l.

652. §.

A mentő vagy ellenjelenségek közt 647. §.) leggyakoribbak: a) a vádlott jó hirneve, b) bűnözési indokának hiánya, c) visszatartóztató okok létele; főképp pedig d) távolléte a büntett helyétől elkövetése idején. (Alibi). Kellőleg bebizonyítva, a terhelő jelenségek elensúlyául szolgálnak.

653. §.

A jelenségek bizonyító ereje, a kérdéses főténnnyel (646. §. 2.) való egybefüggésök nagyobb kisebb valószínűségétől, és annál fogva számuktól, minőségüktől, összhangzásuk bizonyosságától függ. Habár pedig aziránt határozott, általában érvényes részletes szabályokat fel nem állithatni, bizonyos kellékek és feltételek mellett, a gondolkozás észszerű elvein, és a

dolgok természetes rendjén gyökerező teljes erejű bizonyítékot alkothatnak; mit kir. szabályrendeletek (HI. 1776. apr. 6. 1847. sz.) s törvényszékeink által elismerve és megerősítve találunk, melyek azt egyedül a halálbüntetésre nézve, ennek sulyánál és kir. szabályrendeleten gyökerező, (Id. 1776. HI.) a rögtönbirósági szabályok által is támogatott gyakorlatuknál fogva, elégségesnek nem tartják; s annak kiszabására közvetlen bizonyítékot követelnek. (1813. Rögt. sz. VI. §. 10. 1846. IV. §. 10. 1862. 28. §. 1868. 19. §.)

1. A jelenségek teljes bizonyító erejére nézve különböznek a vélemények, míg többen tagadják (Carmignani, Siegen, Reithirt, Langfeldt, Abegg, Vuchetich, Szlemenics, stb.), más írók (Bentham, Cremani, Stübel, Henke, Tittmann, Bauer, Heffter, Bluhme, Mittermaier, Jagemann, Szalay L., Szokolay stb.) az angol, francia és az újabb törvényhozások többsége elismerik és védelmezik: „Die Stimmen aller besonnenen Beobachter gerichtlicher Erfahrung vereinigten sich zuletzt sogar dahin, dass ein aus vollkommen congruenten Indicien geschöpfter Beweis, in der Regel noch schwerer wiege als der directe Zeugenbeweis.“ Jagemann: Criminallex. 54 l. Szalay: Büntető elj. 47—51. l.
2. A Carolina, (PGO. 22.) a Praxis Crimin. (33—40. cz.) s Theresiana jelenségekből a kivallatást megengedék ugyan, az elmarasztalást azonban csak, habár annak folytán, történt önvallomásra alapíták. Ezen törvényes intézkedésekből a kivallatás eltörlésével a vádlottak merő tagadásából eredt nehézségeket, azáltal törekedtek elhárítani, hogy a súlyos gyanuokkal terheltnek konok tagadását makacsságnak tekintve, azt rendkívüli büntetéssel (173. §. 3.) sújtották. A tudomány és gyakorlat ezen elve átment a törvényekbe, és minden általánossá válván, a halálbüntetésnek ez esetben jelenleg is fenálló mellőzésére vezetett. Bluhme: Strafr. 163. 164. §. Mittermaier: Strafv. 182—183. §.
3. Felsőcséreg Mária Teréziának a kivallatást megszüntető 1775. évi rendeletében nyíltan mondatik: „Dum tanta adfuerint criminis reo imputati indicia, quae ad torturam eidam adjudicandam sufficient, et illa ex actionibus culposi proveniant, neque elisa aut relevata existunt, verum permaneant, seu iudicium de crimine per reum commisso

vix dubitare sinant, ita quidem ut ad pronunciandam condemnationem sola duntaxat rei confessio deesse videatur: in hoc casu iudex loco torturae poenam extraordinariam pro prudenti arbitrio tam culpae in indiciis deprehensae, quam vero ipsiusmet delinquentis statui, viribus et corporis constitutioni comensurandam dictare debet.“ Linzbauer: Codex sanit. med. II 703. 704. l. Kassics: Enchirid. I. 313. l.

4. Habár Vuchetich utalva Kitonichra (Dir. c. 6. q. 7.) Bodóra, kik a Carolina és Praxis Criminalisnak a kivallatásra vonatkozó, fenebb érintett felfogását oszták, (2. jegyz.) a jelenségek teljes bizonyító erejét tagadja, s vele e tekintetben Szlemenics egyetért: (Fenyítő törv. 126. §.) az idézett kir. szabályrendelet, törvényszékeink, nevezetesen a kir. kuria számos ítéletei, állításunkat kétségen kívül helyezik. Így hogy néhány példát idézzek a hétszemélyes tábla 1864. apr. 7. 852. sz. Suttka Lajos tolvajsági, apr. 9. Dobrich Józsa tolvajsági, apr. 22. 534. sz. Ficze Mihály emberölési bűnpereikben, több összevágó gyanuok alapján hozott marasztaló ítéleteket, maga részéről is helyben hagyta. A kir. tábla 1863. 712. sz. Radoczy István és társai rablási bűnpereiben, Ráczy István és Szűcs Nigrédy Mihály ellen „a fenforgó és kellőleg begyőzött körülményeknél fogva“, a bűn társaság „kellőleg és törvényesen bizonyítva lévén“, az előbbi 8, az utóbbit 7 évi rabságra ítélte. Törv. Csarn. 1863. 54. sz. — Mihez számos más példa járul.
5. Az ABP. szerint a gyanuokok összetetalálkozásából, a tettét tagadó vádlottat bizonyos törvényes feltételek alatt, (654. §. 3.) elmarasztalhatni; halálos ítéleteket azonban arra nem alapíthatai, hanem tiztől husz évig, a körülményekhez képest életfogytiglani börtönbüntetésre ítélendő. ABP. 279. 280. 281. 284. §.
6. A BE. szerint elmarasztaló ítélet jelenségeken egyedül soha sem alapulhat, elégségesek azonban arra, hogy a tény egyes körülményei, melyek a tett bűnös voltát elhatározzák, különösen a bűnössorozatok vagy vétesség következtethessék, bizonyos feltételek alatt (654. §. 4.) törvényesen bizonyosnak vétessék. BE. 397—399. §.)

654. §.

A jelenségek teljes bizonyító erejéhez megkívántatik, hogy: a) a büntett tárgyi tényálladéka teljesen be legyen bizonyítva, mert a nélkül az elmarasztalás lényeges alapja hiányzanék; b) a jelenségül szolgáló ténykörülmények minden kétségen kívül le-

gyenek ; c) többes számmal találkozzanak össze s azok mindegyike külön tényen alapuljon; d) ellenkező jelenségek által meg nem erősítenitessenek; e) sőt egymást összhangzólag oly módon támogassák, miszerint az események természetes és szokott folyama szerint, a tett és vádlott személye közötti egybefüggésen, okszerűen kételkedni ne lehessen. (Hl. 1776. apr. 6. 1847. sz.)

1. Az első kellékre nézve helyesen mondja G a n s : „Das an und für sich erwiesene Verbrechen, ist die nothwendige ganz unerlässliche Grundlage, auf welcher allein der Indicienbeweis aufgebaut werden kann.“ Rechtslex. II. 347. l.
2. A teljes bizonyításhoz szükséges jelenségek számát törvényesen meghatározni nem tanácsos, elégséges ha többségük feltételül szabatik. Mert habár egyes jelenségek is bizonyos körülmények közt, győző erővel bírhatnak péld. a pénztárnoknak, pénztára eltűnésével, egyidejű megszökése a sikkasztás, a házasság viselője férje távollétében, a házasságtörés büntettére nézve; az még is csak a kivételek közé tartozik. (B l u h m e : Strafr. 170. §. J a g e m a n n : Criminall. 55. l.
3. Az ABP. szerint a teljes bizonyításhoz a §. szövegében említett feltételek mellett rendszerint két nem teljes bizonyítási eszköz (651. §. c—g) vagy három jogos gyanuok összetalálkozása szükséges; elégséges azonban kettő is ha egy; sőt egy gyanuok is, ha két törvényes segéd gyanuok által támogatattik. Ilyen segéd gyanuok pedig 1) ha ellenkezője annak, mit a vádlott az ellene fenlevő gyanuok megerősítésére felhozott, be van bizonyítva, következőkép felelete nyilván hamis; 2) ha oly személy, melyről a kérdéses bűncselekvény k ö n n y e n feltehető; minek akkor van helye a) ha előbb hason cselekvény miatt vizsgálat alá vonatott és büntetlennek nem nyilvánítottatott b) gonosztevők vagy rossz hírben állóknak ismert személyekkel, bizalmas és gyanus társalkodásban él c) nyereségvágyból eredő bűncselekvényeknél, tisztességes életmódot kimutatni nem képes. Lsd. B a u s n e r n : Bünvádi eljárás III. 13 — 196. l. és e szabályok iránti nehézségekről R u l f : Comment. II. 132—135. l.
4. A BE. 399. §. a tagadó vádlott bünszerzőségét jelenségekből bebizonyítotttnak tekinti (653. §. 6.) ha következő 4 feltétel együtt és egyszerre van jelen, a) a tényálladék bizonyos, b) t ö b b jelenség a vádlott ellen összefő, c) azonfelül a vádlottról életmódja, tulajdonai, indokainál fogva, a büntettet feltehelni; d) az egyes jelenségeknek

- alapjául szolgáló tények nem pusztá jelenségek, hanem más rendes bizonyságok által egyedül, vagy más jelenségekkel kapcsolatban törvényesen bizonyosoknak ismertettek ; ez utóbbiak bizonyításának kellékeit 400. 401. §. határozván meg, a 402. §. a mentő körülményeket az ítélőszék által, e kellékek hiányában is, elfogadhatóknak mondja.
5. Hogy az ö s s z e t e t t bizonyíték (620. §.) teljes erejűvé válhatik, ha az összetetalálkozó bizonyítási eszközök mindegyike, magába véve a tettet valószínűvé teszi, és köztük nem csak ellenmondás nincsen, hanem egymást kiegészítik, és támogatják, a mondottakból világos. Bauer: Strafr. 173—174. §.)
6. Struve: De indiciis. Halae 1666.
 Ta bor: De indiciis delictorum. Giesae 1667.
 Crusius: De indiciis delict. gen. et spec. Francf. 1668.
 Nani: De indiciis eorumque usu. Ticini. 1781.
 Püttmann: Diss. de lubrico indicior. Lips. 1785.
 Kleinschrod: Üb. d. Wirkung d. unvollkomm. Beweises in peinl. Sachen Würzb. 1786.
 Woltaer: Simiologiae crim. capita quaedam. Hal. 1790.
 Weismantel: Progr. de condemn. facinosorum ex indiciis. Erf. 1791.
 Weindler: Über Vermuthungen. Landsb. 1802.
 Globig: Versuch. e. Theorie d. Wahrscheinlichk. Regensburg 1806. II. k.
 Paganò: Logica de probabili applic. a giudizi ezim. Milano, 1806
 Berger: Was sind rechtliche Anzeigen? was wirken sie? Wien, 1819.
 Amelang: Diss. au iure hod. poena criminal. ex indic. statui possit. Heidelb. 1829.
 Elder: Dissert. de sent. in eum qui criminis nonnisi suspectus est ferenda. Heidelb. 1820.
 Abegg: De sentent. crim. ex solis indiciis sec ius rom. haud admittenda. Vratisl. 1838.
 Wills: A essay on the rational of circumstant. evid. London, 1838.
 Langfeld: Kritik d. sogen. Indicienbeweises. Güstrow. 1839.
 Hall: De indiciis, eorumque vi ad probationem in caus. poenal. Havn. 1840.
 Bauer: Theorie d. Anzeigenbeweises. Götting. 1843.
 Giuliani: Delle vicende a cuisoc. le prove ne crim. giud. Loreto. 1843.
 Faltin; Üb. d. Anzeigenbeweis in Lievland. Riga. Leipz. 1857.

HARMADIK CZIKK.

Bűnvádi ítélet.

655. §.

Bűnvádi ítélet alatt, (sententia criminalis) tágasb értelemben, minden büntető perbeli kérdés eldöntésére hozott, bírói határozatot értenek. Ily kiterjedésben közbenszóló (közbeneső, sententia interlocutoria) és végítéletre (ügydöntő, sententia definitiva) osztották. Az mellékes kérdések fölött hozatik s újabb törvényszéki gyakorlatunk szerint végzésnek, (decisum) neveztetik, ez a bűnügy érdemleges eldöntését foglalja magában, és ítéletnek szorosabb értelemben mondatik.

1. A közbenszóló és végítélet hazai polgári pörünkben azelőtt szokásos elnevezései, büntető eljárásunkban is általános elfogadást nyertek. Jelenleg a végzés és ítélet kifejezései polgári törvénykezési rendtartásunk nyomán a büntető jogban is használtatnak. „Az eljárás befejezése után a per érdeme ítélet, minden más kérdés pedig végzés által döntetik el.” 1864. 54. tcz. 246. §. E kifejezéseket már Szokolay: Büntetőjogt. 440. l. czélszerűebbeknek mondotta. Frank: Közigazság törv. II. 237. l. Suhajda: Magy. polg. törv. 72. §. — Az ABP. a határozat és ítélet (Erkenntniss Urtheil) szavakat használja. Polgári törvénykezési rendtartásunk szerint a határozat általános kifejezése mind a végzéseket mind az ítéleteket foglalja magában. 1868. 54. §. 245.
2. Közbeneső mellékes kérdések, például: a tanúk hitelesítése, szembesítése, vádlott elfogatása, kezességre szabadon bocsátása, stb. szolgálhatnak. Érdemleges ügydöntő végzéseknek a büntetőperben helye nincs; így a kir. tábla 1861. oct. 31. 909. sz. Oláh másként Györi Gyuri orgazdasági bűnperében az iratokat: „Mennyiben vádlottnak kihallgatása s annak bűntársaival való szembesítése”, nem törvényes bíróság által vitetett véghez, és a törvényes gyakorlat ellenére ítélet helyett végzés hozatott” illetőséghez vissza-

küldötte. Ugyanazon évi 908 sz. alatt Bradács József vérengzés; bünperében, más hiányokon kívül, említi, hogy a „törvényes szokás ellenére“ büntető perben végzés hozatott. Törv. Csarnok. 1862 9. sz.

656. §.

A szorosabb értelmű ítélet: felmentő (sententia absolutoria) vagy elmarasztaló (sententia condemnatoria), a mint a vádlott büntetés alul felmentetik, vagy bűnössége teljes bebizonyulása folytán, annak megfelelő büntetésre ítéltetik. — Az előbbi vagy teljesen (absolutio plena), vagy bizonyítékok elégtelenségéből (ex defectu sufficientium probarum, absolutio ab instantia) felmentő; a mint a vádlott a terhelő bizonyítékok tökéletes megerősítése után, büntetlennek, vagy a terhelő bizonyítékok, elmarasztalására elégtelennek de teljesen megdöntve nem lévén, csak a vád alul felmentettnek nyilvánítatik. Amaz a vádlott büntelenségét elismeri, ez bűnösségének kérdését függőben hagyja.

1. A felmentő ítélet felosztása feltétlen és feltételesre, ahhoz képest, mint a vádlott tisztító esküje nélkül, vagy annak kikötése mellett hozatik, nálunk jelentőséggel nem bír. (626. §.)
2. Törvényeink, a felmentés kettős faját nem említik; de százados törvényszéki gyakorlatunk honosította, és jelenleg is fentartja. A BE. 356. §. szerint a végítélet elmarasztaló vagy felmentő. — A felmentésnek tökéletesnek kell lenni, az hogy csak bizonyítékok hiányából mentetti fel a vád alól, az ítéletben nem említhetetik. (659. §.)
3. A bizonyítékok elégtelensége miatti felmentést, az ország criminalisták honosították, (absolutio stantibus rebus, prout stant). Azoktól kölcsönözte a német és hazai törvényszéki gyakorlatunk; ellene méltán okul hozatik fel, hogy a bűnösség és büntelenség közt középfok nem létezőn, a mennyiben a vád teljesen be nem bizonyíttatnék, a vádlottat fel kell menteni, mert ellenkezőleg a büntett gyannja nevén marad; sőt némely törvényhozások szerint politikai jogai gyakorla-

tától megfosztatik, felügyelet alá, helyeztetik, kezességre szorítatik. — Mások a valódi igazság követelményei által igazoltnak tartják, habár súlyos következtetéseit nem helyeslik. *M i t t e r m a i e r*: Strafverf. II. 193. §. *B l u h m e*: Strafr. 174. §. *H y e*: Leit. Grunds. 313. 317. l. *S z o k o l a y*: A bizonyítékok elégt. felment. és tana Törv. Csarn. 1864. 65—68.

4. Hogy a bizonyítékok elégtelenségéből történt felmentés után, az előbbiekhez járó újabb bizonyítékok folytán, a pürt újra kezdetni, általában el van ismerve, vajjon a teljes fölmentés után is, a törvényhozásnak a perujítás iránti elveitől függ, melyekről alantabb szólandunk. (668. §.) — *L s d. M e i s t e r*: Princ. iuris. crim. 437. §. *F e u e r b a c h*: Lehrb. 617. §. *B a u e r*: Strafr. 193. §. *H e f f t e r*. Lehrb. 688. §. *S z l e m e n i c s*: Fenyítő törv. 134. §.

657. §.

A bűnvádi ítélet jogerejéhez szükséges, hogy a) az illetékes bírótól, b) a megkivántatott szavazók jelenlétében, c) kellő perbeli tárgyalás után, d) a történt bizonyítás alapján, e) általános szótöbbséggel, f) a törvény és törvényes gyakorlat rendje szerint hozassék. (HK. előb. 15.) Tartalmára és alakjára nézve továbbá kivántatik, hogy az eljáró bíróság, a vádló és vádlott, a büntetőügy, a határozat keltének megemlítése után, a vádlott felmentése vagy elmarasztalása és büntetése, a kár és költségek iránt, határozottan és kimerítően intézkedjék. (HK. II. 42. MR. 1869. jan. 13. 18978. sz.) A hozott határozat, törvényeink világos rendeleténél fogva okokkal támogatandó, (1840. 12. 1869. Ügyv. 62. §.) és azok az ítélet szövegétől elkülönözötten szerkesztendők.

1. A szavazók számáról, (528—531. §§.) az előadás, határozás módjáról (539—540. §§.) a bírósági illetőségről (542—551. §.) a perbeli tárgyalás folyamáról (608—613. §.) és a bizonyítási eszközök erejéről (618. §.) maga helyén szólottunk, miért is a mondottakra utalni elégséges.
2. Hogy a bűnvádi ítéletnek a tárgyak összefüggésénél fogva, a kár és.

költségekre is ki kell terjednie, mind törvényeink (166. §. 1.) mind a folytonos gyakorlat igazolja péld. a kir. tábla 1863. 606. sz. Pap András és társa ügyében a periratok visszaküldése mellett kimondá: „Hogy ezen fenforgó esetben a törvényesen bizonyítható kártalanítás kérdésében is, a bűnvádi bíróságnak kelleltik érdemleg határozni.“ Törv. Cs. 1863. 54. sz. stb. Ugyanazt hagyja meg 1869. jan. 13. 18978. sz. Igazságügyi MR., azzal, hogy a mennyiben a sértett fél igényei tisztára hozhatók nem volnának, azok iránt polgári perutra utasíttassék. Jogt. Közlöny. 1869. 5. sz.

3. Az ítéletek indokolását büntetőügyekben az 1840. 12. minden bíróságokra nézve állapította meg. Ujabb gyakorlat szerint, melyet az ügyvitelszabályzat 62. §. megerősített, az indokok nem az ítélet szövegében, hanem azután külön soroltatnak elő. Példáját lsd. Törv. Csarn. 1865. 36. sz. 4. A BE. szerint is az ítélet mindenkor indokolandó, és a sértett fél polgári keresetére is kiterjesztendő; ha ez alaposnak és bebizonyítottanak nem találtnék a polgári bíróság elé utasíttatik. BE. 361--362. §.

658. §.

Az írásba foglalandó ítéletek, (1486. 20. HI. 1801. april 7. 6986. sz.) az első folyamodásu bíróság által a vádlott s védője, kihágásokuál még két tanu jelenlétében, kihirdetendők, és annak saját nyelvén megmagyarázandók. (HI. 1803. febr. 22. 4349. sz. aug. 5. 7310. sz.) Ez alkalommal az elmarasztaltak, mind a sommás, mind rendes bűnperekben és kihágási esetekben felebezési jogukról felvilágosítandók, s annak megtörténte az ítélet kihirdetése napjához feljegyzendő. (UR. 1862. aug. 16. 13216. sz.) Ha a felek azzal nem élnének, a felsőbb bíróság elé törvény szerint terjesztendők (663. §.) kivételével, teljes jogerűjévé válnak, és végrehajthatnak. (670. §.)

1. Hogy sommás tárgyalásoknál az ítélethozáskor, mind a vádlott, mind védője a tereméből távoznak, a dolog természetéből foly. Pest megyében a hozott ítéletet a jegyző az ugynevezett ítéletkönyvbe jegyzi, és az elnök élő szóval nyomban kihirdeti. A táblai pörökben a kihirdetés

- haszonlag élő szóval, a kir. tábla ü'ésél'en a vádlott vagy képviselője jelenlétében történik. Mind a királyi, mind a hétszemélyes tábla ítéletei ő felsége nevében a király birói pecsétje alatt, a személynök és táblai előadó aláírásával ellátott ítéletlevelek (sententionales) alakjában adattak ki; példáját lsd. *L i n z b a u e r*: *Codex sanit. med.* III. köt. 5. oszt. 736. l. Jelenleg mind a két kir. tábla, mind a m. kir. kuria mind két osztályának ítéletei ő felsége a király nevében, külön pecsétjeik alatt az illető elnök és előadó biró aláírásával adatnak ki. Mintáját lsd. az *Ügyvitelsz. toldálékáb.* 29. sz. alatt. *RT.* III. 55. sz.
2. A felebbvitt ítéleteket a jegyző által aláírandóknak rendeli *HI.* 1801. apr. 7. 6986. sz. és azok fellebbezés esetében hiteles másolatban a felsőbb bírósághoz terjesztendők. *UR.* 1865. febr. 19. 2230. sz. 1869. *Ügyvitelsz.* 204. 206. §.
 3. A német közös jogban is hajdan szokásos élő szóvali hirdetést, utóbb majd mindenütt az írásbeli kiadás váltotta fel; míg a szóbeliség honosításával az előbbi gyakorlat lépett ismét életbe. *B l u h m e*: *Strafprocess* 179. §. *P l a n k*: *Deutsch. Strafv.* 439.

659. §.

Az ABP. szerint a végtárgyalás marasztaló, büntelenségi, vagy bizonyítékok elégtelenségéből vád alól felmentő ítélettel; vagy kivételként ítélethozás nélkül felhagyási határozvánnyal fejezhető be. Ez utóbbival akkor; a) ha a büntett elévülés vagy más utána következtetett tények által elenyészett, (481. 492. §.) b) a végtárgyalás alatt az államügyész felsőbb rendeletnél fogva visszalép, c) csak magánpanasz folytán bíróságilag tárgyalható vétségeknél, az eljárás a nélkül kezdetett meg, vagy d) a magánvádlo utóbb kívánatától eláll. Ujabb törvény szerint mindazáltal az ausztriai tartományokban a végtárgyalás után csak büntelenségi vagy marasztaló ítéletnek van helye; és a biró a mennyiben a vádlottat el nem marasztalná, azt büntelennek nyilvánítani tartozik. (Törv. 1867. nov. 15. *BTL.* 32. sz.) Az államügyész nélkül visszavonult bíróság által hozott határozatot, az el-

nők a vádlott és hallgatóság jelenlétében hirdeti ki. Halálítéletnél, vagy ha más esetekben, a bíróság a vádlottat, körét túlhaladó enyhítésre méltónak tartja, (296. §.) az államügyész meghívása mellett, az elítélt megkegyelmezése vagy büntetése rendkívüli enyhítése iránt, tanácskozik és határoz. Azután az ítéletet a törvényrendje szerint kihirdeti és kiadja, a vádlottat felebbezési jogáról értesíti, és az ítéletet véleményével s az előiratokkal, hivatalból az országos törvényszék elé terjeszti. (ABP. 283—294. §.)

1. Halálbüntetési ítéletet sem huszadik évét be nem töltött vádlottra (251. §. 2.) sem elévülés esetében (315. §.) sem akkor nem hozhatni, ha a bizonyítás gyanuokok által történt (653. §. 5.). Ez utóbbi esetben, úgy szintén ha a tényálladék teljesen be nem bizonyult, tiztől husz évig, a körülményekhez képest életfogytiglani súlyos börtön ítélendő. ABP. 284—285. §.
2. Az ítélet illetőleg határozványnak, az ABP. 292. §. meghatározott alakban eszközözlendő írásbeli kiadása, csak a feleknek 24 óra alatt nyilvánítandó kívánságára történik; az államügyész arról az eredetinek közlésével értesítetik. Cs. R. 1858. máj. 3. §. 14. BFL. 68. sz. Hogy a sz. korona területén, hol az ABP. kötelező, annak előbbi határozatai érvényökben fenmaradtak, a más helyütt mondottakból (7. §. 2. 22. §. 4.) következik.
3. A kihirdetés zárt ülés után is, nyilván történik. — Ha a törvényszék határozatot tiztént nem hozhat, a kihirdetés ideje közzé teendő. A kegyelmezési ajánlat a vádlottal nem közöltetik. ABP. 291. §. MR. 1856. márcz. 26. 5099. sz. Öst. Gerichtszeit. 1856. 45. sz. Ítélet példányait lsd. B a u s n e r n : Bünvádi eljárás. III. 90. 229. l.
4. H o m m e l : Dissert. de caus. publ. sent. crim. Lips. 1741.
H a r p p r e c h t : Comm. de absoluteione ab instant. Tüb. 1747.
G e r i c k e : De re iudic. sent. crim. Gött. 1803.
K o p p : Üb. Entscheidungsgründe u. deren Bekanntmachung. Frankfurt 1812.
B e r g e r : Wann tritt d. Fall eines Criminalurtheils ein? Wien 1819.
K l e i n : Comment. de auctorit. sentent. criminal. absolut. inviolabili. Lips. 1827—1819. IV. rész.
O p p e r m a n n : De quaest. an et quatenus absolutio ab instantia in causis criminalib. locum habeat. Gött. 1836.
W e n d l e r : De re iudic. imprim. in caus. crim. Lips. 1833.

Elben: Entbind. v. der Instanz. Tüb. 1846.

Stengel: Wiederbelebte Instanzenentlassung im bayr. Strafv. München. 1854.

NEGYEDIK CZIKK.

Bűnvádi perorvoslatok.

660. §.

Bűnvádi perorvoslatok (remedia iuridica) tágasb értelemben azon törvényes eszközök, melyek által bűnügyben érdekelt fél, az eljárás vagy valamely határozatból reá származott hátrányok elhárítását szorgalmazza; szorosabb értelemben azon törvénykezési eszközök, melyekkel a bűnvádi ítélet megvizsgálása és megváltoztatása végett élhet. Azokhoz hazánkban a felebbezés, (apellatio) semmisítési folyamodvány, (quaerela nullitatis) és perujítás (novum) tartozik. (HK, II. 75. III. 11. 1563. 41. 1791. 43. ITS. II. 3. 7. §.)

1. A perorvoslatok, tágasb értelemben helyesebben jogorvoslatok, kegyelmi és jogiakra oszthatók. A kegyelmezésről már szólottunk (304 —308. §.) itt a szorosabb értelmű perorvoslatokra szorítkozunk; hogy azonban az eljárás egész folyama alatt, az érdeklett feleknek, késedelmezések törvényellenes elbánás miatt, a folyamodás útja ő felségéhez, s a felsőbb hatóságokhoz nyitva áll, a felületei jog természetéből foly. (UR. 1863. apr. 11. 5422. sz.) és az ABP. nézve az 1858 máj. 3. cs. rend. §. 3. nyitau ki van mondva.
2. A BE. a felebbevitel és perujításon kívül egyéb perorvoslatot nem ismer; kegyelemérti folyamodásnak azonban ő felségéhez felfüggesztő hatály nélkül, mindenkor helyt ad. BE. 425. §.

661. §.

A felebbezés, hivatkozás felsőbb törvényszékre, az alsó bíróság határozatának megváltoztatása végett. A kés-

leltetések s visszaélések iránti aggodalmak miatt, a külföldi törvényhozások példájára, hazánkban is legszűkebb körre szoríttatván, (HK. III. 11. 1563. 41.) büntetőpe-rekben rendszerint meg sem engedtetett. (1729. 30.) A gyakorlat azonban azt csak a nemnemesekre szorítá, míg a nemesek felebbezéssel egész a hétszemélyes tábláig éltek. Az 1791. 43. azon változtatván, a nemnemesek felebbezésének a királyi táblához helyt adott, halál s azzal egyértékű három évi börtön, vagy egyszerre kiállandó száz bot vagy korbács ütésnél, (198—208. §.) a hétszemélyes táblához, a kir. táblánál kimondott halálbüntetésnél. (HI. 1791. dec. 9. 22959. sz.) Az 1836. 17. azonfelül oly büntetteknel, — melyekben a nemnemes nemessel mint büntárssal együtt áll, ha ez utobbi felebbezett, vagy a tiszti ügyész az ítéletet felebb vinni tartozik, (663. §.) ugyszintén, ha tisztviselők hivatalaik-tól ítéletileg megfosztattak. Ugyanazt a polgárjog el-vesztésére nézve, kir. szabályrendelet (HI. 1799. nov. 19. 27920. s 1812. aug. 11. 19838. sz.) már azelőtt en-gedélyezé. Az 1844. 6. 7. a váltóhamisítási és bűnös bukás iránti ítéleteket mindenkor felebbviendőknek ren-delék. Az ITS. II. §. 3. kijelentett elv folytán, (565. §.) jelenleg a felebbezés osztálykülönbség nélkül minden bűnperben meg van engedve.

1. A büntetőügyek felebbvitelét a római és kánoni jog rendszerint megengedték; csak a büntettet bevallótól tagadták meg. (c. 14. 29. C. de appel. c. 20. 31. 37. 39. c. 2. q. 6. c. 13. X. de appellat). A német régiebb jogforrások, nevezetesen a Szász-tükör általán megtagadták; a Carolina hallgatással mellőzte, az 1530. birodalmi végzemény, az 1555. kamratörvényszéki rendtartás annak helyt nem adnak. mi kétségtelenül honi jogunkra is befolyással volt. Heffter: Lehrb. 685. §. Bluhme: Strafr. 207. §. Mittermaier: Strafverf. 201. §.
2. A törvény szerint főlebb nem vihető büntetőpörök királyi átküldő parancs mellett azzá válhattak. Vuchetich: Instit. iur. crim. 518 l.

3. Hogy a régiebb törvényhozások büntetőügyekben felelősségnek helyt nem engedtek, onnan is magyarázható, hogy istenítéleteinek tekinték. Az igazságtalanul sujtott gyakran, vonatkozással az ó-szövetségre, (Joel III. 2.) Isten legfőbb ítélőszékére hivatkozott; (extrema provocatio, provocatio ad vallem Josaphat) a vadlót vagy bírót ahhoz idézővén, némelykor még a megjelenési idő meghatározásával, is. Kappeler Litt. d. Criminalr. 79. l.
4. Weitz: De provocat. ad supremum Dei immortal. et incorrupti iudicis tribunal. Erf. 1615.
 Herold: De provocat. ad iudic. Dei in valle Josaphat. Norimb. 1624.
 Cortreius: De extrema provocat. Jenae 1665. 5. kiad. 1730.
 Meier: De occultis Dei iudiciis. Francf. 1684.
 Pressel: De provocat. ad vallem Josaphat. Heid. 1708.
 Fabri: De appellat. ad tribunal supremi in coelo iudicis, quae dicitur provoc. ad vallem Josaphat. Tub. 1739.

662. §.

Tekintve a felelősség rendjét az a vármegyei, városi és kerületi fenyítőszékektől (525—527. §.) a királyi táblához, (1791. 43.) ettől pedig a kir. kuria legf. ítélősz. osztályához történik. Egyedül az országgyűlési ótalom elleni bünesetekben a kir. táblától (549. §.) felelősségnek, a legfőbb ítélőszék ítélete ellen pedig egyáltalán a kegyelmezési folyamodáson kívül, (307. §.) további joglépésnek helye nincs. (1791. 12.) Kihágásokban az egyes bírótól a felelősség a megyei, illetőleg városi és kerületi törvényszékhez, onnan a kir. táblához harmadszoros a legfőbb ítélőszékhez negyed folyamodásban megy. (ITS. II. §. 6. UR. 1863. marc. 16. 391. sz. 1864. dec. 19. 22280. sz. 1868. 54. §. 1—4.)

1. A külön bíróságok, nevezetesen a jászkun, egyházi, katonai törvényszékek felelősségi rendjéről, a bírósági szervezetnél szözlöttünk. (533. 534. 535. §.)
2. Büntetőügyekben az első bírósággal megegyező kir. táblai ítélet ellen is, a legfőbb ítélőszékhez, megszorítás nélkül van helye a felelősségnek.

3. A kegyelmi tanács (307. §.) 1869. aug. 12. kelt legfelsőbb elhatározás folytán, a kir. kuria semmitőszéki osztályából az elnök felterjesztésére, egy évre nevezett elnök és négy tagból alakul. Az előadói tisztet a semmitőszék segédelőadói teljesítik. MR. 1869. aug. 17. 2355. sz.
4. Hogy kihágásokra nézve a rendezett tanácsu mezővárosok is illetékességgel bírnak, már mondtuk. (526. §. 2.) Egyébiránt a felebbezés érintett rendje, mind a mezei rendőrségi (1840. 9.) mind azon kihágásokra nézve áll, melyek valódi, habár csekélyebb jogsértéseket tartalmaznak (87. §. 4.); ellenben a tisztn rendőri kihágásoknál, melyek rögtöni fenytést igényelnek, az eljárás a közigazgatási hatóságokat, tehát első fokozatban a szolgabírákat, illetőleg városi kapitányi hivatalt illeti, azok határozatai ellen a felfolyamodás a közgyűléshez (tiszti székhez) illetőleg tanácshoz történik. Azok határozatai ellen halasztó hatályu felfolyamodásnak nincs helye, de az orvoslás kegyelem útján, mint egyéb ügyekben ez esetben is fenmarad. UR. 1863. apr. 11. 5422. sz. E n s e l: Fenyítő Szabályr. gyűjt. 64—65. 1.

663. §.

Felebbezéssel büntetőpörökben mind a tiszti, illetőleg kir. ügyész, mind a vádlottak élhetnek; sőt törvény által jóváhagyott (1836. 17.) felsőbb szabályrendeleteknél fogva, nagyobb fontosságu ügyekben, nevezetesen ha a vádlott a reá szabottnál súlyosabb büntetést érdemel, büntetlennek mondatott, vagy bizonyítékok elégtelenségéből vád alól fölmentetett, holott bünössége lett volna kimondandó, a tiszti ügyészek felelősségök és ellenök indítandó fegyelmi eljárás terhe alatt azzal élni kötelesek. (HI. 1797. jan. 17. 1015. sz. 1804. junius 15. 12703. sz. UR. 1863. apr. 27. 6901. sz.) Áll ez különösen a főbenjáró pereknél, melyekben a tiszti ügyész törvény szerint halálos büntetést kért, (HI. 1791. sept. 16. 17164. sz. 1845. jun. 17, 22555. sz.), a váltóhamisítások, bünös bukások, és képviselői választásoknál történt bántalmazások eseteiben, melyek mindenkor, a vaspályák és államtáviridák rongálásainál, melyek ha az

ítélet a kereseti kérelemnek meg nem felelne, felebbviedők. (1844. 6. 7. HI. 1865. sept. 3. 62770. sz. MR. 1869. marc. 2. RT. III. 25.) A sértett vagy kárvallott feleknek törvényszéki gyakorlatunk felebbezési jogot nem tulajdonított; ujabban azonban felsőbb törvényszékeink azt mind a kárra, mind a bűnösségre nézve, a mennyiben ez utóbbi annak követelhetése alapjául szolgál megengedni kezdték. Ez eljárásukat legujabban közrebocsátott szabályrendelet megerősítette, kimondván, hogy a törvényszékek a sértett feleket az orvosi, ápolási, tájladolmíj munkamulasztás kártérítés és effélék czimén emelt követelései iránt hozott határozatokról értesítsék, és ha azok iránt felfolyamodások adatnának be, azokat a tisztí ügyész netaláni felebbezésével együtt, vagy ha az utóbbi a bűnösség vagy felmentés miatt panaszt nem emelne, a nélkül is, az említett igényeket illetőleg, a felsőbb bíróságokhoz juttassák. (MR. 1869. jan. 13. 18789. sz.)

1. Mind az idézett 1845. évi HI., mind az 1863. UR. a szabályszerű felebbvitelek gyakori elhagyására utalva, azoknak szigorú megtartását hagyják meg. Lsd. L i n z b a u e r : Codex. sanit. med. III. köt. 5. oszt. 657. l. Függelék I. 62. sz. E n s e l : Fenyítő szab. gyűjt. 130 l.
2. Hogy a nemnemesek halállal felérő büntetéseinél engedélyezett felebbezésnek közbevetését, felsőbb rendeletek, a védő tisztí ügyészek kötelességévé tették, már más helyütt érintettük. (198. §. 2. 208. §. 3.)
3. Szab. kir. városi tisztviselők ellen indított tisztügyészi pöröket, (91. §.) az ítélet kihirdetése és foganatosítása előtt, felsőbb törvényszékek vizsgálata alá terjesztendőknék rendelé 1797. dec. 5. 25424. sz. HI. K a s s i c s : Enchirid. III. 596. l.
4. Az 1844. 6. és 7. t. cz. a felebbezésre nézve annyiban eltérő intézkedései, hogy a váltóhamisítások a kir. kuriára, a bűnös bukások pedig a szokott felebbviteli bíróságok elé terjesztendőknék rendeltettek. jelenleg a külön főtörvényszékek megszűntével, gyakorlati fontossággal nem bírnak. (533. §.)
5. Hogy a kárvallott felebbezéssel bűnvádi perekben önállóan nem élhetett, hanem a mennyiben meg nem elégedett, kármentesítését csak

polgári per útján szorgalmazhatta, a kir. kuria számos ítélete bizonyítja, például 1861. sept. 13. 525. sz. alatt a kir. táblán családi bűntettel vádolt Dvor Terézia és többek bűnperében ítéltetett: „Sem vádló ügyész, sem vádlottak felebbezéssel nem élvén, káros felebbezésének pedig hely nem adatván a periratok illetőségéhez visszaküldetnek;“ 1861. sept. 25. 860. sz. a hétszemélyes táblán Szekeres József tolvajsági bűnperében: „Jelen fenytő perben hozott ítélet sem a tiszti ügyész, sem a vádlottak által nem felebbeztetvén, s a perben nem álló harmadiknak, habár károsodott is az, a bűnösségre nézve felebbezési joga nem lévén, az ítélet felül nem vizsgálhatónak nyilvánítottatik;“ ugyanaz 1868. május 11. 1519. sz. alatt Kopli-Schlesinger Jakab ügyében kimondá, hogy a bűnösség és büntetés kérdésben a felebbezés a tiszti ügyészt és vádlottat illeti. Ugyanazon elvet a sértettre nézve tartalmazzák a kir. tábla 1861. nov. 28. 1029. sz. 1862. febr. 28. 1138. sz. a károsodottakra 1862. jan. 21. 21. sz. ítéletei stb. Törv. Csarn. 1861. 138. sz. 1862. 6 17. 26. 57. sz. Az ellenkező gyakorlat példájául szolgálnak a kir. legfőbb ítélőszék 1869. július 7. 8. és 9. sz. végzései. Az idézett MR. olvasható Jogt. Közl. 1869. 5. sz.

6. A BE. a közvádлот minden büntető perben, melyben öt esztendei fogasgot vagy nagyobb büntetést követelt, és a vádlott kisebb büntetésre ítéltetett, közpénztárok hűtlen kezelése, hivatalos visszaélések közgyűlési és tisztválasztási kicsapongások és kegyetlenkedés eseteiben, a végítélet felebbvitelére kötelezi. BE. 406. §.

664. §.

A felebbezés, az ítéletnek a feleknek történt kihirdetése után azonnal, mindenestre az nap bejelentendő, és annak megérintésével, hogy ki vetette közbe a perbe iktattatván, felterjesztése iránt külön bírósági határozat hozandó, és a másodbírósághoz még akkor is ha ennek határozata ellen intéztetett, terjesztendő. (Hl. 1803, febr. 22. 4349. sz. 1803. aug. 5. 7130. sz. 1469. Ügyvit. 206. §.) Végzések ellen, (655. §.) bűnvádi perben annak régiebb gyakorlatunk helyt nem adott, és csak annyiban birt jelentőséggel, mennyiben azoknak az ítélettel együtt történendő megvizsgálását eredményezé, jelenleg azonban azok ellen is megengedtetik. Mind

azokra mind az ítéletekre nézve felfüggesztő hatálylyal bír; miért is a szabad lábon lévő vádlottak, ha szökésük iránti aggodalmak, mint halálos ítéleteknél, fenn nem forognak, továbbá is azon maradnak. (1563. 41. 1791. 42. ITS. II. 3. §.) Foglyoknál büntetésük ideje, a halál elengedésénél, a kegyelmi rendelet, egyébiránt ha a felső bíróságok más időhatárt világosan ki nem szabnának, a táblai ítéletlevél keltétől számítandó. Azért felebbezéseknel akár a pörben, akár az átküldő levélben, a vádlott netaláni fogságának kezdetét, világosan meg kell érinteni. (HI. 1820. febr. 29. 5860. sz. 1822. apr. 23. 9797. sz.)

1. A felebbezés gyakorlat szerint azonnal (in continenti) vetendő közbe; minthogy azonban régibb polgári eljárásunkban, melynek hasonlatosságára az ITS. által visszaállított bünvádi eljárásunk fejlődött, a kihirdetés egész napján meg volt engedve, (dec. 14. de apell.) ezen mostani polgári eljárásunk (1868. 54. §. 297. 298.) és más törvényhozások intézkedéseinel sokkal rövidebb időhatárt, a bűnügyekre nézve is alkalmazhatónak vélem. Az indokok írásbeli beadására nyolcz napi határidő engedélyeztetik. Vuchetich: Instüt. iur. crim. 518. l. Frank: Közigazság törv. II. 258—260. l. Suhajda: Magy. polg. törvényk. 97. §.
2. Táblai bűnperekben, és a kir. tábla másod folyamodásu ítéletei ellen is, a felebbezés a kihirdetéskor, és pedig amazokban a táblánál, ezekben az első folyamodásu törvényszéknél jelentetik be. (1869. Ügyv. 203—206. §.) A szent székek a kanoni jog szerint, a kihirdetéstől számítva tíz napot engedtek. Konek: Egyházi jogtan. 466—469. §.
3. Közbenszóló ítéleteket (végzéseket), a magyar régibb törvénykezés elvei szerint felebbezetteknek kijelenteni lehetett; de megvizsgálásuk rendszerint csak a végítélettel történt; ugyanaz áll a kánoni jogra nézve.
4. Felebbezéseknel a tisztí ügyésznek a felebbezett nevét és a bűnösség vagy büntetés kérdésére vonatkozását, világosan ki kell tenni. — Hogy a felebbezések perbe iktatását, és az iránti határozatot az érintett szabályrendeleteken kívül törvényszéki gyakorlatunk is igényli, bizonyítja többek közt a kir. tábla 1861. jul. 20. 561. sz. Nebrek Erzsébet gyermekgyilkossági perében hozott ítélete: „Egyébiránt az,

hogy a vádlott nő előtt történt ítéletki hirdetés következtében, általa közötte felebbezés iránt, külön ítélet nem hozatott, nem helyeseltetvén, a per foganatszerzés végett visszaküldetik“; 1861. decz. 19. 987. sz. Nagy Róza gyermekgyilkossági perében az ítélet helybenhagyatván, oly megjegyzéssel küldetett vissza: „Hogy az ítéletnek fel és alperes előtti kihirdetése, valamint felperes tisztí ügyésznek csak az átküldött levélben érintett felebbezése, a perbe iktandó és e feletti szabályszerű ítélet is lett volna hozandó“; hasonlólag ítélt 1861. dec. 18. 803. sz. erőszakoskodással vádolt Barna Mihály és társai ügyében. A hétszemélyes tábla pedig 1864. apr. 22. 1503. sz. alatt Buda István rágalmazási 1508. sz. Komocsi tolvajsági bűnperét, miután a felebbezés ki általi bejelentése megérintve nem volt, határozatilag a vármegyei törvényszékhez e hiány kiegészítése végett, visszaküldötte. Törv. Csarn. 1861. 133. 1862. 17. 20. sz.

5. A f e l s ő b b bíróságok a szabadságbüntetések határidejét, mennyiben aziránt külön intézkednek majd a vizsgálati fogság kezdetétől, majd az első bíróság ítéletétől szokták meghatározni, péld. a kir. tábla 1861. július 19. 371. sz. Barna Sugár József és társai bűnperében: „A kimért három évi börtönbüntetés az első bíróság ítélete kihirdetésétől levén számítandó“ a hétszemélyes tábla 1862. novemb. 30. 842. sz. Bakay György bűnperében: „A büntetés ideje azonban az eddigi fogságnak beszámításával tíz évre leszállítatik. stb.“ Törv. Csarn. 1861. 133. 1862. 17. sz. — A börtönbüntetés idejének kezdetét a kir. legfőbb ítélőszék is, Kormán Anna bűnperében 1869. aug. 16. 239. sz. végzésével az érintett szabályrendelet értelmében határozta meg. — C s a t s k ó: A szabadság büntetés kezdetének számítása. Törvénysz. Csarn. 1866. 32. 33. sz.
6. Kihágások eseteiben a végrehajtás előtti felebbezés a megyei törvényszékre, illetőleg városi tanácsokhoz megszorítás nélkül használható, és feltétlenül megengedendő. ITS. II. §. 6. UR. 1862. aug. 16. 1316. sz.
7. A BE. szerint a felebbvitel 24 óra alatt az ítélet kihirdetése után bejelentetik, és három nap alatt írásban két példányban beadatik. Az egyik a törvényszéknél marad, a másik az ellenféllel, három nap alatt teendő ellenészrevételei végett, közöltetik. A felebbvitelnek felfüggesztő ereje van; és a szabad lábon levők rendszerint így maradhatnak, azon esetek kivételével, melyekben elzárásuk már előbb is törtenhetett. (604. §. 5.) A felebbviteli törvényszékek ülései nyilvánosak. BE. 410. 415. §.

665. §.

A felebbezési törvényszékek, a pert a netalán szükséges kiegészítések végett visszaküldik, vagy az ügy érdemleges vizsgálatába bocsátkozván, az ítéletet megerősítik, vagy, a felebbezés rendszerint csak a felebbezőnek használhatván, ahhoz képest, mint a tiszti ügyész, vádlott vagy mindketteje részéről történt, már súlyosbitják, már enyhítik. (Udv. rend. 1863. apr. 27. 6902. sz.) Kivétetnek a hivatalból felebbvitt főbenjáró pörök, melyekben tekintet nélkül a felebbezőnek személyére, a felsőbb ítélőszékek az igazság követelményeinek megfelelő változtatásokat tehetnek. Hogy a legfőbb ítélőszéknél helybenhagyott halálbüntetés, a kegyelmi tanács véleményével legfelsőbb helyre terjesztendő, már megérintettük. (307. 662. §. 3.)

1. A bűnügy felülvizsgálata rendszerint a felebbezés közbevetésétől tételeztetik fel. Így a kir. tábla 1861. jul. 17. 530. sz. Drigán György emberölési bűnperében határozá: „Másodrendű vádlottra nézve pedig egyik fél részéről sem tétetvén felebbezés, ez irányban a fenemlitett ítélet érintetlenül hagyatik.“ 1861. oct. 15. 738. sz. pedig Delnye Mojse erőszakos közöszlési bűnperében: „Felebbezés sem a tiszti ügyész, sem a vádlott részéről közbetéve nem levén, jelen bünfenyítő-ügy megvizsgálhatónak nem találhatik.“ Törv. Csarn. 1861. 133. 147. sz.
2. Azon polgári eljárásunkban is elfogadott elvet, hogy a felebbezés rendszerint csak a felebbező részére eredményezhet kedvező változást, az 1836. 17., mely a nemnemest felebbezésre jogosítá, ha azzal a tiszti ügyész vagy nemes büntársa élt, az idézett 1863. UR., mely a felebbezések tisztügyészi mulasztásait említvén, folytatólag kiemeli, hogy annál fogva: „Oly esetekben is, hol a bűnügyi ítélet a vádlott részéről felebbeztetett, a bűnpernek a felsőbb bíróság általi felülvizsgálata alkalmával az elítélt által különben kiérdemlett büntetés fellelészése vagy súlyosbitását az igazságszolgáltatás hátrányára mellőzni kell;“ (Függ. I. 62.sz.) felsőbb ítélőszékeink gyakorlata, mely-

nél fogva a felebbezésnek a tiszti ügyész részéről történt elmulasztását gyakran ítéletileg rosztalják, a történt helybenhagyás indokál kijelentik, kétségen kívül helyezik; így péld. 1864. június 24. 2404. sz. a hétszemélyes tábla K. Antal és társai családi perében, a felebbezésnek a tiszti ügyész részéről történt mulasztását nyíltan rosztallotta.

3. Hogy főbenjáró pörökben a felső törvényszékek tekintet nélkül a felebbező személyére, az ítélet megváltoztatásába bocsátkoznak, azok gyakorlatából tűnik ki, péld. a kir. tábla 1863. 943. sz. Horváth József, Tóth József és társaik rablógyilkossági bűnperében ítéletileg kimondván: „Jelen bűnügy noha felperes tiszti ügyész részéről az ítélet elleni felebbezés helytelenül elmulasztatott; az itt fenforgó főbenjáró kereset természete miatt, hivatalból és ekkép minden irányban vétetvén felsőbb vizsgálat alá,“ a vádlottak börtönbüntetését feleremelte. mit a hétszemélyes tábla is megerősített. Törv. Csarn. 1863. 54. sz.
4. A kir. tábla által a halálosnál enyhébbre szabott büntetést, a fenállott hétszemélyes tábla főbenjáróvá átalakítani nem szokta. Hogy ezen legfőbb törvényszék főleg 1848. előtt, főben nem járó bűnperekben is, tekintet nélkül a felebbező személyére, a büntetést némelykor enyhíté, a büntető igazságszolgáltatás céljából (560. §.) eme legfőbb törvényszékünk tekintélyéből, határozott törvények hiányából véve magyarázatát. Hogy annak példái ujabban sem hiányoztak, bizonyítja e táblának 1864. május 31. 2064. sz. K. Józse bűnperében hozott ítélete.
5. A BE. 405. §. szerint, ha több bűntárs állana bűnperben, és csak egyre nézve vagy egy által vitetnék felebb az ítélet, azt a felsőbb bíróság mindnyájokra nézve veszi vizsgálat alá.

666. §.

Lényeges alakszerűségek megsértésénél, semmi ségi folyamodásnak is van helye, mely azelőtt a kir. udvari cancellariához intéztetett, jelenleg a felebbezéssel azonos eljárás esik. (ITS. II. §. 7.). Ily lényeges formasértések közé számíthatni bűnvádi perekben: a) a bíróság illetéktelenségét; b) szabályszerű alakításának hiányát; c) tagjai személyes érdekeltségét; d) a védelem vagy arra szükségelt idő megtagadását; e) rendes perre tartozó ügyek sommás tárgyalását; f) ítélethozást

perben nem állott személyre nézve; g) a határozatok nyilvános ellenkezését törvényekkel, törvényes gyakorlattal vagy szabályrendeletekkel. (ITS. I. §. 103—104. 1868. 54. §. 297.) Nevezetesen újabb KL. (1862. május 28. 4139. sz.) a törvényhozás további intézkedéseig, az alsóbb bíróságok által törvényellenesen hozott ítéletek és ítéleti részeket, és oly tárgyalásokat, melyek a katonai bíróságok vagy a közigazgatási hatóságokhoz tartozó ügyekben tétetnek; folyamatba, felülvizsgálat alkalmával a felsőbb törvényszékek által hivatalból, vagy mennyiben a határozat már jogerőre emelkedett volna, az annak megtámadására jogosított hatóság közbenjárása folytán, mint érvényteleneket megsemmisítendőknak és feloldandóknak rendelte.

1. A magyar kir. kuria semmitőszéki osztályának illetősége büntetőügyekre ki nem terjed; mint a polg. törvényk. rendtartás életbe lépése iránti átmeneti intézkedések 19. cz.-ből (RT. III. 41. sz.) kitűnik; és arra hivatkozálag a semmitőszék 1869. jul. 24. 567. sz. határozatában ki is mondotta. Törv. Csarn. 1869. 69. sz.
2. A semmiségi panaszoknak a polgári ügyekre nézve az ITS. I. §. 104. s 1868. 54. §. 297. említett esetei közül, a fennebiek, bűnvádi ügyekben is lelik alkalmazásukat, a nélkül azonban, hogy a lényeges formasértések körét teljesen kimeritenék. A hivatalbóli megsemmisítés iránti leíratot lsd. Függelék I. 8. sz. — A semmiségi panaszpontok iránti kimerítő nyilatkozat felterjesztését, az illető bíróságnak 1865. febr. 19. 2230. sz. UR. hagyta meg.
3. Megsemmisítési esetek példájául szolgálhatnak a kir. tábla ítélete 1861. nov. 12. 958. sz. Szél János és társai bűnperében, melylyel a lényeges kellékek mellőzésével hozott marasztaló ítéletet, a szabálytalan eljárással együtt megsemmisítette; 1863. 68. sz. Pap András rablási bűnügyében: „Jelen nagyobb jelentékességű ügy az ld. Törv. Szab. II. §. 4. értelmében rendes bűnvádi uton tárgyalandó levén, az első bíróság ítélete feloldatik.“ Törv. Csarn. 1861. 13. 21. sz. 1863. 54. sz.
4. A BE. szerint a felebbvitel az eljárás lényeges formáinak megsértésére is kiterjed, azokhoz számítja: a) ha a törvényszék illetéktelen

vagy kellőleg szerkesztve nem volt, b) a közzvádó vagy vádlott törvényes jogaikban korlátoztattak, c) a nyilvánosság vagy egyéb eljárási szabályok meg nem tartattak. Ily esetekben az első bíróság, a feleknek a felső törvényszék által meghatározandó kárpótlással tartozik. BE. 405. 407, 417. §. A semmiségi panasz főképp ott nagy nyomatékú, hol mint az esküdtzéseknek felebbezésnek nincs helye. Blum e: Strafr. 213. Plank: Deutsch. Strafv. 500. l.

667. §.

Az ABP. szerint mind a fölhagyási (614. §.) és perbefogási határozatok, mind a végítélet ellen felebbevitelnek, az első folyamodásu törvényszéktől, az országos fő-, attól a körülmények szerint a legfőbb törvényszékhez van helye. Az a határozat kézbesítésétől huszonnégy óra alatt az első bíróságnál jelentetvén be, kifejtése 8 nap alatt nyujtandó be. Kiterjedhet mind az eljárás alakhibáira, mind az ítélet tartalmára; és arra az államügyész, a magánvádó, a vádlott vagy házastársa, fel és lemenő ágbeli rokonai, gyámja, a megkárosított és örökösei jogosítvák. Az országos főtörvényszéknek az első bírósággal egyenlő határozata ellen, felebbezés kit sem illet; a vádlottat és hozzátartozóit akkor sem, ha az első határozat javára megváltoztatva lön. A károsodott e perorvoslattal csak marasztaló ítélet ellen, magánigényeire vonatkozólag; az országos főtörvényszék határozatai ellen, pedig csupán akkor élhet, ha kárára történt volna változtatás. Egyedül a vádlott által felebbezett határozat, kárára meg nem változtatható. Egyéb-iránt a törvényszékek rendkívüli enyhítési jogukkal élhetvén, (296. §.) ha a vádlottat annál is nagyobb enyhítésre méltónak találják, az iránti indítványait az felsőbb törvényszékek elé vinni kötelesek, mit halálíté-

leteknél mindenkor tenni, a legfőbb törvényszéknek pedig azokat ő felségéhez terjeszteni kell. (308. §.) Ezen törvényszék határozatai ellen semmi joglépés sem engedtetik meg. (ABP. 202—211. 295—315. §.)

1. Hogy az ausztriai tartományokban a felhagyási határozat helyébe a megszüntetési lépett, már más helyütt (614. §.) érintettük. Törv. 1867. nov. 15. BTL. 132. sz.
2. Ha rendkívüli enyhítés végett, a legfőbb bírósághoz terjesztett ítélet ellen felebezésnek is volna helye, az a feleknek kiadandó; egyébiránt kiadás nélkül felterjesztendő. ABP. 306. §.
3. Ha a közbeneső fogság iránt a felsőbb törvényszékek nem határoznának, az akkor be nem számítható, ha a vádlott vagy hozzátartozói által történt felebbezés elvettetik: másként ezen idő a büntetésbe betudatik. Ha a vádlott a felebbezést magának fentartja: de a törvényes idő alatt nem teszi, vagy utóbb eláll, a közbeneső idő neki büntetésbe be nem számítatik; ellenkezőleg ha más részből történnék, betudandó. ABP. 313. §. MR. 1858. máj. 23. BTL. 80. sz.
4. Felebbezésre nem jogosított, vagy benyújtásaikban hamis körülményeket állító, vagy az illedelmet sértő felek, száz forintnyi bírságban elmaraszthatók. ABP. 315. 8.

668. §.

A perujítás (novum iudicium), jogorvoslat melynél fogva a vesztes fél az eldöntött bűnügy újabb megvizsgálását és eldöntését kérheti. A büntető eljárás céljánál (570. §.) törvényeink engedélyénél fogva, (HK. II. 75. 1563. 41.) a vádlottat mindannyiszor illeti, valahányszor új bizonyítékok alapján teljes büntelenségét vagy kisebb bűnösségét kimutathatja, mert az ártatlannak megfenyítése, az igazság elveivel, a büntető hatalom feladványával ellenkezik. A vádlott ellen: a bizonyítékok elégtelenségéből felmentésénél, az előbbieket kiegészítő új bizonyítékok felfedezésénél hasonlólag alkalmaztatik, — teljes fölmentésének esetében, külön-

bőznek a vélemények és törvényhozások intézkedései. Törvényeink határozottan az iránt nem rendelkeznek, tekintettel azonban a büntető jogszolgáltatásnak, a valódi igazság kiderítésére irányzott céljára, a közbátor-ság és jogosság követelményeire, új ténykörülmények és az előbbiektől egészen különböző, fontos bizonyítékok alapján, kiválólág akkor igazolható: a) ha tények merülnek fel, melyek az előbbtől különböző büntett tényálladékat képezik; b) a felmentés okául szolgált bizonyítékok hamisak; c) a felmentett, tettét később ön-maga bevallja; d) ha mások bűnperében azokkali bűn-társasága bizonyossá válik. — A perujítás a vádlott részéről időhöz kötve nincs, ellene az elévülési idő által korlátoztatik, (314. §.) és azon bíróságnál kezdeményezendő, mely az előbbi pörben (anyaperben) első folyamo-dásban ítél.

1. Törvényeink nevezetesen a II. 75. és 1563. 41. a hűtelenség és ölés eseteiben a vádlottnak megengedett perujításról szólnak, de intézkedéseik, a törvényhasonszerűségénél fogva általános érvényűeknek tekintendők. Szle m e n i c s: Fenyítő törv. 133. §. Cs e n t h e: Perujítás kérdése a feny. törvénykezésb. Jogt. Közl. 1869. 14. sz.
2. A római jog szerint a perujítást csak a fejedelem engedheté meg; (fr. I. §. 27. D. de quaest. fr. 27. D. de poenis) a kánoni jog és a gyakorlat utóbb bíróságok előtt, az előbbi azonban csak a vádlott javára engedé meg: „De his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari“ c. 6. X. de accusat. E nézetre hajlott a német közös joggyakorlat; az Brittanía és Északamerikában is, tul-sulylyal bir. H e f f t e r: Lehrb. 688. §. M i t t e r m a i e r: Strafverf. II. 205. §. Sz o k o l a y: A bizonyítékok elégt. felmentés. Törv. Csarn. 1864. 65—68. sz.
3. A valódi igazság utáni törekvés, a perujítás tágasb alkalmazására felmentő ítéletek ellenében, a „Ne bis in idem“ jogelvnek szűkebb magyarázatára vezetett. Jelenleg két rendszer uralkodik a f r a n c z i a (Belgium, Bajorhon, Württemberg, Baden, Hassiatól követve), mely a perujításnak mind két részről ugyan helyt ad, de bizonyos határozott esetekre szorítja; és a n é m e t (Weimar, némileg Po-

roszhon ABP.), mely inkább általános elvekből indulván ki, már mind két félnek, már csak a vádlott javára engedi meg. *Jagmann*: Criminallexicon 693. l. *Szokolay*: id. ert. 67. 68. sz. *Planck*: Deutsch. Strafv. 606—608. l.

4. A BE. szerint az elítélt mindenkor kívánhatja, az ellene felhozott bizonyítékok hamissága, a bírák megvesztegetése, új vádbizonyíték vagy mentő körülmények felfedezése esetében. A közvádó fölmentő ítélet ellen a §. szövegében b), c), d) alatt említett, elmarasztaló ellen pedig a törvényesen meghatározott esetekben nevezetesen ha rendőri kihágásnak tekintett cselekvény később büntettnak tűnik fel, a bírák megvesztegetése, a bizonyítékok hamissága kiderülne. Részletes szabályait lásd. BE. 433—454. §.

669. §.

Az ABP. a pör újra felvételének, új gyanuokok illetőleg bizonyítékok alapján, mind a vizsgálati eljárást befejező határozványok, mind az elévülési idő lefolyta előtt, végítéletekre nézve is helyt ad. Az utóbbiaknál a vádlott ellen: a) ha halál vagy életfogytiglani börtön helyett időleges, b) legalább tíz évi helyett, legfőlebb öt évi börtönbüntetési szabvány vétetett zsinórmértékül; c) büntett vétségnek; d) vétség kihágásnak nyilvánított. A vádlott javára; a) büntelensége; b) csekélyebb büntett vagy c) büntetési szabvány meghatározása végett. — Rendszerint azon bíróság előtt eszközözendő, mely az előbbi ítéletet első folyamódásilag hozta; ha a büntett vagy vétség, kihágásnak vétetett, azon törvényszéknél, mely a bűnvádi eljárásra illetékes lett volna. A perujtást megengedő vagy megtagadó határozat ellen, felebbezésnek van helye. ABP. 365—376. §.

1. Ha a felhagyási határozvány az államügyész vagy magánvádó előlása folytán hozatott, újra felvételnek nincs, enyhítő körülmények létében pedig nem perujtás, hanem elengedési kérelemnek van helye. ABP. 266. 370. §.
2. Az újra felvételt az államügyész, a vádlott, vagy ennek javára akárki

halála után házastársa, rokonai kérhetik. Ha a törvényszék a tett nyomozásokból arról győződik meg, hogy a vádlottra nézve tüstént az ügy érdemében kedvezőbb határozatot bozhatni, azt további eljárás nélkül megteszi, egyébiránt pedig az ügy a vizsgálati eljárás állásába lép vissza, és szabályszerű módon tárgyalandó. ABP. 372. 374. 375. §.

3. Oldekop: De apellat. in causis crim. Cob. 1722.
 Werherr: Diss. de apellat. in causis crim. Wittenb. 1739.
 Schrader: Comment. d. remediis contra sent. et de re iudicata in causis crim. Gött. 1803.
 Sondlinger: Diss. d. apellát. in causis crim. Bamberg 1803.
 Weber: Üb. Appellation in Criminalsach. Bamb. 1805.
 Baurittel: Bemerck. üb. Berufung in Strafsach. Manh. 1806.
 Kamerer: Rechtsmittel d. Revision in Criminalprocess. Rostok 1833.
 Fedde Hülshoff: De appellandi facult. in causis crim. admit-tenda. Amstelod. 1846.
 Walther: Die Rechtsmittel im Strafverf. Münch. 1853.
 Ottendorf: Beschwerden u. Rechtsmittel gegen Erkenntn. in Unters. weg. Verbrechen, Verbrechen, Übertret. Schöneb. 1854.
4. Groening: Diss. de eo, quid iustum est circa acta nullit. iudic. crim. Goett. 1795.
 Mittermaier: Diss. inaug. de nullitatibus in causis criminal. Hei-delberg 1809.
 Sundheim: Üb. Nichtigkeitsgründe e. Erkenntnisses in Criminal-sach. Giessen 1822.
 Bardeleben: De sentent. nullitate comment. iuridicus. Con-fluent. 1838.
5. Lentin: De restit. ex capite iust. in causis criminalib. Erf. 1783.
 Gutjahr: De causis et modo restituendi eos, in quos iniuste inquis. aut animadvers. Lips. 1796.
 Stübel: De opinione vulg. sent. absolut. in rem iudic. transire. Wittenberg. 1798.
 Gernecke: De re iudicata sent. criminal. et remediis contra eas. Götting. 1803.
 Moritz: Üb. d. Rechtsmittel der Wiedereinsetzung im vorigen Stand. Landsh. 1816.
 Klien: De auctor. sent. crim. absolut. inviol. Lips. 1827.
 Wendler: De re iudicata imprimis in causis crim. Lips. 1833.
 Remeis: Wiederaufnahme im Strafverfahren. Erlang. 1864.

ÖTÖDIK CZIKK.

Ítéletek végrehajtása.

670. §.

A teljes jogerejűvé vált bűnvádi ítélet végrehajtása rendszerint az első folyamodásu törvényszéket, illetőleg elnökét illeti; kivévn, ha az arra megkívántatott eszközökkel, mint a kir. ítélő tábla, nem rendelkeznék, mely esetben azt más arra felhívott hatóság teljesíti.

1. Teljes jogerejűvé válik az ítélet, ha semmi halasztó hatálylyal bírő jogorvoslat alá többé nem esik, akár mert azok használata elmulasztva, akár mert már teljesen kimerítve lön. Heffter: Lehrb. 691. §.
2. A kir. tábla ítéleteit rendesen azon hatóság hajtja végre, melynél a vádlott fogságban volt, vagy melynek rendes illetősége alá tartozik. A Pesten sajtóvétségek miatt elítéltek fogsága iránt külön MR. intézkedik, melyről alantabb szólunk. A magy. kir. egyeteméit (533. §.) annak költségén Pestmegye hajtotta végre. A tiszti ügyész közbejöttét, felügyelétét már megemlítettük. (553. §.)
3. Mind az ABP. 318. §. mind a BE, 427. §. szerint a végrehajtás az első törvényszéket illeti; mely az ABP. szerint azt államügyész közbenjötté nélkül teljesíti.

671. §.

A felmentő ítélet azonnal végrehajtandó, és a vádlott ha fogva volt, vásár és ünnepnapon is szabadságba helyezendő. — Az elmarasztaló ítélet tartalmához képest, változtatás nélkül, (HI. 1756. jul. 29. 1839. jul. 29. 1839. jul. 30. 25061. sz.) mennyiben elhalasztásának okai fen nem forognának, mindjárt fogamatba veendő.

1. A bizonyítékok elégtelenségéből felmentő ítélet, az ABP. 317. §. szerint a biztonsági hatósággal másolatban közlendő, sőt ha tüsténti elbocsátása a közbátorságra aggályos lenne, arról a főtörvényszék útján, a politikai országfőnök tudósítandó. (659. §.)
2. Hogy hazánkban a rendvitézeknek bizonyítékok elégtelenségéből történt felmentései felsőbb helyre jelentendők, (232. §.) és az ítéletek szükséges változtatásai legfelsőbb helyen szorgalmazandók, más helyütt említettük.

672. §.

A végrehajtás felfüggesztésének okaiul szolgálhatnak: a) a bűnös testi vagy lelki betegsége; b) az elítélt nő terhessége; c) a viszonyok lényeges változása, ugyanint súlyosabb büntett jelenségei, új nyomos védbizonyítékok felfedezései, a közbátorság érdekei; d) kisebb büntetéseknél, a vádlott vagy családja iránti méltányossági tekintetek. Azok kellő méltatása a bíró bölcs belátásától, elfogadása a felsőbb hatóságtól függ. (ABP. 319. §.)

1. A méltányossági okokból történt elhalasztás példáját nyújtja: a hét-személyes tábla 1864. ápril 8. 894. sz. ítélete, melylyel a vasmegyei törvényszék ítéletét, H. József és neje bűnperében, hogy a vádlottak fogságbüntetéseket egymásután kiállhassák, nehogy gazdaságuk kárt szenvedjen, helybenhagyta.
2. Az ABP. szerint a végrehajtás terhes nőszemély ellen csak akkor történhetik, ha a szülésig tartando fogság reá nézve sujtóbb lenne, mint a rászabott büntetés. — A hat hónapot túl nem haladó szabadságbüntetés, ha haladéktalan végrehajtása által, az elítélt családjának kereseti állapota rendetlenségbe juthatna, a főtörvényszék által rövid időre elhalasztható. ABP. 319—322.
3. Franciaországban a felfüggesztés okai: viselőség, örültség, új büntett felfedezése. *Ortolan*: Elem 1771. 1772. 1826.

673. §.

Az egyházi rend tagjai ellen hozott büntető ítéletek az ügyiratokkal együtt, a püspökkel, (534. §.) hogy

fegyelmi fenytékök, halálos ítélet esetében letételök iránt, (HK. II. 44) intézkedjék, az országgyűlés tagjai ellen hozott marasztaló ítéletek az illető házzal közlendők. A büntetések következményei tekintetéből: rendvitézek, köztisztviselők, nyugpénzesek, nyugalmazott vagy ranggal kilépett katonatisztek, (MR. 1868. oct. 13. TRT. II. 115. sz.) a szabadságos és tartalékos katonák (MR. 1867. sept. 6. TRT. I. 144, 160. sz.) nyilvános tanulók, érdemjelek birtokosai, közvállalatoknál alkalmazott egyének elmarasztalásai előjáróságukkal, illetőleg parancsnokságukkal; (232. 535. 589 §.) a francia alattvalók elítélései a francia követség értesítése végett az igazságügyi miniszteriummal esetről esetre, (HI. 1862. april. 29. 20710. sz. jul. 12. 368. 50. sz. MR. 1867. nov. 13. TRT. I. 204. sz.) a Törökhonból belföldi bírósághoz beszoigáltatott büntetésesek (102. §. 6.) elleni bűnvádi vizsgálat eredményei pedig, az illető cs. kir. ügynökséggel tudatandók. (UR. 1863. oct. 31. 16515. sz.)

1. A HK. II. 44. az egyháziak letételét kifejezetten rendeli; egyébiránt az egyháziakra, vonatkozó rendeleteket lsd. 534. §.
2. A szabadságos és tartalékos katonák elítéltetése eseteiben, azon hadfőparancsnokság, melynek kerületében a fegyencz lakik, annak letartoztatási helyéről is értesítendő, és a katonai hatósággal a vizsgálati iratok, ha kívánná, betekintés végett közlendők. MR. 1867. sept. 6. s 14. TRT. I. 144. 160. sz.
3. Az elítélt francia alattvalók neve, foglalkozása, születéshelye, elítélésöknek napja, az illető bíróság, a büntett vagy kihágás neme, és büntetésök feljelentendő. Tisztán rendőri uton kiszabott büntetések-nél a feljelentés a belügyminiszteriumhoz történik. Id. HI. függ. I. 41. sz. Ensel: Feny. szab. 47. I. MR. 1867. nov. 13. TRT. I. 204. sz.
4. A Törökhonban elkövetett büntettek miatt beszoigáltatott belföldiek ha itt ártatlanoknak, találatnának vagy bizonyítékok elégtelenségéből felmentetnének, visszautazási utlevelekkel csak az ottani cs. kir. ügynökség megkérdezése után, láthatók el. HI. 1864. junius 7. 43390. sz. Füg. II. foly. 28. sz.

674. §.

A halálbüntetés kihirdetésétől az elítéltnak három nap engedetik, (Hl. 1701. aug. 11.) vallási vigasztaltatása, előkészítése végett, miért is melléje lelkész rendeltetik; jobb tartásban részesül, hozzátartozóinak látogatásait fogadhatja; s hazai szokásunk szerint ez idő alatt, a közönség szemléletének (siralomházban) kitétetik. Negyed nap lelkésze kíséretében, a vészthelyre vezette-tik, hol a végrehajtás vasár és ünnepnapok kizárásával, (Hl. 1813. oct. 26. 25471. sz.) bírósági tag jelenlétében, az ítélet ismételt kihirdetése után, nyilvánosan a hohér által, jelenleg kötéllal, (193. §.) ünnepélyes és tüntető szónoklatok mellőzésével (Helyt. eln. rend. 1862. dec. 31. 23592.) eszközöltetik. A pallossal kivégzettek a vészthelyen minden szertartás nélkül temették el; az akasztottak az akasztófán mind addig hagyattak, míg az idő viszontagságai hullájukat el nem enyészttették; ujabban levétnek és a kivégzés helyén eltakarítottak, a kivégzés eszközei pedig eltávolítottak. A legujabb rögtönjeljárási szabályok szerint, (1868. nov. 5.) a kivégeztetés bekerített helyen a közönség kizárásával hajtatik végre. (692. §.)

1. A siralomházi kitétel ellen szóló okokat lsd. Szokolay: Büntetőjogt. 449. l. A kivégzendők kikísérését a vészthelyre a görög-keleti lelkészeknek felsőbb szabályrendeletek, (Hl. 1764. jan. 26. 1766, aug. 24. 1779. sept. 16. 2991. sz. 56.) pont.) az evangélikusoknak a törvény engedi meg, az utóbbiaknak azonban az alkalommal beszédet tartani, az 1791. 26. §. 7. meg nem engedé. Oszwaldt: Gyűjt. 12. l. Ensel: Feny. szab. gyűjt. 39. 40. l.
2. Kivégeztéseknél csak kellő ügyességgel bíró hóhérok, és annál fogva azok állandó alkalmazását, 1814. jul. 5. 18812. sz. Hl. rendelé; gyer-

mekeiket a közönségesen azokra háritott becsstelenség alul, már 1756. máj. 13. HL. mentette fel. A hóhér kivégeztetési díja pedig katonai és polgári rendű egyének lefejezése vagy akasztásért 12 frt. névfelszegezéseért az akasztófára, az eszközüök a vesztőhelyre hozataláért kegyelmezési esetekben, és öngyilkos büntettes temetéseért 6 frt.; ha a kivégzés lakhelyén kívül történék, az átszállítási költségen kívül naponkint 3, bakói másfél forintot kapnak. HL. 1772. jun. 30. oct. 13. 5449. sz. 1819. jul. 13. 19200. sz. 1863. jan. 5. 99.844. sz. (Oszvaldt: Gyűjt. 102. l. E n s e l: Feny. Szabályr. II. 63. l.) Az ABP. a végrehajtásért a hóhérnak 15 frt., minden segédnek 3 frt; ha lakhelyén kívül történik, segédjeivel együtt naponként, a fuvarozáson kívül 3 frtot rendel. ABP. 340. §.

3. Az ABP. szerint a kivégzés az ítélet kihirdetése után másodnap reggelén, történik. Az elítélthez csak hozzátartozói és azon személyek bocsáttatnak, kiket ömaga kíván látni, s zárt kocsiiban viendő a vesztőhelyre. A végrehajtás fölött két bírósági biztos őrködik, utána a tett leírása az ítélettel együtt nyomtatásban szétosztandó; a kivégzett teste az nap estve a vesztőhelyen eltemetendő. ABP. 323. §.
4. A német közös jog szerint (PGO. 79.) szokásos pálczatörés, és nyilvános kihirdetése a halálítéletnek, jobbadán meg van szüntetve. A kivégzések nyilvánosságával járó hátrányok (179. §.) elhárítása végett, legujabban több észak-amerikai és német államban (185. §. 6.) a kivégeztetések zárt helyiségen, a börtön udvarán (intramuran), lelkész, bírósági küldöttség, államügyész, törvényszéki orvos, börtönfelügyelő némely helyütt községi képviselők, (Poroszhonban 12) a kivégzendő hozzátartozói, védője jelenlétében hajtatik végre. A lélekharang kongása tudatja a közönséggel, a büntetés foganatosítását; a büntett leírása nyilvános lapokban tétetik közzé. (692. §.) A halálbünt. kérd. című értek. M. Akad. Ért. 1859. 449. l.)

675. §.

A szabadság-büntetések részint hatósági, részint országos fegyházakban, a számukra megállapított házszabályok szerint, (209. 216.) hajttnak végre. (Házszabályok és utasítások MR. 1869. febr. 10. RT. III. 23. sz.) Ezek értelmében feladványuk, a fegyenczeket ítéleteik határozatához képest fogva tartani, és gondos felügyelet, beható oktatás, folytonos munka és példás rend

által, azok erkölcsi javítását eszközölni. (Házz. 1. §.) E cél elérésére minden fegyencz, a betegek kivételével, beszoigáltatása napjától, egytől egész hat hétig magán-elzárásnak vettetik alá. Ennek első három, a visszaesők első öt napján reggeli levest nem kapnak, foglalkodásban nem részesülnek, senkivel sem beszélhetnek, de különös figyelemmel kísértetnek. (Házz. 10. §.) Ezen idő elteltével foglalkodást nyernek, erkölcsi, vallási, elemi ismereteikre nézve megvizsgáztatnak. A magán-elzárás lejártá után, három osztályra különítendők. Az elsőbe a huszonnégy évnél fiatalabbak, a másodikba az annál idősebbek, a harmadikba a visszaesők osztatnak; a körülményekhez képest több osztály is alakítható. (Házz. 11. 12. §.) Az osztályok éjjelre, séta közben és általában a foglalkodás nélküli időben feltétlenül, a munkatermekben lehetőleg egymástól távol tartandók. (Házz. 13. §.) A visszaesők fokozott szigorú, de emberies bánásmódban részesülnek; a legkellemetlenebb munkára alkalmaztatnak; féléken át minden kedvezményből kizáratnak; a jobb viseletűek csak azután részesíthetők azokban. (Házz. 15. §.) Minden fegyencz munkára köteleztetik, és olyanra vagy hasonlóra alkalmazandó, melyet már előbb üzött; egyébként pedig viszonyainak megfelelő munkára tanítandó. (Házz. 11, §.) — Munkájuk után bizonyos pénzbeli jutalmat kapnak; és e tekintetből hasonlólag három osztályba soroztatnak; ahhoz képest mint a) valamely mesterségben tökéletesen jártasak és jó viseletűek; b) tökéletesen jártasak, de jó viseletűek; c) járatlanak vagy rossz viseletűek; ez utóbbi osztályba tartoznak az újonnan beszoigáltatott fegyenczek három, a visszaesők hat hónapig. — Az első osztályuak a tiszta

jövedelem negyed, a másod osztályuak hatod részét kapják, a harmadikiak jutalmat nem nyernek. — E jutalomdíjak havonként takarékpénztárba tétetnek; és azokról büntetés idejük alatt, nem rendelkezhetnek; a jobb viseletűek kivételkép, részben bizonyos meghatározott czélokra fordíthatják. Kamatjaik őket nem illetik hanem fegyenczek ruházására, elhaltak temetésére, teljesen vagyontalan kiszabadulók segélyezésére fordíttatnak; kiszabadulásukkor pénzüök harmadrészét kezökbe, a többit a hatóság útján tartozkodási helyökre való megérkezésök után kapják. (Házzsz. 22—30. §.) A fegyintézeti iskola két osztályból áll, az elsőbe az elemi ismeretekben semmi vagy kevés jártassággal bírók, a másodikba a haladottabbak soroltatnak; minden huszonhat éven aluli fegyencz iskola köteles. (Házzsz. 31. 32. §.) A levelezés és látogatások iránt korlátozó szabályok vannak. (Házzsz. 56—60. §.) A fegyelmi hatalmat az igazgató gyakorolja; a fegyelmi büntetések: a) megintés, b) dorgálás, c) kedvezmények elvonása, d) alsóbb munkadij-osztályba szállítás, e) élelmezési megszorítás, f) böjt, g) magánelzárás, h) sötét fogság, i) lábbilincs, k) kurta vas, földhöz lánczolás, l) kényszer-öltöny. — A kiszabadulandók büntetési idejük kiállása három utolsó napja valamelyikén, a lelkész által komoly intés és tanításban részesülnek, és igazolványnyal, rossz viseltök esetében utazásuk vonalát megszabó utlevéllel láttatnak el; s az illetékes hatóság elbocsátásukról, a munkadij két harmadának megküldése mellett, értesítetik. (Házzsz. 65—82. §.) — A testi fenyték mindenkor két tanu jelenlétében, (ITS. II. §. 6.) hétköznapi, előleges orvosi vizsgálat után foganosítottatik. (198. 199. §.) A vagyon-

büntetések, mint a kár és költségeknek behajtása, bíróságilag eszközöltetik. (679. §.)

1. Az országos fegyházba beszolgáltatott, az intézet anyakönyvébe vezettetik, és tisztítása iránt intézkedések történnek; ruhái rendszerint raktárba tételnek, a többi mit magával hoz, az igazgatónak adatik át. Házzab. 4.—9. §. Azonfelül mindenkor beoltandó. MR. 1867. aug. 29. TRT. I. 135. sz.
2. Az igazgatóra bízatik, hogy a lelkész meghallgatása mellett, a műveltebb fegyenczek számára külön osztályt képezzen. Házz. 12. §.
3. A fegyenczek napi rendjét a Házz. 16. 17. §. határozza meg. — A visszaesők soha sem osztandók be azon mesterséghez, melyet netalán előbbi büntetési idejük alatt, az intézetben folytattak. A hol a munkaerő bérbe van adva, a fegyenczeknek járó munkadíjak mennyiségét, a bérleti szerződések szabályozzák. Házz. 21. 22. §.
4. A czélok melyekre kivételes kedvezményként a jobb viseletűek munkadíjuk részét fordíthatják a következők: a) szegény rokonaik segélyezése; b) a büntett által okozott kár megtérítése; c) mestersége mű vagy anyagszerzei beszerzése az utolsó félévben; d) tanulságos könyvek vásárlása, levelek bérmentesítése; e) betegség után jobb ételtek és borra; f) egy-egy meszely borra minden második vasárnap, a király születése sz. István napján, kiket az igazgató arra méltóknak tart. — A c) alatti czélra a keresmény $\frac{1}{2}$ a d) alattira $\frac{1}{4}$ -e költhető el. Az ajándékul nyert pénzek kamatait is, kiszabadulásukkor kapják meg. Házz. 25—28. §.
5. A fegyenczek csak hitveseik legközelebbi rokonaiknak írhatnak, az igazgató engedélye mellett; negyedévenként rendszeren egy, rendkívüli esetben több levél írását engedhetni meg; idegenekkel csak rendkívüli esetekben közlekedhetnek. Negyedévenként a fegyenczet rokonai meglátogathatják, a berzélgetés hivatalnok jelenlétében általa értett nyelven folytatandó. Idegenek csak az igazságügyminiszterium írásbeli engedélye mellett, látogathatják meg az országos fegyintézetet. Házz. 56—60. §.
6. A fegyenczek által megtartandó házzabályokat a 63. §. állapítja meg. — A fegyelmi büntetések közül a kedvezmények elvonása a levélírás és séta korlátozására, sőt eltiltására is kiterjed. — A munkadíj leszállítása egyik osztályból a másikba történik és legfőlebb évnegyedre terjedhet. — Az élelmezés megszorítása a reggeli leves vagy egész napi élelem felének elvonásában áll. — A böjtnél a fegyenc kenyér és vízre szoríttatik; az legfőlebb nyolcz napig tarthat és minden másodnap foganosítható. — A magánfogságban a bűnös világos zárkában munkára kényszerítették. A szigorított magán

fogságban ágyneműt nem kap; az bűjttel is szigorítható, legfőlebb hat hétig tarthat. A sötét fogság legfőlebb tíz napra terjedhet de naponként legalább egy órai séta által félbeszakasztandó. — A bilincsbe verés határozatlan ideig, a kurta vas és lelánczolás egy napon, hat óráig tarthat. A kényszer öltöny büsz indulatnak és dühöngöknél alkalmazható. Házsz. 72. §.

7. A sajtóvétségekért elítéltek fogházi büntetésének végrehajtásáról más helyütt szólunk. (727. §.).
8. A hazánkból rendőri tekintetből kiutasított külföldiekről lsd. 207. §. A gonosztevők átszállításában kellő felvigyázatot, és nagyobb büntetéseket hajduk vagy foglárók általi küldését 1846. ján. 20. 2998. sz. HI. bagyta meg Az országos fegyintézetekbe való szállítások nem katonák, hanem pandurok kíséretében eszkozlendők. MR. 1867. aug. 17. TRT. I. 124. sz. A büntetésök kiállása után, származásuk helyére visszautasított egyének utleveleik tartalmát, 1843. nov. 21. 42910. sz. HI. határozta meg. (O s z v a l d t: Gyűjt. 116. 120. 1)
9. Az országos fegyintézetekből elbocsátottak iránt az illető hatóságok értesítendőek. Az értesítvényekről, ugy szintén a fegyenczek igazolványai és utleveleiről lsd. Házszab. 80. 81. §§.
10. R o m a n u s : Dissert. d. eo quod differt execut. Lips. 1674.
M a i e r : Diss. de execut. sent. in causa crim. latae. Tub. 1702.
S e i t z : De privilegiis ad supplicia damnat. Erf. 1730
W a l c h : De ritib. iud. crim. Jen. 1784.
R u s c h : Untersuch. d. Wirkung öffentl. Strafen. Leipz. 1791.
P ü t t m a n n : Üb. öffentl. Vollstreckung peinl. Strafen. Leipz. 1792.
T i t t m a n n : Gerichtl. Verfahr. bei Vollstreckung von Todesstrafen. Halle 1824.
Z u g s c h w e r d t : Vollzug d. Freiheitsstrafe. Wien. 1867.

HARMADIK FEJEZET.

Eljárási költségek.

676. §.

Büntető eljárási költségek (expensae criminales) tágasb értelemben mind azon kiadások, melyek a fenytő jogszolgáltatással járnak. Azok vagy szorosan

vett törvénykezések, melyek a fenytő ügyek megvizsgálása, elitélése és végrehajtására szükséges intézkedésekre általában tétetnek, vagy per költségek (litis expensae), mik az egyes bünesetekre különösen vonatkoznak.

- Mintán a költségek rendszerint a büntető ítéletben határozatnak meg, némelyek (Mittermaier, Abegg stb.) azokról a bünvádi ítéletekről szólanak, míg a többség (Quistorp, Tittmann, Grolman, Feuerbach, Heffter, Bauer) helyesebben külön tárgyalják Bauer: Strafproz. 263. §.

677. §.

A törvénykezési költségeket, mint a büntetőhatóság folyományát, hazánk gyakorlata szerint az illető törvényhatóság pénztára viseli. Ugyanaz áll a perköltségekről is, ha a vádlott teljesen vagy bizonyítékok elégtelenségéből felmentetnék, vagy pedig semminemű vagyonnal nem birna (Hl. 1816. aug. 13. 23974. sz.)

1. A törvényszéki költségekhez a bírák és segéd-személyzetők fizetési, fogdák felállítása, épentartása, foglyok őrizete stb. tartoznak.
2. A fennálló rendeletek szerint, minden bűnügyi tárgyalások és beadványok bélyegmentesek. Cs. Nyilt. par. 1850. aug. 2. (BTL. 329. sz. ABP. 331. §.) E mentességet az 1868. 23. a becsületértési magán vétiségek (455. §.) tárgyalására is kiterjesztette. UR. 1864. máj. 1. 8057. sz.
3. Magánpanaszok folytán rendelt biztosi vizsgálatoknál, a panaszlók, ha a megkivántatott adatokat nem közölhetnék, az okozott költségek megtérítésére kötelezendők. Hl. 1799. oct. 22904. sz. Kir. helyt. elnöki lev. 1862. octob. 25. 19843. sz.

678. §.

Elmarasztaló ítélet esetében a vér-fájdalomdijon, gyógyításon, munkamulasztáson és kártérítésen kívül (MR. 1869. ján. 19. 18978. sz.) a vádlott vagyonából

a perköltségeket, azaz felsőbb rendeletek és hazai gyakorlatunk értelmében: a) saját élelmezését, (HI. 1816. aug. 13. 23074. sz. 3. 4. pont); b) a tanuk és műértők díjait, (HI. 1863. nov. 26. 88286. sz. 1864. aug. 23. 57287. sz.); c) az elfogatási (tagliákat HI. 1811. ján. 14. 1396. sz.); és d) védői díjakat (UR. 1863. ján. 20. 21103. sz.) fődözni tartozik. Annál fogva a pörök, a rendesen felszámítandó költségekre vonatkozó szükséges adatokkal, felszerelendő; (UR. 1866. dec. 6. 17150 sz.) s azoknak biztosítására a vádlott vagyonának előleges összeírása és lezárolása eszközözlendő. (210. §.) A katonai hatóságok által, polgári rendű foglyok tartására fordított költségek, és viszont, az illető hatóságok fogdáira nézve fenálló szabályok szerint, az illető pénztárakból kölcsönösen megtérítendő, és az arra vonatkozó kimutatások, folyóvá tételük végett közlendők. A házi pénztár által előlegezett költségek, utóbb az elmarasztalt vagyonából pótlándók. (HI. 1818. nov. 17. 32229. sz. 1865. dec. 9. 78062. sz.) A magyar és örökös tartománybéli hatóságok³ bünygyi költségei kölcsönös kiegyenlítésére nézve szabályul szolgál, hogy a bűnösök üldözése, elfogására, élelmezésére, tovább szállítására tett költségeket az elfogatási helynek hatósága, ellenben a bűnvádi birói vizsgálat és eljárásait az eljáró illetékes fenyítő hatóság tartozzék viselni. (UR. 1831. dec. 31. 16622. sz, HI. 1862. jan. 31. 2458. sz. 1865. máj. 24499. sz. Legf. elh. 1869. jun. 4. MR. 1869. dec. 8. RT. III. 130. sz.)

1. A tartási, élelmezési költségek megtérítését az érintett 1816. HI. rendelé; s azt a törvényszéki gyakorlat valamint a tanuzási díjakra nézve is, folytonosan fentartá. Így péld. a kir. tábla 1861. sept. 20. 645. sz. Groszman Jakab bünitéletében kijelenté: „A költségekre nézve csak az élelmezésiek értetvén“; 1861. nov. 22. 993. sz. Németh József

bünperében a megítélt tanudíjt és tartási költséget, pótlólag számilag is az ítéletbe jegyzendőnek határozza. Törv. Csarn. 1861. 139. 1862. 16. sz.

2. Az egészségügyi személyek illetékeire nézve 1824. jun. 14. 15141. sz. HI. határozá, hogy a hatósági sebészek, hivatalból teljesített bonczolásokért semminemű díjt nem igényelhetnek; ha azonban távollétükben mások teljesítenék, a bíróság által meghatározandó díjuk az elmarasztalt vagyonából fizetessék. Ez értelemben a kir. tábla 1861. oct. 31. 896. sz. Nagy Imre, 1862. márcz. 7. 124. sz. Gáspár Márton bünperében „a hivatalból történt bonczolás költségeinek“ helyt nem adott. (Törv. Csarn. 1862. 9. 72. sz.) Az e tekintetben felmerült kérdések eloszlása végett azonban 1863. novemb. 26. 80286. sz. HI. az egészségügyi személyek illetékeire nézve az 1855. febr. 17. MR. (BTL. 33. Orsz. korm. lap. 40. sz.) némely a változott viszonyokból következő módosításokkal, szigoruan megtartandónak, és büntető ügyekben a házi pénztárból fizetendőeknek, annak részére pedig a fenyítő eljárás költségeire kötelezett személyektől behajtandóknak rendelő **En s e l**: Fenyítő szab. gyűjt. I. 74. l.
3. Az érintett HI. illetőleg MR. szerint, a közszolgálatban álló orvos-sebészek a működésükért járó jutalmon kívül, napdíjaikat és szállításuk költségeit igényelhetik, kivéven ha hivataluknál fogva utazás utalványt huznának. Közszolgálatban nem álló orvosok napi díj fejében 3 frt 36 kr., seborvosok 1 ft 68 kr. o. é. és fuvarozási költségeket követelhetnek. — A működésért járó jutalmak két díjtáblázatban foglalvák, melyek I. szoros törvényszéki foglalkodásokra vonatkozik, a szerint bonczolásért 3 ft. rothadt testeknél 5 ft. csecsemő bonczolásáért tüdő próbával 4 ft, mérgezési vizsgálatoknál az alkalmazott szerek árán felül 6—10 ft. jár. stb. BTL. 1855. 33. sz. A megyei foglyok megvizsgálása és gyógyításaért valamint fogházakban teljesített orvosi működésükért általában a tisztí orvosi személyzet semmiféle díjt a megyei pénztárból nem igényelhet. HI. 1865. május 29. 42449. sz. Előforduló esetben Borsódmegye törvényszéke, vegyészeti vizsgálati költségek fejében 343 ftot állapított meg, (Törv. Csarn. 1864. 49. sz.) 1865. aug. 7. 57587. sz. HI. pedig a vegyészeti költség-számlák felterjesztését szabályszerű megállapításuk végett meghagyta. **En s e l**: Fenyítő szabályr. II. 41. l.
4. A vasváltást (212. §. 1.) és temetési költségeket a kir. ítélő tábla megszokta szüntetni. Törv. Csarn. 1861. 133. sz. 1862. 34. sz. Jogt. Hetilap 1865. 2. sz. **En s e l** a perköltségekhez a büntett felfedezésére fordított kiadásokat is számítja. Pest m. fenyítő elj. Sörg. 1363. 277. sz.
5. A köztisztviselők hivatalos kiküldése és helyettesítése eseteiben engedélyezett havi általány, napdíjak és utazási költségek megállapításánál követendő elveket 1865. januar 4. 83083. sz. HI. ujra tette

közzé. Lsd. Füg. III. foly. 1. sz. — A toloneczozási számadások évnegyedenként közvetlenül a magy. kir. országos számvevőséghez terjesztendők. MR. 1867. sept. 8. TRT. I. 150. sz.

679. §.

Az ítéletnek a kár és költségekre vonatkozó részét, megyékben a szolgabíró, városok, kerületekben kiküldött tisztviselők foganatosítják. Ezek az elmarasztalt hozzátartozóit azok letisztázására szólítván fel, ha az a kitűzött határidő alatt nem történnék, az összeírt és lezárolt javak, (201. §.) nyilvános árverését eszközlik, és a begyűlt pénzből az ítélet rendje szerint, a károkat és költségeket idő szerint kifizetni, végre eljárásuk eredményéről okmányilag igazolt részletes jelentést a törvényszékhez benyújtani kötelesek.

Az e tárgybani eljárást részletesen adja elő **Z s o l d o s**: Szolg. hiv. I. 78. §. A végrehajtási levél mintáját lsd. ugyanott Törv. Irom. LXIX sz.

680. §.

Az ABP. szerint, felmentési ítélet vagy megszüntetési illetőleg felhagyási határozat esetében (614. §.) a költségeket rendszerint az álladalom viseli; a magánvádlóra rovandók, ha az eljárás kívánatára szüntettette meg; a feljelentőre, ha tudva hamis feladása által szolgáltatott az eljárásra okot. Marasztalás esetében a vádlott részéről megtérítendő: a) a kézbesítési, idézési, küldési; b) elővezetési, örkiséreti, szállítási kiadások; c) tanúk, műértők, tolmácsok; d) védők más felek képviselőinek illetékei; e) a vádlott vizsgálati fogsága alatti ápolása; f) halálos ítélet végrehajtásának költségei.

Azokat, a d) alattiak kivételével, az álladalom előlegezi, a visszatérítés fenntartása mellett; mennyiben az által az elítélt sem élelmi állapotjában nem veszélyeztetik, sem kármentesítési, hozzátartozói tartási kötelességeiben nem gátoltatik. (ABP. 332—343. §.)

1. Az egyes rovatok alá tartozó díjak és illetékek meghatározását lsd. az ABP. 333—331. §.
2. A költségek megtérítése az elítélt személyét, hagyatékát pedig csak akkor terheli, ha az ítélet jogerőre emelkedése után halt meg. Büntársak és bűnrészesek az őket kizárólag illető kivégzési, védelmezési és ápolási költségeken felül, a költségekben egyetemleg marasztaltatnak el. ABP. 341. §.
3. Bö h m e r : Dissert. de eo quod circa expens. inquisit. et crim. iustum. Erl. 1775.
 Es c h e n b a c h : De expensis criminalib. stricte. dictis. Rost. 1781,
 W e b e r : Üb. Prozesskosten. Schwerin 5. kiad. 1811.
 K l e i n s c h m i d t : De expensis crim. Göt. 1822.

NFGYEDIK FEJFZET.

Külön eljárási szabályok.

ELSŐ CZIKK.

Távollevők elleni eljárás.

681. §.

Vádlottak, kik törvényes idézésükre meg nem jelennek, (612. §.) törvényeink értelmében letartóztathatók, és a bíróság elé állítandók. Ha tartózkodási helyök tudva nincs, kézrekerítésük végett személyes leírásuk és büntöttüket tartalmazó nyomozó levelek a kir. belügyi miniszterium által országsszerte tétetnek közzé, nyilvános lapokba iktatattnak, és azokban a törvényha-

tóságok a bűnösök elfogatása, és beszolgáltatására felszólítatnak. 1563. 38. 40. 1625. 13.

1. Ha a büntett szerzőjére néve alapos gyanúk nem mutatkoznak tárgyi tényálladéka megállapítandó, hogy az idővel netalán felmerülő személyes gyanujelekkel, a vizsgálat folytatása alapjául szolgálhasson.
2. Hogy a meg nem jelenő, de tudva levő helyen tartózkodó vádlott törvény elé állítására, illetékes hatósága felszólítandó, a dolog természetéből foly. A szökött vádlottnak országszerte köröztetését a BE. 203. §. is elrendeli.

682. §.

A meg nem jelent és annak folytán levelesített (proscriptus) távollévők ellen, régebben hazánkban szokásos makacssági eljárás, melyre nézve azonban perujtással élhettek, a XVI. században már többé gyakorlatban nem volt. Annak folytán jelenleg is, makacsságbóli elmarasztalásnak bünvádi ügyekben helye nincs, és a bűnös kézrekerítéséig minden további eljárás függőben marad; annak bekövetkeztével pedig a törvény és törvényes gyakorlat rendje szerint folyamatba tétetik. (1563. 38. §. 6. 1625. 13.)

1. A levelesítetteknél szokásos de korában már megszűnt eljárásról lsd. Kittonich: Diss. meth. cap. IX. 9. q. 31. §. 1.
2. Az 1563. 38. §. 6. a kézre került bűnösökről kifejezetten rendelé: „Captus ad comites vel vicecomites deducatur, et tandem observato iuris ordine puniatur.“ Annálfogva a kir. táblán 1861. dec. 23. 921. sz. alatt Károlyi Pál vérengzési ügyében ítéltetett: „Bünvádi eseteknél a törvényesen megidézett vádlott meg nem jelenése esetében, a törvényszék elé állítandó, és annálfogva bünvádi eljárásnál, a vádlott meg nem jelenése miatt makacsságbóli elítélésnek hely nem adathatván, ez okból az első bírósági ítélet feloldatik.“ Törv. Csarn. 1662. 28. sz. (718. §.)
3. A BE. szerint, ha a vádlott az idézésre meg nem jelenik, az elzáratási parancs pedig távolléte miatt, végre nem hajtható, a büntető-

eljárás felfüggesztendő ugyan, de végzésileg makacsnak nyilvánítatván, a perbeli költségek és kárpótlásban elmarasztaltatik, és ezen ítélet ellene végrehajtatik. BE. 376. §.

4. A római jog szerint makacssági eljárásnak, (*requisitio et adnotatio*) de főbenjáró büntetések alkalmazhatása nélkül, volt helye. A német jog a meg nem jelenőt polgári kiközösítés (*Acht*) alá vette. Bauer: Strafrpr. 251. §. Ortolan: Elem. 2342.

683. §.

Az ABP. szerint nyomozó levélnek csak büntett esetében van helye. Ha a vdlott külföldön van, vagy holléte nem tudatik, a folytatott vizsgálatból pedig perbefogási határozvány igazolására elegendő okok vannak, a bíróság azt kimondja, és ha attól siker várható, nyomozó levél alakjában ki is hirdeti. Midőn a bűnös kézre nem kerithető, a további eljárást rendszerint abban kell hagyni; de ha a büntett nagy zajt okozott, vagy teljes büntetlensége mellett, káros következményektől tarthatni, és mind a tényálladék, mind a tettes személyére nézve kétség nincs, makacssági eljárásnak van helye. Annálfogva hirdetményes idézése (*edictalis citatio*) legalább is három havi határidővel, tétetik közzé, és ahhoz képest, mint a bűnös megjelenik vagy nem, a büntető eljárás az általános szabályok szerint folytattatik, (615. §.) vagy a határidő elteltével legfőlebb egy hó alatt végtárgyalás tartatik, melyben a vádlott számára hozzátartozói által, vagy hivatalból nevezett védője is részt vesz. Az e végtárgyalás folytán hozott ítélet, melynek főlebbezésére nézve az általános szabályok állanak, nyilvános helyen karóra, halálbüntetés esetében akasztófára szegeztetik, három napig azon hagyatik, és az illető koronaország lapjaiba

háromszor beiktatik, s következményei, mennyiben lehetséges, foganatosíttatnak. Ha a szökevény később visszakerülne, a perbefogási határozvány kihirdetése után, az eljárás, tekintet nélkül a hozott ítéletre, annak rendje szerint eszközöltetik, és új határozat hozatik. A korábbi ítélettel egybekapcsolt jogkövetkezmények, hozatala idejétől megszűnteknek annyiban tekintendők, mennyiben az új ítélettel egybekapcsolva nincsenek. ABP. 377—395. §.

1. A szökevénynek adandó menevédről már szólottunk. (606. §. 4.) Ha büntetlenségi biztosítást kívánna, kérelme a viszonyokhoz képest az igazságügyi minisztérium útján, a fejedelem elé terjesztendő. ABP. 390. §.
2. *Eckhold*: Dissert. de litteris incarc. patentibus. Lips. 1678.
Schöpf: De processu in contum. in causis. crim. Tub. 1723.
Jolles: De absentib. in causis criminalib. Amstelod. 1844.
Hartmann: Üb. d. römische Contumacialverf. Götting. 1851.
Meyer: Strafverfahren gegen Abwesende. Berlin. 1868.

MÁSODIK CZIKK.

Rögtönbirósági eljárás.

684. §.

A rögtöneljárás (processus statarius), a közbátorságot nagyobb mérvben veszélyeztető némely bűntetteknek elharapódzásánál alkalmaztatik, s hazánkban több, legujabban 1862. november 1. kelt királyi elhatározással jóváhagyott szabályok szerint gyakoroltatik. (MR. 1868. nov. 5.) Gyakorolhatásának engedélyét az illető törvényhatóság, a fenforgó veszélyes körülményeket és rendes eszközök elégtelenségét igazoló folyamodására, a kir. belügyminiszter meghatározott idő tar-

tartamára, és pedig ezen eljárás alá tartozó valamennyi, (685. §.) vagy azok közül csak egyes büntettekre adja. (Rögt. Sz. 1. 2. 6. §.)

1. A II. József által a halálbüntetés megszüntével rendkívül esetekre rendelt rögtönbirósági szabályokat 1790. april. 20. 13024. sz. HI alkalmazáson kívül helyezte, de már 1800. febr. 4. 2838. sz. HI. szerint, a rögtönbiráskodási felhatalmazás az ország nádorára bízott, 1803. jun. 21. 1808. jul. 25. 16429. sz. HI. az iránt egyes intézkedéseket tettek. Azok 1813. jan. 29. kir. leiratban (HI. febr. 23. 4783. sz.) egybefoglalva és rendszeresítve általános zsinórmértékül tűzettek ki, és a tett tapasztalatokhoz képest 1837. május 10. 15119. sz. 1840. jan. 22. 12659. sz. és 1846. máj. 19. 27822. sz. HI. által bővitve és módosítva vétettek közzé. Palugyay: Megye-rendszer. II. 167—175. l. Zsoldos: Szolgb. hiv. I. 81. §. Törv. Irom. LXX. sz. Rendszeres átnézetét az 1813. szabálynak lsd. Vuchetich: Instit. iur. crim. 533. 538. l. Szlemenics: Fenyítő törv. 102. §. Szokolay: Büntetőjogt. 348. l.
2. Az előbbi rögtöneljárási szabályok helyett 1862. dec. 12. (HI. 87781. sz.) új szabályzat hirdettetett ki, mely 41. §§. állott s több pontjaiban az előbbiektől különbözik. Olvash. Füg. I. 31. sz. 92—105. l. Ensel: Feny. szab. gyűjt. 20—35. l. 1867. aug. 21. MR. szerint ő felsége azon évi aug. 11. kelt legfelsőbb elhatározásával, az 1846. május 19. jóváhagyott szabályokat léptette ismét életbe. (TRT. I. 130. sz.) De azok gyakorlati tekintetben hiányosoknak mutatkozván 1868. nov. 1. új szabályzat szentesített, mely 1868. nov. 5. kihirdetve 31. §§. áll. TRT. II. 120. sz. 520—533. l. Lsd. Knorr: M. bünt. eljárás 159—165. l.
3. Az előbbi szabályzatok szerint a rögtöneljárási engedélyt a nádor, vagy a kir. helytartótanács helyettes elnöke adta. 1862. Szab. I. §. 1846. Szab. I. §. 1803. Sz. §. 1.
4. Az ABP. szerint a rögtönbirósági felhatalmazás joga, a belügy és igazságügyi minisztert egyértőleg, felségárulási ármányok, lázadás esetében az országfőnökököt, az országos főtörvénysszék elnökével, ha a késedelem veszélylyel járna, a kerületi főnökököt is illeti. ABP. 396. §.

685. §.

A rögtönbirósági engedély csak azon hatóságnak adatik meg, melynek területén gyakoribb rablások, rabló-

gyilkosságok vagy gyújtogatások tapasztaltatnak, vagy különben is a közbátorság nagyobb fokú veszélynek ki van téve. Az késedelem nélkül a hatóság egész területén, a büntettek és reájok mérendő halálbüntetés megemlítésével, oly módon kihirdetendő, hogy legfeljebb tizennégy nap alatt mindenki tudomására juthasson, miről a járásbeli szolgabírák, a helységi bírák vagy jegyzők látta-mozásával megerősített körlevelük bemutatása mellett, az alispánnak jelentésüket tenni kötelesek, ki azokat a rögtönítélőbiróság elnöke és tagjaival haladék nélkül közlendi. (Rögt. Sz. 3. §.)

1. Az 1813. és utóbbi szabályok a rögtöneljárást kizárólag a rablása, rablógyilkosság és gyújtogatás büntetteire szorították; az 1813-ban említett utonállás a rablásnak csak fajtát képezi (latrocinia, praedocinia, viarum cum spoliatione obsessiones, incendia 483. §.) Az 1868. szabályzat 1. §. a közbátorság nagyobb fokú veszélyeztetését is említi, de ezen eset tényálladékát közelebbről meg nem határozza; s 7. §. a rögtönbiróság alá vonható büntettek közé csak a rablókat rablógyilkosokat társaikat és a gyújtogatókat sorolja.
2. A régiebb szabályok szerint a felhatalmazás kihirdetése végett gyűlés tartatott, mely a szükséges intézkedéseket megtette. (1813. Szab. II. §. 4. 1846. §. 3.) Most a kihirdetés mind az illető lelkészek által a szószékekből vagy templomaik ajtajára előtt, mind az illető tisztviselők által körlevelek útján, és főleg pusztákon személyesen is teljesítendő. Mihelyt valamely községben a kihirdetés megtörtént, arra nézve a rögtöneljárást megkezdhető. Azonfelül arról a hatóság területén szállásoló katonaság parancsnoksága is, értesítendő. Rögtönb. Szab. 3. §.
3. Az ABP. rögtöneljárást alá tartozó büntetteknek veszi a felségárulást, lázadást, gyilkosságot, rablást, gyújtogatást, idegen tulajdon rongálása általi nyilvános erőszakoskodást. ABP. 396. 397. §.

686. §.

Rögtönbiróság alá vonhatók a) rablók (484. §) b) rablógyilkosok, (414. §.) c) azok büntársai (bűnsegédei 142. §.) d) bűnrészesei (147. §.) s e) orgazdái (470. 484.

§.) a házastársak szülék, gyermekek és testvérek kivételével (365. §. 3.) f) gyujtogatók (392. §. 6.) Mindnyájan, tekintet nélkül polgári állásukra, ide értve a katonai személyeket is, ha az illető területen, a rögtönjárás kihirdetése után az alá tartozó büntettet elkövetvén, (685. §.) a polgári hatóság, vagy megkeresése folytán gonosztevők üldözésére kiküldött katonaság által fogatnak el. (Rögt. Sz. 7. §.)

1. A büntársak közé, az értelmiek is számítandók „kik a rablást tanácsadással vagy utasítással szándékosan elősegítik.” — Az oltalom szolgálatát vagy elrejtés általi orgazdaság akkor fenytettik meg, ha az a nélkül történt, hogy ellenkezőleg önmaguk vagy családjaikat közvetlenül veszélynek tennék ki. Rögt. Sz. 7. §.
2. Az 184b. szabályzat szerint az alá vonathattak: haramiák, (rablógyilkosok) rablók, fosztogató utonállók és előre határozott felgyujtás elkövetői; de csupán következő esetekben a) ha a tetten hevenyében, vagy folytonos kergetés közben fogatnak el; b) ha a bűnös fegyverrel vagy más öldöklő eszközzel ellátva, midőn megadására felszólítatik, azzal vagy fegyvere kisütésével erőszakosan ellenáll; c) ha a bűntény sikerrel végrehajtatott. Ha ezen feltételek közül csak egy hiányzanék, a bűnös rendes pör útján elítélendő. 1846. Szab. III. 2. §. Az 1813. szabályzat a két első feltételt vagylag szabta ki. IV. §. 1—3.
3. Az ABP. 403. §. szerint a rögtönbiróság elé csak azon büntettesek (685. §. 2.) állítandók, kik vagy tetten kapattak, vagy kik ellen a bizonyítás haladék nélkül eszközölthetik; e mellett arról kell gondoskodni, hogy főkép a főbűnösök fogassanak el.

687. §.

Kivételnek az alul: a) huszadik évöket még el nem ért személyek; b) egyének, kiknek ép elmebeli állapotuk felől alapos kétség merül fel; c) kik bünbánatból magokat a hatóságnál önkényt följelentették, addig tudva nem volt büntésüket és orgazdáikat felfedezik; d) kik ellen büntettők a rögtönbiróság elé lett állításuk-

tól, nyolcz nap alatt be nem bizonyítható. (Rögt. Sz. 8. §.)

1. Pestmegyének az 1862. évi szabályzatra vonatkozó felterjesztésére, hogy a kivételek közé a) hatvan éven felüli vádlottak, ha büntelen előéletűek, b) hetven éven felüliek általában soroztassanak, a kir. helytartótanács válaszóla, hogy az aggastyánok kivételének helyét nem látja, ha csak elmetehetségük iránt alapos kétség nem merülne fel. Sürg. 1863. 54. 126. sz. Ensel: Fenyít. Sz. I. 28. l.
2. Az 1846. Szab. szerint kivétettek a) husz évet el nem ért ifjak, b) egyének, kiknek az elmebeli állapota felől alapos kétség előfordul, c) kik még terhesebb büntetést nem szenvedtek (actionale eius delictum primum fuit 1813. szab.), d) ha a kéznél nem levő társakkal okvetlenül szembesítendők vagy más fontos körülményt csak elhatalasztás által hozhatni világosságra, e) ha a bíróság a bűnösnek a törvényszék helyére érkezésétől harmad nap össze nem ülhet, vagy az ítélet azon percztől, midőn a törvényszék elé állított bűnös fölött összeül, három nap alatt végre nem hajtható. (1813. sz. szerint 24 óra alatt) 1846. Sz. III. §. 4. Az 1813. szab. azokat is, kiknél a rablott tárgy csekély értéke, inkább élelmi szerek kizsarolására mint rablási szándokra utal, (V. §. 3.) 1813. febr. 23. 4783. sz. HI. pedig a görög keleti papokat ez eljárás alul kivette. Kassics: Enchirid. III. 259. l.
3. Az ABP. a tárgyalás leghosszabb tartamául nyolcz napot szab, azon időponttól, melyben a bűnös rögtönbíróság elé állíttatott; mi azonban hosszab elővizsgálat után is történhetik. Ez idő eltelte után, ugyszintén ha huszadik évét még el nem erte, a rendes bíróságnak átadandó. Lsd. Tóth: Törvényt. Tár. I. 223—230. l. ABP. 409. §.

688. §.

A rögtönbíráskodásra az illető törvényhatóság állandó törvényszéke van hivatva, s egy elnök, s négy szavazó bíróból áll, kikhez jegyzőn és tiszti ügyészen felül, még egy pót szavazó járul, ki a netalán akadályozott tag helyét pótolván, az egész tárgyaláson folyvást jelen lenni tartozik. Ha a szám a törvényszék rendes bíráiból ki nem kerül, a hiányzó tagokat a törvényhatóság elnöke

törvénytudó, a biráskodásban jártas nagy kora férfiak közül választja. A birói kellékek és kizáratás iránti szabályok itt is lelik alkalmazásukat. (536—537. §.) Mint közvádló a tiszti ügyész működik, a vádlott mellé védő és pedig szükség esetében hivatalból rendelendő, mind ketten az egész tárgyaláson jelen lenni kötelesek. A bíróság, a hatóság területén akárki által elkövetett, ezen eljárás alá tartozó büntettekre nézve (685. §.) illetékes, habár a vádlott másutt került is kézre. (Rögt. Sz. 4. 9. 12. §.)

1. Öt tagnál sem több sem kevesebb nem vehet mint szavazó részt; a bírák kellő tudomás és alkalmazkodás végett, a rögtönbirósági szabályok példányával legott ellátandók. Szab. 4. §.
2. Az 1813. és 1846. szabályzat szerint is a törvénytudók, elnök és négy tagból állott, melyek a gyűlésben és pedig mindenkor nagyobb számmal, rendszerint táblabírákból nevezettek.
3. Az ABP. szerint is a törvénytudók öt tagból és jegyzőkönyvvezetőből áll; a közvádló az államügyész; a vádlott mellé védő adatik. ABP. 401—408. §.

689. §.

Az eljárás rendjére nézve a kézrekerített bűnös késedelem nélkül a rögtönbiróság helyére kísérendő; és arról mind az alispány, mind a rögtönbiróság elnöke haladék nélkül értesítendő, ki a bíróságot azonnal összehíván, az minél előbb összeülni tartozik. A bírák az ülés kezdetén felesketendők, és a rögtönbirósági engedély, szintugy mint az utasítás, 7. §-ától kezdve végig felolvasandó. A törvénytudók, a rendes uton szokásos formások mellőzésével működik; biráskodási tárgyat főleg a kérdésben levő büntett képezi, a vádlott egyéb büntetteit csak annyiban kell nyomozni, a mennyiben

azok a főbűnnel összekötetésben vannak. Más veszélyes tervekre, károk megtérítésére, czimborák kitudására vonatkozó körülmények, kihallgatás közben szintén jegyzőkönyvbe veendők. — Ülései rendszerint nyilvánosak; és a hallgatóság csak akkor zárandó ki, ha az eljárás nyilvánossága, a büntett tényálladéka, elkövetői részesei kiderítését megghusithatná; mi a jegyzőkönyvben indokolandó. Idézésére mindenki, még a katonai személyek is, tanukként megjelenni kötelesek. Rögt. Sz. 9—17. §.

1. A bűnös biztosan másoktól külön választva őrizendő, de sem faluról falura hurczolni, sem sanyargatni, s annálfogva kivált téli időben szabad ég alatt tartani nem szabad. Rögt. Szab. 9. §. 1846. Szab. IV. §. I.
2. Az 1813. és 1846. szab. szerint a bíróságnak a vádlott megérkezésétől legfeljebb három nap alatt összeülni kellett. 1813. IV. §. 2. 1846. szab. IV. §. 2. A birói esküt a Rögt. Szab. 11. §. tartalmazza.
3. Katonai személyek tanukkénti idézésénél, a legközelebbi katonai parancsnokság haladéék nélkül értesítendő. Rögt. Sz. 5. §. Öszhangzik azzal az ABP. 404. §.

690. §.

A tárgyalás a tényálladéék előterjesztésével kezdődik; azután a vádlott vallomása kiveendő; a tanuk és szakértők hit alatt kihallgatandók; szembesítés tartandó. Mire a tiszti ügyész végjavallata, a védő védelme következnek, melyek röviden összefoglalva szintén jegyzőkönyvbe iktatandók. A bűnös elmarasztalására okvetlenül szükséges, hogy bűnössége saját vallomásából a tényálladékkal együtt tökéletesen bebizonyítva legyen. A tárgyalás befejezése után, jegyzőkönyve egész terjedelmében felolvastatván a bíróság a hallgatóságot eltávolítja,

vagy mellék helyiségbe vonul vissza, és minden körülmények megfontolása után ítéletet hoz. Arra hogy a vádlott halálra ítélthessék, legalább négy szavazat kívántatik; időleges büntetések kiszabásánál a szavazatok többsége dönt. (691. §.) Az ítélet azon esetben is nyilvánosan hirdettetik ki, ha a tárgyalás zárt ülésben folyt. (689. §.) Sz. 16. 18—21. §.

1. A vádlott és tanuk vallomásai előttük felolvasandók, ha a bíróság nyelvét nem értenék saját anyanyelvükön értelmezendők és általuk aláírandók vagy kézjegyeikkel megjelölendők. Ha a vádlott azt tenni vonakodnék a jegyzőkönyvben megérintendő. Egyébiránt a tanuk és szakértők kora, polgári állása kiteendő. Rögtönb. Sz. 28. §.
2. Büntelenségekből elmarasztalásnak helye nincs, ugyanazt rendelik az 1813. és 1846. szabályok, melyek a napfénynél világosabb bizonyítékot kívánnak. 1813. Szab. VI. §. 10. 1846. IV. §. 10. De míg az előbbi rögtönbírósági szabályok az önvallomáson kívül, más a halálbüntetés kimondására, elégséges, napfénynél világosabb próbáknak helyt adnak, az 1868. Rögt. Sz. 19. §. arra feltétlenül a bűnös saját vallomását követeli. (1813. Sz. VI. 10. §. 1846. Sz. IV. 10.) — A vádlottat akármi módon kényszeríteni szigorúan tilalmaztatik. Rögt. Sz. 19. §.
3. Az 1813. Sz. VII. és 1846. IV. 11. szerint ítélethezásra a szavazatok egyértelműsége kívántatott ugyannyira, hogy ha: „A voksok csak egyetlenegyben különböznek is, a rab minden peres iratokkal együtt rendes törvény útjára igazítandó“ volt. Az 1862. Rögt. Sz. 30. §. szerint szavazatok általános többsége döntött. Az ABP. a szavazás általános szabályait ezen eljárásnál alkalmazza. 401—408. §.

691. §.

Ha a bíróság magát illetéktelennek tartaná, vagy a vádlott bűnössége nyolcz nap alatt teljesen be nem bizonyítható, (687. §.) az a törvény rendes útjára utasítandó; ártatlansága kiderülése esetében felmentendő. Ha bűnösnek találtatnék, kötélt általi halálra ítélendő; csak midőn számosabb vádlottnál a rögtönbiráskodás

teljes szigorának kivétel nélküli alkalmazása, a rögtön-bíróság belátása szerint szükségtelennek találhatnak, a kevésbé terheltek börtönbüntetésre marasztalhatók. A kellőleg indokolt ítélet az elmarasztalt előtt nyilvános ülésben felolvastatván, halálrai készülésére három óra engedtetik, és melléje lelkiatya rendeltetik; rokonain és a hivatalosan vele érintkezőkön kívül, senki sem látogathatja, ezen idő elteltével az ítélet elhalasztathatlanul végrehajtatik. A kivételként börtönre ítélték pedig azonnal az illető fegyházba kísértetnek. A halálítélet ellen felelbbvitelnek nincs helye; börtönbüntetésre nézve azzal mind a közvádó, mind a vádlott (662. §) de csak a bíróság egyútléte ideje alatt élhetnek; mire az elítélésakor figyelmeztetendők. Rögt. Sz. 21—26. §.

1. Ha több vádlott ítéltetnék halálra, az ítéletben a kivégeztetés sora is meghatározandó. Az 1846. szerint az eljárásnak három nap, az 1813. szerint huszonnégy óra alatt be kellett fejeztetni. A büntetés, az elrablott javak megtérítésén vagy visszaszadásán kívül, csak akasztófa lehetett. 1846. Szab. IV. 12. §. 1813. VIII. § 1.
2. Az ABP. szerint a bűnös halálra ítéendő, ha azonban a legbűnösebbek kivégeztetése által, a közrend helyreállítására szükséges példa már állittatott, a csekélyebb bűnrészesek öttől husz évigleni börtönre ítéendő; ha súlyosabban fenyegetendő büntetett gyanuja terhelné, a rendes bíróságnak átadandók; a kivégeztetés két, az elítélt világos kérelmére három óra múlva történik. ABP. 410. 411. §.
3. Habár a kegyelmezési folyamodásnak halasztó hatálya nincs, (307. §. 4.) a legfelsőbb kegyelemnek az esetben is, mennyiben végrehajtás előtt kinyerni lehetne, helye van.

692. §.

Az ítélet bekerített helyen a közönség kizárásával, de legalább tíz tanu jelenlétében, kik a közönségi előjárók vagy más bizalmat érdemlő egyének közül

meghivatnak, hajtatik végre. A végrehajtásával megbízott bírósági tag az ítéletet ismételve a helyszínen kihirdeti, és az ítélet foganatosításáról az együtt maradt törvényszéknek jelentést tesz; abban a jelenvolt tanúk is megnevezendők; — a bíróság csak ennek megtörténével oszolhatik el. A kivégzett teste, mihelyt a törvényszéki orvos a halálthivatalosan bizonyítja, haladéktalanul eltakarittatik, a kivégzés eszközei eltávolíttatnak, és a tény rövid vázlata az ítélet tartalmával ki nyomtatva, a rögtönbíróság területén szétosztatik. A történetek pontos leírását tartalmazó, a bíróság jegyző vádló és védő által aláírt, mellékleteivel összefűzött és az elnök és jegyzőnek a fonal végére alkalmazott pecsétjeivel ellátott jegyzőkönyv, három nap alatt az alispánnak bemutatandó, ki azt a kir. igazságügyminiszternek haladéktalanul felterjeszti. Rögt. Sz. 27—30. §.

1. A kivégeztetésről az elítélt illetékes törvényhatósága értesítendő. (Rögt. Sz. 31. §.) A jegyzőkönyvben mindenkor a bíraskodási engedély, a bíraskodás ideje, a bírák vádló, és védő nevei, a szabályok felolvása említendők; tartalmát részletesen a Rögt. szab. 30. §. határozza meg.
2. Az 1813. szabályzat (VIII. 8. §.) szerint, a holt teste mind addig függve maradt, míg a rögtönbíraskodás gyakorlása tartott, az 1846. szab. három nap múlva (IV. § 19.) az 1862. a kivégeztetési nap estéjén (38. §.) eltemetendőnek rendelte. A jegyzőkönyv köz vagy kis gyűlés után terjesztetett a kir. helytartótanács elé.

693. §.

A rögtönbíraskodás tartama alatt a törvényhatóság a közbátorság állapotáról a kir. belügyminiszternek minden egyes eset rögtöni feljelentésen kívül, ha v o n k é n t kimerítő jelentést tenni tartozik, különös tekintettel azon büntetettekre, melyek miatt a rögtönbíraskodás

joga megadatott. — Ha a nyert engedély időtartama lejárt, és a hatóság annak megújítását szükségesnek tartaná, további engedélyért, még az előbbinek lejártá előtt folyamodhatik, és azt újra szabályszerűen ki kell hirdetnie. (685. §.) A kihirdetés egyébiránt időközben is ismételtethetik; de visszavonását közzé tenni nem szükséges. Rögt. Sz. 5. 6. §.

1. Az 1813. és 1846. s 1862. szabályok szerint minden három hónapban kellett a törvényhatóságnak jelentést tenni; és ha e jog egy év elteltével vissza nem vonatott újra kihirdetni. Az ABP. 415. §. szerint mihelyt hatálya megszűnik, minden függőben levő ügyek a rendes bíróságnak átadandók. A tárgyalási irományok tizennégy nap alatt az országos főtörvényszék elé terjesztendők, mely ezeket megvizsgálja, a netaláni hibákat megrója.

2. Beck: De iudicio statario. Jenae 1727.

Szelefs: Rögtön ítélő biráskodás vagy statar. megszüntetéséről. Pest. 1869.

HARMADIK CZIKK.

Sajtóbirósági eljárás.

694. §.

A sajtóvétségek fölött esküdtszékek ítélnek. (1848. 18. §. 17.) Azok egyelőre a bíróságok rendezéséig, Pesten, Debreczenben, Eperjesen, Kőszegen és Nagyszombatban, mint a királyi tábla és kir. vegyes bíróságok székhelyein állittattak fel, és az eljárást vezető, törvényt alkalmazó bíróságból s az esküdtekből alakulván, hatóságukat rendeletileg meghatározott területen gyakorolják.

1. A sajtó által elkövetett bűnesetek körüli eljárást 1865. június 8. 8644. sz. **KL.** kapcsában közzé bocsátott ideiglenes **U t a s i t á s** sza-

- bályozta. Az szövegében (kir. leirati) függeléknek czimeztetik; két-részből 37 §§. tartalmaz, és 1867. márcz. 17. MR. által helyezettett hatályon kívül. TRT. I. 22. sz.
2. A miniszterium az 1848. 18. végrehajtását, mely a sajtó vétségek felett ítélő esküdtszék felállítását minden törvényhatóságban rendeli, ezek és az ítélőszékek rendezése előtt czélszerűnek nem tartván, magát az érintett öt esküdtszék felállítására és eljárásuk ideiglenes szabályozására felhatalmaztatni kérte. E felhatalmazást a képviselőház 1867. márczius 9. a főrendiház márcz. 13. ülésében megadta, minek folytán az 1867. május 17. MR. a sajtóbíróági eljárást az 1848. 18. nyomán szabályozta. — Ezen rendelethez, mely azon évi június 16. lépett hatályba, járult az évi július 25. magyarázó és több más pót rendelet TRT. I. 56. 105. sz.
 3. Az esküdtszék felállításakor a fenebb érintett négy városban kir. kerületi táblák léteztek; ezek az 1868. 54. folytán megszűnvn, az esküdtszéki eljárás, vezetése azoknak székhelyein 1869. május 12. MR. által felállított id. királyi vegyes bíróságokra bízva lett. TRT, II. 56. sz.
 4. A p e s t i esküdtszék illetékességi köréhez tartoznak: Pest-Pilis, Solt, Fejér, Tolna, Baranya, Esztergom, Komárom, Győr, Nógrád, Hont, Bács-Bodrog, Csongrád, Temes, Torontál, Krassó megye, Jászkún kerületek, a k ö s z e g i h e z: Mosony, Zala, Soprony, Vas, Veszprém, Somogy megye; a n a g y s z o m b a t i h o z: Pozsony, Nyitra, Bars, Trencsén, Túrocz, Árva, Liptó, Zólyom megye; az e p e r j e s i h e z: Szepes, Sáros, Abauj, Gömör, Torna, Zemplén, Ung, Bereg, Ugocsa, Marmaros megye; a d e b r e c z e n i h e z: Bihar, Heves-Borsod, Szatmár, Szabolcs, Arad, Zaránd, Békés, Csanád, Kraszna, Közép-Szolnok megye, Hajdúkerület, Kővárvidéke és a nevezett megyék területén létező sz. kir. és bánya városok, Id. MR. 4. 5.
 5. Az esküdtszék kifejezése alatt nem csupán a ténykérdés felett ítélő szorosb értelmű esküdtszék, hanem az, az eljárást vezető bírósággal együtt értendő. MR. 1867. júl. 25. TRT. I. 105. sz.
 6. Erdély, Horvát-Tótországból s Fiumében, még az 1852. sajtórendtartás és ABP. intézkedései irányadók. Az ausztriai örökös tartományokban is legújabb törvény szerint a sajtó útján elkövetett büntettek és vétségek fölött (92. §.) esküdt bíróságok ítélnek, melyek hasonlólag bírák és esküdtekből alakulnak. 1869. márcz. 9. törv. BTL. 32. sz. 1867. decz. 27. törv. 11. cz. BTL. 144. sz.

695. §.

A törvényt alkalmazó bíróság tisztét, kebeléből küldött elnök, két ülnök s szavazat nélküli jegyzőből álló állandó küldöttség által, teljesíti. Az esküdtek által eldöntendő ténykérdésen kívül, (238. §. 2.) ez a jogkérdés és minden egyéb bírói elintézkést igénylő illetékeségi, kereshetőségi (actoratus) igazolási, perujítási kérdések s kérvények fölött határoz. (MR. 1867. május 17. 3. §. 1867. jul. 25. 2. 3. §. TRT. I. 56. 105. sz.)

1. A bíróság kifejezése alatt a MR.-ben nem épen csak az összes bíróság, hanem annak bizonyos eljárásra hivatott része p. o. az elnök is értendő. MR. 1867. jul. 25. TRT. I. 105. sz.
2. A sajtóvétségek felett ítélő bíróságok pecsételi az ország czimerével és következő körülírással „Pesti (sat.) sajtóbíróság“ el vannak látva. Id. jul. 25. MR. 19. §.

696. §.

Az esküdtszék másod alkotó eleme, az annak székhelyéül szolgáló szab. kir. városok esküdt képes egyéneiből alakul. — Képesítve pedig vannak mindazok: a) kik évenként kétszáz forint tiszta jövedelemmel bírnak, ha huszonnegyedik évüket elérték, és a hatvanadikat túl nem haladták; b) hites ügyvédek, mérnökök, bölcsészeti jog- s orvostudorok, sebészek, magyar akadémiai tagok, nyilvános rendes vagy segéd-tanítók, ha 24. évüket még be sem töltötték, és az érintett tiszta jövedelemmel nem is bírnának. Kizárva a) az egyházi személyek; b) szolgálatban levő és nyugalma-zott katonák; c) bírák és közvádlók; d) szolgák, nap-számosok, e) kik olvasni és írni nem tudnak, f) némák,

vakok, siketek vagy nehézhallásuak; végre f) fenyíték alatt levő egyének. Azok összeíratása után a szab. kir. városi hatóság három tagu bizottmányt nevez, mely a név-lajstrom vizsgálata és kiigazítása után, az év szolgálati lajstromát oly módon készíti, hogy az esküdtképesek lajstromából legalább hetvenkét, és legfőlebb száznegyvennégy tagot jelöl ki, kiknek nevei nyilvános ülésben kisorsoltatván az első harmiczhathatagú szolgálati osztályból alakul, az első évnegyed, a másod harmad és negyedik hasonlszámu szolgálati osztályból, a második illetőleg harmadik és negyedik évnegyed esküdtszéke. (Id. MR. 6—12. §.)

1. Az esküdtek öslajstroma a törvényhatóság házánál nyilvánosan kiteendő. Három napig mindenkinek jogában van hiányai miatt a folyvást együtt ülő három tagu bizottságnál panaszt emelni. Id. MR. 10. §.
2. Az izraeliták összeírására vonatkozó intézkedések, azoknak polgári egyenjogusítása folytán (1867. 17.) gyakorlati fontossággal többé nem bírnak. MR. 1867. jul. 18. sept. 10. sept. 12. TRT. I. 103. 155. 158. sz. sz.
3. A budapesti esküdtszék szolgálati lajstroma felében pesti, felében budai tagokból állítandó össze, minélfogva mind Pesten, mind Budán külön hetvenkét, egy-egy szolgálati osztályba pedig tizen-nyolcz tag sorolandó. Id. MR. 11. §.
4. A kisorsolás oly módon történik, hogy a kijöltek nevei papirszeletekre írva, és edénybe téve nyilvánosan egymásután kihuzatnak. Id. MR. 11. §.
5. Az ausztriai tartományokban esküdtképesek azon állampolgárok, kik: a) harminczadik évüket betöltötték, b) írni, olvasni tudnak, c) legalább egy évig a községben laknak, d) közvetlen adóban pótlékok nélkül legalább husz forintot évenként fizetnek, vagy e) valamely belföldi egyetem tudorai, az érettségi vizsgát vagy valamely technikai főiskola szaktanulmányait sikerrel végezték, vagy f) ügyvédek, jegyzők, tanárok. — Kivételnek: a) egyházi személyek és néptanítók; b) a nyilvános tisztviselők (a tanárok kivételével) és katonai személyek; c) posták, vaspályák, távirdák és gőzhajók üztetésén alkalmazott egyének. Kizáratnak: a) kik testi vagy el-

mebeli foggyatkozásaiknál fogva alkalmatlanok; b) polgári jogaik teljes élvezetétől meg vannak fosztva, (tékozlók, gyámoltak, csőd alatt lévők); c) büntető ítélet folytán a községi választhatásból ki vannak zárva, bűnvádi kereset vagy fenyték alatt állanak. — L e m o n d h a t n a k : a) kik hatvanadik évüket túlhaladták; b) a birodalmi tanács és országgyűlés tagjai, az ülések tartamára; c) csász. udvari szolgálatban levő személyek, nyilvános tanítók, orvosok, sebészek, gyógyszerészek, ha szolgálati nélkülözhetetlenségüket előjáróságuk bizonyítja; d) ki már mint esküdt működött a következő tizenkét óra nézve. A szolgálati lajstromot az esküdtszék székhelyének községi képviselői közül alakított legalább hat, és legfőlebb tizenkét tagból álló bizottmány készíti; melyeknek felét a törvényszéki elnök, felét a polgármester nevezi. — 1869. márcz. 9. törvény BTL. 33. sz.

697. §.

A sajtóbiróság elnökének felhívására, a polgármester előforduló esetben az illető szolgálati osztály esküdeit a kitűzött időre berendelni tartozik. A tárgyalás kezdete előtt a bíróság elnöke, a vádló, vádlott és védője jelenlétében felolvassa, a berendelt esküdtek névsorát, kik ha nem volnának teljes számmal magukat szabad választás által kiegészítik. — A harminczhat tag nevei papir szeletre írva edénybe vettetnek, s egymásután kihuzatnak. Mind a vádló, mind a vádlott tizenkettőt vehet vissza; a kisorsolt és vissza nem vetett, vagy a visszavetési jog kimerítése után fenmaradt tizenkét tag képezi az esküdtszék. Azokon felül a vissza nem vetettek közül, két póttag sorsoltatik ki, kik a tárgyaláson jelen vannak, de szavazattal csak akkor birnak, ha az esküdtek valamelyike megbetegedvén, a tárgyalásban végig részt nem vehetne.

1. Az esküdtek berendelésénél elkövetett mulasztások vagy késedelemért a törvényhatóság elnöke felelős, azért a berendelés megtörténte,

kézbcsítési ivvel és a berendelték aláírásával igazolandó. Id. MR. 13. §.

2. Az esküdtek névsora legalább két nappal a tárgyalás előtt, a vádló és vádlottal elnökileg közlendő; mi nem zárja ki, hogy távolabb lakó vádlottal az előbb is közöltethessék. Id. MR. 29. §. Pótrend. 1867. jul. 25. 10. §.
3. A meg nem jelenő vagy idő előtt elnöki engedély nélkül eltávozott esküdt, ha annak nyomos okát nem adhatja, száz forintig terjedhető bírságban marasztaltatik el, a bíróság által. — Az elmarasztalás mindig feltételes, s az elmarasztalt megkísértheti igazolását a közönséges perrendtartásban kitűzött határidő, tehát 15 nap alatt. Id. MR. 28. §. Pótr. 4. §. 1868. 54. §. 307.
4. Midőn ugyanazon sajtóvétséért több vádlott fogatik pörbe, valamennyi csak együtt véve vethet vissza tizenkét tagot; s az iránt, miként gyakorolják e jogukat egymásközt értekezhetnek. Ha a közvádló visszavetési jogával általában vagy a teljes számig nem akarna élni, azt a vádlottnak átengedheti. Id. MR. 35. 36. §.
5. Ha a visszavetés folytán a póttagok ki nem kerülnének, azokat az esküdtek maguk az esküdtképességgel bíró helybeli egyének közül megválasztják. Id. Pótr. 12. §.

698. §.

Az esküdtszékek illetékessége mind azon sajtóvétségekre terjed, melyek a hatóságuk alá tartozó területen (694. §. 4.) megjelent nyomtatványok vagy azon lakó egyének által követtetnek el. — Magánvádló (700. §.) azon esküdtszéknél is indíthatja meg keresetét, a hol maga lakik. (1848. 18. §. 23.) Ha a nyomtatványon sem a szerző, sem a kiadó, sem a nyomdatulajdonos nincsen megnevezve, (151. §. 1.) a vádlott külföldön tartozkodik, vagy rendes lak-illetőleg tartozkodási helye nem tudatik, a budapesti esküdtszék illetékes. (Id. MR. 5. §.)

1. Az illetékesség meghatározására nézve irányadó az 1848. 18. §. 23., mely aként szól: „Midőn a közkeresetét a közvádló hivatalból indítja

meg, az ugyanazon hatóság esküdtbirósága által ítéltetik el, melynek kebelében a vádlott lakik, vagy a hol a mű megjelenvén, az aláírt példány beadása történt. — Midőn a kereset a panaszló fél folyamodására indittatik meg, a mely hatóságban a panaszló fél lakik, az ügy abban is elítélthetik. Pötrend. I. §.

2. A sajtótörvénynek az időszaki lapok, a nyomdák, s könyvtáruságról szóló III. és IV. fejezetében foglalt szabályok elleni kihágásokra ugymind a) az időszaki lapok kiadási feltételeinek meg nem tartására; b) marasztaló ítélet közzétételének elmulasztására; c) nyomdák be nem jelentésére; d) nyomtatványok a nyomda megnevezése nélküli kiadására, vagy e) azoknak árulására nézve (1848. 18. cz. 30. 35. 38. 41. 44. §§.) a köztörvénysszékeknek a sajtótörvényben megállapított illetékessége épségében marad. MR. 1867. sept. 12. TRT. I. 157. sz.

699. §.

A közvádlót sajtóvétségekre nézve az igazságügyi miniszter nevezi ki; a buda-pesti esküdtszék területén teendőit a kir. ügyigazgatóság teljesíti. (MR. 1867. sept. 8. TRT. I. 149. sz.) Hatásköréhez tartozik: a) a sajtó fölötti örökös, minél fogva a nyomtatványok és metszvények a hatóság elnökénél letett hivatalos példányai (1848. 18. §.) hozzája átteendő; (MR. 1867. jun. 2. 5. sept. 12. TRT. I. 64. 67. 156. sz.); b) a sajtótörvény megszegése eseteiben a közkereset megindítása, kivételével a magánszemélyek ellen elkövetett becsületsértéseknek, (1848. 18. §. 12. MR. 1867. oct. 1. TRT. I. 178. sz.), ha egyszer mind közkereset alá tartozó vétség nem követtetett el. Annál fogva a közvádló a magánvád eseteiről a vizsgáló bíró által értesítendő, és jogában áll, mind a vizsgálatnál mind az esküdtszéki tárgyalásnál jelen lenni. (1848. 18. MR. 1867. oct. 1. TRT. I. 178. sz.)

1. A sajtótörvény III. és IV. fejezetében foglalt szabályok megszegései ellen (698. §. 2.) a kereset megindítása hasonlólag a közvádlók hatáskörébe tartozik.

réhez tartozik, miért is a törvényhatósági főnököknek azokat tudomásukra juttatni kell. MR. 1867. sept. 12. TRT. I. 156. 157. sz.

2. K ö z k e r e s e t alá tartozó sajtóvétségek: a) a magyar állam egysege, birodalmi kapcsolata; b) alkotmánya erőszakos felbontására (321. §.); c) törvényes felsőbbség elleni engedetlenségre való izgatás, (241. §.); d) felségsértés (322. §.); e) királyi örököségi rend elleni kikelés (331. §.); f) uralkodóház tagjának megsértése (322. §.); g) valóság és közérkölciség sértése (371. §.); h) lázítás a közbéke és rend megzavarására (341. §.); i) törvényes halóság vagy testület rágalmazása (445. §.); k) buzdítás bűnök elkövetésére (362. §.) A h) és i) alatti esetekben közkereset csak az illető testület határozata folytán indítható. 1848. 18. §. 5—10. 18. 19.
3. H a k ö z t i s z t v i s e l ő v a g y k ö z m e g b i z á s b a n e l j á r ó e g y é n hivatalos tetteire nézve rágalommal illetetik, (1848. 18. §. 11.) a sértett fél a közvádoló közbenjárásával élhet. MR. 1867. oct. 1. TRT. I. 178. sz.

700. §.

Becsületsértés esetében, a sértett félnek joga van, önszemélyében vagy különösen arra felhatalmazott képviselője által, magánvádlóként fellépni, s ez esetben az eljárásban a közvádлот illető jogosítványokkal él. — A vétség köz vagy magánjellege iránti vélemény-különbségnél, a közvádoló nem gátolhatja a magánvádlót sérelme megtorlásában, de a közkereset megindítása iránt is tartozik gondoskodni. — A magánvádló keresetétől visszalépven, a cselekvényben foglalt közvétségre nézve, a közvádoló keresetét fenntarthatja ugyan, de csak akkor, ha az ügy sajátsága miatt a közérdek azt megkívánja, és a magánfél beleegyezik. Ellenkező esetben csak a közérdek fontos és súlyos tekintetéből ragaszkodhatik eme jogához. (MR. 1867. oct. 1. TRT. I. 178. sz.)

1. A köz- és magánvádlónak az eljárásra vonatkozó jogosítványai annak előadásából ki fognak tűnni.

2. Hogy köztisztviselő a közvádlo közreműködését igénybe veheti, már megértettük. (699. §. 3.)

701. §.

Védőjét a vádlott önmaga választhatja, és az nem ügyvéd is lehet. — Azzal tárgyalás közben szabadon értekezhetik; kivévén, midőn hozzá a bírák, az esküdtek, vagy a vádló kérdést intéznek. Ha a vádlott vagy védője, az ilyen kérdést illetéktelennek tartaná, az ellen kifogásaikat megtehetik. (Id. MR. 25. 45. §.)

702. §.

Az elővizsgálatot a kir. igazságügyi miniszter által nevezett kerületi vizsgáló bírák teljesítik. Azoknak működési köre, náluk bejelentett sajtóvétségekre nézve, az egész országra kiterjedvén, illetékeségek ellen kifogásnak helye nincs, és körükben törvényes és önálló bíróságot képezvén, intézkedései és megkeresései a törvényhatóságok által ép úgy mint egyéb bíróságokéi foganatosítandók. Idézésökre mindenki személykülönbség nélkül, megjelenni tartozik; kivételével az országgyűlési tagoknak, ha mint vádlottak idéztetnének. — A megjelenni vonakodót karhatalommal is maguk elé vezetethetik. (Id. MR. 14. § Pótr. §. 1. MR. 1867. sept. 9. TRT. I. 151. sz. 1867. sept. 18. TRT. I. 167.)

1. A sajtótörvény III. és IV. fejezetében foglalt szabályok megszegése esetében (698. §. 2.) a vizsgálatot az annak elítélésére illetékes törvényszéknek vizsgáló bírása köteles teljesíteni. Az esküdtszéki vizsgáló bírák által netalán megkezdett vizsgálatok, általuk fejezendők

be; a már bevégezett vizsgálatok épségükben maradnak. MR. 1867. oct. 6. TRT. I. 185. sz.

2. A vizsgáló bíró az elővizsgálatot azon irányban vezetni köteles, melyet a vádló feljelentésében vagy a pótvizsgálat iránti kívánatában kifejez. — Annak megszüntetése a vádló beleegyezése nélkül, hatáskörén kívül esik, és annak túlhágása lenne, ha a vádlottat nyilatkoztatának nyilvános magyarázatára, vagy visszavonására birni törekednék, vagy a vádlóvali kiegyeztetését tűznék ki céljául. MR. 1868. febr. 22. TRT. II. 19. sz.
3. A vizsgáló bíró megkeresése folytán a karhatalmat minden törvényhatóság megrendelni köteles. MR. 1867. sept. 18. TRT. I. 167. sz.
4. Az eljárás gyorsaságát és minden annak késleltetésére szolgáló körülmények eltávolítását hagyja meg az idézett 1868. feb. 22. MR.

703. §.

A sajtóvétség feljelentésének a bűnvizsgáló bírónál kell történnie; és szabatosan, világosan ki kell jelölnie a vétséget, melynek megfenyítése szorgalmaztatik, ellenkezőleg egyszerűen félretétetik. (1848. 18. §. 21.) A vizsgáló bíró ha szükségesnek véli, a kérdéses nyomtatványok vagy metszvényeket zár alá veheti, s mind a vádlottat (151. §. 1.) mind a tanukat mielőbb kihallgatja. Ezen működéséről körülményes jegyzőkönyvet vezetni, és azt a bevádolt nyomtatvánnyal és egyéb mellékletekkel a közvádolóhoz átteni, a magánvádлот pedig a vizsgálat befejezéséről tudósítani tartozik, hogy a vizsgálati iratokat nála megtekinthesse. (MR. 1867. oct. 1. TRT. I. 178. sz.)

1. A feljelentésben a sajtóvétséget tartalmazó főbb helyek kijelölése felveendő. A közvádlóknak azonban jogában áll, a vizsgálat alatt, annak kiterjesztését a felterjesztésben meg nem érintett részekre is kívánni. MR. 1868. ápril 8. TRT. II. 33. sz.
2. A vizsgáló bíró a lefoglalást és zár alá vételt vagy maga eszközölheti, vagy arra az illető hatóságot szólíthatja fel. MR. 1867. sept. 10. TRT. I. 154. sz.

3. A vizsgálati jegyzőkönyv nem foglalhat mást magában, mint a tény beismerését vagy tagadását, a védelem sarkpontjait a vizsgáló bíró által feltett kérdéseket és feleleteket. Sem vád, sem védírat természetével nem bírhatván, a tényálladék hű tükrének kell lennie. Ez okból meg nem engedhető, hogy a vádló és vádlott észrevételeiket sajátkezüleg írják be. Azt kizárólag a vizsgáló bírónak kell vezetnie. MR. 1868. febr. 22. TRT. II. 19. sz.

704. §.

A közvádló ha a vizsgálatot kimerítőnek nem tartaná, a hiányok kijelölése mellett, a vizsgálat kiegészítését szorgalmazza, ellenkezőleg a jegyzőkönyv nyomán készített vádlevelét a bíróság elnökéhez beküldi. A magánvádló is a netaláni hiányok iránt észrevételeit teheti; pótlásuk után, a vizsgáló bíró a vádlevél benyújtására tíz napi határidőt végzés alakjában tűz ki; az a magánvádlónak elismervény mellett kézbesítetik. A beadott vádlevelet a vizsgálati iratokkal együtt, a bíróság elnökéhez átteszi. Ha a magánvádló a kézbesítést követő naptól számítandó határidő alatt, vádlevelét benyújtani elmulasztaná, vádja visszavontnak tekintetik. (Id. MR. 18. 19. §. MR. 1867. oct. 1. 3. 4. 5.)

705. §.

A vádlevelnek, mely annyi példányban küldendő be, hogy minden vádlottnak egyet lehessen juttatni, magában kell foglalnia: a) a nyomtatvány vagy metszvény, és a vád alapjául szolgáló helyek pontos megjelölését; b) a vétség megnevezését és az arra vonatkozó törvényszakasz idézését; c) a vádlott nevét polgári állását, lakhelyét; d) a vádló kívánságára idézendő tanúk és műértők lajstromát; e) ha a nyomtatvány szerzője, kia-

dója, vagy a nyomdatulajdonos megnevezve nem volna, vagy a vádlott külföldön tartzkodnék, vagy tartzkodási helye nem tudatnék, azon kérelmet, hogy a vádlott idézése hírlapi hirdetmény által eszközöltessék, s részére hivatalból gondnok neveztessek. (Id. MR. 20. §. Pótr. 9. §.)

706. §.

A bíróság elnöke a vádlevél vétele után, a körülmények tekintetbe vételével idézési határidőt tűz ki, és a vádnak aláírásával ellátott, egyik példányát a közvádlónak vissza, a többieket legalább tizennégy nappal a megjelenési határidő előtt, a vádlottak kezéhez szolgáltatja. A fennebb e) alatt (705. §.) érintett esetben az idézés a hivatalos lap útján történik, és ebben a gondnok is felemlítettetik. A kitűzött határidőről az elnök a polgármestert is, az esküdtszéki tagok berendelése végett, nyomban értesíti. (Id. MR. 21. 22. §.)

1. A helyben nem lakó vádlottakra nézve a tizennégy nap még néhány legfőlebb három nappal megtoldható, és a kézbesítés mindig hitelesen bebizonyítandó. Id. MR. 22. §.
2. Budapesten az esküdtszéki tagok felének Budáról, másik felének Pestről be kell rendeltetnie. Id. MR. 21. §.

707. §.

A vádlott a maga védelmére idézendő tanúk és műértőket a vádlevél vétele után helyben három, ha a bíróság székhelyén kívül lakik, legfelebb hat, illetőleg a hírlapi hirdetes után nyolcz nap alatt, a bíróság elnökénél bejelenteni, nem különben a bírósági illetékes-

ség vagy a kereshetőség (actoratus) elleni kifogásait, a megjelenési határidő első felében, az idéző bíróságnál benyújtani tartozik, ellenkezőleg azok tekintetbe nem vétethetnek. (Id. MR. 23. §. Pótr. 1. 2. §.).

1. A bejelentett tanúk és műértők lajstroma a vizsgáló bíróval közöl-
tetik, hogy azokat a kitűzött határidőre rendelje be, Id. MR. 24. §.
2. A kereshetőség elleni kifogásnak akkor van helye, ha a szerző akár-
mily okokból felelőségre nem vonattathatván a többi felelős szemé-
lyek ellen indítatik a kereset. (151. §.) Hogy ezen kifogások felett a
bírószág határoz fennebb érintettük. — Azokra nézve egyébiránt ép
azon eljárás mint az illetékesség elleni kifogásoknál követendő. K.
semmitőszéki határozat 1869. dec. 30. 4849. 4917. sz. Jogt. Közl. 1870.
4. sz. melléklete.
3. Mind az illetékesség, mind a kereshetőség iránt hozott határozat ellen,
felfolyamodásnak van helye, melyről alantabb szólandunk. (720. §.)

708. §.

A tárgyalás csak akkor halasztható el, ha a bíró-
ság elnöke, kit a határidő kitűzésének joga illet, a vádló
vagy vádlottnak arra nézve felhozott okait érvényesek-
nek találja. (Id. MR. 26. §. Pótr. 3. §.)

709. §.

A tárgyalást, mely nyilvános és szóbeli az
esküdtek felesketése előzi meg. Azok elkülönítve szem-
közt a vádlottal foglalnak helyt, és a megkezdett tár-
gyalás minden megszakadás és közlekedés nélkül, mind-
addig folytatandó, míg az esküdtek a vétkekesség kérdé-
sében határozatot nem hoztak. Az elnök csak annyi
időre függesztheti fel az ülést, mennyi a résztvevők
kipihenésére szükséges. — Az eljárásban, mennyiben a
sajtóbíróági rendeletben, külön szabály felállítva nincs

a közönséges perrendtartás elvei alkalmazandók, és a megszabott határidők szorosan megtartandók. — A beadványok elintézése és birói határozatok kézbesítése, melyekre nézve különös határidő megállapítva nincs, legfőlebb három nap alatt eszközözlendő.

1. A hallgatóságnak a bírósággal szemközt korlátok által elkülönített hely jelöltetik ki. A rend fentartásáról gondoskodni az elnöknek tiszte lévén intézkedései nyomban teljesítendő, s a hallgatóság illetlen viseletének fékezése, a terem kiürítését elrendelheti, a hatóságok közreműködését igénybe veheti, sőt igénybe venni tartozik.
2. Az esküdtek esküjét az id. MR. 37. §. tartalmazza. — Az ügynevezet, információk kiosztása az esküdtek közt tilos. Id. MR. 54. §. K n o r r : M. büntető eljárás 178. l.
3. Az esküdtszéki intézmény hitele és céljának legfőbb biztosítóka a gyors eljárás lévén, ez mind a bíróságok, mind a vizsgálok és közvádlnak meghagyatott; és a bíróságok oda utasítottak, hogy a sajtóügyek mibenlétéről az igazságügyi miniszternek évnegyedenként kimutatásokat küldjenek. MR. 1868. márcz. 22. TRT. II. 26. sz.

710. §.

A tárgyalást az elnök a vádlott személyes viszonyaira vonatkozó általános kérdésekkel (590. §.) nyitja meg; és a vádló s vádlottnak a törvény iránti tisztelet s illedelemre való figyelmeztetése után a vádlevelet olvastatja fel. Ha a vádlott nem akarna már előre az ügy iránt nyilatkozni, a kérdéses nyomtatványok bemutatása, illetőleg felolvasása után, az előbb felesketendő tanúk és műértők hallgattatnak ki. A bűnvizsgálati irományok egyes pontjai ugyan a bírák, esküdtek vagy felek kívánatára felolvastathatnak, de a bűnvizsgálat alatt tett tanuvallomások csak azon esetben, ha azok kihallgatása az esküdtszék előtt haláluk vagy egyéb okoknál fogva lehetetlenné vált. A szükséghez képest ülés közben új tanúk és műértők is berendelhetők. — A ki-

maradt tanúk a hazai törvények szerint tizenhat nehéz gira (587. §.) fizetésére ítélendők, és karhatalommal is elővezethetők. — A kimaradt magánvádló, úgy tekintik, mintha az általa emelt vádat visszavonta volna. (Id. MR. 46—49. 56. §. Pótr. 4. §. MR. 1867. oct. 1. §. 5.)

1. Ismeretlen vagy oly vádlottnál ki külföldön van, kikáltás használatik. Id. MR. 46. §.
2. Ha tolmácsra volna szükség arról a bíróságnak előre gondoskodni, és azt az ülés előtt felesketni kell. Id. MR. 40 §. Pótr. 12. §.
3. Az izraelita tanúk a rabbi közbenjötte nélkül, de feltett kalappal, vallásos szokásaik figyelembe vételével felesketendők. Pótr. 13. §. Általános eskümintákat tartalmaz az Ügyvitelsz. 181. §.

711. §.

A tanút vagy műértőt vallomása közben félbeszakasztani nem szabad, befejezése után valamint a bírák esküdtek, közvádló, úgy a vádlott és védője is kérdéseket intézhetnek hozzá; és az utóbbiak a tanúk személyes hitelessége és előadása ellen, mind azt felemlíthetik, mi a védelemnek támaszául szolgálhat. Meggyalázó, megbecstelenítő sértő állítások bebizonyítása rendszerint meg nem engedtetik. (455. §.) A meggyalázott vádló erkölcsi magaviselete mellett tanúkat hallgattathat ki, de a vádlott annak erkölcsisége elleni tanúk kihallgatását nem követelheti. Midőn a tárgyalásból valószínűséggel kiviláglik, hogy valamely tanú vagy műértő hamis bizonyyságot tett, letartoztatandó és ellene a bűnvizsgálat elrendelendő. 1848. 18. §. 24. 25. Id. MR. 50—56. §.

712. §.

A kihallgatás befejezése után a vádló a vádnak, a vádlott, és védője a védelemnek pontjait egybefoglalják. A vádló a védelemre felelhet, de a végszó mindig a vádlottat vagy védőjét illeti. A vitázat után az elnök a tárgyalást összegezni köteles, a nélkül, hogy saját véleményét a fenforgó ügyről nyilváníthatná; erre a kérdéseket a vádbeli vétséghez alkalmazottan, oly módon teszi fel, hogy az esküdtek igennel, vagy nemmel felelhessenek; ezen kérdések mellé mind a vádló, mind a vádlott másoknak iktatását is kívánhatják, melyek iránt a bíróság határoz. — A jegyző által írásba foglalt kérdéseket az elnök aláírja, s a perbeli okiratokkal az esküdtszéknek átadja, s őket hivatásukra különösen arra figyelmezteti, miként férfias bátorsággal meggyőződésük szerint, mondják ki a vádlott bűnössége vagy büntelensége fölötti ítéletöket.

1. A felteendő kérdések egyikének minden esetben annak kell lenni: „Vajjon megvannak-e az előadottak után lelkiismeretökből győződve az esküdtszéki tagok, hogy a vádlott cselekedte azt, miről a vádlevélben vádoltatik?” másoknak azt kell tartalmazni: „Vajjon az oly cselekvés-e minőnek a vádlevélben állittatik.” Ezen kérdéseken kívül még mások is fejlıdhetnek ki a körülményekből, melyeknek eldöntése az esküdtek által szükséges. Id. MR. 60. 61. §.
2. A bűnvizsgálati írott tanúvallomások az esküdteknek át nem adhatók. Id. MR. 63. §.

713. §.

Az esküdtek a határozat hozatala végett külön szobába vonulnak, és tanácskozásuk előtt főnöket választanak. Az a feltett kérdéseket előttük felolvassván, azo-

kat élő szóval, vagy ha csak egy tag kívánná, titkos szavazással igen vagy nemmel döntenek el. Arra, hogy a vádlott vétkesnek mondassék legalább hét szavazat szükségeltetik; a szavazatok egyenlősége esetében felmentettnak tekintetik. A határozat előtt az esküdteknek sem eltávozni, sem az elnök írásbeli engedelmével, a kívül, a kívülággal érintkezni nem szabad.

1. Az esküdtek visszavonulása után az ítélet kihirdetéseig, a vádlott is eltávozhatik. Id. MR. 64. §.
2. Tanácskozásuk alatt az esküdtek ajtaja elé őt állítatják. Id. MR. 65. §.

714. §.

Az esküdtek főnöke feleleteiket az átadott kérdések aljára írván, azok a tárgyalási terembe visszatérnek; hol előbbi helyeiket elfoglalván a főnök határozatukat kihirdeti, és az írott feleleteket az elnöknek átadja, ki azokat a jegyzővel együtt aláírja.

A kihirdetés formulája következő: „Becsületemre és lelkiismeretemre Isten és emberek előtt az esküdtszék határozata (annyi vagy annyi szavazattal) a vádlott vétkes vagy nem vétkes.”

715. §.

Midőn a vádlott nem vétkesnek nyilváníttatik, a határozat kihirdetése után az elnök által, a vád alól haladék nélkül felmentetik. Ha vétkesnek jelentetett ki, és a bíróság tagjai kivétel nélkül úgy vannak meggyőződve, hogy az esküdtek az ügy lényegére nézve hibáztak, joguk van az esküdtek határozatát felfüggeszteni, s az ügyet új esküdtszék elé terjeszteni. Ezen felfüggesztésnek csak egyszer van helye, és az új esküdtszék

a következő évnegyedben szolgálatra hívott esküdtekből létszen alakítandó. Ez eseten kívül, a vétesség kijelentése után a közvádlo adja elő kívánatát, a törvény mikénti alkalmazása iránt; erre a vádlott felelhet magát a büntetés mértékére a kárpotlás kérdésére nézve védheti, de a vétség bizonyossága iránt, többé nem vitatkozhatik. Id. MR. 71—76. §§.

Felmentő határozatot a bíróság soha fel nem oldozhat, azt újabb esküdtszék elé nem utasíthatja, MR. 72. §.

716. §.

A bírák a törvény alkalmazása és büntetés kiszabása fölött, vagy a teremben lassú hangon, vagy tisztí szobájukba visszavonultan tanácskoznak; a szavazat-többséggel hozott ítéletöket az elnök nyilvánosan kihirdeti. Az elmarasztaló ítélet a bünös költségén közzététetik, és a lefoglalt darabok elnyomása vagy megsemmisítése, egészen vagy részben elrendeltetik. 1848. 18. tez. 26. §. Id. MR. 77. 78. §.

1. Azon törvény melyen az ítélet alapul minden esetre felolvasandó. Id. MR. 77. §.
2. Az egyes vétségekre szabott büntetéseket a maga helyén említettük, (162. 321. 322. 3 1. 341. 371. 362. 455. §.) A fogság és pénzbüntetések együtt vagy a körülményekhez képest külön is alkalmazhatók. 1848. 18. §. 15.
3. Ha elmarasztalt időszaki lap, az ítéletet legközelebbi számában közzé nem tenné, száz forintnyi bírság alá vétetik. 1818. 18. §. 35. 4. Ki az elmarasztaló ítélet által sujtott elmemüvet sajtó utján közzé teszi vagy árulja, a szerzője ellen hozathatott legnagyobb büntetéssel fogllettetni. 1848. 18. §. 27. (702. §. 1.)

717. §.

Az összes tárgyalás a jegyző által írásba foglaltatik, annak bebizonyítására, hogy a törvény rendeletei megtartattak, lényeges formasértések nem történtek. — Az elnök és jegyző által aláírandó jegyzőkönyvbe, a vádló és vádlott azon kívánatai is iktatandók, melyektől a bíróság által elűtettek.

718. §.

Ha a vádlott a tárgyalásra kitűzött határnapon meg nem jelenik, az eskütszéki eljárás ellene folyamatba teendő. Az esküdszék ily esetben a közvádló által előadott bizonyítékok nyomán, határoz a vétkeesség kérdése fölött, és a bíróság kimondja a törvényes büntetést. Ezen eljárásnál a bűnös ismeretlensége vagy külföldi tartzkodása esetén kívül, (705. §. e) a bíróság a vádlottnak védőt nem rendel ugyan, de barátjai, rokonai hozhatnak fel bizonyítékokat az iránt, hogy a vádlott nem makacsságból, hanem kénytelenségből mulasztotta el a megjelenést, és ha ezen okokat a bíróság alaposaknak találja, a tárgyalásra uj, de három hónapnál hosszabbra nem terjedhető határidőt tűz ki. Idéz. MR. 80. 81. §. Pótr. 5. §.

719. §.

A tárgyalásra meg nem jelent s makacsságból elmarasztalt vádlott, legfőlebb két hó alatt annak bebizonyítása mellett, hogy megjelenését nem makacsságból

hanem alapos okokból mulasztotta el, új esküdszéki eljárást kérhet. Igazolásának alapossága, s az új eljárás megengedhetése fölött a bíróság határoz. — Ezen új eljárás a perujítás természetével birván, annak szabályait követi. Elrendelése sem a végrehajtásnak megkezdését sem folytatását meg nem akadályoztatja, és annál fogva a bíróságnak pénzbírságra vagy kárpotlásra vonatkozó ítélete az elítéltnak akár hol található vagyonából végrehajtható. Ha az új eljárás folytán felmentetnék vagy kisebb összegre ítéltetnék, az összes sommát, illetőleg a két somma közti különbséget vissza kapja. A fogságbüntetésnek foganatosítása mindazáltal, mivel arra nézve reexecutionnak helye nem lehetne, felfüggesztetik s ha már meg lett volna kezdve, az új eljárás megengedése után abban hagyatik. 1848. 18. §. 17.

1. Az 1867. május 17. MR. 82. 83. 84. §§. értelmét, az 1867. júl. 25. pótr. rendelet 5. 6. §. szorosabban meghatározta, az eziránt felmerülhető kételyeket eloszlatja; mint azt, a hétszemélyes táblának e tárgyban kelt határozatai és bizonyítják. K n o r r : Büntető eljárás. 188. l.
2. A magánvádoló részére behajtott bírság és kárpotlásnak biztosítása a polgári törvénykezés szabályai szerint eszközölendő, és szükség esetében valamely helybeli letéti pénztár vétethetik igénybe. Pótr. 7. §

720. §.

A bíróságnak az illetékesség és keresetőség kérdésében hozott végzése ellen, (707. §.) felülfolyamodásnak a kir. kuria semmitőszéki osztályához van helye. Az három nap alatt benyújtandó, és a benyújtástól számítandó három nap alatt felterjesztendő, — azonnal elintézendő. (Pótr. 1. 2. §.) A hozott ítélet ellen a vádlónak huszonnégy óra, a vádlottnak három nap alatt a kir. kuria semmitőszéki osztályához, megsemmisítése végett

folyamondni szabad. A vádló folyamodása a helyben lakó vádlottal három, a helyben nem lakóval hat nap alatt közlendő. A fogságra ítélt vádlott, semmiségi folyamodással csak akkor élhet, ha már el van zárva, vagy szabad lábon kezesség mellett hagyatott. A vádló és vádlott folyamodásuk beadása alkalmával, azon adataikat, melyeknél fogva az ítélet megsemmisítését kéri, az eljáró bíróságnál letenni kötelesek. Idéz. MR. 87—89. §§.

A semmitőszékként működő hétszemélyes tábla helyébe az 1868. 54. §. 4. folytáu, a m. kir. kuria semmitőszéki osztálya lépett.

721. §.

A semmitőszék a folyamatot elnök és hat bíróból álló tanácsban, felérkezése után legalább tizennégy nap alatt, nyilvános ülésben veszi tárgyalás alá. Az ügy érdeménézve új ítéletet nem hozhat, de a hozott ítéletet következő okoknál fogva megsemmisíti: a) ha az eljáró hatóság nem volt illetékes; b) az eljárás lényeges formái megsértettek; c) a vádló vagy vádlott által előadott törvényes kívánatok meg nem hallgatattak; d) a vétségre a törvény helytelenül alkalmaztatott. Id. MR. 90. 91. 96. §. Pótr. 18. §.

722. §.

A semmitőszék: a) az esküdtszék illetéktelensége esetében a pört illetékességéhez, b) ha a szabályszerű formák megsértettek vagy elmellőztettek, a végítélet megsemmisítésével, ugyan azon bíróság új esküdtszéke elébe utasítja, mely az előbb ítélt tizenkét esküdt

kizárásával alakítandó; c) ha a törvényes kívánatok meg nem hallgattattak, az ügyet az igazságügyi miniszteriumhoz más esküdtszék és bíróság kirendelése végett küldi, d) ha a vétségre a törvény hibásan alkalmaztatott, az eljáró bíróságot az esküdtszéki határozat épentartásával, a törvény helyes alkalmazására utasítja. Id. MR. 92—94. §.

1. A semmitőszék a más okból elébe került pört, illetőségéhez hivatalból is utasíthatja. Id. MR. 92. §. Pótr. 1. § e.)
2. Ha a megsemmisítő ítélet a bünvizsgálatra is kihat; új vizsgáló bírót az igazságügyi miniszterium rendel.

723. §.

Megsemmisítésért csak egyszer folyamodhatni; a megsemmisítés következtében indított újabb eljárás ellen mindazáltal e perorvoslatnak a fenebb b) és d) alatt említett esetekben, (721. §.) de csak is azokban van helye. Id. MR. 95. §. Pótr. 16. §.

724. §.

Ha a semmitőszék az ítéletet megsemmisítette, ebbeli ítéletét minden perirattal együtt három nap alatt új eljárás végett a kijelölt bírósághoz, ha a megsemmisítésnek helyét nem találta a folyamodást mellékleteivel huszonnégy óra alatt, az eljáró bírósághoz küldi. Az ítélet leérkezése után, azonnal a sajtóbírági elnök rendeletére, mind a vádlóval, mind a vádlottal kézbesítés útján közöltetik; és ha ez utóbbi rendes lakhelyén nem találhatnák ajtajára szegeztetik. (Id. MR. 97. §. Pótr. 17. MR. 1868. máj. 18. §. 3. TRT. II. 43. sz.)

A kezességre szabad lábon hagyatott vádlott rendes lakhelye, mindig a kezes levélben kijelölendő. MR. 1868. máj. 15. §. 3,

725. §.

A semmiségi folyamodáson kívül, végrehajtás előtt semmi más perorvoslatnak nincsen helye. A végrehajtás megkezdése után, az elítélt kegyelemért ő felségéhez akár mikor folyamodhatik. Perujitást az elmarasztalt vádlott új bizonyítékok alapján bármikor köve, telhet, de az büntetése végrehajtását nem akadályoztatja. A felmentett ellenében annak helye nincs; kivéven ha az elévülési határidő (314. §.) lefolyta előtt, vétségét a törvény előtt önkényt bevallaná. Id. MR. 98—99. 103. 104. §.

726. §.

Az ítélet végrehajtását a törvényt alkalmazó bíróság a közös szabályok szerint, helyben kiküldött tagja vidéken megkeresés útján eszközli. Az elmarasztaló ítélet, mihelyt jogerőre emelkedett azonnal, felfolyamodás esetében a semmiségnek helyt nem adó ítélet leérkezése után, huszonnégyszáz óra alatt hajtatik végre; és a sajtóbírószék elnöke kézbesítése elrendelésével egyidejűleg foganatosítása iránt is intézkedik. (724. §.) Ha országgyűlési tag fogságra ítéltetett, a jogerőre emelkedett ítélet az illető ház elnökével közlendő; ha pedig az havonként legalább kétszer megjelenő politikai tartalmú újság vagy időszaki lap felelős szerkesztőjére nézve történt, kiadójának három nap alatt azon utasítással kézbesítendő, hogy ugyanannyi nap alatt más felelős szerkesztőt jelentsen be. A kézbesítés napjától a köz-

vádoló értesítendő. Id. MR. 100. §. Pótr. 8. §. 1868. május 15. TRT. II. 43. sz. 1848. 18. §. 30. 36.

727. §.

A fogságbüntetés rendszerint a sajtóbiróság helyén levő megyei vagy városi fogházban állandó ki, mi iránt minden egyes esetben a körülmények szerint intézkedhetni. A foglyok tartása körüli szabályokat más helyütt érintettük. (211. §. 9.) Kivételként azonban a sajtóbiróság, midőn a székhelyén levő fogházban alkalmas helyiség teljességgel nem, vagy csak nagy költségen kapható, vagy pedig ha az elítélt, különösen rövidebb fogság esetében, aránytalanul sujtatnék, ha büntetését a bíróság helyén kellene kiállani, megengedheti, hogy azt rendes lakhelye fogházában töltsen ki. Az utóbbi oknál fogva, a bíróság azt csak a vádlott kérelmére teheti; a büntetés megkezdése után azonban ily kérelem tekintetbe többé nem vehető. A bíróság az iránti határozatai ellen, jogorvoslattal a semmitőszékhez nem fordulhatni; panaszok az igazságügyi miniszteriumhoz terjesztendők, a nélkül, hogy azok a bírósági határozat foganatosítását gátolhatnák. A pesti sajtóbiróság által elítéltek, fogságuk idejét rendszerint Vácson külön fogházban töltik ki. Pótr. 15. §. MR. 1867. oct. 12. TRT. I. 187. sz. 1868. aug. 10. TRT. II. 101. sz. a) b). 1869. jun. 19. 79. sz. RT. 79. sz.

1. Az elítélt a fogság helyére vonatkozó kérelmének elutazásánál a sajtóbiróság, az általa annak támogatására felhozott körülményeket veendő tekintetbe. Rendesen csak azon törvényhatóság fogháza jelölhető ki, melyben az elítélt rendes lakását tartja; ettől azonban különös okoknál fogva történhetik eltérés. MR. 1868. aug. 10. TRT. II. 101. sz.

2. A törvényhatóságok oda utasítottak, hogy a sajtóbíróságoknak az elítéltek letartoztatására vonatkozó megkereséseit teljesítsék, és azokat arról értesítsék. Az elzártakról külön táblás kimutatás vezetendő és minden évnegyed végén az illető sajtóbíróshoz küldendő. — A sajtóbíróság azt azon szempontból fogja megvizsgálni vajjon a végrehajtás körül nem történt-e szabálytalanság és netalán észrevételeivel az igazságügyi ministeriumhoz felterjeszteni. MR. 1868. aug. 10. TRT. II. 101. sz.
3. A pesti esküdszék által elmarasztaltak ítéletei a kir. igazságügy-ministeriummal közöltetnek, azon nap megjelölésével melyen az elítélt a váczí fogház igazgatóságánál jelentkezni tartozik. A ministerium befogadása iránt rendelkezik; ha a kitűzött napon meg nem jelennek, a sajtóbíróság elnöke ennek letartoztatása és oda szállítása iránt intézkedik. MR. 1869. jun. 19. TRT. III. 79. sz.
4. A váczí fogdában sajtóvétség miatt letartoztatott foglyok tartására nézve az 1869. jun. 19. MR. megszabja; a) hogy ha a fogoly saját költségén nem akarná magát élelmezteni ellátásáról az igazgató gondoskodik; b) betegség esetében az intézet orvosa által gyógyítatik, de saját költségén más orvossal is élhet, ha olyasmit rendelnének mi által a fogság megszakittatik, az igazságügyi minister engedélye kikérendő; c) reggeli 10—12 és délutáni 3—5 óráig az igazgató által kiadott látogatási jeggyel ellátottakkal társaloghatnak; d) olvasmányaikat és foglalkozásukat szabadon választhatják; könyveket hirlapokat járathatnak, leveleket fogadhatnak és küldhetnek; e) az udvaron és kertben naponkint 8—12, délután 2—6 óráig] tetszés szerint sétálhatnak; f) fürdőt az egészségesek az igazgató által megállapított rend és időben használhatnak; g) a fogda szabályok megsértőit az igazgató a fegyelmi büntetés kiszabása végett az igazságügyi ministeriumnak feljelenteni köteles. Id. 1869. MR. RT. III. 79. sz.

728. §.

Ha az elítélt fogsága végrehajtásának felfüggesztését betegségénél fogva kéri, vagy eziránt a végrehajtó hatóság jelentést tesz, a sajtóbíróság elnöke legfőlebb huszonnégy óra alatt, az elítélt megvizsgálására egy vagy több szakértőt küld ki. — Ha a szakértői vélemény szerint a fogság a beteg felgyógyulását veszélyeztetné, vagy állapotját jelentékenyen súlyosbitaná, a bíróság a végre-

hajtást határozata keltetől számítandó legfőlebb tizen-négy napra felfüggesztheti; lefolyta után az elnök huszonnégy óra alatt az elítélt ujalagos megvizsgálása iránt intézkedik, a bíróság pedig a szükséghez képest egyszer vagy többször újabb haladékot engedélyez. (MR. 1868. május 18. TRT. II. 43. sz.)

729. §.

A pénzbírság és kárpotlás behajtása a törvény közönséges rendje szerint történik. (679. §. 709. §.) Biztósíték köteles időszaki iratoknál a pénzbüntetés a biztósítékból vonatik le; ha az elégtelen volna a szerző, felelős tulajdonos, kiadó vagy szerkesztő egyéb javaiból fizetendő. A támadt hiány tiz nap múlva kipotolandó. (228. §. 2.)

Az időszaki lapok, nyomdák és könyvárusságra vonatkozó intézkedések átnézetét adja. K n o r r : Büntető eljárás 193—197. l.

730. §.

A pénzköltségeket az elítélt vádlott, felmentése esetében a köz- vagy magánvádló viselni tartozik, nevezetesen a vádlott kívánatára, midőn az vádját a közvádló közbenjárása nélkül emelte, ugyszintén ha az esküdtzéki tárgyalásból kimarad. (710. §.) A költségeket a sajtóbíróság szabja meg, és határozata ellen a semmiségi panaszon kívül egyéb jogorvoslatnak helye nincs.

1. A netalán alkalmazandó tolmács díjainak meghatározása a körülményekhez és a munka mennyisége és minőségéhez képest a bíróságot illeti. Pótr. 12. §.

2. A sajtóvetségeért elítélt foglyok élelmezési költségeiről lsd. 211. §. 9.

3. Az ausztriai sajtótörvényhozást tárgyalják. H a r u m : Gegenw. österr. Pressgesetzgebung. Wien, 1857.

L i e n b a c h e r : Erläut. d. öst Pressgesetzes v. Jahre 1862. Wien, 1863.

T á r g y m u t a t ó.

A számok a §§. jelentik.

Agyasság. 399.

Álarcz. 504.

Államkötelék elleni büntettek. 317.

Államfoglók. 603.

Államügyész 553.

Állévköltés 508. 509. büntetése 511.

Álnok gyanúsítás. 460.

Álpénzverés 327. lsd. pénzhamisítás.

Általános vizsgálat. 568. 572.

Anyagyilkosság 412.

Apagyilkosság 412.

Arany és ezüst kivitele 330.

Ausztriai törvényszékek 529.

Báni tábla 530.

Bántalmazásból emberölés 419.

Becsületsértések 454. 455. 459. 697.

Béketörés 344. (700.)

Bérgyilkosság 414.

Bigamia 377.

Bírói kellékek 536.

Bírói kizárás 537. 538.

Bírói szemle, 574. 627.

Bírói zártörés 363.

Bíróküldés 521.

Bírói hatalom illetéktelen gyakorlása 359.

Bírói illetőség 542. elvei 543.

Bírói összetűzközés 545. 550.

Bírói tanu 572.

Bírói ügykezelés 539. 540.

Bírók lsd. törvényszékek.

Bírók közlekedése 541.

Bizonyítás 617. terhe. 622.

Bizonyítási eszközök 617. 623.

Bizonyítási okok 617.

Bizonyítási szabályok 618.

Bizonyíték 617.

Bizonyítékok elégtelensége 656.

Biztosíték 605. 699.

Boszorkánypörök 371.

Bukkari kerület. 528.

Bukás bűnös 513. 517.

Bukás hamis 513. 514. vétkes. 513.

515. büntetése 516.

Bukás körüli bűnvádi eljárás 516.

Bűbájosság 371.

Bűnbánatból büntelenség 481.

Bűnelősegelés 365. büntetése 365.

Bűnjelenségek 646. fajai 647—49.

Bűnjelenségek bizonyító ereje. 653. 654.

Bűntelenségi ítélet. 656.

Büntető eljárás 560. alkatrészei 567.

Büntető eljárás folyama 565. 566.

Büntetőhatóság nemei 520. 521. 572.

Büntettek elősegítése 366. 367.

Bűnvádi ítélet jogereje. 657.

Cautio 605.

Concubinatus 399.

Crimen baratteriae 357.

Crimen repetundarum 357.

Csábítás fajtalanságra 399. hitszegésre 367.

Családi tolvajság 469.

Csalás 502—507; büntetése 505.

Császári ház tagjai sértése 334. 695.

Dardanariatus 504.

Egyidejű jelenségek 648. 650.

Egyetem orvoskara 578. törvényszéke 533.

Egyházi nemesek törvényszeke 533.
 Éji tolvajság 467.
 Elfogatás lsd. letartóztatás
 Elfogatási hely illetősége 544.
 Eljárási költségek 676.
 Elkövetési hely illetősége 544.
 Ellenjelenségek 652.
 Ellenséggeli egyetértés 336.
 Ellenszegülés 343.
 Előleges letartóztatás 604.
 Elővizsgálat 568. kezdete 569. eszközei 573. oka 570.
 Elragadás 389. 390. 391. büntetése 390.
 Elsajátítási szándok 465.
 Emberölés 417. fajtái 417. büntetése 421.
 Emberölés közönséges 420. minősített 420. szándékos 418. vétke 419.
 Emberölés verekedési 422. 423.
 Emberrablás 445. 446. 447. 448. 449.
 Eretnökség 329. 371.
 Erőszakoskodás 345. lsd. nyilvános erőszakoskodás.
 Erőszakos ellenszegülés 363.
 Erőszakos letartóztatás 450. 451. büntetése 452.
 Erőszakos nemi közösülés 384. 385. 387. 388. büntetése 386.
 Esküdtszék 564. 565. 694. 696. 697.
 Esküszegés 373.
 Eskütársak 626.
 Fajtalansági büntettek. 347. 400.
 Fegyveresek behozatala 329.
 Felebbezés 664. 667. határideje 664. rendje 662. szülsége 663.
 Felebbezési eljárás 665. jog. 663.
 Feleletsugalló kérdés 592.
 Felhagyási határozvány 614.
 Felhívás büntettekre 362.
 Felmentő ítélet 656. végrehajtása 671.

Felsőházi bíróság 534.
 Felségárulás 318. 317. 320. 332. 333. 695 büntetése 321.
 Felségsértés 318. 322. 334. 337. 695.
 Fiumei kerület 528.
 Fogásos kérdés 581.
 Főtárgyalás 611.
 Gyanuokok 646. lsd. bűnjelenségek.
 Gyanus tanúk 638. bizonyosságuk ereje 641.
 Gyermekgyilkosság 412. 424.
 Gyermekkítétel 430. 431. 432.
 Gyermekölés 424. 425. 426.
 Gyermekrablás 446. 449.
 Gyilkosság 405. 406. 407. 408. 409. fajtái 411. büntetése 416.
 Gyujtogatás 491. 492. 393. 495. 496 büntetése 494.
 Hajdukerület 528.
 Halálbüntetés végrehajtása 674. 692
 Halálokozó cselekvény 407.
 Halott szemle 576.
 Hamis bukás 513. 514.
 Hamis eskü 373. 374. 376. büntetése 375.
 Hamis feladás 456. 457. 460. 461.
 Hamis kiadványok 326.
 Hamis tanúság 376.
 Hamisítás 508. 509.
 Házasságtörés 380. 381. 382. 383.
 Házastársgyilkosság 412.
 Ház kutatás 582. 583.
 Helyi illetőség 440.
 Hétszemélyes tábla 531.
 Hitszakadás 371.
 Hivatalos hatalommal visszaélés 357. 358. 360.
 Hullanyítás 576. szemle 576.
 Hűtelenség 323. esetei 324—330. 338. büntetése 311.
 Idézés 612. 707.

Illetőség 547. 548. 551. 698.
 Írásbeli per 503. esetei 610. folyama
 612. 613.
 Irományok vizsgálása 594.
 Istenítéletek 624.
 Istenkáromlás 369. 370. 695.
 Ítélet 655. 659. felmentő 656. marasz-
 taló 656.
 Ítélet kellékei 658.
 Ítélet végrehajtása 670.
 Izgatás 321.
 Jászkun kerületek 527.
 Javadalmak illetéktelen felkérése
 362.
 Jogkérdés 564.
 Káros felebbviteli joga 663. kihall-
 gatása 592.
 Kártérítés behajtása 670.
 Kártétel 497. 498. 500. 501.
 Katonai törvényszékek 535.
 Katonák csábítása, szöktetése 367.
 szökésének előlegelése 365.
 Katonák szabadságos tartálékosak
 355. 673.
 Kegyelmi tanács 662.
 Kéjné 399.
 Kémkedés 336.
 Képtelen tanu. 637.
 Kérdések általános különösek 590.
 591. 595.
 Kerítés 401. 402. 403.
 Keresetlevél 612.
 Kerületek szabad 527. 528.
 Kettős házasság 377. 378. 379.
 Kezesség 605.
 Kinvallatás 597. 625.
 Királyi kuria 530.
 Királyi tábla 530.
 Királyi ügyészség 554. 555.
 Korona ügyésze 554.
 Költségek 676—681.
 Következő gyanujelek 648—651.
 Közbeszóló ítélet 655.

Közcsendháborítás. 335. 695.
 Közhatalmi jogok bitorlása 362.
 Közhitelpapirhamisítás. 354 355.
 Közintézkedések elleni büntettek
 339.
 Közokiratok 644.
 Közös gyanujelek 649.
 Közsikkasztás 357. 478.
 Köztisztviselők büntettei 361.
 Közvádó 552. 699.
 Közvédelem 362.
 Közvetlen, közvetett bizonyítékok.
 621.
 Közvetlen idézés 614.
 Közzsarolás 488.
 Kritikai napok 410.
 Különös gyanujelek 649.
 Különös otalmu személyek 413.
 Különös vizsgálat 568. 572.
 Lakhely illetősége 544.
 Látletet 577. 580.
 Lázadás 341. 342. 34 .
 Lázítás 341.
 Legfőbb törvényszék 531. 532.
 Letartóztatás 450. 600. 601. 602.
 Levélhamisítás 109. 512.
 Levelek felbontása 585.
 Lopás lsd. tolvajság.
 Magánokirat. 644.
 Magánsikkasztás 478.
 Magánvádó 558. 700.
 Magánvár feladása. 499.
 Magánzsarolás 488.
 Magzatelhajtás 427. 428. 429.
 Makacssági eljárás 682. 683. 718.
 Megbecstelenítés 455.
 Megelőzési elv 546.
 Megelőző jelenségek 648. 650.
 Megfertőztetés 387.
 Megszüntetési határozvány 614.
 Megvesztegetés 357. 358.
 Megyei törvényszékek 525 .

Menedékhely 607.
Menekvők fosztogatása 330.
Menevéd 601.
Mentő bizonyíték 619. jelenségek
647. 652.
Mérgezés 415.
Mesterséges bizonyíték 621.
Ministerek törvényszegései. 358. 531.
551.
Minősített önvallomás 634.

Nagykikindai kerület 528.
Nemtéljes bizonyíték 620.
Névbitorlás 504.
Nős paraznaság 380.
Nyelv törvénykezési 539.
Nyilvános eljárás 565. 702.
Nyilvános erőszakoskodás 344. 351.
Nyilvános gyujtogatás. 494.
Nyomozó levél 6 81.
Nyomozó pör 561.
Nyomtatvány általi büntettek 695.
vétségek 696.

Okiratok 579. 643. 645.
Ordalia 624.
Orgazdaság 368. 470. 472.
Orgyilkosság 414.
Országos főtvényszék 532.
Országgyűlési tagok 602.
Orvosi látlet 577.
Ölés 404.
Önkénytes nyilatkozat 594.
Önvallomás 628. 628. ereje 630. 632.
Önvallomás kellékei 631.
Önvallomás visszahuzása 633.
Összefüggés elve 545.
Össeütközés (rencontre) 439.
Össeütközése a bíróságoknak 546.

Papirpénzhamisítás 328.
Pártü'és 318.
Párviadal 439—444.
Pecsethamisítás 508.
Pecsetleszakasztása 364.

Pénz el nem fogadása 352.
Pénzhamisítás 327. 353—356.
Pénz kivitele 352.
Pénz megfogyasztása 352.
Perbefogatás 612. 611.
Perfelvétele 613.
Perköltések 676.
Perorvoslatok 669.
Perujítás 668. 669.
Primási bíróság 533. 534.

Rablás 483—487.
Rablógyilkosság 414.
Rabszolgaság 446.
Rágalmazás 458. 461. 695
Rencontre 439
Rokongyilkosság 411. 412.
Rongálások 501.
Rögtönbíróság 688.
Rögtöneljárás enged. 685. esetei. 686.
Rögtöneljárás folyama 689—691.
Rögtöneljárás kihirdetése 685. kivé-
telei 687.
Rögtöneljárási szabályzatok 684.
végrehajtás 692.

Sajtóbíróság 691. 695. 697. eljárás
702—729.
Sajtóbírósági illetékesség 698.
Salvus conductus 606.
Secundansok 441.
Semmitűszék 531. 666. 721.
Semmiségi folyamodás 666. 720.
Sikkasztás 476. 483. büntetés 479.
Sodomia 396.
Sommás per 562. 609. tárgyalás
rendje 608. 611.
Sulyos testi sértés 433—438. bünte-
tése 436.

Szabad ótalom 603.
Szabadságbüntetések végrehajt. 675.
Szabadság jogtalan korlátozása 453.
Szabad láboni védelem 601.
Szabad vallomás 594.

Szakértők 575.
 Szándékosság bizonyítása 635.
 Szavazás módja 540.
 Szembesítés 599.
 Személyi illetőség 549.
 Szemlei jegyzőkönyv 587.
 Szentségtörő lopás 468.
 Szentszékek 534. illetősége 534.
 Szepesi városok kerülete 528.
 Szeplesítés 399.
 Szerencsejátékok 504.
 Szóbeli per 563.
 Szokásos tolvaj 469.
 Szülők verése 435.

Táblai pörök 530.
 Tanubizonyosság 636. kelléke 639. 640.
 Tanuk 586. ellenkezése, 642. össze-
 egyeztetése 642.
 Tanuk kihallgat. 589. hitelesítése 589.
 Tanuvallatás jegyzőkönyve 593.
 módja 590. 591.
 Tanuvallomási kivételek 588. köte-
 lesség 587.
 Tartási költségek 678.
 Távirdek 498.
 Távollevők elleni eljárás 682.
 Teljes bizonyíték 620.
 Teljes felmentés 656.
 Ténykérdés 564.
 Terhelő jelenségek 647.
 Természet elleni fajtalanság 396—
 397. 398.
 Testi fenyték végrehajtása 675.
 Tilos közlemények 698.
 Tisztító eskü 626.
 Tisztí ügyész lsd. ügyész.
 Tolvajság 462 —65. 473. 474. 475.
 Tolvajság fajtái 466—469.
 Törvénykezési költség 677.
 Törvénykezési nyelv 539.
 Törvényszékek alsók 524—529. fel-
 sők 530—532.
 Törvényszéki párviadal 440.

Tulajdonsértési szemle 580.
 Turmezei körület 528.

Uralkodóház sértése 322.
 Uri székek 533.
 Utmutató kérdések 592.
 Uzsora 504.
 Ügyész, királyi 554. 555.
 Ügyész, tiszti 552 553.
 Ügyi illetőség 549.
 Ügyvéd egyetértése ellenfelével 359.
 Ünneplés pör 562.

Vádirat 612. 704.
 Vádló bizonyíték 619.
 Vádlott kihallgatása 594—97.
 Vádpör 561.
 Vallásháborítás 371. 695.
 Vallomási jegyzőkönyv 598.
 Váltó hamisítás 510.
 Városi törvényszék 526.
 Vasut 485. 498.
 Védő. 556. 557. 559. 701.
 Véderői törvény megszegése 362.
 Végítélet 655.
 Végrehajtás 670. egyháziak ellen
 673. felfüggesztése 672. 728. or-
 szágos fegyházakban 675. sajtó-
 ügyekben. 726—729.

Végtárgyalás 615. 616.
 Végvárak átadása 330.
 Vegyes pör 561.
 Végzés 655.
 Vérengzés 422. 435.
 Vérfertőztetés 392—395.
 Vértagadás 504.
 Vétkes bukás 513. 515.
 Vétkes gynyítás 491.
 Vizsgálati eljárás 571.
 Vizsgálati fogság 603. 604.

Zártörés bírói 363.
 Zendülés 310. 341. 342.
 Zsarolás 357. 488. 489. 490.

Pótlékok.

I. Kötet.

26. §. 2. jegyzet.

Thonissen: Etudes s. l'histoire du droit crim. des peuples anci.
Brux. 1869. II. köt.

34. §. 2. jegyzet.

Knorr: Magy. büntető eljárás. Pest. 1870.

36. §. 2. jegyzet.

Massenti: Diritto di punire sue fond. e orig. Cagliari. 1869.

103. §. 5. jegyzet.

A büntettesek kiadása iránt újabb szerződések kötettek még Svéd-
Norvégországgal(1868.) Olasz-Franciaországgal.(1869.)

104. §. 3. jegyzet.

Lehmann: Bestrafung d. Selbstmordes. Leipz. 1866.
Douay: Le suicide. Paris. 1869.

174. §. 5. jegyzet.

Garrelli: Della pena e del emenda. Fir. 1869.

194. §. 8. jegyzet.

Hetzel: Todesstrafe in ihr. culturgesch. Entw. Berl. 1869.
Petit de Latour: Abolition de la peine de mort. Paris. 1869.
Führer: Todesstrafe. Vers. z. Rechtfertig. Schöneb. 1869.

206. §. 2. jegyzet.

Wahlberg: Princ. der Individualisirung im Strafr. Wien. 1869.

211. §. v é g é n.

Az egy éven felül börtönre ítélt honvédek is országos fegyintézetekbe szállítandók. Az átszállítási engedélyt esetenként a honvédkerületi parancsnokság a kir. igazságügyi miniszteriumnál szorgalmazza. (Honv. MR. 1869. nov. 22. 31240. sz.) Egy éven aluli büntetéseiket törvényhatósági fogházakban állják ki.

7. j e g y z e t.

Az államfogylokról lsd. 603. §.

234. §. v é g é n.

Az időszaki nyomtatványok megjelenésének megtilthatását az 1868. oct. 15. törvény 4. cikke megszüntette. (BTL. 142. sz.)

240. §. 3. j e g y z e t.

C a d o n i: Della colpabilita dei reati. Cagl. 1869.

R o e n n e r, Criminalist. Zurechnungsfähigkeit. Berl. 1870.

282. §. 2. j e g y z e t.

A birodalomi törvénylap kiadását ujonnan 1869. junius 10. törvény szabályozta. BTL. 113. sz.

283. §. 3. j e g y z e t.

G a b b a: Della retroattività d. leggi in materia penale. Pisa. 1869. II. köt.

307. §. 5. j e g y z e t.

A kegyelmi tanács 1869. megállapított újabb szerkezetét, lsd 662. §. 3.

II. Kötet.

328. §. 2. j e g y z e t.

A bíróköldés iránti gyakorlatot bankjegyhamisítások eseteiben 1869. sept. 1. 13579. sz. MR. ujjolag megerősítette. — Az államjegyek hamisítása iránt indítandó perek érintetlenül maradnak, e részben az 1723. 9. szolgálván zsinór-mértékül.

352. §. v é g é n.

A pénzjegyekhez hasonló hirdetmények illetőleg czimjegyek nyomtatását és használatát elkobzásuk, további készítéseket

5—50 forintig terjedhető birság terhe alatt tiltják. MR. 1869. jun. 13. RT. III. 36. sz.

358. §. 8. j e g y z e t.

Pénzügyi közegek, kik tenyleges erőszakot használnak közkereset útján fél évig, s ha szabályszerű eljárásan vagy önvédelem esetén kívül, vagy szabályszerű eljárásban de szükség nélkül testi bántalmazást követnek el, egy évig terjedhető fogsággal büntetendők. Súlyosabb sérülés esetében vagy nehezítő körülmények közt, bűnvádi eljárás útján, azon túl is megfenyithetők. 1868. 21. §. 95.

362. §. v é g é n.

Kik a közbéke és rend érszakos megzavarására sajtó útján lázítanak, két évig terjedhető fogsággal és ezer forintig emelkedhető birsággal büntetettnek. 1849. 18. §. 9.

363. §. 4. j e g y z e t.

A váltóvégrehajtás tárgyában 1869. april. 8. kiadott MR. (RT. III. 45. sz.) a birói zártörést hasonlóan sikkasztásként megfenyitendőnek rendeli. Ugyanaz szerint a végrehajtás ellenszegüléssel lett meghiusítása a büntető törvények sulya alá esik; mi végett a birói kiküldött hivatalból tartozik jelentést tenni.

367. §. 1. j e g y z e t.

A büntett elősegítésének némely eseteinél a jogozatok visszanyerhetőségének törvényes képtelensége, a büntetés kiállásával megszűnik. (233. §. 6.)

374. §. 1. j e g y z e t.

Polgári pörökben csak oly személyek eskettethetők fel, kik az esküvel bizonyítandó tény történetkor tizenkettedik, azon időpontban, midőn esküt tesznek tizenhatodik évöket betöltötték. 1868. 54. §. 191. 223.

482. §. 3. j e g y z e t.

St e m a n n : Vergehen d. Unterschlagung und Untreue. Kiel. 1870.

522. §. 4. j e g y z e t.

Hogy a biróküldés büntetőügyekben az igazságügyi ministeriumnál szorgalmazandó 1869. sept. 1. 13579. sz. Igazságü. MR. is bizonyítja.

523. §. 3. j e g y z e t.

Riccio ti: Del guidicio penale. Roma, 1869.

Ruf: Criminaljustiz. Innsbr. 1870.

535. §. v é g é n.

A honvédség számára legujabban felállított ideiglenes főtörvényszék, honvédezeredestől mint elnöktől, két őrnagyból, előadó őrnagy-hadbíró és pótelőadóként működő százados-hadbíróból alakul. Honv. MR. 1870. január 7,

548. §. v é g é n.

Az örökös tartományok illetőleg Magyarország területén elkövetett bűnesetek bírósági illetékességére vonatkozó 1864. jul. 24. UR. legujabban a magyar kir. és ausztr. cs. kir. igazságügyi minisztérium kölesönös egyetértésével hatályon kívül tétetett. A kölesönös támogatás ezentul is teljesítendő; és oly esetben, melyben cs. kir. bíróság illetékes, de az ügy tárgyalása hazai bíróság által célszerűnek mutatkoznék, ugy viszont is, az illető bíróság, kiküldetését a minisztérium útján szorgalmazhatja. MR. 1869. nov. 25. 16036. sz.

567. §. 3. j e g y z e t.

Vesalli: Allg. rechtsphil. Betrachtung. üb. Strafverfahr. Erlang, 1869. I. köt.

678. §. 6. j e g y z e t.

Szökési s egyéb bünyenyítési esetekben, a hol katonai új ruházati és szerelvénytárgyak megtérítéséről van szó, mindig az egész beszerzési ár, viselt darabokért azok beszerzési árának két harmada, fegyver és táborszer-darabokra nézve pedig mindig a teljes beszerzési ár térítendő meg. Honv. MR. 1869. decz. 1. 31.641. sz. melyhez a beszerzési árak kimutatása is csatolva van. RT. III. 125. sz.

699. §. 1. j e g y z e t.

A sajtótermékek köteles példányai is, a közvádolóhoz küldendőek be. MR. 1867. jul. 17. TRT. I. 102. sz.

I g a z i t á s o k.

I. Kötet.

lap	sor	helyett megjelenését	olvasandó megszüntetését
224	28		

II. Kötet.

27	26	42	62
176	17	1723. 12. §. 2.	1723. 11. §. 8. 9

TARTALMA

a második kötetnek.

Második Szakasz.

Büntettek és büntetések részletesen.

Első Fejezet. A közbüntettek.	lap.
Első Cikk. Büntettek az államkötelék ellen 317—338. §.	3
Második Cikk. Büntettek a közintézkedések ellen.	
I. Czim. Zendülés. Lázadás 339—343. §.	35
II. Czim. Nyilvános erőszakoskodás 344—351. §.	43
III. Czim. Pénz és közhitelpapírhamisítás 352—356. §.	52
IV. Czim. Hivatalos hatalommali visszaélés 357—361. §.	58
V. Czim. Közhatalmi jogok bitorlása és sértése 362—364. §.	70
VI. Czim. Büntettek elősegélése 365—368. §.	76
Harmadik Cikk. Büntettek a vallás és közerkölcsiség ellen.	
I. Czim. Istenkáromlás. Vallásháborítás 369—372. §.	82
II. Czim. Hamis eskü 373—376. §.	89
III. Czim. Fajtalansági büntettek.	
I. Tag. Kettős házasság. Házasságtörés 377—383. §.	97
II. Tag. Erőszakos nemi közösülés. Elragadás 384—391. §.	107
III. Tag. Vérfertőztetés. Természet elleni fajtalanság 392—398. §.	117
IV. Tag. Csábítás fajtalanságra. Kerítés. 399—403. §.	124
Második Fejezet. A magánbüntettek.	
Első Cikk. Büntettek az emberi élet ellen.	
I. Czim. Gyilkosság 404—416. §.	131
II. Czim. Emberölés 417—423. §.	150
III. Czim. Gyermekeölés 424—426. §.	161
IV. Czim. Magzatelhajtás 427—429. §.	167
V. Czim. Gyermekekítétel 430—432. §.	171
Második Cikk. Büntettek a testépség ellen.	
I. Czim. Súlyos testi sértés 433—438. §.	176
II. Czim. Párviadal 439—444. §.	186

IV

Harmadik Cikk. Büntettek a személyes szabadság ellen.	lap
I. Czim. Emberrablás 445—449. §.	195
II. Czim. Erőszakos letartóztatás 450—453 §.	201
Negyedik Cikk. Büntettek a becsület ellen. 454—461. §.	206
Ötödik Cikk. Büntettek a vagyon ellen.	
I. Czim. Tolvajság. 462—475. §.	217
II. Czim. Sikkasztás 476—482. §.	237
III. Czim. Rablás. 483—487 §.	244
IV. Czim. Zsarolás. 488—490. §.	251
V. Czim. Gyújtogatás. 491—496. §.	254
VI. Czim. Kártétel. 497—501. §.	263
VII. Czim. Csalási büntettek.	
I. Tag. Csalás. 502—507. §.	269
II. Tag. Hamisítás. 508—512. §.	278
III. Tag. Bűös bukás. 513—517. §.	285

Második könyv.

Alaki Büntetőjog.

Első Szakasz.

Büntető bíróságok.

Első Fejezet. A büntető hatóság 518—523 §.	293
Második Fejezet. A büntető bíróságok.	
Első Cikk. Közös bíróságok.	
I. Czim. Alsó törvényszékek. 524—529. §.	299
II. Czim. Felső törvényszékek. 530—532. §.	307
Második Cikk. Külön bíróságok. 533—535. §.	312
Harmadik Cikk. Birói kellékek és kizáratás. 536—538. §.	320
Negyedik Cikk. Birósági ügykezelés. 539—541. §.	324
Harmadik Fejezet. A büntetőbíróságok illetősége 542—551 §.	328
Negyedik Fejezet. A közvádló és védő. 552—559. §.	339

Második Szakasz.

Büntető eljárás.

Első Fejezet. A büntető eljárás ismerete és nevei. 560—567. §.	351
Második Fejezet. A büntető eljárás alkatrészei.	
Első Cikk. Az elővizsgálat.	
I. Czim. Az elővizsgálat általában. 568—573. §.	361

	lap.
II. Czim. Birói szemle. 574—581. §.	368
III. Czim. Házkutatás 582—585. §.	376
IV. Czim. Tanuk kihallgatása. 586—593. §.	380
V. Czim. Vádlott kihallgatása. 594—599. §.	389
VI. Czim. Vádlott letartóztatása. 600—607. §.	397
Második Czikk. A perbeli tárgyalás.	
I. Czim. Perbeli tárgyalás folyama. 608—616. §.	408
II. Czim. Bizonyítási tan.	
I. Tag. A bizonyítás általában. 617—626. §.	421
II. Tag. Birói szemle. Önvallomás. 627—635. §.	431
III. Tag. Tanuk. Okiratok. 636—645. §.	437
IV. Tag. Bünjelenségek. 646—654. §.	447
Harmadik Czikk. Bünvádi ítélet 655—659. §.	456
Negyedik Czikk. Bünvádi perorvoslatok. 660—669. §.	462
Ötödik Czikk. Ítéletek végrehajtása. 670—675. §.	473
Harmadik Fejezet. Eljárási költségek. 676—680. §.	486
Negyedik Fejezet. Külön eljárási szabályok.	
Első Czikk. Távollevők elleni eljárás. 681—683. §.	491
Második Czikk. Rögtönbíróági eljárás. 684—693. §.	494
Harmadik Czikk. Sajtóbíróági eljárás. 694—730. §.	504

Rövidítések.

ABT. Ausztriai büntetőtörvény.	ITS. Ideiglenes törvénykezési szabályok.
ABP. Ausztriai büntető pörrendtart.	KL. Királyi leirat.
BTL. Birodalmi Törvénylap.	MR. Miniszteri rendelet.
BJ. 1843. évi magyar büntető javaslat I. része.	PGO. Peinliche Gerichtsordnung. (Nemesis Carolina.)
BE. 1843. évi magyar büntető javaslat, II. része, büntető eljárás.	RT. Magyarországi Rendeleték Tára.
HI. Magyar kir. helytartótanács intézménye.	TRT. Magyarországi Törvények és Rendeleték Tára.
HK Hármaskönyv.	UR. Magyar kir. udv. rendelet.